CHIRIL TRICOLICI

SCARA DE INCENDIU

ROMAN

CARTEA ROMÂNEASCĂ

CHIRIL TRICOLICI

SCARA DE INCENDIU

CHIRIL TRICOLICI

SCARA DE INCENDIU

Semicerc

— roman —

EDITURA CARTEA ROMÂNEASCĂ

1982

Coperta de *Socoliuc Vasile*

In memoriam : mamei mele, Ana

PROLOG

1

Nicicînd nu i-am simţit astfel prezenţa : la început tainică, secretă, oarecum obscură ; apoi tot mai precisă, tot mai concretă, insistentă ; cu timpul dominatoare, chiar agresivă. Se afla în dreapta privirii, mai în spatele ei, dar el, telefonul, mi se băga de-a dreptul în ochi. Şi i-am auzit soneria. Ţin aparatul pe un scăunel, pe un taburet în apropierea mesei de lucru — am întins mîna spre receptor. Dar în loc să-l ridic, am sprijinit-o de el, gîndindu-mă, stupid, că din moment ce sună, înseamnă că-l pusesem în priză. Cînd însă ? Cînd făcusem asta ? Avusesem de dat un telefon ?... Să fi telefonat cuiva ?... Nu mi-am putut aminti şi nici n-am fost în stare să fac efortul necesar ; mi se părea un efort prea greu şi mai ales inutil. O nouă rafală a vîntului a făcut să se zbuciume tufele de trandafiri din dreptul ferestrei, frunzele bătrîne, fibroase, ceruite parcă, lucioase, se zbăteau disperate ; cîteva ramuri tinere se şi frînseseră... Şi-a început ploaia. O ploaie urîtă, rece şi rea, de sfîrşit de noiembrie. Picăturile ei au ajuns pe geam, scurgîndu-se întîi furişat şi parcă timid, apoi din ce în ce mai năvalnic ; în curînd trebuia să se pornească, să se audă zuruind burlanul de lîngă fereastră. Am auzit însă din nou telefonul. Răsucită de vînt, ploaia a izbit geamul. Ca pentru a surprinde invazia lichidă, privirea s-a ridicat pentru o clipă. A revenit repede

la firul de fum albăstrui al ţigării ce ardea pe scrumieră, drept, neclintit, nepăsător la ce se petrecea afară, şi a trecut la aparat. Mîna continua să se sprijine inactivă pe receptorul vechi, greu, lustruit, din ebonită neagră. Am privit-o ca şi cînd o vedeam pentru prima oară, ca şi cînd n-ar fi fost a mea mîna aceea. Venele ce se desenau sub piele mi s-au părut îngroşate, urîte, vene străine, ca nişte viermi greţoşi, niciodată nu-mi văzusem mîinile aşa ; ce naiba o fi însemnînd asta ?

2

— Alo, Matei ? Andrei la telefon. Alo ! Jinga la telefon, mă !

— Da-da...

— Vorbesc din Bucureşti şi rămîn mai mult timp. Ce faci ? Cum o duci ? Ia spune-mi, ai mai primit ceva de la Teo ?

— Am primit... M-a şi sunat... M-a întrebat dacă ne-am mai văzut, ce mai ştiu despre tine...

— Uite, ai ocazia să afli... a zis rîzînd, dar rîsul lui mi s-a părut nevesel, forţat. Ce-a zis ? Ce face ? Unde-i acum ?

— Cred că în Sicilia... Umblă, lucrează...

— Dar de stabilit nu s-a stabilit nicăieri ? Nu ţi-a dat vreo adresă ? Dacă ai avea ceva să-i comunici ?...

— Ba da. La Academia di Romania din Roma.

— Atunci uite ce te rog : ia adresa, urcă-te în maşină şi vino la mine. Trebuie să-i scriu... a mai spus şi mi-a explicat cum să ajung, este la casa pe care le-a lăsat-o soacră-sa.

Cu toate că ne spuneam pe nume, nu eram prieteni în adevăratul sens al cuvîntului. Relaţia noastră se născuse prin Teo şi se legase la pocher. Constituiam un careu : Teo, doctorul Ion Bania, Omi, cum îi spun toţi, Andrei şi cu mine ; jucam la 25 de bani, nu se făceau diferenţe mai

mari de o sută sau două de lei și ne reuneam doar cînd Jinga sosea în București. „A venit Andrei", ne anunța Teo, iar asta însemna că seara vom face un pocher. Jocul îl deconecta probabil, îl scotea din ale lui, din rigorile mediului în care lucra.

Ultima oară îl văzusem în toamnă, cînd fusesem cu Teo la el. Ne așteptase la o casă de oaspeți dintr-o pădure, a doua zi participasem la o vînătoare, la care oameni special puși ne serviseră arme gata încărcate, noi doar să tragem... În timpul mesei se ciondăniseră ; așa se întîmpla mereu. Pictorul nu-l ierta, îl luase și de data aceea la refec: „Nu știu cum ești tu dur, dar drept, însă lumea se plînge de tine ! Că vorbești cu «mă» și cu «tu», cu «prostule» și »tîmpitule«... «Ai făcut facultatea degeaba»"... „Pentru că unii chiar c-au făcut-o degeaba !" „Îi amenințI cu închisoarea..." „Asta cine ți-a spus-o ? Borțan ?" întrebase Jinga înfuriindu-se. „Nu, nu Borțan. Am auzit întîmplător. Și nu de la unul !..."

Cînd Teo își prelungise șederea în Italia, Andrei mă sunase să mă întrebe ce e cu pictorul, umblă tot felul de vorbe, și-mi povestise că primise de la el, cu vreo două luni în urmă, o misivă bizară și pe undeva misterioasă, o vedere din Genova cu un text mărunt, absolut indescifrabil, înghesuit în acel spațiu destinat scrisului, cu totul insuficient, cum reieșea, pentru cîte ar fi vrut el să-i comunice, folosise, cu trimiteri, pînă și marginile porțiunii rezervate adresei. Reușise să descifreze ici-colo cîte un cuvînt : „de groază", „America", „Occident" sau „accident", „foarte mișto", „vinde absolut tot", „Mercedes" și „rută" sau „rudă". Nu-i dăduse importanță, fiind sigur că-i o glumă de-a lui. În orice caz, o glumă tîmpită, pentru că cei cărora le-a căzut sub ochi ilustrata n-au de unde să știe cît este el de trăsnit, puteau să creadă cine știe ce dracu... Ii spusesem că o „vedere" în acest gen îmi trimisese și mie, urmaseră altele „normale", ca apoi să-mi scrie că ceruse ambasadei noastre din Roma o prelungire de viză pentru un an ; vînduse aproape toate tablourile, voia să lucreze acolo, să umble prin lume. Era motivația pe care mi-o servise, dar, după părerea mea, prelungirea șederii în Italia avea o legătură directă cu plecarea neașteptată a

Onuţei de acasă, a neveste-si, cu dispariţia ei. Şi discutasem pe această temă.

Cuvintele lui Andrei : „Uite, ai ocazia să afli...", ca şi rîsul forţat îmi spuneau că se întîmplase ceva, poate chiar ceea ce mă temusem cînd citisem despre căderea socrului său, despre scoaterea lui Filip Clejan din înaltele funcţii pe care le avea, cădere care, ca un joc al soartei, alt joc al ei, mă gîndisem, nu putea să nu se repercuteze şi asupra carierei lui Jinga. M-am îmbrăcat repede, am scos maşina din garaj şi, după un sfert de oră, opream în faţa vilei cu un singur etaj de pe strada Haga.

Andrei stătuse probabil la fereastră, pentru că l-am găsit aşteptîndu-mă în capul scării. Mi-a urat să port sănătos maşina — schimbasem de curînd „Wartburg"-ul cu „Renault-16" — ne-am îmbrăţişat şi am intrat în casă.

— Cum se comportă ? Eşti mulţumit ? m-a întrebat în timp ce închidea uşa.

— Aş vrea să-l văd şi eu pe ăla care ar putea fi nemulţumit de-un „Renault-16" !

— Seamănă a „Salvare"... mai ales cele albe, asta nu-mi place la „Renault"-urile astea.

I-am spus că este o linie nouă, cu care nu sîntem încă obişnuiţi, francezii au fost dintotdeauna în avangardă în materie de modele, e adevărat, însă, marii carosieri tot italienii rămîn. Pătrunsesem într-un living generos, de vreo patruzeci de metri pătraţi, şi Andrei mi-a zis că este apartamentul pe care l-au moştenit de la soacră-sa.

— Ne-a făcut cunoscut într-o zi că s-a hotărît să-şi cumpere casă şi nu s-a lăsat pînă cînd nu şi-a îndeplinit dorinţa. „M-am gîndit, zice, la Cotroceni, da' am auzit că sînt străzi unde izvorăşte apa în pivniţe... Aşa că rămîne în Domenii, la Mînăstirea Caşin sau, şi mai bine, pe lîngă policlinica noastră, acolo, în jurul lui «Haia Lifşiţ». Pe «Roma», «Londra»..." „Bine, mamă, zic, dar ce-ţi trebuie matale casă ? Ce, nu stai bine ? Stai foarte bine ! Şi tot în vilă, şi tot linişte..." „Uite, să am casa mea !..." „Păi aia nu-i tot a matale ? ! Ţi-o ia cineva ?" „Nu-i a mea din moment ce plătesc chirie pe ea ! Şi cîtă chirie plătesc, te-ai gîndit ? Da' cît o să plătesc dacă s-or mări la dublu chiriile, aşa cum se-aude ! ? ! Adică, eu să plătesc chirie şi banii să se devalorizeze la CEC ? !" „Cu dobînda pri-

mită..." am încercat să-i explic că devalorizarea era compensată. Nici n-a vrut să audă. „Lasă tu socotelile astea, că nu ştii tu să faci socoteli ! Nici tu şi nici Chiţa ! (Cum îi spune ea Irei.) Ai văzut tu statu să piardă vreodată ? ! De la noi ce-şi mai scoate el paguba... Altfel se fac socotelile!... Cînd am vrut să iau casa aia de nu m-aţi lăsat, cît era ? Optzeci de mii. Hol de şaizeci de metri pătraţi, cu scară... Şi ce scară ! Numai marmora scării şi erau banii ! Dar cine ţi-o face ? ! Sau uşa intrării !... În fier forjat. Ca de biserică... Şi-a garajului tot aşa. Patru camere... Baia în faianţă roz... Şi marmoră încălzită pe dedesubt ! Optzeci de mii. Acu se ridică la vreo două sute de mii ! Aşa se fac socotelile, nu cum le faceţi voi ! Da' nu m-aţi lăsat. Că era pe chitanţă şi alta era politica. Ăi de-au fost deştepţi, cum e Teo al tău, au luat, nu s-au mai încurcat cu... «ce-o să se zică». Şi-apoi, n-o iau pentru mine, o iau pentru voi. Şi-o fac pe numele Chiţei, să nu mai plătiţi taxe de moştenire. Pentru voi o iau, că azi eşti, mîine nu eşti, şi-i bine să aveţi casa voastră în Bucureşti, să puteţi veni înapoi, s-aveţi unde vă trage. Dacă nimic nu mai e sigur — te-asiguri". În primăvară voia să se apuce s-o repare, s-o zugrăvească... „O să vedeţi, păpuşă o fac", dar n-a mai apucat primăvara. Mobila şi tot ce-a fost în casă, în afară doar de tablouri şi un covor de Ispahan, le-a lăsat unei rude mai îndepărtate, un fel de nepoată, asistentă medicală la un spital. I-am dat cheile de la apartament ca să-şi ridice lucrurile cînd o putea, pentru că stă în două camere la bloc, care, bineînţeles, nu erau goale. Şi-apoi mobila, masivă şi grea, fără să fie însă şi de valoare, nici n-ar fi încăput în camerele ei. A vîndut-o, desigur. Fapt este că nu mi-a lăsat nici măcar o cîrpă de praf. Dar nu din grija de-a nu rămîne în urma ei murdărie, murdărie a rămas destulă, am umplut vasul pentru gunoi cu ziare vechi şi tot felul de maculatură, a luat aia pînă şi preşul din faţa uşii. Biroul meu... a spus Jinga deodată în timp ce intram în ultima cameră dinspre stradă şi a arătat în direcţia telefonului aşezat pe glaful ornamental de marmoră griverzui al ferestrei. Iar dormitorul e jos. Sus, biroul... jos, dormitorul... De acolo am adus scăunelul. Ca să am pe ce sta cînd vorbesc la telefon. În felul ăsta am rămas însă fără masă. Aşa că am fost nevoit să pun scrumiera pe jos...

Ha-ha ! Nostim, nu ? a sunat fals vocea sa. A simţit probabil şi el asta pentru că şi-a dres-o tuşind scurt şi a continuat : Am fost la Predeal, hotărît să rămîn acolo două-trei săptămîni... În trei ani n-am făcut decît vreo paisprezece zile de concediu... Şi mi-a venit ideea să pun apartamentul la punct. Nu pot sta inactiv. Dar hai jos, să-mi iau ţigări şi să mergem. Păcat de vremea asta splendidă. Şi mîncăm undeva la aer... De acord ?

Întrebarea fusese pur formală, aşa şi sunase, ca şi cînd acordul meu ar fi fost subînţeles, nici nu se putea ca eu să nu fiu de aceeaşi părere cu el, un fel de : „Se abţine cineva ? E cineva împotrivă ?", un tic verbal pe care îl deprinsese probabil cu timpul şi pe măsură ce se integrase funcţiei sale. Or, normal ar fi fost ca el să se fi interesat mai întîi dacă n-am vreun program, poate eram ocupat...

Îşi dădea cîteodată în petec şi la întîlnirile noastre, rămîneam surprins şi mă miram în sinea mea că un om inteligent ca el, cu o asemenea experienţă de viaţă, trecut prin atîtea, poate reacţiona astfel. „Mă, da' eu cînd cîştig ?..." îl auzeam revoltîndu-se deodată cînd se întîmpla să piardă. Şi nu pentru că ar fi fost rău de pagubă. „Cînd ai să înveţi să joci !..." nu-l ierta Teo. Dar mai ales se enerva Andrei cînd pierdea la table ; pictorul îl bătea mereu, şi atunci Jinga dădea vina pe zaruri. „Mă, ce zar împuţit !" cînd era vorba de el. „Mă, ce baftă ai !... Chiar baftă chioară !" cînd era vorba de Teo. Şi începea să-l preseze psihologic, să conteste citirea zarurilor, şi tot felul de alte tertipuri, pînă îl exaspera şi pictorul închidea cutia de table, abandonînd partida. „Joci cu subalterni, ăia te lasă să cîştigi, că de... şi ţi-a intrat în cap că ştii şi table ! Dacă şi-n politică faci tot aşa, ai s-o scrînteşti într-o zi !"

Lui Andrei îi place să se îmbrace, are gust (i-l formase Cană), mai ales posibilităţi ; la întîlnirile noastre venea în lucruri mai puţin sobre decît îl obliga funcţia, pe genul sportiv, dar nu reuşea să-l „dea gata" pe Teo. „E greu să mă dai gata pe mine, sînt în avangardă, tăticu !" „Pentru că eşti pictor, poţi să pui orice aiureală pe tine ! Ia imaginează-ţi ce-ar zice oamenii ăia dacă mi-aş comanda pantofi ca ai tăi !... Papuci... Şi încă cu zimţi!..."

3

Întîlnirile acestea îmi aduceau în minte o întîmplare cu Filip Clejan. Printr-o anumită similitudine sau poate prin faptul că e socrul lui Jinga. Campania electorală era pe sfîrşite şi ziarul la care lucram pe atunci mă trimisese pentru un reportaj într-un oraş de pe Dunăre, unde, duminica, Filip Clejan, candidat în acea circumscripţie pentru funcţia de deputat în Marea Adunare Naţională, avea o întîlnire cu alegătorii. Cu o zi înainte fusesem la şantierul naval, îmi notasem ce era de notat, nume de muncitori fruntaşi, dar n-am mai umblat după date şi cifre despre dezvoltarea raionului, ştiind că le voi putea lua de-a gata — fără să am probleme cu verificarea lor, şi deci vreun necaz — din cuvîntarea pe care avea s-o ţină Clejan.

La sosire, aşa cum se obişnuieşte, mă prezentasem la primul-secretar, care îmi produsese o impresie cu totul dezagreabilă : un cap mare, disproporţionat, turtit, de parcă ar fi fost strîns într-o menghine, cu o faţă neobişnuit de lată şi cu o expresie tîmpă. Aveam să constat repede că era un om spiritual, afabil, plăcut, interesat de domenii de care era, prin forţa împrejurărilor, străin ; am stat de vorbă aproape o oră în biroul acela al lui, ne-am întîlnit şi seara... Şi am auzit de la acel prim-secretar de raion expresia „limitele socialismului", căci, dornic să aflu despre una şi alta, ajunsesem şi la ceea ce nu prea se spune în adunări festive, la dificultăţi care păreau să facă parte dintr-un adevărat cerc vicios. Mi-a spus apoi că sîntem o orînduire încă tînără, cu puţini ani de experienţă, pentru că am mers pînă atunci pe o singură linie, discontinuă şi ea, întreruptă de război, de refacere, de greutăţile de după război, absolutizată de ele, aşa cum fusese absolutizată mai înainte de revoluţie, de distrugerile ei, de şovăieli... „Experienţele, adevăratele experienţe abia acum or să înceapă, zicea, şi, vrînd-nevrînd, fiecare ţară socialistă va trebui să le facă. Pentru că fiecare are realităţile ei, izvorîte din condiţii specifice." Să auzi pe vremea aceea un prim-secretar de raion, de raion neînsemnat, periferic, slab dezvoltat, gîndind în afară de tipare,

cu propriul său cap, obiectiv şi lucid, însuşiri primordiale, aş zice, pentru un om politic, nu era o treabă chiar de fiecare zi. Şi astfel, în loc să recurg la stratageme, lăsîndu-l să înţeleagă sau chiar spunîndu-i că aş avea „indicaţii" — un *passe-partout* al ziariştilor, la care, în cazuri mai dificile, se adaugă şi „de sus" — să iau textul cuvîntării cu mine, l-am rugat pur şi simplu să mă ajute să intru în posesia lui. A zis : „Bine, veniţi după adunare la casa de oaspeţi, o să fie şi o masă acolo, o rezolvăm".

I-am fost prezentat lui Clejan în timp ce se bea, în picioare, ţuică fiartă, pentru că, după un început de februarie călduros, se pusese iarăşi pe iarnă. În jurul său se glumea şi se rîdea, Clejan însuşi era într-o foarte bună dispoziţie. M-a bătut protector pe spate, a zis : „Da, sigur că da... Ce să mai fac eu cu el ? !" şi mi-a dat textul. Nu eram prea mulţi, întîmplarea a făcut să fiu aşezat la masă cam vizavi de el şi astfel, cînd am dat, la sfîrşitul gustărilor, să-mi aprind o ţigară, un tovarăş care stătea în stînga lui Clejan mi-a făcut semn din deget că nu şi a precizat : „Tovarăşul Clejan nu fumează !..." „Nu-nu, a intervenit Clejan, aprinde, tovarăşe !... Din cînd în cînd mai fumez şi eu o ţigară sau două... Fumează !" Am aprins ţigara şi în clipa următoare l-am văzut întinzînd mîna în direcţia mea şi spunînd consternat : „Mi-ai luat bricheta !" „Nu... m-am apărat. Este bricheta mea..." I-am dat-o, să se convingă. „Este bricheta mea !..." am repetat, pentru că se uita la ea ca şi cînd ar fi spus : „Ce, nu-mi cunosc eu bricheta ? !" S-a căutat apoi prin buzunare şi a scos o brichetă identică. „Mă, fir-ar al dracului, ce seamănă !" a zis. Le-a aşezat una lîngă cealaltă, după care mi-a întins-o pe a mea. „Da' de unde o ai ?" m-a întrebat intrigat. „De la un prieten care s-a întors de la O.N.U." Era un „Ronson", primul tip de „Ronson" cu gaze, lansat de puţină vreme, o noutate şi în Occident. Marius, acel prieten al meu, se trezise la aeroport că, din lipsă de timp, nu-şi cheltuise toţi banii şi, dintr-un preaplin al inimii, îmi cumpărase o brichetă ultimul strigăt. Fapt este că ea a stricat întreaga atmosferă a mesei. În tăcerea care se lăsase, Filip Clejan s-a enervat dintr-o dată : „Mă, voi mai aduceţi ceva de mîncare sau nu ? Că eu trebuie să plec ! Ce dracu lungiţi masa asta atîta ? !" A mîncat grăbit şi în tăcere, supărat

ca un copil căruia i se luase jucăria cea mai dragă, cea mai frumoasă, și la mai puțin de un sfert de oră de la incident a plecat la București. Mai tîrziu, rămînînd singur cu primul-secretar, acesta mi-a povestit cum îi uluise Filip Clejan la sediul Comitetului raional de partid cu bricheta, cum mărise și micșorase flacăra, iar ei făcuseră cu toții „ttttt" de uimire și admirație. Și, deodată, un gazetăraș are și el aceeași brichetă!

4

În timp ce traversam livingul spre acel „jos", s-a auzit sunînd la ușă. Andrei a făcut o mină mirată și s-a dus să deschidă. Din vestibul a răzbătut o scurtă convorbire din care am înțeles că cel care sunase este zugrav, că făcuse nu știu cui o lucrare, fusese recomandat de acela și Jinga a intrat cu un tînăr, după toate aparențele țigan.

— Pe mine m-a sunat însă o doamnă doctor... i-a explicat zugravul. O fi vecina dumneavoastră... M-a sunat și mai devreme, dar nu m-a găsit, eram la piață. M-a sunat și mi-a zis să vin repede. „E-acasă, te-așteaptă", a zis. Iar eu stau în spate, la Bitolia...

— Lucrezi undeva ? s-a interesat Jinga. Ești angajat la vreo întreprindere ?

— Ce vă pasă dumneavoastră unde-s eu angajat ? ! a protestat și a făcut un gest elocvent. Să văd apartamentul, îmi spuneți ce vreți, stabilim prețul, termenul... Și n-aveți treabă ! Meserie — te halesc ! Jupîn, nu ? Ștab ?

Și ochii lui mici și rotunzi au sclipit ca două diamante negre.

— Ce ?

— Ministru ? Ce sînteți, ministru ? Sau ceva mare în Ceceu ? Ce, nu cunosc eu la oameni ? ! Ha-ha ! Uite ce-i : eu vreau să vă servesc. Pentru că nu se știe cînd pot să am și eu nevoie de dumneavoastră. Și cum o să vă fac eu lucrarea... Poate să mai fie vreo trei-patru zugravi în Bucu-

reşti. Cinci, dacă-l pun la socoteală şi pe nea Zoli. Vă duc la o lucrare de-a mea să vedeţi ce poate băiatu... Stă pisoiu-n coadă ! Ăia de la domn doctor Mărăscu încă nu-i... Că omu-i scîrţan, vrea treabă bună, da' să nu bagi materiale prea multe, tot îi e frică... Vezi Doamne, îl furam eu pe el !... Ha ! Dar să vă duc la domn profesor Ciupagea — chirurgu !... Să vedeţi acolo lucrare ! I-am făcut pe uşi nişte imitaţii de nuc... Se lucrează deodată, cu stînga şi dreapta... Cine mai ştie astăzi să facă rădăcină de nuc ? Au murit ăi de-au ştiut !... Mai sînt doar cîţiva... Care-s pe ducă şi ei.

— Dumneata de unde-ai învăţat ?

— De la taică-miu, de la cine altcineva ? ! Meseria asta, vopsitu, se ia în groapă, nu se dă nimănui ! Şi chiar dac-ai vrea s-o dai... Sîntem opt fraţi, toţi zugravi, da' numai eu am halit-o. Dacă n-au mînă !... Asta-ţi trebuie : mînă şi cap. Cap — ce să pui şi cum să prepari... Cu toate că nu mai sînt vopselele care erau... Iar mîna, ce să mai vorbim !... „Alcibiade Ionescu, zice taică-miu cînd se-mbată, dacă nu te făceam şi pe tine — că eu sînt ăl mai mic dintre fraţi — rămîneau numai uşile după mine !".

— Deci, Alci de la Alcibiade vine... Da' cine a fost Alcibiade ştii ?

— Da' ce, mă luaţi la mişto ? Dacă-i numele meu, cum să nu ştiu ? ! Ha-ha ! a izbucnit el în rîs. Maică-mea a vrut să-mi pună numele de Nelu, da' taică-miu s-a-mbătat pîn' s-ajungă la sfat şi-a uitat. L-a-nvăţat un domn acolo să-mi pună Alcibiade, că Ionescu sînt mulţi, da' Alcibiade puţini. Ion, Gheorghe, Vasile, Nicolae... le pusese la fraţii ceilalţi... De Nelu uitase. S-a făcut foc maică-mea, adică ce nume e ăsta ? Că rîd vecinii şi-or să rîdă şi copiii de mine. Şi-ntr-o zi a venit bătrînul c-un dicţionar franţuzesc — i l-a dat un avocat la care avea o lucrare — i l-a arătat maică-mi, s-a dus şi la vecini să le-arate... Poza. Că de citit, ce să ştie ei să citească acolo ? ! Le-a spus el ce-i spusese şi lui avocatu...

— Bine, Alci, să-ţi arăt apartamentul... Iar mîine poate îmi arăţi tu ce-ai făcut la profesorul acela. Dacă-mi place, fac şi-aicea la fel...

— Ce mobilă aveţi ?

— Florentină.

— Mişto ! Atunci vă fac un *calcio-vecchio*, un *calcio-vecchio* crem, patinat cu ceară. Cu ceară de albine. Trăsnet ! Sau... Apartamentu acu e cumpărat, nu ? Ştiţi de cînd nu s-a mai zugrăvit aici ? De treizeci de ani pe puţin ! Trebuie spălaţi bine pereţii... Bec să iasă ! Şi-n livingul ăsta... Scriitorului i-am făcut toată casa în alb. Albi toţi pereţii. Nimic, nimic, nimic... albi, ca la ţară. Ca varu. Da' nu cu var i-am făcut. I-am spălat întîi bine, i-am luat apoi la gletuit... Pîn-au ieşit coală de hîrtie. I-am preparat cu ulei... Pentru *calcio*, tot aşa trebuie preparaţi pereţii, cu ulei de in. Am făcut rost de vopsea albă, am mătuit-o cu ipsos... Pfff ! cînd te uitai, jurai că-s daţi cu var !

— Şi nu era obositor atîta alb ? ...

— Nu, că tipu are multe tablouri... A pus şi-o scoarţă în camera lui...

— Cum îl cheamă ? m-am interesat.

Alci mi-a spus numele, auzisem că are într-adevăr o casă frumoasă.

— Dar să vedeţi ce m-a pus să fac... M-a îmbătat într-o zi... Omu are o terasă, o logie cît o cameră, o logie pe care a închis-o cu geamuri, m-a îmbătat cu bere şi, după ce am preparat în găleţi tot felul de culori pe bază de tempera, m-a pus să moi mîinile în ele şi să dau apoi pe pereţi. Cînd am venit a doua zi şi-am văzut ce-a ieşit, m-au apucat durerile de măsele. Culorile le preparasem cu ipsos, cu aracet, stropul era gros, trebuia să rad, să muncesc pînă să-mi vină bîţu ! „Nu dai jos nimic, laşi aşa !" zice. „Cum să las aşa ?" m-am mirat. Şi aşa am lăsat. După aia mi-a plăcut şi mie. Dar degeaba m-am tot uitat, taurul nu l-am văzut. Păsările, da... ieşiseră, erau, da' taurul... El îl vedea... Cam trăsnit gagiu ! Tipicar — mamă, ce tipicar ! — şi trăsnit. Da' haios. Pontangiu... Rîdeam şi mîncam toată ziua cîrnaţi de două'şase... Iar seara, dă-i cu bere. Holul, livingul ăsta aşa vi l-aş face — alb. Ar fi interesant. Alb ca varul.

— Nu cred... Să mă mai gîndesc. Să vezi apartamentul... l-a chemat Andrei.

În prima cameră dinspre stradă Alci a găsit un cui mare pe jos, a început să zgîrie pereţii cu el, să-i sondeze şi a pus diagnosticul :

— E putredă treaba. Deocamdată n-aveţi ce face cu mine. Vă trebuie mai întîi nişte zidari. Sînt locuri unde se macină tencuiala. Vedeţi, se fura şi pe-atunci. Fura antreprenorul. S-a furat din ciment. N-a băgat de-ajuns. De-aia se macină. Vă trebuie nişte zidari care să ia la mînă pereţii. Cu ciocanul să-i ia. Şi unde se macină — jos ! Asta, dacă vreţi să faceţi o treabă ca lumea !...

Am ajuns apoi la baie, la bucătărie. Alci a ciocănit plăcile de faianţă ; multe din ele sunau a gol...

— Uitaţi-vă ce-aş face eu în locul dumneavoastră... Aş schimba tot ! Aş lua totu la mînă. Cînd te-apuci de-o treabă, o faci !... Nu ?

— Aşa m-am gîndit şi eu, a mărturisit Jinga.

— Atunci de ce m-a mai chemat doamna doctor ?

— Asta nu pot să-ţi spun... de ce te-a chemat. Dar n-ai făcut rău c-ai venit. Pentru că nu ştiam de unde să-ncep şi cu cine. Iar la tencuială nu m-aş fi gîndit... Mi-ai putea recomanda nişte oameni, nişte meşteri ?

— V-aş putea. Să mă gîndesc... Dar de garantat nu garantez pentru nimeni. Pentru mine — da. Da' nu pentru alţii. Ştiţi cum se spune la noi, în construcţii ? „Banii — şi ochii pe uşă !..." Sau : „Să ţină treaba la tine cît ţin banii la mine". Ăştia-s oamenii, ce vreţi ? !

— Dumneata totuşi lucrezi undeva... la vreun Icral...

— Da' ce, eu-s om de Icral ? ! Am lucrat şi la Icral... În loc să munceşti, stai. Stai să-ţi aducă ce-ţi trebuie... Şi tot ei îţi cer la sfîrşit de lună producţie ! Da' de unde producţie, dacă nu-ţi dă la timp materiale ? ! Îşi făcea directoru treaba cu mine unde avea el interes, că eram cel mai bun, iar eu luam ciuciu ! Păi n-am lichidat exploatarea odată ? ! Nu, să nu credeţi că mă feresc... Cînd am văzut cum e treaba, m-am angajat la o întreprindere de construcţii. Da' nu dau pe-acolo decît în ziua de leafă. La chenzină şi lichidare. Chenzina o iau eu, lichidarea i-o dau maistrului... Şi toată lumea-i mulţumită. Să dau cu pompa la metru pătrat ? Atunci de ce-am mai învăţat meserie ? Meserie adevărată, nu din asta, la normă ! Şi cîţi mai sînt ca mine s-o ştie ? ! Sînt, da-s bătrîni. Cînd s-or duce şi ăştia... s-a dus şi meseria ! Un instalator însă pot să vă recomand. Pentru că dumneavoastră cu asta trebuie să-ncepeţi — cu

instalațiile, cu țevăria... Date jos caloriferele, spălați elementii... La baie schimbat cada, chiuveta, bideul... Alt sifon de pardoseală... Alt vas la W.C... Puneți faianță nouă, și mîine-poimîine vă treziți c-o țeavă spartă sub ea !... Am dreptate sau nu ?

5

Am coborît cu Andrei la demisol și am intrat într-o cameră nu prea mare, în jur de 10—11 metri pătrați, și în care nu se afla decît o singură mobilă — o dormeză veche, micuță, răpciugoasă... Pijamaua și cearceaful improvizat dintr-o pînză ce lăsa să se vadă apretul de fabrică erau puse la aerisit pe fereastră ; pe cuie bătute în pereții murdari, înnegriți, ca și sus, se aflau agățate două costume, cămăși...

— Merge, nu ? a zis Jinga cu dezinvoltură și a arătat spre chiuvetă. Am unde să mă spăl... Alături, la spălătorie, e un duș... Vechiul proprietar avusese aici un chiriaș, un chiriaș vechi, un pensionar care de cîțiva ani locuia de fapt la un fiu, dar a păstrat camera cu gîndul că noul proprietar îi va oferi ceva bani ca să renunțe la ea. Pe soacrămea n-a interesat-o probabil, sau poate n-a fost de acord să plătească, zicîndu-și că pensionarul își va face pînă la urmă mutația. A oprit-o pe nevastă-mea chiar a doua zi după înmormîntare și i-a propus să-i „vîndă mobila" contra două mii de lei și pleacă. Adică patul ăsta și taburetul pe care l-am adus sus. Nici n-avea ce să facă probabil cu ele, n-avea fi-su nevoie de o asemenea mobilă, și cînd Ira i-a oferit o mie de lei, n-a mai stat pe gînduri, a luat banii. În orice caz, decît la hotel, mai bine aici.

Ieșind în stradă, l-am întrebat cine stă la etaj. Mi-a spus că o doctoriță, cea care l-a trimis pe zugrav, o să-mi povestească ; fiecare casă are, se vede, nebunul ei, și a zis să lăsăm mașina acolo, ca să facem puțină mișcare. Miș-

carea e cît se poate de sănătoasă, dar mie îmi place să am maşină la dispoziţie. Şi-apoi, nu vedeam ce sens ar fi avut să revin, să bat drumul la întoarcere pînă acolo.

— Am putea s-o parcăm lîngă „Pescăruş"... i-am sugerat. Sau să intrăm în parc prin Şoseaua Nordului.

— Da, dar eu am ceva în vedere... a zis şi a pornit, punîndu-mă astfel în situaţia de a-l urma. Ce părere ai, a continuat întorcînd capul, dacă i-am da un telefon doctorului ? Poate găseşte el un al patrulea, ca să facem diseară ceva !

I-am spus că Omi ar putea fi la Breaza, unde are o casă. După cîteva minute am ajuns la Piaţa Dorobanţi şi l-am sunat pe doctor de la un telefon public. N-a răspuns nimeni.

— Să încercăm mai tîrziu, or fi ieşit undeva... În oraş...

Am mers un timp în tăcere, fiecare cu gîndurile lui. Ale mele erau că Andrei îmi ceruse să iau cu mine adresa lui Teo, dar, iată, nu mă întrebase de ea, fusese probabil un pretext pentru a mă aduce la el, simţindu-se singur; că nu-mi spusese nimic în legătură cu acest concediu al lui în plină campanie agricolă, în timpul căruia îi venise ideea să-şi pună apartamentul la punct... Îmi vorbise în schimb despre casă, despre socotelile soacră-si... O pălăvrăgeală în spatele căreia încercase să se ascundă, să se ascundă în primul rînd faţă de el, să alunge gîndurile care, se vedea bine, îl agresau, căci privirile căutaseră mereu în lături, mîinile se ocupaseră mereu de ţigări... Era parcă un alt Jinga decît cel pe care îl ştiam, cu gesturi sigure, cu o vorbire uşor gravă şi reţinută, cu o privire cu care, ai zice, te cîntărea aproape tot timpul, cu o ţinută din care se simţea imediat omul obişnuit cu exercitarea puterii. Cînd zugravul spusese : „Ministru ? Ce sînteţi, ministru ? Sau ceva mare în Ceceu ?", Andrei încercase un zîmbet larg, îngăduitor, în urma căruia în colţul buzelor se desenaseră două umbre de amărăciune. Şi apoi acea cameră de serviciu în care se instalase şi mai ales dormeza, ca un pat al lui Iov... Ca şi nevoia lui de-a brava : „Sus, biroul... Jos, dormitorul..."

— Am zis să lăsăm mașina acasă, l-am auzit deodată vorbind, pentru că aș vrea să ne plimbăm în partea dinspre piață a parcului... Poate întîlnesc pe cineva... Duminica dimineața ies să se plimbe acolo și unii tovarăși în măsură să știe ce se are de gînd cu mine. A apărut însă o situație nouă... care va influența și ea hotărîrea...

— Ceva cu Clejan ?

— Nu, nu cu Clejan. Clejan și-a meritat soarta. Îi datorez reabilitarea... La Congresul IX ar fi venit oricum !... Dar faptul că mi s-a făcut dreptate i-l datorez lui. Trimiterea la „Ștefan Gheorghiu"... Documentele sînt clare. Evidențele sînt evidențe, nu te poți pune cu ele ! Cine a spus „beția puterii" n-a spus o vorbă chiar goală. Cu toate că se știe că orice urcuș are și coborîș... Numai că una e să știi și alta e să cobori. Să simți sub fundul tău, cu propriul tău fund, coborîșul ! Uite un subiect, dacă-ți dă mîna...

— De ce ?... N-ai văzut cîte lucruri au început să apară ? ! La care abia îndrăzneam să gîndim. În sensul c-ar putea să apară.

— Da, dar... subiectul ăsta e încă tabu. Am ieșit ieri la prînz să mănînc... Am fost la restaurantul acela de pe Dorobanți... cu grădină de vară, și la întoarcere, cald și frumos, am zis să mă plimb puțin la Șosea. Acasă n-aveam ce face... Puțin mai încolo, am dat peste o coadă. Întreb de curiozitate ce se dă. Măsline. Domnule ! și mi s-a făcut o poftă !... Mîncasem, nu ? Și totuși mi s-a făcut o poftă nebună. Parcă aș fi fost o femeie gravidă. Le simțeam gustul în gură și gîndul mi-a zburat la o pîine proaspătă. Era mîncarea mea de ucenic. A lui Teo... Măsline, brînză... Telemea de Brăila, asta-mi plăcea. Cu chimen. Cumpăram o sută de măsline sau o litră de brînză... Și m-am așezat la coadă. Abia așteptam să iau măslinele ca să mă duc după pîine.

În piață, tribunele erau în curs de demontare, pe albul scîndurii, în lumina puternică a acelei dimineți, țevăria schelelor se profila ai fi zis radiografic. Am luat-o pe trotuarul din dreapta. Cînd am ajuns în dreptul străzii

cu care începe acel cartier învăluit într-un aer oarecum nefiresc, Jinga a aruncat în lungul ei o privire — nu se vedea nici ţipenie, poate de aici şi acel aer, acea atmosferă — şi a zis deodată cu o voce fără de veselie :

— „Să fim cu faţa la 1 Mai, tovarăşi !“ Lozinca asta o striga unul, Ion M. Duţă — „M“ pentru că mai era un Duţă la U.T.M., şi tot Ion, Ion V. Duţă — era lozinca lui preferată. Ca după cîteva luni s-o „ajusteze“, cum zicea, noii etape : „Tovarăşi, să-i ieşim înainte lui 23 August, tovarăşi ! Aşa cum i-au ieşit înainte comuniştii din greul puşcăriilor !“ adăuga şi se-ntorcea spre mine, privindu-mă cu ochi plini de admiraţie. Avea organizate cîteva echipe de agitatori pe care'le susţinea, le anima, alergînd de la una la alta. „Măi tovarăşi, ce vreţi voi ?“ striga pentru a porni corul : „Noi vrem pace, nu război ! Jos şantajul atomic !“ Iar Duţă lovea cu pumnul în aer şi striga iar. Striga în completare cît îl ţineau puterile : „Dau ei una — dăm noi două !...“ „Măi tovarăşe Duţă, cum adică «dăm noi două» ? Dacă am putea să dăm două, n-ar mai avea cum să facă şantaj ! N-ar mai fi şantaj ! Şantajul n-ar mai exista, înţelegi ?“ „Ei... da' noi cum să ne mai facem atunci munca, tovarăşe Jinga?!“ Munca, adică... A, dar am zis c-o să-ţi povestesc despre doctoriţă, despre cea cu apartamentul etajului. Ne-am întîlnit ieri, cînd m-am dus să mănînc. Eu ieşeam, ea coborîse dintr-o „Salvare“ cu cîteva pungi de plastic. M-am oprit, s-o salut. Într-o pungă se vedea un cartuş de „Kent“... „Să-i fie de bine !“ Dar ea, după ce am schimbat cîteva vorbe, îmi spune deodată, fandosindu-se : „Ştiu că fumaţi, şi cum eu n-am ce face cu ţigările astea, vă rog să le luaţi“. Şi mi-a întins cartuşul. „Dar din dar se face rai, zice. Soţia dumneavoastră e şi ea doctoriţă, iar stomatologii nu sînt mai puţin căutaţi...“ Fir-ai să fii, l-ai primit, l-ai primit, ce umbli cu măgării şi-o invoci pe nevastămea ? ! Dacă am nevoie, mă duc şi cumpăr de la «Athénée»... „Vă mulţumesc, zic, am la mine o rezervă apreciabilă.“ Şi ca s-o ajut să iasă din situaţia în care o pusese gafa ei, am schimbat vorba : „Chiar voiam să vă sun, să vă informez că am hotărît să punem apartamentul la

punct. Să vă cer totodată scuze, pentru că veţi fi desigur deranjată de zgomotul unor asemenea lucrări.“ Nu se aşteptase la asta, sau cine ştie ce-i în capul ei — iar în capul ei sînt multe, o mulţime... — pentru că pe faţă i-a apărut o expresie de surprindere pe care nu şi-a putut-o probabil controla. Şi m-a întrebat cu nerăbdare în glas. Ba chiar cu oarecare nelinişte... „Vă mutaţi în Bucureşti?“ „Într-o zi ne vom muta... Şi cum nu mi-am luat de trei ani concediul, am zis să mă odihnesc în societatea zugravilor, a parchetarilor... şi a cui o mai fi.“ „V-aş putea da nişte idei !... Eu am vocaţia frumosului !... Aptitudini de arhitectă ! Dar părinţii nu m-au lăsat, m-au pus să dau la Medicină. Tata a fost medic... Sunaţi-mă pe la cinci... Şi a scos din poşetă o carte de vizită. Mă pregătesc pentru un simpozion, unde trebuie să ţin o comunicare... Dar dumneavoastră sunaţi-mă...“ Nu mi-a plăcut acest „dar dumneavoastră sunaţi-mă...“ Adică ce vrusese să spună ? Are cincizeci şi, dar n-arată, îi dai în jur de patruzeci, e încă o femeie atrăgătoare. Înaltă, bine făcută, cu o faţă interesantă... Şi, după cum se îmbracă, o cochetă. Ginecologul de la policlinica neveste-mi o ştie, au fost colegi de facultate, i-a povestit Irei o mulţime de lucruri. Cică „a combătut tare şi pe toate liniile...“ Mai întîi în politică, pe urmă în dragoste... Prin cincizeci şi ceva ajunsese chiar secretara organizaţiei de partid pe Capitală a medicilor, a „bărbierit“ o mulţime de doctori şi nu puţini şi-au pierdut carnetul din pricina ei. Apoi, nu ştiu ce s-a-ntîmplat, pentru că au dat cu ea de pămînt. Şi-n cele din urmă au exclus-o din partid. Despărţise al doilea bărbat de nevastă, doctor şi el, ieşise scandal, soţia doctorului nu se lăsase, o şi păruise... Treburi din astea... Dar n-au stat prea mult împreună, doctorul era şi el o poamă, au divorţat pînă la urmă. Pe drum, m-am uitat la cartea de vizită şi m-am mirat că scria doar „Dr. Elena Rîmniceanu“. Fără nici o altă menţiune : „Medic primar“... „Doctor în ştiinţe medicale“... Medicii îşi trec titlurile... Şi e normal să fie aşa, pentru că ele, titlurile, le atestă gradul de calificare. Pe doctoriţă, modes-

tia în nici un caz n-o dă afară din casă... Cînd am cunoscut-o... O dată am găsit-o la soacră-mea... Chiar și la înmormîntare a ținut să-mi spună cît este ea de ocupată cu diverse lucrări, că are nu știu ce simpozion, nu știu ce sesiune de comunicări, de-ai fi putut crede că e dacă nu chiar profesor, conferențiar cu siguranță. Un vîrf. Ei, cum dracu nu și-a dat ea pînă acum primariatul ? m-am întrebat. Pînă la acea vîrstă, care era aproape a pensionării ? Am sunat-o la cinci. Mi-a răspuns maică-sa : „Doamna doctor a lăsat vorbă că puteți veni la ora șase". Nu mi-a plăcut nici tonul ei înțepat — dar el se putea datora vîrstei — și nici acel „puteți veni". De parcă mi-ar fi făcut o favoare. „Puteți veni, tovarășu prim a zis că vă primește." Și-apoi formula maică-si, cu „doamna doctor"... Ca și cum i-aș fi cerut cu insistență să mă consulte, „doamna doctor" a găsit timp în cele din urmă, a consimțit, iată, să mă primească. Băga-te-aș în mă-ta !... Crezînd c-o să-mi spună să urc, cum ar fi fost normal, telefonul fiind doar unul de control, pentru orice eventualitate, cum s-ar spune, o sunasem de-acasă. Și n-aveam ce face o oră întreagă. Am citit. Nu știu dacă ai văzut, citesc *Corespondența lui Stalin cu Roosevelt și Churchill în timpul războiului,* apărută prin cincizeci și ceva. Formidabil ce bătaie de cap le-a dat „problema poloneză" ! A constituit un fel de „măr al discordiei". În privința noastră n-au avut însă probleme, s-au înțeles repede. Acest Roosevelt s-a dovedit pînă la urmă un mare naiv. Și-a dorit chiar un tablou în care să fie înfățișat cu Stalin și Churchill, drept mărturie istorică a înțelegerilor semnate la Yalta. Deci la șase am urcat și am sunat la ușă. După ce am fost cercetat prin vizetă, mi-a deschis o bătrînă înaltă, costelivă, în jur de șaptezeci de ani, mama doctoriței. „Vă rog să poftiți!" a zis și a făcut un gest pompos cu mîna. Apoi s-a îndreptat, și-a înălțat capul și, cu gîtul țeapăn, a pornit înainte de parcă cineva i-ar fi dat o comandă : „Drepți ! Înainte, marș !" Asta ce-o mai fi ? m-am mirat. Și m-am mai mirat că bătrîna nu mi-a zis : „Îmi pare bine că vă cunosc"... Treburi din astea. Formale, e adevărat, dar făcînd parte dintr-o politețe

elementară. Le sînt doar vecin !... Vom sta într-o casă... Vom avea probleme comune, problemele casei... Mai mult, vom avea poate nevoie unul de celălalt. În mijlocul holului, bătrîna s-a oprit și mi-a comunicat ceremonios : „Doamna doctor va veni îndată. Vă rog să luați loc !" Și, printr-un gest regal, a arătat spre unul din cele două fotolii de lîngă fereastră. Am zis „vă mulțumesc", dar tare am fost ispitit să-i fac și-o reverență. „Sînteți mama doamnei doctor, nu ?" „Da, dar sînt și secretara doamnei !" După care s-a îndepărtat, plină de importanța înaltei sale responsabilități. Responsabilități mai curînd date decît asumate. Rămas singur, mi-am plimbat în voie privirile și primul lucru care m-a izbit a fost nu atît mobila, o mobilă destul de aproximativă, compusă din obiecte disparate, cît un șemineu de carton, de un prost-gust desăvîrșit. Luat parcă dintr-o butaforie. Ca să nu mai spun că la imitația de cărămidă aparentă fusese folosită o culoare stridentă, care te lua pur și simplu la bătaie. Din cele povestite de ginecolog, de colegul soției, mă așteptasem la un interior plin de lucruri de valoare : vaze, covoare... Poate spun cu păcat, dar mie mi s-a părut construită, regizată... într-un cuvînt, dubioasă acea atmosferă. Problema era că minutele treceau, se făcuse șase și zece și doctorița nu apărea. Mi-am zis că probabil se-mbracă, se aranjează. Nu găseam altă explicație. Cu toate că avusese destul timp de la cinci să se tot îmbrace, să se tot fardeze... Și-apoi, întîrzierea asta a ei era o impolitețe. Ce voia să-mi arate ? Că puțin îi pasă de mine ? Din comportarea bătrînei înțelesesem că paranoia era la ea acasă acolo... Și totuși !... N-am întîlnit încă intelectuali, și nu numai intelectuali, care să rămînă indiferenți la funcția mea. Aflase probabil că fusesem debarcat. Asemenea vești circulă cu mare viteză, au ajuns prilej de satisfacție de bucurie... A apărut după alte zece minute, într-un capot — altă impolitețe — într-un capot obișnuit, și nici măcar rujată, nici măcar pieptănată ca lumea, Ea, care-i o cochetă !... Mi-a întins mîna la sărutat, dar fără să-și ceară scuze că mă făcuse s-o aștept. Și a intrat în subiect, grăbită și bătoasă : „Chiar mă miram că ați lăsat să treacă

atîta vreme fără să vă ocupați de apartament! a zis cu reproș. V-am adus un exemplar din regulamentul casei, în care sînt prevăzute drepturile și îndatoririle proprietarilor imobilului atît în ceea ce privește părțile lor, exclusive, cît și cele comune, indivizibile... Răsfoiți-l pînă fac onorurile casei!... Și a apăsat pe butonul unei sonerii. Ce beți? *Whisky*, desigur!" „De ce «desigur»?" m-am mirat. „Ha-ha!" a rîs ca și cînd ar fi vrut să spună că știe ea ce știe, e băutura caselor mari. „Nu-nu, de ce «desigur»?" am insistat. Ei, fir-ar mă-ta a dracului!... „Atunci poate Cinzano? Sau un Porto?..." „Da, zic, un vin de Porto aș bea." În ușă apăruse femeia de serviciu, gătită cu bonețică și șorțuleț, amîndouă albe; abia cînd a adus farfuria cu prăjiturele am observat că avea și mănuși albe pe mîini. Doctorița i-a zis s-aducă pahare... „Nu, sticla să n-o aduci"... Probabil sticla de *whisky*... S-aducă farfurioare... Nu mai știu ce s-aducă și-a concediat-o printr-un gest. „Mă scuzați un moment, a zis, a făcut cîțiva pași și, ca și cînd și-ar fi adus aminte că sticla de Porto e altundeva, a schimbat brusc direcția de mers. Lucrez la o comunicare pe care trebuie s-o prezint la simpozionul de... — o denumire de-a lor —, care m-a absorbit total! Este ceva cu totul nou în specialitatea noastră. Dumnezeule! și mai am doar cinci zile pînă la începerea lucrărilor!" Mi-am zis că probabil de aia și întîrziase, ca să-mi poată servi povestea cu simpozionul. Dar asta înseamnă că mă crede idiot, sau ce dracu? Pentru că toată regia cu schimbarea direcției de mers... vezi Doamne, e absorbită de lucrare... regia cu întîrzierea era puerilă, rudimentară... iar jocul execrabil. Mi-am spus însă că oamenii trebuie luați așa cum sînt. Nu știu dacă ai remarcat, fațada arată jalnic. Burlanele sînt rupte, și apa care se scurge din ele în loc să se ducă în stradă e reținută lîngă ziduri, căci panta e inversă și se infiltrează la fundație... Holurile intrării și ale scării sînt murdare, înnegrite de fum... Ca să nu mai vorbesc de subsol și de scara de serviciu. Fostul proprietar al apartamentului era un om bătrîn, trecut de optzeci de ani — soacră-mea l-a cumpărat de la moștenitorul

lui, un nepot — avea scuza vîrstei... Dar de ce lasă doctorița să se degradeze casa într-un asemenea hal nu mai pot înțelege ! Mai mult pentru asta venisem, să-i propun refacerea fațadei... celelalte... Regulamentul era alături, l-am luat să văd ce scrie acolo. Din felul cum îl adusese, cum îl pusese pe măsuță, cum așezase palma deasupra în timp ce-mi vorbise despre el... m-am gîndit că trebuie să conțină lucruri de-o anumită importanță. Dar ce crezi că scria ? „Articolul unu. Domnii proprietari își datorează respectul cuvenit în această calitate a lor..." M-am uitat la ultima filă, să văd cînd fusese întocmit. Și am văzut că fusese autentificat cu doi ani în urmă la Notariatul de Stat. Autentificat în ce scop ? Care putea să fie sensul acestei autentificări ? Nu pot pricepe. Doar e la mintea oricui că un asemenea „act", cu formulări aberante despre respectul cuvenit proprietarilor de imobile... Nu mai știam ce să cred despre doctoriță. Cu regulamentul ăla chiar că mă uluise ! A adus sticla și mi-a dat tirbușonul să-i scot dopul. „Sînt sleită, un asemenea efort ar fi peste puterile mele !" Mi-a venit să izbucnesc în rîs. Circul dracului !... M-am uitat la etichetă mai mult pentru a-i da satisfacție decît de curiozitate, am mai băut vin de Porto... Pe sigiliul negru al dopului era bătută o serie prin care se voia să se ateste și autenticitatea și calitatea conținutului... Înfățișarea buteliei, formatul ei mai aparte, felul cum erau tipărite etichetele, sigiliul... toate aveau menirea să sugereze un vin foarte vechi. Știu să-și prezinte marfa, să-i ridice valoarea... Ceea ce noi, din păcate, nu facem, neglijăm aspectul estetic dintr-o prost înțeleasă și păgubitoare economie. „V-am auzit umblînd prin casă, zice, ați adus și mobilă ?" „Ce rost ar fi avut s-o aduc înainte de-a termina cu apartamentul, de-a-l zugrăvi ? ! Și-am atacat : Ce părere aveți, n-ar trebui oare făcută fațada ? Nu-i nici o urgență..." „Ba cum să nu fie ? ! Sigur că trebuie făcută ! Eu însă nu mă pot ocupa ! Ați văzut, sînt aglomerată cu lucrări științifice... Mereu în criză de timp... Mai îmi dă și profesorul... Știți cum e : negrii să trăiască ! Cu fațada n-o să avem încotro... Și m-a întrebat deodată : Sper că n-aveți de gînd să vă-ncurcați cu Icralul ? Ăștia-s mai rău ca un dezastru ! Și n-o să știți cum să-i mai scoa-

teţi din casă ! Sigur, aveţi relaţii... Dar totuşi... Faţada, însă, cu ei va trebui s-o angajăm, n-avem ce face. Din cauza schelelor, a zis. Particularii n-au schele pentru o asemenea casă. Aveţi relaţii, angajaţi şi eu sînt gata să contribui cu partea mea." Mi-a spus apoi c-ar vrea şi ea să zugrăvească, aşa am ajuns la ţigan, la şmecherul de Alci, care-i fusese recomandat de-un coleg. Şi a început cu propunerile. „Dacă o să fiţi de acord, am putea face împreună o mulţime de lucruri ! Spălătoria e prea mare, există destul spaţiu nefolosit, de ce să nu amenajăm acolo o saună ? ! În locul duşului. Avem gaze la cazanul de rufe... Fac eu proiectul, v-am spus că am aptitudini de arhitectă !... Şi mai e camera caloriferistului, care stă goală şi nefolosită. Am putea s-o transformăm într-o sală de gimnastică. Cu bicicletă ergometrică — asta mă angajez eu s-o procur —, cu saltea — ce mare lucru e de făcut o saltea ? ! —, cu «paralele», spaliere şi aşa mai departe. Dar spuneţi-mi : ce ne trebuie nouă pivniţe ?" Începuse să devină tot mai interesant !... „Mai punem noi murături ? Nu. Şi chiar dacă am pune, să zicem, avem boxe. Unde putem ţine cartofi, ceapă... zarzavaturi pentru iarnă... Atunci de ce n-am desfiinţa peretele dintre cele două pivniţe, ca să rezulte o singură încăpere, pe care s-o transformăm într-un bar ? ! Dăm jos tencuiala... pentru a scoate la lumină frumuseţe de cărămidă... Pe care s-o stropim apoi c-un lac incolor... V-am spus, am vocaţia frumosului !..." M-am prins în joc şi i-am cîntat, cum s-ar spune, în strună. „Desigur, zic, mobila o s-o proiectaţi dumneavoastră... Dar ce facem de băuturi ?..." „Bineînţeles c-o s-o proiectez eu ! O şi văd..." „Băuturile-s problema !..." „O, nuuu ! Ştiţi cum e... oamenii ţi-aduc... C-o sticlă de *whisky* e cel mai simplu... C-o sticlă de *whisky* şi-a spălat obrazul. N-am voie să beau... Ce să fac eu cu ele ? Totul e să ne simţim bine !..." Înţelesesem că trebuie să mă port cu ea aşa cum te-ai purta cu un ou. „V-aţi gîndit foarte bine, zic, mie nu mi-ar fi venit asemenea idei, va fi extraordinar ! Din sala de gimnastică la saună, iar după saună ce poate fi mai indicat ca un pahar c-o băutură, cu ceva bun ? !" „Mai invităm un prieten... Vom avea prieteni comuni, nu ?" Aşa că, Matei, pregăteşte-te de un *party* cu doc-

torița ! „În cazul ăsta, zic, ne-ar trebui și muzică..." A zis că are și asta, are un magnetofon „Philips", cu boxe, iar muzică găsim, nu-i o problemă. „De la stagiarele mele. Foarte nostime amîndouă. O să le invit, o să le cunoașteți..." Se încălzise, își și vedea, probabil, ideile împlinite, mai ales cea cu pivnițele, perspectiva de-a pune în valoare „frumusețe de cărămidă" o umpluse de încîntare... Ca și posibilitatea, desigur, de a-și desfășura talentul de arhitectă, de-a proiecta toate cele. Întrevăzuse și atmosfera viitorului bar, și în această tot mai evidentă bună dispoziție, mi-a propus deodată : „Ha-ha, vreți să vă ghicesc în cafea ?" „Știți, vă pricepeți ?" „Sigur că mă pricep ! Și-n cafea, și-n cărți, și-n vise..." „Chiar și-n vise ?" o întreb, gîndindu-mă că ar putea să se ia de mînă cu nevastă-mea, uite cum s-au întîlnit, abia o s-aștepte să vină de la serviciu ca să-și dea una celeilalte în cărți ! „Dar n-a trecut încă o jumătate de oră..." și s-a uitat la ceas. „Asta de ce ?" m-am mirat. „Atîta trebuie să stea ceașca în repaos : o jumătate de oră. Și să n-o miște nimeni. Ați visat azinoapte ceva ? Care a fost ultimul vis ? Ce-ați visat ultima dată ?" Vizavi se afla o oglindă... „O oglindă, zic, asta am visat." „Oglindă înseamnă trădare." „Trădare ? Dar n-a mai rămas nimic de trădat..." M-a întrebat dacă mă reflectam în oglindă. Deasupra oglinzii, dealtfel foarte frumoasă, o oglindă veche, stil rococo, se afla un cocoș de munte împăiat. Care n-avea ce să caute în acel hol și mai ales deasupra acelei oglinzi. I-am spus că în oglindă se reflecta o pasăre. „Ei, zice, cu păsările e-o poveste !... Nu-i chiar atît de simplu... Păsări care țin dreapta sau se ridică — semn bun. Care țin stînga — semn rău. Păsări care zboară sus — noroc ; jos — nenoroc. Cînd își ascund capul — o veste proastă. Dacă țin capul sub aripă — boală pentru o ființă scumpă. Dacă vin spre tine — păzea !" Din felul cum turuise toate prostiile astea era clar că învățase pe de rost vreo cărticică de tălmăcit vise. Mare activistă... Mai apoi, femeie fatală... Iar acu dăduse în patima ghicitului. Și te pomenești că asta făcuse, își dăduse în cărți în vreme ce eu ziceam că ea se gătește...

6

Ne-am așezat pe o bancă, am fumat cîte o țigară și, la un moment dat, l-am întrebat cît timp ar putea fi lăsat să aștepte pînă să-l cheme.

— Depinde... m-a întrerupt pe un ton iritat. Ți-am zis doar c-a intervenit o situație nouă !

Nu înțelegeam ce-l deranjase. Socotise spusele mele o intruziune ? Avusese nevoie de liniște pentru gîndurile sale și eu îl deranjasem, i le bruiasem ? Sau voia pur și simplu să se refere la acea „situație nouă", de care el, într-adevăr, pomenise ? De fapt, treaba mea era să ascult — mai ales că aveam ce auzi, știam de la Teo — să ascult, nu să vorbesc. Îmi impusesem asta de la bun început și, deodată... Jinga tăcea. Am așteptat.

— Da... a zis cu un oftat pe care și l-a înăbușit, astfel că a fost doar un început de oftat. Naiba știe cum nu învățăm noi nimic de la viață... Pentru că nu-i atît vorba de Clejan... Căderea lui a grăbit doar... Motive... Interesante nu sînt motivele, interesant este că aceste motive, reale într-o bună măsură, au fost servite, au fost de fapt construite de chiar un prieten. De un așa-zis prieten, care s-a detașat imediat după plenara cu Clejan. A luat chiar poziție!... Alt subiect, dacă vrei !... Astea-s temele despre care ar trebui voi să scrieți ! Romane în centrul cărora să fie activiști de partid, să fie viața așa cum e ea ! Nu pentru c-aș fi eu activist. Sau că lumea ar începe cu ei. Dar cine dacă nu activistul e implicat mai direct, mai profund în toate prefacerile ? ! Ei iau greul, ei iau bătaia... Judecata e altfel cu ei... A lor e „linia întîi" ! Pe ei îi seceră glonțul ! Asta e de scris, nu cai verzi pe pereți ! Și situația asta nouă — a continuat pe un cu totul alt ton, ca și cînd s-ar fi ușurat prin cele spuse mai înainte — a complicat și mai mult lucrurile. Destul de complicate și așa. Sau poate că limpezite ? De-abia acum limpezite ? s-a întrebat, ca și cum ar fi dat fără voia lui niște gînduri pe față. Și a tăcut. Urmărind poate acele gînduri, preocupat poate de ele ?

Nu înțelegeam : de ce „limpezite" ? În ce sens „limpezite" ? Și mi-a venit în minte ce-mi povestise Teo des-

pre Ira, despre un incident bizar dintre ea și Andrei. Se întorceau cu „Mercedes"-ul de la București, trecînd printr-o pădure, Ira îi ceruse șoferului să oprească. Coborîse și Andrei. Vrusese să traverseze șoseaua, s-o ia în partea opusă celei în care urma să se ducă nevastă-sa, dar Ira îl chemase cu ea. Crezuse că-i este teamă să intre singură în pădure. Acolo, însă, nevastă-sa îi spusese : „Îmi trebuie". Expresia îl șocase. Nu atît dorința, pofta ei de-a face, tam-nesam, dragoste, dorința de nimic provocată — Jinga stătuse lîngă șofer, ea în spate — cît îl șocase acel „Îmi trebuie" ; cu o expresie identică îl chemase pe fostul ei soț în timp ce se aflau cu toții într-un grup, pe plajă la Eforie, abia în pădurea aceea îi deslușise Andrei înțelesul. Îi spusese că el nu-i mașină de..., dacă vrea, i-l trimite pe șofer și-i dă sarcină să se culce cu ea. „Nu-i nevoie să-i dai tu sarcină !... se înfuriase nevastă-sa. Dacă cu șoferul, atunci cu șoferul !..." Cîteva zile mai tîrziu, șoferul îl rugase să-l schimbe de pe mașină din motive personale pe care nu i le poate spune. Un om la locul lui, însurat, nici frumos, nici urît, la aproape 40 de ani. Îi spusese Jinga „motivele personale", iar șoferul confirmase printr-o mișcare a capului. Teo îmi povestise că-l făcuse albie de porci pe Andrei, stă cu nevastă-sa pentru funcție, de teama lui socru-su... „Limpezite" poate doar în acest sens. Teo îmi povestise revoltat — între el și Ira există o veche antipatie, dar revolta lui Cană se îndreptase nu atît împotriva ei, cît a lui Jinga —, zicea că nu înțelege cum putuse să se schimbe Andrei într-un asemenea hal.

— În timp ce eram la Predeal, a continuat după un timp, m-a sunat soția. Primise o scrisoare de la fi-miu, prin care Vlad mă anunță — probabil că știi de la Teo, e din prima căsătorie — că a hotărît să nu se mai întoarcă acasă. Să nu se mai întoarcă în țară.

— Ei, cum asta ? nu mi-a venit a crede.

Cană îmi vorbise despre el ca despre un băiat cu scaun la cap, un băiat așezat, serios, chiar studios într-o anumită măsură... Stătuse la Teo cîțiva ani, împreună cu Andrei, pictorul îi fusese ca un tată. „Mamă n-am, dar în schimb am doi tați", spunea Vlad.

— Cum ai auzit ! ? Să mai ai copii... Uuuu ! Matei... a oftat Andrei. Dac-ai ști !...

— Ştiu. L-ai crescut singur, l-ai crescut greu...

— Nu l-am crezut în stare să se rupă de mine. Orice, numai asta nu ! În prima clipă am avut senzaţia că mi s-a oprit inima în loc. Dar ea, a dracului, nu s-a oprit. Aşa cum nu s-a oprit nici cu alte ocazii. Cît adevăr !... „Doamne, nu-i da omului cît poate el să ducă !“ De asta te-am rugat să iei adresa lui Teo. Ce făceai ? Ce faci ? Lucrezi la ceva ?

— Nu, am minţit. Sînt în „gol de producţie“ ! N-am „materie primă“...

— Atunci stai cu mine zilele astea !... Căutăm zidari... Facem apartamentul. Şi poate-ţi furnizez eu „materie primă“...

Propunerea era de-a dreptul nesperată, ea implica indirect acordul său, prin asta era mai ales nesperată, m-am grăbit să disimulez satisfacţia, spunîndu-i că o să încerc să dau de un arhitect pensionar care se ocupă cu asemenea treburi, o avea el zidari, o avea el de toate, dar Andrei m-a întrerupt :

— Vine fi-miu într-o zi cu o carte... Era încă în liceu. Cu romanul... a numit Jinga titlul şi autorul. „Andrei“, zice, te-aş ruga s-o citeşti, aş vrea să-ţi ştiu părerea.“ Le-o recomandase la şcoală. O tîmpenie! Ai citit-o? m-a întrebat.

— Am citit-o.

— O însăilare puerilă, trandafirie, despre cucerirea puterii, despre prefacerile socialiste. I-am spus părerea. Şi m-a întrebat deodată de ce nu m-apuc să scriu despre viaţa mea. „Pentru că nu-i suficient să trăieşti, mai trebuie să ştii să şi scrii ce-ai trăit ! Scrisul, zic, este o meserie, o meserie la care trebuie talent. Ca să faci artă, trebuie talent. Tu nu ştii asta ?“ „Ba da, cum să nu ştiu ? ! Dar m-am gîndit de multe ori ce interesant ar fi să citeşti o asemenea carte. Teo te-a făcut furcă de tors...“ „Sînt mijloace de expresie diferite...“ zic. Şi chestii din astea. Spune-mi, cum e cu Academia aceea di Romania ?...

— Stă acolo cînd vine la Roma. Asta-i prost : că ar putea să găsească scrisoarea abia peste cîteva săptămîni. Cînd se-ntoarce din Sicilia. La etaj sînt vreo opt sau zece camere, ocupate de obicei de oameni de artă, veniţi la stu-

dii, burse, chestii... Un dolar de persoană. Am stat şi eu, a fost o adevărată mană cerească. Există, tot acolo la etaj, o bucătărie unde poţi să-ţi faci dimineaţa sau seara ceva de mîncare... Nu i-am scris niciodată, pentru că n-am avut nimic deosebit să-i comunic. Dar înţelegerea noastră asta este... Putem face însă altceva : îi telefonez administratorului, îl cunosc, îl cheamă Pădure, şi-l rog, cum dă Teo un semn, să-i zică să mă sune urgent. De ce ? Ştii unde-i Vlad ? Şi-ai vrea ca Teo să-l caute ?

— Da, asta aş vrea. Nu-mi pun însă speranţe prea mari, pentru că Vlad e un încăpăţînat fără pereche. Dar Teo ar putea avea o influenţă... S-a împrietenit c-un belgian, Roger, student şi el... şi mai ales filatelist, ca şi Vlad. Aşa s-au şi împrietenit. Îşi scriau, făceau schimb de timbre... Vara trecută a fost la el în vizită... Şi l-a chemat şi acum, de Paşti, să facă amîndoi o excursie în Anglia, la un preţ redus, într-un grup studenţesc, i-a aranjat un loc şi lui Vlad. Am fost de acord. Roger e un băiat de familie modestă, taică-su e miner... Dar nu asta... Mi-a plăcut cum s-a întors Vlad anul trecut de acolo, cu ce imagine a venit despre acea lume necunoscută lui pînă atunci. O impresie matură... deloc...

— Dar ce ţi-a scris ? Ce să facă el, student la Istorie ?...

— Vrea să fie el însuşi... „Vreau să fiu eu însumi." Dealtfel, toată scrisoarea are două rînduri. „Andrei, am hotărît să nu mă mai întorc acasă — vreau să fiu eu însumi. Nu ştiu dacă voi reuşi, ceea ce ştiu este că sînt obligat să încerc. Iartă-mă ! Vlad." Fapt este că el a premeditat pasul. Pentru că a luat cu el timbre. Lipsesc din clasoare o mulţime de timbre. Şi-atunci i-am zis soţiei să anunţe organele, să le arate scrisoarea... Îţi spuneam că mi-a plăcut cum s-a întors el de-acolo... După ce-am făcut „Ştefan Gheorghiu" şi am fost trimis în provincie secretar cu probleme economice, Vlad a stat la soacră-mea, care nu mai putea după el. Era singură... După moartea meşterului meu... Uneori, în viaţa unui om pot interveni întîmplări care s-o marcheze pe tot restul ei, întîmplări hotărîtoare, definitorii, cum s-a întîmplat la mine cu Enciu. Clejan a fost primul ei soţ. O să-ţi povestesc... Viaţa

e viață !... Altfel, cu totul altfel de cum e descrisă ea în unele romane cu ilegaliști. Și Vlad a făcut liceul în acel cartier. Se știe ce liceu e, a cui fii învață acolo. Veneau cu tot felul de lucruri străine... De la gumă de mestecat, stilouri, ceasuri... la magnetofoane, „maguri", cum le zic ei, muzică de dans ultimele noutăți, reviste, povești... în întrecere între ei, prințișorii. Oare părinții lor nu-și dau seama că-i pervertesc pe copii ? Că-i cresc astfel în spiritul admirației, al cultului, dacă vrei, față de Occident ? În timp ce poziția lor oficială este alta. Că acest Occident este înfățișat copiilor cu ce are el mai fățos ? Și, iată, o asemenea imagine strîmbă se formează — culmea ironiei — tocmai la copiii celor cu poziții înalte în partid și în stat ! Ei bine, Vlad... Ca să-și facă rost de bani, stînd la Roger, a lucrat vreo două săptămîni ca încărcător, adică hamal, la o făbricuță de confecții ; încărca cutiile în camioane, împreună cu doi turci angajați permanent. Dar lui patronul i-a plătit jumătate din cît îi plătea pe acei încărcători turci. Iar ei, turcii, la care nemții se uită ca la niște gunoaie, ca la niște păduchi, se purtau față de Vlad cu nasul pe sus. Adică ei aveau un statut, erau angajați cu forme legale, pe cînd Vlad era mînă de lucru clandestină. La prînz, turcii mîncau la un birtaș grec — acolo dușmănia dispare, îi unește mizeria, disprețul băștinașilor — și căutau să-i demonstreze că ei, iată, sînt primiți ca niște obișnuiți ai localului, glumeau cu nevasta birtașului, care servea la mese... Adică sînt cineva. Și din cîte și-a dat seama Vlad, comandau mai mult ca de obicei, scoțîndu-i ochii că, vezi Doamne, au, dispun, sînt plătiți dublu față de el. Iar la muncă îi lăsau cutiile și baloturile cele mai grele. Voia să vadă Olanda, de-aia s-a angajat. Mi-a părut bine, pentru că a înțeles multe lucruri în cele două săptămîni. Și mai ales cît de apăsătoare sînt diferențele sociale, cît de umilitoare sînt ele. Din raporturile cu patronul, cu șoferii camioanelor, un sîrb și un portughez care nici cu fundul nu se uitau la el. Locuind la Roger, nu i-au scăpat niște lucruri...

7

O luasem spre „Expo-Flora“, i-am zis că Teo îmi lăsase cheia de la casă, să trec să văd ce mai e, să aerisesc, și m-am oferit să i-o dau, ca să stea acolo. A respins printr-un „nu“ categoric și cam brutal sugestia mea. Avînd în vedere condițiile acelei camere de la subsol, nu mă așteptasem la un refuz, și mai ales pe un asemenea ton, m-am gîndit că între cei doi prieteni a existat poate cîndva o discuție, o discuție veche, de pe vremea cînd Jinga locuise la Teo. Singur, apoi cu băiatul... N-am insistat și el a adăugat :

— Trebuie să fiu lîngă oameni. Să stau mereu lîngă ei.

Mi s-a părut cam pueril motivul. Ca printr-o asociație de idei, probabil, a trecut la vecina lui, la doctoriță, și mi-a povestit cum i-a ghicit în cafea cu ajutorul unei oglinjoare.

— Dar eu chiar am avut noaptea, în noaptea aceea, un vis... a continuat după un moment de tăcere, în care a făcut pe neașteptate un gest dezordonat, ca și cînd gîndurile s-ar fi vrut subliniate, susținute, și mîna a reacționat astfel de parcă gîndul ar fi trecut în vorbire. Cu toate că... mă îndoiesc, mă îndoiesc foarte tare c-ar fi fost vorba de-un vis. Citeam pe dormeză *Corespondența lui Stalin cu Roosevelt*... și... și deodată m-a încercat senzația unei prezențe străine. Aruncîndu-mi însă privirile spre fereastră, am deslușit o siluetă și mi-am scos ochelarii. Era silueta unei femei ce stătea chircită și se uita prin geam. „Ce dorești mata ?“ am întrebat, dînd să mă ridic și în același timp constatînd că femeia e cheală ; pielea capului lucea nefiresc de albă. Mă ridicasem, am vrut să mă îndrept spre fereastră, dar femeia dispăruse, n-am mai văzut pe nimeni în spatele geamului. Am crezut că fusese o nălucire de-a mea, că-mi obosiseră ochii din cauza cititului, și-am zis să mă culc. M-am uitat la ceas, se făcuse aproape unu. Mie însă nu-mi era somn și am reluat lectura. Sau am reluat-o pentru că bănuiam că femeia aceea va apărea din nou ? Ceva din chipul ei mi se părea cunoscut.

Şi, într-adevăr, n-am apucat să citesc mai mult de-o frază sau două şi am simţit o umbră la geam. Am scos încet ochelarii, am trecut mîna peste pleoape, aşa cum faci cînd ochii îţi sînt obosiţi, şi i-am deschis, aţintindu-i spre fereastră. Femeia se afla la geam. În aceeaşi poziţie, chircită, ca şi data trecută. Am rămas nemişcat, ca să nu dispară din nou. Privind-o în voie. Aşa cum mă privea şi ea. Avea o faţă nefiresc de alungită, capul chel era ţuguiat ca o căciulă înaltă, pielea lui albă, fără un fir de păr măcar, se albea parcă tot mai tare, ca şi cînd ar fi fost de zăpadă, ca a unui om de zăpadă, ca o zăpadă, şi lucea în lumina puţină care ajungea pînă acolo de la becul din stradă. Aveam de gînd să rămîn aşa, nemişcat, nemişcat şi tăcut, să văd ce-o să facă şi cît o să stea ea aşa, chircită, la geam. Ştiu precis că aşa am rămas. Mă ţineam sub control, îmi auzeam chiar răsuflarea şi bătăile inimii, şi în liniştea asta totală mi-am auzit vocea întrebînd : „Pe mine mă cauţi ?“ Vocea fusese a mea, a mea fusese, dar nu eu vorbisem, gura rămăsese închisă, tăcută, mută, buzele nu se mişcaseră, şi în timp ce mă gîndeam şi mă miram în sinea mea cum de s-a putut întîmpla una ca asta, mi-am auzit din nou vocea punînd aceeaşi întrebare : „Pe mine mă cauţi ?“ N-o scăpasem din ochi pe femeie şi mă uitasem în special la buzele ei — privirea nu i-o puteam prinde — deci ştiam sigur că nu ea fusese aceea care se folosise de vocea mea, ci altcineva, cineva care s-ar fi putut afla în spatele ei. Altă explicaţie nu exista. Pentru că, am spus, în cameră nu era nimeni în afară de mine. Mi-am propus să aştept, să aştept tot aşa, nemişcat şi tăcut, tăcut ca pămîntul, ca să văd ce-o să se întîmple mai departe. Poate că femeia o să răspundă la acea întrebare — căreia nu-i vedeam rostul, era o întrebare prostească... ei, de ce să mă caute ea pe mine ? ! — pusă pentru a doua oară, pusă a doua oară poate şi pentru faptul că nu răspunsese la ea. Iar cel care-mi folosise vocea crezuse probabil că ea, prima oară, nu auzise. Că femeia nu auzise întrebarea. N-a răspuns, a rămas tăcută. Tăcută ca şi mine. Tăcută şi cu ochii ascunşi de preaalbul, ca de zăpadă, al capului ţuguiat, astfel că ochii i se aflau într-un fel de penumbră. Şi, ca şi cînd ar fi vrut să-şi sublinieze tăcerea, a dus pumnul la gură. Aşa cum fac femeile de la

țară. Iar în mîna aceea avea... ținea în pumn o batistă. O batistă albă. „Vorbește ! a îndemnat-o deodată aceeași voce a mea. Pe mine mă cauți ?“ Deci, am judecat, vocea știa că ea nu vorbise, că nu răspunsese. Și n-am mai răbdat, m-am ridicat să văd cine-mi folosește vocea și spune cu ea ceea ce eu nu vreau să spun. Chiar în clipa aceea femeia a dispărut de la geam. De parcă ar fi înghițit-o întunericul grădinii cu trandafiri. De parcă s-ar fi topit în acel întuneric. M-am dus la fereastră, și cînd s-o deschid, am auzit un rîs, un chicotit scurt, venit din stînga, ca și cum ea s-ar fi dat, s-ar fi ascuns după perete. Am vrut să scot mîna și s-o apuc de fustă. Dar unei nebune orice poate să-i treacă prin cap ! Altfel de ce-a venit ea acolo la geam ? ! Trebuia s-o gonesc ! De la bun început ar fi trebuit s-o gonesc ! Ce-i aia, să se uite mutește la mine ? ! Am ieșit repede în curte, am ocolit spatele casei, dar n-am găsit pe nimeni lîngă fereastră. Și nici în grădină nu se vedea. Am luat-o atunci de-a lungul peretelui pînă în stradă. Nimic. La întoarcere, m-am uitat peste tot, m-am uitat după o tufă mare de hortensie, și cînd am ajuns din nou în dreptul ferestrei, am văzut o batistă albă agățată într-un trandafir. O batistă micuță, șifonată și nu prea curată. Culmea este că dimineața, cînd m-am sculat, am găsit pe geamantan o batistă la fel. O batistă de damă, o batistă străină, care n-avea ce să caute în camera mea. Doar dacă... Pentru că înainte de-a mă culca umblasem în geamantan după punga cu medicamente — avusesem impresia că mă încearcă o gripă — batista nu fusese acolo. Ei, ce zici de asta ?

Nu știam ce să zic. Era o poveste bizară, probabil o festă a subconștientului. „Întrebările lămuritoare“ erau nu doar inutile, gratuite, dar și păgubitoare. Și nici nu te-apuci să demontezi ansamblul cînd n-ai la ce să referi părțile lui componente.

— Curios... am spus.

— Să-i fi povestit doctoriței... a zis veselindu-se. Avea ce toca, m-apuca noaptea la ea... Mîncăm la „Pescăruș“, nu ?

Ajunsesem pe aleea asfaltată de pe marginea lacului, și Andrei a fost salutat cu : „Să trăiți, tovarășe Jinga !“

de un bărbat în jur de 50 de ani, ce ducea în mînă un sac de sport din care ieşea coada unei rachete de tenis.

— A, salut, tovarăşe Granea ! i-a răspuns Andrei cu căldură şi omul s-a oprit să-i strîngă mîna. După care a făcut prezentările : Tovarăşul vicepreşedinte Ion Granea, scriitorul Matei Onea.

Vicepreşedintele m-a onorat cu un : „Trăiţi !", cea mai „diplomatică" formă de-a da „bună ziua", mi-a întins o mînă moale, indiferentă, care n-a zăbovit mult în a mea, şi l-a întrebat pe Andrei ce mai face.

— Bine. Dumneavoastră ?

— Cum ştiţi, pe baricade ! Probabil c-aţi auzit că l-au buşit pe Mitroi... Contabil-şef la nu ştiu ce întreprindere. Buf ! N-a deschis ochii cînd a semnat contractul cu... — a numit Granea o ţară africană —, l-au tras ăia în piept ; o să ne revină dolarul la vreo şaizeci de lei. Asta e... A zis apoi că se duce să facă un tenis, se bucură că l-a văzut şi ne-a urat poftă bună.

După ce s-a îndepărtat, l-am întrebat pe Andrei unde-i Ion Granea vicepreşedinte. Jinga a numit o instituţie centrală, şi eu, provocat de cele auzite de la Granea, i-am spus ce gîndeam :

— Uite, eu nu înţeleg nişte lucruri... Cînd prinzi un gestionar c-a furat cîteva mii de lei, îl bagi la puşcărie. Şi bine că se face aşa. Îi pui sechestru, îl obligi să plătească... şi-i interzici prin lege să mai fie gestionar. Iar cînd unul aduce pagube de milioane, îl „buşeşti" contabil-şef ! Cum vine asta ? Astea nu-s pagube aduse avutului obştesc ? ! Pagube aduse din nepricepere, din prostie, din superficialitate ? „N-a deschis ochii"... Păi dacă n-a deschis ochii, să deschidă punga ! Să plătească toată viaţa !

— Vorbeşti din afară ! m-am repezit.

În tonul uşor iritat s-a simţit şi o notă autoritară.

— Este adevărat. Dar din punct de vedere al bunului-simţ... De ce dincolo, în Occident, cei care nu „deschid ochii" dau faliment şi li se scot lucrurile la mezat, iar la noi trebuie să plătească Popescu, Dumitrescu, Ionescu, tu, eu... cînd ar trebui să plătească autorul pagubei ? ! Indiferent din ce cauză a pricinuit-o ! Din prostie, din dile-

tantism sau aventurism economic... Şi puşi să plătească şi cei care l-au promovat pe nepriceput !

— Ha-ha ! a izbucnit Jinga în rîs. Eşti un „poet" !...

— Dar nu-i normal, nu-i logic să fie aşa ?

Nu mi-a răspuns. Ajunseserăm în dreptul „Pescăruşului", am urcat prin spatele restaurantului, la vederea cutiilor de „Pilsen" stivuite acolo, mi-am simţit gura şi mai uscată, dar pe terasă se aflau doar vreo zece mese la care se servea şi erau bineînţeles ocupate. Primăvara venise devreme, aprilie fusese călduros, chiar excesiv de călduros, cu temperaturi frecvente în jur de 20 de grade, ne aflam la început de mai şi cel mai bun restaurant de vară din Bucureşti, un restaurant cu pretenţii, cum s-ar spune, lucra în plină duminică cu numai a cincea sau a şasea parte din capacitatea terasei sale. Care, pe deasupra, arăta şi total inestetic : mesele neaşternute se aflau în neorînduială, cu scaunele sprijinite de ele sau aşezate deasupra, ca şi cînd directorul restaurantului ar fi fost luat prin surprindere de acea zi frumoasă. A făcut însă ce-a putut, a aranjat cîteva mese în grabă, e adevărat, ar fi trebuit să le grupeze la marginea terasei, unde e perspectiva lacului ; e o lipsă a lui, nu s-a „orientat", dar şi ospătarilor le este mai uşor să servească, e drumul de la bucătărie mai scurt. Ne opriserăm consternaţi şi-i priveam pe cei de la mese ; după aspect, în majoritate străini ; afară văzusem parcate cîteva maşini ale corpului diplomatic. Am vrut să-l întreb : „Paguba asta cine o suportă ?", a venit însă şeful de sală şi ne-a invitat în salon. Eram montat.

— Acum e de stat afară, nu în salon !

— Ce să facem ? N-avem personal, a zis desfăcînd mîinile a neputinţă.

— Că ne lipsesc baritoni, asta ştiam, dar că ducem şi lipsă de ospătari, asta-i într-adevăr o noutate !

— În sezon ne lipsesc. Angajăm pensionari, dar numai pentru cele trei luni... Şi astea-s : iunie, iulie şi august.

Am vrut să spun că ar veni ei şi fără să fie angajaţi, Andrei mi-a pronunţat însă numele, ca şi cînd m-ar fi chemat la ordine, şi i-a aruncat şefului de sală : „Aranjează o masă !". Scurt, parcă printre dinţi, neglijent şi în acelaşi timp categoric, şi care a sunat ca o dispoziţie al cărei sens era ştiut numai de ei doi. Fapt este că omul

a tresărit, mutîndu-şi privirea spre Jinga, a dat repede din cap în semn că a înţeles şi s-a pus în mişcare.

— Te-ai apucat să intri în discuţii cu el... mi-a zis cu uşoară imputare în glas. Cum intri în discuţii, ei ştiu că eşti unul din ăla cu teorii... Face el ceva pe logica ta !... a zis cu o nuanţă de răutate în voce. Nu logica, bunul-simţ şi aşa mai departe îi guvernează pe ei, ci alte criterii... Printre care şi frica, teama... Teama nu pentru el, pentru el la modul direct, ci pentru şef. Teama că un incident cu o personalitate s-ar putea repercuta asupra şefului său. Şi atunci... Asta-i adevărata teamă — teama ca şeful său să nu-şi piardă postul.

N-a trecut mai mult de un minut sau două, şi şeful de sală a reapărut pe terasă cu o faţă de masă şi cu două perniţe pentru scaune. Ne-am luat după el. În timp ce ne aşezam, a venit un chelner tinerel şi ne-a întrebat dacă nu vrem să ne desfacă repede o bere. Era tot ce doream. Uşile salonului fuseseră date în lături, se afla lume destulă acolo, şi m-am întrebat ce zic oare oamenii aceia văzînd că pentru noi s-a găsit loc pe terasă. Îşi zic desigur că sîntem cineva...

Nu sînt chiar necunoscut, mă ştie lume destulă, dar prilejul de-a fi luat, de-a trece în ochii altora drept mărime m-a făcut să mă cercetez cum mă simt într-o asemenea ipostază. Nu mă simţeam rău.

— Teo încasase nişte bani — am început să-i povestesc lui Andrei, amintindu-mi de acea întîmplare —, mi-a zis că i s-a făcut dor de o grădină şi mi-a propus să mergem la „Cina". Cînta o dizeuză nouă, i se spusese, care merita auzită. Auzită ca auzită, dar văzută într-adevăr merita. Însă nici eu şi nici el nu ne puteam face liberi pînă la ora nouă, ca să ocupăm o masă din timp. „Stai, zice, mi-a venit o idee, rezolvăm imediat." A luat de la „Informaţii" numărul de telefon al restaurantului şi a sunat acolo. „Uniunea Scriitorilor, şeful protocolului la telefon. Cu cine vorbesc ?" Răspunsese chiar directorul localului. „Tovarăşe director, zice, avem nevoie de-o masă, de-o masă foarte bună pentru astă-seară. Tovarăşul Matei Onea... Ştii cine-i Matei Onea... Ei bine, pentru dumnealui, pentru tovarăşul Matei Onea avem nevoie de masă ! Şi totul să fie în regulă ! Are un invitat... înţelegi ?..." Am ajuns

acolo nu la nouă, ci pe la nouă și jumătate, dar nu se atinsese nimeni de masă, cu toate că restaurantul gemea de lume. Dar pe cine crezi că l-a luat chelnerul — care ne-a servit impecabil, șeful de sală se învîrtea mereu pe lîngă noi — pe cine crezi că l-a luat chelnerul drept scriitorul Matei Onea ? Pe Teo. N-am acel aplomb... Îmi lipsesc și datele fizionomice... Nu arăt ca un om cu funcție, am zis și mi-a părut rău. Avusesem să-i plătesc polița cu „logica" și nu mă putusem abține.

Am vrut să continui, dar fața lui Andrei se crispase, o stare interioară de adversitate se declanșase în el. Ar fi fost nefiresc și cu totul exagerat ca el să reacționeze altfel la expresia „om cu funcție", m-am uitat să văd ce se putuse întîmpla și l-am zărit pe Alex, pe Alexandru Borțan, ducînd de lesă un dalmațian, un exemplar foarte reușit al acestei elite canine. Pășea pe terasă ca și cînd ar fi căutat o cunoștință la mese. Ne-a văzut și el, s-a oprit și, după o scurtă ezitare, a pornit în direcția noastră. Nu era prea departe de noi, eram curios ce-o să se întîmple. Jinga dusese capul în jos, sub piele i se conturau maxilarele încleștate. Era un mod de respingere categorică a tentativei lui Alex de a intra în vorbă cu el. Borțan și-a dat seama, pentru că s-a oprit cînd mai avea un pas sau doi pînă la masa noastră. Și a izbucnit, cu nestăpînire :

— Ranchiunosule ! 'Te-n c... pe mă-ta de ranchiunos ! Apoi, smucind enervat lesa cîinelui, s-a întors și a plecat.

8

Știam de la Cană ce rol nefast jucase Borțan în viața lui Jinga și tocmai de aceea nu înțelegeam ce putea avea Teo comun cu acest individ. Genul de om penetrant, cunoscut cu cine vrei și nu vrei, insidios și obraznic, cinic și labil, mărginit și infatuat, mă oripila numai cînd auzeam

de el. În mare măsură și datorită celor făcute lui Jinga. Și este de presupus că nu numai lui. În cele din urmă nu mai răbdasem și îl întrebasem pe Teo. „Tu nu vezi, îmi răspunsese, că banii nu-ți servesc la nimic dacă n-ai pe cineva care să dea un telefon ? ! Să te bage prin ușa din dos ? !“ Mă rog... Dar care putea fi interesul lui Borțan, director general într-un minister de sinteză, față de pictor ? Pentru că e genul de individ care n-ar ridica un deget măcar fără să întrevadă un folos cît de mic. Doar acela, de a se servi de Teo ca de un paravan cînd are de scos o „amică“ la aer ? Sau că lui Cană poate să-i vorbească — căci necesitatea aceasta intervine, și nu numai la fanfaroni — despre femei, pictorul neprezentînd nici un pericol ? Într-o asemenea situație îl și cunoscusem.

Mă găseam la pictor cînd Borțan a sunat să-l întrebe dacă e dispus să iasă la „un șpriț“.

„Am o prospătură, a răzbătut din receptor, mori cînd o vezi !“

Ne făcuserăm un alt program, aveam de gînd să mergem la Mogoșoaia, dar eu voiam să-l cunosc și i-am făcut semn lui Teo să zică da.

L-a întrebat întîi de unde vorbește.

„De la un telefon public. Ce dracu, mă Teo ? !...“

„Și cînd ai vrea, domn' profesor ?“

„Acuma. Sînt liber. Îi dau un telefon fetei și trecem să te luăm. Într-o jumătate de oră, cel mult. Cel mult într-o jumătate de oră...“

„La Snagov vrei să mergem ?“

Acolo se duceau ei mereu.

„Ezact !“

„Bine, dom' profesor !... Că nu te-am văzut de-o grămadă de vreme !...“

După ce-a pus receptorul în furcă, Teo a mormăit : „Tu pe-a mea, eu pe-a ta“, și a zis, cu un zîmbet promițător, parcă aducîndu-și aminte de o întîmplare plină de haz : „Să vezi o treabă... Tot am vrut să-ți povestesc, da' am uitat. Cînd cu «focul» acela în plus, Alex mi-a zis să trec pe la el, ca să meargă cu mine la «gaze». M-am dus la prima oră și l-am găsit înfuriat pe unul din directorii lui. Îl beștelea. Dar scena nu era construită pentru mine, nu

era construită special, cum s-a întîmplat mai demult, cînd a vrut probabil să-mi arate ce înseamnă funcția lui, cum ține el «hățurile» în mînă, pentru că eu îl lăudasem, îi spusesem o dată sau de două ori, tot așa, cînd mai fusesem la el în birou : «Mă, tu ești născut să ții hățuri ! Ai stofă de conducător, ești făcut să conduci !... Uite, eu, chiar de m-ar bate, n-aș putea fi șef, mi s-ar urca toți în cap.» Regizase o demonstrație, îmi spusese să mă uit cinci minute pe ziar, are de rezolvat, cică, niște probleme cu nenorociții ăia ai lui, a lipsit cîteva zile, totul e la pămînt. «Trebuie să stau mereu cu biciul pe ei ! Pentru că ăsta-i omul. Ce conștiință ?... Prostii ! El de-un singur lucru știe — de bici !» Chemase cîțiva subalterni și începuse să țipe la ei. «Să mă ocup eu de toate ? ! Asta-i treabă de director general ? !» Era vorba despre nu știu ce circulară care nu fusese întocmită la timp. «Să vă dați dimisia dacă sînteți incapabili !» Și așa mai departe, țipase la ei ca la hoții de cai. De data asta însă... Secretara, o baborniță... Hoț, Alex, și-a ales-o așa ca nimeni să nu-l poată vorbi... Și nu se dă nici la studentele lui..."

„Ce studente ? La care studente ?" n-am priceput.

„La studentele de la cursul lui... De la Academie... Ce te uiți la mine așa ?... Ca vițelul la poarta nouă ? După ce-a făcut «Ștefan Gheorghiu» la fără frecvență, a dat diferențe la A.S.E. și apoi și-a luat doctoratul. Dar ca să i-l recunoască, a trebuit să dea clasele de liceu. Și, bineînțeles, le-a dat... La Buftea, la fără frecvență. Am fost odată cu el, de jur-împrejurul clădirii erau numai «Volgi» și «Pobede.» Își completau tovarășii studiile... Iar după ce i-a fost recunoscut doctoratul, s-a agățat c-o jumătate de normă. Conferențiar..."

„Deci, tu îi spui «domn' profesor» pe bune ?..."

„Așa-i place să-i spui, «domn' profesor». Așa-i spun amicii. Și fii fără grijă, mîine-poimîine îl vezi profesor plin ! Și-a asigurat spatele, cum zice : «Mi-am asigurat spatele ; dac-o fi ceva, mă dă la catedră, nu cad mai jos»."

„Dar ce predă el acolo ?"

„Teoria planificării balanței de plăți. Ceva în genul ăsta. Publică articole într-o revistă de-a lor... Sigur, sînt compilații... Are lucrări, cum s-ar spune. El singur zice : «Cărțile se fac din cărți. Ca și planul. Planul nu se face

din plan ? !» Dar spuneam... Secretara știe că sînt prieten cu el... «Tovarășul Borțan, zice, e c-un director, dar intrați... Puteți intra.» Nu l-a sunat să m-anunțe. Era în picioare și țipa enervat la acel director al său : «Cum îndrăznești să mă contrazici tu pe mine ? ! ?» Revolta sa era sinceră, era cît se poate de revoltat că acel director îndrăznise să-l contrazică. «Să vedeți...» a încercat să-i explice directorul, un om cam la șaizeci de ani și după fața căruia se vedea că nu era chiar ultimul dintre proști. Să-i explice probabil de ce «îndrăznise» să-l contrazică. Ce-l determinase să «îndrăznească». «Să taci ! nu l-a lăsat Alex să vorbească. E-așa cum am spus eu și pe viitor să nu se mai întîmple una ca asta !» Și l-a concediat printr-un gest. «Ei, fir-ar mama voastră a dracului, v-ați făcut mare deștepți !» a continuat el să se revolte și după plecarea aceluia. Să se revolte de față cu mine, nerevenindu-și din șoc."

Borțan a venit cam după un sfert de oră, însoțit de o tînără în jur de 25—26 de ani, înaltă, bine făcută, cu o față care nu-mi vorbea că ar fi genul numit „parașută", îmbrăcată fără acea atractivitate frivolă a fetelor care-și ies din piele ca să-și etaleze calitățile trupului. După ce-am făcut cunoștință, Teo l-a întrebat dacă are ceva împotrivă să mergem cu toții, prin acest „cu toții" referindu-se la mine, și a motivat că din cauza lui, a lui Alex, mi-a stricat programul.

„Sigur că da... Minunat ! a zis Borțan în evidentă bună dispoziție. Și a continuat, adresîndu-mi-se : Deci dumneata ești Matei Onea... Știu de la Teo... Te rog să mă scuzi, eu nu sînt chiar așa la curent, mai mult din ziare ce cunosc... Tot ce-mi permit e cîte-un film, cîte-o piesă... Trebuie să citesc foarte mult în specialitate, facultatea... Nu mă dă timpul liber afară din casă. Dar aș citi... Rahat, zice lumea... Nu te supăra, așa vorbesc toți, zic rahat, aceleași povești, aceleași înflorituri ca și-n ziare. Auzii c-acu e la vogă un roman al americanului ăluia de trăiește în Cuba... ceva cu clopote... Na, că uitai ! O să-i spun însă șefei mele de cabinet să te caute în librării de-acu încolo. Să te caute în librării. Altfel citești o carte cînd îl cunoști pe scriitor !"

„Mulțumesc !“ am zis. Era să adaug : „Îmi faceți o mare onoare“, dar am reușit să mă abțin, mulțumescul meu fusese îndeajuns de ironic și, apoi, nu aveam nici un interes să-i devin antipatic, aș spune chiar că dimpotrivă. Nu pentru că Alex ar fi, cum s-ar zice, o pasăre rară, dar nu-mi este dat să vin în contact cu genul acesta de „păsări“, era păcat să ratez cunoașterea unui asemenea specimen.

Pielea lucioasă și netedă a obrazului de ins bine hrănit atenua oarecum trăsăturile cam rurale ale feței, pe care el încerca și mai mult să le estompeze cu ajutorul unor ochelari de soare de o anumită distincție, croiala impecabilă a costumului de alpaca bej, pata de culoare a cravatei maron, mirosul de colonie de cea mai bună calitate, toate compuneau tabloul unui om prosper, bine înfipt pe picioare, la care se adăuga aerul de reprezentant al puterii. Astfel și încercase el să mi se impună, vorbindu-mi cu „dumneata“, „te rog să mă scuzi“, „o să pun să te caute în librării“, un mod de a reclama ascendență, folosirea formulei de politețe presupunînd, se vede, în psihologia unor asemenea indivizi, o decădere din autoritatea funcției.

Eram pe punctul de-a ieși din casă cînd Alex, arătînd spre tînăra cu care venise, i-a cerut lui Cană părerea.

„Ce zici, Teo, îți place de Aura ? Nu-i așa că-i mișto ? Altceva decît Jana, nu ? Altceva ! Care s-a dovedit cam japiță, cred că...“

Nu atît trivialitatea, cît situația în care o pusese pe fată, tratînd-o ca pe o prostituată — ceea ce ea nu părea deloc a fi, Dumnezeu știe ce nevoie, ce conjunctură o aduseseră în societatea lui Borțan — m-a făcut să mă simt inundat de un sentiment penibil. Nu alta avea să fie atmosfera în mașină și la masă.

În stradă ne aștepta o „Volgă“, și eu m-am mirat în sinea mea că Alex se dă pe mîna șoferului. Dar se vede că era omul lui de încredere, devotat — dacă se poate vorbi aici de devotament ? !... —, îl verificase, desigur... A pus imediat mașina în mișcare, ca și cînd ar fi cunoscut destinația, și Alex, citindu-mi parcă gîndurile, a rupt tăcerea.

„Subalternii ca subalternii... da' șoferul și secretara trebuie să ți-i alegi singur... Nu, Gheorghe ? Gheorghe a

fost pe vremuri și «pieţar»... a continuat fără să mai aştepte răspunsul şoferului, vrînd să spună că acesta lucrase şi pe taxi. A avut pe vremuri maşină pe piaţă. Şi s-a întors deodată spre noi, glumind : Sper că nu v-aţi apucat s-o pipăiţi pe fată ? Profitînd de-nghesuială ! Aura, tu să spui... Să le dai peste mîini !

Fata a rîs, nici n-avea altceva de făcut. Eram, şi eu şi Teo, numai zîmbet... Am oprit la acel „complex" de la Snagov-sat, spunîndu-i-se astfel probabil pentru a scoate în evidenţă şi calitatea de mare hotel, în sensul spaţiului de cazare şi nu al gradului de confort, sau pur şi simplu s-a perpetuat vechea denumire. Numai că pe atunci, din cele auzite, i se spunea Complexul C.F.R., cu referire la o bază sportivă... Încăput pe mîna nu ştiu cărui T.A.P.L. bucureştean, s-au degradat nu doar denumirea şi destinaţia ansamblului — cu o funcţionalitate azi destul de obscură, de dubioasă, chiar dacă în scopul „rentabilizării" sînt cazaţi acolo elevii unor şcoli sportive —, dar s-a degradat şi clădirea, un minunat monument de arhitectură românească, într-o ambianţă cum nu se poate mai fericită a pădurii şi a lacului. Borţan era cunoscut, am fost îndată serviţi. După ce am mîncat, s-a adresat, la un moment dat, Aurei rîzînd :

„Ia povesteşte-ne tu cum s-a întîmplat cu tine prima dată..."

Fata s-a străduit să rîdă. Bineînţeles, n-a povestit — stătea tot timpul tăcută — a povestit în schimb Alex despre Jana, apoi despre alte femei pe care le cunoscuse mai demult, cum s-a dus cu Teo şi Andrei, cînd ucenicise ră toţi trei la acelaşi atelier, la o casă de toleranţă, cum se tocmise cu patroana acelei case, şi Cană l-a rugat să spună „poezia aia"...

Alex a tuşit pentru a-şi drege glasul şi a început, în timp ce Teo, privindu-mă cu complicitate, se prăpădea de rîs.

Borţan se pornise, a urmat o altă „poezie", şi i s-a adresat lui Teo ca în urma unei asociaţii de idei :

„Vrei pantofi ca ai mei ?" a întrebat şi a scos de sub masă un picior, arătîndu-i modelul.

„Cum să nu vreau ? !"

„Du-te şi comandă-ţi. Spune-le, «modelul pe care l-aţi făcut tovarăşului Borţan», şi ei or să ştie despre ce este vorba."

Îi remarcasem pantofii, nişte mocasini bej, după toate aparenţele moi şi flexibili, cu o tăietură mai aparte, şi l-am întrebat pe Borţan :

„Ar fi o problemă dacă Teo ar comanda două perechi ? Port acelaşi număr cu el. Numai dacă se poate..."

„De putut, se poate... Da' dumneata cu ce mă poţi pe mine servi ?"

Îmi luase piuitul, nu ştiam ce să-i răspund.

„Nu înţeleg..." am încercat să ies din situaţie, încă uluit de cinismul lui.

„Păi da !..." Adică, el fusese cît se poate de clar, se miră că eu nu înţelesesem un lucru atît de limpede, şi a repetat, scoţînd în evidenţă prin ton firescul întrebării sale : „Cu ce mă poţi servi dumneata ?"

„Să vă trec poate în vreo carte de-a mea..."

„Să ştii c-ai putea să scrii un roman ! Am ce povesti... Că dacă cineva a făcut revoluţie... eu, unu, ştiu c-am făcut-o ! Şi-am intrat în partid cînd alţii stăteau cu capu sub pernă ! Nu se aleseseră încă apele cînd am intrat eu în partid ! Nu se făcuseră alegerile din '46, alegerile nu se făcuseră încă ! Şi dacă veneau americanii, cum vorbea toată lumea şi-i aştepta, pe mine m-ar fi spînzurat printre primii ! Aşa cum s-a întîmplat la contrarevoluţia din Ungaria. Pentru că am crezut în idee, am zis c-o să iasă ceva... Şi cînd a murit Stalin, am plîns ca un copil. Ascultam la radio ce se transmitea de la Moscova şi plîngeam cu inima ruptă de durere şi ziceam c-acu o să se prăbuşească odată cu el şi întreg lagăru nostru. Nu concepeam fără el socialismul, socialismul nu-l concepeam fără el. Sînt lucruri de scris !... Lucruri trăite, nu supte din deget ! Sau din ziare. Lucruri trăite ! Copiii ăştia — a arătat spre Aura — iau totul de-a gata... Da' cum era, Teo, cînd am fost noi ucenici ? Foame şi bulumaci după cap. Doamne, cîtă mizerie am îndurat !... Cînd beam o ţuică, era sărbătoare !".

„Şi-acum spui că-i băutură de gunoieri..."

„Păi tu ce-ai vrea, să rămînem ca pe vremuri ? Ne-am emancipat, nu ?“

La întoarcere, aflîndu-se într-o foarte bună dispoziţie — fără să fie însă beat, era cumpătat la băutură — ne-a cîntat aproape tot drumul, îndemnat mereu de Teo s-o zică şi pe aia şi pe ailaltă, cîntece de pahar, cum li se spune. Găseam dubioasă toată relaţia asta Cană—Borţan. Dubioasă în ambele sensuri, de nimic justificată. Nici măcar de faptul că fuseseră în acelaşi atelier ucenici. Motivaţia servită de Teo era un fel de praf în ochi, altceva trebuia să fie la mijloc. Aşa cum Borţan nu-l servea tot timpul pe Cană doar pentru a-l folosi din cînd în cînd drept paravan sau pentru a-i vorbi despre aventurile sale erotice.

9

— Îl ştii, nu ? Îl cunoşti ? a zis Andrei mai curînd afirmînd decît întrebîndu-mă şi dînd din cap în sens că ştiu probabil cine este cel care îl înjurase şi-l făcuse ranchiunos.

— Da, l-am cunoscut la Teo... am zis şi m-am oprit la timp.

— Şi Teo nu ţi-a povestit nimic ?

— Vag... Că-i o canalie... C-ai avut de suferit din cauza lui... Treburi din astea...

— Hm... „Ranchiunos“ ? a făcut ca pentru sine.

Chelnerul ne-a adus comanda, am mîncat în tăcere, credeam că Andrei se gîndeşte la incidentul cu Alex, care îi răscolise probabil amintiri. Dar el a spus pe neaşteptate :

— Cu femeia aia e-o poveste...

— Care femeie ? am întrebat nedumerit.

— Femeia cheală... Pentru că eu o cunosc. Chiar dacă mi s-a înfăţişat ea aşa... O cunosc după buza de iepure, şi după buza asta a ei ştiu cine e.

Cînd îmi povestise visul lui, nu pomenise nimic că femeia aceea ar fi avut la gură un astfel de semn, un semn din naştere, ca o tăietură la buza de sus, spusese doar că nu-i putuse prinde privirea, care rămînea, din pricina albului orbitor, ca de zăpadă, al capului ei, într-un fel de penumbră. N-am zis nimic, am aşteptat să continue.

— Femeia aia, a reluat după ce a băut din paharul cu bere, e nevasta unuia care m-a dus într-o seară cu sania, pe un viscol de nu vedeam la doi paşi, a fost o adevărată minune cum am scăpat. Fusesem trimis într-o comună, Băciuleşti, comună mare, bogată, cu oameni harnici, dar ai dracului, dîrzi, aprigi, neclintiţi din cele ştiute de ei, neam de oieri din Ardeal, stabiliţi cu turmele acolo. În 1907, cea mai mare răzmeriţă din judeţ ei o făcuseră şi nu se dădeau colectivizaţi nici să dea dracu-n ei ! Dacă fuseseră strînse vreo douăzeci de familii într-o „întovărăşire", vai de lume şi ea. Şi tot timpul pe punctul să se destrame. Se hotărîse să se pună capăt situaţiei şi-am fost trimis acolo cu „întărituri". Cu un camion de miliţieni. Noaptea au fost ridicaţi toţi chiaburii, vreo optsprezece, şi duşi la oraş. Am lăsat să se răspîndească vestea, iar pe la prînz am luat-o din casă în casă şi dă-i cu presiuni. Cu „munca de lămurire", cum se spunea. Şi-n vreo nouă zile am strîns în jur de o sută de cereri. O sută şi ceva. Toate erau bune, ţineam la sfat o şedinţă, cînd am zărit luminile unor torţe pe şosea. Pînă să ne dumirim despre ce este vorba, ne-am trezit înconjuraţi, cu geamurile sparte de pietre, huiduiţi de glasurile a sute de femei. „Daţi cererile înapoi, că altfel dăm foc la clădire !" s-au auzit ţipetele lor cînd larma s-a mai potolit. Totul pornise, mai tîrziu am aflat, de la tăierea pe ascuns a unor juninci. Şeful de post a picat chiar în momentul în care împărţeau carnea şi a pus mîna în piept unei femei. Se aflau vreo zece în curtea aceea — bărbaţii nu ieşeau, stăteau în case — şi cum spiritele erau încinse, au tăbărît pe miliţian, l-au dezarmat, l-au bătut zdravăn, l-au închis în magazia pătulului şi-au pornit drăcuind şi blestemînd prin sat. Aşa au început să se-adune. Telefonul era mort, ale naibii, ne tăiaseră firele, se gîndiseră la toate. Am ieşit afară, încercînd să le convingem

că nu le putem restitui cererile pentru că nu le avem acolo, în altă parte se aflau cererile lor. N-au vrut să ne creadă. Ştiau ele că cererile la sfat se găseau, în altă parte unde să fie ? ! Am trecut în faţă, să le vorbesc — pînă atunci le vorbiseră preşedintele sfatului, preşedintele „întovărăşirii“ —, să le cer să se întoarcă la casele lor, că altfel dau de dracu, zicînd c-o să le pot speria. Aiurea ! O ţineau una şi bună. Voiau cererile înapoi, altfel ne dau foc. Şi-au început să arunce cu torţe în curte. Ferindu-mă, am intrat, m-am lovit de cutia poştală şi aşa mi-a venit ideea. I-am spus-o primarului, i-am luat cheile de la casa de bani şi l-am pus să le ţină de vorbă. Cererile erau în casa de bani, le-am împăturit repede, le-am băgat în cîteva plicuri mari şi am ieşit c-un „transport“ sub scurtă. Cutia poştală era chiar în faţa panoului de afişaj. Protejat de cei cîţiva oameni cu care ţinusem şedinţa şi stînd cu spatele la cutie, le-am introdus în ea. Am mai făcut două transporturi şi am ieşit iar în faţă. „Nu vă minţirăm, zic, n-avem cererile voastre aici, iar dacă nu ne credeţi şi nu ne credeţi, căutaţi-le singure. Noi vă lăsăm...“ S-a făcut linişte, nu se aşteptaseră la o propunere ca asta... Şi-o femeie a strigat : „Ieşiţi dară încoace ! Unu cîte unu, să vă căutăm !“ „Haideţi !“ au prins şi celelalte să strige. M-am dus primul. M-au primit cu drăcuieli, cu ghionturi, una înaltă m-a lovit peste cap. N-am zis nimic, am stat mieluşel, erau în stare să ne linşeze cît erau de pornite, de neînduplecate. M-au căutat prin toate buzunarele, mi-au luat cheile... Degeaba le-am spus că-s cheile casei — pe cele de la casa de bani le restituisem primarului —, le-au luat. M-au pus după aia să mă dezbrac de scurtă, apoi de haină, m-au pipăit sub pulovăr şi mi-au cerut să dau drumul la pantaloni. „Daţi-i, fă, jos şi izmenele ! a strigat una. Daţi-i jos şi izmenele, să vedem ce are el acolo, c-o fi numa faţada de el !“ Şi s-au pornit cu măscări. Şi-ale dracului muieri, m-au pus să-mi cobor şi izmenele. N-am avut încotro, le-am coborît, că începuseră cu ghionturile. Tot astfel i-au cercetat şi pe ceilalţi, şase fusesem cu toţii. Mai rău a păţit-o preşedintele întovărăşirii ; l-au trimis acasă gol-puşcă, gol cum l-a făcut mă-sa. Au intrat după aia în sfat, au deschis sertarele, dulapurile, casa de bani, au căutat cu de-a-

mănuntul, şi cînd au văzut că nu găsesc cererile, „cine ştie unde-or fi ele pitite“, şi-au pierdut răbdarea şi-au dat foc la clădire. Fuseseră pregătite, veniseră cu sticle cu gaz, nu s-au împrăştiat decît după ce flăcările au cuprins acoperişul, transformîndu-se într-o uriaşă vîlvătaie. A doua zi satul era parcă pustiu, nu ieşea nimeni din casă. Aşa au stat trei zile încheiate. Abia în a patra zi am reuşit, prin promisiuni. că n-o să păţească nimeni nimic, să-i aducem la căminul cultural. Cutia poştală scăpase, o apărase de dogoare panoul de afişaj. El însă se cocîrjase, îi plesniseră geamurile, partea din spate cu care privise la foc era carbonizată... Cutia — nimic ; scăpaseră şi cererile. M-am dus cu ele la adunare. „După cum auzii, am început, c-aşa se vorbeşte şi-aşa veniră unii la noi să ne spuie, ar fi încă mulţi băciuleşteni care ar vrea să se-nscrie şi ei. Să fie în rînd adică cu lumea, să nu rămînă de căruţa vremurilor noi... Pîn-acuma se înscriseră următorii ţărani înaintaţi...“ Şi-am luat la rînd cerere cu cerere... Citeam numele de pe ea şi-o arătam sălii. Să se convingă cu toţii că-s cererile lor, semnate de ei, nu-i nici o înşelăciune la mijloc ; orice-ar face, nu există scăpare. Au făcut — au dat foc sfatului şi cu asta s-au prins şi mai tare în laţ. „Da' unde fură ?“ n-a mai răbdat una din mijlocul sălii. „Păi unde altundeva decît în cutia poştală ? !“ Şi-am luat cererea următoare. Am citit numele celui care o semnase... După adunarea aceea de la căminul cultural, dimineaţa ne-am sculat c-o zăpadă de o jumătate de metru. Pe la prînz, cerul a dat să se lumineze, am zis c-o să se oprească ninsoarea, dar, dimpotrivă, s-a pus pe viscolit, iar pe la trei a venit şeful de post să m-anunţe că s-a telefonat să fiu a doua zi dimineaţa la primul secretar. „Gaz“-ul cu care veniseră miliţienii n-a fost chip să-l pornească, şoferul a dat la automat pînă s-a descărcat bateria, şi nici împins n-a vrut, ne-am chinuit prin viscol o oră întreagă cu el. În cele din urmă, preşedintele sfatului a făcut rost de-o sanie mare, cu doi cai voinici, mi-a spus că vizitiul e om de încredere, s-a înscris în „întovărăşire“ printre primii, o să mă ducă la raion, iar de-acolo, în cel mai rău caz, o să plec dimineaţa cu trenul. Pînă să ieşim din sat, a fost cum a fost, cînd am ajuns însă în cîmp, viscolul ne-a izbit din

plin, nu se vedea la doi metri în față. Am mers o bucată de timp și la un moment dat mi-am dat seama că stîlpii de telegraf — singurul punct de reper în întinderea aceea de zăpadă — dispăruseră. Temîndu-mă c-am luat-o anapoda, i-am spus vizitiului că ne-am rătăcit. Nu mi-a răspuns. Ca să birui șuierul vîntului, strigasem, nu se putea să nu mă fi auzit. L-am tras de mîneca cojocului. Cînd s-a întors, l-am întrebat unde mergem. „Măi omule, unde mergem ?" „Mergem bine. Știu eu, cunosc eu..." m-a asigurat. „Și nu mai da în cai, i-am cerut, lasă-i domol, să nu oboseasca !" N-a ascultat, dădea mereu cu biciul în ei. L-am tras iar de cojoc. Dar n-a mai vrut să se-ntoarcă. I-am dat un ghiont. N-a reacționat nici la acesta. Continua să dea în cai. L-am apucat atunci de căciulă, și cum Bordea — așa îl chema, Bordea Mihail, dar atunci nu știam —, și cum Bordea s-a împotrivit, am rămas cu căciula în mînă. Și am văzut că avea capul chilug, fără un fir de păr măcar. Era spîn sau ce Dumnezeu ? m-am mirat, pentru că el părea încă tînăr. În orice caz, pînă-n patruzeci de ani. Slăbiți din hățuri, caii s-au oprit. Spuma pe ei — clăbuc... „Uite în ce hal i-ai adus ! i-am zis, dîndu-i căciula. Ce dracu, n-ai suflet de om ?" „De-așeea, că am." Nu se prea potriveau vorbele lui, abia mai tîrziu aveau să-mi vină în minte. Atunci însă mă gîndisem doar că-i moldovean și mă-ntrebasem ce-o fi cu el. „Acu dă în ei ! Pornește-i, nu-i lăsa să-i ia viscolul așa înspumați !" „Diii !" a făcut și i-a îndemnat și cu hățurile. Dar de dat cu biciul n-a dat. „Dă cu biciul, ți-am zis !" am țipat la el. M-a ascultat, caii s-au opintit, dar sania, grea, se afundase în zăpadă și n-au reușit s-o urnească. „Sai de-ajută !" M-am dat jos, să împing. Ridicîndu-se în picioare, Bordea a strigat la cai, i-a plesnit cu biciul și în clipa următoare sania a dispărut în viforniță. În primul moment am crezut că, odată despotmolită, mișcată din loc, se va opri după un metru sau doi și am alergat după ea. Nu se vedea nicăieri. Am început din nou să alerg, sperînd că voi da peste sanie din clipă în clipă, că de vină e viscolul, el mi-o ascunde vederii și sania-i oprită, m-așteaptă. Am alergat pînă n-am mai putut. Și m-am oprit, sleit de puteri. La un moment dat, urmele ei nici nu s-au mai văzut, le acoperise viscolul, dar eu alergasem, doar-doar... Era clar că fapta vizi-

tiului fusese premeditată, îmi venea să-mi car pumni că mă lăsasem păcălit, prostit, și coborîsem din sanie. Însă eu tot mai speram că el se va întoarce să mă ia de acolo. Nu-i ușor să accepți că poți sfîrși astfel. În cel mai bun caz înghețat, acoperit de zăpadă... Auzisem că-i o moarte plăcută, visezi că ți-i bine și cald. Adică, s-aștept să mor ? m-am revoltat. Să stau cu mîinile în sîn și s-aștept moartea. să vină ? Barem să fac ceva ! Dar ce ? Să merg... Încotro ? Din pricina viscolului nu se putea distinge nimic. Simțeam cum încep să înțepenesc... Mă mișcasem, dădusem din mîini... Mi se păruse că nu mă pot concentra și mă oprisem... E o senzație îngrozitoare ! Cînd eram copil, scăldîndu-mă în Jiu, am nimerit într-o zi într-un vîrtej. Am luptat. M-am dat la fund în cele din urmă — acolo vîrtejul slăbește — și am scăpat. În întinderea aceea de zăpadă, pe viscolul acela turbat, a lupta, a încerca să te salvezi era ca și lipsit de sens. Așteptam din clipă în clipă să aud urletele unei haite de lupi. Și mi-am adus deodată aminte că împingînd „Gaz"-ul, ne opriserăm în dreptul bisericii, unde era adăpost. Și după poziția altarului, care-i întotdeauna spre răsărit, mi-am dat seama că vîntul bate drept dinspre nord... Calea ferată e paralelă cu Dunărea, mi-am imaginat-o pe hartă. Ca să ies la ea, trebuie să merg tot timpul cu vîntul în spate, mi-am spus. Și-am pornit. Cu pași măsurați, ca pentru un drum lung, respirînd ritmic. Mă ajuta vîntul care mă împingea din spate. Eram încălțat cu cizme, scurta o aveam îmblănită, dar înghețasem la cap. Ce să țină o șapcă ? O șapcă din acelea de activist ? O trăsesem peste urechi... Cu scurta ce mă mai ajutam. Îmi băgam capul între umeri și ridicam gulerul cît mai sus cu putință. Numai că atunci îmi îngheța mijlocul. Iar vîntul băga zăpada sub scurtă. Făceam cu schimbul — protejam cînd capul, cînd mijlocul. Nu știu cît să fi mers așa, poate o oră, poate mai mult, și-am dat peste calea ferată. Însemna ceva ! Pentru că între gara comunei Prundu și centrul raional nu erau mai mult de paisprezece kilometri, iar Băciulești cad perpendicular pe calea ferată. Și doi : nu mai aveam de înfruntat troiene, mersul pe terasamentul căii ferate era mult mai ușor. Calea ferată mi-a apărut ca o salvare, ducea spre ceva, nu mai mergeam în neștire. Totul era să rezist și mai ales să nu mă întîlnesc cu vreo

haită de lupi. Mergeam într-adevăr mai ușor, picioarele nu se mai afundau în zăpadă, dar pe terasament viscolul mă izbea mai din plin — mă orientasem tot după direcția vîntului și o luasem spre vest —, mă izbea din dreapta. Mă opream, mă frecam cu zăpadă... Degeaba. Urechea, obrazul, nasul, întreaga parte dreaptă a feței îmi fusese arsă parcă de foc, am purtat o lună și ceva o crustă roșie pe o jumătate din față, toată lumea se mira ce-i cu mine. Am ajuns la gară aproape de unsprezece și am telefonat de-acolo la Comitetul raional de partid. Nici gînd să mai circule vreo mașină ; drumurile erau înzăpezite, blocate de nămeți. Am dormit pe un scaun în biroul „Mișcării" pînă dimineața, cînd a venit trenul, întîrziat mult și el. Cei din comună, primarul, ceilalți, erau îngrijorați de soarta noastră, pentru că Bordea nu se întorsese, și-au sunat la regiune. Eram și eu mirat ce se-ntîmplase cu el. Presupunîndu-se c-ar fi nimerit într-o viroagă acoperită de zăpadă, de unde caii n-au putut scoate sania și nici ei să mai iasă, chiar deshămați, după ce s-a potolit viscolul, l-au căutat cîteva zile la rînd pe întreg cîmpul. Nimic. Nicăieri. S-a bănuit astfel că și Bordea și caii fuseseră mîncați de lupi, iar viscolul le-a acoperit rămășițele, ca și sania. Și au luat-o la cercetări pe nevastă-sa, zicîndu-se că Bordea n-a făcut-o din capul lui, că vizitiul n-avea de ce să-mi poarte sîmbetele, alții se află în spatele lui. Bordea fusese doar o „coadă de topor" a reacțiunii din sat, care-l plătise să facă ce-a făcut. Era venetic, pripășit în comună prin patruzeci și șase, odată cu foametea din Moldova. Avea doar un pogon, primit de la socru-su, bucuros că-i ia fata care se născuse cu buză de iepure, nu se uita nimeni la ea. Așa că reacționarii i-au zis că n-o să-l bănuiască nimeni pe el c-a făcut-o special, mai ales că intrase printre primii în „întovărășire". O să spună, îl învățaseră, că abia tîrziu și-a dat seama că tovarășul lipsește din sanie, coborîse probabil s-o împingă cînd intraseră într-un nămete. „Eu m-am întors, am căutat, am strigat... o să zică. Viscolu-i de vină..." așa-l momiseră reacționarii pe vizitiu, au bănuit anchetatorii. N-au putut scoate nimic de la nevastă-sa. Au stabilit doar că fusese și ea printre femeile care

veniseră la sfat să-şi ia cererile înapoi. S-a făcut apoi o legătură c-un chiabur fugit de vreun an din comună, Ion a lui Ştefan Răsculatu, de la nevasta căruia luase şeful de post caii şi sania. Era „capul relelor" din comună, fusese ridicat pentru cote, evadase pe drum şi de-atunci dispăruse. S-a pus întrebarea dacă nu cumva Bordea se dusese la el. Trimis de nevasta chiaburului, care nu se putea să nu ştie unde se află bărbatu-su. Ea însă l-a ţinut pe „nu" în braţe şi cu asta s-au încheiat cercetările. Într-o zi m-am pomenit la Regională cu nevasta vizitiului. Mi-a zis că a fost în Moldova, în comuna din care-i bărbatu-su, dar nu l-a găsit acolo. Nu mai ştie nimeni nimic despre el de cînd a plecat pe timpul foametei şi, izbucnind în plîns, m-a rugat să-i spun cum s-au petrecut cu adevărat lucrurile. Pentru că el, înainte de-a pleca la drum, a trecut mai întîi pe-acasă, dar nu i-a spus ei nimic. Uite, ce-o să facă el, ce are de gînd. Ca ea să ştie şi să aibă grijă. N-a vrut să mă creadă şi mă ruga să-i spun unde-i bărbatu-su. În primăvară l-au găsit în pădure, spînzurat de-un copac cu unul din hăţuri. Dar unde dispăruseră caii şi sania nu s-a aflat.

10

În timpul întîlnirilor noastre, Andrei era de obicei reţinut, nu discuta aproape deloc despre întîmplări legate direct de munca lui, ne povestea lucruri ce ţin, ca să zic aşa, de „faptul divers" şi doar uneori la Teo acasă, cînd eram în trei, mai vorbea despre cîte un caz, despre unele greutăţi prin care trecuse sau cărora urma să le facă faţă. Dar şi atunci cu măsură, cu discreţie. Îmi plăcea asta la el — era „atelierul" lui, cum îi spusese o dată lui Cană. Iar eu, după aproape fiecare întîlnire, îl raportam fără să vreau la acel Jinga pe care îl ştiam de la pictor, cu tot sau aproape tot ce aparţinea trecutului său.

Nu rezistasem tentației de a scrie despre el. Începusem un roman, folosind ce-mi povestise Teo în legătură cu Andrei : anii de ucenicie într-un atelier oarecare, pușcăria (prima pușcărie !), tinerețea lui de activist politic de după război, căsătoria, copilul, despărțirea, excluderea din partid, revenirea... Păstrasem, în această formă a cărții, numele reale : personajele erau încă persoane. Refuzau, nu știu de ce, să-și schimbe condiția. Acum însă, cînd Andrei devenise dintr-o dată un altul, am simțit nevoia să-l regăsesc pe cel de odinioară. Ajuns acasă, am început să citesc ce scrisesem...

Capitolul I

Odată cu vacanţa de vară, un coleg de clasă şi de internat, Mircea Măzăroiu, cu care se împrietenise încă din al doilea an de liceu, îl chemase la el, într-o comună de lîngă Turnu-Severin, şi Andrei acceptase bucuros invitaţia. Stătu vreo lună şi ceva, şi cînd se întoarse, găsi portiţa încuiată. Vru să sară gardul pe la vecini, dar aceştia îl poftiră în casă şi după cîteva ezitări îi spuseră că Lucreţia nu mai este, nu mai are mamă : avusese o criză de apendicită, fusese dusă la spital, operată, făcuse infecţie şi la cîteva zile murise. Se trezi astfel în stradă, căci adversitatea făţişă dintre el şi concubinul maică-si făcea de neconceput şederea acasă chiar şi pentru o singură zi.

Singurătatea nu-l speria, fusese şi pînă atunci singur, dar de stradă se temea, strada nu-i plăcuse niciodată, poate şi pentru faptul că nu fusese niciodată sigur de casă, că n-o avusese niciodată cu adevărat. Singurul loc unde putea să se ducă era liceul, pentru a se aciui undeva prin internat. Îl găsi în reparaţii. Noaptea dormi într-o clasă, pe o bancă, iar a doua zi porni în căutare de lucru — nu se putea să nu găsească undeva, la vreo firmă sau la vreun atelier... Şi astfel, poate, şi un adăpost. Zilele se scurgeau în refuzuri. În zadar spunea de clasele lui de liceu industrial, că ştie strungărie, că a făcut cinci ani

lăcătuşerie şi un an mecanică de precizie... peste tot acelaşi răspuns : „N-avem nevoie". Dormea în gară şi tot acolo îşi cîştiga o bucată de pîine : căra bagajele în oraş, din ce rămînea de la hamalii oficiali, de la birjari, de la şoferii de taxiuri.

Mai tîrziu se împrieteni cu un văcsuitor, nea Ariton, care îşi aşeza scăunelul lîngă treptele gării, şi care îi propuse să-i dădea o lădiţă cu cele trebuitoare meseriei, iar el, Andrei, să „facă peronul", cîştigul — după scăderea materialelor — împărţindu-l jumate-jumate. „Decît să te betegeşti, că te-oi rupe la maţe cu ăle geamantane cît tine de grele, şi iei cît îţi dă, o nimica... La un tren cît să iei ? Un pasager... Dacă-l iei şi pe ăla... Da' cu văcsuitul ! Cîţi sînt pe-un peron la un tren ? O sută uşor ! Zece văcsuituri tot faci ! Dacă omu stă şi-i vii la nas... El tot aşteaptă, tot n-are ce face... Şi mai dai şi peste un domn ofiţer... Asta-i douăşcinci, că-i ditamai cizma ! Numai de la el, şi tot trei-patru lei îţi rămîn... Iar munca-i «paca-paca», zise Ariton văcsuind prin aer cu mîinile, nu te uzmeşti s-ajungi să n-ai parte de boaşe !" „Ştiu eu..." stătu Andrei la îndoială. E adevărat, treaba nu era prea grea, dar asta însemna să stea mereu pe peron, şi atunci cînd o să mai aibă el timp să caute de lucru ? „Poate m-oi lua acasă la dumneata..." încercă să pună condiţii, judecînd că lui nea Ariton îi convine să-l ia tovarăş, pentru că altfel nu i-ar propune. „Ei, om vedea noi..." lăsă Ariton să se înţeleagă că poate ar fi şi asta posibil. „În bucătărie... Un pat, ori chiar o saltea... Să pun capu noaptea... Că ziua..." „Că de-nvăţat nu-i greu. Numai să te uiţi bine la mine cum fac şi cînd fac, cum preumblu periile... E şi-n asta un secret !..." îl preveni Ariton şi bătu cu peria în lădiţa de văcsuit, pentru a-i chema pe clienţi.

Peste cîteva zile, după ce-l asistase şi-l întrebase pe văcsuitor de ce aia şi de ce ailaltă, iar acesta îl dojenise de ce-l întreabă faţă de clienţi, care nu trebuie să afle de-ale meseriei lor, că în sticluţă nu-i benzină, e apă, şi de fapt stropii de apă fac lustrul mai bun — sting şi grăsimea din cremă şi-i taie şi periei asprimea — Ariton îl trecu pe Andrei pe scăunel, ca după fiecare văcsuit să-i spună cînd şi ce a greşit.

Prinse fără greutate meseria şi în curînd îşi elaboră şi o tactică : se ducea la pasagerii care citeau un ziar sau vreo revistă, aşeza încet lădiţa lîngă ei şi, apucîndu-le discret un pantof, îi întreba cu îndatorare : „Îmi daţi voie ?". Îi căuta mai ales pe cei pe care-i vedea plictisindu-se pe cîte o bancă sau în restaurant, şi pentru toţi avea pregătit argumentul : „Tot aşteptaţi !..." Ariton îl primise să doarmă în bucătărie şi-l sfătuia mereu să-l asculte, că el îi vrea binele, şi-i pe faţă că-i vrea, uite, din ce-a fost, a ajuns să aibă un ban, are şi unde să doarmă, cît despre meserie, ce să mai umble, acu a găsit-o, banii îs a mai bună meserie.

Începuseră şcolile. Hotărîse să apeleze la profesorii materiilor practice ; aveau legături cu fel de fel de firme şi ateliere, poate o să-l ajute să-şi găsească de lucru. Reîntîlnirea cu foştii colegi avea să-l pună într-o situaţie nu numai jenantă, dar şi umilitoare — va trebui să dea explicaţii, de atîta dormit în gară, ca şi de la noua lui meserie, hainele arătau ca vai de ele... Gîndul la toate acestea îl făcuse să ezite, să amîne de pe o zi pe alta, dar, neavînd încotro, pînă la urmă se duse. Îşi propusese să înceapă cu profesorul Negrea, subdirectorul liceului, de care se ştia simpatizat. Răspundea de internat, şi cînd Andrei fusese în clasa a doua sau chiar în prima, îl întrebase într-o zi de ce stă intern dacă e din oraş. Ce ar fi putut să-i răspundă ? ! Tăcuse, nu-i răspunsese nimic. „Nu te vrea maică-ta acasă ? Sau nu te vrea ăla, prietenul ei ? Voiajorul ?" Aşa se ştia la şcoală, că Bojin e voiajor comercial. Andrei tăcuse din nou, dar printr-o mişcare a capului lăsase să se înţeleagă că aşa ar fi, asta ar fi situaţia. „Mă, da' maică-ta asta nu vine niciodată la şcoală ?..." se mirase subdirectorul mai tîrziu. „De ce să vină dacă eu învăţ bine şi mă port frumoas ? !" „Barem cînd e de plătit internatul !..." Andrei lăsase capul în jos şi fără să vrea îşi dăduse gîndul pe faţă : „Bine că-mi dă banii..." „Măi Jinga, tu să mai laşi oina, tu dă-i tare cu cartea ! Asta-i singura ta şansă !..." Spre norocul său, îl întîlni în curtea liceului. „Ce-i cu tine, băiete ? S-a întîmplat ceva cu maică-ta ?" „Da, domn' profesor, muri. Chiar la dumneavoastră veneam... De două luni şi ceva caut de lucru, da' n-am găsit nicăieri. Şi mă gîndii... Mă gîndii

că poate oţi şti dumneavoastră ceva... Poate mă puteţi ajuta..." Subdirectorul îl chemă în birou. Dădu cîteva telefoane şi în cele din urmă îl trimise la atelierul inginerului Broteanu, un atelier de mecanică auto, îi explică cum să ajungă şi-i zise să-l caute pe domnul Franz, şeful de atelier, este cel cu care a vorbit.

Atelierul era chiar în centrul oraşului — acolo nici nu se gîndise să caute. Găsi o curte enormă, plină cu tot felul de turisme şi camioane, iar în dreapta o hală lungă cît ţinea întreaga curte, totul vorbind despre o activitate intensă. Interesîndu-se din om în om, îi fu arătat, lîngă o maşină, un bărbat blond, înalt, uscăţiv, cu o faţă blajină. „Bine, hai să vedem ce ştii", zise domnul Franz după ce Jinga îi spuse că vine din partea domnului subdirector Negrea, şi îl duse într-o încăpere cu cîteva strunguri. Înainte însă de a-l pune să dea o probă, se opri în dreptul unui muncitor care strunjea un piston. „Aaa, bine-ai venit, Enciule! Te-ai văzut cu domn' inginer?" „De ce să-l necăjesc, dom'le Franz?" „Du-te naibii! rîse şeful atelierului. Vezi să nu te găsească la strung!..." „Să mă găsească: eu nu bag decît pistoane strunjite de mine!" zise Enciu gesticulînd, şi lui Andrei îi săriră în ochi mîinile lui scurte şi groase, vădit disproporţionate faţă de corp, cu palmele mari, late, anormale aproape, cu degete butucănoase, strîmbe, deformate de muncă. Potrivit de statură, slab, chiar uscăţiv, puţin sărit de 30 de ani, dar cu un început pronunţat de chelie, în ciuda căreia, parcă, purta o mustaţă mare, groasă, zisă „pe oală", care-i dădea o înfăţişare severă, în contrast cu ochii mici, negri, vioi, veseli, o veselie ironică, uşor ascunsă, ştiută numai de el. Şeful atelierului nu-i răspunse, trecu la strungul de-alături, se uită la piesa la care lucra strungarul, îl dădu la o parte şi îi făcu semn lui Andrei să se apropie. Îi explică că-i o bucşă intermediară, cu profil, îl întrebă pe cel care lucrase la ea ce dimensiuni trebuie să aibă piesa şi-l invită pe Jinga să treacă la lucru. Andrei scoase piesa din „universal", îi măsură laturile cu şublerul, o strînse la loc, centrînd-o, apropie cuţitul, îi examină unghiul de tăiere, îl corectă, dar cînd să ia primul şpan, Franz îl opri: „Mi-ajunge. Să mergem la domnul inginer". Proprietarul atelierului, inginerul Barbu Broteanu,

fu însă de altă părere : „Pe mine mă interesează unde am eu nevoie, nu ce știe el ! Du-l la vopsitorie ! Ajutorul lui Onofrei a plecat în armată."

Găsi vopsitoria în fundul curții, iar pe meșterul Onofrei retușînd aripa unui „B.MW." nou-nouț. Îi spuse că fusese trimis să lucreze la el. Meșterul întoarse capul, îl examină dintr-o privire, mormăi ceva pentru sine și își văzu mai departe de lucru. Îl luă deodată în primire : „Ce cești gura, ai ? Ia lampa de benzină de colo și-o scoabă și-apucă-te de curăță vopseaua de pe portbagajul ăla îndreptat !" Cînd dădu să se îndepărteze, meșterul îl opri : „Știi să umbli c-o lampă ? Mai dau de belea !..." „Da' ce ți-oi închipui dumneata ? !" se revoltă.

Luă lampa de benzină, o aprinse, căută o scoabă și se apucă să facă ce i se spusese. Fără nici o tragere de inimă, pentru că una e să vezi cum iese un lucru din mîna ta, iar lucrul acela l-ai gîndit, și alta-i să cureți o vopsea. Hîrșii întîi cam în dorul lelii, apoi se îndemnă cu hîrșîiturile care încetaseră să-i mai țiuie urechile, acompaniindu-le cu vîjîitul lămpii de benzină. Se pomeni cu meșterul în spate. „Așa, așa, nu ține flacăra într-un loc ! Numa pîn' se arde vopseaua !" „Știu, se decălește tabla." „Bre, da' învățat mai ești ! Cu cît te tocmi domn' Broteanu ?" „Nu știu. Nu-mi zise." „Păi tu de ce nu-l întrebași ?" „Am fost bucuros că mă luă..." Meșterului îi plăcu de Andrei. „Omul de se-mpute vorba-n el nu-i bun nici la treabă !" zicea Onofrei, el însuși aprig la lucru, cu mîna pricepută și ochi care rar greșeau la vopsea. Se așeză apoi pe un scăunel și-l cercetă de unde-i și ce-i cu el, ca la sfîrșit să-i spună că pînă una-alta, cît mai e cald afară, poate să doarmă în cîte-o cabină de camion, așa cum doarme și un alt ucenic, Borțan, un fin de la țară al domnului inginer. După ce curăță capacul portbagajului și o bucată de aripă, unde fusese lovită mașina, Onofrei îl puse să ia totul la mînă cu șmirghel, s-o șteargă după aceea c-o cîrpă, veni cu un pistol de șprițuit, dar cînd să se-apuce să dea un grund de vopsea, îl văzu pe inginer și, lăsînd lucrul, îi ieși în întîmpinare. Broteanu examină cu atenție retușul vopselei la aripa „B.M.W."-ului său, zise : „Parcă nu s-ar cunoaște", îi făcu semn lui Andrei să vină la el și îl trimise să-l cheme pe mecanicul Enciu.

Făcu ce i se spuse. Enciu veni şi se opri în poziţie de drepţi : „Iată-mă-s ! Adus fedeleş. Da' eu ziceam că marţi nu-i a bună supărarea... Te cerţi şi miercuri, şi joi..." „De ce n-ai venit luni la lucru ?" îl întrerupse Broteanu, supărat. „Dacă mi-a fost capul plecat... Să vin fără cap ? Mai bine nu vin..." „Ia ascultă motorul ! Bate ceva... Cînd accelerez, se-aude ceva, o bătaie." Enciu desfăcu curelele din piele natur care prindeau deasupra capota şi se aplecă spre motor, urmărit de Broteanu. Acceleră motorul de cîteva ori, îl ascultă cu atenţie şi îi spuse inginerului că motorul n-are nimic, să-l lase, să nu umble la el. „Şi totuşi s-aude o bătaie. Un fel de ţăcănit... Îl aud, ce naiba !" „De la mămăligă, domn' inginer !" „Ce mămăligă ?... Lasă-te, mă, de vorbele tale !" îl repezi Broteanu. „Nu-s vorbe... Ce benzină băgaţi ?" „De asta care se găseşte. Ce benzină vrei să-i bag ? !" „Ştiu că de asta... Trebuie să ţineţi însă seama că ăsta-i motor comprimat !... Se-ntîmplă ca la mine : mă plătiţi cu mămăligă, da-mi cereţi o reparaţie capitală la trei zile ! Credeţi că eu n-aud o bătaie-n mine ? !" „Eu un lucru îţi spun : să nu te mai văd strunjindu-ţi singur pistoanele ! Iei leafă de mecanic, nu de strungar, aşa că nu-ţi pierde vremea la strung! Şi, Onofrei, ţi-am angajat ucenic tot de aia : să-ţi foloseşti timpul de lucru pentru ce te plătesc !" „Dumneavoastră aveţi într-un fel dreptate, nu zic, da' eu-mi strunjesc singur pistoanele nu ca să trag chiulu. Ştiţi bine că nu-s om de chiul, le strunjesc să n-am după aceea probleme şi să fie clientu nemulţumit. Pentru atelier o fac, nu pentru mine !" „Înseamnă că strungarii sînt slabi !" „Eu n-am zis că-s slabi, eu am zis că-s eu pretenţios. Chiar dacă mă plătiţi cu mămăligă şi-aud o bătaie-n mine..." „Bine, duceţi-vă la treabă !" îi expedie Broteanu. Enciu era cel mai priceput mecanic din atelierul său, reparaţiile făcute de el îi aduseseră renumele de „doctorul maşinilor", iar atelierului — clienţi stabili şi dintre cei mai buni. Broteanu ştia asta şi se gîndea să nu-i dea nas.

Terminînd lucrul, se duse să-şi cumpere pîine. Îl îmbiase meşterul Onofrei să ia cu el dintr-o mîncare cu roşii, adusă de-acasă, luase, dar nici aşa, fără obraz, că-i

era mîncarea pe-o zi. Muncind şi nemaisimţind maţele chiorăind, se gîndise că pentru ziua aceea o rezolvase cu burta. Se-ngustase ea, se-nvăţase ea cu nimic, se vedea pe el că se-nvăţase, dar ceva-ceva tot trebuia să-i dea. Ce-i dăduse ? Doi dumicaţi cu cîte-o mînjitură... Îşi făcu socoteala la bani : vreo zece zile cîte-o jumătate de pîine... Tot era. Pînă s-or termina, i-or da şi lui ceva leafă. Cît, necît, bine că e. La coadă, toţi vorbeau de război. „Să fie, oare, maică, chiar aşa cum scrie ?" „Ce, maică, ce ?" „Ce vorbiraţi cu războiul ăsta al nemţilor cu ruşii. Să-i bată chiar aşa, maică ? Chiar aşa cum scrie-n gazetă ?" Apropiindu-se de uşă, se gîndi că poate n-o să-l ţină la vopsitorie o viaţă. De ce să-l ţină ? Să nu-l ţină ! Îi arătase domnului Franz că ştie strungărie... La strungărie n-o să-l dea, că nu-i lucrător... Să-l dea ucenic... La nea Enciu să-l dea... „E proaspătă ?" „Da, proaspătă." „E proaspătă ?" „Da, proaspătă." „E proaspătă ?" „Da, proaspătă." Întinse doar banii, cu toate că îi veni şi lui să întrebe dacă-i proaspătă pîinea.

Mînca, mîngîindu-se cu gustul de pîine, şi se uita prin vitrine, cînd îi auzi pe băieţii cu ziare invadînd strada cu strigătele lor : *„Seara !* Cumpăraţi *Seara !"* „Crimă pasională !" „Ofensiva continuă !" „Mari victorii pe front!" „Crimă pasională !"... Se întoarse la atelier, să vadă din timp unde ar putea el să doarmă, în care maşină, dar paznicul îi puse mîna în piept : „Da' ălălalt cum doarme ?" „A, e finu lui dom' inginer !" „Bine, atunci stau cu matale..." Şi se aşeză jos, lîngă scaunul paznicului, adăugînd : „Asta mi-i ziua". Paznicul nu mai zise nimic. Rămase tăcut şi Andrei. Stătură aşa vreme de o jumătate de oră, pînă cînd paznicul întrebă : „Şi ce dacă ţi-i ziua ?" Ce să-i răspundă ? Nu-i răspunse nimic. Nu trecu mult şi veni Borţan. Era mai scund decît Jinga, dar mai îndesat, fălcos la faţă. „Uite, făcu paznicul arătînd spre Andrei, zice să doarmă şi el acilea. Cică-i ucenic, venit de azi, la vopsitorie..." Borţan băgă mîinile în buzunarele pantalonilor şi-l examină cu interes pe Jinga. Tot aşa se uită şi Andrei la el, examinîndu-l. „De, o fi... Acu, nea Ilie, cum oi vrea şi matale... La matale-i voia." „Păi, eu... Eu zic să-l lăsăm. Că-i e ziua. Hai, mă, du-te !"

Borţan porni înainte, mergînd cu mîinile în buzunare. Pe la mijlocul curţii se opri şi se întoarse spre Jinga : „Dacă ţi-i ziua, de ce nu dai şi tu ceva de băut ?“ „Aş da, da' cu ce ?“ „Aaaa !... Ei, n-ai !... Eu am !“ zise şi-şi zornăi banii din buzunar. După care porni mai departe. Făcu cîţiva paşi, se opri din nou şi se întoarse spre Andrei. „Las' că dau eu. Şi-oi da tu la a mea.“ Cîrciuma era la doi paşi. Merseră tăcuţi. Borţan înainte, Jinga în urmă, şi tăcuţi intrară înăuntru. Cîrciumarul le puse două ţoiuri cu ţuică în faţă. Borţan îl luă pe-al lui, bătu cu ţoiul în tabla tejghelei şi zise : „Hai noroc şi la mulţi ani!“ şi îl sărută pe gură. Lui Andrei îi fu de mirare, nu-l sărutase nimeni aşa. Băură ţuica în tăcere, cu înghiţituri mici, rare. Apoi, Borţan mai ceru o cinzeacă şi plăti. Turnă ţuica în gură şi se puse pe fugă. Andrei se luă după el. Ajungînd la poartă, Borţan îi făcu semn lui nea Ilie să deschidă gura şi deşertă ţuica peste dinţii ştirbi ai portarului. „Cinstirăm ziua. El dădu cinstea, da' plătii eu“, îi explică Borţan şi, băgînd mîinile în buzunare, intră în curte. Ajungînd lîngă un camion, se urcă pe scara cabinei şi, deschizînd uşa, îi zise lui Andrei : „Vezi că-i sus o prelată !...“

Culcîndu-se devreme, se sculă cu noaptea în cap. Se învîrtea prin atelier, neştiind ce să facă. De ce să-l găsească meşterul stînd ? Să nu-l găsească. Deretică, orîndui cutiile cu vopsea, cu grund, cu chit, după ce le examină cu atenţie etichetele, mai toate nemţeşti, sticlele cu tiner, curăţă şpaclurile, le lustrui cu şmirghel, chiar şi mînerele le lustrui... Meşterul băgă de seamă, dar nu spuse nimic, cu toate că ar fi putut să zică o vorbă de laudă, şi îl puse să ia la şmirghel ce chituise cu o zi înainte. „Iei rotund... Şi fără să apeşi ! îl învăţă. Uite-aşa. Iei ce iei, şi tragi cu mîna... Să simţi cu buricul degetelor orice denivelare, că ochiu te-nşeală ! Hai să te văd !...“

Se împrietenise cu Sandu, cum îl mai chema pe Borţan, dar parcă mai mult se împrietenise cu un băiat mai mare, mai mare chiar decît Sandu, şi el tot de la ţară, dintr-un sat cu nume sucit ca şi numele lui de botez : Teodot. Nu auzise de un asemenea sfînt, cu toate că se

spune c-ar exista şi un sfînt cu numele ăsta. Toţi îl strigau însă Ceaşcă ; îl strigau şi rîdeau : „Măi Ceaşcă !“ Pe el îl chema Cană, însă nimeni nu-i zicea aşa. Deşi venise de vreun an şi ceva la Borteanu, nimic nu se prinsese de el, era neîndemînatec, mintea-i era parcă plecată cu sorcova şi mereu lua bulumaci după cap. Încolo, se arăta băiat bun Cană.

În ziua lefii, Borţan zise să bea şi ei ceva, şi aşa zise şi Ceaşcă. Merseră la cîrciuma lui Crăcănel ; aşa vrusese Sandu. Cîrciumarul veni şi se uită cu bănuială la ei. „Da' bani aveţi ?“ Borţan bătu leafa pe masă : „Uite, jupîne ! Ce-oi crede matale ? !“ Cîrciumarul aduse ţuica şi ei se-apucară pe tăcute de ea, fiecare într-ale lui. „Bre, zise Ceaşcă după ce cîrciumarul mai aduse un rînd, eu mă gîndii să plec de la Broteanu. Nu-i meseria asta de mine.“ „Nu fi prost, mă ! se opuse Borţan. A noastră-i a mai prima ! Să ieşi mecanic auto, ca nea Enciu, şi chiar ca nea Toma al meu, ori ca nea Gherasim... El ce-o să facă — arătă Sandu spre Andrei — cu vopsitoria lui ? Da' noi... Mecanici auto !...“ „Eu nu zic că nu-i bună meseria... Da' nu-i de mine.“ „De ce, bre, de ce ?“ nu se lăsă Sandu. Andrei nu se amesteca în discuţia lor. Nu, nu era supărat pentru ce-i spusese Borţan cu vopsitoria, cu toate că nu-i picase nici bine, dar parcă avea gura încleştată de ţuică. Dinţii îi erau încleştaţi. O bea printre dinţi. O bea, ce era să facă, ar fi rîs şi Sandu şi Ceaşcă de el. „De ce, de nece, tîmplar mă gîndii... Asta mă fac.“ „Prostule ! îl porcăi Sandu. Uite la el, prostu !“ Cană nu spuse nimic, se uita drept în ochii lui Sandu şi, săltîndu-se de pe scaun, îi şterse o palmă peste faţă. Şi-n glumă, şi-n serios i-o şterse. Borţan nu avea cum să se măsoare cu Ceaşcă, se ridică supărat de la masă şi dădu să plece. „Plăteşte-ţi, bre, partea !“ îl opri Cană. Sandu se făcu că n-aude. „Mă !“ se supără cu adevărat Cană. Borţan nu avu încotro, se opri, şi lui Andrei i se făcu milă de el. Pentru că n-auzise de plată, i se făcu milă de Sandu. Îşi descleştă dinţii : „Lasă, Sandule, că plătesc eu partea-ţi“. „Bine, acceptă Borţan. Şi-l avertiză : Da' nu-i ziua mea !“ „Dau eu şi-atunci... Altă socoteală e aia !“ „Aşa !“ mai zise Sandu şi plecă.

Lui Andrei îi păru rău de Borțan : băutura asta fusese plăcerea lui, pentru plăcerea asta îi și chemase cu el — cînd intri într-o cîrciumă înseamnă că ai bani și cîștigi, nu intră nimeni fără bani într-o cîrciumă ! Dar mai mult îi păru rău de Borțan că-l văzuse plecînd ca un cîine bătut. Ori poate i se păruse lui că plecase așa ? Îl auzi pe Ceașcă vorbindu-i : „Tu ce zici, mă Jinga, tîmplar să mă fac, ai ?“ „Păi dacă ți-i inima la tîmplărie, tîmplar să te faci, ce ? Că meseria-i una cu inima.“ „Nu inima, mă, interesu !“ „Așa...“ spuse Jinga fără să priceapă ce interes l-ar putea îndemna pe Cană să se facă tîmplar. După o bucată de vreme, în care tăcuseră, Ceașcă izbucni deodată : „Interesu, mă ! Să mă-ntorc în sat ! Asta ar fi socoteala cu tîmplăria !“ Andrei nu spuse nimic — deprinsese în satul în care crescuse că dacă vrei să afli ceva, nu te-apuci să întrebi, taci. Negraba, răbdarea, asta-i de făcut, să aștepți ! Ceașcă îl strigă pe cîrciumar să mai aducă un rînd, dar Jinga, venindu-i în gură un damf care-l îngrețoșă numai la gîndul că iar o să bea, îl opri : „Pentru mine, nu ! Băui destul. Tu, dacă vrei...“ „Vreau ! Că alde mama cu țuică m-a-nțărcat ! Așa se-nțarcă la noi, în Ciorlocîrta, pruncii, cu țuică de dudă...“ Ceașcă dădu țoiul pe gît, lovi cu el de masă și începu să vorbească : „Orice-ar fi, eu mă-ntorc ! Chiar de-ar fi... Numa cu bani să mă-ntorc ! Să mă-ntorc tîmplar, că la noi asta-i meseria a mai prima : tîmplăria. Nu-i alta mai bănoasă ca tîmplăria ! Mă, tu știi, mă goniră din sat... Alde tata și mama mă goniră. Din pricina curvii de sorămea mă goniră. Așa, mă... oftă greu Ceașcă. Să știi și tu... Întîi în joacă... Și-ntr-o zi... cînd știu că trebuie să vină alde tata, m-a tras peste ea și în casă. Și-a țipat, cică se apără... Și-a dat în mine... Și-a zis că eu am învățat-o și-am pus-o să stea, că de nu o omor. Eram pierit, m-amuțise rușinea... Mă lăsai plesnit, bătut, omorît... Fără un geamăt, fără un plînset. Da alde tata în mine mutește și se bucura că nu urlu, nu spun, nu strig... Să n-audă satu, să-i ajungă fata de rîs. Și ce era să spun ? Am știut-o că-i în vorbă cu unul Mitroi și-i sar ochii din cap după el... Îi făcuse și vrăji să-l lege de ea... Și nici șaișpe ani n-avea ! Mă goniră, să nu le mai calc pragul și nici tată sau mamă să nu le mai spun. Asta și-și pusese în gînd

curva de soră-mea, ăsta și-i fusese ei planu ; că Mitroi vrea avere, iar averea era jumătate cu mine. Am plecat noaptea, mai mult m-am tîrît decît am plecat, dus de alde tata pînă-n marginea satului. Și uite-așa, zic să mă-ntorc să le-arăt că eu nu-s ce-au crezut ei că sînt, că am răzbit chiar dacă m-alungară de-acasă. Așa că... știi. Acu știi..." oftă greu Ceașcă.

În stradă, Cană îi propuse deodată : „Măi Andrei, hai, mă, la mine, și-om dormi amîndoi. Te-oi odihni și tu de ăle camioane de te chinui în ele." Propunerea era atît de neașteptată, încît Jinga nu se mai gîndi să provoace o a doua invitație și se grăbi să accepte cu bucurie în glas : „Merg, sigur că merg". Făcură drumul aproape tăcuți. Cînd ajunseră, Cană scoase o cheie dintr-un loc știut al gardului și, descuind portița, intrară într-o curte îngustă, cu straturi de flori împrejmuite cu colțuri de cărămidă date cu var. Casa nu era cine știe ce, dar îngrijită, cu preșuri curate în antreu, cu preșuri și în camera lui Cană, cu pat omenesc, masă și scaune, ba era și un dulap într-un colț. „Este ?" îl întrebă Ceașcă, mîndru, văzîndu-l pe Jinga cum se uită la toate. „Este." Vru să-l întrebe dacă nu l-ar primi și pe el cu chiria jumătate, dar își spuse că o asemenea vorbă n-ar fi deloc potrivită. Ceașcă îl cheamă pe-o noapte, iar el... Dimineața, însă, gîndul acesta — cu el adormise și tot cu el se sculase — trecuse aproape fără voia lui în cuvinte : „Cine-i ? întrebă Andrei arătînd cu capul spre ușă. Pe mine nu m-ar lua cu chiria jumătate cu tine ?" „Știu eu... se cam codi Ceașcă. Mi-i cam neam. Să zic, chiar neam bun, c-a ținut o soră mai mare de-a mamei. Acu-i pensionar la Regie. M-a luat, c-a zis să aibă un suflet de om lîngă el. Așa că, ce chirie ? ! Cu el să vorbești ! Eu, din parte-mi... Ba, să stai, o fi chiar mai bine." „Lui ce i-ai spus ?" „Cum ce i-am spus ?" nu pricepu Ceașcă. Lui Andrei îi veni să se dea cu capul de pereți. Încercă s-o îndrepte : „Că lucrezi la Broteanu și..." Ceașcă se dumirise între timp la ce se referise Jinga, înghiți nodul care i se urcase în gît, iar înghiți și spuse cu glas neînceput : „Întîi... întîi mă ferii... Scornii o poveste cu tata... La urmă îi spusei", încheie scurt Cană.

Ieşiră tăcuţi, şi tot aşa tăcuţi merseră o bucată de drum, ca şi cînd acele cuvinte, cuvinte nedorite, ar fi stat între ei. După o vreme, Jinga deschise vorba despre atelier, se referi la meşteri, la Enciu, la domnul Franz, care n-ar da o dată măcar în ucenici şi vede meserie cît zece de-alde Prică şi chiar Gherasim sau Toma, care, pentru te miri ce, te altoiesc cu cîte un bulumac după ceafă... Şi pe neaşteptate, fără să ştie cum, Andrei i se destăinui lui Cană : „Şi eu tot aşa sînt, fără mamă şi tată. Aşa sînt." „Da, aşa se auzi, că eşti singur pe lume, spuse Ceaşcă după cîteva minute de tăcere. Da' Borţan zicea c-ai făcut nişte clase de liceu. Că l-a auzit vorbind pe dom' Franz cu nea Enciu." „Am făcut... Da' degeaba, tot la vopsitorie mă ţine !..."

Andrei încercase să-i spună lui Ceaşcă pe numele său adevărat, dar „Cană" îi sunase tot atît de caraghios ca şi „Ceaşcă". Ba chiar şi mai caraghios, poate şi pentru faptul că nu-i spunea nimeni aşa ; cu Ceaşcă se obişnuise de-acum. Vrusese să-i spună şi Teodot... I se încîlcea limba. Uite şi acu, cînd îi zice pe muteşte... Hotentot, Barbăcot, Idiot... Cam aşa sună. Nu se poate, trebuie să-i găsească un nume ! Ce-i aia Ceaşcă ? Îl strigă şi rîd : „Măi Ceaşcă ! Măi Ceşcuţă !" În bătaie de joc. De la Cană ce s-ar putea potrivi ? „Ană." Nume muieresc. Poate „Odot"... „Teo"... Asta-i, Teo ! „Ţie nu ţi-ar plăcea, rupse Jinga tăcerea, ca-n loc de Ceaşcă să-ţi spun Teo ? De ce să te poreclească Ceaşcă şi să n-ai şi tu un nume frumos ? !" „Teo ! se miră Ceaşcă. Măi Teo ! Se ascultă şi, după cum zîmbi, reieşi că-i plăcu. Merge ! Adică de la Teodot ?... Aşa-i, mă Jinga, mă ! Aşa-i, mă ! se bucură. Şi îndată se temu : Or să rîdă !..." „Şi dă-i dracului ! Or să rîdă cît or să rîdă... Teo, aşa o să-ţi zic. Şi chiar azi, în atelier, aşa o să te strig, Teo !"

Aşa şi-l strigă. Unii se întoarseră să vadă care ar fi ăla, alţii nici nu-l băgară în seamă. Îl opri Sandu rîzînd : „Îl botezaşi, mă ? Îi scornişi : Teo ! Ce nume !..." „Nu-l scornii, aşa-l cheamă ! Da' nu zise el. De la Teodot." „Pocit nume !" „Cum, mă, Teo îi pocit ?" „Îl boierişi..." „Adică de ce-l boierii ?" „Tîmplaru Teo !..." rîse Borţan şi se băgă sub maşina la care lucra. Rîdea că-l ştersese Teo peste faţă, de-aia rîdea ! De altceva de ce avea Sandu să rîdă ?

Îl găsi pe Teo rozîndu-şi buza de plăcere că-l strigase aşa. „Te văzuşi azi cu Borţan ?“ îl întrebă Jinga. „Mă văzui... Da' de vorbit nu vorbirăm. El nu vorbi, nici eu nu vorbii.“ „Acu şi tu... Că dintr-o nimica... El a zis, tu ai dat... Nu cu răutate ţi-a zis !“ „Ba cu răutate ! De-aia dădui !...“ „Da' fu la un pahar...“ „Asta aşa-i...“ se lăsă Teo mai moale. „Eşti mai mare... De dat ai dat... Aruncă o vorbă spre el !“ „Adică tot eu ? Aştept.“ „Măi Teo, o vorbă... Ce ? Ai uitat... Nici nu-i de ţinut minte. Că fu în cîrciumă, nu altundeva !... Şi ce-a fost ? Ia, o nimica ! Întreabă-l de vreo cheie... Să vezi, o să se bucure Sandu !...“

Ajunşi acasă, se duseră la bucătărie, să vorbească cu nea Anghei. Ceea ce îl izbi pe Andrei mai întîi fu o mustaţă mare şi deasă, cu vîrfurile ţepoase, răsucite în sus, galbene, de la tutun, se vede... Caraghioasă mustaţă! Care-i aduse în minte mistreţul împăiat dintr-o vitrină a liceului. Era o mînă de om unchiul lui Teo, slab şi uscat, de ziceai că dacă sufli, cade pe spate. Se ridică sprinten, şi atunci zări Andrei ghetele lustruite oglindă. După ghete şi după părul pieptănat cu cărare la mijloc — nu-i plăcu lui Andrei cărarea aia la mijloc — îl cunoscu tipicar. După ce-l ascultă pe Teo, Anghel îl măsură cu ochi limpezi pe Jinga, îl întrebă de una, de alta, şi după ce îi luă seama, aduse dulceaţă de cireşe amare, făcută de el. „Ei, dacă-i aşa, spuse cînd terminaseră dulceaţa, şi nepotu-miu te-a adus şi se pune garant... rămîi. Oţi dormi într-un pat, că-i mare... Numai om să iasă din tine ! Apoi se foi, tuşi dogit şi scurt şi adăugă : În rest... Adică cu plata... spuse parcă nevenindu-i să spună, om vedea noi... Uite : lemnele, de-o fi să le ardeţi, să vi le cumpăraţi singuri. Cumpăraţi lemnele !“

După terminarea lucrului, abia aştepta să vină acasă. Îndemnîndu-l pe Teo, se apucaseră întîi de clanţele uşilor, desfăcuseră broaştele, cercetară giurgiuvelele ferestrelor, reparară închizătorile, veni apoi rîndul gardului şi al portiţei... Toate cu nea Anghel alături, care zicea că nu avusese parte de copii, da' acum are doi, zicea mîngîindu-se. Duminica, în timp ce mătura curtea de frunze, Andrei se gîndi că Borţan l-a văzut lipsind nopţile, da'

de întrebat nu l-a întrebat. Tace Sandu, tace şi el. Să nu-i pară rău dacă-i spune.

Ieşiră din iarnă, şi Andrei tot la vopsitorie era. În zadar vorbise cu şeful de atelier şi-l rugase. „Ce crezi tu, eu nu ştiu că locul tău e la mine ? Te-aş da pe mîna lui Enciu... I-am spus de cîteva ori domnului inginer... «Să stea acolo, că stă bine», aşa mi-a răspuns. Ai făcut rău, Jinga, că te-ai lăsat de carte !" „Ce era să fac, domnule Franz, cu ce era să trăiesc ? Şi de unde bani de internat ? Pentru cărţi, pentru haine ?..." „Ştiu. Fără carte, un băiat ca tine e greu să răzbească !... Şi mi-a spus domn' director Negrea că învăţai bine... De ce n-ai da în particular, de exemplu ? Eu pot să vorbesc. Mai ia comenzi pentru liceu..." Se mîngîie un timp cu vorbele şefului de atelier, care aprinseseră în el o speranţă. Muncind, le uită ; spre primăvară, lucrul odată se aglomerase, veniseră cîteva zile cu soare şi clienţii năvăliseră cu toţii, grăbindu-i. La leafă, însă, îşi socoti cheltuielile, adună, scăzu, iar socoti şi în cele din urmă puse o nimica toată deoparte. Banii trebuiau ascunşi. Nevăzuţi, neştiuţi. Le căută un loc şi-l găsi în cutia icoanei din colţul pereţilor. Se urcă pe scaun, coborî icoana şi băgă banii în spatele sfîntului Gavril. Rîse cu poftă închipuindu-şi-l pe Teo cum o să se închine seara la bani.

Uneori, după terminarea lucrului, Teo venea să-l aştepte. Într-una din zile, în timp ce polisa „Plymouth"-ul unui avocat din oraş şi odată cu mîna i se învîrtea şi capul, de pe la unşpe tot polisa, oglindă să iasă, auzi deodată vocea cam repezită a meşterului — îl ştiuse plecat — întrebînd : „Ce faci, mă, acolo ?" „Matale nu vezi ? !..." Dar în acelaşi timp răspunse şi Teo : „Mă joc". Tresări ; uitase de Teo. Mai mult se cutremură decît tresări : Cană umblase probabil la cutiile cu vopsele sau la pistolul de şpriţuit... „Ia dă încoace !" îi ceru Onofrei lui Teo. Se grăbi spre spatele maşinii, unde se aflau cei doi. Meşterul luase din mîna lui Teo un carton pe care îl examina cu ochii plini de mirare. Se uită să vadă despre ce-i vorba. Al naibii Teo, desenase marca „Plymouth"-ului, o corabie cu pînze, exact cum era, cu catarge, cu pînze, cu tot ! „Cu ce-ai făcut-o ? îl întrebă curios Onofrei. Şi se întoarse

spre Jinga : Te pomenești că i-ai dat pensula mea ?" „Nu i-am dat nimic, meștere !" se dezvinovăți Andrei. Știa bine : pensula de tras linii, ciubucuri, cum li se spunea acestora, era încuiată în dulap. „Nu, c-o surcică mă jucai..." întări Cană spusele lui Jinga, „Cu ce surcică ? Să văd !" ceru Onofrei. Teo ridică de jos un bețișor murdar de vopsea. „Cine te-a învățat, măi băiete, să desenezi tu așa ?" „Nimeni. Cine să mă învețe ?" „Mă, tu ai talent... Știi, ori nu știi ?" „Așa zicea și învățătoru la școală..." spuse Teo, parcă rușinîndu-se. „Ia să vedem ! Cum ai desenat corabia «Plymouth»-ului, să desenezi și... căută meșterul ce să-i dea. Să desenezi ce-i pe cutia asta de vopsea." Era o mînă ce ținea un pistol de șprițuit din care țîșneau cuvintele „Duco Wallex", în culoarea vișinei putrede : „Și tu, ce cești gura aici ? se întoarse Onofrei spre Jinga, luîndu-l la rost. Ai terminat polisatu ? Ori vrei să plecăm la noapte acasă ?" „Sînt gata. Mai am o țîră sub bară." Plecă la treabă, cu toate că ar fi vrut să vadă cum se descurcă Teo cu ce-i spusese Onofrei să deseneze. După un timp îl auzi pe meșter spunînd : „Ajunge ! Asta am vrut să văd — mîna, degetele cum știi să le faci... N-ai vrea să vii aici ucenic ?" „Zi da ! Zi da !" se ruga Andrei de Teo în gînd. „Vreau, nea Onofrei. Chiar mi-ar fi drag." „Bine, atunci vorbesc cu domn' Franz și cu domn' inginer să te dea la mine. Poate așa o să scap de puturosu ăsta de Jinga !" rîse meșterul spre Andrei, care ieșise la ei bucuros.

Îl dădură la Enciu. Se duse la el bucuros : „Acu sînt al matale !" Enciu se întoarse spre Jinga și ridică mirat din sprîncene, de parcă n-ar fi știut nimic, de parcă nu cu el vorbise domnul Franz mai înainte. „Du-te întîi colea, la cișmea, și clătește-ți gura cum trebuie !" spuse Enciu, arătînd spre robinetul din curte. Se duse fără să-l întrebe ceva, cu toate că nu pricepuse ce-l găsise pe Enciu cu clătitul ăsta la gurii. Și, plimbînd apa printre dinți, se gîndi că o să-i fie greu cu vorbele răsucite ale meșterului, ale noului său meșter. Se întoarse la el și-i spuse că se clătise. Enciu se așeză pe scara mașinii și, în timp ce se ștergea cu o cîrpă pe mîini, îl invită prietenos să se așeze alături. „Fumezi ?" îl întrebă, scoțînd un pachet de țigări scumpe, „R.M.S.". „Uneori. Da' nu într-adins." „Servește !" îl în-

demnă Enciu. Jinga luă o ţigară, dar refuză s-o aprindă ; îi fu ruşine de faţă cu meşterul. Enciu se uită la el, rîse din ochi, îi puse palma pe cap, o făcu pumn şi îl răsuci pe neaşteptate în păr. Asta ca o alintare fusese, îşi spuse Andrei. Enciu trase din ţigară, şi din felul cum ţinu fumul în piept şi cum îi dădu drumul pe nări, se văzu că meşterului îi făcea plăcere ţigara. Simţi mîna lui grea pe umăr. „Auzii că eşti singur pe lume, aşa auzii. Cum, băiete ?" „Tată nu se ştie cine mi-a fost... Iar după ce-a murit maică-mea... Înainte de-a mă da la liceu, m-au crescut nişte neamuri de la ţară." În privirea deschisă a meşterului citi o dîrzenie care îl făcu să se întrebe dacă nu cumva şi Enciu fusese singur pe lume. „Da... făcu Enciu, se-ntîmplă şi lucruri din ăstea pe lume... Acu, dacă tu oi vedea că-n afară de meserie poţi s-alegi şi altceva de la mine, vino, nu te feri ! Asta însă cum oi vrea tu... şi-l chemă să vină cu el. Uite, îi arătă, am distanţorul ăsta care-mi dă un luft nepermis. Aş putea să-i bag şi-un adaos, dar treaba n-ar fi făcută ca lumea. Ia-l, vezi că şublerul e-n cutia bancului meu, alege un fier la dimensiune sau poate găseşti o bucată de ţeavă, strungul de lîngă uşă e liber, şi fă un distanţor cu trei şi cinci milimetri mai lung. Ai venit ?" Andrei îl privi mut : special îi dăduse distanţorul ăsta să-l facă ! Enciu îi zîmbi şi-l întrebă iar, grăbindu-l : „Ai venit ?"

Căutînd, cu şublerul în mînă, o bucată de ţeavă la dimensiunile cerute de distanţor, se întîlni cu Borţan. Ianuarie fusese geros, cu temperaturi sub douăzeci de grade, îl luaseră în cîteva seri să doarmă cu ei. În loc să fie mulţumit că se gîndeau la el, îi sărise ţandăra din nimic. Teo îl rugase să aducă vreo două cioate din magazie, ca să ţină soba jăratec... „Da' ce-s sluga ta ?" „De ce slugă, mă ? Că te rugai..." „Te ţii de stăpîn ! Nu lăsai slugăritu din sat şi intru slugă la tine !" Se îmbrăcase şi ieşise, trîntind uşa. Plecase pe ger. „Scăpaşi, ai ?" îl opri Borţan. „Scăpai", confirmă bucuros Jinga. „Şi-l îngropaşi pe Teo !..." „Cum adică, îl îngropai ?" „Ştii tu cum !... Te făcuşi prieten cu el ca să-i bagi în cap că-i bun la vopsitorie... Altminteri, ştiai tu... Nu te mai muta naş-miu cît îi lumea şi pămîntu de-acolo !" „Mă, ţie nu ţi-o fi ruşine ? !" „De ce, mă ? De

ce să-mi fie rușine ?“ „Ce, tu crezi că eu nu pricepui cum devine mutarea asta ? !“ „Cum devine ?“ „Te dăduși bine pe lîngă domn' Franz, să-l mute pe Arghir ucenic la nea Gherasim în locu lui Teo, ca să te dea pe tine la Enciu ! O aranjași !“ „Așa zici tu ?“ „Ce, nu-i ?“ Andrei îi povesti cum se întîmplase cu Teo, cum nu-i venise nici lui Onofrei a crede cînd văzuse corabia aia a „Plymouth“-ului, cum îl pusese să dea o probă de față cu el. „Ei, și ce-o să iasă ? Ia, un zugrav !...“ „Ce dracu, Sandule, ești tu așa de ciudos ?“ „Mie ? Ciudă pe Ceașcă ? Na, c-o nimerișI ! Da' de tine nu spui cum fu cu domn' Franz ?“ „Așa fu cum ai spus tu ! Sînt ucenicul lui nea Enciu ? Sînt !“ îi dădu Jinga cu sîc, să termine cu el ; îi ardeau mîinile după strung și el își pierdea vremea cu Sandu.

Venise ziua lui Cană, și cum Borțan se convinsese, pe văzute și pipăite, că așa-i, „omu are talent“, pentru că Teo își „dăduse“ drumul la mînă, îi cumpărară amîndoi o cutie de acuarele și un bloc de desen. I le dădură la cîrciuma lui Crăcănel, unde Teo plăti cinstea.

La cîteva zile după aceea, sculîndu-se dimineața, Andrei găsi pe masă blocul de desen și cutia de acuarele și își aduse aminte că-l văzuse noaptea pe Teo la masă. Ridică coperta blocului și de la început nu înțelese nimic. Coala era numai unghiuri unele din altele, ca celulele unui fagure, colorate în roșu și negru, de la nuanțele cele mai deschise și dulci la cele mai întunecate și aspre, ce se contopeau pe alocuri într-o alunecare ascunsă vederii și doar un mic cuib de barză, pierdut într-o margine, îl făcu să vadă, ca din scaunul tiribombei, satul Cornești. Erau acoperișuri de case, acoperișuri stranii, fără coșuri, fără viață, acoperișuri moarte, și în marginea aceea cuibul de barză atîrna de o streașină ca o căciulă bearcă.

Intraseră în vară de-a binelea, și într-o sîmbătă, Onofrei îl luă pe Teo și-l duse la un pictor de firme pe care îl cunoștea mai demult și al cărui atelier era la cîteva minute de mers. „Pictoru e cam sărit de pe fix, da' tu să nu te sperii de el. Cît despre meserie !... A colindat toată lumea, a stat și la Paris cîțiva ani... Nu-i place însă să-l întrebi, să vorbești cu el despre asta. Ți-am zis, e cam nebun, nu poți să tăinui cu el cum tăinui de una, de alta cînd te-ntîlnești cu un om.“. Îl găsiră în atelier. Se apropia

de 60 de ani, era mic și gras, chel, cu ochelari, și în loc de cravată purta o fundă mare, neagră, plină de slin. Onofrei îi dădu bună ziua și-i zise „maestre". „Bună ziua, maestre, v-am adus ucenicu despre care vorbirăm." „Care ucenic ?" se miră pictorul. „Ucenicul despre care v-am spus că-i talentat la desen... și arătă cu capul spre Teo. Ar fi păcat să n-aibă parte..." „De ce să aibă parte ?" întrebă repezit pictorul și parcă vrînd să se repeadă la Onofrei. „Am vrut să zic, de-un profesor... De-un profesor ca dumneavoastră." „He-he ! rîse pictorul. Nu era rîs, ci mai mult o tuse scurtă, icnită, venită din stomac parcă. Talentat... Talentat pe dracu ! He-he ! He-he !" Teo își spuse că pictorul chiar că nu era în toate mințile și se trase puțin înapoi. „Eu de asta l-am adus, să-l vedeți și dumneavoastră... În rest, e cum v-am spus : cuminte, harnic, ascultător... nu-i haimana. Se-ndeamnă la treabă, face ce-i dai." „La probă ! La probă ! He-he ! He-he ! Poftim ! i se adresă lui Teo și-l chemă după el. Stai jos și fă asta !" îi arătă pictorul un desen micuț, cu un cîine ascultînd în pîlnia unui gramofon. Apoi, cu mișcări iuți, repezite, îi dădu o coală de carton și un creion de cărbune. „Hai, hai !" îl grăbi. Teo schiță întîi pîlnia gramofonului, dar cînd să continue, pictorul îi luă cartonul din față. „Pe dracu ! Talentat pe dracu ! Pînă la talent încă mai e ! He-he ! He-he ! Bine, îl opresc. După care se întoarse spre Teo : Cîștig la bucată ! Ai înțeles ? La bucată ! Nu muncești, nu cîștigi ! Ai înțeles ?" „Am înțeles", făcu Teo timid. „He-he ! la bucată !" „Și de cînd l-ați lua ?" întrebă Onofrei. „De luni." „Știți, el lucrează cu mine la atelierul lui Barbu Broteanu. Să se desfacă de-acolo, și vine. Poate marți..." „De luni ! He-he ! De luni !" „O să caute să vină și luni, da' nu dimineața." „Așa, așa. Să vină ! He-he !" Spunea și rîdea, dacă rîs se putea numi ăla. „Bine, maestre, atunci așa rămîne", nu mai știu nici meșterul ce să mai zică și-i făcu semn lui Cană că nu mai au de ce să rămînă acolo. „Să trăiți !" spuse Teo cu teamă și se retrase cu spatele. „Să trăiesc ! Să trăiesc ! He-he !"

Pe zi ce trecea, Jinga se apropia tot mai mult de meșterul său. Îl simțea cald lîngă inima lui, și dimineața, cînd se scula, gîndul îi fugea îndată la el, abia aștepta să ajungă

la atelier să se întîlnească cu Enciu. Nu-i cerea doar fă asta și asta, vorbea tot timpul cu el, îi explica de ce aia și de ce ailaltă, nu se ferea, cum făceau alții. „Lasă, că-nveți tu, cînd te-i izbi singur. Cel mai bine te-nvață nevoia", ziceau. Și într-o zi îi încredință strunjirea pistoanelor, singurele piese pe care nu admitea nici în ruptul capului să i le lucreze strungarii atelierului. Lui Andrei nu-i venise aproape să creadă, dar cum Enciu se apucase de raibuirea unor lagăre, se duse să se apuce de treabă. Strungarii săriră însă în sus. „Cum adică — veni Iordache la Enciu —, mie îmi dai cu trei milimetri mai mult, ca pe urmă să le finiseze zgaibă ăsta de Jinga ? ! Adică eu-s o muhaia față de el ? ! Adică zici că-ți bați joc tu de noi ? ! Vezi, Doamne, nu vrei diferențe ? ! Ce, că ți-a greșit Dinu o dată un set ? ! Se-ntîmplă ! Adică ăsta știe meserie mai ceva decît mine ? !" „Uite, Iordache — îl luă Enciu calm —, eu pe «zgaibă ăsta», cum i-ai zis tu, îl belesc dacă-mi greșește un piston, îl belesc și plătesc eu pistonu ! Una că răspunde de motor laolaltă cu mine, a doua, e ucenicul meu și vreau să se-aleagă cu ceva de la mine ! Să iasă meseriaș, să știe de toate ! Să știe și răspunderea pentru ce face, pentru ce-i iese din mînă ! Nu ca tine, să-l pun să care doar șpanul, sau să-mi aducă toate la nas ! Asta e, și nu cum zici tu, că te fac muhaia !"

Odată, spre sfîrșitul zilei de lucru, meșterul îi spuse să nu se supere, vrea să-l roage ceva. „Cum să mă supăr, nea Enciu ? !" Și se întrebă ce-ar putea acesta să-l roage ca să-i zică așa, să-l ia cu „nu te supăra". „Atunci, repede-te pîn-acasă și spune-i neveste-mi că am de terminat o lucrare urgentă, o să-ntîrzii, spuse. Îi făcu un semn de complicitate cu ochiul și adăugă : E ziua la unu și poate mă-ncurc. De ce să stea și să m-aștepte cu grijă ? !"

Îi deschise ușa o fetiță. Ceea ce îl izbi la ea fură ochii ei ca două cireșe negre, iris și pupilă aproape totuna, lucind straniu, cald și totodată ironic. Se uita ca într-o fîntînă în luminițele acelea adînci, fixe, neschimbate. O întrebă dacă maică-sa e acasă, fetița îi răspunse că da, este, și, întorcînd capul, o strigă, rugînd-o să vină. „Te caută un nene mai mic !" Cum mai mic ? Față de el era un țîști-bîști ! Nu-i plăcu ce spusese și nici sclipirea ochilor

ei nu-i plăcu : luciseră parcă în ascunsă bătaie de joc. Cît putea să aibă ? Opt ani, nu mai mult.

Cînd apăru soția lui Enciu, își dădu seama că fetița îi semăna ei, era leit maică-sa, numai că ochii mamei erau alții, castanii, ochi obișnuiți, ca la toată lumea, cu mult alb pe la colțuri. Vru să-i spună de la ușă despre ce este vorba, dar ea îl pofti înăuntru, insistînd. Trecu din antreu într-o cameră, prin ușa acesteia se vedea alta, dormitorul probabil, totul lucea de curățenie, și el se opri, gîndindu-se că uitase să-și scoată pantofii la ușă. „Stai jos, să mănînci o dulceață ! îi zise, sesizîndu-i ezitarea. Sau poate vrei chisăliță ?" „Da, chisăliță !" se grăbi să spună și se ridică fără să vrea de pe scaun. Se așeză la loc, plecînd rușinat capul. „După cum văd, ești în gusturi ca nen-tu Enciu..." observă ea rîzînd. Îi transmise apoi că meșterul o să întîrzie la atelier din pricina unei lucrări urgente și adăugă de la el : „Trebuie s-o termine neapărat azi !" „Chiar așa de urgentă-i ?" rîse ea cu neîncredere. „Da, se grăbește clientul. Așa i-a zis și domnu Broteanu : «Să nu pleci pînă nu termini!»" „Vra să zică, tu ești Jinga care umblă cu gîndurile și vorbește cu ele..."

Într-o zi, mai demult, Enciu îl întrebase pe neașteptate : „Tu nu citești ziare ? Nu te-am văzut niciodată c-un ziar !" „Nu citesc. Ce să citesc ? Tot de război ? Război și război... Mai bine umblu cu gîndurile mele", se trezise destăinuindu-se. „Cum adică, umbli cu gîndurile ?" „Așa... Vorbesc cu ele." „Și ce vorbești tu cu ele ?" „Vorbesc..." Enciu se uitase la el și, pricepînd parcă, mai mult spusese decît îl întrebase : „De meserie vorbești". „Da, de meserie." „Și de mine vorbești..." „Și" „Bine, vorbește. E bine că vorbești..."

Dădu din cap rușinat că da, el e Jinga. „Meșterul te laudă." „Și mie mi-e foarte drag nea Enciu !" „Acum ești în examene, nu ? Ce mai ai de dat ?" Va să zică, meșterul îi spusese și de asta. Despre toate, se vede, îi spusese... Și simți urcîndu-i-se o căldură în obraji. „De ce ? Nu-i de rușine. E de lăudat !" înțelese soția lui Enciu că el de examene se rușinase. „La chimie mai am. Examenul cel mai

greu." Şi pentru a schimba vorba, chemă fetiţa la el, să se uite în voie la ea ; ca atrase de un magnet, privirile îi fugiseră tot timpul în direcţia ei. „Nu mi-ai spus cum te cheamă ?" „Nici nu m-ai întrebat !" zise zîmbind, adică nu mă lua cu aşa ceva, şi continuînd să rămînă lîngă scaunul maică-si. „Spune ! Te-ntreabă acu...", o îndemnă soţia lui Enciu. „Irăchiţa." „Ce nume şi ochi frumoşi are fetiţa !" exclamă admirativ. De fapt, vrusese să se refere numai la nume. „Ochii-s ai bunică-mi, Dumnezeu s-o ierte. Ce ne mai scăpăra cu ei !... O dată se-aprindeau, de ziceai că-s tăciuni atunci scoşi din sobă ! Cu ea seamănă fetiţa la ochi." În timp ce maică-sa vorbise, Irăchiţa se lăsase privită, fluturîndu-i tot timpul pe buze un zîmbet şăgalnic, abia perceptibil, ca şi cum i-ar fi zis : „Poftim, uită-te !" Iar cînd îşi luă rămas bun, îi făcu o reverenţă, apucîndu-şi fustiţa de margini. Înţelese că asta tot în zeflemea fusese. Îl petrecu să închidă portiţa. Profitînd de ocazie, Andrei se întoarse să mai vadă o dată cireşele negre ale ochilor ei. Irăchiţa îi zîmbi, de data asta însă cald şi prietenos. „Succes la examene !" strigă din urmă şi îi făcu un semn de simpatie cu mîna.

Deci, Enciu povesteşte acasă tot despre el. Şi cum umblă cu gîndurile, şi despre examene...

Îi fusese greu să calce din nou în curtea liceului. Ştia — îi spusese şi şeful atelierului, îi spusese şi meşterul — că e păcat de cele cinci clase făcute, dar de fiecare dată cînd se gîndea să se ducă, se năştea în el parcă o împotrivire care nici el nu înţelegea de unde vine, şi amînase mereu, găsind de fiecare dată motiv. În cele din urmă îşi luase inima în dinţi şi mersese să vadă cum e cu darea examenelor „în particular". Nimic nu se schimbase, dar totul era altfel. Clădirea nu i se mai păruse uriaşă, un palat aproape, atelierele le găsise chiar pitice, curtea, nemăturată, părea un maidan, plasa de volei, cu ochiuri rupte, atîrna ca o treanţă, coridorul spre cancelaria profesorilor, pe care păşise întotdeauna cu sfiala îndrăznelii, avea cimentul pardoselii crăpat, pereţii murdari, iar uşa, o uşă obişnuită, ca toate celelalte uşi ale claselor, nimic altceva. Îl decepţionase liceul. Plecase de acolo parcă trist şi cu

părere de rău că nu rămăsese așa cum îl păstrase în el. Ceva se rupsese. De fapt, se rupsese înainte de-a-l revedea. Străzile îi treziseră amintiri, dar de clădire se apropiase străin. Trecea prin dreptul Liceului Militar, care era pe aceeași stradă și doar la cîteva sute de metri de cel industrial, cînd atenția îi fu atrasă de un elev ce stătea în fața intrării, bătînd nervos mănușile albe de palmă, ca și cînd ar fi așteptat pe cineva și acel cineva nu mai venea. Era Aurel al popii Lisandru. Primul gînd fu să se ducă la el, dar își luă imediat seama.

Capitolul II

În ziua aceea, după ce se întorsese cu vaca de la păscut și o băgase în grajd, vru să alerge la Aurel, dar mama Fana, venind cu ulcioarele de la cișmea, îl prinse chiar la portița din vale... Din casa ei se ținea minte. Din casa mamei Fana și a lui Marinică Vardianu, alde a lui Piedică, mai mult zămnic decît casă, cu partea dinspre uliță îngropată în pămînt, să ajungi la acoperișul de paie cu mîna, și doar fața îi răsărea cu ușă, ferestre și prispă de lut. De acolo se vedea moara și începea altă comună, Sihleni, iar înspre Jiu venea casa țatei Maria a lui Ștefan a lui Pandele, a țatei Nicoleta a lui Ion a lui Dinte, casa popii Lisandru, biserica, școala și în vale Jiul... „Încotro, mă ?“ îl luă mama Fana la rost. Nu știu ce să spună, mamă-sa Fana îl amenințase că dacă mai calcă-n curtea popii, îl omoară în bătăi, nu vrea să se strice cu părintele din pricina lui. „Uitai codirișca cînd trecui apa“, minți și dădu s-o șteargă, dar mama Fana fu cu mîinile în părul lui. „Iar băgași vaca în Jii ! și-l trase de păr. Fire-ai tu al dracu...“ „Stai, mamă Fano, că n-o băgai, uite la ea că-i uscată ! Numai eu, să mă răcoresc ; ea trecu pe pod... Că fusăi cu Ionuț al Profirei a lui Uleia...“ Simțind că slăbește strînsoarea din păr, se trase și o luă la fugă devale.

Dînd cu vaca pe uliță, auzise larmă de copii în curtea popii și-și închipuise el cam ce putea fi : popa tocmise cu nea Niță lemnaru scîrcium lui Aurel, nea Niță cărase cîțiva bulumaci, bocănise vreo două zile în curte... Făcea zîmbre : l-o fi dat gata...

Scurtînd prin cimitir, ieși în drum, iar de-acolo— drept la uluca gardului pe care o știa scoasă din cuie. Uluca, însă, nici gînd să se miște. O fi bătut-o nea Niță, așa că n-avea pe unde, decît pe poartă. Apăsă încet clanța, să nu scîrțîie, și, strecurîndu-se înăuntru, se furișă pe lîngă gard pînă la pătul, de acolo la păier, iar de la marginea cealaltă a păierului trebuia să se vadă scîrciumul. Aurel țipa cît putea, țipau și Mihai și Olguța a notarului... Întîi, scoase de după păier numai capul : scîrcium cum nu mai văzuse, cu scaun de lemn prins cu lanțuri de-o vergea groasă de fier. Scaunul cu Aurel și cu Olguța se ducea sus, sus, iar Aurel, ținîndu-se de lanțuri și rîzînd de frica Olguței, își făcea vînt și mai tare. La urmă, ieși cu totul și se sprijini de peretele păierului. Îl văzură, dar nu ziseră nimic. După ce scîrciumul se opri, în locul Olguței se urcă Mihai. „Hai, Olguțo, fă-ne vînt !“ strigă acesta la ea. Olguța se opinti, dar scaunul fu prea greu pentru puterile ei. „Dă-te jos și ajut-o !“ îi ceru Aurel lui Mihai. „Pe mine nu mă bagă în seamă, își zise. Mai bine plec... Acu, dacă venii, venii ! Rămîn. C-o să rîdă dacă plec !“ Și se întrebă în timp ce urmărea scaunul, ce să facă el ca ei să nu rîdă. Erau de-o vîrstă. Pe Olguța o știa din curtea popii — stătea pe altă uliță, mai la deal de răscruciu mare, și tat-su, notaru, n-o prea lăsa să iasă ; cu Mihai era prieten, iar Aurel, cînd n-avea cu cine să se joace, îl striga pe el, pe Andrei.

* * *

Așa se întîmplase și de Vinerea Mare...

Aurel veni la el și îi întinse ceva negru și lucios, mai mare decît o boabă de făsui, și-l îndemnă să mănînce. Andrei gustă întîi din vîrf : era bună, acrișoară, dar cînd mușcă, își rupse un dinte în sîmbure. Îl scuipă în palmă, se uită la el și-l aruncă în drum. Apoi privi bine sîmbu-

rele, în timp ce Aurel rîdea cît putea. „Măsline, mă ! Mai vrei ? Mai na !“ Şi-i mai întinse una, că avea un pumn. Andrei o luă şi de-abia atunci îi simţi gustul. Aurel mîncă o măslină şi-i băgă şi lui Andrei una în gură. „Mai vrei ? Mai na !“ şi-i mai băgă două în gură. Cînd le sfărmă între dinţi, simţi alt gust şi nici sîmburi nu aveau ; era căcărează de oaie. Tăbărî pe Aurel şi îl trînti în drum. Seara, cînd mama Fana îi duse pe el şi pe dădica Ileana la grijit, părintele întîi îl trase de perciuni şi numai după aceea le dădu să mănînce din trupul Mîntuitorului celui iertător de greşeli. Dar îi plăti el popii, iar pe Aurel îl făcu să crape de ciudă.

În ziua întîi de Paşte, după ce schimbă oul primit de la mama Fana cu unul care i se păru mai tare, alegîndu-l din cele douăzeci cîte fuseseră roşite, şi-l încercă pe oul dădicăi Ileana, ieşi pe uliţă să se ia la întrecere cu copiii, că doar aşa să strîngă şi el ouă pentru tiribombă. O săptămînă în şir se dusese să vadă cum o ridică în marginea cealaltă a satului. N-apucă să spargă decît vreo două, şi Ionel al Iulicăi îl răzbi cu un ou de cîţă. Cum datu era un ou nespart, mare brînză nu făcuse, dar totuşi se duse. Cel puţin să se urce o dată, să vadă cum e ! Aurel era şi el acolo, cu nişte ouă legate într-o basma, şi aştepta să-i vină rîndul. „Ei, eu o să mă dau, iar tu o s'te uiţi !“ îi făcu Aurel cu sîc. „Am şi eu două !“ „Sparte !“ rîse Aurel. „Da“, recunoscu Andrei cu jumătate de gură. „Te dai o dată înseamnă... Iar eu de douăzeci ! C-ale mele-s întregi !“

Aurel se da de mult în tiribombă cînd îi veni şi lui rîndul la scaun. Se repezi să pună mîna pe lanţ, ca să nu se bage cineva peste el, şi, săltîndu-se în mîini, se aşeză pe scaun. Inima îi bătea ca la o găină fugărită. Chiar aşa îi bătea, ca la o găină fugărită, şi se uita drept înainte, fără să vadă nimic altceva decît plăcerea care acu-acu trebuia să vină. Cînd tiribomba porni, căscă gura de bucurie şi-i veni să rîdă, dar parcă nu îndrăzni. Începu să se învîrtă tot mai repede, şi urca tot mai sus. Îi veni să chiuie, ca flăcăii. Şi ce mici erau oamenii mari ! Apoi începu să coboare şi tiribomba se opri. Vrînd-nevrînd, se dădu jos din scaun. De fapt, îl ridică pe sus un flăcău. Îşi zise să

mai rămînă, să vadă cum se dau alții, dar Aurel îi făcu din nou cu sîc din scaunul tiribombei și-atunci plecă, nu mai stătu.

Ajuns acasă, găsi femeile de pe uliță strînse ciopor la marginea șanțului. Se așeză lîngă mama Fana, să asculte ce tăinuie ele acolo. „Auzi ce-mi făcu spurcatu de fi-miu ăl mare, Gicu, fir-ar să fie, că, na, drăcui în ziua de Paști ! Cînd mă dusei să iau oala cu ouăle de le păstram pentru văpsit, văzui că-i ușoară, da' nu dădui a bănuială. Zîsei să nu fi pus treizeci, că treizeci văpsesc în orice an. Dai la copii, îți intră un om în curte, cu ce duci popii pentru sfințit, că lui îi duce tot satu și cocoana preoteasă nu mai are ce griji să aibă, cu ce mănînci în zilele de Paști — treizeci. Pregătesc văpselele — roșu, verde, albastru, galben, că tare-mi plac ouăle galbene — și luai un ou. Ușor ca fulgu. Îl sparg — gol. Al doilea, tot gol. Al treilea, și el. Mă, ce să fie ? Mă uitai, le sucii, nu-s găurite. Cui să-i treacă prin cap că el le găurise cu acu și le supsese — auzi, cică să aibă glas bun la cîntat la biserică ! — și pe urmă le astupase cu var ? !"

Din toată povestea asta lui Andrei îi rămase doar că popii tot satul îi duce ouă, și cum pe la urechi îi mai trecuseră și niște vorbe de-ale mamei Fana, că părintele pînă și vinul și țuica le ține în altar de zgîrcit ce e, ori de cine știe ce, își făcu socoteala că poate și ouăle tot în altar le ține. Se ridică dar încetinel, se făcu că intră în curte și o luă pe uliță la vale, înspre biserică, să vadă cam pe unde și cum. Cînd să treacă însă de clopotnița mică, de unde se trăgea clopotul pentru vecernie și la mort, zări covoarele scoase afară, iar pe nea Gheorghe alde Hîrzoi, om de încredere al popii, măturînd în biserică cu ușile și ferestrele deschise, că se făcuse murdărie și fumăraie în noaptea Învierii. După-masă, însă, cînd știa că popa doarme și, obligat, și Aurel, luă traista în care mama Fana îi punea de-ale gurii, de nu le mai găsea de largă ce era, și ieși pe portița din vale. În cimitir — nimeni. Se furișă în curtea bisericii, iar de-acolo fuga la ușă. Era descuiată. Atît îi trebui. În altar, de toate : și damigene, și curcan fript, și afumături... Cît despre ouă — două lighene vîrfuite și încă, într-un ungher, pe jos, o grămăjoară bună. Luă de peste tot, să nu se cunoască, băgă în traistă cît în-

căpură. Ajunse cu bine acasă, tot pe unde venise, și le ascunse în păier.

Noaptea aproape că nu putu să doarmă. Se scula mereu în capul oaselor să vadă dacă nu se luminează încă de ziuă, și iar se culca, și iar se trezea, și zorile nu mai veneau. Cînd se făcu în sfîrșit ziuă și-l văzu pe unchi-su Mărinică plecînd — de sărbători toată primăria rămînea doar pe seama lui —, se duse la păier, scoase traista cu ouă, și pe-aici ți-e drumul. O luă pe ocol, prin partea ailaltă a satului, pe unde nu-l cunoștea nimeni, ieși tocmai la zlătari, de se putea crede că-i din satul vecin, Murgești. Lumea nu venise încă și erau doar oamenii tiribombei care meștereau ceva la o roată mare cu dinți. „Te grăbiși ?" îl întrebă unul din ei. „Mă grăbii." „Toată-i plină cu ouă ?" „Toată." „Da' de unde le luași ? Ori îs ciocnite ?" „Întregi, nene ! Cum să fie ciocnite ? ! Ia, de la lume, cu Hristos a-nviat !" „Bine, mă, dă-le încoace !" Omul le numără — cincizeci și șase — și-i dădu un teanc de hîrtiuțe galbene.

Nu se urcă în scaun, îl așteptă pe Aurel. Veni cu Mihai, cu Lorica a țatei Veta a lui Hîrzoi, cu Grigoraș a lui Trincă. „Te strigarăm la gard, să te luăm și pe tine", spuse Aurel, vezi, Doamne, că nu l-a uitat. „Plecai mai demult." „Te omoară țața Fana dacă te află !" îl amenință Mihai. „De ce să mă omoare ? Că-mi dădu unchiu Mărinică bani de tiribombă..." „Măi să fie ! ? !" nu-i veni a crede lui Aurel. „Să fie !" „Bani ? Uite colea, bani !" Și Aurel zornăi banii din buzunar. „S-ai tăi ! Ce-s ai mei ? ! Eu mă duc să mă dau." Și plecă să-și ia rîndul. Aurel și ceilalți se luară după el și se așezară cu toții la rînd, afară de Lorica, care n-avea nici ouă, nici bani și-i era și frică. Andrei se urcă primul, în scaunul al doilea, Aurel, apoi Mihai și la urmă Grigoraș. După ce se dădu de șapte ori, Aurel îl întrebă : „Te mai dai ?" „Mă mai dau." „Și eu. Și scoase banii din buzunar ; hîrtiile căpătate pe ouă le terminase. De cîte ori te mai dai ?" „Oi vedea." „Măi să fie !" „Să fie !" „Zece daturi !" se grozăvi Aurel și-i întinse banii omului de la tiribombă. Cînd se opriră din nou, pe Aurel nu-l mai răbdă inima : „Tu nu iei bilete ?" „Mai am." Se terminară și cele zece daturi, Aurel vru să coboare, dar văzînd că lui Andrei nici prin cap nu-i trece să părăsească

scaunul, se miră : „Rămîi ?“ „Rămîn“. „Şi eu.“ Şi ceru alte zece bilete. Veni şi sfîrşitul acestora, apoi al altora şaisprezece. „Tot mai rămîi ?“ „Tot“, răspunse Andrei, ţinîndu-se strîns de lanţuri, că pămîntul se învîrtea de parcă era globul şcolii. „Eu mă las, că mă săturai.“ Şi coborî. „Zi că terminaşi banii !“ „Măi, sărăntocule !“ se berbecă Aurel spre Andrei, dar, ameţit, se împiedică şi căzu. Cînd tiribomba începu să se învîrtească din nou, Andrei îl văzu cum se îndreaptă, împleticindu-se, spre Mihai şi Grigoraş, că Lorica plecase. Îl aşteptă să se-ntoarcă şi-i dădu cu „sîc“. Dar nu fu asta singura satisfacţie. Între timp, îngrijorat că băiatul nu apăruse acasă şi ce s-o fi întîmplat, popa veni la tiribombă, unde îi spusese alde Vijulie că-l văzuse pe Aurel. Cînd dădu cu ochii de el, se furişă binişor prin spate, şi-o dată îl luă la palme, să-l înveţe minte, să nu-l mai bage în sperieţi. Şi ăsta fu doar mizilicu. Pentru că, luîndu-l acasă la întrebări şi aflînd că cheltuise tot ce-i dăduse el şi coana preoteasa de sfînta zi a Paştilor, atîţia bănişori pe tiribombă, de-abia atunci bătaie să vezi !

*

* *

Asta fusese însă atunci, şi-i adevărat că Aurel nu putuse sta o bucată de vreme pe şezut, dar acuma se dădea cît putea de tare în scîrcium şi rîdea cu Mihai, arătînd spre Andrei. Rămăsese nemişcat, rezemat de peretele păierului, numai că ameţise tot mişcînd capul în sus şi în jos, după scaun ; îl urmărea doar cu privirea. Ce să facă el să nu mai rîdă Aurel şi Mihai ? Nu găsi răspuns, şi cînd scaunul porni iar în jos, se repezi să-l apuce cu mîinile, să-l oprească. De-abia la întîlnirea cu scaunul îşi dădu seama că n-are cum, că-i prea puternic scaunul pentru el. Mai ales că Mihai ridicase piciorul să dea. N-avu timp să se ferească, şi scaunul îl pocni cu muchia drept în moalele capului.

Se trezi culcat pe prispa casei, cu dădica Ileana plîngînd lîngă el. O să-l boceească, se gîndi, aşa cum l-a bocit ţaţa Maria a lui Ion a lui Pandele pe Nicuşor al ei... „Te stinseşi ca o floare, ce mă fac eu fără tine, ce mă fac eu

fără tineee..." Şi-o să-i facă tron din blăni, da' asta înseamnă cheltuială, că un mort se-ngroapă greu, însă el e mic şi n-o să-i trebuiască blăni multe, şi poate să i-l facă şi din uluci, aşa cum i-au făcut lui Nicuşor, şi-o să-i slujească popa la groapă, şi-o să-l tragă pe furiş de perciuni. Se vede că se mişcase, pentru că dădica Ileana începu şi mai tare să plîngă : „Ce făcuşi ? ce făcuşi ? mînca-ţi-aş gura ta !" Vru să spună : „Stai că nu murii !", dar nu putu să deschidă gura, tare-l mai săgetase în cap.

Auzi deodată gura mamei Fana : „Aprinde, fă, lumînare, nu-ţi spusăi, fir-ai să fii, toanta dracului ! Că moare băiatu fără lumînare !... Ia uită-te, ţaţă Ană, la băiat, că numai cheltuieli am cu el, şi fir-ar a dracu şi aia de mi l-a dat şi eu de l-am luat !" blestemă mamă-sa Fana, şi Andrei înţelese c-o adusese pe moaşă. Baba Ana îl ridică în şezut, se uită la rană, îi pipăi moalele capului de-l săgetă pînă-n inimă şi-l culcă înapoi. „Ia vezi, Fano, poate poţi face vaca aia să se pi... ! Ori fă tu-n ceva şi adă-l încoace ! Să-l spăl, să nu se infecteze. Şi nu uita, o treanţă curată !"

După ce mama Fana aduse cele cerute, ţaţa Ana îl ridică din nou şi se apucă să-i spele rana. Simţea o usturime în creier de parcă moaşa îl spăla cu jăratec, nu alta. „Aşa să se ducă toate alea ! Că udu e mai bun ca tintura, de-o prăpădii pe inima aia acră de Polina alde Socol, fir-ar ea a dracu cu pomana de i-a dat-o ! Aşa, Fano, să-l speli sara şi dimineaţa, cum văzuşi că-l spălai eu, şi-l oblojeşti cu treanţa asta udă şi pui deasupra şi-o frunză de lobodă. Şi dacă o scăpa într-o săptămînă, scapă de tot !" „Apoi să scape, ţaţă Ano, c-oi aprinde şi lumînări la biserică", îşi făcu cruce mama Fana. După care, o bruftului pe dădica Ileana : „Ia nu te mai smiorcăi, fă, c-auzişi că scapă, şi prinde colea un cocoş din ăia tineri pentru moaşă !" „Găină ne-a fost vorba, Fano !" „Aşa să zic şi eu, găină. Auzişi, fă ? Ori ce ? Şi ia oala de te du să păzeşti vaca !"

Rămas singur, Andrei se întrebă că dacă ar fi să moară, oare mama lui o să vină ? Da, atunci o să vină. Şi-o să meargă şi-o să plîngă... Nu, n-o să plîngă, da' de mers o să meargă în urma tronului şi toţi copiii o s-o

vadă ! „Uite, aia e mă-sa !“ Şi-o să zică : „Ce mamă frumoasă e mama lui Andrei !“ Încercă să-si închipuie cum arată maică-sa, dar nu reuşi.

*

* *

Într-una din zile, văzînd la Mihai o armonică pe care i-o adusese taică-su de la oraş, o întrebase pe mamă-sa Fana : „Mamă Fano, da' mama mea adevărată nu vine să mă vadă şi ea ?“ „De, şi lasă, c-o veni ea...“ vorbi Fana vorba lui nea Mărinică. „Că vreau şi eu s-o văd ! Şi s-o vadă şi copiii ! Poate mi-aduce şi mie o armonică !“ „Ei, multe mai vrei tu !... Nu-ţi spusei că nu se poate ?“ „Ba-mi spuseşi, da'...“ Ştia din cele aflate de la mama Fana sau de pe uliţă, de la vecini, că maică-sa, Lucreţia, era fata Polinei, sora cea mare a Fanei, băgată la stăpîn în oraş, măritată acolo cu vizitiul boierului, bărbat frumos, se vede, altfel n-ar fi avut Lucreţia cu cine semăna, şi ăsta i-a şi fost Lucreţiei norocul de-a ajuns cucoană. îmbrăcată numai în mătăsuri, de se adunase toată uliţa la ea cînd venise cu Andrei abia înţărcat.

Altă dată, aducînd paie să facă mama Fana focul la ţăst, o auzi pe dădica pronunţînd numele maică-si, şi el întrebă ce fel de nume e ăsta „Lucreţia“, n-a mai auzit pe nimeni să aibă un nume ca ăsta. „E nume de oraş... nume boieresc.“ „Şi-nseamnă că mama n-o să mă ia niciodată la ea ?“ „Ba, o s'te ia cînd... cînd o vrea ăla... Uite, pîn-acu nu-ţi spusei, că erai mic... Mă-ta. cînd te făcu. nu era cununată cu tat-tu... Şi el muri. Muri înainte să te fi făcut ea. Aşa că te trecu mama pe numele ei. Că ea-i tot alde Jinga, şi se cheamă că n-ai tată. Da' tu să nu te-apuci să vorbeşti vorba de-am vorbit-o... Auzişi ?“ „Auzii.“ „Aşa ! Că rîd pe urmă copiii de tine ! O veni ea mă-ta cînd ăi mai creşte. Şi-o vedea ea atunci...“ Andrei se urcase în păier, cuc, încercînd să priceapă cele aflate de la mama Fana, altele decît cele mărturisite despre taică-su, după multe jurămînţi, de dădica Ileana. „Cică ăl de ţi-i tată nu se ştie cine-i. Iar ăl de-i Lucreţia cu el nu vrea s-te ştie nici el. Şi-s tot pe drumuri plecaţi.“

Cam tot aşa se întîmplase şi-ntr-o seară... Ducîndu-se, anul trecut pe vară, cu vaca la păscut, zări deodată pe malul celălalt al Jiului o luntre urcată pe nisip. Rămase locului, privind-o, cu gîndul s-o ia, să alunece pe apă la vale, să vadă ce locuri or fi, să vadă şi Dunărea despre care auzise atîtea. Se mai gîndise la asta, stînd singur pe o bucată de mal mîncată de apă, unde cădeau juveţii spre seară. Or fi tot maluri ca pe acilea ? Ori în alt fel ? Cu păduri mari şi dese ? Trecu pe pod, că Jiul venise mare şi lutos, se învolbura spumegînd de iute ce era, şi întîlnindu-se cu alţi băieţi, îi rugă să-l ajute să pună luntrea pe apă. „Văzui eu cum se cîrmeşte o luntre !“ îi asigură cînd aceştia îl preveniră c-ar putea să se înece. Şi-i încredinţă vaca lui Marin a lui Ion alde Cinzeacă. În timp ce băieţii se căzneau să împingă luntrea, aduse o scîndură aruncată de apă pe mal, o legă de marginea luntrei cu funia de la gîtul vacii şi, ajutîndu-i pe ceilalţi să-i facă vînt, sări înăuntru.

Luată de şuvoi, luntrea se porni, cîrmită de el, spre firul apei. Cînd se uită spre locul unde-i lăsase pe băieţi, să vadă ce zic de dibăcia lui, îi zări departe, aproape dispăruţi. Curînd, malurile îi deveniră străine. Se simţi puternic şi mare. Se uită la Jiu. Aluneca sub el fără sfîrşit. Ca o ameninţare. „Ţi-arăt eu !“ nu se temu Andrei. Apa îi răspunse bălăcăind din gură, înecîndu-se de supărată ce era în vorba ei mînioasă. Lîngă un sat dădu peste cîteva fetişcane ce se scăldau goale-goluţe, speriindu-le, în timp ce nişte femei spălau albituri. Veni apoi o pădure, inundată pînă departe şi prin care soarele se cernea cînd într-o perdea de aur, cînd în toate culorile curcubeului, ca după o ploaie de vară. Andrei ar fi vrut să întîrzie, dar apa îl trase după ea. Îi fu ciudă pe Jiu şi pe luntrea grea, îndărătnică — să fi fost mai uşoară, ar fi intrat cu ea în pădure —, cîrmi scîndura şi îndreptă luntrea, a răzbunare, drept spre mijlocul Jiului. Apa primi lupta, înşfăcă luntrea şi-o repezi la vale ca pe-o surcea. Speriat, nu atît de furia Jiului, strîmtorat acolo de maluri înalte, cît de podul mare de piatră, apărut de după cotitură — ştia ce vîrtejuri neiertătoare se fac la picioarele podurilor —, apucă cu amîndouă mîinile cîrma, încercînd să îndrepte luntrea spre mal, dar ea nu vru să-l asculte.

„Fie ce-o fi !“ își făcu el curaj și, cu ochii la cei doi stîlpi groși de piatră, mișcă cîrma încolo și încoace. Jiul așeză singur luntrea pe spinarea-i și o băgă cu bine sub pod. La ieșire, însă, vîrtejul de la piciorul din stînga apucă luntrea de bot și o răsuci cu atîta putere, încît Andrei se trezi deodată în apă. Se dădu îndată la fund — vîrtejurile slăbesc din putere acolo. Intră cu capul în mîl, căci vîrtejul îl aruncase în apropiere de mal. Cînd, dezmeticindu-se, se ridică în picioare, luntrea nicăieri, nici urmă de ea.

Ajunse în sat cînd amurgise de tot. O luă pe la moară, de acolo la cișmea și pe urmă la portița din vale, făcîndu-și socoteala că-i mai bine să audă întîi ce tăinuie despre el alde mama Fana cu unchiu Mărinică, dacă o fi venit de la primărie, ori cu dădica Ileana. Nu de alta, da' să știe la ce să se aștepte. Auzind glasul dădicăi, se strecură în curte și se pitulă după cunie. Nu deslușise ce spusese dădica, dar după vorbele ei urmă îndată o plesnitură de palmă. „Degeaba dăduși în fată, că are dreptate ! glăsui unchiu Mărinică. Cum era să urce ditamai vaca în luntre, tu nu te-oi gîndi ? !“ „Ba mă gîndii, da'... de supărată că s-o fi înecat !...“ „De, fă, și lasă, că vine el !... Acu-l vezi că vine...“ „Auzi, să ia el luntrea să se ducă pe Jii ?! Na, că nu mai auzii una ca asta ! Se cunoaște el că l-a făcut aia-n tren, fir-ar ea dracu' Lucreția, că n-a mai dat pe-acilea, să zică ce să-i zicem, că una a fost atunci, și alta-i acu, cînd a crescut și-ntreabă.“ Cum „în tren“ ? nu-și putu el închipui. Știa că femeile nasc în casă ori pe cîmp dacă-s la muncă... Cum adică „în tren“ ? Și cum „să zică ce să-i zicem, că una a fost atunci, și alta-i acu, cînd a crescut și-ntreabă“ ? Înseamnă că nu știe nici ea, alde mama Fana, și tot ce-i spusese le scornise de la ea ! Și nici dădica nu știe... Și ea tot o scorneală a aflat. Că nu se știe... Că nu vrea ăla să-l știe... O scorneală !...

* * *

Se întunecase de-a binelea. Andrei se trăsese pe prispă — începuse să se înzdrăvenească și chiar vorba să-i revină, întîi anevoie, apoi mai slobodă —, cînd îl auzi pe unchiul Mărinică trîntind portița și înjurînd cleanța,

că-i arată el mîine, și-l cunoscu că-i băut. Se așeză pe prispă lîngă Andrei, de-abia atunci deslușindu-l. „Aci erai, mă ? Capu ce-ți face ? Mai căzuși de-a-n-picioarelea ?“ „Nu, nu mai căzui.“ „Ei, dacă nu mai căzuși... Poate-oi scăpa. Să scapi. Altcumva... O vorbă s-o știi de la mine : să-ți cauți singur de grijă, că la alde mă-ta să nu tragi nădejde ! Și încă o vorbă să știi : orice să te faci, numa țăran nu ! Că țăranu-i a mai vită, mă ! Nima nu-i dă, da-n schimb toți îi iau ! Iau toți de la el ! Și doar el ține țara !... Țara pe el să țină, nu pe altcineva. Și-n războaie, și cu bucatele... În care vită dai ? În a care trage ! Așa că tu s-o iei spre oraș.. Că dacă n-ai ăl pămînt și cine să-ți lase... Pe țăran ce-l ține ? Pămîntu ! Iar tu, dacă te făcu mă-ta cum te făcu... și n-ai parte de ea...“ „Mărinică !“ îl strigă Fana ieșind din cunie. „Ce-i, fă ?“ „Hai ș-om vorbi ! Ori ți-i de vorbit alte alea ?!“ Și-l trase de pe prispă.

Peste cîtva timp, Andrei se duse la nea Niță tîmplarul — „Niță-Tronu“ îi zicea lumea — mai la deal de răscruciu mic, să-l roage să-i arate și lui cum să-și facă scîrcium. Nu chiar ca al lui Aurel, da' aproape, și-n orice caz cu scaun. Ce-l învățătă nea Niță știa și el : două funii c-o blană legate de-o cracă ; dar ce văzu acolo îl minună. „Nea Niță, pot să mă uit și eu cum lucrezi alde matale?“ „Poți, mă, poți.“ „Da' ce-i aia din mîna matale de dai cu ea pe blană și ies covrigei, covrigei ?“ „Rîndea.“ „Aha, rîndea. Da' ce vrei să faci cu blana ?“ „Pervaz. Ia ține aci, să nu fugă !“ Andrei apucă bucata de scîndură cu amîndouă mîinile și-o strînse cît putu de tare, simțindu-se tare mîndru că nea Niță îi arătase atîta încredere. „Da' asta ce-i de dai în ea ?“ „Daltă. Uite colo, arată nea Niță spre un raft. Și mai mari și mai mici, după cum e nevoie la lucru.“ „Nea Niță, da' cu cît tocmiși scîrciumu popii ?“

Veni la atelier și a doua zi și a treia, iar în a patra nea Niță îl luă să-i ajute să aducă niște scoabe de la Niculai fierarul, din celălalt sat, Sihleni. Încă de departe se auzi cîntec de ciocane, și trecînd pragul potcovăriei, Andrei se minună cum dădeau ciocanele într-un soare care se turtea, se lungea, se încovriga de durere, iar cio-

canele, în el şi în el. Cîntau şi dădeau. Cînd dădea fierarul, ciocanul mînuit de ajutor cădea pe nicovală, cînd dădea ajutorul, cădea pe nicovală ciocanul fierarului. Şi nea Niculai era ca dudu din curtea ţaţei Maria a lui Ion a lui Dinte, trunchios, îmbrăcat numai în nădragi scurţi pînă mai jos de genunchi, da' încolo negru şi lucios ca potcovăria. „Te asurzirăm, ai ?" îl auzi pe Andrei vorbindu-i aşa cum se auzise pe el cînd, în toamnă, îşi trăsese pe cap garniţa de untură şi vorbise din ea, şi mult îi plăcuse cît sunase de tare vorba-i. „Nu, nu !" se apără Andrei. „Da' cine-i băiatu ?" îl întrebă fierarul pe nea Niţă. „Al Fanei a lui Mărinică Vardianu alde lui Piedică, de-l luară să-l crească." Şi întrebă de scoabele pe care le comandase fierarului. Sinică, ajutorul lui nea Niculai, aduse scoabele, nea Niţă plăti şi plecară.

În dimineaţa următoare nu se mai duse la tîmplar, o luă spre satul Sihleni. Ajungînd însă în apropierea potcovăriei, se opri deodată cu teamă : să nu-l gonească. Să nu spună că-i încurcă. Prinzînd curaj, intră în potcovărie. Meşterul se opri din bătut. „Ei, ce mai vrea nen-tu Niţă ?" „Nu, nimic... Venii aşa... Singur venii..." „Singur ? Ei, dacă venişi, venişi. Să te uiţi venişi ?" „Da, să mă uit la alde matale." „Atunci, treci colea şi trage la foale ! zise nea Niculai arătînd spre un burduf mare, mult mai mare decît cel al armonicii lui Lache ţiganu, care cînta cu Vicuţă la horă. Unu cu lucru, altu cu uitatu, cum ar fi, ai ? !" Şi-i făcu semn lui Sinică să-l înveţe cum se trage la foale. La o astfel de primire nici nu visase ! Sinică apucă de-un mîner de sîrmă care atîrna de sus. Burduful, larg la o margine şi îngust la celălalt capăt care intra într-un fel de vatră, se strînse şi suflă de zece, de o sută de ori mai tare decît ar fi suflat în vatra ţăstului lor şi unchiu Mărinică, şi mama Fana, şi dădica Ileana, şi el, cu toţii la un loc. Nu era mare lucru de priceput. Aşeză o bucată de scîndură pe maldărul de cărbuni de lîngă perete, se urcă pe ea şi-i făcu semn lui Sinică să-l lase pe el să tragă la foale. „Aşa, mă !" îl lăudă nea Niculai, de parcă ar fi bătut clopotul mare al bisericii.

Trăgea şi se uita cum se aprind cărbunii din tîrişoara de jăratec, cum se roşesc — şi-i drept, fumul îl cam îneca şi-i venea să tuşească, dar el zicea că aşa-i la început şi,

uite, nici Sinică și nici nea Niculai nu tușesc —, apoi cum se albesc de-ți luau ochii, nu alta, ca și soarele cînd îi ăl mai sus vara, tot așa orbitor. „Ei, cum îi ?“ îl întrebă meșterul, venind de afară. „Bine !“. „Bine pe dracu !“ mormăi nea Niculai. Sinică luă apoi cleștele, apucă bucata de fier care se albise de fierbinte ce era, o așeză pe nicovală, fierarul ridică barosul deasupra capului și, făcîndu-i vînt, dădu. Săriră scîntei ; fierul se lăți ca un covrig de lut. Și cîntecul începu. Iar Andrei trăgea la foale și nu mai putea de mîndrie că el roșise fierul și acum roșește altul, și cîntecul o să răsune fără încetare, de parcă ar fi luat foc tot satul. „Mă, las-o mai încet, mă ! îl auzi pe nea Niculai. Ești tot o apă ! Mai odihnește-te și tu o țîră !... Da' inimos mai ești, mă !“ Andrei dădu drumul mînerului, dar cînd să coboare de pe bucata de scîndură, călcă pe cărbuni și căzu cu fundul pe ei. Meșterul și Sinică pufniră în rîs. Andrei nici nu-i băgă în seamă. Ridicîndu-se, se duse să caute o sfoară ori o bucată de sîrmă, s-o lege de mîner și astfel să nu se mai urce pe scîndură.

Cînd ajunse acasă, mama Fana, care se întorsese de la cîmp, își puse mîinile în cap de cum intră în bătătură : „Umblași prin coșurile oamenilor, ori ce ?!“ Se examină cu nevinovăție și dădu a se șterge. „Fusăi la nea Niculai, potcovaru, de mă uitai.“ „Auzi pe unde umblă el ! Păi, fir-ai tu al dracu' cu babă-ta ! nu te uitași că ești plin de funingine și cărbuni ?! Acu, s-te speli la Jii, cu năsîp, că sare bătaia pe tine cît capra ! AuzișI, mă ?“

Seara, după ce terminară de mîncat și unchiul Mărinică se așeză pe prispă să fumeze o țigară, Andrei veni lîngă el și, după un timp, îl încercă c-o întrebare : „Mătale de ce nu te făcuși fierar, ori chiar lemnar, ca nea Niță-Tronu ?“ „Păi, eu de la cine era să-nvăț ? ! Da' de ce ?“ „Așa... că m-aș face și eu potcovar. Ca nea Niculai. Că dacă n-am tată și... nici pămînt n-are cine să-mi lase...“ „Așa, mă ! îl aprobă nea Mărinică. Tu meserie să-nveți. Dac-ai putea, aia să-nveți, meserie. Că meseria-i a mai prima-ntîi ! Nu-i alta mai bună ca meseria !“

În ziua aceea, pe la vremea amiezii, se pomeniră în bătătura potcovăriei cu copiii boierului Sihleanu. O domnișoară care strunea caii cu hățurile petrecute peste

mănuşi, iar alături, frate-su, îmbrăcat ofiţer, stînd amîndoi în spate, înveliţi peste picioare cu un cearşaf mare, alb. Ofiţerul îi ceru meşterului să se uite la o roată care începuse să joace pe drum. În timp ce căsca gura la cei doi — pînă atunci nu mai văzuse boieri —, Andrei se pomeni cu domnişoara adresîndu-i-se : „Ce te uiţi ? Caută o piatră şi pune-o sub roată !“ Mai apoi, nea Niculai şi Sinică avură de terminat două osii şi abia după aceea se apucă Andrei de ascuţit gura la toporişcă. Uite, na, face şi el ceva pentru casă ! Şi brici, nu alta, o să iasă din mîinile lui. Se pomeni cu dădica Ileana venind într-un suflet. „Haide, mă, c-a venit mă-ta !“ strigă ea sprijinindu-se de tocul uşii, să-şi tragă răsuflarea. Nu înţelese de la început despre ce este vorba, dar duşmănia din glasul dădicăi îl făcu să tresară. „Mă-ta a bună ! continuă ea cu răutate. A venit ! I-acasă !...“

Fugea cît putea, gîndindu-se că mama lui a venit şi-are s-o vadă, şi-au şi văzut-o pe uliţă toţi copiii, şi precis i-a adus şi lui o muzicuţă, o armonică de suflat ! Da, da, precis i-a adus ! Aproape de casă încetini paşii, apoi se opri, cuprins parcă de-o teamă. Simţind cît de tare îi bate inima, se lipi de peretele casei şi se uită de după colţul ei : pe un scaun scos în bătătură, o cucoană sta de vorbă cu unchiu Mărinică. I se păru tare frumoasă. Să fie asta mama lui ? Şi ieşi. Văzînd-o cum se uită la el ca la altă arătare, se opri locului. „Hai, vino ! Vino ! îl îndemnă Lucreţia. De ce eşti aşa de sălbatec ?“ „Sălbatec ?“ se miră în sinea lui şi se duse să-i sărute mîna. Ce albă ! Ca de mort. „Aşa, foarte frumos !“ îl lăudă Lucreţia. Şi îl întrebă pe unchiul Mărinică de ce e aşa de murdar. „Şi negru... Mai rău ca un ţigan !“ „Păi, spusei că — se ridică Mărinică de pe prispă — se mai duce la alde Niculai potcovarul, la potcovărie...“ „Auzi ? ! Potcovărie !...“ Apoi, scoţîndu-i treanţa cu care era legat pînă sub bărbie, să nu-l coacă soarele la rană, Lucreţia zise îngreţoşîndu-se : „Dar aici e-o adevărată infecţie !“ Andrei rămăsese cu o adîncitură destul de pronunţată, rana se închisese, dar marginile ei mai puroiau, iar din pricina oblojelii şi a căldurii, pielea din jur era numai băşici. „Noi îi spuserăm să nu se ducă la Aurel, că se plînsese popa... da' el... Moaşa,

cît s-a priceput ea... Am chemat-o, l-a îngrijit..." „Ce moaşă ? ! Trebuia să-l vadă un doctor !" „Noi am fi scris... Acu ştii cum e cu scrisu la noi.. Mai bine mă pui să tai un car cu lemne decît la ăle litere să mă chinui ! Fata făcu trei clase, şi-o scoaseră că-i fată... Şi nici n-o să dea cu condeiu la sapă ! Pentru scrisoarea de-o scriserăm îl rugai pe secretaru primăriei... Încolo, îl îngrijirăm. Fir-ai a dracu' şi tu, Fano, unde-oi fi de nu vii ! Unde-i, fă, mă-ta ?" se răsti unchiul Mărinică la fată. „Păi unde să fie, tată, ce, matale nu ştii că-i la patlagele ? !" răspunse dădica Ileana ţîfnoasă. Stătea mai încolo pe prispă, uitîndu-se la vară-sa asta frumoasă, îmbrăcată în mătăsuri, cu ciorapi şi pantofi în mijlocul verii, slabă-blană, cu buzele văpsite cum şi le văpsea cu hîrtie roşie Maria alde Vicol, nebuna satului, şi tot ca ea, despletită. Lucreţia întrebă dacă n-au tinctură sau spirt. De unde să aibă ei aşa ceva ? ! Aşa că dădica Ileana fu trimisă la cîrciumă să cumpere ţuică.

După plecarea fetei, rămaseră tăcuţi, stingheriţi, neştiind despre ce să vorbească. De parcă şi-ar fi adus deodată aminte, Lucreţia îl întrebă pe Andrei, care se afla în spatele scaunului, cum stă cu şcoala. „Trecui clasa. O terminai." „Nu s-ar zice că ţi-ar plăcea cartea !..." „O-nvăţai." „Ce e cu el e lucru de mirare ! intră în vorbă Mărinică. De plăcut nu s-ar zice că-i place, da' cînd o vrea el, îi uluieşte, nu alta !" „Cum aşa ?" se miră Lucreţia. „Păi aşa... Că mă opri învăţătoru, anume mă opri, să-mi zică cum fuse cînd îi veni inspecţia... Din toţi, zice, inspectoru nu l-a întrebat nici pe Aurel al popii, că-i premiantu întîi, nici pe Dorina a Păscuţei a lui Ion alde Măgură şi nici pe alţii, care-s mai buni, da' tocmai pe el, pe Jinga l-a nimerit. De-am îngheţat, zice. Şi unde a început să-i turuie gura şi să-i tot zică şi să-i zică de nu-l putea nima opri. «Brava elev !» i-a zis inspectoru. Şi i-a zis şi învăţătorului tot brava şi i-a făcut o cîntare a mai prima întîi în cartea aia a lor de inspecţie, că nu mai putea învăţătoru de bucurie şi se minuna cum de-a ştiut Jinga să-i spună atîtea. Că atunci cînd îl întreabă, leagă colo nişte vorbe şi s-aşează în bancă, cu ochii drept în ochii lui, de parcă i-ar zice : «Nu vezi, ştiu, ce mai ? !» Aşa-mi zise învăţătoru

și-mi dădu niște parale, să-i iau doi covrigi. Să spui, nici eu nu pricep, că nu-l prea văz cu cartea-n mînă."

Lucreția îl chemă, îl întrebă dacă așa este și îi ceru să se uite la ea. Andrei se lăsă examinat, după care Lucreția clătină din cap, răspunzîndu-și parcă la o întrebare știută numai de ea. „Bine, zise deodată, te iau cu mine. Vrei ? Spălat, îmbrăcat, ai să arăți altfel..." Îl privi apoi gînditoare și se adresă unchiului Mărinică : „Nu-i așa că ochii-s ai mei ? Verzi, ca și-ai mei..." „Și eu tot așa zic : seamănă. N-a dat în neam... Și tu toi așa te poți bucura. Nu vezi Ileana cum crește ? Să fi fost băiat... Da' așa... oftă Mărinică. Și săracă, și urîtă... A dat înspre partea mă-ti, Dumnezeu s-o ierte... Cu tine să fi semănat !... Că poate și norocu i-ar fi fost altu. Tu... Ei..."

În timp ce vorbeau, Andrei încercă să-și închipuie orașul. Nu reuși să strîngă la un loc decît casele cele mai mari ale satului și se gîndi că va trebui să ia cu el o pietricică să și-o bage în gură cînd va intra în oraș, că așa se spune că-i bine de făcut. Apoi Lucreția îi spălă capul cu țuică și el abia aștepta să scape din mîinile ei, nu atît din pricina usturimii, cît să se ducă la grajd după dădica : o văzuse îndreptîndu-se într-acolo, să mulgă vaca, și el simțise că ceva se petrece cu ea. Ileana nu-l băgă în seamă, iar cînd Andrei trecu în fața ei, îl repezi : „Ce veniși ?" „Venii..." spuse Andrei ca și cînd ar fi rugat-o să-l lase să rămînă cu ea. „Du-te de-aci ! Du-te la mă-ta ! C-o să-i puți a balegă, mă !" zise arătînd printr-un semn al capului spre spatele vacii, care tocmai se bălega. „Ce dacă ? Să-i pută !" Și luînd o mînă din grămada vacii, se unse cu orbire pe piept, pe gît. Dădica îmbrățișă piciorul vacii și izbucni în plîns, într-un plîns nervos, în care era și bucurie și ciudă, durere și răutate. Andrei o privi și o înțelese. Lacrimi mari îi apărură în ochi. Fără să plîngă, o mîngîie pe cap, punînd în mîngîierile sale tot ce simțea pentru dădica. Treptat, în el își făcu loc și un sentiment nou, pe care nu-l cunoscuse încă. Pentru prima dată plîngea cineva pentru el, și el pentru prima dată se simți pe sine.

După ce se spălă la cișmeaua din vale, ieși pe uliță, bănuind-o strînsă toată în șanț, cu copiii trimiși să dea tîrcoale pe la gard. „Ce, mă, veni mă-ta ?" îi aruncă vorba

înainte ţaţa Nicoleta a lui Dinte, din cioporul de femei strînse ca cojile de seminţe la colţul gurii. „Veni." „Şi ce, mă, dacă veni ?" „Veni, ce dacă ?" şi se îndepărtă, gîndindu-se cu părere rău că să fi ieşit mă-sa cu el, barem pînă-n răscruci. Sau pînă la biserică. Cică să se-nchine. S-o vadă lumea că, uite, asta-i mama lui. S-o vadă nu numai prin ulucile gardului.

A doua zi se sculară de cu noapte să prindă cursa şi ieşiră la răscruciu mare, petrecuţi de mama Fana, unchiul Mărinică şi dădica Ileana şi de toată uliţa de după ferestre. Se opriră în staţie aşa cum merseseră, fără să scoată un cuvînt, fiecare cu gîndurile lui. Andrei se închipuia cum o să se grozăvească el la întoarcere în faţa băieţilor, Lucreţia se întreba probabil ce-o să zică Bojin, dădica Ileana, cu sfîrşeală în suflet, era dusă aiurea, uitîndu-se la degetele răşchirate ale lui Andrei, care lăsase urme în praf, şi doar gîndurile Fanei şi ale lui Mărinică se potriveau, se vede...

Cînd dinspre Sihleni se auzi uruind cursa, dădica nu mai răbdă : „Şi nu-l mai aduci înapoi ?" întrebă ea încet şi cu teamă. Prinsă în ale ei, Lucreţia n-o auzise. „De, fă, şi lasă !" oftă Mărinică. Dar fata nu se lăsă : „Şi nu-l mai aduci înapoi ?" crescuse vocea ei pînă se sparse în plîns. Cum adică să nu-l mai aducă înapoi ? nu pricepu Andrei. Ce vorbă o mai fi şi asta ? Şi îi şopti dădicăi că o să-i ceară bani mă-si ca să-i cumpere de la oraş oglindă ori basma. Începuse să plîngă şi mama Fana, iar asta Andrei nu mai pricepea de ce. Se uită cum se şterge la ochi cu colţul basmalei şi se gîndi : Ei ce să-i spună ? Ei ce să-i aducă ? Nu mai apucă. Unchiul Mărinică îl trase într-o parte, să nu-l lovească a maşină, şi strecurîndu-i în mînă gula pe care i-o făcuse din părul ţesălat de pe vacă, îl sărută lîngă tîmplă, pe păr.

Se trezi urcat în maşină şi cursa porni. De-adevăratelea, nu aşa cum pornea cînd sta pe scaun şi se făcea că învîrte de volan. Uitîndu-se la şofer, se gîndi ce multă pricepere îţi trebuia să mîi ditai maşina, mult mai multă decît să faci ce face nea Niţă ori nea Niculai. Nu întrebă de nimic şi ar fi avut destule să întrebe, tot pipăia gula în sîn. Oare de ce i-o fi dat-o unchi-su Mărinică ? Să se

joace, poate, cu ea la oraş ?... Da' ce, de jucat gula o să-i ardă lui, cînd sînt atîtea ? ! Ce, nici el nu ştia.

Nu-şi dădu seama de la bun început că intraseră în oraş. E adevărat, toţi începuseră să se foiască pe scaunele lor, încolo, casele erau aproape ca şi cele din sat. Văzu apoi cîteva conace, unele lîngă altele, din ce în ce mai multe conace, mai ceva decît conacul din Sihleni, şi de uimire uită să-şi bage în gură pietricica pe care o ţinea strînsă în pumn. Se pomeni tras de maică-sa şi cursa se opri. Ca la o comandă, toţi începură să vorbească, să se împingă, iar jos, lumea mai dihai ca în zi de tîrg înainte de Paşti, iar curse ca broaştele după ploaie. Şi oamenii alergau de parcă dăduse strechea în toţi.

Se îndreptară spre un şir de trăsuri. Îi fu de mirare că vizitiul îl pofteşte în loc să ţipe la el, anume pe el îl pofteşte... Şi cum aşa ? Orişicine se poate urca în trăsurile boierilor de la conacele pe care le văzuse ? „Spitalul Mare ! spuse Lucreţia vizitiului. Şi se întoarse spre Andrei : Tu să nu te sperii ! Acolo o să te îngrijească, o să te facă bine... Iar cînd o să vin să te iau, o să-ţi aduc haine frumoase, şi pantofi, pantofi frumoşi... Acu o să-ţi iau o ciocolată. Şi-i ceru vizitiului să oprească la o cofetărie. La spital însă să nu-mi spui mamă. Să-mi spui tanti. Ai înţeles ? Ia spune !" îl îndemnă maică-sa. Andrei o privi ca şi cînd ar fi vrut să priceapă mai bine ce-i spusese şi zise, repetînd parcă o lecţie : „Tanti". „Foarte bine ! Aşa să-mi spui. Şi completă : Numai la spital."

Nu înţelegea : de ce să nu-i zică mamă dacă spunea că-i mama lui ? Şi cum adică numai la spital ? Apoi, în cap i se învălmăşiră o sumă de cuvinte care nu se legau între ele, se întîlneau doar : „spital", „cofetărie", „tanti", „să nu-mi spui mamă", „haine frumoase"...

Rămase pe o bancă afară, în curtea mare şi plină de copaci a spitalului, mîncînd din ciocolată, aşa cum îl învăţase Lucreţia, şi nu doar încercînd-o cu limba, cum făcuse de la început şi cum de fapt era mai bine — ronţăind-o, prea se ducea repede. Dintr-o dată i se făcu teamă. Se strînse mic şi-i veni să se uite în spate, de parcă ar fi fost întuneric, bezna prin care îl trimitea mama Fana noaptea după paie sau cu ciurul la magazie. Păianjenii rămăseseră acasă, n-aveau cum să-l urmărească, ridicaţi mari pe pi-

cioare, păroşi, cu ochii bulbucaţi, să-l înhaţe de ceafă... Urîtul era însă urît. Puse ciocolata deoparte pe bancă. O împinse apoi mai încolo. Mai bine n-ar fi venit după el ! Şi se simţi pustiit, şi singur, şi fără rost cum nu se mai simţise vreodată. Pierdut ca într-o pădure din care nu avea cum să mai iasă, pierdut fără scăpare.

Capitolul III

Enciu nu venise de două zile la lucru. Ce-o fi cu el ? Ce s-o fi întîmplat ? Şi, dimineaţa, în drum spre atelier, Andrei se hotărî să-i ceară voie domnului Franz să se repeadă pînă la piaţă, unde soţia lui Enciu avea o prăvălie cu zarzavaturi. Trecuse vreo jumătate de oră de la începerea lucrului, voia să facă ce hotărîse, cînd Enciu apăru pe poartă. Îl cunoscu îndată că-i băut şi se grăbi să-i iasă înainte. „Broteanu-i foc, a-ntrebat de două ori de matale. «Cum, nici azi n-a venit ?» Mai bine du-te acasă... Ai fost bolnav, aşa să-i spui." „Dă-l în mă-sa ! îl împinse Enciu din drum. Îl sting eu dacă-i foc !" Şi se duse să se schimbe de haine.

Era cu arţag, nu-l văzuse niciodată aşa... De la acest arţag s-a şi pornit scandalul. „Ce-mi eşti, nevastă, să-mi numeri paharele ? !" „Mă Enciule, cu cine vorbeşti tu aşa ?" se supără Broteanu. „Cu dumneavoastră vorbesc ! Dumnevoastră cum îmi vorbiţi ? ! Ce-s eu ? Otreapă ?" „Parcă spuneai că fără cap nu vii la lucru !..." „Acu am venit..." „Atunci poţi să te duci de unde-ai venit ! Tot nu-ţi plătesc ziua !" „Da' ce, ne-am cununat amîndoi ? !" „Mă Enciule, ai să vii să te rogi !..." „Eu ? ! Lăsaţi şagamaga ! Nu dumneavoastră mă daţi pe mine afară, plec eu ! Singur ! Să vă căutaţi altul mai bun !" Şi plecă.

Andrei vrusese să alerge la domnul Franz ca să intervină între ei, dar rămăsese ţintuit locului, rugîndu-se în gînd cînd de meşter să nu se ia cu Broteanu, să lase arţa-

gul, cînd de inginer, să nu-l ia în seamă pe Enciu, e băut, așa-i omul băut... Stătea cutremurat de plecarea lui Enciu, cînd Broteanu se întoarse spre el : „Să te-apuci să termini direcția ! Poți ori nu poți ?“ „Pot, domn' inginer !“ se auzi spunînd bucuros. „Ia vino încoace !“ Îl urma pe inginer și în urechi îi răsuna tot timpul vocea lui săltăreață : „Pot, domn' inginer ! Pot, domn' inginer ! Pot, domn' inginer...“ Îi venea să-și bage degetele în urechi. Lucrînd, se blestemă și se spurcă toată ziua.

Un timp trăi cu gîndul că Enciu va veni înapoi. Mai tîrziu se jură să răspundă într-o doară și chiar să spună prostii la examenul care-l califica lucrător. În fața comisiei, întrebările părîndu-i-se jucării, făcu scăzămînt conștiinței, șoptindu-și că-i vorba de soarta lui și că pe Enciu oricum nu mai avea cum să-l întoarcă la atelier. Îl întrebase și pe Franz și pe Onofrei dacă nu auziseră unde lucrează. Nu, nu auziseră. Se mirase : Onofrei era bun prieten cu Enciu ! Omul îl uită pe om... El nu-l uitase pe Sandu ? Nu, nu-l uitase, îl așteptase, crezînd c-o să vină și el la examen. Ce-o fi pățit ? Nu s-o fi simțit în puteri ? De cînd se mutase la Toma, care se apucase să repare motoare de moară — erau bani de cîștigat, nu ca la Broteanu — Borțan dăduse rar pe la atelier, și mai mult așa, să arate că-i merge bine și lui, nu numai lui Teo, iar cînd trecuse ultima dată, încă înainte de plecarea lui Enciu, îi spuse c-o să dea examen de lucrător. „Tu nu dai ?“ îl întrebase atunci. Îl întrebase cu teamă parcă. „Nu, cred că nu“, spusese, ca să nu-l necăjească, și Borțan, liniștit, îl sfătuise : „Ei da, să dai cînd t-oi simți în puteri“. Poate de asta nu se prezentase Borțan, nu se simțea în puteri.

Mergea cu gîndurile lui și, fără să-și fi vorbit dinainte, știa încotro merge : la Enciu, să-i spună cum se bucurase atunci ticălos că Broteanu îi încredințează să facă direcția „Ford“-ului la care lucra. Vrusese mai demult să se ducă, dar amînase mereu, sub diferite pretexte. O mînă de ajutor îi dăduse și Teo. „Păi care nu s-ar fi bucurat, mă ? ! Care ar fi spus nu ? Însemna că n-ai învățat nimic în doi ani ! Și doar se știa ce încredere căpătase Enciu în tine ! Știau și Franz, și Broteanu...“

Se schimbase mult Teo. Prinsese repede meseria și lucra parte cu pictorul. Și, de fapt, el conducea atelierul.

El trata cu clienţii, el făcea preţul, el încasa banii. Nu, nu-l fura, tocmai de aia îi dăduse pictorul atelierul pe mînă. Şi i-l mai dăduse pentru că Teo ştia cum să-i ia pe clienţi, cum să scoată un preţ mai bun pe lucrări. Nu cîştiga cine ştie ce. destul însă să se îmbrace şi să mănînce bine, iar la îmbrăcăminte Teo avea gust. Îşi făcuse pantofi cu talpă groasă, purta ciorapi albi, pantaloni înguşti, scurţi, să se vadă ciorapii... sacouri largi, cu umerii căzuţi, cravate înguste...

Aşteptă „cireşele negre", dar îi deschise chiar Enciu. Era cu prosopul în mînă, şi Andrei de-abia atunci îşi dădu seama că venise la vremea mesei. Să nu creadă că special... se gîndi. „Fără o sticlă de vin ?" spuse Enciu, desfăcînd mîinile a mirare în loc de răspuns la bună ziua fostului său ucenic. Andrei simţi cum i se urcă sîngele în obraz ; nu pentru asta venise. „Dora ! îşi strigă Enciu soţia. Avem musafiri. Jinga, gineri-tu !" „Aha ! se auzi spusa ei bucuroasă. Ce naiba, Gicu, ţii băiatul la uşă ? !" Şi-l pofti pe Andrei înăuntru. „Stai niţel ! o opri Enciu. Nu vezi c-a venit cu mîinile goale ? ! Fără o sticlă de vin !" Pe Andrei îl trecură năduşelile. Soţia lui Enciu îl rugă să nu-l ia în seamă, îl dădu la o parte pe meşter şi-i făcu loc lui Jinga să intre. „Îl ştii doar nărod !..." „Nu-s nărod !" o ţinu Enciu pe-a lui, urmîndu-i. „Băiatul a ieşit lucrător şi-a venit la meşter ! Aşa-i, Jinga ?" „Aşa-i", răspunse Andrei cu o jumătate de gură. „Ei, am glumit... Tu mă ştii... Bravo ! Şi-l îmbrăţişă. Ce-ai crezut, că nen-tu Enciu a uitat ? N-am uitat, mă ! Cum era să uit ? ! Ei, acu ai şi patalama ! Că meseria e-n tine ! Bravo !" Ar fi vrut să-i spună să nu-l laude, să-i spună cît de ticălos se bucurase atunci, dar vorbele nu-i ieşiră din gură şi-l întrebă la cine lucrează. „Ei, s-a găsit şi pentru mine un loc... Să cinstim, cum s-ar zice, examenu, nu ? Să bem un păhărel, că doar ai ieşit lucrător !" îl invită în timp ce nevastă-sa aşeza sticla cu ţuică pe masă, asistată de Irăchiţa, care venise din urmă, aducînd două farfurii cu gustări.

Andrei înţelese că Enciu ocolise întrebarea şi, în timp ce o salută pe fetiţă, aşteptînd-o să se întoarcă să-i vadă cireşele negre din ochi, se gîndi că meseriaşi ca Enciu erau căutaţi. De ce atunci nu-i spusese ?... „Ce-a crezut Bro-

teanu, c-o să mă rog să mă ia înapoi ? A doua zi am intrat la cutare !“ așa ar fi trebuit să-i răspundă. Ciocni paharul cu țuică, gustă din ea și iar întrebă, temîndu-se deodată că Enciu n-a intrat nicăieri : „Un loc bun ?“ „Bun...“ „La cine ?“ „Cum la cine ? La Gonțea.“ „La Gonțea ? Păi ce să faci matale la el ?“ „Cum ce ? Strungar !“ Strungar ? se miră în sinea lui Jinga. Mecanic auto ca Enciu, strungar ? Ce să cîștige la Gonțea ? Jumătate cît lua la Broteanu ! S-a încăpățînat și n-a mai vrut să vină înapoi ? „Ia, o ambiție... C-am zis că să dea dracu-n mine și de-ntors nu mă-ntorc la Broteanu !“ „Mai bine lăsai ambiția...“ făcu Dora. „Vin și eu la Gonțea, nea Enciule!“ spuse pe neașteptate, pe neașteptate mai ales pentru el. „Auzi-l, lui Jinga nu-i da apă, nu-i da pîine, da' lasă-l la strung ! Așa-i, Jinga ? De ce taci ?“ „Mă gîndeam cum să fac să vin la Gonțea și eu... M-ar primi ? Matale ce zici ?“ „Să pleci de la Broteanu ?...“ stătu Enciu pe gînduri. „Plec!“ „Bine, mă, de aia te-am învățat eu meserie ? Ori te gîndești că-n ochii lor tot ucenic rămîi, chiar dac-ai ieșit acu lucrător ? Gonțea te ia, că-i crapă buza după strungari. Iar ție nici leafă prea mare nu trebuie să-ți dea... Ia spune tu drept : de ce vrei să vii tu la Gonțea ?“ Ce să-i răspundă ? Zise : „Fără matale sînt străin la Broteanu“. „Bine. Vino. Mă cauți și mergem amîndoi la șeful de atelier. Da' nu te-apuca să vorbești... că ne-am întîlnit... c-am vorbit... Te desfaci... găsești tu...“

Domnul Țiroi, șeful strungăriei, îl puse să dea o probă și, declarîndu-se mulțumit, îl duse la etaj, în biroul directorului. Tînăr, în jur de 30 de ani, cu o înfățișare plăcută, inginerul Traian Gonțea îl examină dintr-o privire și, aflînd de la Țiroi că Jinga dă liceul industrial în particular, mai are un an și îl termină, îl invită să ia loc. „Ești, cum s-ar spune, un element cu perspectivă. Cu perspectivă chiar de-a fi trecut la birou ! Mă bucur. Bineînțeles, totul va depinde de tine. De felul cum vei lucra, de felul cum te vei comporta...“

Lucrul se dovedi o bagatelă — strunjea capace pentru carcase de obuze, le dădea ghivent exterior și gata. Alteori îi veneau carcasele ; aici lucrurile se complicau puțin, dar față de ce știa să facă nu era nici o greutate în asta. Fa-

brica fusese de maşini şi unelte agricole, dar bătrînul Gonţea, care stătea mai mult la Bucureşti, obţinuse o comandă importantă de la armată, iar fiul său o reorganizase din mers pentru noua producţie, mai ales că întreprinderea dispunea de o mare turnătorie de fontă. Îi lipsiseră strunguri, cele mai multe le adusese din Germania, numai că Andrei nu avu parte de unul din acestea, ci de un strung vechi, ca vai de mama lui. Degeaba calculase cuţitului unghiuri peste unghiuri, şpan mai sus de „mi" — cum zicea — nu reuşea să scoată din el. Îl încercase şi în „fa", dar pe hodorog nu-l ţinuseră balamalele şi-l apucase o bîţîială, să plece la plimbare, nu alta !

Într-o zi forţă iar nota şi rupse o bunătate de cuţit. Iar asta însemna că era bun de plată. Ţiroi, care nu-i slăbea din ochi şi se plimba mereu printre ei, veni la Jinga şi-l luă la refec : „Mă, nu umbla cu prostii, tu-i ceri ce nu poate ! Şpan mai gros decît ai luat nu scoţi cu el !" „Îi trebuie viteză..." „Da, da' viteză de unde ? N-ai ce să-i faci, astea-s turaţiile lui. Aşa e calculată cutia. Vorba vine, cutia !... Angrenajele de transmisie." Aşa era, Ţiroi avea dreptate. Se înfuria mereu pe hodorogul său şi într-o zi umblă la angrenaje. Treaba însă nu era simplă, trebuiau calculate patru plan-şaibe, turnate din aluminiu... iar Ţiroi ştia una şi bună : „Daţi zor ! Daţi zor !" Dădea zor, dar nici de ale lui nu se lăsa, în locul plan-şaibelor se gîndise să bage nişte intermediare şi, cînd putea, fura din timp pentru ele. După calculele pe care le făcuse, mai avea de luat şapte milimetri la intermediara de la viteza a doua. Gîndindu-se s-o bage în strung, se întoarse să-l caute din priviri pe şeful de atelier.

„Ce, mă, şi la tine ?" îl întrebă nea Ilie, strungarul de alături, care mereu îl privea zîmbind cu îngăduinţă — ceea ce îl făcu nesuferit lui Andrei — şi rar se întîmpla să scoată vreo vorbă. Nu înţelese : adică ce să fie şi la el ? Trase cuţitul înapoi şi se duse la nea Ilie, să vadă ce-i, ca să poată fi şi la el. De sub cuţit ieşeau pori mari şi deşi, care pistruiau întreaga suprafaţă strunjită a carcasei. „Şi la voi, bre ?" întrebă strungarul din spate, în timp ce Andrei se întorcea să se uite la carcasa la care lucra. O văzu plină de pori deşi şi mărunţi ca un vîrf de creion.

Gîndindu-se la plan-şaibele lui, nu le dăduse nici o atenţie. Şi-apoi ce era ? O carcasă... Nu se puneau probleme de fineţe, de precizie, de rezistenţă... Aoleu !... îşi dădu el seama deodată.

În scurt timp, Ţiroi începu să alerge de la un strung la altul, apoi veni cu Traian Gonţea în persoană. Însemna că treaba-i groasă ! Şi într-adevăr, de ce intra cuţitul mai adînc în carnea carcaselor, de ce se măreau porii. Din dispoziţia lui Gonţea, prinseră alte carcase în strunguri. Se dovediră şi acestea poroase. A doua zi lucrară mai mult să nu stea, pentru că, puse la presiune — înainte de a fi expediate la o fabrică de muniţii, carcasele erau înghiventate la o instalaţie care le supunea la patru atmosfere — toate carcasele poroase fuseseră rebutate. Andrei profită de faptul că Ţiroi nici nu se văzu în hală, termină ultima plan-şaibă, iar pînă la sfîrşitul lucrului le montă. Muncea 12 ore, nu mai putea de picioare, dar rămase să vadă ce poate acum hodorogul. Centra carcasa în universal, cînd se trezi cu Gonţea şi Ţiroi în spatele lui. „Am făcut modificări la angrenaje, la transmisie — se justifică — şi vreau să văd..." „Cînd le-ai făcut ?" se repezi Ţiroi în el. „Pe apucate... cînd am putut", se scuză. „Dă-i drumul !" îi ceru Gonţea. Termină cu centrarea carcasei, alese un unghi mediu pentru cuţit, ca să nu se facă de rîs, şi porni strungul. „Altă treabă-i acu !..." spuse, văzînd că Ţiroi şi Gonţea nu scot o vorbă. „După calculele mele, viteza de aşchiere trebuie să fie aproape dublă." Şi ca să le demonstreze că poate lua şpan şi mai gros la aceeaşi viteză, opri strungul şi dădu să corecteze unghiul cuţitului. „Iar ai să-l rupi !" îl preveni Ţiroi. „Îl plătesc." „Nu plăteşti nimic ! spuse supărat Gonţea. Du-te acasă !" În timp ce curăţa strungul de şpan, îi văzu pe cei doi trecînd în revistă stivele de carcase.

A doua zi, lucrînd tot aşa, mai mult să nu stea, carcasele fiind în continuare poroase, Enciu veni la el. „Altă viaţă !" făcu Andrei bucuros. „Alte vieţi... Tu... tot aşa, nu citeşti ziare ?" „Nu citesc. Acu, dacă învăţ, nici timp nu mai am." „Bine, învaţă, om mai vorbi noi..." şi plecă. Se gîndi şi pricepu ce vrusese Enciu să spună cu „alte vieţi", şi aşa şi era, numai că şi Enciu dădea producţie

mare, lucra la un „Guss“ nou-nouţ. Carcasele strunjite de el nu hăcuiau vieţi ? Hăcuiau !

La o săptămînă, primiră carcase dintr-o nouă turnare, şi Andrei îl făcu pe hodorogul său întinerit iar să se bîţîie. Schimbînd unghiul de tăiere, auzi cum duduiau toate strungurile din jur — nerăbdători, toţi băgaseră cuţitele cît mai adînc în carnea carcaselor — şi în întreaga hală nu se auzea decît acel dîrdîit. Simţind durere în degetele încleştate pe manivelele căruciorului port-cuţit, vru să le dezmorţească un pic, dar cu senzaţia că dintr-o clipă în alta ar putea exploda o carcasă în spatele său, le încleştă şi mai tare pe cuiul manivelei. Ţiroi lunecă prin spatele său şi, trăgînd cu coada ochiului, Andrei îl văzu cum se uită peste umărul lui Ilie. „La a mea au ieşit !“ răsună vocea lui Vreju din capătul celălalt al atelierului. Al dracului ce viteză avea Vreju la strung ! Toţi se întoarseră. Ţiroi pornise glonţ într-acolo. Pe drum se opri lîngă Enciu — Vreju avea tot un „Guss“. „De ce nu zici, mă, c-au ieşit şi la tine ?“ ţipă Ţiroi luîndu-l la rost. „Da' ce bucurie e-n asta ? Dumnezeii mamii lor de pori !“ se strofoli Enciu. „Şi la a mea au ieşit !“ anunţă Gheorghiu, despre care se spunea că-i cel mai bun strungar şi pe care oamenii îl porecliseră Zaraclie pentru că-i plăceau cămăşile albe. Jinga văzu şi el primul por, dar se abţinu să strige. Dacă Enciu tăcuse, tace şi el. În scurt timp, toate carcasele se dovediră pline de pori. Chemat de Ţiroi, Traian Gonţea coborî în atelier. Examină cîteva carcase, le suci, le învîrti, trecu pe la toate strungurile parcă nevenindu-i a crede că toate carcasele sînt poroase, şi, fără să spună un cuvînt, îi făcu semn lui Ţiroi să vină cu el. „O să iasă dandana mare !“ făcu Dobrică îndată ce rămaseră singuri. „Lasă, mă, că ştiu ei turnătorii ce fac !“ rîse Stănoiu. „Ce umbli, mă, cu macafale ? ! se răsti Ilie la el. De unde ştii tu că-ntr-adins ? Ia, aşa, să-ţi umble gura teleleica ! Să te afli-n treabă şi tu !“ „Tocmai dumneata, nea Ilie ?“ se miră Stănoiu. „Taci, mă ! Mă, taci, mă !“ îl potoli Păsat. „Tac, uite tac. Dacă-i pe tăcute, tac.“

Era ziua lefii ; cînd se duse să-şi ia banii, casierul îi spuse să treacă pe la domnul director. Traversînd curtea — casierul făcea plăţile în ghereta portarului —, urcînd

scările la etaj, apoi așteptînd în anticameră, își făcu o serie de gînduri, tot întrebîndu-se ce-ar putea să aibă Gonțea cu el. Îl primi încruntat și parcă neaducîndu-și aminte de el. „Da, da, zise, și scoase din birou o cutioară cu plicuri. Cum te cheamă pe tine ?“ Andrei îi spuse. „La mine e-așa : cine arată atașament față de fabrică, față de interesele ei, cum ai făcut tu, de pildă, este răsplătit. Răsplătit în mod confidențial. Poftim ! Și îi întinse un plic. Bagă-l în buzunar !...“ mai spuse și se încruntă din nou. Găsi în plic o hîrtie de cinci sute de lei. Se bucură — aveau să ia drumul sfîntului Gavril.

A doua zi întreaga fabrică vuia că sus, în biroul lui Gonțea, erau veniți doi comisari care-i cercetau pe cei de la turnătorie și că pe Fănică Mardare l-au și dus la Chestură, bănuindu-l c-ar fi comunist. Apoi, că-l luase și pe altul, Ștefan Dima, de la forjare. Și se mai auzi că pe lîngă cei doi muncitori care dădeau cîte un șprit de vopsea peste carcase mai fuseseră angajați doi. „Chituiesc porii, să nu se cunoască ! se rîdea. Om l-a făcut Gonțea pe recepționeru armatei !“

După terminarea lucrului, Andrei îl așteptă pe Enciu și-i povesti cum primise cinci sute de lei de la Gonțea. „Și vrei să dai o țuică pe chestia asta ?“ îl întrebă Enciu rîzînd. Nu-i plăcu lui Andrei rîsul meșterului său ; altfel rîdea Enciu, fusese un rîs parcă scremut. „Aș da !“ Din cînd în cînd, și obligat de Paște și de Crăciun, Broteanu îi da lui Enciu, tot așa, plicuri cu bani, și n-a fost dată ca Enciu să nu-i facă parte din ei și lui Jinga, ba cu cincizeci, ba c-o sută de lei. Merseră tăcuți pînă la cîrciumă și tot tăcuți își băură și țuica. Din tăcerea asta, lui Andrei i se păru că Enciu se înstrăinase de el de cînd îi povestise de plic. „Mă, fir-ar să fie, vorbi Enciu deodată, ce-o fi cu carcasele astea ?“ „Cum adică ce-o fi ? Ce, matale nu știi ?“ „Păi eu de unde să știu ? !“ Andrei se uită la Enciu plin de mirare: face pe prostu sau ce ? „Ce-i cu matale, nea Enciule ? E pe față doar că treaba-i pusă la cale ! Să nu-i mai toace pe ruși cu carcasele astea !“ „Cum, mă, pe față ? Ce vorbă e asta ?“ „Atunci, de ce-i luară pe cei doi comuniști ? ! Pe Ștefan Dima...“ „Ștefan Dima ? Ăsta care o mai fi ? Ce comuniști ?... Vezi-ți tu de treabă !... Greșiră fonta...“

„Greşiră o dată !..." „Măi, la turnătorie sînt multe unde se poate greşi ! Cine ştie ce-o fi fost şi la seria asta, a doua !... Una e ce făceau ei pîn-acum... ce făceau ei cu sape, cu grape, cu dracu, cu lacu, şi alta cu carcasele astea !..." „Asta aşa-i, că la carcase fonta ar trebui să fie de-o densitate moleculară... ca la segmenţi să fie, ca la segmenţii pistoanelor." „Păi vezi ? !" Se despărţiră. În drum spre casă, Andrei se gîndi la cele vorbite de Enciu. Nu-i plăcură. Era prima dată cînd nu-i plăcuseră vorbele lui — le simţea prefăcute.

Gonţea stătu două zile la turnătorie pentru a supraveghea noua şarjă de fontă şi, odată cu carcasele turnate sub ochii lui, veni la strungărie. Ştiindu-l cel mai bun strungar, îl alese pe Gheorghiu, zis Zaraclie, care avea tot un „Guss", aşezîndu-se, însoţit de Ţiroi, lîngă acesta, îşi pironi privirile pe gura cuţitului. Sperînd că porii carcasei la care lucra or fi mai la suprafaţă decît la cea a lui Gheorghiu, Andrei dădea şi el bătaie hodorogului său. „În puşcărie vă bag ! se auzi deodată Gonţea răcnind. Sabotaj ? Vă satur eu de sabotaj !" şi plecă cu paşi repezi şi hotărîţi din hală.

Cum ieşi Gonţea, Stănoiu se şi porni : „Ce să ne bage-n puşcărie ? Ce, noi ? Da' ce ?..." „Gura ! Lasă gura, Stănoiu, că dai de dracu !" îl ameninţă Ţiroi şi plecă după Gonţea. Strungarii lăsară lucrul mai moale şi începură să vorbească între ei pe şoptite. Andrei se pomeni cu Enciu lîngă el. „A ta cum e ?" „Dracu' să-l ia de hodorog, nu dădui încă de pori !" „Tot aşa înveţi după-amiezile ?" „Învăţ..." „Vezi că duminică e ziua fetiţei... Împlineşte zece ani, aşa că vii pe la noi. I-ai intrat la suflet neveste-mi, cică ai fi bun pentru Irăchiţa !... zise Enciu şi se puse pe rîs. Doamne, ce-s cu femeile astea !..."

A doua zi, la scurt timp după începerea lucrului, Ţiroi veni la Andrei. „Tu te pricepi şi la mecanică, nu ?" „Da, mă pricep." „Uite, domnu Gonţea a zis să mergi pînă acasă la dumnealui, să vezi ce-i cu robinetul băii. Curge. Pătează marmura, zice. O fi garnitura... O fi robinetu... Vezi tu..." Şi-i dădu un bileţel pe care era scrisă adresa. Era treabă de instalator, nu de mecanic... dar Ţiroi îi vorbise

ca și cum Gonțea îi făcuse o mare favoare ; îi arătase adică încredere că-l trimisese acasă la el.

Trecuse nu o dată prin dreptul unor case boierești din oraș, dar niciodată nu se oprise la ele cu gîndul. Pășind însă pe aleea largă, acoperită cu dale lucioase, galben-roșcate, a curții lui Gonțea, cu nuci bătrîni și umbroși, apărată dinspre stradă de un gard și o poartă imensă de fier, încercă să-și închipuie ce-ar putea fi înăuntru. Nu reuși să-și imagineze decît niște pereți înalți, de un alb orbitor, ca zăpada în soare pe cîmp. Trecu pe lîngă ușa grea de stejar, cu tot felul de ornamentații pe ea, și ocoli casa în căutarea intrării de serviciu. Îi deschise o codană durdulie care, aflînd despre ce-i vorba, îl introduse pe un coridor și, punîndu-l să se descalțe, îi spuse că se duce să vadă dacă nu cumva doamna mai e încă în baie. Se întoarse în scurt timp și îl chemă după ea. Parcurgea încăperile mut de uimire — cele văzute acolo, nicăieri, nici măcar în vise nu le-ar fi putut întîlni —, și el, ca să nu-i dea satisfacție servitoarei, care-l conducea ca pe propria-i moșie, nu se uita, trăgea doar cu coada ochiului. Cînd să intre însă în baie, nu putu să nu se trădeze — rămase în prag uluit. Vedea aievea și nu credea ochilor : pereții de sus pînă jos, tavanul întreg, totul era în oglinzi de cristal, prinse la colțuri cu bumbi mari, negri, ce se reflectau, alungîndu-se, ai fi zis într-o joacă, de pe un perete pe altul. „Pîn' m-am învățat, mi s-a tot învîrtit capu", zise fata cu sinceritate, văzînd cît îi el de uimit.

Păși pe plăcile mari de marmoră albă cu care era pardosită încăperea, temîndu-se parcă să calce pe ele, și ajungînd la bazinul din mijloc, din marmoră albă și el, îi ceru servitoarei o cîrpă pe care să așeze pachetul cu scule. Apoi își scoase ciorapii și coborî cele cîteva trepte ale bazinului, ud încă, pentru a examina robinetele bateriei. Fata trase cu piciorul covorașul de lîngă chiuvetă și, împingîndu-l pînă la marginea lîngă care se afla Andrei, își lipi, vezi Doamne rușinîndu-se, fusta de pulpe, ca și cînd Andrei ar fi încercat să se uite sub ea. Îi răspunse la provocare făcîndu-i cu ochiul și se aplecă să demonteze robinetul care lăsa să curgă o șuviță de apă. Odată cu mișcarea aceasta, privirile îi alunecară peste peretele din față și o văzu în

oglinzile lui pe soția lui Gonțea privindu-i din ușă. Se rușină la gîndul că asistase la ce se petrecuse între servitoare și el, că ar fi vrut cu adevărat să i se uite sub fustă. „Maria ! o strigă ea pe fată. Să duci o carte doamnei Glodeanu !“ Și fără să răspundă la „sărut mîinile“ lui Andrei, se întoarse și părăsi încăperea.

La baterie, lucrurile nu erau defel complicate — garnitura din pile se adîncise pe călcătură, o întoarse și făcu și cu cea de la robinetul de apă caldă la fel. În timp ce strîngea holenderul, se pomeni cu soția lui Gonțea. O salută din nou și, în aceeași clipă, privind-o, recunoscu în ea pe fata boierului Sihleanu din satul care-i purta numele. Ea îi ceruse atunci să pună o piatră sub roata trăsurii, acolo, în bătătura potcovăriei lui nea Niculai. Aceiași ochi, aceleași sprîncene drepte, apropiate... „Ai terminat ?“ îl întrebă. Îi răspunse că da, să-și strîngă doar sculele. Apoi îl petrecu pînă la ușă. Întors la fabrică, îi spuse lui Țiroi ce avusese de făcut și se apucă de lucru.

Spre seară, la vreo oră după ce ajunsese acasă și se apucase de învățat, se pomeni în cameră cu un bărbat la vreo 40 de ani, urmat de nea Anghel. Auzise portița și pe cineva vorbind în curte, dar nu dăduse faptului nici o atenție. Necunoscutul veni la el încruntat. „Zi, tu ești ? și îl plesni peste față, răsturnîndu-l în pat. Scoate ceasul !“ îi ceru în timp ce Andrei da să se scoale. „N-am ceas ! Care ceas ?“ se ridică îndîrjit, aproape strigînd. „Ridici vocea la mine ?“ Și, înjurîndu-l, se pregăti iar să-l lovească. „Da' cine sînteți dumneavoastră ?“ întrebă Andrei după ce se feri, spunîndu-și că necunoscutul trebuie să fie el cineva, altfel n-ar fi îndrăznit chiar așa. „Poliția ! Faci pe prostu cu mine ?! Scoate imediat ceasul domnului Gonțea ! Hai ! Mișcă !“ „N-am luat nici un ceas ! Credeți-mă! Care ceas ?“ „Lasă, că știi tu ! Ceasul din baie !“ „Dar în baie nu era nici un ceas ! N-am văzut nici un ceas !“ „Domnu Gonțea minte, zici tu ?! Mă, nu fi prost : scoate ceasul, că altă pretenție n-are ! El atîta vrea : să-i dai ceasul înapoi. Scoate-l, că dacă-l găsesc eu, e de rău !“ „Scoate-l, mă Andrei ! se rugă nea Anghel de el. Poate-ai greșit... Se-ntîmplă... Auzi, altă pretenție n-are !“ „Bine, nea Anghel, așa mă știi dumneata ? Zău dacă am luat eu

vreun ceas ! Poftim, domnule, căutați ! Căutați prin cameră, căutați-mă pe mine, căutați pe unde doriți ! N-am luat nici un ceas !" „A, nu vrei să-l scoți ?! Bineee ! O să-ți pară rău mai tîrziu ! Îl dai tu ! Nu vrei acu, de bunăvoie, îl dai tu pe urmă !... Cine intră, mă, pe mîna noastră, nu există, mă, să nu spună ! Spun ei țiganii din Vale, învățați cu bătaia, da' tu !" Tăcea. Ce era să zică ?! Ce fel de ceas dispăruse ? De unde ? Exact : de unde ? „Unde era ceasul de care vorbiți ?" „Știi tu unde !... Spune, mă, cu binișoru !..." „Ce să spun ? Nici nu știu unde se găsea ceasul !" „Cum nu știi ? Nu-ți spusei că-n baie ?!" Așa-i, îi spusese. Se zăpăcise cu totul. „Unde în baie ? Eu de lîngă bateria băii nu m-am mișcat !" „Las' că știi tu unde ! Te-ntreb pentru ultima oară : dai ceasul sau nu ? Sau te iau la Chestură, și-acolo, vrei, nu vrei, tot o să-l dai ! Ei ?"

Agentul îl duse la Chestură și, introducîndu-l într-o cameră cu mai multe birouri, îl arătă unui comisar ce-și ridicase ochii de pe un dosar. „Ăsta-i, raportă agentul. Nu vrea să recunoască nimic." Comisarul, un om negricios, mic și îndesat, cu o mustăcioară cît o șuviță pe marginea buzei, îl privi măsurîndu-l, cu un zîmbet ironic, de parcă ar fi spus : „Tu, mă ? Prin fața mea au trecut hoți încercați, nu ca tine !" Andrei îi susținu privirea, vorbindu-i cu ea : „Sînt nevinovat ! E-o nenorocire care a căzut peste mine !" Pe drum presimțiri grele îl goliseră pînă și de gînduri, îl urmase pustiit și tăcut pe agent, fără să vadă nimic în jur, fără să audă ce-i spusese acesta într-un rînd.

Comisarul rînji : „Bine, mă băiețică, cu noi te pui tu ?... Mă băiețică !... Și țipă la agent : Hai, Gavrilescule, fă-i «toaleta» și bagă-l în «probă» ! Pînă ești gata, termin și eu."

Îl urmă pe agent, simțindu-și picioarele parcă rupte de trup, pînă la o cameră situată chiar la intrarea în clădirea Chesturii, cu un pat și o masă la care stătea, în dorul lelii, un tînăr înalt, frumușel. „Îl băgăm jos, domn' comisar", îi spuse Gavrilescu arătînd spre Andrei. „Cu ce ești, mă ?" îl chestionă comisarul ridicîndu-se în picioare. Nu-i răspunse. Aproape că nu auzise întrebarea. „C-un ceas", îi explică Gavrilescu. „Daaa ? se miră comisarul. C-un ceaaas ? și îl plesni peste față. Mulțumit că dăduse,

se așeză pe scaun. Cum te cheamă ?" Andrei îl privi drept în față. „Cum te cheamă, n-auzi ? ori vrei să mai încasezi una ?" Andrei îi spuse numele, scăpînd un oftat. „Porecla !" „N-am." „Cum n-ai ? Cum îți mai spune ?" „Așa — Jinga. Andrei Jinga." „Porecla, mă dobitocule !" „N-am." „Bisericania mă-ti, nu vrei să spui, ai ?" Și comisarul se ridică în picioare să dea. „N-are încă, domn' comisar", se puse Gavrilescu pentru el.

I se luă tot ce avea prin buzunare, apoi cureaua, șireturile, Gavrilescu îl duse într-un birou din celălalt capăt al clădirii, și acolo un alt comisar îl întrebă din nou cum îl cheamă, porecla, cînd și unde s-a născut, cum îi cheamă pe părinți... „Ia măsoară-l, mă Gavrilescule !" îi ceru agentului acel comisar în timp ce nota ce-i spusese Andrei. Agentul îl duse la tocul ușii, gradat cu briceagul, îl măsură și raportă : „Unu și șaptezeci și opt". Nu știuse pînă atunci ce înălțime avea. Aflase. Al dracului mai crescuse ! Întrebat, îi spuse comisarului că n-are „semne particulare", apoi acesta îl chemă la o măsuță înaltă, de un format cu totul aparte. Cînd comisarul turnă tuș pe o placă și-l întinse c-un rulou, își dădu seama despre ce este vorba. Își dădu seama mai ales cînd îi luă mîna stîngă și, trăgîndu-i-o sub brațul lui, îi roti un deget pe placă. Nu reacționă. Reacționă abia cînd îi puse acel deget pe fișa în care scrisese de toate. Sau, mai bine zis, cînd văzu urma neagră lăsată de deget. Amprenta. Îl însemnau hoț ! Hoț pe-o viață ! Hoț ca Bojin ! Își smulse mîna, apucă fișa și-o mototoli în pumn. „Nu-s hoț ! Nu mă-nsemnați !" țipă. Se năpustiră cu pumnii, ca turbații, și Gavrilescu și comisarul. Doborît la podea, îl loviră cu picioarele. În piept, peste șale, în cap, pe unde nimereau... Pînă cînd Andrei își pierdu cunoștința. Cînd se trezi, avea degetele de la ambele mîini pline de tuș. „Ce-i, băiețică, îl întoarse comisarul Cristea cu talpa pantofului, n-ai vrut să-ți facem fișa de hoț ? Lasă, că te cumințim noi ! Te cumințim noi acuș ! Du-te și ia sculele, Gavrilescule ! Ia-le pe-ale noastre, că iar se supără Bratu !"

Îl duseră în fundul curții, într-un grajd pustiu, cu rămășițe ici-colo de fîn. „Ei, băiețică, vrei sau nu vrei să spui ? Te mai întreb o dată, dai ceasul ?" „N-am furat nici

un ceas." „Bine, mă băieţică, dacă aşa vrei tu..." Gavrilescu sosi, ducînd o frînghie, un băţ şi o fîşie lungă de cauciuc, groasă de vreun deget, lată cam de patru, tăiată, după straturile de pînză, dintr-o margine de anvelopă de camion. Înţelese că aveau să-l bată cu ea... Da' de ce le trebuia băţul ? Un băţ lung, lustruit... lustruit de cît fusese folosit... „Întinde mîinile !" îi ceru Gavrilescu. Se supuse. Văzînd cum îi leagă încheieturile împreunate ale mîinilor, nu mai răbdă şi izbucni în plîns. De necaz că o să ia bătaie degeaba, nu mai răbdase. „N-am furat eu ceasul", spuse printre lacrimi şi încercă să-şi stăpînească plînsul. I se făcuse ruşine că plînge. Şi ruşinea asta ridică în el o încrîncenare teribilă. „Spui tu şi «da» ! Aşază-te jos !" Se supuse. Gavrilescu îi împinse genunchii între coate, introduse băţul deasupra cotului stîng, îl împinse pe sub genunchii lipiţi pînă ieşi deasupra cotului drept, apoi trăgîndu-i cu frînghia încheieturile mîinilor pînă la gleznele picioarelor, i le înnodă de acestea, făcîndu-l astfel pachet, cu tălpile în sus, pregătite pentru bătaie. Că de descălţat avuseseră grijă să-l descalţe de cînd intrase în grajd. „Ei, băieţică — luă comisarul capătul frînghiei, rotindu-l cu tălpile spre agent — spui tu acu şi laptele care l-ai supt de la mă-ta !" „Nu l-am supt de la ea !" „Aşa ? Spui tu !..." Şi-i făcu semn lui Gavrilescu să înceapă. La prima lovitură de cauciuc crezu că i s-a oprit inima de usturime. Dar nu mai avu timp să-şi dea seama dacă se oprise sau nu, pentru că veni a doua usturime. Din pricina genunchilor, care-i acopereau faţa, nu-l putea vedea pe agent, dar pe comisar îl vedea cum dădea din cap la fiecare lovitură de cauciuc ce se rînduia cînd pe o talpă, cînd pe cealaltă. Nebunească usturime ! Care se ducea drept în creier. Şi de fiecare dată inima i se oprea. Se oprea în fracţiunea aceea de secundă. Ţinea ţipetele în el, înăbuşindu-le cu ruşinea acelor lacrimi. La un moment dat nu mai rezistă şi scăpă un oftat. „Ei, băieţică, spui «da» ?" întrebă comisarul. „De ce ?" făcu uşurîndu-se. „Auzi, Gavrilescule, că nu ştie de ce !" Gavrilescu da şi icnea. Apoi, obosit, se opri. „Mai daţi şi dumneavoastră, domn' şef." „Bine, mă băieţică, de ce ne dai, mă, de lucru ? De-alde tine avem noi timp, mă ?" şi lăsă frînghia din mînă. Nemaiţinut de frînghie, se răsturnă

într-o parte și abia atunci simți că făcuse pe el. Făcuse de toate. „Uite, mă băiețică, domnul Gonțea n-are alte pretenții... Așa mi-a și spus : «Să dea ceasul și n-am nici o pretenție de la el. Chiar vă rog, mi-a zis, nu cumva să-i dresați acte ! Mă supăr, să știți ! Așa mi-a zis. E tînăr, de-abia a ieșit lucrător... Dă și liceul în particular... Nu vreau să-l nenorocesc pentru o prostie.» Așa-i, mă băiețică, dai liceul ?“ Tăcu. „Bravo, mă băiețică ! O rătăcire de moment, zicea domnul Gonțea. E și el băiat tînăr... Și-o fi dorit și el poate un ceas. Dar nu un «Schaffhausen» de aur ! «Să-l dea, și-l iert.» AuzișI, mă băiețică, ce om de omenie !“ Andrei tăcea, și comisarul iar o luă : „Altul ar fi zis : băgați-l în pușcărie ! A furat — să-și primească pedeapsa ! Nu, băiețică, domnul Gonțea nu vrea așa ceva; el vrea ceasul înapoi. Și are dreptate : ce, pe toate drumurile se găsesc ceasuri din astea ?! Și-auzi, cică-i de la soție cadou ! De ziua lui ! Mai bine-l dădeai de-acasă și nu te mai aduceam pe la noi. Hai, băiețică, du-te cu Gavrilescu acasă și scoate-l de unde-l băgași ! Hai, băiețică !“ „Domnule comisar...“ „Măi băiețică !... Eu înțeleg : ți-a plăcut ceasul, cum zicea și domnul Gonțea, te-a tentat, și-ntr-un moment de rătăcire l-ai luat. După aia poate ți-a părut rău, da', de rușine... Eu am văzut și cazuri din astea... Căiește-te acum, băiețică, pînă nu ți-am făcut încă acte !“ „M-aș căi, da' cu ce ?“ „Îți pierzi pîinea... Te dă afară și de la liceu... Faci pușcărie... Pentr-un ceas, mă băiețică ?! Dă-l dracului de ceas ! Scoate-l de unde l-ai băgat și nu ne mai face să ne pierdem vremea cu tine ! Hai, băiețică !“ „Domnule comisar, dați-mi voie să vă spun cum a fost !“ îl rugă. „Bine, vorbește...“ „Mi-a deschis servitoarea domnului Gonțea...“ „Băiețică, tu lasă poveștile, tu spune cum s-a-ntîmplat !“ „Întîi a stat servitoarea cu mine, apoi a venit doamna Gonțea... N-am rămas singur decît un minut, două cel mult.“ „Ai văzut ceasul pe cristalul de deasupra chiuvetei, continuă comisarul în locul lui Andrei, ți-a plăcut și ce ți-ai zis...“ „Nici nu m-am uitat într-acolo !“ „Să-l iau, ți-ai zis. O crede că i-a căzut de la mînă. Din cîte are pe cap, nu și-o aduce aminte că l-a uitat în baie, pe cristal. Mă băiețică, eu, în meseria mea. am văzut multe !... Că-s de douăzeci de ani numai aici,

la Judiciar, comisar ! L-ai luat..." „Domn' comisar, eu nu vreau să dau vina pe nimeni, ştiindu-mă însă nevinovat... Dar dacă l-a luat servitoarea ? Profitînd că am venit eu în casă şi că bănuiala o să cadă pe mine ?" Se gîndise la asta încă în timp ce îl duceau la grajd, la bătaie, dar parcă nu-i venise să dea vina pe ea. Auzindu-l, însă, pe comisar că ceasul fusese pe cristalul chiuvetei, şi cum servitoarea trăsese covoraşul de-acolo... Comisarul îi zise să lase prostiile, fata e-o fină de-a doamnei Gonţea, o are de trei ani în casă şi nu i-a dispărut un capăt de aţă. „Recunoaşte unde-ai ascuns ceasul, că punem iar bătaia pe tine ! Gavrilescu, ia cheamă-l pe Scurtu, că aici e de bătaie, nu glumă !" „Domnule comisar, încercă să-l înduplece, nu mă bateţi, că mă bateţi degeaba !" „Nu degeaba, te batem pînă recunoşti ! Nu te lăsăm din bătăi pînă nu spui ce făcuşi ceasul ! Să ştii de la mine !..." „Dacă n-am furat ceasul, cum să recunosc, domn' comisar ?" „Aşa, bine..." Agentul se întoarse cu un gardian înalt, lat în spate, şi cu un ţigan, de vreo 20 de ani. „Întîi să vadă cum e, şi după aia îl băgăm şi pe el în «probă»", îi explică Gavrilescu comisarului de ce îl adusese pe ţigan. Comisarul luă din nou frînghia şi îl întoarse cu tălpile în direcţia gardianului. Era, se vede, specialist în bătaia la tălpi ; scuipă în palme, apucă fîşia de cauciuc, o ridică deasupra capului, îşi făcu vînt „îîîîîî" şi lovi, opintindu-se „îh !" Andrei scăpă un ţipăt fără să vrea — lovea, nu se juca ăla ! „Recunoaşte, mă !" îi ceru comisarul. „Nu recunosc !" spuse şi simţi o uşurare. „Fir-aţi ai dracului, chiar dacă ar fi să-mi dau sufletul, şi tot nu spun «da» !" Gardianul îşi făcu vînt şi iar lovi, opintindu-se cu acel „îh". „Recunoaşte, mă !" „Nu recunosc !" „Spune, mînca-ţi-aş gura, se rugă ţiganul de Andrei, că eu spui tot !" Gardianul dădu din nou. Andrei nu mai aşteptă să-i ceară comisarul să recunoască, i-o luă înainte : „Nu recunosc !" Gardianul dădea şi Andrei striga după fiecare lovitură că nu recunoaşte. Pînă cînd leşină.

Îşi reveni pe cimentul arestului. Era culcat cu faţa în jos şi nu înţelegea ce se-ntîmplă. Iar îl băteau ? Unul îi îndoise picioarele şi îl ţinea de ele, cu tălpile în sus, iar altul bătea toba pe ele. „Scoală, mă, să joci ţonţoroiu !"

îl îndemnă cel care îl ţinea de picioare. Nu pricepea nimic. De ce trebuia să joace dacă era bătut ? „Scoală, mă ! Noi te-nvăţăm de bine ! spuse un altul. Uite, aşa să joci !“ şi ţopăi pe ciment. Încercară să-l ridice de jos. Nu reuşi să stea pe picioare. Tălpile îi erau ca nişte perne în care se aflau înfipte milioane de ace. Îl culcară cu faţa în jos, îi îndoiră picioarele şi se apucară iarăşi de treabă. Unul îl ţinea de picioare, altul picura dintr-un urcior apă pe tălpi, în timp ce un al treilea bătea toba pe ele. „Rabdă, mă, îl îndemnau, că altfel nu mai pui încălţări în picioare cîtă viaţă oi trăi !“ Răbda. Apoi se schimbară între ei şi trecură alţii la rînd. Se săturară în cele din urmă şi-l ridicară de subsuori. „Fă ce-oi face şi joacă ţonţoroiu ! Oricît te-ar durea ! Ăsta-i singurul leac !“ Îi puseră mîinile pe umerii lor şi nu-l lăsară pînă nu începu să joace ţonţoroiul în apa pe care o turnaseră pe ciment. Ştiau ei ce ştiau, pentru că după un timp simţi cum începe să-i revină vlaga în picioare. La un moment dat, cineva le ceru să se potolească. „Vrem şi noi să dormim !“ „Hai sictir, jigodia dracului!“ înjură cel care îi ţinuse picioarele şi îl îndemnă : „Bate înainte ! Că ăsta-i priponit din greşeală şi mîine îi dă drumu...“ Pe Andrei îl socoteau adică de-al lor. Se odihni, apoi jucă din nou, pleosc ! pleosc ! prin apă. Iar se odihni, iar jucă, animat de un singur gînd : să-şi salveze picioarele ; vede el pe urmă.

Dormi pînă la prînz, cînd aduseră mîncarea ; se miră că nu-l treziseră să-l cheme la cercetări. În timp ce mînca, îl văzu pe unul că se uită la el. Într-un anumit fel se uita. Faţa arestatului i se părea cunoscută. Măi, unde l-am mai văzut eu ? Şi adormi. Cînd se trezi spre seară, îl găsi pe arestat aşezat lîngă el. „Te bătură rău...“ zise acela încet. „Mă bătură.“ „Da' ceasul tot nu l-ai dat...“ „Ce să dau dacă nu l-am luat ?!“. „Da' de cînd eşti la Gonţea ?“ Înţelese că era unul din cei doi luaţi din pricina carcaselor. „De aproape două luni. Mardare ori Dima ?“ îl întrebă. „Dima. Trecurăm şi noi prin ce-ai trecut tu.“ Vorbeau pe şoptite, fără să se privească unul pe altul. Auzind însă că şi Dima fusese bătut, Andrei se întoarse fără să vrea şi îşi aduse aminte de unde îi era cunoscut : îl căutase într-o zi la Broteanu pe Enciu ; vorbiseră ceva trăgîndu-se

în spatele unei maşini. Atunci de ce făcuse Enciu pe prostul ? „Ştefan Dima ? Ăsta care o mai fi ? Ce comunişti?... Vezi-ţi tu, mă, de treabă !...“ Şi vru să vadă, Dima ce zice. „Am lucrat la Broteanu, iar după ce-am ieşit lucrător, m-a adus Enciu la Gonţea. La strungărie, cu el.“ Dima nu zise nimic. „Nu-l ştii ?“ întrebă Andrei. „Voi sînteţi mulţi acolo... la strungărie. Gheorghiu e unu... Stănoiu... De Enciu nu auzii.“ „Gheorghe Enciu...“ Ştefan Dima clătină din cap că nu şi-l îndemnă să doarmă, că somnul e cel mai bun leac. A doua zi, după ce îl aduseră de la cercetări, nu-l mai găsi ; îl duseseră în altă parte probabil.

Îl scosese Gavrilescu şi-l dusese la Cristea în birou. „Uite ce-i, băieţică, dacă tu n-ai dat ceasul, înseamnă că l-ai vîndut. Spune-mi cui l-ai vîndut şi noi îl luăm înapoi.“ „N-am furat nici un ceas !“ „Bine, băieţică, să scriem atunci declaraţia. N-ai furat, n-ai furat.“ Luă un formular de declaraţie şi vru să se-apuce de scris. Andrei îl opri : „Nu, scriu eu declaraţia. E declaraţia mea, eu o scriu !“ Îl învăţaseră în arest să nu-l lase pe comisar să scrie el declaraţia: „O suceşte cum vrea... plus mai bagă ceva de la el, şi te-nfundă. Tu spui «nu» iar el scrie «da». Şi cînd ţi-o citeşte, citeşte aşa cum ai spus tu, nu cum a scris el acolo, şi tu, ca prostu, semnezi“, îl învăţaseră. „Bine, mă băieţică, scri-o tu. Şapte, ori cîte clase de liceu ai... Tu scrii şi eu mă uit. E bine aşa ?“ Se apucă de scris fără să-i mai spună dacă-i bine sau nu. La un moment dat, Cristea nu mai răbdă. „Văd c-ai scris data şi chiar ora cînd te-am arestat, că te-am bătut la tălpi...“ „Scriu adevărul ! Scriu cum a fost. N-a fost aşa ?“ „Lasă, băieţică, nu ne purta tu de grijă !... Mai bine ţi-ai purta-o pe-a ta ! Bani de avocat ai ? Adică, ai bani de pe ceasul vîndut....“ „N-am eu bani...“ „Ei, banii pe ceasul vîndut îi ai tu, da' nu vrei să-i dai. Nu vrei, nu vrei !... Scrie : La întrebarea domnului comisar Ion Cristea, îi dictă el, declar că n-am furat eu ceasul domnului Traian Gonţea şi că nu posed nici o sumă de bani în afară de cei paisprezece lei găsiţi asupra mea cu ocazia percheziţiei corporale.“ După ce semnă declaraţia, „asta declar, susţin şi semnez“, Cristea îi luă hîrtia din faţă, o introduse într-un dosar în care mai erau cîteva hîrtii şi începu

să-şi frece palmele ca în urma unei afaceri bine încheiate. „Da' banii din icoană ce-s, băieţică ?" „Au pus mîna pe bani !" i-a fost gîndul şi în aceeaşi clipă înţelese ce prostie enormă făcuse că nu spusese de ei. Cu toate că, chiar dacă spunea, tot ar fi zis, se gîndi, că-s banii de pe ceasul furat. „Ei, băieţică, amuţişi ? Îţi pieri glasul..." „Îmi pare rău de bani, asta-i. Numai eu ştiu cum i-am strîns şi cîte zile m-am culcat nemîncat. Sînt bani pentru cărţi... Şi bani pentr-un costum mai ca lumea." „Îhî ! rîse strîmb Cristea. Cine mai ştie că strîngi bani acolo ?" Vru să spună că ştie Teo, dar nu era adevărat, Teo nu ştia de banii aceia şi ei l-ar fi putut prinde. „Nimeni." „Ei, vezi ?! Oricît te-ai ţinut, băieţică, să nu te dai cu ceva, noi tot cu corp delict te trimitem ! N-ai putut să ne spui cui ai vîndut ceasul pentru că nici tu nu ştii cui. Cum ai ieşit din casa domnului Gonţea, i-ai şi făcut vînt. Păcat de ceas, că l-ai dat pe nimic. L-ai arătat pe stradă şi imediat s-a găsit unu care să-l ia. Aşa chilipir, cred şi eu ! Spui tu cum a fost !... N-am cunoscut unu, mă băieţică, să-i reziste comisarului Cristea ! Întreabă şi tu în arest !..."

Îl lăsară două zile în pace, se şi mira ce-ar putea fi, iar în a treia îl scoase un agent pe care nu-l mai văzuse. Îl duse într-o altă aripă a clădirii şi-l introduse într-un birou elegant, în faţa unui comisar cu un nas mare şi gros înfipt între ochi, plin cu urme de coşuri. „Stai jos !" îl invită comisarul, amabil, arătîndu-i un scaun. Asta ce-o mai fi ? se miră. Rămase în picioare. „Fumezi ? şi-i întinse portţigaretul din care luase mai întîi o ţigară. Stai jos !" Se gîndea că le-o fi teamă să nu iasă vreo dandana cu bătaia... Sau mai curînd c-a găsit Gonţea ceasul, şi acum... „Mulţumesc, rămîn în picioare." „Nu-nu, eu te rog să stai jos ! Nu pentru cercetări te-am chemat. Te-am invitat la o discuţie... Ia loc !" Aşezîndu-se, avu deodată senzaţia că s-a descoperit, c-a rămas fără apărare în faţa comisarului. „Ţi-am văzut dosarul, domnule Jinga... începu rar comisarul. Situaţia dumitale e gravă. Am stat de vorbă cu Cristea, la care eşti în anchetă. Este convins, absolut convins, că dumneata ai furat ceasul. Şi cine-l cunoaşte pe Cristea ştie că el n-o să se lase pînă n-o să completeze dosarul cu toate probele necesare unei condamnări. Inclusiv

recunoașterea dumitale, recunoaștere scrisă, că suma aceea de bani descoperită la percheziție, în icoană, provine din vînzarea ceasului furat. Dar nu pentru a-ți spune toate acestea te-am invitat aici. A apărut o șansă. Ea și este de fapt motivul discuției noastre. O șansă unică pentru dumneata și, după părerea mea, nu trebuie s-o lași să-ți scape. Am vorbit cu domnul Gonțea, și el este gata să-și retragă reclamația. Să și-o retragă chiar și fără ca dumneata să-i restitui ceasul." „Dar n-am furat ceasul !" „Te rog să m-asculți și să nu mă întrerupi !" Andrei începu să intuiască, destul de vag însă, despre ce era vorba. „Cu alte cuvinte, continuă comisarul, domnul Gonțea te iartă. Închide ochii la cele întîmplate. Șterge tot cu buretele ! Înțelegi ?" Zise că da. „A avut în vedere că urmezi liceul, că mai ai un an și-l termini... Iar domnul Gonțea în special asupra acestui fapt a insistat. Că printr-o modificare pe care ai făcut-o la strungul la care lucrezi ai demonstrat că ești atașat intereselor domniei-sale. Fapt pentru care te-a și premiat cu cinci sute de lei." „Sînt o parte din banii găsiți în icoană. Hîrtia de cinci sute de lei, aia-i hîrtia." „Mai mult, s-a gîndit să te treacă mai tîrziu la o muncă de birou, să nu mai stai cu toți rîtanii de muncitori. Ești doar băiat de liceu ! Și, bineînțeles, să-ți mărească în mod corespunzător leafa ! Am fost de acord ; într-adevăr, e păcat să te nenorocești pe-o viață întreagă de tînăr ! Pentru că, să fim obiectivi, domnule Jinga, chiar dacă este vorba doar de aparențe, așa cum încerci să susții, ele sînt categoric împotriva dumitale. Ceasul a fost în baie, nu putea să-l ia altcineva. Nici nu știu de ce se încăpățînează comisarul Cristea ca dumneata să recunoști neapărat că suma aceea de bani provine din vînzarea ceasului. Lucrurile sînt și așa evidente. Fără trei ani nu scapi. Iar cazierul e cazier, domnule Jinga ! Te urmărește o viață întreagă ! Oriunde te-ai duce ! Cine te mai angajează ? Nimeni. Pușcăriașul tot pușcăriaș rămîne orice-ar face ! Toți îl arată cu degetul. Și cînd se mai fură ceva, pe cine să cadă bănuiala? Normal, pe cel care a mai furat. Așa-i de cînd lumea. Domnul Gonțea și eu te putem absolvi de acești trei ani de pușcărie și de groaznicul ei stigmat ! Așteptăm, însă, din partea dumitale o comportare în concordanță cu aceste gesturi de

clemenţă ale noastre. Eşti gata să dai dovadă de-o asemenea comportare ?“ „Da, sigur. Dar...“ „Nici un dar ! Fapt este că domnul Gonţea a suferit o pagubă importantă prin pierderea ceasului, un «Schaffhausen» de aur, aşa că dumneata trebuie să contribui la recuperarea ei !“ „Îi dau toţi banii pe care i-am strîns şi muncesc pînă-i plătesc şi restul de bani.“ „Nu despre restituirea banilor este vorba... Poţi contribui la recuperarea pagubei suferite de domnul Gonţea cu pierderea ceasului, ajutîndu-l să evite alte pagube. De exemplu, cele pricinuite prin rebutarea carcaselor de obuze. Ca strungar, ai lucrat la ele şi, bineînţeles, ţi-ai dat seama că la mijloc este o mînă criminală, nu ?“ „S-a greşit fonta la turnătorie...“ „Greşit o dată, hai, de două ori... Nu mai poate fi vorba de o greşeală ! Oricine-şi dă seama ! Şi mai ales muncitorii din fabrică îşi dau seama şi vorbesc, nu-i aşa ?“ „Vorbesc...“ „Ce spun ?“ „Fel de fel de presupuneri. Că s-a greşit fonta... că astea nu-s grape sau ce se făcea înainte... Nu le punea nimeni la presiune.“ „Bine, dar ce vorbesc pe ascuns ?“ „Pe ascuns, nu ştiu. Eu sînt nou, nu-i cunosc.“ „Vezi, nu eşti sincer ! Cum nu-i cunoşti ? Da' pe Gheorghe Enciu ?“ Înţelese că puseseră ochii pe meşter. „Da, pe el îl ştiu, mi-a fost meşter la Broteanu. Mai rar mecanic ca Enciu ! Beat, s-a luat la harţă cu domnul Broteanu. Lipsise cîteva zile... L-a dat afară.“ „El ţi-a zis să vii la Gonţea ?“ „Nu, am venit singur. După ce-a plecat de la Broteanu, n-a mai dat pe-acolo. L-am găsit în fabrică cînd să m-angajez şi m-am bucurat c-ar putea să pună o vorbă. Ştie cîtă meserie cunosc. Nu-s beţiv. Întrebaţi-l şi pe domnul Franz, şeful de atelier de la Broteanu, ce fel de om sînt.“ „Atunci, de ce-ai plecat dacă erai atît de bine văzut ?“ „Îmi place strungăria mai mult. Şi-a mai fost ceva... Într-un fel... Adică, degeaba ieşisem eu lucrător, în ochii lor tot ucenic rămîneam.“ „Şi ce spuneai că zicea Enciu de povestea cu carcasele ?“ „Asta spunea : una-i să torni o grapă, şi alta-i cu carcasele astea. Şi chiar aşa-i ! La carcase fonta trebuie să aibă o densitate moleculară cu mult mai mare...“ „Faci ce faci şi fugi de mine !“ „Cum, domnule comisar ?“ „Laşi impresia că nu vrei să fii deloc sincer ! Nu vrei să scapi de puşcărie ?“ „Cum să nu vreau, domnule comisar ?!“ „Comuniştii care

au pus la cale sabotajul în fabrică nu lovesc numai în interesele domnului Gonţea — deci, implicit, şi-n interesele dumitale, pentru că de la fabrica lui Gonţea mănînci dumneata pîine ! —, dar lovesc şi-n interesele ţării ! Ale frontului ! Zeci de mii de oameni îşi dau sîngele pentru patrie, luptă eroic pe front..." Bratu încerca să-i exalte sentimentele patriotice, dar Andrei aproape că nu-l asculta, se gîndea că puseseră ochii pe Enciu şi se gîndea mai ales la propria lui soartă, la ce-o să se întîmple cu el. „Nu eşti atent la ce-ţi spun ? îl întrebă comisarul deodată şi-l fixă cu ochi răi, care imediat se îmblînziră. Să punem în balanţă : pe de o parte, iertarea totală, terminarea liceului, avansarea într-un birou... bine plătit. Şansa unei vieţi cinstite. Iar pe de altă parte, trei ani de puşcărie pe care îi iei sigur. Trei ani de puşcărie ! Ştii ce-nseamnă asta ? Băiat tînăr, cu viitorul în faţă... Cînd ai să ieşi, ai să fii un om terminat. Puşcăriaş cu cazier judiciar, condamnat pentru furt, nu te mai primeşte nici dracu la lucru ! Să te caute noaptea gardienii pe-acasă ? Cînd s-o mai fura ceva să fii primul bănuit ? Da, de stigmatul puşcăriei n-ai cum să scapi toată viaţa ! Comisarul Cristea intenţiona să te bage într-o nouă probă. Nu, lasă-l, i-am zis. Să stau mai întîi de vorbă cu el. Şi i-am cerut dosarul. Uite-l, i-l arătă. Am posibilitatea să-l distrug, să rup totul în faţa ta. Şi nimeni nu va şti nimic. Domnul Gonţea va spune c-a găsit ceasul... l-a găsit căzut după noptieră, îi pare foarte rău că te-a bănuit pe nedrept. Distrug şi fişa pe care ţi-au făcut-o la cazier. O singură rugăminte are domnul Gonţea : să ne-ajuţi să-i prindem pe cei care au pus sabotajul la cale. Este cel mai bun prilej să ne dovedeşti că eşti într-adevăr un om cinstit cum pretinzi ! Şi n-avea nici o grijă, nu va afla nimeni despre cele discutate acum. În afară de domnul Gonţea şi de mine nu va şti nimeni, absolut nimeni. Îţi dai seama şi singur, în privinţa discreţiei sîntem interesaţi în primul rînd noi ! Îmi pare rău c-ai fost bătut, dar semnele astea o să-ţi prindă bine..." La un moment dat, Andrei se gîndise să fie de acord. Fusese foarte aproape de acest pas. Acceptă ca să scape, iar apoi îi spune lui Enciu cum a fost. Nu avusese încotro, trebuise să pri-

mească. „De formă, nea Enciule, altfel nu ți-aș fi spus..." Îl avusese, însă, tot timpul în față înstrăinat, așa cum fusese cînd îi povestise de plicul dat de Broteanu, cum se răcise de el, cum se ferise și-l iscodise cu vorbele acelea prefăcute, ca și cum și-ar fi pierdut dintr-o dată încrederea. Nu avea pe altul în afară de Enciu. Teo se boierise, dăduse de bani... altfel era Teo acum. Se încurcase cu proprietăreasa unui magazin de galanterie al cărei bărbat era concentrat, venea pe-acasă doar să se schimbe. Singurul om pe care-l avea lîngă inima lui era Enciu. Îi fusese ca un tată, așa și-l iubea, ca pe-un tată. Își plimba degetul pe marginea cristalului de pe birou și aducea mereu în priviri chipul meșterului, ca și cînd ar fi vrut să se sfătuiască, să-l întrebe ce-i de făcut. Numai că Enciu tăcea, nu scotea nici o vorbă. „Nu, dom'le comisar, spuse Andrei ridicîndu-se, nu sînt bun pentru treburi din astea. Mă duc la închisoare." „Mă, tu nu ești zdravăn la minte !... Cum, eu îți ofer o șansă și tu-i dai cu piciorul ?!" „De ce să mă mai bateți ?! Eu spun, recunosc : eu am furat ceasul. Și banii găsiți în icoană sînt banii de pe ceasul furat." „Ia termină cu prostiile ! Hai, stai jos ! spuse comisarul ca și cînd i s-ar fi făcut milă deodată. Tu nu-nțelegi că eu îți vreau binele ? Ce-a fost a trecut... Uită ! Ia coala asta de hîrtie... poftim și stiloul... Stai jos, ce dracu ! Mare prost mai ești !... Scrie ! Și după aia distrugem dosarul. «Angajament, îi dictă. Subsemnatul Andrei Jinga mă angajez să colaborez cu organele Serviciului de siguranță de la Chestura de poliție...» Mă, angajament ți-am spus să scrii, nu «declarație» !" Andrei însă continua să scrie, ca și cum nu l-ar fi auzit : „... recunosc prin prezenta că eu am furat ceasul domnului Gonțea. L-am vîndut pe stradă unui necunoscut cu o mie patru sute patruzeci de lei, iar banii i-am ascuns în icoana din casă. Drept care semnez". Iscăli declarația și se ridică de la masă. Comisarul îl fixă gînditor cu privirea, nevenindu-i parcă a crede că ceea ce el calculase perfect eșuase, și răcni deodată : „Afară ! Grijania mă-ti !" Și ordonă unui agent să-l bage în celula a treia.

Capitolul IV

După două zile, îi puseră cătuşe la mîini şi-l porniră la închisoare împreună cu alţi trei arestaţi. Mergea absent, ca prin ceaţă, înainta mecanic, golit şi parcă năuc, incapabil de a gîndi la ceva. Nici trecerea portiţei închisorii, nici luarea amprentelor digitale, apoi tunsul, hainele vărgate, nici noul său nume, „318 de la 23 comun", coridoarele lungi şi întunecoase, cu zăvoare, rînd pe rînd descuiate şi încuiate la loc, nu-l scoaseră din starea aceasta, ca şi cînd nu despre el ar fi fost vorba, cu altcineva, complet necunoscut lui, se petreceau toate prin cîte trecea. Fu oprit în faţa unei uşi şi, după ce-o descuie, gardianul îl îmbrînci cu putere înăuntru. Nimeri într-un perete vărgat, care, urlînd şi rîzînd, îl aruncă într-un alt perete, tot urlător şi vărgat. Fu prins şi aruncat iar. Azvîrlit dintr-un perete în altul, zbura ameţit, asurzit de zbieretele şi răgetele lor. Încercă să se agaţe de braţele unuia. Nu reuşi şi fu proiectat în partea opusă. Vru să se smulgă, să se lase la pămînt, ca să se prindă de picioarele lor, dar ei îl ridicară şi-l azvîrliră din nou. „Ajunge !" strigă cineva cu putere. Cei de la „23 comun" îl lăsară să alunece din braţele lor pe ciment şi se traseră în lături. Sculîndu-se, dădu cu ochii de o namilă ce stătea tolănită într-un cot pe o tăblie mare de fier, un pat comun, un prici pe care să încapă zece sau chiar cincisprezece oameni. Namila îi făcu semn cu degetul ca unui ţînc, să vină la el. Înţelese că este şeful, starostele acelui „23 comun", şi se supuse instinctiv. Pe umerii laţi şi puternici, anormal dezvoltaţi — ridicîndu-se în capul oaselor, namila îşi încrucişase braţele —, era aşezat aproape direct, fără gît, un cap micuţ, ca de muscă, cu gura şi nasul ieşite mult înainte, fruntea îngustă, izbită ca de un pumn, cu ochi cu tot, mult înapoi. Aşa îi era şi porecla : „Cap-de-Muscă". „Aici toată lumea ascultă de mine !" Jinga nu spuse nimic. Ar fi vrut să-i susţină privirea nu atît în sens de înfruntare, cît atras de ochii mici şi rotunzi, ca nişte ochi de găină şi tot aşa de inexpresivi, dar nu reuşi şi o coborî în pămînt. Cap-de-Muscă îl concedie

printr-un gest. În timp ce-şi căuta un loc să se aşeze, ceilalţi se strînseră ca la o comandă lîngă priciul lui Cap-de-Muscă şi reluară bîza întreruptă pentru a-i face primirea.

Şedea de dimineaţa pînă seara retras în colţul pe care şi-l făcuse al lui — îndată ce toaca suna deşteptarea, priciurile erau ridicate, prinse în cîrlige sus pe pereţi — ascultînd absent ce vorbeau între ei, cum se lăuda fiecare că a făcut şi a dres, cum îi „blătuiau" pe comisari şi agenţi... Erau mai toţi recidivişti, borfaşi care furau de prin curţi sau intrau dimineaţa în case escaladînd ferestrele lăsate deschise, escroci care „palmau" banii sau făceau „din unu doi", spărgători, „trăznitori", cum li se mai spunea, pungaşi de buzunare care operau prin pieţe şi tîrguri şi faţă de care „şuţii" de pe trenuri se ţineau cu nasul pe sus... Gradele nu se acordau însă decît în raport cu anii la care fuseseră condamnaţi şi după puterea din pumni. Erau locotenenţii lui Cap-de-Muscă şi îşi aveau locul pe priciul lui, niciodată ridicat. Aproape că nu-i auzea, de parcă urechile i-ar fi fost vătuite. Se spurca mereu şi mereu că nu făcuse şi pe dracu-n patru ca să-l anunţe pe Enciu că Siguranţa se interesează de el. Să-i fi trimis vorbă prin vreun arestat căruia urma să i se dea drumul şi care să prezinte încredere. Dar care ?... Şi-i trecea în revistă, fără să se poată opri la nici unul. Şi atunci îşi spunea că nu-i cîntărise el bine, nu se poate să nu fi fost barem un om potrivit, care s-o facă cel puţin pentru bani, pentru o răsplată în bani. Apoi se întorcea iarăşi la el, blestema ziua în care venise la Gonţea, ca în cele din urmă să-şi spună că aşa i-a fost scris, să fie însemnat hoţ ca Bojin, asta şi face : îşi urmează destinul...

*

* *

...Spitalul îl impresionase atît de puternic, totul era atît de nou pentru el, şi baia, şi felul cum erau îmbrăcaţi oamenii, şi cărucioarele văzute pe coridor, şi saloanele, încît încetă să se mai mire. Se obişnui însă repede şi începu să colinde peste tot, de parcă ar fi fost internat de cînd lumea. O singură dată îşi aduse aminte de sat — atunci cînd se gîndi dacă n-o să se piardă cumva gula printre lucrurile acelea multe din magazie. Pentru o clipă

văzu uliţa, curtea pustie, toţi plecaţi, unchiul Mărinică la primărie, mama Fana cu dădica la cîmp, şi asta fusese tot. Pînă într-o zi, cînd maică-sa, care-i spusese să-i zică „tanti", veni să-l ia acasă. Pe stradă, cu el de mînă, îmbrăcat în haine noi, albe, cu guler albastru de marinar, tighelit pe margine cu cîteva dungi din şiret alb, încălţat cu săndăluţe, albe şi ele, Lucreţia îi spuse : „Tatăl tău adevărat a murit. Demult. Încă înainte ca tu să te naşti. Nu ţi-a spus Fana ? Ţi-a spus. Eu însă m-am căsătorit cu un alt bărbat... Tu trebuie să-l asculţi şi să fii cuminte ! Să nu-l superi niciodată, pentru că mama ta îl iubeşte mult, mult şi nu poate trăi fără el." Apoi se urcară într-o birjă care îi lăsă pe un bulevard la capătul căruia se vedea o clădire mare, cu trăsuri oprite în faţă, una în spatele alteia, şi cu forfotă nemaipomenită de lume. Lucreţia îi spuse că acolo e gara, îl luă de mînă şi porni cu el mai departe pe o străduţă, ceea ce îl făcu să se întrebe de ce coborîseră înainte şi nu chiar la poartă, ca să-i vadă lumea venind cu trăsura acasă. Gardul în dreptul căruia se opriră i se păru prea înalt, curtea lungă şi îngustă, stearpă, duşmănoasă, presărată, înspre partea gardului, de parcă l-ar fi sprijinit, cu pietre mari, albe, înalte, şi doar şopronul din fund, cu lucruri pe care nu le putea desluşi, îl îmbie, cu o promisiune de joacă. Însă casa era frumoasă, cu ferestre mari şi intrare boierească. Din antreu, Lucreţia încercă clanţa uşii din dreapta şi, deschizînd-o, băgă capul în cameră. „Ai venit ?" întrebă şi, întorcîndu-se spre Andrei, îl trimise să se joace în curte. „Nu, adu-l încoace !" răsună din cameră o voce poruncitoare de bărbat. Era Bojin. Cînd intră, îl găsi ridicîndu-se de pe o dormeză pe care stătuse culcat. Acesta îl examină încruntat, îi aruncă o privire Lucreţiei, îl cercetă iar, şi arătînd spre un scaun, îi spuse să stea jos. „Ca să lămurim lucrurile de la bun început !" preciză. „Ce rost are ?..." se rugă Lucreţia de el. Dar Bojin o repezi, spunîndu-i să nu se bage, şi i se adresă lui Andrei : „Maică-ta spune că te-a făcut cu mine. Dar eu nu cred. De-aia nu te-am vrut şi nici nu te vreau. Ai înţeles ? Nu te-am vrut şi nici nu te vreau. Nu, nu-mi trebuieşti ! Clar ? Aşa că n-ai să-mi spui tată ! Nu ţi-s eu tată ! Ai să-mi spui «nenea Nelu». Nu, se răzgîndi, ai să-mi spui «nenea Bojin». Aşa să-mi spui. Acu, pentru

c-ai fost bolnav şi te-a adus maică-ta, fie !... O să vedem noi ce-o să facem cu tine... încheie, se întoarse spre Lucreţia şi arătă întrebător cu capul spre uşă. „A zis că da şi mi-a cerut bani, îl lămuri Lucreţia. E-n criză de bani. Şi cum îi are, îi bea. E beat mai tot timpul. Nu ştiam însă ce-ai să hotărăşti..." Şi-l trimise pe Andrei să se joace în curte.

Ieşi, vru să sară „clasa" pe cărarea de cărămizi ce venea de la poartă — săndăluţa albă, cu cataramă lucioasă, se bontea, se lăţea, se strîmba prin lacrimile ce începuseră să-i curgă şiroaie. Din cameră se auzeau prin fereastra deschisă vocile celor doi, şi el, cu gîndul precis de-a asculta ce vorbesc, se aşeză într-un loc de unde să-i poată auzi cît mai bine şi fără ca să fie surprins. Vorbea Bojin : „În Bucureşti sînt prea mulţi de hrănit. Iar «înuntru» ziceau că ăsta-i finuţ, tînăr, cu carte... Face pe răul... Trebuie să ştii cum să-l iei. Cu cele două «mori» de pe drum, m-am dus de-a dreptul la el. S-a ridicat, ha-ha ! şi-a zis să iau loc. Mulţumesc, zic, şi-am rămas în picioare, să nu se-nfurie mai tîrziu. Domn' comisar-şef, eu sînt Bojin, zis Boieru, poate aţi auzit de mine... Mda. Spune ! Stai jos ! Nu, mulţumesc, sînt băiat de inginer, îmi cunosc lungu nasului, am cei şapte ani de-acasă... M-am prezentat la dumneavoastră, zic, pentru că vreau să mă stabilesc aici, în oraş. Aici ? s-a-ncruntat. Da, dar vă asigur că n-o s-aveţi nici o problemă cu mine. Numai cu domiciliu... Soţia-i din oraş... În rest, parohia dumneavoastră o să fie sfîntă pentru mine. N-o să am treabă în ea. Cine-mi garantează ? m-a luat el la fix. Libertatea mea. Şi vă rog să fiţi atît de amabil şi să nu refuzaţi o mică atenţie. Şi-i pun pe masă un «Movado» de aur, nou-nouţ, foiţă de ţigară, nu alta. Celălalt e-un «Schaff», nu era să i-l dau lui. Bine, zice, îmi placi. Eşti în felul tău un tip ! Cred şi eu, de la cine mai pupă el un «Movado» extraplat, de aur ? ! O singură rugăminte o să am, zic, dom'le şef, dacă-mi permiteţi... Da, spune, a rîs. Vezi Doamne, am şi început să mă întind. N-aş vrea, zic, să se afle şi să fiu deranjat de fiecare mitocan de agent ! Mai trec eu pe la dumneavoastră... N-ai să fii. Pînă în momentul în care nu-ţi vei călca promisiunea ! N-o să mi-o calc niciodată. Fiţi sigur. E-n primul rînd interesul meu !..." „Şi dac-o

întorcea ?“ se temu Lucreţia. „Nu putea s-o-ntoarcă. Nu l-am întrebat dacă primeşte sau să-i dau de înţeles, i-am pus «moara» pe masă ! Şi-un «Movado« nu iartă ! Nu eram cu «fapt» la el sau adus... Casa-i frumoasă, rămînem aici. E tot ce ne trebuie : aproape de gară... ăsta-i singur... Dacă-i şi beţiv, cum spui... Cine-i ? Ce-nvîrte ? Că doar nu din cioplitul crucilor şi-a ridicat el casa ? ! Şi chiar mobila... După pietre şi ce-i în şopron, n-a mai lucrat nimeni de mult !...“ „Pietrele le-a ţinut de ochii fiscului cînd s-a apucat de lumînărărie cu asociatul cu care i-a fugit nevasta... O stricase luxu, zice, o să-ţi povestească el... De-atunci bea şi lucrează cu bucata cînd la un atelier, cînd la altul...“ „Ce-ar fi să ne vîndă casa ?“ „S-o cumpărăm ?“ „De ce nu ? ! Încetul cu încetul. Crezi că-i rău să ai nişte bani băgaţi într-o casă ? ! O casă se vinde uşor !...“ „Numai să vrea...“ „Da' cine-l întreabă ? ! Îţi cere bani înainte ? Dă-i ! Nu eu, tu să-i dai ! N-am mutră de fraier. Îi dai şi iei chitanţă. Fără să scrii că în contu chiriei. Lucreţia, spune drept : cu cine-i băiatu ? o întrebă deodată. Cu mine sau cu judecătoru de instrucţie ?“ „Cu tine. Ai numărat, ai socotit... Rămăsesem cînd mi-ai zis să mă culc cu el, numai să schimbe corpu delict...“ „Treaba ta. E-al tău, te-nţeleg... creşteţi-l ! Numai să nu ne încurce...“ „N-o să ne încurce. Are camera lui. Ştiam c-o s-o dea, vrea bani.“ „Foarte bine că vrea ! Dă-i, împrumută-l. Dă-i cît îţi cere. Beţiv, o să se-nnădească la luat... Şi cînd o să se-adune o sumă mai mare, să n-o poată găsi şi plăti, mă pregătesc cu bani şi-l strîng cu uşa. E-aproape de gară, cu gardul ăsta înalt să nu-i ştii, să nu te ştie vecinii.. Voiajor comercial... Băiatul să nu iasă pe stradă ! Să se joace în curte. Pînă hotărîm ce-o să facem cu el.“

Plecă, ducînd cu sine cuvintele „pînă hotărîm ce-o să facem cu el“. Se aşeză pe o piatră de cruce, sub şopron, unde se gîndi, întorcînd pe toate feţele, la cele vorbite de Bojin şi Lucreţia. Spre seară, cînd proprietarul se întoarse acasă, Andrei tot acolo stătea. Clempănind din proteza piciorului drept, pe care-l grăbea de preaplinul băşicii, Uţă veni drept spre el. Îl văzu abia în ultimul moment, bombăni şi schimbă drumul spre closet. După ce ieşi, îl întrebă ce face acolo. Dar nu pentru că ar fi avut cine ştie

ce sub şopron şi Andrei ar fi putut umbla cu stricăciuni, ci, dimpotrivă, că-l văzuse stînd prea cuminte. Andrei se ridică de pe piatră şi vru să se îndepărteze. „Stai, stai ! îl opri. Că n-am spus nimic ! Cum te cheamă pe tine ?“ îl întrebă Uţă, dînd să-l mîngîie, numai că băutura îl făcu să se dezechilibreze şi, repezită în pămînt, proteza trosni din toate încheieturile. Toată lumea ştia că n-are un picior şi cînd mergea se vedea de departe că-i şchiop, dar el rămăsese cu o jenă pe care nu şi-o putuse învinge — căuta pe cît putea să-şi ascundă beteşugul. Îşi comandase la Bucureşti o proteză care-l costase o grămadă de bani, apoi alta şi mai scumpă, la un specialist din Timişoara, însă nici a doua nu-l mulţumise şi el pusese pe la încheieturi garnituri de cauciuc, să nu se mai audă, iar gheata o umpluse cu pîslă, să nu bocăne. „Ia vino cu mine, să-ţi dau eu ceva !“ îl chemă, luîndu-l de mînă. Îi arătă casa, îi spuse cu mîndrie că-i făcută de el, din puterile lui, alta mai frumoasă nu-i în Mălina, cum se chema acel cartier, antreu cu parchet, nu cu ciment, cu oglindă şi cuier, cu loc pentru galoşi şi şoşoni şi găuri pentru umbrele ori bastoane, apoi îi arătă sobele, mobila, îi spuse cine i-o făcuse, cît îl costase, dădu drumul aparatului de radio şi începu să-i vorbească despre nevastă-sa, pe care o aşteptase cu aparatul cîntînd, abia cumpărat, zicîndu-şi că trebuie să vină din moment în moment... Îi făcuse toate poftele, a crezut că-l iubeşte, că nu putea fi alta mai mulţumită, era bucuros că avea lîngă el un suflet cu recunoştinţă şi dragoste, chit că dragostea era din interes, dar avea, pentru că o viaţă întreagă a fost tot mereu singur... Andrei îl asculta şi uitîndu-se în ochii buni şi calzi ai lui Uţă, îi venea să-i spună să nu mai ia bani, uite ce plănuise Bojin. Apoi, ridicîndu-se de pe pat, Uţă scoase din dulap un drîmb şi i-l întinse lui Andrei. „Ia de la mine... Cîntă din el...“ Andrei luă drîmbul şi dădu să plece, dar Uţă îl opri. „Stai să-ţi arăt...“ Îşi potrivi drîmbul în gură şi începu să cînte cîntec după cîntec.

Cum n-avea voie să iasă din curte, şedea mai tot timpul sub şopron, într-o roabă de lemn, şi se uita la gardul lung şi înalt, ale cărui uluci le învăţase după no-

duri, după tăietura de sus a dinților, după semnele rindelei sau ale fierăstrăului, după locul lor lîngă stîlpi și mai ales după fața fiecăreia. Dimineața, cînd ieșea din casă — și de-abia aștepta să iasă și să se întîlnească cu ele — îl primeau, unele mai zgomotos, altele dînd doar cuviincios din cap, fiecare după cum îi era firea, mai veselă sau mai tăcută, mai isteață sau mai tîrzie la minte... Le cuprindea pe toate dintr-o privire, zîmbindu-le cu dragoste, apoi se îndrepta spre locul lui sub șopron, fără să se grăbească. sau, mai bine zis, fără să le arate că se grăbește, aranja bucata de țol, așternînd-o frumos pe fundul roabei, și abia după aceea se urca în ea, așezîndu-se în așa fel încît să se sprijine cu spatele de marginea mai înaltă și mai lată, ca într-un fotoliu. Îndată ce era gata, ulucile și începeau să se înghesuie la vorbă, care mai de care să fie întîi. Andrei o preferă pe Împintenata. „Ei, cum fuse ? Ce zise dădica Ileana de oglindă și basma ? Îi plăcu basmaua ?“ „Îi plăcu, cum să nu-i placă ? ! Se băgă după cunie, se legă cu ea și se tot uită în oglindă. Pînă o strigă mama Fana. Ascunse atunci repede basmaua și oglinda în sîn și-mi zise să vin după ea la platagele, să ne vorbim vorba în liniște. Da' eu uitai s-o întreb cam în ce parte îi locul, așa că bătui cîmpurile, loc după loc...“ „Nu te gîndiși că înspre Jii, înspre partea apei se pun platagelele ?“ „Ba mă gîndii, da' după ce le măsurasem pe toate. Cînd o găsii, era plînsă.“ „Plînsă ? Basmaua, ori ce ?“ „Nu, nu-i de basma vorba. În timp ce da cu sapa, se gîndi să-ți trimită o bucată de Jii, băgă dară basmaua și oglinda sub o tufă lîngă care lăsă sapa semn, luă toporișca și fuga la vale, la Jii. Cînd începu să dea, să despice din Jiu, o simți Hoțu, cîinele negru al Jiului dinspre partea aceea. O fi auzit văităturile lui stăpîne-su, că odată se repezi ca o nălucă, și dădica abia avu timp să smulgă toporișca înțepenită în Jii. Hoțu apucă toporișca cu dinții și începu să se cațere pe coadă, spre mîna dădicăi. Ce era să facă ? Dădu drumul la toporișcă și se puse pe fugă. Parcă poți de cîine fugi ? ! O apucă de fustă și i-o croi în două, norocu a fost c-a sărit Pistruiata, pe care o trimiseși la undit, altfel nu știu ce se-alegea de dădica.“ „Aș fi ajuns eu mai devreme, da' eram tocmai pe malul rîpos, unde face Jiul dracului cu

ochiul. Abia-l gonii, fir-ar el de cîine cu sufletu lui !“ „Ăl cu urechile tăiate, negru la păr, de-i aruncară unii boţuri de mămăligă cu ace, să-i sfîrtece maţele, că nu puteau undi din pricina lui, da' el doar mirosi boţurile şi le împinse în apă cu botu ! Lasă, că-i punem noi pielea pe băţ ! La noapte, să iei vreo zece uluci, le-alegi pe care crezi tu... O iei şi pe Subţirica cu tine... Nu, pe Subţirica nu, pe Subţirica o s-o trimit la Aurel. Lasă, că vă-nvăţ eu cum să faceţi să nu vă mai scape“, îi promise Împintenatei şi îşi mută privirea la Trei-Ochi-la-un-Loc...

Pînă într-o zi, cînd Andrei dădu de adevărat cu ochii de plopul din curtea vecină, dinspre spatele casei, crescut cine ştie cum în acel cartier, căci Mălina fusese înainte maidan, groapa de gunoi a oraşului, şi casele răsăriseră, una cîte una, numai după ce fuseseră construite calea ferată şi gara. Îl văzu şi i se făcu de harţă cu plopul. Aduse roaba, o sprijini de gard, trecu dincolo, în curtea vecină, se urcă pe cocina porcului şi se apucă de o creangă. Ştia cum să prindă copacul între tălpile picioarelor, braţele îi erau numai vine, şi el se ridică sus, tocmai sus, din creangă în creangă, cuprins de nebunia urcuşului, de nebunia că ar putea să vadă Jiul de sus. De la coaja copacului, crăpată pe alocuri, cu marginile ca nişte dinţişori de fierăstrău, îşi zdrelise pielea picioarelor, a braţelor, însă el nu se lăsa. La un moment dat nu mai reuşi să apuce creanga următoare. Se săltă din nou şi tot nu putu s-o ajungă. Se săltă încă o dată. Şi încă o dată. Avîntîndu-se iar, se agăţă. Puterile îi erau însă sleite, simţi cum îi slăbesc degetele, cum se desfac. Norocul i-a fost că acoperişul cocinei nu era prea solid, făcut din nişte scînduri învelite cu carton asfaltat, şi că porcul se afla înăuntru, astfel că şocul căderii de la mai bine de douăzeci de metri fuse în mare măsură atenuat. Îl ridicară vecinii, alarmaţi de zgomotul scîndurilor rupte. Lucreţia era plecată cu Bojin din oraş, însă Uţă se nimeri acasă — băuse pînă noaptea tîrziu şi nu se mai dusese la lucru. O rugă pe nevasta cizmarului, în curtea căreia căzuse Andrei, să se repeadă pînă la un doctor care stătea nu prea departe, pe Gării, şi luîndu-l în braţe pe An-

drei, îl duse acasă. „Bine, mă, în plop, mă ? ! Cine-a mai văzut, mă, om în plop ? ! Să nu fi pățit ceva la șira spinării, să rămîi cocoșat !“. „Nu, numai mîna și umărul, acolo mă doare.“ Și îi zise ceea ce de mult ar fi vrut să-i spună : „Domnule Uță, să nu mai luați bani înainte ! Să nu mai luați ! Ați și luat chiria pe un an și ceva ! Dacă o să cereți... O să vă dea cît o să cereți. Și-o să vă ia casa !“ „Casa ? Să-mi ia casa ?“ „N-o să vă mai îndatorați, nu-i așa ?“ Uță nu-i răspunse, dădu doar din cap.

La două zile de la internarea lui Andrei la spital, în patul din dreapta fu adus un băiat de aceeași vîrstă cu el, Bogdan. Îndată după plecarea surorii, acesta scoase dintr-o servietă o *geografie* și începu să învețe. „Măi să fie !“ își spuse Andrei. Culcat cu fața în sus, singura poziție cu putință — din pricina claviculei fracturate și ea, mîna îi fusese așezată, ca o aripă frîntă, pe o scîndurică, totul într-o platoșă grea și groasă de ghips — Andrei îl privea cu uimire cum citește și apoi repetă în gînd, cu ochii închiși, pe de rost. Și cum lui nu i se întîmplase niciodată să cîtească o lecție de două ori, darmite s-o mai spună pe dinafară, izbucni în rîs. Bogdan se întoarse, intrigat, și Andrei încercă să se justifice : „Mi-adusei aminte de ceva“. „Doi, treci la loc !“ glumi Bogdan, ațintindu-l cu degetul. „Mai ascultați-mă, vă rog ! Eu știu, dar...“ se prinse Andrei în joacă, rîzînd. Apoi îl întrebă pe Bogdan de ce învață așa, pe de rost. „Mă dă la liceu și trebuie să obțin medie mare. Pe tine nu te dă ? N-ai terminat școala primară ?“ „Ba o terminai.“ „Și nu te dă la liceu ?“ „Nu știu“, spuse Andrei indiferent și își aduse aminte că și Aurel zicea de liceu. „Cum nu știi ? Nu vor părinții tăi ? N-au bani pentru taxe ?“ Andrei nu-i răspunse ; ce era să-i răspundă ? „N-au bani, nu-i așa ?“ deduse Bogdan. Andrei îi confirmă printr-o mișcare a capului. „Nici ai mei n-au. Însă tata mi-a spus c-o să muncească cît o să poată, ca eu să învăț, pentru că în afară de un nume cinstit, altceva n-o să aibă să-mi lase. Iar dacă n-o să învăț bine, o să mă dea la liceul industrial, să învăț meserie. Dar eu sînt bine pregătit...“. „Unde să te dea ? îl întrerupse Andrei. Ce să faci ? La ce liceu să te dea dacă n-ai să înveți bine ?“ „La liceul industrial. Și-n loc să ajung avocat, sau doctor, sau ofițer, o să ajung mese-

riaș..." Vorbele unchiului Mărinică despre meserie, că pentru el, Andrei, care-i fără tată, o meserie ar fi a mai prima întîi, îl făcură să-i spună Lucreției, cînd veni să-l vadă, că ar vrea să dea examen la liceul industrial. „La liceu ?" întrebă, privindu-l surprinsă. „Da, dar trebuie bani pentru taxe...". „Dacă ar avea internat... întrevăzu ea o soluție. Dar crezi că vei putea reuși ?" „Reușesc ! Învăț pe cărțile lui Bogdan. Cel din patul de-alături. Îmi dai bani pentru taxe ?" „Da, o să-ți dau." De bucurie, Andrei vru să-i sară de gît, s-o sărute, dar în aceeași clipă pielea i se făcu ca de gîscă, de parcă un frig i-ar fi cuprins tot trupul. Se porni să vorbească pe nerăsuflate : „Aflai tot de la Bogdan. Se cere actul de naștere, certificatul de absolvire a școlii primare, patru fotografii... Certificatul medical mi-l dă de-aici. I-l dă și lui Bogdan."

Se pregăti după manualele colegului său de salon, ascultîndu-se reciproc, și se duse la prima probă a examenului, matematicile, plin de încredere în forțele sale. Îl sperie oarecum clădirea impunătoare a liceului, curtea vastă, plină de candidați și părinți, privirile tuturor îndreptate asupra platoșei de ghips care îi imobiliza mîna stîngă... Avusese grijă să ia cu el un mîner de alamă de la o clanță pentru a fixa coala de hîrtie, dar nu se gîndise s-o roage pe Lucreția să-i destupe sticluța cu cerneală. Își dădu seama cînd profesorul începu să scrie problemele pe tablă. Cu penița era exclus să-l scoată și o și strica pe deasupra ; încercă să bage dopul înăuntru cu celălalt capăt al tocului. La un efort reînnoit, acesta cedă și din sticluță țîșni cerneala ca dintr-o fîntînă arteziană, împroșcîndu-i fața, mîinile, hainele albe de marinar, banca și, ceea ce i se păru mai grav, coala de hîrtie cu ștampila liceului. Se pierdu. Ce să facă mai întîi ? Să-și curețe mîinile, banca, sau să transcrie problemele de pe tablă ? Și pe ce să transcrie ? Coala era pătată și ea. Îl cuprinse disperarea și se sculă în picioare. „Domn' profesor, vă rog ! spuse plîngînd. Vărsai cerneala pe coală !" Profesorul zîmbi cînd îl văzu cum arată, îl trimise să se spele, iar cînd reveni îi dădu o coală nouă și-l așeză într-o bancă din primul rînd, alături de un alt candidat.

Liceul cu ateliere de tot felul, prin care colinda după terminarea meditațiilor, cercetîndu-le cu nesaț, întrebînd, mereu întrebînd, cu viața de internat în mijlocul celor de o seamă cu el, cu farse și jocuri, cu grija lecțiilor, îl absorbi. Cînd mai rămăseseră doar cîteva zile pînă la terminarea cursurilor și întregul liceu, ieșind din încordarea încheierii mediilor, începu să trăiască exuberanța vacanței de vară, Andrei fu cuprins de un sentiment de singurătate ; privea tăcut și trist cum ceilalți se bucură — pe el, dincolo de porțile școlii, nu-l aștepta decît curtea din care nu avea voie să iasă.

Dar nu se întîmplă așa. Sezonul băilor și al vilegiaturii începuse, Lucreția îl chemă într-o zi și îi spuse că ei vor lipsi mai mult timp de acasă, a vorbit cu cîrciumarul din colț, de pe strada Gării, se va duce în fiecare zi să mănînce la el. Și îi dădu două sute de lei, să aibă de-un cinema, de-o înghețată. Îi plăcu veșnicul du-te-vino al cîrciumii. Se așeza la masa domnului Uță — rar se întîmpla să nu-l găsească acolo — mînca, apoi rămînea să privească la lume, să asculte vorbele fiecăruia, să se uite la cîrciumar cum aleargă cu băutura la mese, încercînd să priceapă semnele ascunse între el și nevastă, care servea la tejghea. Cînd îl vedea intrînd, Uță mișca scaunul de alături, în semn de invitație, dar nu scotea un cuvînt. Se uita tot timpul, tăcut, prin ușa deschisă, în stradă, bea cîte puțin din pahar, cînd se golea îl umplea cu preocupare dintr-o sticlă de-o litră, iar cînd se golea și aceasta, bătea cu ea în masă și trăgea cu o bucățică de cretă, ținută alături, ca la table, rîndul pe care-l băuse. Andrei vrusese să intre în vorbă cu el, dar Uță nu-i răspunsese. Nici nu se întorsese măcar. Abia la întrebarea pusă aproape fără voie ; „De ce bei, domnule Uță, atîta ?“, acesta își mutase privirea pe el și duse degetul la gură în semn de tăcere. În vacanța de Paști tot așa se întîmplase, rămînînd singuri acasă, îl întrebase nedumerit de ce mai ia bani cu împrumut, îi spusese doar ce urmărește Bojin ! Atunci însă gestul fusese mai mult în semn de secret decît de tăcere.

În scurt timp îl cunoscu pe Lucian, băiatul cîrciumarului, elev în a treia la „Carol“, și prietenii acestuia deveniră

și ai lui. Pînă într-o zi, cînd se întîlni cu șeful dormitorului, un „domn elev“ din a VI-a, de la care află că, în perioada verii, unii elevi din clasele superioare, ca să cîștige un ban, lucrează în atelierele liceului la comenzile primite de la diverse instituții sau firme. Deveni nelipsit din mijlocul lor, făcea tot ce i se cerea. După un timp, „domnii elevi“ începură să-l ia la filme și de multe ori îl primeau să joace oina cu ei — gula, foarte asemănătoare cu oina, îi era de folos. Așa se făcu că în a patra deveni un fel de erou al clasei, singurul elev din cursul inferior care juca în echipa liceului, cîștigătoarea cupei după un meci dramatic cu reprezentativa Școlii normale. Un coleg de clasă, Ovidiu Nicolau, îi căuta de mai multă vreme prietenia, îi dăduse de cîteva ori să se plimbe cu bicicleta, un „N.S.U.“ nou-nouț, cu pneuri groase cum nu mai văzuse alta în oraș, îl invitase acasă, la cinematograf... Rugat de Ovidiu, Andrei aranjă cu membrii echipei ca Nicolau să primească în grijă echipamentul și deci să fie considerat ca făcînd parte din oficiali la meciul cu cei de la „Frații Buzești“. Așa se și întîmplă. Numai că, după terminarea meciului, Ovidiu nu-și mai găsi bicicleta. O lăsase lîngă ușa atelierului de tîmplărie, o ținuse mereu sub observație, o văzuse cu cîteva minute înainte de fluierul final al arbitrului... Odată dispăruse ! O căutară prin toată curtea, prin ateliere, prin spatele lor, pe coridoarele liceului, zicîndu-și că-i vorba de-o glumă a vreunui coleg. Dar bicicleta nu fu găsită și, în cele din urmă, Ovidiu, știind ce-l așteaptă de la taică-său, plecă acasă plîngînd. A doua zi, la sfîrșitul orelor, la liceu își făcu apariția domnul Nicolau, însoțit de un agent de poliție. Odată cu Andrei, fură chestionați toți cei care participaseră la căutarea bicicletei sau care spuseseră că văzuseră bicicleta acolo, lîngă ușa tîmplăriei, ca în final agentul să ajungă la concluzia că autorul furtului este foarte greu de stabilit, deoarece la meci asistaseră și o mulțime de băieți de la alte licee. Colegii lui Ovidiu se jurară însă că nu se vor lăsa pînă n-or să prindă ei hoțul. Așa că în ziua următoare, cei care găsiseră pe acasă pipe sau șepci, fără de care nimeni nu putea fi un adevărat Sherlok Holmes, le aduseră la școală. Ovidiu fu numit detectiv-șef, clasa împărțită pe brigăzi, fiecăreia repartizîndu-i-se cîte un

obiectiv, în primul rînd maidanele mai cunoscute, unde se juca fotbal. În prima duminică nu se obţinu nici un rezultat, iar în cea următoare cădeau Paştile. Hotărîră să nu întrerupă cercetările, pentru că, fiind sărbătoare, hoţul ar putea ieşi la plimbare cu bicicleta. Brigăzile fură reorganizate cu cei rămaşi în oraş pe timpul vacanţei, dar speranţele puse în acea duminică nu se adeveriră. În drum spre casă, Andrei se opri la cîrciumă cu gîndul să-l caute pe Lucian ; îi spusese despre bicicletă, poate aflase ceva. Îl găsi la tejghea. „Cum, nu ştii nimic ? se miră Lucian. N-ai fost acasă ? I-a dat foc Uţă ! S-a spînzurat !" Apropiindu-se în fugă, văzu lume adunată pe stradă, iar din acoperiş doar un rest. Curtea era plină de lucruri scoase din casă, azvîrlite unele peste altele, totul plin de apă, care se mai prelingea încă din pod, pe pereţi. Fu luat de gardianul care îi dăduse drumul în curte şi dus înăuntru la un comisar ocupat cu interogarea unui vecin. Acesta îl întrebă unde îi sînt părinţii, îi spuse, apoi, dacă îl văzuse în ziua aceea pe proprietar, nu, nu-l văzuse, şi comisarul îl expedie. Trecînd în camera de alături, lăsă uşa întredeschisă şi află astfel că Uţă se urcase în pod, legase o frînghie de-o grindă, stropise pe jos şi lemnăria cu gaz şi, după ce îi dăduse foc, îşi băgase capul în laţ. Norocul a fost că un vecin, care îşi cumpărase radio de sărbători, se urcase pe acoperiş, ca să-şi instaleze antena, a văzut focul şi a dat alarma la timp. La plecare, comisarul îi spuse că în camera proprietarului fusese găsit un bilet în care Uţă a scris că el a dat foc casei, iar ce-o să mai rămînă din ea, ca şi locul, lasă cu limbă de moarte domnului Bojin, în contul banilor pe care i-a primit de la el cu împrumut. „Aşa că taică-tu să se prezinte la mine !" La cimitir veniseră doar vecinii — Uţă n-avea pe nimeni, sau poate avea, dar nu se ştia. Uimit de cele văzute acolo, se uită la cavouri şi monumente şi o luă încet spre casă. Şi, deodată, privirile întîlniră într-o curte bicicleta lui Ovidiu, rezemată de zid. Da, era fără îndoială „N.S.U."-ul colegului său. Nu mai stătu pe gînduri, deschise încet portiţa, se strecură înăuntru, trase cu băgare de seamă bicicleta afară ; cînd fu în stradă, sări în şa şi începu să apese înfrigurat pe pedale. Fapta sa căpătase proporţiile marilor acte, se şi vedea purtat pe braţe de

băieţi într-o faimă definitivă de detectiv sadea. Şi domnul Nicolau şi Ovidiu fură cît se poate de bucuroşi de găsirea bicicletei, băieţii îl sărbătoriră, e adevărat, nu chiar aşa cum se aşteptase, dar peste cîteva zile lucrurile luară o cu totul altă întorsătură. Se pomeni acasă cu un agent de poliţie care se arătă neîncrezător în cele povestite de el şi îi ceru să-l însoţească, pentru a-i arăta curtea unde descoperise bicicleta. Lucreţia şi Bojin plecaseră la un avocat, în legătură cu biletul lăsat de Uţă, nu avu încotro, se supuse. Cînd ajunseră în marginea cimitirului, se încurcă în străzile mici şi întortocheate din jur, complet necunoscute lui. Gîndindu-se la Uţă, le parcursese absent, iar după descoperirea bicicletei, gonise în febra faptei mai repede împlinite. Fusese un prost : trebuia să fi lăsat bicicleta unde era, să fi luat doar adresa, strada şi numărul casei. Agentul îşi pierdu repede răbdarea şi-l drăcui că-l pusese să facă drumul degeaba. „Nu, pe undeva pe străzile astea.... o găsesc eu îndată !" îl asigură. „Mă, spune, mă, adevăru !" Şi în aceeaşi clipă îl pocni peste faţă, încît Andrei, pierzîndu-şi echilibrul, căzu pe caldarîm. Îl cuprinse o furie oarbă, căută o piatră, dîndu-şi însă seama de gravitatea gestului său, o rupse la fugă. După plecarea agentului, continuă căutarea casei în cauză. Fără rezultat. Se înserase de-a binelea, fu nevoit să întrerupă cercetările. Acasă, temîndu-se de agent, nu se putea duce şi tot din această cauză respinse posibilitatea de-a dormi la liceu. Dacă agentul trecuse pe acolo şi lăsase vorbă să-l prindă ? La colegi nu putea apela... Ce să le spună ? El, care descoperise bicicleta furată, era acum bănuit ? !... Singurul loc unde putea să se culce era parcul oraşului. Se gîndise la el de la bun început, dar frigul nopţii îl făcuse să caute aiurea. N-avea altă soluţie. Tremură pe o bancă mai dosnică pînă în zori, iar odată cu ivirea lor se apucă din nou de căutat. Ca să poată reconstitui drumul făcut, porni de la ieşirea din cimitir şi luă, sistematic, stradă cu stradă. În scurt timp găsi casa, îşi notă adresa şi se duse triumfător acasă, gîndindu-se că poate agentul îl aşteaptă acolo. Bojin îl primi încruntat şi îl chemă înăuntru. Pricepu că acesta aflase cele întîmplate. Intră şi se rezemă cu palmele de perete. De la aducerea acasă era prima lor înfruntare. Vorbeau rar, ca doi oameni care

n-au ce să-şi spună, complet indiferenţi unul faţă de celălalt ; în timpul vacanţelor, Andrei îl evita cît mai mult cu putinţă, lucru nu prea greu, pentru că Bojin era mai tot timpul plecat. „Ce-i cu bicicleta aia ?“ îl luă Bojin la întrebări. „Nimic. Am descoperit-o la cel care o furase.“ „Atunci de ce l-ai lăsat mască pe agent ? De ce-ai întins-o ? Unde-ai umblat toată noaptea ?“ „Să recunosc strada şi casa unde am descoperit bicicleta furată. Şi-am recunoscut-o !“ „Faci pe detectivul ? “rîse ironic Bojin. „Da, pe detectivul, nu pe hoţul !...“ îl sfidă Andrei. Bojin îl plesni peste faţă. Rămase nemişcat, privindu-l drept în ochi. Şi Bojin îl mai plesni de cîteva ori, fără ca Andrei să reacţioneze în vreun fel ; se lăsase plesnit — vreo două săptămîni nu auzise cu urechea dreaptă — privindu-l în ochi pînă ce Bojin îl dădu afară şi-i spuse să plece înapoi la internat.

Bicicleta... Acum ceasul... Şi iată-l însemnat hoţ, hoţ ca Bojin ; i-o fi ăsta destinul...

La vreo două săptămîni, îl scoaseră să-l ducă la judecătorul de instrucţie. Mergea cu capul în jos, ruşinîndu-se de ce-ar putea gîndi cei care-l vedeau escortat, purtînd cătuşe la mîini, că a omorît pe cineva sau a intrat în vreo casă... Oameni, altfel de oameni decît cei de la „23 comun“, oameni ce se duceau la treburile lor, cu gîndurile lor, cu grijile lor, mergînd fiecare în direcţia voită de el.

Pe un coridor al tribunalului, înainte de a intra în încăperea pentru arestaţi, se pomeni deodată cu Teo. Cum de-i dăduse oare prin minte ? se întrebă, nevenindu-i aproape să creadă că-i Teo, şi se simţi bucuros şi uşor. Dacă a venit să-l aştepte, înseamnă că s-a interesat mai demult, a aflat c-o să-l scoată la judecătorul de instrucţie, o să facă şi pe dracu-n patru ca să stea de vorbă cu el ; prin Teo o să-i transmită lui Enciu că Siguranţa se interesează de el. Şi mai înseamnă că Teo nu s-a îndoit în legătură cu ceasul. Cu toate că s-ar fi putut îndoi — nu-i spusese de banii ascunşi în icoană. De ruşine nu-i spusese, de ruşine că nu mănîncă şi strînge.

Îl văzu strecurîndu-se pe ușă cînd începuse să se teamă că Teo nu putuse aranja cu gardianul. Se îmbrățișară, apoi Cană îi spuse că-l încorporează, în cîteva zile îi vine și ordinul de prezentare la regiment, să n-aibă însă nici o grijă, îi lasă bani lui nea Anghel să-i pună avocat, o să se limpezească ele lucrurile, o să se limpezească precis. „Și uite niște bani", mai zise Teo, strecurîndu-i-i în mînă, după care dădu să plece. „Stai ! îl opri Andrei. De Enciu știi ceva ?". „Nu, da' de ce ?" „Să nu-l fi arestat... Te duci în piață — acu să te duci ! — unde are nevastă-sa prăvălia cu zarzavat, așa-i zice, «La Dora», și-i spui că Siguranța îl bănuiește pe meșter în legătură cu carcasele ălea, a încercat să mă bage votru printre ei, să plece imediat de la Gonțea. De aia a și scornit Gonțea povestea cu ceasul, ca să mă poată băga votru în fabrică. Acu să te duci !" „Enciu ?" se miră Teo. „Da, nu știu nici eu de ce l-or bănui tocmai pe el, care-i strungar, dar dacă m-a întrebat șeful Siguranței de el și nu de altcineva, înseamnă c-au pus ochii pe meșter. Du-te ! Du-te, să nu dea cineva peste tine aici !" Se îmbrățișară și Teo plecă.

După puțin timp, gardianul îl duse în camera judecătorului de instrucție. Acesta era ocupat, redacta, se vede, un act. Uitîndu-se la bărbatul din fața sa, se trezi întrebîndu-se dacă nu i-o fi cumva tată. Dar nu, în alt oraș probabil se întîmplase povestea aceea cu judecătorul de instrucție. Interogat, declară că fusese bătut la poliție, recunoscuse că a furat ceasul și că banii găsiți în icoană provin din vînzarea acelui ceas sub presiunea bătăii. „Toți spuneți așa ! Toți spuneți c-ați fost bătuți la poliție ! Bine, să zicem că te-au bătut. Ceasul a fost recuperat însă ! Recuperat și restituit păgubașului. Domnului Gonțea. Uite-aici... începu judecătorul să răsfoiască dosarul. Numitul Vărzaru Ion declară că l-ai oprit pe stradă și i-ai oferit spre vînzare un ceas, spunîndu-i că l-ai găsit în parc lîngă o bancă. Nu știe cum te cheamă, dar te-a descris în amănunțime. «Înalt cam de un metru și aproape optzeci, citi judecătorul din acea declarație, în jur de optsprezece ani, ochii verzi, părul închis, pieptănat pe spate, drăguț la față, îmbrăcat într-o cămașă în dungi și pantaloni gri. Mi s-a părut a fi un băiat cinstit și am cumpărat ceasul cu suma de o mie patru sute patruzeci de lei, adică exact

banii pe care îi aveam asupra mea. În nici un caz nu bănuiam că ceasul ar fi putut proveni din furt. Mai mult decît atît, l-am întrebat pe tînăr unde anume în parc a găsit ceasul, iar el mi-a spus că pe o alee, lîngă o bancă, și că nu are ce să facă cu un asemenea ceas, mai bine își cumpără un costum de haine dacă tot i-a ieșit norocul în cale.» Ei, ce mai ai de zis, Jinga ?" „Ce să mai am de zis, domnule judecător ? ! Am hotărît că trebuie să fac închisoare, o fac. Fac închisoare."

După o lună și ceva fu scos la primul termen de judecată. Sala era plină de lume ; uitîndu-se după nea Anghel, întîlni privirile soției lui Enciu, și din semnele pe care i le făcu ea din cap, din felul cum îi zîmbi, înțelese că fusese înștiințată, îi mulțumește, totul e bine. „Cireșele negre" erau și ele acolo, alături. Îndemnată se vede de maică-sa, Irăchița se ridică în picioare, înălță mîna pe jumătate, ca o jumătate de gest, și-o retrase, de parcă brusc s-ar fi răzgîndit, se așeză în bancă și, din cîte își dădu seama Andrei, începu să plîngă. Din pricina hainelor de pușcăriaș, se gîndi și hotărî să spună, cînd i se va da dreptul la cuvînt, cum s-a întîmplat cu ceasul, ca ele să afle, să știe adevărul și să-i povestească după aceea lui Enciu. Și, deodată, îl văzu pe nea Anghel așteptîndu-i privirea, chiar acolo, în față, pe o bancă, aproape de el. Clătină trist din cap, apoi îl întrebă pe mutește ce-i cu Teo. Gardianul de-alături îi trase un ghiont.

Cînd îi veni rîndul, președintele completului de judecată îl întrebă dacă își menține sau nu declarațiile date la ancheta penală. Spuse că nu, nu le menține. „Am fost bătut, am recunoscut sub presiunea bătăilor..." „La obiect !" îl întrerupse judecătorul. „La obiect este faptul că toată povestea cu ceasul e o minciună care a fost inventată, ca să devin informatorul Siguranței !" „Se suspendă ședința !" anunță președintele și se ridică în picioare, dar Andrei continuă, aproape strigînd : „Dacă acceptam propunerile Siguranței, nu eram astăzi aici !" Gardianul îl și înșfăcase de mînă și îl împinse în camera de alături, destinată arestaților. După cîteva minute veni la el un bărbat între două vîrste și-i spuse că-i avocatul lui. „Ce-ai făcut ? îl certă. Îți agravezi situația ! Care și-așa-i fără ieșire ! Dosarul e beton armat, i-am spus și domnului An-

ghel, vă iau banii de pomană. Singurul lucru pe care pot merge e să solicit clemenţă. Că eşti tînăr... că eşti un element bun... dădeai liceul în particular... Eşti cu corp delict ! Şi declaraţia cumpărătorului te-a înfundat fără scăpare. N-am ce face, sînt legat şi de mîini şi de picioare." La reluarea şedinţei fură audiaţi servitoarea lui Gonţea, moş Anghel, care fusese martor la găsirea banilor ascunşi în icoană, şi, în cele din urmă, Ion Vărzaru, „cumpărătorul" ceasului, un bărbat de vreo 40 de ani, înalt şi slab, ce străbătuse sala şchiopătînd. La cel de-al doilea termen, solicitat de avocat pentru depunerea la dosar a probelor de „bună purtare", nu-l mai scoaseră, i se comunică doar hotărîrea prin care fusese condamnat la doi ani şi şase luni închisoare.

Spre primăvară, cînd se gîndea că o să înceapă munca la grădina închisorii, aşa cum auzise vorbindu-se, şi o să se poată cere la lucru, fură scoşi pe coridor şi întrebaţi care ştie fierărie sau dacă e vreun lăcătuş ajustor printre ei. Ieşi primul din rînd : „Eu ! Am lucrat şi una şi alta." „Nu fi dobitoc, mă, că tot cu zeamă de mălai te hrăneşte !" auzi pe unul din spatele său. Ca răspuns, Andrei făcu încă o jumătate de pas, ca şi cînd s-ar fi temut că nu va fi remarcat, cu toate că, după cum constatase, era singurul de pe întreg coridorul care răspunsese la apelul gardianului-şef. „Mă, ştii ori tragi la căldură ?" se îndoi acesta, apropiindu-se de el. „Cum să nu ştiu, dom'le şef, că-s în meseria asta de mic !" Gardianul-şef îl luă cu el, îl dădu apoi în primire unui subaltern, iar acesta îl duse în spatele corpului principal al închisorii, la o construcţie curioasă, un fel de magazie lungă, de piatră, cu ferestre mici, zăbrelite, cocoţate aproape de acoperiş. Înăuntru fusese încropit un fel de atelier în care lucrau vreo treizeci de oameni ; gardianul de la uşă îi notă numărul şi se adresă unui deţinut din apropiere : „Ia cheamă-l, mă, pe Pumn-de-Fier, să vedem ce ştie ăsta să facă !" Andrei se aşteptă la vreo namilă, ceva în genul lui Cap-de-Muscă, şi cînd colo veni, legănîndu-se uşor, un bărbat spre 40 de ani, nu prea înalt, dar bine legat, cu o faţă frumoasă, căreia o chelie pronunţată şi ochelari rotunzi de miop îi dădeau un aspect de intelectual, de profesor. Fără să vrea se uită la mîinile lui. Nu găsi să aibă ca înfăţişare ceva

care să îndreptățească porecla. Pumn-de-Fier îl examină ca pe un obiect oferit spre vînzare, îl întrebă cu vorbă leneșă, rară și moale, ce știe să facă, Andrei îi spuse, și Pumn-de-Fier dădu din cap în semn că-l oprește acolo.

Treaba nu cerea prea multă pricepere, era vorba de un gard de fier pentru casa directorului. Nu lăsa o clipă lucrul din mînă, muncea și rîdea din nimic, inventa fel de fel de povești, punea pe seamă-i ce auzise la „23 comun", umfla apoi minciuna pînă plesnea și, odată dată pe față, rîdea cît putea. Mulți credeau și spuneau că special o întorsese la urmă pe glumă, alții doar rîdeau, fără să creadă nimic. Seara cădea mort de oboseală și adormea mulțumit că mai trecuse o zi. Ca să fie mai aproape de atelier, îl mutaseră la „67 B", într-o încăpere mai mică, cu paturi individuale de fier, suprapuse, așternute cu rogojini, unde dormeau o parte din cei cu care lucra. Se nimeri la etaj, alături de un deținut, Nelu Busuioc, cu vreo șase ani mai mare, condamnat pentru spargerea unor case de bani. Ceea ce îl intriga la acest Busuioc era obsesia cu care își îngrijea dantura. Într-adevăr reușită, frumoasă. N-avea însă ce să-i rămînă între dinți, mîncau tot timpul aceeași zămîrcă de mălai, rar de arpacaș, dar Busuioc, de cîte ori avea ocazia, se clătea pe mîini, lua apă în gură și își freca dinții cu degetul.

În primăvară, cînd directorul închisorii veni din nou la atelier, să vadă cum merge lucrul la gardul casei pe care începuse s-o ridice de un an și ceva cu pușcăriașii, Andrei nu lăsă să-i scape prilejul, ieși la raport și-i spuse la ce se gîndise în legătură cu autocamionul din curte, un „Ford" scos la reformă. „Nu, aleluia cu el ! Nu se mai poate face nimic. Ce crezi, că eu..." rîse directorul, adică el l-ar fi lăsat să zacă în curte dacă s-ar fi putut repara ? ! „Așa căzut cum e, numai să-mi dați voie, și să vedeți cum îl fac eu să meargă ! M-am uitat bine. Îl iau la mînă piesă cu piesă ! Mecanic auto, asta mi-i meseria de bază ! N-aveți ce pierde ! Am ieșit lucrător la Broteanu. De la Gheorghe Enciu am învățat meserie, cine nu știe de Enciu ?!" simți Andrei nevoia să vorbească de meșter. „Măi, tu..." „Domnule director, dacă vă spun ! Nu-i păcat să zacă, cînd ar putea căra de toate ? ! Chiar gardurile astea... Sau cîte nu sînt de cărat la o casă !... Oricît, e camion, nu-i căruță cu

cai !“ „Mă, tu ştii, mă, cum ai să trăieşti tu la mine dacă faci camionul ăsta să meargă ? Nici la mă-ta acasă... Tot ce-ţi trebuie şi n-ai cum să faci singur, îi spui lui Pumn-de-Fier... Ai auzit, Pumn-de-Fier ?“ Acesta spuse repede : „Da, să trăiţi !“ dar directorul nu-l băgă în seamă şi se întoarse din nou spre Andrei : „Şi dacă n-o să poţi nici aşa, te ceri la raport şi-oi vedea eu... Chiar de azi să te-apuci !“

De-abia demontînd, aşa cum spusese, piesă cu piesă, îşi dădu Andrei seama că se luase cu camionul la trîntă, dar n-o să-i fie uşor s-o scoată la capăt cu el. Principalul era că şi cutia de viteză şi diferenţialul aveau pinioanele „sticlă“, în atelier existau chei destule, aparate de sudură, electrică şi autogenă, fără strung însă — găsise segmenţii cocsaţi — n-o să se poată descurca. Lucră cu migală, îl luă ca ajutor pe Busuioc, ce s-ar fi putut face într-o oră dura de multe ori zile întregi, şi în cele din urmă se împotmoli. Directorul vorbi cu proprietarul unui atelier, transportă motorul cu o căruţă, şi Andrei, escortat de un gardian, se ducea zi de zi să lucreze acolo. Între timp, Busuioc şi un alt deţinut îndreptară ce era de îndreptat la caroserie, o vopsiră cu pensula, alţii îi făcură ladă nouă şi, pe la mijlocul lui iulie, camionul fu gata, cu motorul mergînd să-i numeri bătăile. Mai rămînea doar să fie încălţat. Şi spre surprinderea lui Andrei, directorul apăru peste cîteva zile cu cinci cauciucuri nu chiar noi, dar aproape. „De unde ?“ „Întreabă-i pe ăia care dorm la grădină, şi ţi-or spune ei de unde şi cum !... “îl lămuri Busuioc.

Ştia mai tot ce se petrece în închisoare, se şopocăia mereu cînd cu unul, cînd cu altul, şi mai ales cu Pumn-de-Fier, iar cînd Andrei se arăta curios, îi trîntea o minciună şi schimba vorba. Încercase să-l ducă şi cu „trusa de scule“. Azi un şperaclu, mîine altul, apoi pîrghiile şi, în cele din urmă, le veni rîndul şi gurilor-de-lup. Le începuse pe toate în atelier, apoi, cînd ajunseseră să se cunoască ce sînt, le terminase afară, la maşină, şi toţi crezuseră că lucrează ceva pentru ea. Într-o zi, vrînd să mute rogojina ca să monteze oberlagul la arcuri, Andrei descoperi dedesubt o rangă cu vîrful ascuţit ca de daltă. Îl lăsase, nu-i spusese nimic, să vadă pînă cînd o să tacă. Busuioc tăcuse şi Andrei era sigur că dacă n-ar fi avut nevoie să călească gurile-de-lup, nu i-ar fi spus niciodată nimic. Nu-l întrebase ce-i trebuie

la închisoare „trusa cu scule“, erau lucruri pe care prefera să nu le cunoască, dar cînd directorul îl unse şofer pe camion şi i-l dădu pe Busuioc ca ajutor la încărcatul şi descărcatul maşinii, fără ca Andrei să-l fi cerut, faptul îl puse pe gînduri. Spre deosebire însă de el, care primise haine „civile“, hainele lui, pentru a putea conduce în oraş fără să atragă atenţia, urmînd să se schimbe seara, la terminarea lucrului, în cele vărgate, Busuioc nu se bucură de acest regim şi asta îl mai linişti pe Andrei.

Păziţi de gardian, aduceau dimineaţa de la Manutanţă mălaiul, tărîţele, arpacaşul ; de la grădina închisorii — zarzavaturile, apoi, pe la ora 9 sau 10, după ce terminau, treceau la căratul materialelor pentru casa directorului. Era ridicată la roşu, se dădea zor la acoperiş, la ferestre, la uşi, să n-o prindă ploile neacoperită. De la început, gardianul, om la vreo 40 de ani şi ceva, într-un fel cam tăcut, se ţinuse băţos. Ce ? Că se aveau bine cu directorul ?... Să se aibă, el răspunde de ei ! Încet-încet, aflîndu-se zi de zi împreună, bătînd drumurile alături de ei în cabină, o lăsase mai moale, nu mai făcea pe răul, iar într-o zi le dădu chiar voie să-i zică „domn' Năstase“ cînd sînt între ei, în afara închisorii, să nu-i mai zică domn' gardian. Însemna mare lucru, că doar nu erau la primărie cu el ! „L-ai văzut pe Năstase, cum s-a dat omu pe brazdă ?“ se bucură Busuioc. Contribuise la „darea pe brazdă“ a gardianului şi nu se opri aici. Nu-i stătea gura o clipă, susţinea cu vorbe peste vorbe tot ce spunea gardianul, îl linguşea cît putea, nemaiştiind cum să-i intre în voie.

Într-o zi umpluse în aşa fel sacii cu mălai, încît unul din ei rămăsese gol mai bine de jumătate ; luase sacul în cabină şi, pe drum, îl momi pe gardian : „Ăsta-i în plus, nu-i nici o socoteală cu el. Să-l ducem la dumneata, domn' Năstase. Adică ce, dumitale nu-ţi trebuie ? ! Că nu-s mai mult de cinci-şase chile...“ „Ba de trebuit, cum să nu-mi trebuie, da'... Nu ştii ? Te păzeşti de dracu să nu dai peste diavolu !“ „Ei lasă, că diavolu e-n porţie mare !... Nu se uită el la cinci-şase chile de mălai !... Că doar împreună am cărat de la rampă lemnele închisorii ! La domn' director, la domn' contabil, la domn' intendent, la domn' gardian-şef... Fiecăruia după grad. Închisorii, ia, colo, cîţiva steri ! O mînjitură de steri ! Şi lasă închisorii... La noi i-o pedeapsă...'

am făcut-o, o tragem... Da' mă uit la dumneata, domn' Năstase, că eşti funcţionar ca ceilalţi !... Făină de cărat le-am cărat... Că nouă, ştii bine, ne dă ca la păsări, uruială de mălai cu tărîţe, nici n-ai după ce să te c... ! Untură de cărat le-am cărat... Carnea cine-o vede... Adică ei cu camionul, iar dumneata nici la cinci chile de mălai să n-ai dreptu ?!" „Îs mînă în mînă, ce vrei ?! Ăia din Bucureşti îi acoperă, că-şi primesc daru... Dar barosan ! Ştiu eu... Aşa-i. Pe mine, dacă mă toarnă vecinii, cine să m-acopere ? ! Şi-aşa-s cu ochii pe mine ! Că dacă-s gardian la închisoare... cine ştie ce afaceri fac la închisoare..." „Da' de-o ţigară tot îţi trebuie şi matale ! Sau de-o ţuică..." „De-o ţuică... ei, nu zic... Da' împreună !..." se temu, se vede, gardianul să nu-l spună cumva Jinga la director. „Aici e voia matale ! Matale ţi se cuvin, nu nouă. Am eu un loc unde-l putem da fără durere de cap. Noi, nişte puşcăriaşi, ne facem puşcăria, iar dacă ai vrea matale să ne dai şi nouă o cinzeacă, ţi-om zice săru mîna, că nu din altceva, din bunătate ne dai. Ia-o, mă, pe-acolo, să ieşim în spatele pieţei !" îi ceru Busuioc lui Andrei, făcîndu-i cu ochiul. Şi se întoarse la Năstase. „Cînd te-a dat să ne păzeşti, într-o vorbă am fost amîndoi : «Mă, mare noroc am avut c-am dat peste un om cumsecade !» Care-i bun la suflet şi după mers îl cunoşti. Dumneata după ochi te cunoşti. Zău, după ochi !" Îl ţinu tot aşa pe Năstase pînă se opriră în dreptul unei curţi, şi Busuioc îi explică lui Andrei : „Vezi că-i în fund o casă c-o scară pe-afară. Urci la etaj şi întrebi, chiar la prima uşă, de Nuţi. Spune-i c-o aştept în stradă, la poartă, da' nu-i spune de ce." Nuţi, o fată frumuşică, de vreo 20 de ani şi ceva, doar cu un furou pe ea, se făcu ca varul cînd Andrei îi spuse de Busuioc. „A ieşit ?" îl întrebă speriată, privindu-l cercetător pe Andrei. „Nu, e cu gardianul în maşină, vrea să-ţi spună ceva." „Uite vin. Iau pe mine ceva şi-am venit", îl asigură. Şi într-adevăr veni îndată după Andrei. În loc de bună ziua sau ce mai faci, Busuioc îi puse sacul în braţe. „Sînt vreo cincizeci de chile de mălai — minţi iar, în realitate erau vreo 25—30 de kilograme —, socoteşte la negru, pune ceva pe deasupra şi adu repede banii, că n-avem timp de pierdut !" Nuţi nu scoase o vorbă. Cînd se întoarse şi-i dădu banii, Busuioc îi făcu semn din deget a luare-aminte : „Nici trei ani n-am şi mă-ntorc !"

Lui Năsase atîta i-a fost, pînă să se spurce — își găsise un băcan lîngă Tîrgul de săptămînă și vămuia tot ce cărau. Le dădea și lor ba un pachet de țigări, ba o țuică, nu era rău, dar de la un timp, la gîndul că ar putea da de belea, iar libertatea de pe mașină să se ducă, s-ar fi lipsit și de țigări și de țuica lui. „Las-o, domn' Năstase, mai moale !" îl ruga Busuioc. „Așa-i, domn' Năstase, las-o mai moale !" îl susținea Andrei. „Spumuiește... Nu băga polonicul, că să știi că ne prinde !" „Fiți pe pace, nu ne prinde. Ce, eu nu-i am la mînă ? ! Adică ce, eu nu trebuie să mănînc ? ! Eu n-am burtă ? !"

În primăvară, cînd la grădina închisorii apărură trufandalele, Andrei îi spuse gardianului că știe o negustoreasă cu prăvălie de legume și zarzavaturi în piață, poate-i amatoare să cumpere. Năstase se învoi, dar cînd Andrei opri camionul, gardianul bătu în retragere. „Cam multă lume pe-acilea... Se ginesc, pricep..." Andrei era cu un picior pe scara camionului, îi aruncă : „S-o întreb și vedem noi", și porni în fugă în direcția prăvăliei. Înăuntru se aflau cîțiva clienți ; ca să poată vorbi cu soția lui Enciu, ciocăni în geam, invitînd-o astfel să iasă afară. Veni bucuroasă la el, îl îmbrățișă și-l întrebă dacă a scăpat. Îi spuse că nu, a reparat camionul închisorii, lucrează pe el ca șofer, păzit de un gardian, păzit vine vorba, au căpătat încredere în el ; știu că n-are să fugă. „Și-am trecut să văd ce mai faceți, ce face meșterul." „Bine. Și eu care mă bucuram c-ai scăpat..." „Mai am șapte luni, ce-a fost greu a trecut. Nea Enciu ce face ?" „Bine ! S-a întors la Broteanu." „De-atunci ?" Dora confirmă printr-o mișcare a capului, se repezi în prăvălie, luă bani din sertarul tejghelei, hîrtii cît apucă mîna, și întorcîndu-se, vru să-i bage în buzunarul hainei lui Jinga. Andrei pricepuse însă de ce-l lăsase singur și se feri. „Nu-nu, am și țigări, am de toate, n-am pe ce cheltui." „Nu ți-i rușine ?" se supără Dora, îl trase de haină și-i băgă banii în buzunar. Treaba asta cu banii nu-i plăcu lui Andrei : adică ce, îl răsplătește ? Se despărți de ea cu un gust amar, mai bine n-o căuta.

Busuioc nu-l spurcase pe gardian la furat doar ca să trăiască mai bine, să aibă și ei de-o țigară, de-o țuică, altele erau planurile lui, altceva visa el. Îl încercase pe Jinga în

cîteva rînduri cu vorba şi într-o zi îi puse întrebarea direct : „Ce zici, mergem pe din două, parte pe parte ?“ Andrei era pregătit. „Şi dacă ne prinde ?“ „Nu ne prinde. Tu doar să te rogi de director să dormim la grădină. Dacă-l rogi tu, o să vrea. I-ai făcut camionu...“ „De Năstase ai uitat ?“ „Cum o să uit ! Îi leg mîinile amîndouă ! Ce, degeaba i le înnod eu de-aproape un an ? ! Te umplu de bani, domn' Năstase !... Îl înşurubez eu !... Întîi să-i bag ranga cîş, să nu cădem cu toţii din pricina lui, că prea o face de oaie ! Tu să vrei, de Năstase am eu grijă. Tu cu camionu şi şestu, eu cu sculele şi treaba. De pont am făcut rost...“ „De unde ai făcut rost ?“ „Ce-ntrebare e asta ?“ „Închis ?... Sau l-aveai mai demult ?“ „Nici asta nu-i întrebare ! Îl am ! Pont gras ! E burduşită cu aur şi bani... Să ne-ajungă la toţi trei pe-o viaţă ! Îs priponit, n-au gaborii cum să mă bănuiască pe mine. Ei ?“ „Vezi întîi de Năstase...“ „Da' tu ?“ nu se lăsă Busuioc. „Dacă vrea Năstase, facem aşa cum ai zis.“ „Mă, nu mă «întoarce cu acu» pe mine ! Asta, cînd ai zis «da», nu-i de glumit !“ „Nici n-am glumit.“ „Atunci de ce te-ai făcut a nu pricepe cînd te-am luat mai pe departe, aşa ?“ „Nici tu cu sculele nu te-ai dat...“ „M-am dat, cum nu m-am dat ? ! Dacă nu voiam eu să le vezi, nu le vedeai !“

Cînd Busuioc încercă să-i bage „ranga cîş“ gardianului, acesta, cam băut, i-o tăie, sigur pe el : „N-are cum ! Îs blat cu bucătaru !... Magazionerii lucrează jumate cu el... Am acoperire ! Îmi semnează ei de primire ? Îmi semnează ! Asta-i, semnătura contează ! Ai primit, te-ai prăjit !“ Era mai deştept decît îl credeau ei. Busuioc nu avea însă de gînd să se lase, îl amînase, atît ; umbla cu Năstase cum umbli cu un ou.

La o săptămînă şi ceva, în timp ce se îndreptau spre casa directorului, îi prinse alarma şi ea se dovedi a nu fi o simplă sperietoare, cum fuseseră celelalte. Venind din Italia sau întorcîndu-se la bazele lor, avioanele americane trecuseră mereu deasupra oraşului, antiaeriana hămăise de fiecare dată la ele, umplînd cerul cu norişori albi, acum însă acestora toate ştiute li se adăugară, deodată, şuierat năprasnic de bombe, explozii de zguduiră pămîntul. Se refugiară toţi trei într-o curte şi se băgară într-un şanţ anume săpat, plin de lume. „Gara ! De-acolo se-aude !“ îşi dădu

unul părerea. „Să nu dea şi-n închisoare vreo bombă, că nu sîntem departe de gară !“ se temu gardianul. „Lasă, domn' Năstase, c-atunci...“ Andrei nu mai auzi ce, dar îl văzu pe Busuioc gudurîndu-se în timp ce-i şoptea ceva gardianului. Fără să mai stea pe gînduri, le spuse că uitase motorul mergînd, dădu fuga în stradă, se băgă sub camion, smulse pachetul cu scule, băgat în spatele rezervorului de benzină, şi îl aruncă în curtea vecină cu cea în care se ascunseseră.

Abia după vreo zece zile observă Busuioc lipsa sculelor. Trăseseră maşina lîngă atelier ca să schimbe uleiul motorului, era un loc mai retras, şi Andrei ştiu că Busuioc o să profite de ocazie ca să verifice cum stau sculele în ascunzătoare. Îl aşteptă să se aprindă, dar Busuioc nu se aprinse. „Ce le-ai făcut ?“ întrebă calm în timp ce ieşea de sub lada camionului. Îl lua la sigur. „Ce ?“ „Sculele. Unde-s ?“ „Nu-s ?“ „Nu-s !“ „Nu se poate !“ făcu Andrei şi intră sub maşină. Busuioc îl urmă. Pachetul cu scule fusese băgat între rezervorul de benzină şi lada camionului, într-o adîncitură de unde era greu să cadă, mai ales că Busuioc îl legase cu o sîrmă. Capătul ei atîrna, aşa cum rămăsese atunci cînd Andrei smulsese cu putere pachetul. „De atîta zdruncinătură... Şi asta numa pe drumul grădinii. Unde-i tocată şoseaua ca dracu. S-a mişcat, şi-a făcut loc, şi la o frînă s-a dus.“ Busuioc nu-l scăpa din priviri. „Cum «la o frînă s-a dus» ?“ Andrei ieşi de sub camion şi îl aşteptă pe Busuioc pentru a-l înfrunta privindu-l în ochi. „Adică ce vrei să spui? Că ţi-am luate eu sculele ? Spune!“ „Măi Jinga, mi-ai luat sculele !“ „Sculele făcute de mine !“ „Mă iei în caracude, ai ? Ce ţi-oi fi zis, lui Busuioc îi convine... da' eu-s aproape afară. Nu mai am nici o jumătate de «cot»... Pe camion n-o duc rău... Nu eşti tu şui ! Aaa, că faci pe şuiul şi rîzi din nimic ! Da' cînd te-apucă, de ce taci zile întregi şi nu mai eşti şui ?“ „Busuioc, fără tine la ce mi-ar trebui sculele ? Dacă treaba-i unsă, cum spui... Năstase depune că n-am făcut un pas fără el...“ Busuioc îl privi în faţă. „O fi şi cum spui... Că din zdruncinături. Da' de ce atîrnă sîrma în jos ? De ce nu-i covrig ?“ „S-o fi agăţat pachetu-n ea... Pîn-a scăpat şi-a căzut. Numa ce gropi sînt pe dealul Brabeţilor !...“ „Fac rost de altele. Tu să-mi spui hotărît : vrei sau nu vrei ?“ „Ţi-am zis şi-ţi mai

zic : vreau, mă, de ce să nu vreau ? ! Cînd ies, de ce să n-am și eu o «saltea» ? !"

Primul drum îl făcuseră, ca întotdeauna, la Manutanță. Andrei era urcat în camion, îl aștepta pe Busuioc să aducă alt sac de pe cîntar, și deodată se trezi strigat de nevasta lui Enciu, răsărită ca din pămînt lîngă el. „Mîine la prînz, spuse, înainte de-a ajunge la Biță, fă camionu stricat, o să mă opresc să vorbim." Și se îndepărtă, ca și cînd și-ar fi continuat drumul. Primul gînd fu că-l arestaseră pe meșter, îl depuseseră la penitenciar. Dacă ar fi fost însă așa, i-ar fi zis... „Nen-tu Enciu e la voi", i-ar fi zis. Dar de ce n-a venit meșteru dacă-i liber și nu-i arestat ? De ce-a trimis-o pe ea ? Deci, tot s-a întîmplat ceva !... Ce ? Ce putea să se-ntîmple ca el să nu poată veni și s-o trimită pe ea ? Să fie ceva cu Ștefan Dima ? Să fie Ștefan Dima la ei ? Vor să-i transmită vreo vorbă... Sau poate ăluilalt, lui Mardare ? Din moment ce aflaseră care sînt drumurile lui... De Manutanță, de Biță... e clar că e-o treabă serioasă ! O vorbă sau un bilet unuia care-i la ei... Și ăsta ce poate să fie dacă nu comunist ? !... Sau a călcat pe bec vreun neam de-al ei, și nevasta meșterului face în secret, nu vrea ca Enciu să știe că ea se amestecă, face, intervine ?... Mai curînd asta trebuie să fie, de aia a venit ea și nu Enciu.

A doua zi, înainte de-a ajunge la cîrciuma lui Biță, unde își beau țuica, iar Năstase mînca și cîte un mizilic, Jinga se plînse că motorul nu trage. Opri mașina, coborî să „vadă ce se întîmplă" și, în timp ce desfăcea cu o mînă clemele delcoului — Busuioc ar fi putut să coboare — cu cealaltă trase furtunul ce ducea la pompa de benzină. Băgă pe țuțul pompei un cep de lemn pregătit din timp și împinse furtunul la loc. „Mă uit cînd ne-om opri la Biță", zise întorcîndu-se în cabină. Camionul înaintă cam atît cît calculase Andrei, cînd benzina aflată în bazinul carburatorului se termină, motorul începu să „tușească" și se opri. „Dumnezeii mamei ei de mașină !..." începu Andrei să înjure și le ceru să se dea jos, ca să poată lua cheile de sub pernă. „Asta-i lipsă de benzină ori e ceva la aprindere", presupuse Busuioc ; începuse să se priceapă. „Trebuia dat de mult carburatorul afară !..." Adică e treabă de făcut. „Bine, zise Năstase, vezi ce are și vino după noi." Pînă la cîrciumă

nu erau mai mult de treizeci de metri ; așa se și gîndise : gardianul n-o să stea în soare cînd cîrciuma era la doi pași !

Atent la ce se petrecea în jur, demontă de formă un jicler de la carburator și în curînd o văzu pe soția lui Enciu venind... „Ce-i cu meșteru ?“ i-o luă înainte. „E bine, el m-a trimis să te rog. Te lasă singur... da' camionul îl controlează la poartă cînd ieși ?“ „Nu, nu-l controlează. La început, da, controlau. Acu, dacă se uită, atît.“ „Trebuie să-l scoți pe unu. Un prieten de-al lui nen-tu Enciu. Ai să poți ? Ai curaj ?“ „Ce-a făcut ?“ „Nu-ntreba. Vorba e, ai curaj ?“ „Am.“ „Atunci ascultă : îl găsești la bucătărie, scos la corvoadă. Ca să-l cunoști și să te cunoască, fluieri *Piatră, piatră, de e piatră*... O să te întrebe «De unde ești, frate-miu ?» «Din Prundeni, soro, din Prundeni», îi răspunzi. Ține minte : «Prundeni» ! Altă cale n-ai, zice meșteru, decît să-l ascunzi în lada camionului, dacă ai o prelată s-o pui peste el... Saci, lăzi, coșuri, adună cît mai multe. Știi tu... Și potrivește în așa fel încît să faci drumul grădinii. Coasta Brabeților e numai hîrtoape, n-o să se-audă cînd sare. La pîlcul de salcîmi o să sară, așa că ai grijă, încetinește, cică schimbi viteza, zicea meșteru. Și ambalează, zicea. L-au adus în transfer, așa că luni ar putea să-l pornească. Nu-i timp de pierdut !... Dimineața, cînd ieși și-o iei pe strada Zamfirului, scoate mîna pe fereastră. O ții în jos, înseamnă că nu se poate face nimic. Sus, la acoperișul cabinei, că da și potrivești doar momentu. Meșterul o să-l aștepte cu haine în salcîmi.“ Andrei dădu din cap în semn că a înțeles, și pentru că îl văzuse pe Busuioc scoțînd capul pe ușa cîrciumii, o grăbi : „Bine, să nu iasă gardianul !...“ „Nu uita de Prundeni ! Și dă de știre cu mîna !“ îi aminti soția lui Enciu.

În timp ce monta jiclerul la loc, se îngrozi deodată : Dacă-l prinde ? Mai avea douăzeci și nouă de zile... Nici o lună. Alți ani ! Pușcăriaș încă cinci-șase ani ! Nu, de prins n-o să-l prindă, la poartă nu-l mai controlează de mult, dar de bănuit o să-l bănuiască precis. Bănuiala nu se poate să nu cadă pe el ! Pe unde pe altundeva decît pe poartă ? ! Și cine altul îl putea scoate dacă nu el ? ! La el o să le fie în primul rînd gîndul. Da, o să-l bănuiască, da' fără dovezi. Trebuie să facă în așa fel încît să nu aibă dovezi ! Cu bă-

taia n-o să scoată nimic de la el și poate că nici n-o să-l bage la „probă" ; știe prea multe, n-o să-i convină directorului, o să se teamă că spune. Iar dacă n-o să aibă dovezi, n-o să-l poată nici condamna. Asta e, totul e să facă în așa fel încît să n-aibă dovezi !

Cînd intră în cîrciumă, Năstase stătea de vorbă cu unul la o masă ; întînzîndu-i ţoiul comandat dinainte, Busuioc îl întrebă ca într-o doară : „Ce-a vrut aia ?" „Are niște lemne de adus de la rampă. Cică două transporturi..." „A, lemne... Eu crezui că-ţi spune ceva. De aia nici nu venii să te-ajut..." „Mie ? Ce să-mi spună ea mie ? Căpiași ? Ori ce ?" „Eu așa crezui... Nu fu tot aia de la Manutanţă ?" „La Manutanţă ?" se prefăcu Jinga că încearcă să-și aducă aminte și îl înjură în gînd pe Busuioc, îl drăcui cu ochii lui de „trăznitor". „Te-ntrebă una..." „Cînd mă-ntrebă ?" „Ei, lasă..." „Mă, tu ești nebun ! Ai luat-o ca și cu sculele !..." În cîrciumă intră, băut, un bărbat între două vîrste, urmat de doi ţigani care îi cîntau, unul la vioară, celălalt la ţambal, *Mulţi ani trăiască*. Chefliul opri cîntecul și, în liniștea care se făcuse, îl anunţă pe cîrciumar : „Băiat, nea Biţă, băiat ! Băiat, cum am vrut !" „Bravo ! Să-ţi trăiască, domn' Florică, îi ură cîrciumarul. Ce bei ?" „Un lichior. Să-mi trăiască ! Că-i băiat, să-mi trăiască ! Și se întoarse spre ţigani : Cîntaţi, mă baragladine !" „Cum, dom' Florică, mînca-ţi-aș curu, noi nu bem ? Tot drumu-ţi cîntarăm !" se revoltă ţambalagiul. „Așa-i, dom' Florică ! îl susţinu scripcarul. Să ne udăm glasu, trăi-ţi-ar flăcăul !" „Flăcău, mă, flăcău ! Cîntaţi, baragladine, vă plătesc ! Rustemu ziceţi-l ! Cu băutura o să văd eu..." Și în timp ce ţiganii porneau cîntecul, domnul Florică închină paharul spre cei de la mese. Gestul acestuia îl făcu pe Andrei să se gîndească din nou că ajunsese la sfîrșitul pedepsei, mai are douăzeci și nouă de zile și, iată, se băgase într-o treabă care l-ar putea încălţa cu alţi ani de închisoare. Ani grei, faţă de care ăștia făcuţi pe camion, în oraș, o să i se pară o glumă. Alungă gîndurile cu melodia rustemului. Își aduse aminte cum îl jucau flăcăii la horă, cum, împreună cu alţi băieţi, îi imitau, și, fără să știe nici el cum și de ce, se ridică de la masă și începu să joace, îngînînd cîntecul. Lumea se întoarse, mirată, podeaua cîrciumii, așezată pe pivniţă, duduia sub călcîiele lui, făcînd să zăngăne sticlele în raf-

turi ; nu-i păsa, nu vedea și nu auzea decît cîntecul pe care țiganii, crezînd, se vede, că-i băut, le-o pica și lor un ban, îl învioraseră pe dată. „Haideți, mă, baragladinelor, că eu vă tocmii !“ se supără domnul Florică și se îndreptă spre ieșire.

Îl recunoscu după felul cum ridică privirea cînd începu să fluiere *Piatră, piatră de e piatră*, dînd apoi din cap după cîntec. Mișcări care i se părură stîngace și făcute parcă împotriva voinței, în silă. Poate și pentru faptul că fața îi rămăsese aspră, încruntată. Luă un coș de nuiele și, continuînd să fluiere, își făcu drum spre locul unde era așezat cu mai mulți, la curățat cartofi. „De unde ești, frate-miu ?“ fu întrebat de acela. Andrei îi răspunse : „Din Prundeni, soro, din Prundeni“, și își văzu de treabă. De teamă să nu se răzgîndească, pentru că întrebarea : „Dacă se întîmplă ceva și mă prinde ?“ revenea tot mai des, hotărî să nu mai amîne, și cînd ieși pe poartă, scoase mîna afară și o duse la acoperișul cabinei. Mai avea de făcut un drum sau două la grădină. Cînd se întoarse la închisoare, după ce-l lăsă pe Năstase cu Busuioc la magazie, trase camionul la o fereastră a bucătăriei, să descarce ceapa acolo. „Ia, mă, să vină unu încoace, să ajute la descărcat !“ Așa cum se așteptase, nu se ridică nimeni, se urneau greu, știa, de la o treabă la alta. „Hai, mă, nu veniți careva ? îi îndemnă din nou, trecîndu-și privirile peste ei, și cînd ajunse cu ele la grupul în care se afla cel cu Prundenii, făcu semn din cap, adică, hai, unul din voi ! Deținutul se ridică încet și se porni cu pași leneși. „Hai, dom'le, mai repede, că n-o să stau toată ziua aici !“ „Nu vezi că vine ? ! Ce urli așa ? Ce-ți sîntem servitori ție ? !“ se zborși unul. „Gura !“ interveni bucătarul și-l întrebă unde-i Năstase. „La magazie, domn' șef. Acolo îl lăsai.“ Apoi se adresă, cu voce ridicată, deținutului, ca să-l audă bucătarul : „Parcă pentru mine le-aș căra, nu pentru voi ! Să iau și-o mătură, să curățăm camionu...“ În timp ce descărca ceapa, îi strecură „Doamne-ajută“, iar cînd terminară, strigă ca și cînd acela ar fi vrut să mături camionul acolo : „Stai, nu aici ! La groapa de gunoi.“ Groapa era în partea cealaltă a curții. Trase camionul cu spatele la ea și, coborînd de la volan, îl grăbi : „Hai, repede, și pe urmă te bagi sub oergă, oolea. Cînd

mă-ntorc, mă uit să nu se cunoască. M-am dus." Ar fi vrut să-l roage, așa cum plănuise, că dacă ar fi să-l descopere, să spună că s-a ascuns singur, șoferul n-a știut, s-a ascuns văzîndu-l plecat. Îi fu greu, se gîndi c-o să-i povestească lui Enciu. Năstase și Busuioc îl așteptau în fața magaziei. Le făcu semn că îndată și se repezi înapoi la camion. Deținutul nu mai era, se ascunsese sub cergă. Prevenindu-l : „Sînt eu, din Prundeni", se urcă în spate, pipăi cerga pentru a se convinge că ăla se afla acolo, aruncă peste ea cîțiva saci goi, așeză deasupra un coș, cîteva lădițe, pe celelalte le adună în neorînduială în jur. „Cînd m-oi apropia, spuse, de coasta Brabeților, reduc și ambalez de cîteva ori. Asta-i semnalul. Să te ții de oblon, să nu-ți dai drumul decît în dreptul pîlcului de salcîmi. Nu-i zi de tîrg ca să fie cineva pe șosea !" mai spuse, făcîndu-și curaj. La poartă, îndreptîndu-se s-o deschidă, gardianul îl rugă să-i mai aducă o lubeniță. Andrei dădu din cap în semn c-o să aibă el grijă și ieșiră în stradă. O luă direct spre grădină. După ce trecu de pîlcul cu salcîmi, deschise ușa cabinei și se aplecă în afară, ca și cînd ar fi vrut să se uite dacă n-are pană la cauciucul din spate. Deținutul se furișa în salcîmi. Și-l închipui pe Enciu așteptîndu-l cu haine. „Vezi, ziceai că nu urcă !" făcu Busuioc. „Ori patinează ambreiajul, ori e-nfrînată o roată... Văd eu la grădină ce are..." Conducînd, i se făcu iar teamă : „Pe unde, dacă nu pe poartă ? ! Și cum altfel dacă nu cu camionul ? ! Altfel cum ? !"

La grădină îi așteptau brazde de iarbă aduse cu căruța din poiana unei pădurici din apropiere, pentru curtea directorului — casa era gata, îmbrăcată în fier forjat, mai rămăsese doar curtea —, le încărcară, zarzavaturile mai puteau aștepta. Cînd traseră la marginea trotuarului, perdeaua unei ferestre fu dată la o parte și servitoarea îi făcu semn lui Năstase să vină repede înăuntru. Se dăduse probabil alarma, își spuse, după primul „nu știu", îl vor băga la bătaie. Se îngrozi deodată. Și pe Busuioc o să-l bage în „probă", cum de nu se gîndise ? O să-l bage poate chiar primul. Iar Busuioc o să zică și fără să-l bată : „A, păi asta a vrut aia cu Jinga... Întîi la Manutanță..."

Busuioc aducea roaba din spatele curții, ca să care cu ea brazdele de iarbă, și Andrei îi ieși înainte : „Vreau. să-ți spun o vorbă, ca să știi cum stai ! îl avertiză privin-

du-l drept în ochi. Dacă ar fi să iasă vreo încurcătură, să-l ţii pe «nu» orice-ar fi şi oricît te-ar bate. Altfel te iau parte cu mine şi te ţin de mînă c-ai ştiut ş-ai ţinut şestu pe lîngă Năstase. Spui tu lucruri aiurea, spun şi eu tot ! Cu zarzavaturile, cu făina, cu mălaiul, cu arpacaşul... Tot ! Şi-i pun pe urmele voastre. Dacă e să intru, intru, da' cu voi amîndoi !" „Ce-ai înnebunit ? Ce tot spui c-aş putea spune ?" „Ţi s-a mai năzărit ţie odată ceva !... Cu femeia aia cu lemnele... Să nu ţi se năzară din nou, că te trag de mînă cu mine ! Vă trag pe-amîndoi ! Ţi-am spus, ca să ştii ! O ţii pe «nu», oricît te-ar bate ! De la mine n-or să scoată nimic. N-or să scoată, că nu ştiu nimic. N-au ce să scoată !"

Năstase ieşi din casă şi-i luă la rost : „Ce vă şopcăiţi, mă ?" „Noi ?" se miră Busuioc. „Vă şopcăiţi ce să-mi spuneţi ?" „Ce vorbă-i asta, domn' Năstase ?" protestă Andrei. „Ştii tu ce vorbă-i asta ! Ai dus unu la groapa de gunoi ; ce făcuşi, mă, cu el ?" „Cum ce făcui cu el ?" „Ai dus un deţinut la groapă, să cureţe camionu, ori nu ?" „Ăl de descărcă ceapa cu mine. Unde altundeva decît la groapă era să cureţe camionu ? ! Da' ce ?" „Ce l-ai făcut de la groapă ?" „Cum ce l-am făcut ? Nimic. I-am zis să cureţe camionu şi-am venit la magazie, să văd dacă sînteţi gata sau nu. Mata doar ştii bine c-aşa-i !" „Şi ce-l făcuşi de la groapă ?" „Era plecat cînd m-am întors să iau camionu." „Cum plecat ? Unde ?" „Înapoi, la bucătărie. De-acolo îl luai. Da' de ce ?" „Fugi. Nu-i nicăieri. Îl scoseşi cu camionu pe poartă, că altfel n-avea pe unde şi cum ! Te momiră comuniştii cu bani ? ! Vezi tu ! Spui tu !..." „Ce comunişti ?" se apără Jinga. „Stai, domn' Năstase ! sări Busuioc. Cum fugi ? ! N-am fost toţi trei ? ! Toţi trei am fost ! Controlară camionu la poartă..." „Cînd controlară ?" întrebă Năstase, privindu-l cu bănuială. „Eu aşa ştiu, că-l controlară. Şi-aşa o să zică şi domn' gardian Berbecaru ! Asta-i era datoria ! L-a controlat ! Să spună şi Jinga !... De cînd am plecat, nu te-ai mişcat un pas mai încolo ! Nu căuta să ne bagi ! Ai fost cu noi, domn' Năstase ! Toţi trei am fost ! Dacă e să intrăm... intrăm, da' cu toţii ! Jinga... Şi nici eu... Eu de ce să ţin la bătaie ? Spun. Şi-om intra şi de altele !... Nu numa cu ăsta care cică fugi, ca să ne pună, ce ştiu eu cine, o vină în spate !" „Aşaaa ? !..." miji ochii Năstase. „Da' cum ? !

se ţinu tare Busuioc. Noi de ce să intrăm ? Că vrei matale aşa ? !“ „Zi, mă luarăţi părtaş ? !“ „Nu că te luarăm, eşti dacă nu ne ţii partea ! Nu ne ţii partea să scăpăm de belea, de noi te legăm ! Te legăm, că sînt ele destule, şi cu noi te-mbracă !“ „Aşa, mă, aşa !... Zi, mă, zi ! zi !“ „Te-mbracă cu noi, domn' Năstase ! Te tragem de mînă şi n-ai cum să scapi !“ continuă Busuioc stăpîn, crezînd că Năstase nu-l pricepuse ce vrusese să spună. „Păi ce, am zis eu că nu ? se miră Năstase şi ochii îi sclipiră şiret. Am ştiut. Am ştiut, da' am tăcut. Eu-s prost, mă ?“ „Cum ai ştiut ?“ „Am ştiut. Am ştiut că-i pitit în spate, sub cergă. Am ştiut şi-am tăcut. Să le fac un servici. Să-mi cadă la fix mîine, poimîine, cînd le-o veni vremea şi-or fi la putere. Că nemţii-s pe ducă... «Are Chira socoteală !»...“ „Şi te laşi pîrnăit ?“ nu-i veni lui Busuioc să creadă. „Cum să mă las ? ! Voi o-ntindeţi şi scăpaţi. Şi scap şi eu dacă trag un foc, două în aer. Nu s-au ales încă apele...“ „Şi dacă tragi în noi ?“ se temu Busuioc. „Ce interes aş avea ? Hai, mă !“ îl îndemnă Năstase şi-l împinse spre camion. Busuioc rezistă. „Cum, ce interes ai avea ?“ „Interesu meu e să scăpaţi, mă ! Pe-amîndoi nu vă pot împuşca... c-o să-ntrebe de ce. De ce pe-amîndoi ? Şi cum ?“ „Să nu umbli la pistol, că te-atacăm amîndoi ! îl preveni Busuioc. Şi-o să spunem c-ai vrut să ne-mpuşti ca să nu te dăm în gît cu afacerile. Şi fără să-l slăbească din ochi pe gardian, îl grăbi pe Jinga : Urcă, mă, la volan !“ Andrei se retrase cu spatele, urcă în cabină, şi cînd porni motorul, se urcă şi Năstase, urmat de Busuioc. Se îndreptară în direcţia închisorii, cu intenţia de-a ajunge pe o stradă mai dosnică, şi la un moment dat gardianul îi spuse lui Andrei să oprească. Era exact ce le trebuia lor. „O să spun c-aţi făcut camionu stricat, şi cînd am dat să cobor, aţi întins-o. Colţu e la doi paşi. O luaţi la dreapta, să am motiv că n-am nimerit cînd am tras. Pînă să scot pistolu... Hai !“ îl îndemnă el pe Busuioc să schimbe locurile. Busuioc să treacă la mijloc, iar Năstase la uşă. Stătură să se îndepărteze o femeie care trecea pe trotuarul de peste drum, apoi, în timp ce gardianul puse mîna pe clanţă, Andrei cuplă în viteză. Aşteptă să coboare cu un picior de pe scară şi demară cu putere. Calculase bine : lovit de lada camionului, Năstase îşi pierdu echilibrul şi, răsucindu-se, căzu

pe trotuar. „Calc-o pe coadă !“ strigă Busuioc, făcîndu-se ghem pe dușumeaua cabinei.

Detunătura de pistol se auzi cînd virau după colțul al doilea. „Ai unde să te-ascunzi ?“ îl întrebă Busuioc. Chiar, unde s-ar putea el ascunde ? La Anghel o să-l caute... Și nici nu l-ar primi. Ce era el pentru Anghel ? Un străin. La Enciu. Însemna să-l bage în belea. Comisarul Bratu ar putea face o legătură între el, comunistul evadat și Enciu. „N-am. Să căutăm o pădure pînă-ți fac rost de niște haine...“ „Ce pădure ? ! A mai bună pădure-i orașu ! Să ieșim repede în spatele pieții, la Nuți, mi-aduci hainele la mașină și mă lași la o prietenă de-a ei, Gina, în Făgetului. Duci camionu la gară, să creadă c-am întins-o cu trenu, și vii după mine la Gina. Lovelele ce le făcuși ?“ „Care lovele ?“ nu pricepu Andrei. „De la aia ! În caracude mă iei ? ! N-am evadat pentru tine ? !... Nu pentru tine m-am încărcat cu alți ani ? ! Una, evadarea ăluia, a comunistului... Alta, a noastră... Ți-am ținut partea ? Parte facem și banii, așa-i legea !“ Banii primiți de la soția lui Enciu — în general bancnote mărunte, dar printre ele și o hîrtie de cinci sute de lei, așa cum se nimeriseră cînd luase din sertarul tejghelei — îi legase într-o cîrpă și-i ascunsese sub tabloul de bord, ca să-i aibă cînd o ieși. Trebuia să-i dea, n-avea ce face, era la mîna lui Busuioc. Căută, scoase legătura și i-o dădu. „Da' restu ? Grosul ce-l făcuși ? Unde-i ?“ întrebă Busuioc după ce desfăcu cîrpa. „Care gros, mă ? Ăștia-s banii...“ „Tu de husan mă iei ? !“ „Îți dau voie să cauți unde vrei tu. Ăștia-s singurii bani care-i am.“ „Cum, mă ?... Tu nu ești sănătos la minte ! Adică pentru șase sute douăj de lei ? !... Pentru șase sute douăj de lei l-ai ajutat pe ăla să evadeze, să te-ncarci cu noi ani ? !“ „Atîta a dispus femeia. Alți bani n-a avut.“ „Și ce dacă ? N-ai bani, nu evadezi !“ „Femeia mi-i neam... Așa că nu pentru bani am făcut-o... Banii mi i-a dat așa...“ „Asta era treabă de cincizeci de mii pe puțin ! Cinci «coți», atît ne dă ! Cum, mă, izbucni Busuioc în rîs, un «cot» o sută de lei ? ! ! !“

La început, Gina nu se arătă prea încîntată de oaspeți. Andrei, însă, nu-i displăcu și Busuioc o convinse fără greutate că special îl adusese pe Jinga la ea, o „gaură“ să dea și o umple de bani. Acceptă să-i găzduiască pînă cînd Nuți,

a cărei adresă Năstase o știa, va găsi prin apropiere o cameră cu chirie. Cînd Gina se duse să cumpere ceva de mîncare, Busuioc îi ceru lui Andrei să se dezbrace de haine, vrea să-l caute de bani. „Alți bani n-am decît ăia care-s la tine. Da' tu caută..." Busuioc întîi îl pipăi, apoi cercetă pantalonii, îl puse să se descalțe... „Tu ești chiar șui, nu te prefaci..." Tăcură un'timp, și Busuioc îl întrebă deodată, privindu-l în ochi : „Da' la treabă mergi să-mi ții șestu ?" „Merg, spuse cu hotărîre Andrei. Merg, da' cu ce ?" „Mergi, că asta-i acu... Fac eu rost și de scule, să se mai potolească potera. Gaborii or fi ca dulăii acum !"

Jucau de dimineața pînă seara cărți sau barbut, Busuioc mai arunca cîte o vorbă, să-l descoase pe Jinga, și într-o zi, înainte de a se culca, îi spuse că au stat destul, are de gînd să se ducă la cineva după guri-de-lup și restul de scule, poate i le dă cu plata pe urmă. „Adică să ieși ?" îl întrebă Andrei și gîndurile îi zburară la Enciu. Dacă Busuioc s-a hotărît să iasă, înseamnă că și el s-ar putea duce la Enciu ; o să-i găsească meșterul un loc unde să stea ascuns o bucată de vreme. Iar dacă îl primește mai nu știu cum... pleacă. Are el un loc, o să-i spună, unde să se-ascundă. Unde ? La nea Anghel. Îl ascunde nea Anghel, să nu-și facă griji.

Ieși în curte ca și cînd s-ar fi dus să urineze și de-acolo, în stradă. Ocoli centrul orașului, o luă pe străzi mărginașe, cu ochii după gardieni. Ajungînd la casa lui Enciu, constată cu mirare că de la toate ferestrele răzbea lumină pe lîngă hîrtia de camuflaj. Ce să fie oare ? Era trecut de 12 noaptea ! Dădu să traverseze strada și în aceeași clipă se deschise ușa și un plînset deznădăjduit izbucni dinăuntru. A murit Irăchița ! se îngrozi. „Țață !" chemă la gard femeia care ieșise cu vreo treabă în curte. Aceasta veni și întrebă cine-i. „Un ucenic de-al lui Enciu." „Ce-i ? Aflărăți ceva ?" îl întrebă ea în șoaptă. „Ce să aflăm ? Ce s-a-ntîmplat ? Spune, nu știu nimic !" „Îl omorîră, izbucni ea deodată în plîns. Nu mai e nen-tu Enciu, îl omorîră." „Pe Enciu ? nu-i veni să creadă. Cum ? Cine ?" „Cică nemții... Lîngă Calafat. Ce i-o fi trebuit, Doamne, să-și caute moartea acolo, ce i-o fi trebuit, Doamne, ce i-o fi trebuit să se ducă în gloanțele lor ? S-o chem ? Sau vii înăuntru să te-nchini ?" îl întrebă femeia văzînd că nu spune nimic. Stătea

prostit, refuzînd să creadă ce auzise, așteptîndu-l parcă pe meșter să apară pe ușă : „Fără o sticlă de vin ?“ Așa îl și găsi soția lui Enciu, privind țintă spre ușă. „Ce-i cu tine ? Ce-i cu tine, auzi ?“ „Am evadat. N-am avut încotro. După ce l-am scos pe ăla, a trebuit să evadez, n-am avut încotro.“ Dora se apucă de cap, izbucni în plîns, zise : „E-un blestem peste noi ! Și, cuprinsă deodată de o mare neliniște, îl zgîlțîi, ca și cum ar fi vrut să-l aducă la realitate : Fugi ! Fugi, Andrei, și ascunde-te !“ îl imploră.

Îl iubise pe Enciu cum nu iubise pe nimeni. Poate pe dădica Ileana... Nu, dădica Ileana fusese altceva pentru el. Plîngea încet, străbătînd în neștire străzi după străzi. Picioarele îl duseră la gară. Se traseră acasă. Caii tot așa fac. Un soldat se ridică de pe o bancă și Andrei se grăbi, strecurîndu-se printre cei ce se așezaseră pe cufere în intervalul dintre bănci, să ocupe locul rămas liber. Erau majoritatea soldați, și el se gîndi că fiecare din ei avea un rost acolo, în sala de așteptare. Fiecare se ducea undeva. Chiar pe front dacă se duceau, principalul era că știau unde se duc. El unde să se ducă ? Mereu ascuns, mereu hărțuit... Chiar pe front dacă se duc, o speranță tot au ! Cu speranța asta trăiesc, c-or să scape, or să se-ntoarcă acasă la părinți, la neveste... acasă. Bună-rea, casa lor. La asta se gîndesc chiar dacă nu li se vede pe față.

Zgomotul unui camion oprit în stradă îl smulse din gînduri, făcîndu-l deodată să simtă pericolul. Țîșni pe peron și fu cît pe-aci să se lovească de-o santinelă germană ce păzea intrarea în sala de așteptare a clasei I. Făcu o fentă și se-ndreptă în fugă spre întunericul magaziilor de marfă, bine știute de el. Din spate răsună un „stai !“, apoi o detunătură de armă. Glontele fluieră doar. Gara rămase departe, trecu rampa de lemne, ieși în cîmp. Continua să alerge orbește. Orice, numai să nu-l prindă și să-l închidă din nou ! Călcă deodată în gol, se prăbuși într-un șanț și, izbindu-se cu capul de-o roabă, își pierdu cunoștința.

Îl găsiră dimineața muncitorii care lucrau acolo la terasamentul unei linii de cale ferată. Cum barăcile în care dormeau nu erau prea departe, aduseră o sticlă cu gaz și se apucară să-i spele rana de la frunte. Se trezi probabil de usturime. Teama îl făcu să rămînă nemișcat. Din vorbele lor înțelese că erau de la țară, veniți să cîștige un ban pînă

a începe culesul porumbului. Vocile de femei le acopereau pe cele ale bărbaţilor, puţini la număr şi în vîrstă, aşa că se hotărî să nu se mai prefacă leşinat. Vru să se ridice, dar o femeie aşezată alături nu-l lăsă. Îl opri : „Stai, bre, liniştit, că eşti alb cum îi varu. Ai pierdut sînge, ai o rană la cap. Cum de căzuşi ? Fuseşi beat ori ce ?“ Se auzi cineva strigînd de departe. Era un tînăr care venea în fugă dinspre fabrica de vagoane. „Pace, măăă ! strigă din nou acela. Pace ! S-a făcut pace ! Antonescu-i caput ! S-a făcut pace ! S-a făcut pace, mă ! Voi pe ce lume trăiţi ?“ Andrei se uită la tînărul pirpiriu ce se oprise la marginea şanţului şi încerca să înţeleagă sensul veştii pe care o adusese. Realiză doar că nu mai este război, dar nu mai mult decît atît. Rămase indiferent, avea războiul lui, el pe acesta îl trăia. O femeie izbucni în plîns, alţii începură să strige şi ei : „E pace, mă !“ Tînărul îi chemă : „Haideţi la fabrică, să mergem cu toţii în oraş ! Aşa mă trimiseră să vă spun.“ „Păi noi... noi ce să căutăm în oraş ?“ întrebă o femeie. „Haideţi, bre, nu fiţi proşti ! Că-i pace şi poate o fi rost de ceva !...“ zise o alta şi, îndreptîndu-şi basmaua, porni hotărîtă. Se luară cu toţii după ea. Rămas singur pe acel cîmp, Andrei duse mîna la cap ; îl durea de parcă îl strîngea cineva într-o menghină. Sub degete, deasupra tîmplei, simţi o umflătură şi o rană adîncă, părul, căci de cînd conducea camionul nu-l mai tunseseră, îi era plin de sînge închegat. Îşi dădu drumul în şanţul adînc şi lat, ca să nu dea cineva peste el.

Capitolul V

Îl scoase foamea. Zilierii se întorseseră după cîteva ore, îşi luaseră din baraci ce avuseseră acolo şi plecaseră la casele lor. Nu lăsaseră nici un codru pe pîine, nici o bucată de mămăligă. Cămaşa îi era murdară de sînge, o spălă, se spălă şi el, îşi curăţi părul, îşi turnă gaz pe rană,

uitîndu-se într-un ciob de oglindă, și se așeză în fața barăcii, cu spatele rezemat de peretele ei. Privea indiferent peste cîmpul uscat, ars, crăpat de atîta neploaie, scormonit de bombe, presărat cu gropi, inundat de buruieni, lor seceta la priise, crescuseră înalte, bogate în spini, și peste tot gunoaie, cutii goale de conserve, hîrtii purtate de vînt.

La un moment dat, dinspre baraca de alături apăru o fată subțire, înăltuță, de vreo 20 de ani, suptă la față. Nu spuse nimic și se așeză lîngă el. Tot așa, cu spatele rezemat de perete. Își trăsese fusta peste genunchi și rămase tăcută. Nu-i trebuiau vorbele ei, dar de spus s-ar fi cuvenit să fi spus ceva. „Stau și eu colea lîngă tine", să fi spus. După un timp se întoarse, ca și cînd ar fi vrut să-i ia seama, și se gîndi — așa cum avea să-i mărturisească mai tîrziu — că o să aibă două neveste, asta înseamnă gropița în bărbie, o să aibă, că-i frumușel, ochii-s mari, verzi, cercănați... „Ce pățiși, bre, la cap ?" îl întrebă. Îi spuse, fără să se uite la ea, că se îmbătase cu unii din sat de la el, vrusese să ajungă la rampă, unde lucra la descărcat lemne, dar se rătăcise și căzuse noaptea în șanț peste o roabă. „Muieri primesc ?" „Unde ?" nu înțelese. „La descărcat lemne." „Păi ce, aia-i treabă pentru femei ?" „Da' eu pot !" îl asigură. „Opriră lucru." Fata nu mai spuse nimic. „Mîncași ?" îl întrebă deodată. „Nț." „Nici eu. Hai și-om munci undeva. Pe mîncare. La vreo casă de om." „Hai", se hotărî Andrei și, ridicîndu-se, se duse să-și ia cămașa de pe o frînghie unde o pusese la uscat.

Fata merse în spatele lui, apoi, grăbind pașii, veni lîngă el. Andrei îi simțise mirosul sudorii adus lîngă baracă de o adiere de vînt — a ud de cal și a iarbă călcată, strivită, fusese mirosul acela —, întinse mîna și o cuprinse de mijloc. „Ce-ți veni ?" se miră ea, dar nu se desprinse. „Îmi veni..." „Și ce dacă ?!" „Tu nu ?" Fata nu-i răspunse și-i îndepărtă mîna. „De ce nu plecași ?" se interesă Andrei după o bucată de vreme. „La ce să plec ? C-abia venii !..." „La casa ta... Și la munca ta... Aici ce să mai faci ?!" „Fu ea și casa... Fu și munca..." „Așa ? Păi cum așa ?" „Așa. Dacă am fost proastă, am fost. De-aia și omora alde tata la mine. Dac-ai fost proastă, na ! Și omora. Nu era zi să

nu omoare la mine după ce-a venit Sile în sat cu aia, s-o vadă ai lui. Nu era zi să nu omoare la mine. C-am fost proastă și-am crezut în vorbele lui, că el numa asta a și vrut de la mine. Că dacă el «nu», și eu «nu» trebuia. De ce nu m-a cerut, dacă așa și pe dincolo ? De ce nu m-a cerut înainte de-a pleca militar ? Da' el nu m-a cerut de frică, zicea. Că nu se mai întoarce, și-i rămîn oasele cine știe pe unde, zicea. Cînd s-o întoarce, atunci da. Poate c-am fost proastă... Și ce dac-am fost ? Nu-mi pare rău. Că eu l-am iubit. Și dacă l-am iubit... l-am iubit. Și el, Sile, ce era să facă ? Nu trebuia să scape de front ? Trebuia. A dat, a împins... și-a ajuns ordonanța colonelului. Mi-a scris... A venit și-n permisie... Pîn' i-a umflat burta ăleia... servitoarei. Iar dacă i-a umflat burta... Ce era să mai facă dacă i-a umflat burta ?! Colonelul nu-l lăsa, neam : «S-o iei dacă i-ai umflat burta», zicea." Găsiră de lucru în marginea aceea a orașului — Andrei nici nu s-ar fi aventurat mai departe — la o femeie mai în vîrstă. Avea de tăiat lemne, de spart și de stivuit în magazie, lucru pentru bucata aceea de zi și încă de una întreagă. Seara, femeia îi hrăni — se tocmiseră pentru o sută de lei și mîncare — iar la plecare le dădu sticla cu țuică de-o jumătate de litru din care băuseră la masă.

Trecură cîteva zile fără să vină un semn că lucrul la terasamentul căii ferate ar putea fi reluat, toate zăceau ca abandonate acolo, fără stăpîn, și Andrei o trimise pe Ana la fabrică în recunoaștere. Se întoarse și-i spuse că ridică o clădire nouă, s-a interesat, angajează zilieri, da' numai bărbați, muieri nu le trebuie. „Dacă te-or primi, poate m-or lua mai tîrziu și pe mine", își spuse ea gîndul.

Cu acest gînd începu să-l întovărășească la fabrică. Se așeza într-o parte, se uita, apoi sărea să ajute la o treabă sau alta, nici păsîndu-i de rîsul femeilor : „Ce-i, fă, îți păzești Mutu ?" Într-o zi, opintindu-se la o roabă, o muncitoare își pierdu echilibrul, călcă în gol și se prăbuși de pe schelă într-un țipăt prelung. Ana se repezi într-acolo împreună cu cei care cerneau nisipul pentru mortar ; doi muncitori coborau femeia de pe stiva de cărămizi pe care căzuse. „Dumnezeu s-o ierte !" își făcu cruce Ana. „Cobeo !" o înghionti o femeie de alături. „De ce cobe, țață ?" se

apără Ana. „Așa-i, fă, că ne dorișI moartea la toate !“ se luă și alta de ea. „Ia mai tacă-vă gura ! interveni un zidar. Ce-aveți cu fata ? Ori așa... nici lîngă mort ?...“

Jinga se afla în spate, sosise la locul accidentului printre ultimii — lucra în partea cealaltă a construcției, la groapa cu var —, și văzînd cele petrecute, își spuse că o să vină poliția. N-avea altceva de făcut, trebuia să dispară de acolo. Se gîndi apoi că toți or să priceapă de ce a întins-o și astfel n-o să mai aibă unde să doarmă. Iar dacă rămîne, s-ar putea fofila — comisarul sau agentul care-o veni n-o să se-apuce să-l ia pe fiecare la rînd. Pe ăi care au văzut, pe martori. Și se duse la treabă.

Spre prînz veni, adus de Vrabie — lumea îi spunea Vrăbioi —, maistrul construcției, un comisar de la secție. Îi înjură că umblă beți pe schele, netreziți din băutura de duminică — era luni — să-i dea lui bătaie de cap, luă cîteva declarații de la unii cu care maistrul vorbise dinainte, îi puse pe alții să semneze în partea de jos a unei coli de hîrtie pe care scrisese sus „Proces-verbal“, „o să-l întocmească la secție“, și-i zise maistrului să se îngrijească de transportarea decedatei la morgă, de unde o s-o ridice familia, dacă o vrea, dacă nu, or îngropa-o și ăia, că pentru asta-s plătiți. Aflat în spatele grupului de muncitori, Andrei își spunea mereu că nu-i nici un pericol, se vedea bine, comisarul era pus pe plecate, îl mînjise el maistrul. În zadar, oricît își spunea că n-are de ce să se teamă, neliniștea nu și-o putuse învinge, și cînd comisarul plecă, se simți străbătut de un tremur nervos. În timp ce se întorcea la groapa cu var, Ana îl ajunse din urmă. „Acu să vorbim să mă ia“, îi spuse luîndu-l de mînă. Și-o eliberă, în semn că să-l lase în pace. „Ce vrei, fă, de la mine, ce vrei ?“ o repezi și grăbi pașii.

Anei îi păru rău că venise la Jinga. Se obișnuise cu mutenia lui, i-o credea în fire. De fapt, își spuse, nici n-aveau de ce să discute ei, se înțelege că era angajată. Urcă schelele pînă la ultimul etaj, se opri la roaba rămasă vacantă, scuipă în palme și, luînd-o de coarne, se opinti s-o urnească din loc. Era împreună cu Andreiaș, cum îi zicea cînd se iubeau, asta era !... O să schimbe roaba cu

alta, ca să nu-i poarte vreun ghinion, o s-o schimbe în așa fel ca nimeni să nu bage de seamă.

Spre sfîrșitul lucrului. Vrabie veni sus să vadă cum merge treaba, o găsi descărcînd cărămizile cărate de jos și o chemă într-un fel care nu prevestea nimic bun. „Ce, fă, ești pe moșia lui tac-tu ?!“ Ana lăsă privirile în pămînt, ca și cum i-ar fi cerut iertare. „Cu mine ai vorbit ?“ răcni maistrul, punîndu-și mîinile în șolduri. Mic, sfrijit, chel, cu ochii bulbucați, îi plăcea ca oamenii să-i știe de frică, să nu miște nimeni în front, cum spunea el. „Vorbii cu...“ dădu Ana să spună o minciună. „Cu mine trebuia să vorbești ! Peste voi eu sînt stăpîn ! Ori tu... Lasă, c-ai să mă știi tu ! Hai, ia-mă în cîrcă și du-mă jos la dulgheri! Altfel n-ai ce să mai cauți la lucru !“ Ana se miră întîi de ce-i trăsnise maistrului prin cap și se văzu purtîndu-l pe umeri, în rîsul tuturor. Își spuse însă repede că dacă-l duce, nimeni n-o s-o mai poată clinti. Se întoarse cu spatele și, lăsîndu-se pe vine, îi făcu semn să urce. „Lăsați-o, domn' Vrabie, c-o deșelați ! Nu vedeți cîtu-i de slabă ? !“ se puse pentru ea un zidar mai în vîrstă. Dar Ana sări la el, protestînd : „'S uscată, nu slabă. Îl duc !“ „Să nu vă scape, năroada !... Aia căzu...“ continuă zidarul fără s-o bage în seamă, cu gîndul, se vede, să-l înfricoșeze pe maistru, ca s-o scape pe ea de rușine. „Mă țin eu ! N-avea tu grijă !“ îl asigură Vrabie, urcîndu-se pe umerii Anei. Coborî puntea îngustă de scînduri, apoi o luă pe schelă de jur-împrejurul clădirii, gîndindu-se — cînd unul strigă : „Ia uitați-vă, mă, cum o călărește dom' Vrabie pe aia a lui Mutu !“ — la ce-o să spună Andrei cînd o vedea-o așa. O să spună că pentru el, să fie pe-un loc amîndoi. Aproape că nici nu-i păsa de hohotele celor pe lîngă care trecea, de măscările lor, de încercările celor de jos, făcute fără fereală, să i se uite, printre scînduri, sub fustă, de faptul că o să rămînă de rîsul lor încă mult timp de-acu înainte. Dar cu toate că își spusese că Andrei va înțelege că din dragoste pentru el îl ducea pe maistru în cîrcă, totuși spre groapa de var se temea să se uite.

Îl depuse la dulgheri și dădu să se întoarcă la roabă, cînd dinspre hală se auziră bătăi de toacă în semn că lucrul încetează. Se adunară cu toții în fața construcției, să vadă

ce se întîmplase. Nu trecu mult, și un muncitor, „Vasile Hînța, care se ocupă de noi“, veni să-i cheme la o adunare convocată de comitetul de fabrică, „unde să se hotărască ce-i de făcut cu viața lor, care tot de cîine a rămas“. „N-avem noi treabă cu comitetul vostru ! strigă Vrabie, ieșind înainte. Aici eu comand !“ Hînța nu-l băgă în seamă, se urcă pe o stivă de scînduri și-i chemă : „Veniți mai aproape, tovarăși !“ Cuvîntul „tovarăși“ îi sună ciudat lui Andrei. Pe lîngă ureche îi mai trecuseră niște vorbe că dacă ar fi să vină comuniștii la putere, atunci s-a terminat cu bisericile, le dărîmă, ca în Rusia, că în planul lor e să ia pămînturile, iar lumea să mănînce de la cazan, că rușii opresc oamenii pe stradă și le iau ceasurile de la mînă...

„Odată cu răsturnarea dictaturii fasciste — spunea Hînța — am căpătat libertatea de organizare și noi vom obține lucruri mari dacă vom ști să ne apărăm uniți drepturile !“ „Ți-arată el ție domn' colonel ! țipă cît putu Vrabie, amenințînd cu pumnul. Ți-arată el ție !“ și o luă din loc, de parcă s-ar fi dus să-și pună amenințarea în practică. „Vom cere la adunare, continuă Hînța ca și cum nu l-ar fi auzit pe maistru, să ni se dea salarii la nivelul scumpetei. Pentru că nu se mai poate cu atîta foame ! Cerem să fie trecută cantina sub conducerea comitetului de fabrică, iar direcțiunea să contribuie cu cincizeci la sută din costu mesei ! Să ni se plătească orele suplimentare ! Să ni se aducă lemne de foc și alimente, că nu se mai poate cu specula asta !“ „Și bocanci ! strigă unul. C-avem dreptul la o pereche pe an, da' n-am primit de doi ani !“ „Tovarăși ! Despre toate astea o să vorbim la adunarea noastră, la care vă chemăm să participați cu toții. Pentru ca, uniți în jurul comitetului de fabrică, să forțăm direcțiunea să le aprobe ! Haideți, tovarăși !“

Urmîndu-l pe Hînța, ajunseră în fața unei hale, lîngă peretele căreia erau adunați vreo două sute de oameni, vorbind zgomotos între ei. În timp ce unii începură să strige : „Trăiască libertatea de organizare“, „Trăiască comitetul de fabrică, reprezentantul muncitorilor !“, Andrei se strecură în hală și o găsi plină de strunguri. Se uită, cele mai multe erau modele noi, nemțești, cu piese în ele, așa cum le prinsese toaca adunării. Tresări, simțind pe cineva

în spatele lui. Era Ana, ce tot vrea de la el ? „Hai !“ o chemă, făcîndu-i semn spre ieşire.

În curînd fu adus un transportor cu o ladă şi un bărbat cu faţa lată se urcă deasupra, ca să poată fi auzit cît mai bine. Începu cu drepturile căpătate, de a se întruni, de a se organiza în sindicat, de-a-şi spune liber cuvîntul, de-a-şi face simţită voinţa în viaţa politică a ţării, dar că direcţiunea nu vrea să le recunoască aceste drepturi şi asta pentru că muncitorii au cerut oprirea lucrărilor de la clădirea pentru birouri şi reluarea lor la linia de garaj. „De noi e vorba !“ spuse Ana speriată, înghiontindu-l pe Jinga. „Noi putem, adică, lucra iarna afară, pe viscol şi ger, că-ţi rămîne pielea palmelor pe fierul îngheţat al vagoanelor, iar direcţia nu poate răbda încă o iarnă cu birourile în barăci ?“ „Da' cu noi, care lucrăm la clădire, cum rămîne ? întrebă un zidar. Noi să murim de foame?“ „Aşa e ! Cu noi cum rămîne ?“ întrebară şi alţii. „Tîmplarii să fie trecuţi la reparatu vagoanelor, zidarii să lucreze în hală... Să astupe găurile făcute de bombe. Acoperişul e şi el spart, acuşi vine iarna...“ „De zilieri nu spuse nimic!“ se îngrijoră din nou Ana. Îl cărase de pomană pe spurcatul de maistru. „Le-om trebui la linia de garaj, presupuse Andrei. Ne-or trece acolo.“

A doua zi, Vrabie îi luă la rînd : „Ei, v-a săturat dracu de sindicat ? O să rămîneţi pe drumuri ! Asta şi vor comuniştii ! Lasă, că văd ei ! Nu-i chiar aşa, că de-acu, gata !...“ Ştia Vrabie ce ştia. Direcţiunea nu numai că refuză să-i primească pe reprezentanţii comitetului de fabrică, dar luă şi măsuri. La aviziere apărură anunţuri semnate de directorul Pavelescu şi comandantul militar al fabricii, colonelul Căpăţîneanu, prin care se aducea la cunoştinţă întregului personal din ateliere şi birouri că pentru neexecutarea ordinelor şi chemarea la nesupunere, cei vinovaţi vor fi pedepsiţi cu carceră, anularea ordinelor de mobilizare pentru lucru ori chiar cu trimiterea în faţa Curţii Marţiale. Nu trecu mult, şi pentru a arăta că nu este vorba de o glumă sau de o simplă ameninţare, Nicolae Cornea, preşedintele comitetului, şi alţi doi membri fură convocaţi de plutonier la biroul mobilizării, unde li se în-

mînară ordine de prezentare la unităţi militare. La prînz avu loc o nouă adunare ; de data aceasta, cei care lucrau la noua clădire nu mai fură chemaţi. Se hotărî izgonirea din fabrică a directorului Pavelescu şi înlocuirea lui cu inginerul Pitiş, „stimat şi iubit, deoarece le înţelesese şi înainte viaţa grea şi necazurile", după care îl scoaseră pe Pavelescu din birou şi-l petrecură cu huiduieli dincolo de porţile fabricii.

Odată lucrul oprit la clădire, Andrei fu repartizat la repararea acoperişului, iar Ana la terasamentul liniei de garaj. Trei zile nu se întîmplă nimic, însă în a patra, chiar la prima oră a dimineţii, se dădu alarma că fostul director a intrat în fabrică cu poliţia. Prefăcîndu-se că n-aude, Andrei continua să lege balotul de tablă pe care trebuia să-l tragă cu ajutorul scripetelui sus, pe acoperiş. „Haide, mă !" îl chemă un tinichigiu ce lucra alături la un banc improvizat în curte. „Du-te, că vin eu..." După ce tinichigiul plecă, Andrei se uită în jur, nu mai rămăseseră decît doi necalificaţi, care se învîrteau cu un teu lung de fier, nveştiind unde să-l pună. Îşi spuse că ar putea asista la înfruntare, amestecîndu-se printre oameni. Porni în fugă spre baraca administraţiei, dar dînd colţul antrepozitului, se pomeni în faţa gardienilor şi a doi comisari în uniformă, care îl încadrau pe fostul director. Prima reacţie fu să se retragă. Parcă împotriva propriei sale voinţe, rămase locului, ca înfipt în pămînt. „Aveţi încă timp, striga Pavelescu muncitorilor care baraseră intrarea în baraca direcţiei, făcînd zid cît ţinea întregul perete, să vă desolidarizaţi de cei care vă aţîţă la anarhie ! Treceţi fiecare la locurile voastre de muncă, altfel veţi fi arestaţi!" „Huoooo !" fu huiduit într-un glas. Cînd huiduielile încetară, Nicolae Cornea vorbi : „A trecut vremea arestărilor de muncitori ! Cerem comisarilor şi gardienilor, care sînt nişte resturi ale unui regim fascist, să părăsească imediat fabrica ! Altfel vă scoatem noi afară, şi-atunci e de rău !" „Desolidarizaţi-vă ! Nu-l ascultaţi pe acest anarhist !" strigă Pavelescu, mai mult a rugăminte acum decît a poruncă. Cornea se întoarse cu faţa la muncitori şi, făcîndu-le semn să înceapă cîntecul, dădu tonul : „Sculaţi, voi oropsiţi ai vieţii..." Oamenii nu cunoşteau însă cuvin-

tele, unii nici melodia, nu ieşi mare lucru, şi cîntecul se stinse. Cornea începu să strige „Afară!" Vrînd parcă să repare eşecul dinainte, muncitorii îşi uniră cu toţii glasurile : „Afară ! Afară !"... strigau în cor. Dinspre terasamentul liniei de garaj sosea alergînd Vasile Hînţa, urmat de oamenii repartizaţi să lucreze acolo. Cei doi comisari se sfătuiau între ei. Simţind că se întîmplă ceva în spatele lor, întoarseră capetele. Cornea prinse momentul, strigă : „Haideţi !" şi zidul de muncitori porni spre poliţişti. „Afară ! Afară ! Afară !" scandau. Cei şase sau şapte gardieni încărcară armele. Fu clipa în care Andrei simţi cum i se urcă sîngele în cap. Alergă la Cornea şi, alăturîndu-i-se, începu să strige cu îndîrjire : „Afară !" Prinşi din două părţi, poliţiştii bătură în retragere. Asta spori hotărîrea oamenilor, mai ales a celor sosiţi de la linia de garaj. Ana era printre ei. Văzîndu-l pe Andrei în faţă, se repezi la el şi-l trase de mînă. „Nu te băga, c-o să tragă !" „Să tragă, făcu Andrei eliberîndu-şi brutal mîna, c-atunci îi mănînc ! Şi întorcîndu-şi capul, îi îndemnă pe cei din spate, ajutîndu-se prin gesturi : Haideţi ! Peste ei !" „Uşor! îl potoli Cornea. Să-i scoatem din fabrică, atît !"

La cîteva zile, Mirea, tinichigiul pe lîngă care lucra, îi spuse ca şi cînd ar fi vrut să-i afle părerea : „Mă, eu mă-nscriu la comunişti, ai ?... Că ţărăniştii, fi-le-ar burta a dracu', numa cu vorba ne-au dus ! Fi-le-ar politica să le fie !... adăugă Mirea văzînd că Jinga nu spune nimic. Or face ăştia ceva ? Or face..." fu înclinat să creadă tinichigiul. Andrei nu ştia de ţărănişti, auzise doar de legionari. Cînd era în a doua sau a treia de liceu, fuseseră împuşcaţi cîţiva, aduşi în Piaţa Prefecturii să-i vadă lumea, asta ţinea minte. Iar la Broteanu se vorbea despre Toma, la care Borţan era ucenic, c-ar fi fost legionar. Oamenii rîdeau şi spuneau în spate : „Vărzuliu, prăzuliu, fi-ţi-ar capu tău diliu..." „Tu ce zici, mă, or face ? Ori şi ăştia, pînă vin la putere ?..." „La cine te-nscrii ?" îl întrebă Andrei. „Cum, mă, la cine ? Nu-ţi spusei ? ! La comunişti, în partid..." „Da' la cine ? Care-i ăla la care te duci ?" asta vru să afle Andrei. „Aaa... la Nicolae Cornea. El e cu astea. Da' ce, şi tu te gîndişi ?" „Mă gîndii", minţi Jinga ; treaba cu „înscrisu" de la tinichigiu o auzise.

Într-o dimineață îl văzu pe Cornea în curte. Se duse la el și-i spuse c-ar vrea să-i vorbească. „Te-ascult, zi !" îl îndemnă Cornea. Era cu Hînța și încă vreo doi ; Andrei se jenă. „Sînt mai multe... Dacă s-ar putea undeva..." „Bine, vino după mine și-om vorbi la baracă." Cornea rămase singur înainte de-a ajunge la baracă și Andrei îi spuse că a fost ucenic la Broteanu, a învățat meserie de la Gheorghe Enciu, se miră în sinea sa că Nicolae Cornea nu reacționă în nici un fel la numele meșterului, apoi că, ieșind lucrător, s-a angajat la Gonțea strungar. „Păi tu nu ești în curte, zilier ?" îl întrerupse Cornea. „Pentru că sînt evadat, de asta..." „Evadat ? Ai făcut pușcărie ?" „Am făcut. Ajung și la asta", oftă Andrei și-i povesti cum fusese acuzat de furtul ceasului, cercetat și bătut, cum fusese momit să devină informatorul poliției și tot ce se întîmplase după aceea pînă la evadare. Cornea îl învață să se ducă la Tacu, șeful personalului, să-i spună că l-a trimis el, să-l ia în evidență, pentru că în două săptămîni, cel mult, lucrările la noua linie de garaj vor fi terminate, o să facă încă un schimb. Cît despre înscrierea în partid, o să-i dea să completeze o adeziune, aia trebuie să poarte semnăturile a doi membri de partid care îl recomandă, unul ar fi el, Cornea, iar al doilea, Vasile Hînța, locul lui, al lui Jinga, nici nu-i în altă parte decît la comuniști dacă-i adevărat ce i-a povestit. Îl sfătui totodată să se ducă la județeana P.C.R., să-l caute pe tovarășul secretar Ghiale, să-i spună tot ce i-a spus și lui și să probeze, cu nevasta lui Enciu, cum l-a ajutat pe ilegalist să evadeze. „Eu sînt pus sub urmărire, nu pot ieși în oraș", se temu Andrei. „S-a dat o amnistie. N-ai știut ? S-a dat o amnistie mare, n-ai auzit ?" „O amnistie ?" întrebă fără să vrea Andrei. „De-o lună și ceva !... Tu nu citești ziare ?" „N-am citit, c-am stat numai aici... Dorm la barăci..."

La biroul de personal i se spuse că ar putea fi angajat ca strungar, chiar de săptămîna viitoare, să vină cu carnetul de lucrător și să facă o cerere. Încercă să-și aducă aminte unde îi este carnetul : rămăsese la Gonțea sau i-l dăduseră înapoi. Dacă i-l dăduseră, nu se putea să nu-l fi pus bine nea Anghel. La întoarcere, intră în hala de strungărie. Mai dăduse în două rînduri pe acolo, dar rămăsese

în prag și aruncase doar o privire. De data aceea, intră ca la el acasă, se opri lîngă un strungar tinerel, cu fața deschisă, îl așteptă să intre în vorbă cu el, să-l întrebe ce vrea, iar el, Andrei, să-l roage să-i dea și lui voie puțin, vezi Doamne, poate n-a uitat chiar de tot. Mai ales că avea un strung nou, nemțesc, o frumusețe de strung. Culea îi simțise prezența, întoarse capul, dar nu spuse nimic. Abia mai tîrziu, cînd și răbdarea lui Jinga ajunsese la margini, mai ales că strungarul lucra în dorul lelii, Culea se adresă vecinului său : „Ce vrea ăsta, nea Mihai ? S-a proțăpit lîngă mine și stă." Acesta, un om la vreo 50 de ani, îl măsură pe Jinga de sus pînă jos, vru să spună ceva, dar Andrei îi zise lui Culea : „Mă uit cum tragi la «fasole» !" „Ce mă ?" nu-i veni lui Culea să creadă. „Asta faci, tragi la fasole ! Pute locu sub tine !..." Culea apucă o cheie, să dea, dar Andrei îl prinse de încheietura mîinii și-o strînse. Culea scăpă cheia și se chirci de durere. „Mă doare ! se văită. Mă doare, mă ! Nea Mihai !..." Andrei îi dădu drumul. „Dă, mă, cu mîna, nu cu cheia !..." și-l lăsă în plata Domnului.

Cum îl văzu, Nisim, șeful de echipă, îl luă în primire de ce lipsise atîta. Era un om cît un munte, dar degetele de la mîna stîngă le avea chircite, căci, trimis pe front, se împușcase în palmă. Făcuse un an și ceva pușcărie, el însă era mulțumit că scăpase cu viață și nu murise pe front. „Pe aici am fost, nu vru Andrei să-i spună unde și de ce. N-ai decît să-mi tai ora lipsită." Nisim îl înjură și îl trimise să care baloturi cu tablă. Mereu îl înjura Nisim și nu fusese o dată să nu-l trimită acolo unde era mai greu. În dormitor fuseseră vecini, dar cum Nisim își transforma în fiecare seară patul în masă de barbut, fără să-i pese că Jinga nu poate dormi din pricina lui, cînd se eliberase un pat, Andrei se mutase acolo și nu mai avusese de-a face cu el decît după ce-l numiseră șeful lui de echipă.

După-amiaza se schimbă în hainele cîștigate prin curțile oamenilor — pantalonii îi veneau cum îi veneau, dar haina îi era strîmtă, iar în pantofi băgase la vîrfuri jurnal — și porni în oraș. Pe drum, se uită într-o vitrină și izbucni fără să vrea în rîs : parcă se ducea în pețit. Se apropie cu sufletul greu de casa lui Enciu. Bătu la ușă,

gîndindu-se că „cireșele negre“ crescuseră binișor, erau doi ani și jumătate de cînd n-o mai văzuse pe fată. „Ei, pe cine cauți mata ?“ îl strigă o vecină venind la gard. Recunoscu în ea pe femeia cu care stătuse de vorbă în noaptea aceea. „Dacă pe alde Enciu, nu-s, se mutară. Pe el îl împușcară nemții, chiar în ajun de-a veni la putere...“ „Cum se mutară ? Unde ?“ întrebă Andrei, neînțelegînd de ce a trebuit să plece din casă soția lui Enciu. „A venit bărbatu-su ăl dintîi, care mai mult prin pușcării a stat, să ia fata la București. Irăchița-i făcută cu el. Și-o luă și pe Dora. Că, de, e mama fetei. Or sta poate pe-un loc... S-or și împăca... Cîte nu se-ntîmplă !...“ „Morții cu morții, viii cu viii“, își spuse Andrei și dădu bună ziua. Va să zică, Irăchița nu era a lui Enciu... N-ai fi zis, îl iubea ca pe un tată. Ca un tată o iubea și el pe fetiță. Ca un tată fusese și pentru el Enciu.

I se spusese că Județeana P.C.R. se găsea pe strada Cuza-Vodă, dar cum aceasta se întindea pe o jumătate de oraș, tăindu-l în două, chiar prin centru, întrebă un domn care i se nimeri în cale. „Fir-ați ai dracului de golani, v-a intrat județeana asta în cap !“ reacționă acela, cu totul neașteptat pentru Andrei. Revenindu-și din primul moment de uimire, izbucni în rîs. Nu mai rîsese de mult. Județeana de partid era la cîțiva pași mai încolo ; întrebă un tînăr cu o banderolă roșie la braț, care făcea de gardă în holul intrării, de tovarășul secretar Ghiale. „Sînt într-o ședință. De-abia au intrat, îl informă acesta. Apoi, aplecîndu-se spre Jinga, îi spuse în secret : E c-un tovarăș de la Ceceu“...

Peste drum, lumea ieșea de la cinematograf, și Andrei se opri să se uite la puhoiul de oameni ce se revărsa gălăgios și vesel dintr-un gang. Fu izbit să-i vadă atît de fără griji, cum i se păru lui. Le aveau, dar le uitaseră la film. El uitase că mai există filme pe lume. *Casa din Malta*, citi pe afiș. „Cu Viviane Romance și Louis Jouvet. Elevii nu au acces.“ Ce femeie !... își zise aducîndu-și aminte de un alt film în care o văzuse jucînd, *Ménage parisien*. Se gîndi să intre la cinematograf, iar cît ține filmul, s-o termina și ședința. Amînă pentru a doua zi, hotărînd să se ducă la Anghel, poate o avea mai mult noroc cu carnetul.

Aproape de Tîrgul de săptămînă întîlni cîteva case distruse de bombe și tresări la gîndul că nimeriseră și casa lui Anghel. Nu, era în picioare, dar peretele dinspre stradă crăpase, se vedeau urme de schije, acoperișul fusese cîrpit, vai de lume cum fusese cîrpit. Se miră că bombardaseră acel cartier în preajma căruia nu exista nici un obiectiv, nici militar, nici industrial, gara era și ea departe, la cîțiva kilometri... Descuie portița așa cum știa, băgînd mîna după o șipcă. Cînd auzi cine e, Anghel deschise, îl lăsă să intre, dar rămase lîngă ușă și-l privi lung, ridicînd mustățile zbîrlite spre Jinga. „Acasă venișI ?" întrebă el deodată, făcînd ochii mici. „De ce acasă ? se supără Andrei că-l luase așa. Am venit să te rog să-mi dai ce mi-a mai rămas pe aici. Carnetul de lucrător... Mai ales de el am nevoie. Pentru fabrica de reparat vagoane, unde m-am angajat strungar. Și mai vreau să te-ntreb și de Teo. Ce face ? Pe unde-i ?" „De două luni și ceva n-am mai primit nimic de la el, oftă Anghel. Se așeză pe un scaun și-i făcu semn lui Andrei să se așeze și el. A dezrobit Ardealul și de-atunci n-a mai scris." Se lăsă o tăcere grea. Și deodată Anghel îl întrebă cu voce străină : „Da' de stat unde stai ?" „În barăci, la fabrică." „Ei, e bine atunci... Casă de la stat, căldură de la stat..." „Păduchi de la stat", îl completă Andrei. „Te-ai schimbat... Erai flăcău și-acu ești bărbat. A fost greu, ai ?" „Greu, ușor, a trecut." „Bine, carnetul și niște acte să le caut în casă... spuse Anghel, înțelegînd din felul cum îi răspunsese Andrei că acestuia îi este peste mînă să vorbească de pușcărie, și se ridică. În schimb, lucrurile tale... lucrurile tale și cărțile sînt urcate în pod. Ți le cobor acu sau vii altă dată... c-un geamantan..." „Alt' dată. Că mi le fură acolo și rămîn fără ele." Anghel îi aduse carnetul. În timp ce Andrei se uita la el, bătrînul tuși dogit și scurt și își înghiți vorba. Cînd Andrei dădu să plece, spuse parcă nevenindu-i să spună : „Ei, dacă n-oi mai putea acolo... și nici în altă parte n-oi avea unde... eu te primesc. Mă-ntreba Teo și-n scrisoarea din urmă dacă n-ai venit încă. Să vii... Că pe unde-ai fost... te-oi fi chinuit destul !" Andrei rămase tăcut. Cu Ana ce să facă? O simțise nu o dată povară, încercase să se elibereze de ea fără însă s-o alunge sau să-i spună ceva. Ana înțelesese,

se ferise să-i mai iasă în cale. Şi atunci, ochii ei mari căpătau privirea unui cîine bătut, căutau mereu în pămînt. Această privire îl făcuse de fiecare dată să se întoarcă la ea. „Nu pot, nea Anghel, sînt c-o femeie acolo." „Aşa ?... Ei... atunci... Nu ţi-i nevastă, nu ?" „Nu." „Ei, aşa... cîte n-are bărbatu... Nu te-oi gîndi să te-nsori, nu ? Să-ţi faci rostu, şi te-oi însura tu... Aşa, Andrei, să vii înapoi, să vii în casă de om. Să vii mai devreme, c-oi face leşie, or colcăi păduchii pe tine !" spuse Anghel şi se uită speriat spre picioarele lui Jinga, ca şi cînd păduchii ar fi coborît de pe el pe podea.

Nu reuşi nici a doua zi să stea de vorbă cu tovarăşul Ghiale. „Este cu împroprietăririle", i se spuse, şi Andrei intră cu Ana la film. La primul ei film. Îi promisese că-i va explica la sfîrşit cum e cu cele ce se petrec pe ecran, dar în drum spre casă, discutînd cu ea, îşi dădu seama că Ana nu pricepuse nimic din cele văzute. Înţelese brusc ceea ce ea încerca să-i ascundă. „Nu ştii carte, nu ?" o întrebă cu indiferenţă în glas. „De iscălit ştiu..." „Cîte clase ai făcut ?" „Una. Şi mă luară. De iscălit mă-nvăţă un frate mai mare." Andrei aduse vorba despre intrigile mărunte ale şantierului, întrebîndu-se ce-i trebuie lui beleaua asta pe cap. Ana o forfecă cu o vădită plăcere pe cea care se zicea că trăieşte cu Nisim, dar în suflet îi rămăsese un ghimpe şi ea îşi blestemă părinţii că o luaseră de la şcoală. După ce băură cîte o cinzeacă de ţuică într-o cîrciumă din apropierea fabricii, îl rugă : „Mai cere un rînd. Fir-ar a dracu' ea de viaţă că mă născui cum mă născui !" Andrei se uită la ea şi se văzu pe sine.

Nicolae Cornea şi Vasile Hînţa îşi puseseră semnăturile de recomandare pe „adeziunea" completată de el şi Cornea îl sfătui din nou să-l caute pe tovarăşul secretar Ghiale, să nu se lase pînă nu l-o găsi. „Tu ai merite, mă, în faţa clasei muncitoare ! Să te duci să ţi le recunoască !" Se duse, însă fără nici o poftă. Ce merite avea el ? O făcuse pentru Enciu. Şi să nu zică ăla, Ghiale, c-a venit să-i scoată ochii, că uite ce-a făcut el. Îşi imagină convorbirea cu Ghiale şi-o văzu fără rost. Nu-l găsi nici de astă dată, fu chiar mulţumit de răspunsul primit.

O puternică manifestație de la sfîrșitul săptămînii i-l aduse în față. Sosise în Piața Prefecturii cu coloana de muncitori ai fabricii. După ce-și ocupaseră locurile, Vasile Hînța îi arătă în balconul clădirii cinematografului „Select", de unde avea să fie condus mitingul, un bărbat la 40 de ani, cu sprîncene mari, stufoase, frumos arcuite. „Ala-i tovarășul Ion Ghiale, secretarul Județenei P.C.R." Zări mai apoi, chiar sub balcon, vitrina unei librării și se strecură într-acolo. Nu o găsi. Și totuși îi văzuse firma. Era intrarea cinematografului, o cofetărie, un fotograf... De librărie, nici vorbă ! Își aminti că erau una sau chiar două mai jos, pe stradă, și își făcu loc pe lîngă zidurile clădirilor. Află ceea ce căuta și cumpără un abecedar pentru Ana. Cînd se întoarse în piață, Ghiale începuse să vorbească mulțimii. „...Numai în cîteva luni am cîștigat poziții pe care mulți, înainte, nici nu le-ar fi bănuit ! Pe întregul cuprins al țării a fost recunoscută libertatea de organizare. Și noi vom face ca ea să fie respectată ! Clasa muncitoare a reușit să-și trimeată reprezentanții în guvern ! Cu toată situația critică de azi, am cucerit și unele poziții economice... Dar lucrurile sînt departe de-a fi așa cum le dorim noi. Lipsește carnea, lipsesc ouăle, lipsesc uleiul și zahărul... Pînă și chibriturile lipsesc ! Nu se găsește gaz, lumina se-ntrerupe, se-ntrerupe și apa... Cerem să se facă ordine în gospodărirea orașului, pentru că nu se mai poate cu specula asta ! Dar cine s-o facă ? Colonelul Pretorian a dat bir cu fugiții. Se ascund, unu acasă, altu cine știe unde-a plecat, și cei doi ajutori de primari. Și-atunci cine să facă ordinea asta ? O s-o facem noi, Frontul Național Democrat ! Vom încerca să stabilim mai întîi stocurile existente. Adică să vedem ce-avem în sac. Apoi, ce-am găsit, să raționalizăm în mod egal pentru toată lumea. Dacă vor fi cinci sute de grame de pîine pe om, apoi cinci sute de grame să se mănînce ! De jos pîn' la prefect ! Nici prefectu să nu mănînce mai mult de cinci sute de grame !" Izbucniră urale, începură să se scandeze lozinci, și Andrei își făcu loc spre acea parte a pieței unde o lăsase pe Ana. Se simți tras de haină. „Stai într-un loc, nu te foi !" Era vocea lui Borțan. Se întoarse. „Sandule!" „Tu, mă ? Fir-ai să fii !" rîse Borțan. Cei din jur se re-

voltară, pentru că Ghiale reîncepuse să vorbească, și ei fură nevoiți să tacă. „În interesul nostru, al tuturora, trebuie să organizăm cît mai repede cu putință comitete cetățenești de control. Să-i luăm de guler pe speculanți, să semnalăm forței publice depozitele clandestine de mărfuri, ca acestea să fie distribuite populației. Să fim fără milă cu speculanții, cu îmbuibații ! Să fim fără milă cu sabotorii !“ Lumea izbucni din nou în urale, dar Ghiale ceru printr-un semn să se facă liniște. „Umblă vorbe și sînt și unele semne că domnul Gonțea ar intenționa să închidă fabrica pe motiv că-i lipsește materia primă. E cazul să-l întrebăm pe domnul Gonțea : Cum se-ntîmplă că tocmai acum, cînd a trecut din nou la producția de pluguri și grape, îi lipsește deodată materia primă, și nu i-a lipsit atunci cînd producea carcase de obuze sau bucătării de campanie ? O să răspundem noi în locul domnului Gonțea : Atunci era vorba de sprijinirea războiului antisovietic, iar acum este vorba de sabotarea economiei țării ! Să nu creadă domnu Gonțea — o spunem, să se știe ! — că dacă cumnatu domniei-sale, colonelul Sihleanu, este acum prefectul județului, pe noi acest lucru ne sperie. Nu ne sperie ! Economia țării are nevoie de producție așa cum omul are nevoie de hrană ! Și muncitorii de la Gonțea, iar dacă va fi nevoie, muncitorii din întregul oraș, toți patrioții, nu vor permite închiderea fabricii ! Țăranii trebuie să aibă cu ce ara pămînturile expropriate de la moșieri ! Și noi ne dăm cuvîntul că ei vor avea aceste pluguri! Acestea sînt problemele de moment. Noi însă trebuie să privim în viitor ! Să ne gîndim la viitorul țării ! Să cucerim puterea politică, să naționalizăm fabricile, uzinele, băncile, să înfăptuim reforma agrară ! Avem o clasă muncitoare puternică... Avem o țară bogată... Hărnicia și dragostea pentru pămînt a țăranului român se știu... sînt cunoscute ! Înlăturînd exploatarea omului de către om, gospodărind bogăția țării ca lumea, vom face să nu existe popor care să trăiască mai liber și mai bine ca noi !“ Împreună cu întreaga piață, Jinga începu să strige : „Trăiască comuniștii !“ Apoi strigătele se transformară în urale și Andrei cunoscu pentru prima oară exaltarea. Odată cu primele cuvinte ale *Internaționalei*, cîntată de mii de

oameni, „Sculați, voi oropsiți ai vieții ! Voi, osîndiți la foame, sus !“, simți lacrimi în ochi. Un oropsit era și el. Și le șterse, ferindu-se să nu-l vadă Borțan. Acesta își dădu însă seama ce e cu Andrei. „Te văpsiși ?“ îl întrebă Sandu în timp ce se puneau în mișcare. „Ce, mă ?“ nu pricepu Jinga. „Te-nscriseși la comuniști ?“ „Mă-nscrisei.“ „Așa ?... Și Toma se-nscrise.“ „Păi el nu fu legionar?“ „Ce dacă ? ! Tot dracu...“ „Cum, mă ?... Ce, comuniștii sparg magazinele ovreiești ? !“ „Te-nsurași ?“ schimbă Borțan vorba. Înseamnă că Borțan nu știe nimic de cele întîmplate la Gonțea, își spuse Andrei și îi răspunse că nu, nu se însurase. „Da' tu ?“ îl întrebă. „Eu, să zic, poate... Poate m-oi însura. Mă-ncurcai c-o nepoată de-a lui Toma. E țesătoare la fabrica de postav, da' tat-su mîrîie că-s sărac, fir-ar mațele lui ! Dacă i-aș umfla burta, n-ar mai mîrîi el, da' Viorica nu rămîne neam, fir-ar ea a dracu' !“ „Păi sărac de ce ? Nu mai faci motoare cu Toma ?“ „Ba tot cu el, da'... Sînt mulți, măăă, și Toma nu prea le vede. Așa că poate mă bag mecanic de întreținere la fabrica de postav, că au nevoie de-un om. Da' tu ? Tot la Gonțea ? Că trecu iară la pluguri.“ „M-angajai la fabrica de vagoane...“ „La fabrica de vagoane, mecanic auto ?“ „Strungar, mă !“ „Aaa, strungar... Da' cu abecedaru ce faci ? Dădeai zor cu liceu, acu luași abecedaru la rînd ?“ rîse Borțan. „Tot așa ai rămas... De ce nu te luă naș-tu la el lucrător ?“ își potrivi Andrei vorbele după cele ale lui Sandu. „Dă-l în mă-sa ! Să mă bag slugă la el ? El asta ar vrea : să-i muncesc de pomană ! Ucenic și acu ! Dar-ar Dumnezeu prafu și pulberea !... Da' nu s-alege... Nu dai și tu ceva ?“ „Al' dată... Ne-om mai vedea noi...“

Odată cu organizarea unui nou schimb, Jinga fusese trecut la maistrul Bălășan, care, știindu-l zilier în curte, nu-l primise cu prea multă încredere. Nu-i plăcuse nici lui Andrei, de la început, de Bălășan. Arăta ursuz și greoi, cu toate că nu era nici una, nici alta. Totul pornea de la față, sau mai curînd de la ochelarii mici, rotunzi, legați cu sfoară în loc de brațe, cu lentile groase, în spatele cărora ochii păreau de bursuc. Cele două strunguri libere la care îl trimisese la alegere erau așezate chiar lîngă ușă, gîndindu-se că oamenii fugiseră de ele din pricina frigu-

lui, se oprise în dreptul celui care arăta mai bine și îl luase la cercetate cu de-amănuntul. Era un „Hendell" destul de nou, dar și destul de hîrbuit ; căzuse, se vede, pe mîna unuia de-alde Culea sau chiar a mai multora de-alde el. Față de „Hodorg"... ca avionul pe lîngă căruță. Bălășan se oprise în spatele lui Jinga să vadă ce-i iese din mînă și, plăcîndu-i, îi dăduse una peste ceafă în glumă. „L-ai băgat în draci, ai ? !" observase, zîmbind satisfăcut. Nu stătea o clipă locului Bălășan. Glumea, rîdea cu fiecare pe rînd și ochii lui mici alergau mereu peste lucru. Ceea ce îi dăduse lui Jinga să facă nu era mare lucru, flanșe de cuzineți, dar unui om cu meserie în sînge nu-i trebuie mult să vadă cînd celălalt o are în sînge și el. Dacă nu-i plăcea ceva, tușea scurt, ca și cînd și-ar fi dres glasul, nu spunea nimic, îl dădea pe cel în cauză la o parte și se apuca să lucreze. Pleca apoi, se oprea în dreptul vreunuia și glumea cu acesta.

Într-o zi, cînd cei de la montaj fuseseră „luați în căruță" pentru că de la o vreme nu reușeau nicidecum să țină pas cu secțiile celelalte, iar în vestiar, după terminarea schimbului, n-a fost mult ca glumele să se transforme în ceartă, Bălășan se înțelese cu Jinga și cu alți cîțîva din priviri și se adresă maistrului de la montaj : „Măi Andone, eu aș zice o vorbă..." „Lasă, nu mai zice... Știu eu vorbele tale !..." îl întrerupse Andone, cunoscînd felul de-a fi al lui Bălășan. Dar acesta continuă fără să-l bage în seamă : „Dacă ne primiți vreo două-trei zile, care or vrea din ai mei, își lasă treaba și vin să v-ajute. Ne-om scoate noi zilele..." „Cînd să le scoatem, nea Bălășan, că și noi tot în acord..." nu-i conveni lui Culea. „Mă, tu nu vrei, nu vii ! Am zis cine vrea." Bălășan știa că nu va fi ușor, oamenii munceau peste ore ca să recupereze ieșirile în stradă, demonstrațiile, mulți făceau parte din comitete cetățenești de control... „Cine nu vrea nu vine. Și ca să fie o treabă și pentru tine, Culea, o treabă pe inima ta, rămîi maistru cît lipsesc eu. Dacă-i el maistru — rîse Bălășan arătînd spre Andone — tu de ce n-ai fi ? !"

Andrei îi spusese Anei, fără să-i dea însă prea multe explicații, că se mută la Anghel, și ea sperase că de aici înainte vor avea unde să se întîlnească mai des, iar mai

tîrziu poate ar lua-o cu el. Pe măsură însă ce timpul trecea, și cum Andrei n-o dusese niciodată la Anghel, gîndul că era mințită, că, de fapt, Jinga își găsise vreuna, începu să nu-i mai dea pace. Altfel arăta el acum... Curat, îngrijit... E drept, îi spusese că în primăvară, cînd s-o încălzi, o să vorbească cu Anghel s-o primească la el... Poate îi spusese doar așa, să nu-l bănuiască ?... Pînă s-o împrimăvăra... cine știe... Acum, strungar, printre alți oameni, cu cîștig mare, la casa lui, Andrei, chiar dacă nu-i încurcat cu vreuna, mai tîrziu o s-o lase, se temea Ana. Ce să facă ea să nu se întîmple cum îi spuneau presimțirile ? Se apucă, în rîsul femeilor, să învețe din abecedarul pe care i-l dăduse și despre care n-o mai întrebase nimic.

După terminarea și celei de-a doua linii de garaj, la fabrică se organiză schimbul trei, dar în același timp fu redus numărul de necalificați. Știută harnică, Ana scăpase; dar nimerise la Nisim în echipă, iar acesta se agăța mereu de ea. Îl ocolea, se ferea cît putea, degeaba. Într-una din zile o apucă de mînă : „Ce-i, fă, eu nu-ți sînt în gusturi ?“ „Ce vorbă-i asta ? !“ protestă Ana și-i trase mîna. „Vezi că ești lotu doi ! o amenință Nisim. Îți spusei, ca să știi...“ „Așa merge ?“ se înfurie ea ; dacă nu mai lucrează în fabrică, înseamnă că-l pierde pe Andrei. „Așa ! Cum altfel ? !“ rîse Nisim. „Da' ce, sindicat n-avem ? ! Mă duc la Cornea !“ „Cin'te ia, fă, în seamă pe tine ?!“ continuă el să rîdă. „Fașistule ! țipă Ana la Nisim și începu să strige cît o ținură puterile : Săriți, oameni ! Săriți, oameni !“ De după vagonul din care descărcau cărbuni pentru forjă veniră în fugă cîțiva din echipă. Speriat, Nisim apucase să sară în lături. „A-nnebunit ! se dezvinovăți el. Înnebuniși, fă ? Se bagă în mine și tot ea strigă ! Ce-ți făcui, fă, de țipași ? isterica dracului !“

Seara, îl așteptă pe Andrei — în săptămîna aceea lucra în schimbul de noapte — cu gîndul să-i povestească ce pățise cu Nisim, dar cînd se întîlniră, îi spuse doar că Nisim se leagă de ea. „Repede-l“, făcu Jinga absent. În ziua aceea descoperiseră un depozit clandestin de sodă caustică, stătuse cu încă doi membri ai comitetului cetățenesc pînă cînd soda fusese vîndută populației la preț

oficial, cu o zi înainte, împreună cu cei din schimbul de noapte, fusese într-o comună ca să le repare țăranilor uneltele agricole și în față avea o nouă noapte de muncă. Ana nu insistă și nici mai tîrziu nu-i spuse nimic lui Andrei.

Nisim continuă însă să n-o lase în pace, iar într-o seară Ana îl găsi pîndind-o pe întuneric afară. Alergă într-un suflet la Jinga și, făcîndu-i semn să iasă din hală, îi povesti plîngînd tot ce se întîmplase atunci lîngă vagonul cu cărbuni, cum se năpustise acum, așteptînd-o ascuns după baracă. Andrei rămase tăcut. Cu vorbă bună, cu Nisim nu se putea face nimic, știa, dar nici nu voia să se ia la bătaie cu o lepădătură ca el. „O să vorbesc mîine cu nea Anghel... Acu du-te și te culcă, ești vînătă toată de frig."

A doua zi însă, înainte de a ieși din schimbul de noapte, Vasile Hînța îi chemă la el pe Bălășan și pe Jinga. „Aseară, le spuse, s-a hotărît să-l dăm jos pe colonelul Sihleanu și să punem un prefect de-al nostru, că nu se mai poate așa ! Acu ascultați : la manifestație or să ia parte și reprezentanți ai țăranilor din întregu județ. Voi o să-i așteptați pe ăi care vin din satele dinspre Bariera Jiului și-i duceți drept la Frontul Plugarilor. Asta-i misiunea voastră. Ne găsiți în Piața Teatrului, în dreapta tribunei. Iar de-acolo pornim la Prefectură cu toții."

Pe drum constatară că acțiunea organizată în acea zi devenise cunoscută și acelora împotriva cărora era îndreptată. Îndată ce trecură de centrul orașului, fură opriți de o patrulă mixtă din militari și gardieni, care ocupa ambele trotuare, îndrumînd lumea spre un locotenent cu banderola Comenduirii Pieței la mînă. Acesta îi cercetă de unde vin și încotro se duc, cu ce treburi. „Da' ce-i cu razia asta ?" se făcu Bălășan că nu înțelege. „Îi căutăm pe fasciști. Nu cereți voi arestarea fasciștilor ?" Pînă la barieră se întîlniră cu încă două patrule, iar acolo găsiră o adevărată demonstrație de forță : tot ce venea spre oraș era oprit, controlat, țăranii trimiși înapoi acasă și doar celor care dovedeau că se duc la serviciu li se permitea trecerea. „Ce facem ?" întrebă descumpănit Jinga. „N-o să îndrăznească !" „Și dacă îndrăznesc ?" „Îi mănîncă țăranii !..." „Ce-ar fi însă să ne strecurăm cu ei peste cîmp ? îi propuse Andrei,

arătînd pe unde ar putea s-o ia. Îi aşteptăm la vreun kilometru şi trecem cu ei peste cîmp." Bălăşan fu de acord şi se porniră să le iasă înainte ţăranilor.

Era un început de februarie, cu geruri încă puternice; cît timp se mişcară, frigul îi pişcase doar la obraji, însă în plin cîmp începură să îngheţe de-a binelea. Tropăiră să-şi încălzească picioarele, se luară la trîntă, dar săniile cu delegaţii ţăranilor nu apărură decît după mai bine de-o oră. Îi opriră, şi Bălăşan le povesti celor din prima sanie ce se întîmplă la intrarea în oraş. „Dăm bice la cai şi trecem prin ei !" înjură gros un ţăran. „Cel mai bine e tot cum v-am spus. Să-i păcălim !..." îi îndemnă Bălăşan. „Şi cu săniile ce facem ?" vru să ştie cel care mîna caii. „Şi ele tot peste cîmp, îşi susţinu Andrei ideea. Împingem la ele unde n-or putea caii. Locu-i drept, uite-l !" Curioşi să afle ce se discută atîta în faţă, ţăranii din celelalte sănii coborîră şi făcură roată în jur. Bălăşan povesti încă o dată ce-i la barieră, ţăranii se declarară de acord cu cele propuse şi, întorcîndu-se la sănii, o luară peste cîmp în direcţia caselor ce se zăreau prin pîcla dimineţii, fumegînd liniştit.

La un moment dat, Andrei îşi dădu seama că cineva i se-alăturase, privindu-l cu insistenţă. Era o femeie. Broboada îi ascundea faţa aproape în întregime, dar el o recunoscu după nas. „Dădică !" exclamă, nevenindu-i a crede. Se îmbrăţişară. Şi în timp ce dădica plîngea, lipindu-şi faţa de pieptul lui, Andrei îşi aduse aminte cum îi ţinuse ea capul în poală după ce-l lovise scrînciobul lui Aurel, cum îl păzise de muşte, cum îi făcuse chisăliţă din vişine furate din via lui alde Trincă a lui Spînzuratu, cum se unsese el cu balega vacii să-i arate că nu-i pasă de aia care venise să-l ia şi zicea că-i e mamă. Oamenii treceau pe lîngă ei făcînd cărare alături şi doar unul se opri, privind tăcut în zăpadă. „Lasă, dădică, lasă... căuta Andrei s-o liniştească, văzînd cum plînge şi nu spune nimic. Ce mai e pe-acasă ?" „Muri alde tata, spuse ea după ce-şi şterse ochii cu colţul broboadei. De Sfîntu Nicolae se-mplinră doi ani. Încolo... cu vremurile astea. Poate om scăpa şi noi de sărăcia lucie... Tovarăşu-i preşedintele comitetului sătesc, arătă ea la cel care se oprise lîngă ei, şi adre-

sîndu-i-se, îi explică cine-i Jinga : Andrei, nea Crînciule, Andrei... Ăl de-i zicea lumea... de-l crescurăm la noi... Ei, matale nu l-oi şti, că era un copil..." „Jingoi" îi zicea lumea. Aşa îi ziceau şi copiii la şcoală, îşi aduse aminte Andrei. „De auzit am auzit, da... Haidem şi noi ! îi îndemnă Crînciu. Să nu rămînem de ceilalţi." Porniră, şi Andrei se interesă ce e cu moşia Sihlenilor. „Păi, pentru ea stăturăm, şi eu şi nea Crînciu, şi alde... alţii doi, n-ai cum să-i ştii, o săptămînă închişi. Ne luară la legiunea de jandarmi, duşi din post în post, pe un frig... Crăpar-ar să crape inima-n ei !" „Da, că Sihleanu ăl tînăr, ofiţeru, îi prefect acu..." „Păi, altfel ne răzbeau ei ? ! zise Crînciu cu năduf. Şi-acu-s două plutoane la conac, de-l păzesc !" „Da' mama Fana ? Tot iute ?" „Mama, cum o ştii, neschimbată. Da' mă-ta ? Tu cum ?..." întrebă dădica uitîndu-se la hainele lui ; Lucreţia era cucoană cînd venise să-l ia. „Eu-s la fabrica de vagoane, strungar", evită Andrei întrebarea dădicăi şi se interesă dacă mai trăieşte Niculai potcovarul. „Trăieşte, da' Sinică-i acu... A venit, în vară doi ani, fără un picior de pe front. Se-nscrise şi el... Că eu-s secretaru de partid în Cornu şi Sihleni împreună !" spuse ea şi îşi aranjă broboada. „Tu ? Păi cum aşa, dădică ?" nu-i veni lui a crede. „Eu, c-am fost a mai întîi în comună ! Îmi făcui şi eu rostu, să ştiu că ăsta-i şi-l am. De-acu ăsta mi-i rostu. Că dacă aşa mă făcu Fana urîtă şi aşa crescui... Şi săracă, şi urîtă, şi slabă, cine mă ia ?! Cic-aş avea o tenie în mine, şi cît n-aş mînca... Ori o fi, cum zice una, că mă suge deochiu... Ei..." oftă ea greu. Cu ochii mici, apropiaţi, cu nas lung şi ascuţit, era un fel de Ţăndărică dădica, se gîndi Andrei, ferindu-se să se uite la ea. „Ei, că doar n-oi rămîne tu nemăritată ! Ce, parcă..." Crînciu se oprise să-i aştepte şi dădica îi făcu semn să tacă — n-avea ăla ce s-audă „discuţiile" lor.

În faţa sediului Frontului Plugarilor găsiră adunaţi sute de ţărani veniţi din toate colţurile judeţului, şi cum acestora începuse să li se împartă pancarte, ceea ce însemna că nu mai era mult pînă să pornească coloana, Jinga şi Bălăşan rămaseră pe loc, pentru a merge împreună cu ţăranii pînă în Piaţa Teatrului, unde urma să aibă loc adunarea. Ajunşi însă în centru, îşi împărţiră trotuarele şi,

luînd la rînd magazinele, se apucară să strige, deschizînd ușile : „La manifestație !“ Multe aveau obloanele trase, iar în celelalte rar se afla cîte un client. Cînd coborîră spre Piața Teatrului, văzură o mare de capete peste care erau agitate steaguri, pancarte, lozinci și mereu veneau alte coloane să se alăture mulțimii de acolo. Pe ai lor urmau să-i găsească, după cum le spusese Hînța, în dreapta tribunei ce se afla ridicată în fața intrării principale a Teatrului Național și, ajungînd la locul unde erau grupați muncitorii fabricii de vagoane, Jinga îl zări pe Borțan căutîndu-l. Se mai întîlnise o dată cu el la o demonstrație, Sandu i-o prezentase pe Viorica, fata cu care trăia, îi spusese că-l lăsase pe Toma și intrase pe leafă la fabrica de postav. „Tu ce zici, iese ceva din chestia asta? îi ceru Sandu părerea după ce-i povesti cum încercase Papaianopol, proprietarul fabricii, să-i oprească de la demonstrație, amenințîndu-i cu neplata zilei. Iese ceva ori ne pierdem doar banii pe ce n-am lucrat azi ?“ „Să-l punem pe omu nostru prefect și vă plătește el, n-avea tu grijă !...“ „Vorba e, îl punem ori... ?! N-ai văzut că au adus armată în piață ?!“ arătă Borțan spre Piața Prefecturii. „Să ne sperie... N-au ei curaju să tragă !“ Sandu spuse ceva, dar Jinga nu auzi, întreaga Piață a Teatrului începuse să răsune de strigătele mulțimii, declanșate de apariția la tribună a reprezentanților Frontului Național Democrat. „Vrem guvern F.N.D. ! Vrem guvern F.N.D. !“ scanda întreaga piață. Îi văzu pe ai săi strîngîndu-se cu interes în jurul cuiva, îi aruncă lui Borțan : „Stai, că mă-ntorc“ și se repezi într-acolo.

Era Cornea — de puțin timp fusese ales președintele Comisiei locale a sindicatelor — însă din pricina strigătelor mulțimii, Andrei nu putu să audă ce spune acesta. După ce Cornea plecă, se duse la Bălășan să afle despre ce-i vorba. „Spune să rămînem aici o mînă de oameni, iar restul să se împrăștie pentru susținerea maselor. Hînța a zis să rămîn. Rămîi și tu lîngă mine.“ „Rămîn. Numai să-l caut pe unu și vin.“ Borțan nu mai era acolo unde-l lăsase și, cum mitingul începuse, se întoarse la Bălășan să-l asculte pe Ghiale ce spune.

„Ce ne-a determinat, tovarăși și prieteni, să ne ridicăm cu toții, mii și mii de oameni, pentru a da lupta decisivă

împotriva fascismului şi reacţiunii ? Tovarăşi ! Au trecut şase luni de la răsturnarea dictaturii lui Antonescu şi libertatea în numele căreia a fost înfăptuită nu este încă a noastră ! Ce s-a petrecut azi în oraş, pe străzi şi la bariere, ce se petrece în Piaţa Prefecturii este cea mai bună dovadă ! Ca pe timpul dictaturii fasciste, Rădescu trimite armata împotriva poporului !" Piaţa începu să scandeze : „Jos Rădescu !" Apoi, strigătele se schimbară : „Vrem guvern F.N.D. !" „Astăzi, după şase luni, continuă Ghiale, în loc ca aparatul de stat să fie curăţat de elementele fasciste, acestea sînt nu numai menţinute, dar şi încurajate de guvernul Rădescu, care le-a transformat în uneltele sale. Cetăţeni paşnici sînt bătuţi pe străzi, bande de huligani protejaţi de poliţie se dedau la provocări împotriva muncitorilor. În loc ca în fruntea administraţiei să fie aşezaţi oameni care să lucreze pentru popor şi prin popor, sînt menţinuţi prefecţi militari, reprezentanţi ai capitaliştilor şi moşierilor. Ce-i altceva colonelul Sihleanu ?! O moşie, ştiţi cu toţii, de-o mie şi ceva de pogoane la Sihleni, alta de opt sute la Seaca ; cumnat cu fabricantu Gonţea... Să-l schimbăm, tovarăşi, şi-n locul lui să punem un prefect democrat, reprezentant şi slujitor al poporului ! Pentru această funcţie de mare răspundere, Frontul Naţional Democrat îl propune pe inginerul Ion Milea. El a arătat prin fapte, de cînd a fost instalat la conducerea primăriei, că merită această încredere ! A fost adusă o cantitate îndestulătoare de lemne de foc, gazul se găseşte la toate distribuţiile, uzina electrică funcţionează normal... De toate aceste probleme s-a ocupat tovarăşul Ion Milea ! Să auzim părerea Sindicatelor Unite, a Partidului Social-Democrat, a Frontului Plugarilor, Apărării Patriotice, şi dacă veţi hotărî că-l vrem cu toţii, atunci să mergem şi să-l instalăm prefect !" Izbucniră urale, întreaga piaţă începu să scandeze : „Vrem pe Milea prefect !" În locul lui Ghiale, la microfon trecu un alt vorbitor, dar din pricina neîncetatelor scandări : „Vrem pe Milea prefect !", acesta se văzu în imposibilitate de-a-şi rosti cuvîntarea. Ghiale ceru să se facă linişte şi vorbi din nou mulţimii : „Să transformăm atunci dorinta dumneavoastră în faptă şi să-l instalăm

pe Ion Milea prefect al poporului ! Haideţi, fraţilor !" îi chemă Ghiale.

Răzbiră cu greu, Hînţa înainta, Bălăşan şi Andrei ţinîndu-se strîns după el, în spatele vorbitorilor care coborau de la tribună şi cărora, în urale, mulţimea începuse să le deschidă drum spre Piaţa Prefecturii, pentru a-l închide imediat după trecerea lor ; fiecare voia să fie cît mai aproape de Ghiale şi ceilalţi. Cînd mai rămăseseră doar vreo cincizeci de metri pînă la Piaţa Prefecturii, unită printr-o scurtă stradă de cea a Teatrului, în aer răsună o salvă de arme, trasă de pe acoperişul Prefecturii. Îndrăzneala actului îi surprinse pe toţi, făcîndu-i să se oprească, pentru o clipă. Porniră îndată, reluînd scandările : „Vrem pe Milea prefect !", ca şi cînd nimic nu s-ar fi întîmplat.

Intrarea în piaţă era barată de o companie de soldaţi. Văzînd hotărîrea manifestanţilor, un ofiţer le ieşi în întîmpinare şi ridică mîna în semn de oprire. Era un maior în uniformă de jandarmi : „Domnilor ! Vă rog să vă retrageţi ! Am ordin să trag dacă forţaţi intrarea în piaţă !" Manifestanţii încetiniseră pasul, dar nu se opriră. Scandările lor deveniră mai apăsate. Maiorul alergă spre soldaţi. „Pregătiţi arm' !" ordonă şi ridică mîna. Soldaţii şovăiră. Înfuriat de nesupunerea lor, maiorul duse mîna la pistolul de la şold şi strigă cît îl ţinură puterile : „Pregătiţi arm' !" De data aceasta, soldaţii executară comanda. În aceeaşi clipă, un ofiţer se desprinse din flancul drept al companiei şi, desfăcîndu-şi braţele, se aşeză în faţa soldaţilor : „Nu tragem în români ! Companie ! În lături, rupeţi rîndurile, fuga marş !" Soldaţii executară grăbiţi ordinul. Îmbrăţişîndu-i, luîndu-i pe sus în coloană, manifestanţii năvăliră în piaţă. De pe acoperişul Prefecturii se auzi răpăit de mitralieră. Temîndu-se că de data aceasta se trage în plin, alergară cu toţii spre zidurile Prefecturii. Golul fu într-o clipă umplut de puhoiul omenesc revărsat năvalnic în piaţă. Răpăitul mitralierei încetă, căci tras în scop de intimidare, contrar aşteptărilor celor din clădire, focul avu ca singur rezultat asedierea Prefecturii într-o singură clipă. Se făcu o pauză.

În piaţă nu se mai putea mişca nimeni în voie, iar din spate masa de oameni continua să preseze. Cîţiva cetă-

ţeni ridicară armele luate de la soldaţi, în semn de victorie. Cornea reacţionă imediat : „Înapoiaţi armele ! N-avem nevoie de arme ! Or să spună c-au tras pentru că ne-au văzut înarmaţi !“ Şi trimise un soldat după ofiţerul care oprise compania să tragă. „Auzi, i se adresă Bălăşan lui Jinga, soldaţii sînt de la «30 artilerie», numai maioru-i jandarm! Ştiu ei în cine să se-ncreadă !...“ „Şi-acum ce facem ? vru să ştie Andrei. Stăm ? Nu spargem uşa ?“ „Păi dacă o fi s-o spargem, o spargem... Da' o fi vreo politică... Hai să vedem ce zice şi Cornea.“

Cornea fu de părere că cei din Prefectură vor cere să ducă tratative. „Odată piaţa ocupată, ştiu ei că partida-i pierdută“, argumentă. „Să nu aştepte să cerem noi tratative...“ îi puse Jinga alternativa în faţă. „N-avem ce discuta noi cu ei ! Să deschidă uşile ! Asta-i somăm !“ „Şi dacă nu vor ? interveni Hînţa. Nu vor, şi gata !“ „Atunci îi mai prost. Trebuie să forţăm uşa şi-s numai reangajaţi înăuntru. Ăştia-s cîini, trag, nu şovăie !“ „Cu mitraliera n-au tras !“ făcu Jinga. „Nici chiar aşa... în plin. Se tem ei...“

Ofiţerul îşi făcu loc. „Am onoarea să mă prezint : locotenent Aurel Sitaru. Aţi vrut să-mi vorbiţi.“ Jinga se uită la ofiţer şi nu-i veni a crede : era Aurel al popii Lisandru. „Măi să fie !“ exclamă el fără să vrea. Cornea îi mulţumi pentru gestul de adevărat patriot, care a înţeles momentul prin care trece ţara, şi îl asigură că o să se intervină ca el să nu aibă neplăceri din partea celor ce ar putea să i le facă. „La mijloc n-au fost nici un fel de considerente politice, spuse pe un ton rece locotenentul. Sîntem în primul rînd români. Asta ar mai lipsi, să ne ucidem unii pe alţii... Iar dacă va fi să trag consecinţe...“

În timp ce Cornea îl ruga să controleze dacă toţi ostaşii şi-au primit înapoi armele, care din greşeală au nimerit în mîinile unor manifestanţi, Andrei făcu în aşa fel încît să ajungă în faţa lui Aurel. Acesta însă trecu peste el cu privirea. Oare să nu-l recunoască ? se întrebă contrariat. Se duse la el. „Pe mine nu mă cunoşti ?“ Locotenentul îl privi pentru o clipă intrigat, apoi îl căută parcă în memorie. „Nu, spuse clătinînd din cap. Şi adăugă rece, sever : Nu, nu te cunosc.“ „Nu eşti dumneata băiatul popii Lisan-

dru ? Andrei... Din casa mamei Fana. Alde Mărinică Vardianu..." încercă să-l ajute Andrei, văzînd că Aurel nu-şi aminteşte. „Pe ea o ştiu... vecină, acolo... Nu te ţin minte. Poate..." Ce însemnase el pentru Aurel ? Plecase în acelaşi an la liceu, cunoscuse băieţi de aceeaşi categorie socială cu a sa, făcuse prietenii... Să-i fi amintit, trebuia, de tiribombă... Ia dă-l în mă-sa !

Cum un timp nu se mai produsese nimic, pierzîndu-şi răbdarea, mulţimea începu să scandeze : „U-şa ! U-şa ! U-şa !" şi deodată izbucni într-un „Huoooooo !" La balconul Prefecturii, chiar deasupra intrării, îşi făcuse apariţia prefectul Sihleanu, însoţit de cîţiva ofiţeri superiori. Ridicînd mîinile, colonelul Sihleanu ceru să vorbească. „Cetăţeni ! Cetăţeni !" Mulţimea însă nu înceta huiduielile. Începu să scandeze : „Vrem pe Milea prefect ! Vrem pe Milea prefect ! Vrem pe Milea prefect !" Colonelul Sihleanu mai făcu o încercare. „Cetăţeni !" Strigătele se schimbară : „U-şa ! U-şa ! U-şa !" Văzînd că nu-i nimic de făcut, Sihleanu se retrase. Mulţimea rări strigătele. Profitînd de situaţie, la balustradă ieşi un colonel magistrat : „Cetăţeni !" „Huooo !" tună piaţa. Colonelul scoase pistolul şi trase un foc în aer. „Linişte !" ceru, gesticulînd cu pistolul. Piaţa tăcu. „Cetăţeni ! se grăbi el. În numele legii vă somez să vă retrageţi din faţa intrării! Cine va încerca să pătrundă în clădire va fi împuşcat !" Întreaga piaţă izbucni în huiduieli, apoi reîncepu să scandeze : „Vrem pe Milea prefect !"

„Eu mă duc să caut o rangă, spuse Hînţa deodată. Hai, Jinga, cu mine !" În timp ce încercau să se strecoare, făcîndu-şi loc pe lîngă clădire, mulţimea schimbă strigătele în : „U-şa ! U-şa !", le înteţi şi presă din spate. Cei din imediata apropiere a zidurilor începură să ţipe, temîndu-se să nu fie striviţi. „Înapoi !" cerură cîţiva. Dar vocile fură acoperite de vuietul pieţei, de tumultul scandărilor. Atmosfera se încălzise la maximum, întreaga piaţă fierbea, oamenii erau dornici să treacă la fapte şi, văzînd că nimic nu se întîmplă, împingeau în direcţia prefecturii. Hînţa îl puse pe Andrei să stea capra, se urcă pe spinarea lui şi, înălţat astfel, strigă mulţimii : „Înapoi! Striviţi oamenii ! Înapoi !" Strigătul fu transmis din om

în om ca un cuvînt de ordine : „Striviţi oamenii !“, şi, în cele din urmă, presiunea slăbi. De-abia aşa reuşiră să înainteze.

Prefectura era înconjurată aproape în întregime de armată, situaţia aceasta îi sugeră lui Andrei ideea de a tăia firele telefonice pentru a-i izola pe cei din clădire. „Aşa-i ! îl aprobă Hînţa. Fugi şi spune-i tovarăşului Cornea !“ „Fugi“ venea vorba. O luă iar pe lîngă ziduri, îl căută pe Cornea şi îi spuse ce-ar fi bine, după părerea lui, de făcut. „Şi chiar în piaţă or avea oameni de-ai lor care le telefonează mereu ce se-ntîmplă“, îşi susţinu Andrei ideea. „Piaţa, ca piaţa... Da' cu Bucureştiul sînt tot timpu pe fir. Să nu fie însă mai prost pentru noi... Dacă vine ordin să se retragă armata ? gîndi Cornea cu glas tare. Dar un asemenea ordin nu cred să vină. Rădescu n-o să se lase cu una, cu două !... Ştie el : lupta-i pe viaţă şi pe moarte acu.“ „Tocmai de aia !... făcu hotărît Jinga. Nemaifiind cu Bucureştiul pe fir, o să le fie teamă să hotărască singuri dacă să tragă sau nu ! N-or să se-ncumete ! Cu mitraliera n-au tras !...“ „Să vorbesc cu tovarăşul Ghiale. Să vedem ce spune şi el.“ Şi Cornea îşi făcu drum prin mulţime.

Andrei îl căută pe Bălăşan ca să-l aştepte împreună cu acesta pe Hînţa. Găsindu-l, după ce-i povesti treaba cu tăierea firelor telefonice, îi spuse deodată gîndul mai vechi : „Nea Bălăşane, n-aş putea s-o iau pe Ana, ştii dumneata care, s-o învăţ la cîte un strung liber ?“ „Hai, mă... Vrei să rîdă lumea de tine ? Ai mai văzut tu muiere la strung ?!“ Hînţa se întoarse cu o rangă împrumutată de la un atelier de ascuţit foarfeci. În timp ce Andrei îi povestea cele vorbite cu Nicolae Cornea, veni un tovarăş să le comunice să nu întreprindă nimic pînă nu primesc dezlegare. Ideea tăierii firelor telefonice fusese aprobată, se aştepta ca muncitorii de la telefoane să-i anunţe cînd lucrul va fi gata făcut.

Operaţia nu dură prea mult, şi Cornea se întoarse cu aprobarea de-a intra în Prefectură cu forţa. Tensiunea scăzuse însă. Era de vină şi frigul, dar mai ales aşteptarea zadarnică ; ea dăduse impresia că Prefectura este de necucerit. Nu se ştia că aşteptarea aceasta fusese dictată de

dorinţa de a se evita, pe cît posibil, producerea de victime omeneşti : Prefectura era apărată de ofiţeri şi subofiţeri reangajaţi, iar colonelul Năstăsescu, şeful Parchetului militar, îi avertizase categoric că va ordona să se deschidă foc împotriva acelora care vor încerca să intre în clădire cu forţa. Şi era foarte posibil ca acest avertisment să nu fi fost o vorbă goală, o încercare de intimidare, ci, mai curînd, o măsură premeditată, pentru o disculpare ulterioară: „Noi i-am prevenit prin reprezentantul justiţiei militare !" Venind cu instrucţiuni precise de felul cum trebuie procedat, Cornea se ridică pe grilajul ornamental al monumentalei uşi a Prefecturii şi se adresă de acolo mulţimii : „Tovarăşi ! Reprezentanţii reacţiunii refuză să deschidă uşile pentru ca noi să-l putem instala în ordine pe prefectul poporului ! Să-l instalăm atunci cu forţa ! Cu forţa, tovarăşi ! Ura !"

În timp ce piaţa începu să răsune de urale, forţară uşa cu ranga adusă de Hînţa. La o nouă opintire, zăvorul cedă. Izbind uşile de perete, năvăliră în clădire. Acolo însă îi aştepta un obstacol neprevăzut şi căruia nu aveau cum să-i facă faţă : scara pe unde trebuia să ajungă la etaj era baricadată cu mai multe reţele de sîrmă ghimpată. Se proptiră cu mîinile în ea şi, pînă să se gîndească ce era de făcut, se treziră împroşcaţi cu apă trimisă în jeturi puternice, din furtunuri de pompieri, mînuite de sus. Căciulile, şepcile le fură smulse din cap, trosni o salvă de armă, mitralierele începură să ţăcăne, umplînd clădirea cu duduitul lor. Izbucniră ţipete. Crezînd că se trage în plin, mulţimea se retrase, presiunea celor din imediata apropiere a uşii slăbi, şi poate numai astfel Cornea, Hînţa, Bălăşan, Jinga şi ceilalţi care se aflau în primele rînduri scăpară să nu fie striviţi, sfîrtecaţi în barajul de sîrmă ghimpată.

Cei din Prefectură calculaseră bine teroarea : un ţipăt născuse altele, oamenii începuseră să se împingă, izbucni panica. Coborînd scările pînă la reţelele de sîrmă ghimpată, reangajaţii începură să împroaşte cu jeturi iuţi de apă întreaga porţiune a pieţei din faţa intrării. Pe gerul de afară nu era uşor de rezistat. Şi cum majoritatea muncitorilor de la Gonţea, de la Depoul C.F.R., de la fabrica de vagoane fusese risipită în masa manifestanţilor „pen-

tru a o susține", rîndurile din față se destrămară și ele. Mulți o luară la fugă. Panica deveni generală.

Andrei alergă spre gangul unei clădiri ce mărginea piața. Văzîndu-l în ce hal era, oamenii care se adăpostiseră acolo îi făcură îndată loc, puseră în acțiune batistele, fularele, pentru a-i usca părul, fața... „Scoteți-mi paltonul !" se rugă el. Erau ude însă și hainele și cămașa, pantalonii se lipiseră de piele. „Trebuie să te-ncălzești undeva ! spuse cel care îl ajutase să-și dezbrace paltonul. Ai nevoie de haine, nu poți rămîne așa ! Asta-i boală curată ! Măi, fraților, ia bateți la ușă ! arătă acela spre intrarea din spate a unui atelier fotografic. Îngheață omu, ce dracu !" După cîteva reprize de bătăi insistente, deschise o femeie, și oamenii îi explicară despre ce este vorba. De-abia atunci apăru și fotograful. „Stați așa, că v-aduc niște haine. Și țuică v-aduc, numai în casă nu, că-mi iau ăștia autorizația. Acuș..." și închise repede ușa. „Își păzește pielea !..." „O păzește, c-o are !" „Lumea-i fricoasă..." „Dă-i în mă-sa de burjui ! înjură altul. Că-i sparg ușa dacă nu vine !" Fotograful se întoarse în scurt timp. Adusese, pe lîngă haine, un prosop și o sticlă de țuică. Andrei fu șters, frecat cu țuică pe cap, ce mai rămase bău... Fotograful pîndise probabil în spatele ușii, pentru că o deschise imediat să ia prosopul, sticla și hainele lui Andrei. „Ți le-o aduce omu cînd o veni mîine să le ia pe-ale lui", îl asigură cel care îi înjurase pe burjui. Andrei se mai încălzise puțin, dar dinții continuau să-i clănțăne în gură. Privea piața goală, împroșcată în continuare cu apă, transformată într-o imensă băltoacă, și cum clănțănitul nu înceta, apucă gulerul hainei cu dinții. Zgomotul se mută din cerul gurii în urechi, în creier, în tot trupul, și el avu senzația că priveliștea jeturilor de apă îi provoacă acest clănțănit.

Pe lîngă zidurile Prefecturii se furișa un grup de oameni. Recunoscu printre ei pe Cornea, pe Bălășan, pe Hînța. Din partea opusă pornise un alt grup, și Andrei pricepu deodată ce vor. Alergă spre ei. Cîțiva se și repeziseră pe scările Prefecturii și, apărîndu-și fața cu mîinile de jeturile iuți ale furtunurilor, pătrunseseră în clădire. Ieșiră imediat, trăgînd ușile după ei. Erau leoarcă de apă.

Cornea îi trimise la hotelul de alături, să se schimbe, așa cum se schimbase și el, și Bălășan, și Hînța, se îmbrăcaseră în hainele unor manifestanți ce se adăpostiseră acolo.

Prefectura putea fi din nou împresurată. În piață însă rămăseseră, strînși pe margini, pe lîngă clădiri, unde apa jeturilor nu ajunsese, doar o mie sau două de oameni. Ceilalți, în panica produsă, impresionați de răpăitul mitralierelor, înghețați de atîtea ore petrecute în frig, se retrăseseră pe străzile laterale, unde așteptau să vadă cum se vor desfășura lucrurile (Ooo, cîți aveau să spună mai tîrziu că la Prefectură dăduseră lupta și ei !...) sau plecaseră pur și simplu acasă. Era poate mai bine. Spre centrul pieței începură să înainteze hotărît grupuri de oameni — de la Gonțea, de la Depou, de la fabrica de vagoane, de la tipografie, de la tăbăcărie, delegații muncitorilor de la Turnu-Severin, de la Griviță... Întîi timid, apoi glasurile se uniră și scandările umplură iar piața : „Vrem pe Milea prefect ! Vrem pe Milea prefect ! Vrem pe Milea prefect !“ În fața ușii, ținută cu putere de Jinga, de alți cîțiva, ca și de-a lungul întregii fațade, se formă o masă compactă de oameni.

Strigat de Bălășan, Jinga ceru unuia să-i ia locul la ușă și se duse la maistru. „Uite care-i planu... îi explică. Planu e să-i atacăm dintr-o dată, zise Bălășan potrivindu-și ochelarii pe nas, ca și cînd s-ar fi pregătit să treacă la fapte. Din mai multe părți odată. Spargem geamurile la subsol de jur-împrejur, îi facem să alerge jos și atunci gata, se dă atacu la scări.“ „Și apa ?“ „E prevăzută și apa. O închid cei de la uzină. Cînd atacăm, o închid. Să se bazeze pînă atunci pe apă, că altfel ar putea să tragă în plin. Am făcut rost și de foarfeci de tăiat sîrmă... Înăuntru e cald, ce dacă ne udă ?! Cînd ne-om opinti o dată... Nu se poate să nu-i dăm peste cap ! La orice, numa la încă un atac nu se-așteaptă ! Nu ei, noi le luăm mau!“ „Da, acum îi răzbim ! fu încredințat Jinga. O să-mpuște cîțiva dintre noi cu sîrma aia acolo... Cui i-o fi soarta... Aia, sîrma, o să ne țină-n loc...“ „Adică să tragă în oameni ?“ se îndoi Bălășan. „Dacă or vedea că dăm iar năvală... sau răzbiți...“ „Pîn-acu nu traseră... N-au ei curaju ăsta ! Ia caută o piatră mai mare, să dăm cu ea în

fereastră, ca să nu ne rănim la picioare !“ „În care fereastră ?“ întrebă nedumerit Jinga. „În asta, spuse Bălășan arătînd spre o fereastră de la subsolul clădirii. Noi fereastra asta o avem. De ce credeai că stăm pe-aproape ?“ „Adică noi nu intrăm ?“ rămase dezamăgit Jinga. „Păi cum să nu intrăm ?! Noi, ăștia de la cele două ferestre din față — la ailaltă sînt cîțiva de la depou — intrăm cu adevăratelea. Să cădem, prin subsol, în spatele scării.“ „Așa da !“ aprobă Andrei. Se duse la fereastră și, făcînd mîna streașină, privi înăuntru. „Sînt niște mașini“, spuse el ce văzu. „Tipografia, așa zicea tovarășu Cornea.“ „Și intrăm numai noi ?“ „Noi deschidem drum. Și-i chemăm...“

La un moment dat cineva strigă cu putere : „Trăiască prefectul poporului ! Uraaa !“ „Hai ! îl grăbi Bălășan. Ăsta-i semnalu.“ Odată cu geamul de la fereastra lor se auziră, printre strigăte de „ura“, spărgîndu-se și geamurile de la celelalte ferestre. Andrei strigă și el „ura !“, desfăcu zăvoarele și sări înăuntru. Bălășan îl urmă. Se repeziră amîndoi înainte, în timp ce în spate se auzeau zdupăind pe dușumea cei care veneau în urma lor. Trecură în goană prin cîteva încăperi ale tipografiei, dar ușa ce răspundea pe coridorul scării o găsiră încuiată. Se năpustiră în ea ; din stejar masiv, aceasta nici gînd să cedeze. „Să luăm un val !“ strigă cineva, repezindu-se înapoi în tipografie. În spate se adunaseră vreo douăzeci, treizeci de oameni ; li se adăugau mereu alții. Odată valul adus, izbiră ușa cu el. La a treia lovitură aceasta începu să cedeze, și cînd se năpustiră din nou cu toții în ea, sări din țîțîni. Reangajații erau acolo ; se retraseră cu spatele și deschiseră foc. Jinga căzu și o căldură nefirească i se răspîndi în tot corpul. „De ce să mor ?“ îi păru rău și își pierdu cunoștința.

Sus, atacînd intrarea principală a Prefecturii, muncitorii, strînși în grup compact, rezistară jeturilor de apă, tăiară, odată cu scăderea presiunii acesteia, primele două rețele de sîrmă ghimpată, urcară mai bine de jumătate din trepte, dar se opriră cînd în vîrful scării apăru un pluton de subofițeri cu armele îndreptate spre ei. „Nu trageți ! strigă Cornea ridicînd mîna. Împușcați zece,

douăzeci, o sută să zicem... Sîntem mii ! N-o să scăpați ! Nu vă opuneți poporului !" Din spatele subofițerilor apăru colonelul Sihleanu. „Nă vă ascultăm sub amenințarea armelor ! îl opri Cornea. Sîntem înăuntru acu ! Un singur foc dacă se trage, nu mai garantez că ieșiți vii deaici ! Uitați-vă ! În spatele nostru sînt mii de oameni ! Să se retragă pe coridor !" îi ceru Cornea prefectului, arătînd spre subofițeri. Colonelul Sihleanu ordonă reangajaților să facă cinci pași înapoi și încercă să-i convingă pe manifestanți să renunțe la acțiunea de-a-l instala cu forța prefect pe inginerul Milea. „Să așteptăm pînă se ia o hotărîre la București ! le propuse. Și adăugă : Generalul Rădescu urma să se ducă la rege..." În timp ce vorbise, muncitorii tăiaseră, acoperiți de cei din față, și ultima rețea de sîrmă ghimpată. Năvăliră peste prefect cu toții odată. Văzîndu-l în mijlocul manifestanților, reangajații nu îndrăzniră să tragă și muncitorii înaintară cu el, prizonier, printre sumedenia de ofițeri și subofițeri care se lipiră de ziduri, lăsîndu-i să treacă spre cabinet.

Andrei își reveni cu albul tavanului în priviri, la început tremurător, ca niște vapori, apoi tot mai clar, mai definit. „Trăiesc !" constată bucuros și își aduse aminte de Bălășan. Ce-o fi cu el ? se întrebă. Avusese noroc : glontele trecuse doar la cîțiva milimetri de marginea plămînului drept, fusese imediat operat și medicii declarară că este în afară de orice pericol. Se trezi a doua zi din pricina durerii. Împinse încet pătura și își văzu pieptul bandajat pînă sus. Oare cu Bălășan ce-o fi ? se îngrijoră. Ana o știi că-l răniseră ? Întoarse capul spre patul vecin și-l întrebă pe bolnavul de alături : „La Prefectură ce-i ?" „Ce să fie ? Voi, comuniștii..." Ciuda care răzbise din glasul aceluia îl făcu să zîmbească. Va să zică, Prefectura-i luată. „Au împușcat mulți ?" se interesă, cu gîndul la Bălășan. „Prostii !... Unu. Face zarvă *Scînteia* aia a voastră... Tapaj !" „Cum îl cheamă ?" „Parcă Tomescu..."

Andrei adormi, încercînd să-și imagineze cum se desfășurase asaltul rețelelor de sîrmă ghimpată. Îl trezi un medic și văzu o mulțime de oameni în jurul patului său.

Îl recunoscu pe Ghiale, apoi pe Cornea, pe Bălăşan, pe Hînţa ; pe cei mai mulţi însă nu-i ştia. Zîmbi. „Ei, dacă eşti vesel, înseamnă că-i bine", vorbi Ghiale şi se aşeză pe patul alăturat, care era gol. Lîngă Ghiale luă loc un bărbat ce i se păru cunoscut. Şi-l aminti în aceeaşi clipă — era Ştefan Dima. Hotărî să nu scape prilejul. „Tovarăşe secretar, v-am căutat la judeţeană în cîteva rînduri..." „Ştiu, îl întrerupse Ghiale. Mi-a povestit tovarăşul Cornea. Nu mai e nici Enciu, nu mai e nici Onofrei... I-au împuşcat nemţii lîngă Calafat după ce tăiaseră cablul subteran care ducea în Bulgaria." „Şi Onofrei ? De Onofrei n-am bănuit nimic..." spuse Jinga fără să vrea. „Au fost amîndoi c-o maşină... Nu-s... Cu sarcină de la noi a luat legătura cu tine nevasta lui Enciu. La Siguranţă trecuseşi examenul..." spuse Ghiale şi se uită la Ştefan Dima, ca şi cînd ar fi aşteptat o confirmare din partea acestuia. Ceea ce şi făcu Dima printr-o mişcare a capului. „Acum totul e să te faci bine", mai spuse Ghiale şi se ridică de pe pat.

În timp ce oaspeţii îşi luau rămas bun de la el, Andrei, cu gîndul la Nisim, îi făcu semn lui Bălăşan să mai rămînă. Rămase şi Hînţa. Îl rugă pe maistru s-o trimită pe Ana la el, ca s-o înveţe cum să ajungă acasă la Anghel. „Moş Anghel e afară. E şi Ana cu el. I-a fost ruşine să intre cu noi şi-a rămas cu Anghel, pitită afară", îl informă Hînţa, zîmbind cu subînţeles. Anghel şi Ana intrară împreună cu o delegaţie de muncitori, printre care se afla şi Borţan cu Viorica. „I-am dat peste cap, Dumnezeii mamii lor, c-ai văzut ce-ţi făcură ? !" înjură Sandu venind să-i strîngă mîna. Ca şi cei dinainte, veniţi cu Ghiale, muncitorii îi aduseră flori, le aşezară cum se nimeri, deasupra păturii, pe marginile patului... „Nu-i bine ! Numai la mort se pun aşa florile !" fu de părere fotoreporterul care îi însoţea şi care se făcu imediat remarcat. Împărţi florile la oameni, îi învăţă cum să le ţină, unde să stea fiecare, apoi adăugă o pernă sub capul lui Andrei şi îi dezveli pieptul, ca în poză să se vadă cît de grav fusese rănit.

Capitolul VI

Ședința Biroului Comitetului regional de partid era pe încheiate. Ștefan Dima, prim-secretar de vreun an, trecu la ultimul punct, „probleme organizatorice", și propuse biroului promovarea tovarășului Ion Vrabie din funcția de președinte al Sindicatului cooperației meșteșugărești în aceea de președinte al Consiliului sindical regional. „Noi îl cunoaștem pe tovarășu Vrabie. E un tovarăș bun, are calități organizatorice... a demonstrat..." Numele de Vrabie nu-i dădea pace lui Jinga. „Nu vă supărați, tovarășe prim-secretar, nu-i unu mic, sfrijit, cu ochii bulbucați ? Care a fost maistru constructor prin patruș' patru ?" „Tovarășe Jinga ! îl apostrofă Ștefan Dima. Ce vorbe sînt astea ? «Sfrijit» ? «Cu ochi bulbucați» ? Da' unde ne găsim noi aici ?" „Dați-mi voie, tovarășe prim... Vorbele astea-s prea blînde dacă-i ăla ! Dacă-i Ion Vrabie pe care-l știu eu ! Cine se opunea mai abitir organizării muncitorilor în sindicat dacă nu el ?! Și ce făcea cu muncitorii ?! Mai ceva ca un vătaf de moșie! A pus-o pe una să-l poarte în cîrcă... Ce mai încolo-încoace, pe Ana Prodan, tovarășe prim ! A pus-o să-l poarte în cîrcă și să coboare cu el patru etaje pe schele ca s-o angajeze la lucru în locul uneia care murise. L-a luat în cîrcă, n-avea ce face, era pîinea la el !" „Cu Ana Prodan mai bine tăceai ! Știi dumneata de ce..." încercă Ștefan Dima să-i bage pumnul în gură. „Eu credeam că lucrurile-s lămurite..." „Nu-s ! i-o tăie Ștefan Dima. Și se adresă membrilor biroului : Tovarăși, sigur, noi o să... aspectu pe care l-a ridicat aici în mod pripit tovarășul Jinga, și care nu poate fi în nici un caz caracteristic pentru activitatea tovarășului Vrabie... Avem materialu... referatu secției de cadre. Tovarășu Vrabie a fost cu noi la Prefectură! La alegerile din patruș'șase, tovarăși!... La naționalizare... Iacătă, tovarăși, aspectu general. Supun la vot propunerea făcută." Jinga votă împotrivă. Singurul. Spunînd : „Un vot împotrivă", Ștefan Dima se și ridică de pe scaun, îl chemă după el pe Corban, care devenise, din șef de secție, secretar cu probleme organizato-

rice în locul lui Dima, după care părăsi grăbit sala. Membrii biroului își strînseră, cu o înfățișare gravă, hîrtiile, de parcă ar fi vrut să arate că sînt preocupați foarte serios și chiar afectați de cele petrecute la ședință, și se îndreptară tăcuți spre ieșire.

Așadar, drespre același Vrabie fusese atunci vorba cu cele întîmplate la Plosca în timpul alegerilor, de i se dusese buhul în tot județul. Fusese trimis „cu ordinea" în acea comună, una din cele mai mari și mai bogate din județ, recunoscută ca fief al național-liberalilor, și el, idiotul, se lăsase atras în cursă de primar — e adevărat, membru de partid, țăran sărac, dar tot atît de adevărat că, în trecut, fusese înscris la liberali — făcuse jocul acestuia, de fapt jocul reacționarilor din comună, a căror „coadă de topor" era. În loc de o urnă, tîmplarul confecționase două : una cică pentru o comună vecină. Una fusese instalată în sala de votare, iar cealaltă urcată în pod și tot acolo aranjată cu voturi. Cam șaizeci la sută cu „Soarele", în jur de treizeci la sută cu „Linia", semnul electoral al național-liberalilor, cîteva anulate, vreo cinci la sută cu „Ochiul" național-țărănist... Avea experiență primarul, știa el cum se menținuseră liberalii pe timpuri atîția ani la putere. După care sigilaseră urna și o lăsaseră în pod pînă la momentul potrivit. Venise apoi rîndul lemnelor de foc. Le dăduseră la capete găuri cu sfredelul, le îndopaseră cu cartușe „Z.B.", le băgaseră cepuri, să nu se cunoască, și le puseseră într-o clasă. Și totul cu martori, cu omul de serviciu al primăriei, cu ajutorul de primar... Spre seară, cînd mai rămăseseră puțini de votat, omul de serviciu luase brațul de lemne cu pricina și-l băgase în soba sălii de votare. Poc ! Poc ! Poc ! începuseră să explodeze unul după altul cartușele cînd lemnele se aprinseră. Fugiseră toți, dăduseră năvală pe ușă, crezînd că sare în aer clădirea. Vrabie și ajutorul de primar coborîseră urna din pod pînă la mijlocul scărilor și așteptaseră acolo semnalul dat de explozii. Cînd să intre însă cu ea în sala de votare, ca să facă schimbarea, fuseseră surprinși de unii ascunși într-o clasă. „Ia veniți, lume !" se puseră aceia pe strigat ca din gură de șarpe. „Mama ta de comunist ! cu «suveica» vrei să cîștigi tu alegerile?!"

Îl ciomăgiseră, doar apărat și închis de șeful postului de jandarmi scăpase Vrabie cu viață. După alegeri se stabilise că provocarea fusese organizată de la centru, ca partidele „istorice“ să poată contesta rezultatul scrutinului electoral. Așa fusese Vrabie „cu noi la alegeri“, cu o asemenea boacănă.

Jinga cobora scările alături de lt.-colonelul Secară, comandantul Securității. Cînd fură în stradă, acesta se întoarse spre el și îi spuse, cu un zîmbet ironic : „Mereu dai cu bățu-n baltă, tovarășe Jinga !... Acu însă chiar că ți-ai dat foc la valiză ! Nu știai că-s neamuri ?“ se miră Secară. Adică cum să nu știe el, Jinga, că Dima și Vrabie erau neamuri ?! „Vrabie și... ? Cum ?...“ „Veri după mamă... Mamele-s surori.“ „Ha !“ făcu Andrei, parcă în ciuda gafei sale, și fără să vrea și-l imagină pe Vrabie în baia numai marmoră și oglinzi a lui Gonțea, unde se mutase de cîteva luni Ștefan Dima. Fapt cu totul curios, dar iată, acolo îl „văzu“ el. Îl văzu stînd cu mîinile în buzunarele pantalonilor și uitîndu-se, nu însă uluit, așa cum se uitase el, Andrei, cînd intrase în baia aceea, ci cu trufie la jocul bumbilor ce uneau oglinzile, alungîndu-se ca niște cărăbuși de pe un perete pe altul. „Meseria nu mi-o ia nimeni din mînă, tovarășe colonel !... Nu m-a făcut mama redactor-șef.“ Secară zîmbi ca și cînd ar fi zis că a mai auzit el din astea și se despărți de Andrei.

Dintre cei vechi, Ștefan Dima se număra printre puținii care rămăseseră în activ, și încă în aceeași muncă tot timpul, cea cu probleme organizatorice. Șef de secție, apoi secretar. Dar nu mai sus, cu toate că, în decursul anilor, se schimbaseră vreo șase prim-secretari. Cu ultimul lucrurile se petrecuseră altfel, fusese scos urgent din funcție și luat trap la București (după o vînătoare, rămăsese la un chef într-un cerc restrîns ; seara, vreo patru tinere, aduse să le țină de urît, fuseseră puse să se dezbrace și să alerge goale-goluțe prin pădure, cine pe care o prinde, a lui să fie), și Dima fusese pus prim-secretar în locul aceluia. Dimineața, venea dintotdeauna cu o oră înainte, la fereastra lui se vedea arzînd lumina pînă tîrziu, nu știa alt drum decît cel dintre casă și partid, n-avea prieteni cu care „să se viziteze“, nu se împriete-

nise nici măcar cu Ion Corban, de atîţia ani colaboratorul direct, în şedinţele de birou vorbea rar şi numai cînd era strict necesar... Aşa îi era firea, tăcută, închisă, posacă, nu-şi amintea nimeni să-l fi văzut vreodată rîzînd, singurele semne de bună dispoziţie fiind expresia „măi guriţă“ şi frecatul mîinilor ca în faţa unei satisfacţii, şi atunci în colţul buzelor îi apărea un fel de zîmbet. La o masă festivă de un 23 August, Ghiale, readus pentru scurtă vreme prim-secretar după o şcoală făcută la Moscova, băuse un pahar mai mult şi se luase de Dima : „Măi Fănică, ce dracu eşti tu mereu acru ? Nu-ţi place şi ţie o mîncare, un pahar cu vin... Bine, te seacă ulceru... Da' să rîzi, să te mai înveseleşti şi tu din cînd în cînd... ca tot omu... Ulcer am şi eu, da'...“ „Lăsaţi, tovarăşe prim, că se veselesc alţii şi pentru mine !...“ „Da' acasă am auzit că bei ! Bei şi-ţi iei la bătaie nevasta !“ făcuse supărat Ghiale, luînd, se vede, cuvintele lui Dima drept un afront la adresa sa. Dima se întorsese spre soţie, îi ceruse să spună cînd o bătuse el, aceasta negase printr-o mişcare a capului şi el protestase cu hotărîre : „Ce vorbe sînt astea, tovarăşe prim ?!“ „Lasă, Dima, să n-o pun să se dezbrace, ca să vezi tu ce vorbe sînt astea ! Nu-i cazu...“ mai spusese Ghiale şi le făcuse semn lăutarilor să vină la el.

Relaţiile dintre Andrei şi Dima fuseseră întotdeauna reci, aşa cum reci erau relaţiile lui Dima cu toţi cei din jur, chiar şi cu cei pe care el îi promova în activ, dar faţă de care devenea brusc îngăduitor, de parcă le-ar fi fost tutore, îi apăra şi căuta mereu să-i salte. Răceala aceasta se accentuase însă cu timpul, Dima nu se manifestase deschis, nu-i era obiceiul, avea răbdare şi făcea pe sfătosul, dar Andrei era convins că plimbările de la un loc de muncă la altul şi mai ales coborîrile după ce fusese ridicat în cîteva rînduri de cîte un nou prim-secretar i le datora lui Dima. Fusese plimbat de la partid la U.T.M. şi de la U.T.M. la partid, întîi secretar la oraş, înapoi la partid, prim-secretar la Comitetul regional U.T.C., adus iar la partid, la regională, la oraş, la secţia agrară, la propagandă, la economic, director pentru cîteva luni la uzina „1 Mai“, fostă fabrică de vagoane, din nou prim-

secretar la U.T.M., redactor-şef la ziar... „Să întărească munca." Dima voia să-i scoată din cap „meritele trecutului". Îl şi prevenise într-o zi : „Ţi s-au urcat la cap, tovarăşe Jinga, meritele trecutului ! Să ştii : noi te-am popit, noi te răspopim !"

Andrei era prim-secretar la U.T.M., Dima îi dăduse un telefon şi-i spusese : „Să-l pui în discuţie pe Pungă şi să-l dai afară !" „Nu-l pun, tovarăşe secretar, în discuţie şi nu-l dau afară." „Cum vine asta, tovarăşe Jinga ? Ia să vii la mine !" „Vin, tovarăşe secretar. Cînd vă găsesc ?" „Acu să vii !" Şi-i închisese telefonul. U.T.M.-ul se afla într-o clădire învecinată, se îmbrăcă şi se duse. Secretara lui Dima îşi puse mîinile în cap : „Aoleu, tovarăşe Jinga, e jale ! E foc făcut tovarăşul secretar." Dima era supărat, nici nu-l invită să ia loc. „A venit mama fetei la mine, că a necinstit-o ăla... Pungă !" „Ştiu, a fost mai întîi la mine şi a zis că se duce mai sus. Unde a necinstit-o, tovarăşe secretar ? În pădure ? Pe cîmp ? Acasă la el ? Nu. Acasă la ea. Cu mă-sa în camera ailaltă. Care ştia că el e la fată ! Dacă fii-sa n-a fost de acord, de ce n-a strigat ? De ce nu s-a împotrivit ? A, că vrei să-ţi măriţi fata ? Păi bine, femeie, da' nu aşa ! Şi-n primul rînd, ce-nseamnă «a necinstit-o» ? Pungă zice că nu era virgină. Să nu-l credem pe Pungă. Dar nici pe ea să n-o credem ! O să m-apuc eu acuma să stabilesc dacă a fost fată mare sau nu ?! E treaba justiţiei ! I-am şi zis mamei : «Daţi-l în judecată ! Şi dacă tribunalul...»" „Ca să se spună : Uite ce fac activiştii ?!" „Activiştii nu trăiesc izolaţi. Nu trăiesc într-un borcan sau sub un clopot de sticlă, trăiesc printre oameni. Iar oamenii sînt cum sînt..." „Îţi ţii partea ?!" „Nu mi-o ţin, tovarăşe secretar. Cînd a fost, ştiţi bine, v-am ascultat... Şi de ce să se spună ? reluă. Ce, toţi pîrîţii sînt şi vinovaţi ? Sînt consideraţi vinovaţi dinainte ? De-aia există tribunal !" „Lasă dumneata astea !..." „Bine, tovarăşe secretar, atunci să-l pun în discuţie şi să-l dau afară pe Pungă pentru că ea vrea să-şi mărite fata pe asemenea căi, şi-n loc să se ducă la tribunal, a venit la dumneavoastră, ştiind cît de sever se pun problemele astea cu activiştii ?! Nu-l pun în discuţie, tovarăşe secretar, şi nu-l dau afară. Pungă e

băiat de cazangiu, taică-su lucrează la depou, a fost premiant în liceu, a terminat primul şcoala de cadre. Primul pe ţară ! Şi e unul din cei mai buni activişti. E, cum s-ar spune, omul potrivit la locul potrivit. Nu pot să trimit să ducă munca în şcoli şi licee, să le vorbească profesorilor şi elevilor oameni care fac greşeli de gramatică." „Dar ia spune-mi, schimbă Dima vorba, ce-ai dumneata cu tovarăşul Ioachim ?"

Cu cîteva luni în urmă, Borţan, care era căpitan la Securitate, îi povestise că, aflîndu-se la un chef, într-o familie unde se găseau şi două persoane „deocheate", Ioachim ar fi spus, cînd venise vorba despre Jinga, că Andrei fusese beat atunci, la Prefectură, duhnea a ţuică de la el ca de la un butoi ; e adevărat, fusese rănit, dar mai mult se tăiase în cioburile de la geamuri ; de beat ce era, n-a mai tras zăvorul, a intrat direct prin rama ferestrei. Andrei se dusese la Ştefan Dima şi-l întrebase ce-ar zice dacă ar auzi pe cineva care ar spune despre el, Jinga, asta şi asta. Şi îi redase cuvintele lui Ioachim. „Cum se poate ? Cine-i ăsta ?" îl întrebase revoltat Dima. „Nu, tovarăşe secretar, eu v-am zis... aşa... ca chestie... Ce-aţi spune dumneavoastră despre un astfel de om ?" „Că-i un porc !" „Şi dacă omul ăsta ar fi activist de partid, să zicem ?" „Că n-are ce căuta în activ !" „Bine, tovarăşe secretar, eu vă mulţumesc. Am vrut să vă ştiu părerea." „Stai, stai !... Arunci o piatră în grădina..." „Nu, tovarăşe secretar, eu n-am aruncat piatra în grădina nimănui ! Am spus aşa... dac-ar zice... careva..." „Bine, nu vrei să spui, nu vrei... A ta-i problema. Da' ş-a mea, dacă ar fi să fie activist !" Şi Dima îşi frecase palmele ca şi cînd ar fi zis : „Dă-mi-l mie pe ăsta şi ai să vezi ce-i fac eu !" Jinga era în relaţii bune cu Ioachim, din ziua aceea însă nu-i mai răspunsese la bună ziua, se făcea că nu-l vede. Se întîlneau mai ales la cantină, şi într-o zi Paul Ioachim îl oprise. „Ce se-ntîmplă, tovarăşe Jinga, eşti supărat pe mine ?" „Supărat ? Dar eu nici nu vă cunosc !" şi îşi văzuse de drum. După vreo lună, Ioachim îl oprise din nou : „Totuşi, tovarăşe Jinga, ar fi cazul să lămurim lucrurile ! Cu ce v-am greşit, să nu-mi răspundeţi la salut ?" „Eu v-am

mai spus : nu vă cunosc." Ioachim nu mai răbdase şi se plînsese lui Ştefan Dima.

Andrei făcu pe prostul şi-l întrebă pe Dima ce i-a spus Ioachim. „Că nu-i răspunzi la bună ziua. Că i-ai zis că nu-l cunoşti... Asta nu-i atitudine de activist, tovarăşe Jinga !" „Tovarăşe secretar, de ce să se plîngă în spatele meu ? ! De ce să nu-mi spună aici, în faţa dumneavoastră ? !" „Da ? Foarte bine !" Şi îl chemă pe Ioachim să vină la el. „I-auzi, tovarăşe, ce zice tovarăşu Jinga. Cică să-i spui în faţă ce mi-ai zis mie." Ioachim povesti, supărat şi jignit, cum încercase în două rînduri să afle cauza comportării lui Andrei, comportare ce l-a făcut să se frămînte, pentru că nu poate fi indiferent la asemenea lucruri... „Asta nu-i atitudine de activist de partid, tovarăşe Jinga !" încheie el cu vorbele lui Ştefan Dima. Sau mai curînd Dima preluase vorbele cu care Ioachim se plînsese la el. „Dar cînd un activist de partid împroaşcă cu noroi un alt activist de partid, asta ce atitudine e ? Cum se cheamă o asemenea atitudine ? Cum poate fi calificat un asemenea om ? V-am întrebat, se adresă Andrei lui Dima, şi mi-aţi dat răspuns. De dumnealui este vorba. Dumnealui este acela care a afirmat, în timpul unui chef la doctorul Dorobanţu, că eu aş fi fost beat la Prefectură şi că m-am tăiat în cioburile de la geamuri. La acea petrecere se aflau şi două persoane vizate de Securitate, aşa că există «material» cu cele discutate acolo." Ştefan Dima rămase cîteva clipe cu privirea aţintită asupra lui Jinga, după care o trecu la Ioachim. „Ce-ai de zis ?" îl întrebă sever. „Eram băut, tovarăşe secretar..." „Asta în nici un caz nu-i o scuză ! replică Jinga. Şi-apoi, dumnealui, care se ocupă de profesori, de medici şi este un om temut de ei, ce-a căutat la o beţie acolo ? În casa doctorului Dorobanţu ?... Nu în altă parte, ci anume în această casă au fost spuse acele cuvinte despre mine !" „Eu ţi-am zis să mai laşi paharul, tovarăşe Ioachim ! îl certă Ştefan Dima, făcîndu-i din deget. O să te piardă paharul ! Vrei să-l bei ? Bea-l acasă. Nu să te vadă lumea în mînă cu el ! Bine, acu du-te ! O să te chem eu..." După ce Ioachim ieşi din birou, Ştefan Dima rămase tăcut, ca şi cînd s-ar fi

gîndit la ceva, la ceva care, după mişcările mîinii, mai ales ale degetelor, nu-i convenea. „Tovarăşe Jinga... începu, nu-mi place mie cum ai procedat dumneata. Nu-i just. Trebuia să-mi spui de la început despre cine e vorba, nu să mă iei cu «dac-ar fi» şi... «ce-aş zice»... Adică în principiu !“ Ştia Andrei de ce îl luase aşa : pe Ioachim, Ştefan Dima îl adusese în activ, apoi îl promovase şef de secţie la propagandă. „Păi, în principiu a fost vorba ! Noi nu după principii ne conducem ? !“ „Da, da... sigur că după principii... continuă Ştefan Dima pe un ton duhovnicesc, rar şi moale, ceea ce era semn de pericol. Dar ele nu se aplică... în gol ! Ci la cazuri concrete ! Or, dumneata, tovarăşe Jinga, aveai cazu concret ! Cunoşteai numele ! Iacătă, n-ai dat dovadă de sinceritate, tovarăşe Jinga... N-ai venit deschis... Or, dumneata nu eşti de azi, de ieri activist !... Ştii foarte bine că în faţa partidului trebuie să vii deschis... să manifeşti sinceritate... Se pune în mod dialectic întrebarea : De ce ? Păi iată de ce ! ridică brusc tonul Ştefan Dima. Ţi s-au urcat la cap, tovarăşe Jinga, meritele trecutului ! Să ştii : noi te-am popit, noi te răspopim !“ „Poftim ? ! Şi eu credeam, tovarăşe secretar, că m-am popit singur. O să mă gîndesc la ce mi-aţi spus.“ „Gîndeşte-te că nu sînt ele numai meritele... trecu Dima din nou la tonul duhovnicesc. Mai sînt ele şi altele... Celelalte... Le ştii dumneata !...“ Le ştia, dar le considera neînsemnate în comparaţie cu tot ce făcuse, cu întreaga sa activitate.

Bătălia pentru cîştigarea alegerilor atinsese maximum de intensitate, lupta era, cum s-ar spune, pe viaţă şi pe moarte. Jinga fusese trimis în orăşelul B. pentru a ajuta la organizarea spargerii unei adunări a naţional-liberalilor, se întorsese în după-amiaza următoare şi, cum în ziua aceea avea să se desfăşoare un mare miting la care urma să vorbească doctorul Petru Groza, aflat în campanie electorală prin ţară, de la gară Andrei se duse direct la sediu. Găsi doar doi oameni care făceau de gardă. I se spuse că mitingul începuse de vreo oră, îi părea rău că nu trecuse întîi pe acasă ca să mănînce, nu ştia ce să facă, şi deodată

se auzi din stradă scandîndu-se tot mai puternic : „Regele și patria ! Regele și patria !“

Sediul Județenei de partid era pe atunci chiar pe strada principală, la etajul unei clădiri care la parter avea o librărie. Se repeziră la ferestre, le deschiseră să vadă ce se întîmplă. De sus, dinspre Piața Prefecturii, veneau vreo 30—40 de tineri care se hotărîseră să profite că orașul era descoperit, că toate forțele se aflau concentrate pe stadion, unde se desfășura mitingul, și organizaseră o contrademonstrație. Purtau în fața coloanei o pancartă cu „Trăiască Iuliu Maniu !“ și, pentru a se pune la adăpost, scandau fără încetare : „Regele și patria !“ N-aveau cum să-i împrăștie, erau prea mulți. La asta se gîndea și Ilie Vulpe, unul din cei doi activiști. Îi strigă celuilalt — fiecare era la cîte o fereastră : „Fugi și ia-le numerele !“ (cei mai mulți dintre demonstranți purtau uniforme de liceu) ; apoi, de ciuda neputinței, scoase pistolul și trase un foc în aer.

Se auziră țipete. Printre cei din coloană se observă un început de destrămare, dar ei se regrupară și scandările reîncepură. În urma coloanei se iscase însă o agitație suspectă, lumea începu să se adune în fața unui magazin. „Ai împușcat pe unu !“ îi spuse Andrei ce bănuia. „Nu, c-am tras în sus... Ia du-te și vezi !“ îl trimise Vulpe. Ajungînd în stradă și întrebînd ce se întîmplase, află că „cineva a tras cu pistolul într-un căpitan sovietic“, că acesta fusese rănit la umărul drept, se află în magazin și că fusese chemată „Salvarea“. Așa cum avea să se stabilească ulterior, glontele tras de Vulpe nimerise în partea superioară a oblonului-rulou al unei vitrine și de acolo ricoșase în umărul căpitanului aflat întîmplător pe stradă.

Cu informațiile căpătate, Andrei alergă la stadion. Își făcu cu greu drum pînă la tribună „A fost împușcat un căpitan sovietic !“ Ghiale se afla lîngă doctorul Petru Groza, care tocmai vorbea, și el îi povesti cele întîmplate lui Ștefan Dima. „O să zicem că ei au tras, ca să-i punem cu botu pe labe ! spuse Andrei în aprinderea sa. Matran le-a luat numerele, îi culegem ca din oală !...“ „Bine, întoarce-te la sediu și spune-le să nu plece pînă nu dau ochii cu mine !“ După terminarea mitingului fu mobilizată toată poliția, cele cîteva numere matricole notate de Matran

dezvăluiră nume și adrese, începură arestări și percheziții, la unul din demonstranți, un student la Drept, aflat acasă, Dumitru Burcă, se găsi un pistol ascuns într-un fotoliu ; pînă seara Chestura se umplu de arestați.

A doua zi, Ștefan Dima îl chemă pe Andrei și-i spuse să se ducă la tovarășul Rujan, chestorul poliției, și să dea o declarație cum a fost. „Cum adică cum a fost ?“ întrebă Andrei fără să vrea, șocat de ce-i ceruse Ștefan Dima ; nu se așteptase că va fi pus să dea declarație. Fu rîndul lui Dima să rămînă surprins. „Ce nu pricepi ? îl luă la rost. C-ai văzut cum au tras ăia. Să spui că de la ei a pornit focul ! Ai stat la fereastră ș-ai văzut focul pistolului. De la unu din față. Rujan o să ți-l arate, iar tu ai să zici «da, el».“ „Să fiu, cu alte cuvinte, martor mincinos ?...“ „Și mincinos, dacă partidul ți-o cere !“ „Da' ce folosește partidu că băgăm unu sau doi din ăștia în pușcărie ? Una-i să-i discreditām“... „Lasă tu !... Du-te, că te așteaptă chestorul !“ Și, ridicîndu-se, îl petrecu la ușă.

Nu știa ce să facă : să se ducă la Chestură sau să vorbească mai întîi cu Ghiale ? Dar dacă Dima are treabă la Ghiale și-l găsește acolo ? se temu. Pe drum îi reveni în minte acel Vărzaru Ion, „cumpărătorul ceasului“, parcă îl vedea aievea cum străbate șchiopătînd sala de judecată. Cînd se întîlni cu clădirea Chesturii, amintirile îi fură răscolite și mai puternic. „Cu chestoru am treabă. Sînt Jinga de la Județeana de partid“, îi răspunse gardianului. Acesta îl salută în poziție de drepți și-l rugă să poftească. De cînd îl porniseră la închisoare cu cătușe la mîini, revedea pentru prima oară clădirea Chesturii. Lucrurile se schimbaseră, puterea trecuse în mîna lor acum, în mîna acelora împotriva cărora fusese ea îndreptată. Încă nu pe deplin, urma s-o întregească alegerile, musai s-o întregească ! Altfel nici nu era chip, ca să se pună capăt odată nedreptăților și batjocurii, iar pentru asta nu trebuia să existe milă față de cei ce se împotriveau ! Simțind nevoia să revadă curtea prin care fusese dus la bătaie, ferestruicile arestului unde-l băgaseră cu tălpile umflate ca niște perne, de unde-l scoteau la cercetări, evită intrarea principală, dădu să ocolească clădirea, dar chestorul îl văzu pe fereastră și îi bătu în geam. Îi arătă că prin față

se ajunge la el și îi ieși în întîmpinare. „Îndată, tovarășe Jinga", spuse conducîndu-l în birou, apoi îi ceru secretareii ca Apostol să-l aducă pe Burcă. Îl știa pe Apostol, era noul șef al Siguranței : vechii comisari ai acestui serviciu fuseseră arestați și înlocuiți cu comisari comuniști. Ca și Rujan, Apostol făcuse parte din divizia „Tudor Vladimirescu".

Comisarul aduse cu el un tînăr uscățiv, cu nas coroiat, dar nu forma aceasta a nasului dădea feței sale o expresie dîrză, aprigă, cît ochii, privirea... „Îl recunoașteți ?" îl întrebă Apostol pe Jinga. „Nu, nu-i ăsta", spuse Andrei clătinînd din cap. „Cum nu-i ăsta ?" se miră chestorul. „Nu. Altul a fost cel de la care a pornit focul." „Dar, fiți amabil, cum ați văzut c-a tras unul din noi cu pistolul ?" i se adresă Burcă în liniștea care se făcuse. „Întrebările le punem noi, nu dumneata !" îl repezi chestorul. Și îl întrebă din nou pe Jinga : „Deci, ziceți că nu-i el ?" „Nu", se menținu Andrei. Rujan îi ceru lui Apostol să-l ia pe student și, rămînînd singur cu Jinga, îi spuse că Vulpe și Matran l-au recunoscut. „Or fi văzut ei mai bine..." „Vulpe precis a văzut !..." zise chestorul rîzînd. Jinga se făcu că nu înțelege ce insinuase Rujan și-i explică : „Eu eram la fereastra din margine... Mai aveți nevoie de mine ?" „Sigur că da, să-mi dați declarația..." Scriind-o, Andrei își dădu seama că declarațiile lor constituiau probe destul de șubrede, deoarece era greu ca cineva să identifice și să rețină fața unui individ într-o coloană de 30—40 de oameni, văzută de la etajul unei clădiri. Se miră în sinea sa că Rujan și Apostol, chiar dacă erau noi și lipsiți de experiență, nu sesizaseră asta.

Nu-i veni să se întoarcă la sediu, era sigur că Rujan îi și telefonase lui Ghiale sau lui Ștefan Dima. Intră într-o cofetărie și mîncă o savarină — îi plăceau prăjiturile și mai ales savarinele — se plimbă pe străzi și în cele din urmă se duse la sediu, cu gîndul de a se prezenta îndată la Ghiale. Cum intră, omul de gardă îi spuse că tovarășul secretar îl așteaptă la el. La Ghiale erau mai mulți, era și Ștefan Dima. „Ce s-a întîmplat la Chestură, tovarășe Jinga ?" îl întrebă Ghiale nedumerit. „Nu s-a întîmplat la Chestură, tovarășe secretar, s-a întîmplat pe drum.

M-am gîndit şi-am hotărît să nu bag în puşcărie un om cu declaraţia mea. Să-i discreditătm, ca să cîştigăm alegerile, asta da, asta foloseşte partidului... Dar nu văd la ce ne-ar folosi nouă să băgăm un om nevinovat în puşcărie." „Dar ei pe tine cum te-au băgat ? !" îl chestionă Dima. „Atunci ce diferenţă-i între ei şi noi ?" „Asta ce vorbă mai e ? sări Dima în sus. Adică tu compari asuprirea celor mulţi de către o clasă minoritară cu lupta proletariatului pentru cucerirea puterii ? !" „Nu compar, tovarăşe Dima. Eu am vorbit de mijloace..." „Lasă tu mijloacele !" „Stai, stai, tovarăşe Dima ! interveni Ghiale. Dacă conştiinţa nu-l lasă pe Jinga să depăşească o anumită limită... apoi să-l lăsăm să facă ce-i dictează lui conştiinţa. El dă declaraţia, nu dumneata, tovarăşe Dima. Şi faptu că el vine aici şi ne spune ce crede, ce gîndeşte, e iarăşi bine. Eu tocmai de asta l-am şi chemat : să văd ce s-a-ntîmplat cu el. Numai că, tovarăşe Jinga, uite cum stau lucrurile : la ăla acasă, la Burcă, s-a găsit un pistol. De ce crezi că-l ţinea el ascuns ?" „Pentru asta da, pentru asta să facă puşcărie !" spuse Andrei „Dar şi eu am pistol..." „Tovarăşe secretar, mă luaţi acum ca la şcoala primară..." „Bine, tovarăşe Jinga, nu te mai iau ca la şcoala primară, dar după alegeri o să înfiinţăm o şcoală de partid şi te trimit s-o urmezi."

Veni apoi povestea cu Ana. După ce îl vizitaseră la spital, plecaseră împreună : Hînţa, Bălăşan, Ana, Borţan cu Viorica. Borţan se oferise să facă cinste. Intraseră într-o cîrciumă din apropierea pieţei, Sandu le povestise despre Andrei, descoperindu-i-l Anei, care nu ştia mai nimic despre el. Tot acolo vorbise cu Hînţa şi Bălăşan să se angajeze la fabrică mecanic de întreţinere ; cînd Ana se plînsese de Nisim, îi promisese că o să-l roage pe Papaianopol, proprietarul postăvăriei, s-o ia la balotat, iar la despărţire Sandu o chemase să doarmă la ei. Aşa începuse prietenia, pe de o parte cu Hînţa şi Bălăşan, iar pe de altă parte cu Ana. Care devenise „Ana lui Jinga". Iar dacă nu se ştia, se mai adăuga „ăla de la Prefectură"... şi Papaianopol — adevăratul proprietar era de fapt un evreu,

Meirovici — nu numai că o angajase pe Ana, dar o dăduse chiar ajutoare la canetat, ca să se aleagă c-o meserie.

Ceea ce nu-i plăcuse lui Andrei cînd se întorsese acasă fusese cît de repede reușise Ana să se bage pe sub pielea lui Anghel, cum îi ținea hangul și-i făcea toate voile, cum nu-i stătea gura o clipă, de parcă ar fi fost Busuioc cu Năstase. Încercase și cu Andrei : „Andreiaș, cum spuseși tu așa fac, fac așa cum spuseși, că tu știi mai bine ca toți !“ „Ce să știu mai bine ca toți ? Că trebuie împrospătate cu var colțurile cărămizilor din grădină ? Dacă te mai prind o dată cu fofîrlica, să știi c-ai terminat-o cu mine !“ Punea capul în pămînt și atunci ochii Anei căpătau privirea unui cîine bătut. Începuse să-i pară rău c-o adusese la Anghel, cum naiba o să scape acuma de ea ? Altfel era vrednică, spăla, gătea, deretica... o apuca noaptea, pentru că începuse să activeze împreună cu Viorica la U.T.M., vindea *Scînteia* pe străzi, mereu auzea : Ana ta a făcut și a dres. Ceea ce îi plăcea la ea era că nu-l întrebase o dată măcar dacă o ia de nevastă și nici nu adusese vorba mai pe de departe despre „situația“ asta a lor. Într-o zi, cînd o așteptase la spital, se hotărîse să-i spună să-și vadă de treabă, să nu-și mai piardă timpul cu el, n-are nici o obligație față de ea, n-a fost el primul bărbat, nu-s potriviți ei amîndoi. Nu-i spusese, îi fusese milă de ea și se gîndise să nu creadă că acum, dacă a ajuns cu fotografie la ziar și cu delegații cu flori, el n-o vrea din pricina asta. N-o vrusese niciodată, se agățase de el ca scaietele de oaie. Nu-i spusese atunci, la spital, amînase și după ce venise acasă, se gîndise apoi că Ana își va da singură seama că el n-o s-o ia, stă cu el pînă își găsește un bărbat potrivit. Nu-și găsise și trecuseră doi ani și ceva.

Întorcîndu-se într-o zi dintr-o comună unde stătuse cîteva zile, trecuse pe acasă să se schimbe ; în timp ce mînca, nea Anghel îl luă pe ocolite : „Eu nu știu... mie nu mi-a trebuit niciodată nimic. Două'ș opt de ani i-am lucrat la Regie, da' nu mi s-a lipit de mînă o țigară măcar. Tainu un pachet de tutun de «opt», ăla era. La lună — treizeci de pachete. Cît am fumat, le-am fumat, după ce m-am lăsat, le vindeam. Le vindeam cu șase la debitant. Ți-ai mîncat cinstea ? Ți-ai mîncat norocu ! S-a termi-

naaat ! aşa zicea maistru de-l aveam. Şi aşa era. Mie nu mi-a călcat curtea o dată măcar un vardist ! Atunci ce mi-a călcat-o, cînd cu nenorocirea cu tine. Da' pîn-atunci, neam !" „Da' ce s-a întîmplat, nea Anghele, de aduseşi vorba despre treburile astea ?" simţi Andrei că Anghel are ceva pe suflet. „Da-n pod ce-i ?" „Ce-i în pod ?" „Cum vine asta că-ntrebi ? Ce, tu nu ştii ce-i în pod ?" „Ce-i în pod, domnule ? că nu ştiu ! Spune !" „Ia hai cu mine !" Urcînd scara după nea Anghel, Andrei se gîndi la Ana şi se întrebă ce dracu ar fi putut ea să facă. Şterpelise vreo bucată de postav de la fabrică ? Sau fura şi vindea, pentru că în ultima vreme îşi cumpărase cîteva fuste şi rochii, pantofi... pe cartela ei, pe cartela, cică, a uneia de la fabrică. O întrebase de unde bani, şi ea-i spusese că de la Papaianopol. „Mă, nu cumva dă Meirovici pentru partid şi tu nu-i aduci chitanţă ?" o bănuise. „Aoleu, Andreiaş, mai bine-mi tai mîna decît s-o bag în banii partidului ! Că dacă n-ar fi partidu, ce-am fi noi amîndoi ?" Dar cum să fure şi să vîndă ? Ce, Meirovici sau Papaianopol erau proşti să se lase furaţi ? !

Anghel se duse drept la o încrucişare de grinzi dinspre marginea mai înclinată a acoperişului, scoase de-acolo o legătură făcută dintr-o basma de-a Anei şi, întorcîndu-se cîţiva paşi, o puse pe un cufăr. „Desfă !" îi ceru lui Andrei. Jinga îşi dăduse seama că-i grea legătura, bocănise a bani cînd Anghel o aşezase pe cufăr, îi simţi în timp ce desfăcea capetele basmalei, dar cînd văzu despre ce-i vorba, nu-i veni să-şi creadă ochilor. Erau galbeni. Îşi puse mîinile în cap şi nu fu în stare să scoată o vorbă. „De unde ?" făcu în cele din urmă. „Întreab-o pe ea !" „Tu-ţi dumnezeii şi biserica mă-ti !"... începu el să înjure, simţind nevoia să se elibereze de apăsarea grea care-i transformase capul într-o bucată de plumb. Înnodă capetele basmalei, luă legătura şi, urmat de nea Anghel, coborî în casă. „Ăştia-s «cocoşei»..." spuse Andrei aducîndu-şi aminte de dandanaua de la magazinul „Francezu".

Umblînd prin pod, doi băieţi de prăvălie dăduseră peste o cutie plină cu monede de aur, ascunsă acolo de proprietarul magazinului, unul din cele mai mari din oraş, un magazin cu etaj, şi începuseră să ia şi să vîndă. Azi-două-trei monede, mîine altele... Pînă cînd Reihman obser-

vase lipsa. Cu toate că fuseseră sustrase mai bine de o sută de monede, tăcuse, nu reclamase. Numai că unul din băieţi îşi făcuse o rezervă acasă, se dusese la un blănar să-i vîndă cîţiva „cocoşei", iar acesta îl dăduse pe mîna poliţiei. De unde ? Şi de aici tevatura. Cei de la Chestură luaseră urma fiecărui „cocoşel", răscoliseră tot oraşul...

Şi astfel Andrei presupuse că monedele din basma proveneau din cine ştie ce ascunziş de la fabrica de postav. Din altă parte, atîţia bani de aur nu puteau fi ! „Ei, cum de-a făcut ea una ca asta ? ! Fată de la ţară..." „A făcut, că distruseraţi credinţa ! Da-n schimb nu puseraţi nimic !" îl luă nea Anghel la refec. „Cum nu puserăm ? !" „Puseraţi vorbe ! Da' pînă să-nceapă a curge laptele şi mierea..." „Cine mi-o lăuda mie pe Ana dacă nu matale ? !" o luă Andrei pe partea ailaltă, şi pornit împotriva Anei, dar şi pentru faptul că nu se putea discuta cu Anghel pe tema propusă de acesta ; devenise bisericos, nu era duminică să nu asculte de la început pînă la sfîrşit slujba, şi nişte derbedei, care intraseră o dată în biserică şi goniseră cu măscări lumea din ea, îl învrăjbiseră, nu te mai puteai înţelege cu el. „Cine mi-o laudă că-i fată bună, face şi drege ? !... Cine ? Cine umblă la mustăţi cînd ea, limbă dulce, te... linguşeşte ? !" „În casă la mine nu mai are ce căuta ! Amin !" „Asta se-nţelege. Da' ce facem cu aurul ?" „Să-l ducă de unde l-a luat !" „Aoleu !... îşi dădu deodată seama Andrei. Să ştii că de-aici şi-a cumpărat boarfele... pantofii... fustele... O omor! dumnezeii mamei ei de-analfabetă !... I-ai numărat ?" întrebă după ce se calmă. „Ferit-a Domnul !..." sări nea Anghel ca lepădîndu-se de Satana. „Or fi ascunşi de mult ?" „Da' cine s-o ştie ? !" „Da' dumneata de cînd ai aflat ? Cum ?" „A venit, fir-ar ea a dracului, blestemă Anghel, ceea ce la el rar se întîmpla, într-o zi acasă, m-a văzut că nu-s şi strigă. Eram la privată. Pe vine... Cum era să-i răspund ? ! Cînd ieşii, ea nu-i. Zisei că plecă. Da' auzii umblet în pod... O fi urcat ceva... Şi stătui la scară să văz de ce mă strigase. Cînd dădu cu ochii de mine, se roşi toată. Şi bălmăji : că... nu ştiu... că nu găseşte ea nişte pantofi... nişte pantofi mai vechi... că i-ai fi urcat tu în pod... că... e bine aşa... să fie ordine, cum îmi place mie... bălmăji. Şi, cum ziseşi, limbă dulce. Măi, zic eu după ce plecă, ce-o fi căutat ea în pod ? Prea-i dăduse năvală

roșața-n obraji ! Și nu știuse de unde s-o apuce și ce să-mi spună ea mie ce făcuse în pod. Urc scara, mă uit... Nimic. Ei, zic, bătu-m-ar norocu, și eu ! Văd pe dracu unde nu e. Și lăsai. Da' a doua zi mă gîndii... Roșața aia a ei nu era... a bune. Și iar mă urcai. Asta ascunse ceva în pod, altceva de ce ? ! Iar eu-mi cunosc podu ca pe *Tatăl nostru*. Mă uit bine... Cufărul era mai spre streașină... Ce-a avut ea nevoie să-l tragă și să umble în el ? Că-s doar niște bulendre înuntru ? Nu umblase-n el. Știam eu cum sînt puse ele acolo !... Atunci ? Și găsii legătura. Locu-i bun, ai văzut, sus, între grinzi..." „Cînd asta ?" „Păi sînt zece zile. Mă seca în capu pieptului și n-aveam somn neam. Ce să fac eu ? Am zis că știi... Cum altfel ? ! Atîta aur !... Și mă-ntorceam de pe-o parte pe alta. Măi, zic, să nu fie vreun fond secret luat de la nemți... Sau mai știu eu de unde... Și ți l-au dat ție să-l pui bine. Da' atunci ce caută ea la el ? Tu, plecat tot mereu... Ce fond secret, zic, astea-s prostii !... Dar cum să facă Andrei ? !... Atunci așa-i, te-am bănuit cu păcat..."

În timp ce Anghel vorbea, Andrei se gîndi să-l sune pe Sandu la fabrică — cu vreo două luni înainte îl pusese secretarul organizației de partid la sculărie, Borțan era bun la munca politică — și amîndoi s-o ia pe Viorica la întrebări, pentru că nu se putea ca Ana să fi făcut singură treaba asta ! Și cu cine altcineva dacă nu cu Viorica ? ! Se apucară să numere monedele, monede de toate neamurile, franțuzești, care și aveau un cocoș pe ele, nemțești, rusești, românești, cu chipul lui Carol I, mari și mici, în total optzeci de bucăți în cap. „Mă duc la partid !" se hotărî Andrei. „Stai ! îl opri Anghel. Cu ea să te duci la partid, nu singur ! Că nu știi cum o-ntoarce... Cu bicicleta tot așa făcuși !..." Avea dreptate nea Anghel. Era însă foarte posibil ca, după ieșirea din schimb, Ana să se ducă la vreo activitate, iar el simțea nevoia să întreprindă ceva. Sună la fabrica de postav, spuse cine e și rugă pe funcționarul care îi răspunsese să-i zică Anei Prodan să vină acasă cînd termină lucrul.

O primi ca și cînd nimic nu s-ar fi întîmplat și, în timp ce ea mînca, o întrebă, ca printre altele : „Ce-i cu aurul din pod ?" „Cum îl găsiși ?" izbucni ea mirată, dar și speriată

totodată, și începu să-i tremure furculița în mînă. „Nu, tu spune-mi ce-i cu el, de unde-l ai ?“ o întrebă cu voce liniștită, sfătoasă. Ana se uită la Andrei, ca pentru a-și da seama ce intenții are, ce urmărește. „Îl am pentru noi. S-avem amîndoi...“ „La ce ne trebuie nouă ? Mie nu. Da' ție ? Tu, cînd l-ai luat, la ce te-ai gîndit ?“ „Să cumpărăm niște pămînt... casă...“ Lui Jinga îi veni să se ridice și să-i dea una de să-i mute mutra din loc. Se abținu. Ea însă simțise probabil, pentru că în aceeași clipă zise : „Bate-mă ! Bate-mă !“ „Nu, nu te bat. Te-ntreb : tu știi care-i politica partidului ? Cu pămînturile, cu chiaburii ?...“ „Și dacă vin americanii ? Noi atunci nu trebuie să fim la adăpost ?“ „Dacă ți-i frică ție că vin americanii, atunci de ce mai activezi ?“ „Zisei ce zice lumea...“ „Da' de gîndit nu te-ai gîndit că dacă vin americanii pe mine mă împușcă printre primii în Piața Prefecturii ?“ „Ba mă gîndii...“ „Atunci ?“ „Tu ești cu de toate, Andrei... Eu, cu nimica. Și zisei să vin și eu cu ceva...“ „De furat ?“ „Păi, cum de furat ? Că nu-i de furat ! Îi luarăm pămînturile... Tot esploatat e și aurul ! E stors, cum spune partidu, din sudoarea țăranilor ! Și ce să mai facă aia cu el ? Că fugi !...“ „De la conacul Bitulencei ? Cînd dădură foc la magazii ?“ „Atunci. Îți povestii, ardeau, mai prinse inimă Ana. Văzurăm vîlvătaie încă înainte de-a intra camionu-n sat. Și chiar să fi ajuns noi mai devreme, tot aia era, că nu-i mai putea nima opri !“ „Și ?“ „Ne-apucarăm să-l stingem, să nu se-aprindă conacu. Da' eu cu unu, de-i spun toți tovarășu Nica, alergarăm la conac să vedem care mai e pe acolo. Fugiră cum apucară. Și Bituleanca, și slugile. Ce lucruri !... Ce mătăsuri !... Ce... Ce mai, bogăție ! De toate. El... tovarășu Nica, dacă văzu că fugiră, se-ntoarse, alergă înapoi. Eu rămăsei să mă uit. Și dacă rămăsei să mă uit... văzui un dulap negru, c-o ușă atîta deschisă, arăta ea cu mîinile grosimea unei uși de casă de bani. Și cheile-n ea. Mai multe. Cine știe de la ce alte uși... O ușă atîta — arătă din nou Ana — nu apără ea niște nimicuri... Și dacă nu apără niște nimicuri, găsii galbenii. Îi luai. Că ea, dacă fugi...“ „Da-n ce erau puși ?“ „Ia, în niște cutii. Cum să-ți spun eu ție că erau cutiile alea... Se uită Ana prin bucătărie să găsească ceva ca să-i arate lui Andrei cum

arătau cutiile acelea, nu găsi și continuă : Nu erau amestecați, galbenii nu erau amestecați... Ăsta și era rostu cutiilor... fiecare cu sortu de galbeni." „Și în ce i-ai luat ?" „Păi, avusei pe mine chiloți de molton, că era ger. Și dacă avusei chiloți de molton, legai cracii c-o sfoară deasupra la elastic. Nu căzură nici unu..." „Cîți ai luat ? I-ai numărat ?" „Ce găsii, aia luai." „Da' de ce nu spui drept, Ana ?" Se uită la el, parcă îndoindu-se de ceva, și duse capul în pămînt. „Dădui patru. Să fiu în rîndu lumii și eu. Că Viorica are, e-mbrăcată..." „Bine, să mergem să ducem aurul la partid." Ana căscă ochii la Andrei și înțelese deodată, se vede, că hotărîrea lui era luată de mult, asta și însemnase vorba lui moale, pentru că izbucni în țipete, începu să lovească masa cu pumnii într-o criză de isterie. Jinga o plesni peste față și ea tăcu brusc, așa cum se și declanșase.

Cînd Anghel intră pe ușă, stătea încremenită, cu privirile în pămînt. Ridică încet capul și spuse cu o voce care nu lăsa loc de îndoială : „Dacă tu asta vrei, să mă duci cu auru la partid, eu-mi iau viața. Orice-ar fi, eu-mi iau viața. Du auru, da' nu mă duce și pe mine cu el. Că eu pentru tine-l luai... Să vin și eu cu ceva." „Să pleci ! se răsti Anghel deodată la ea. Să pleci și să nu te mai prind că-mi treci pragul ! Apoi, vărsîndu-și parcă focul, se rugă de Jinga : Du-l singur, Andrei !" „Cum singur ? Și ce să le spun ?" „Le spui că l-am găsit eu. Mă gîndii... Le spui că l-am găsit dimineața aruncat în curte. Vedem noi în ce... Și dacă vrei, merg cu tine. La șapteș'patru de ani ai mei nu mai are cine să aibă cu mine ceva ! N-am eu, de unde să am aur... Și le duc, nu le iau !... Așa că asta-i soluția."

Puseră cocoșeii într-o bucată de sac, înveliră pachetul în ziare, îl legară cu sfoară, îl tăvăliră în grădină lîngă gardul din stradă, apoi îl desfăcură, ca și cînd ar fi vrut să vadă ce-i în el, și a doua zi dimineață Jinga se înfățișă cu Anghel la Ștefan Dima. La Ștefan Dima, pentru că de vreo două săptămîni le venise un nou prim-secretar, iar acesta era plecat să ia contact cu terenul. Cînd auzi și mai ales cînd văzu despre ce este vorba, Dima chemă trei activiști, primii care îi ieșiseră în cale, să fie martori la număratul cocoșeilor ; nu puse nici o clipă la îndoială povestea că cineva ar fi aruncat noaptea pachetul în curte, „o fi vrut să

scape cu fața curată de ei", și în cele din urmă îi promise lui Anghel c-o să-l treacă, pentru cinstea lui, în cartea de onoare a județenei, carte care de fapt nu exista. Numai că bătrînul, în loc să-i mulțumească, îi spuse bățos să nu-l mai treacă în nici o carte, mai bine i-ar opri pe ăi de vin să spurce bisericile și să gonească lumea din ele.

Dar la verificarea din '49 a membrilor de partid, Ana (se măritase cu un lăcătuș), activistă la U.F.D.R., dînd dovadă de spirit autocritic, declară cum luase galbenii din casa de bani a conacului Bitulencei, dar că tovarășul Jinga, cu care era de doi ani, o ajutase să-și vadă greșeala, a dus galbenii la județeană și din cauza lipsei ei de nivel politic n-a mai luat-o de nevastă și just a făcut. După care, așa cum i se transmise lui Andrei, analiză și pricinile acestei greșeli. Dar nu suflă un cuvînt despre cei patru cocoșei „vînduți", ca și despre alte amănunte ale poveștii. Jinga era pregătit, știa c-o să-l cheme Ștefan Dima, și acesta nu întîrzie s-o facă. Îl luă cu : „N-ai mai venit pe la mine după un ajutor, după un sfat... Așa cum e bine. Tovarășii vin..." „Cîte aveți dumneavoastră pe cap !..." „Am, așa e... Da, ia spune-mi : cum mai stai cu viața personală ?" „Da' cine mai are, tovarășe secretar, timp și de ea ? !... Știți bine...." „Nu trebuia să te desparți de Ana..." Iar îl încerca Dima. „Asta-i părerea dumneavoastră și-acu ?" Ștefan Dima se uită gînditor o clipă la el și clătină cu dezaprobare din cap : „N-ai fost sincer în fața partidului ! Nț ! Trebuia să spui adevărul ! Nu să mă prostești pe mine cu... Mă mirasem eu... N-ai fost sincer, tovarășe Jinga... ăsta-i aspectul !" „Tovarășe secretar, a fost o rătăcire a ei de moment ! Cu nivelu ei de-atunci... Da' cu tot nivelu ei de-atunci, îi părea rău. Își mărturisise greșeala..." încercă să-l moaie Andrei, știind exact ce declarase Ana la ședință. Să-l moaie față de el, pentru că Ana scăpase, făcîndu-și autocritica. „Mărturisise... De mine îi fusese frică, îi mărturisise lui nea Anghel, bătrînului..." „Dă-l în mă-sa de mistic !" „Își simțea moartea... Se ramolise... Și mai e un aspect... îl luă Andrei cu expresiile lui Dima. Aspectu principal dacă vreți. E-adevărat, subiectiv, tovarășe secretar, dar un aspect : Ana spusese că-și ia zilele. Voiam s-o duc la partid cu galbenii... Așa am vrut la-nceput. Dar ea a zis că dacă eu fac asta, se duce-n parc și se-neacă în lac. Nu știe a-nota,

se-aruncă în apă dacă o duc la partid. Mi-a plăcut acest atașament al ei față de partid. I-l știam... Se gîndea că din momentu ăla s-a terminat, nu mai are ce căuta în partid ! M-ați întrebat atunci de ce m-am despărțit... V-am povestit cum a fost cu ea... Cum o cunoscusem. Și v-am spus și motivul : că nu rămîne. Nu v-am mințit. Dar a fost și aspectu cu «cocoșeii»... Nea Anghel i-a zis să plece, să nu-i mai calce pragul vreodată... Mistic, e-adevărat, cum ați zis, dar el s-a pus pentru Ana !" „Or fi și aspectele astea, dar mai e și aspectu că-n loc să-i faci educația și s-o ridici la nivelu tău din întunericu în care au ținut-o clasele exploatatoare, tu rîvneai la altceva ! La altfel de femeie..." „Nu că rîvneam... nu rîvneam, așa s-a-ntîmplat. V-am ascultat ? V-am ascultat."

Mereu pe drumuri, mîncînd pe unde apuca și cînd apuca, făcuse un ulcer, nici nu mai avea nevoie de deșteptător, îl scula durerea cu exactitate la 5 dimineața. Mînca o jumătate de litru de lapte cu pîine muiată în el, spre prînz iar începea să-l sece durerea, în jur de 6 seara iar... De teama ei, pentru că la cantină nu mai avea cînd să ajungă, în drum spre Poștă, unde urma să conducă o ședință, intră într-o cofetărie, una din cele mai bune ale orașului, și-i comandă chelneriței patru savarine. În fața sa, la o măsuță învecinată, se afla o tînără femeie cu o înfățișare atrăgătoare, elegant îmbrăcată, care avu pentru o clipă o expresie de surprindere. Andrei se gîndi că burjuica se miră probabil cum poate el să mănînce patru prăjituri deodată, cînd se uită din nou în direcția ei și o văzu că-i zîmbește ca unei cunoștințe. „Sînteți tovarășul Andrei Jinga... i se adresă ea. Prietena mea, Liliana Gulea... știați că s-a măritat ? întrebă și printr-un gest îl invită la măsuța ei. Chelnerița îi adusese tocmai prăjiturile comandate. Luă cele două farfurioare, se mută, tînăra îl așteptă să le pună pe masă, după care zise „Ema Fisher" și îi întinse mîna la sărutat. O mînă albă, frumoasă, cu degete prelungi, cu o piele delicată, mătăsoasă, de parcă nici măcar un vînticel de primăvară n-ar fi atins-o vreodată. Se fîstîci : fusese pe punctul de a se așeza. Luînd-o, o simți moale, caldă, fragilă într-a lui și pe buze îi rămase o urmă de

parfum dulce-amărui. „Ştiaţi că s-a măritat ?“ repetă Ema întrebarea, pentru a-l scoate din încurcătură. „Nu, n-am ştiut“. „Dar că a fost îndrăgostită de dumneavoastră ştiaţi?“ „De mine ?“ Răspunzînd pe linie de partid de pregătirea spectacolului festiv de 7 Noiembrie, se întîlnise vreo două săptămîni la rînd cu Liliana Gulea, simţise ceva în privirile ei, în felul ei de-a fi... Ce să se uite asta la mine ? ! Profesoară de muzică, fiică de doctor... „N-aţi bănuit nici un moment ?“ „Nu.“ „Foarte rău !“ Andrei strînse din umeri, adică, asta e situaţia, n-a bănuit. „Nu vă pricepeţi, înseamnă, la femei...“ „Nu.“ „Chiar deloc, deloc ?“ îl întrebă Ema zîmbind insinuant. „Deloc.“ „Ei bine, Liliana v-a dedicat şi o bucată muzicală... Compune. O melodie. O melodie foarte reuşită. Am copiat-o. Tocmai pentru că este foarte reuşită. Şi dacă doriţi s-o ascultaţi, o să v-o cînt la pian. Ce faceţi diseară ?“ „Diseară ?“ spuse mecanic, pentru că întrebarea ei îi aminti de şedinţă. Îşi aruncă ochii pe ceasul de la mînă şi, dîndu-şi seama că era pe punctul de-a întîrzia, adăugă repede : „Vă rog să mă scuzaţi, am o şedinţă la Poştă, iar prăjiturile astea ţin locul mesei de prînz.“ Şi se apucă să mănînce, spunîndu-şi că ea intrase la o îngheţată, neavînd ce face, probabil, fir-ar mama ei de burjuică! rîde acum de el cum aruncă în stomac savarinele. Ca deodată să-i răsune în urechi cuvintele ei : „Ce faceţi diseară ?“ „Îl exclud pe unu din partid, asta fac !“ „Şi după şedinţă ? se auzi întrebat cînd era pe punctul de a termina ultima savarină ; aşteptase ca el să-i poată răspunde. După şedinţă ce faceţi ? E ora patru... Uitaţi-vă, eu stau chiar vizavi, deasupra agenţiei cu bilete de loterie. Intraţi pe gang şi la capătul lui sînt scările care duc la etaj. Poate că şedinţa n-o să dureze prea mult... Şi-mi povestiţi şi mie, dacă nu-i vreun secret...“

În timpul şedinţei, al cărei obiect era excluderea din partid a directorului adjunct pentru încălcarea moralei proletare — om însurat şi cu copii, se încurcase cu o salariată tinerică, fusese prins într-o după-amiază încuiat cu ea în birou, prins chiar de nevastă-sa —, Andrei se gîndi în cîteva rînduri la Ema. Reconstituind întîlnirea cu ea, cele discutate, îşi trecea, maşinal parcă, degetul peste nas, trăgea pe nări urma de parfum care-i rămăsese în palmă, şi se imagina răsturnînd-o pe pat. Directorul adjunct pus în dis-

cuţie nu era iubit în instituţie, se înscriseseră la cuvînt vorbitori în plus faţă de cei prevăzuţi, ceea ce corespundea liniei — crearea unei puternice opinii de masă împotriva unor asemenea încălcări. Andrei le ceru să fie mai concişi, faptele erau cunoscute, să se refere deci în mod critic şi autocritic la cauze, să meargă la rădăcinile gravei abateri, pe de o parte educaţia mic-burgheză, nivelul politic şi ideologic scăzut, iar pe de alta, lipsa de intransigenţă, de combativitate revoluţionară, atmosfera călduţă din sînul colectivului care, luate la un loc, au făcut posibilă apariţia respectivului caz. Pe la şapte şi jumătate şedinţa se încheie, iar de la Poştă pînă la casa unde locuia Ema nu avea mai mult de cinci minute de mers.

Îi deschise chiar ea. „O, mă bucur că şedinţa n-a durat cît mi-am închipuit eu ! Sînteţi desigur obosit şi probabil vreţi să vă spălaţi pe mîini. Baia este acolo — îi arătă — şi aveţi un prosop curat pe chiuvetă.“ Propunerea ei era cît se poate de binevenită, simţea chiar nevoia să-şi răcorească puţin faţa. Din cele văzute în baie îşi dădu seama că Ema locuieşte singură şi că n-o duce deloc rău, e probabil profesoară sau doctoriţă, după tot felul de borcănaşe, ca şi după sticla pe care scria „Mundwasser“. Făcuse în liceu germana, ştia că înseamnă „apă de gură“, dar nu înţelegea la ce ar putea folosi, pentru că periuţa şi pasta de dinţi se aflau alături, într-un pahar, şi îşi aduse aminte ce grijă avea Busuioc de curăţenia dinţilor. O fi pentru parfumul gurii ? se gîndi. O fi... Dracu' să-i ia de burjui, cum se gîndesc ei la toate ca să le fie lor bine ! Problema era, cum face cu Ema ? se întreba, presat de bărbăţia lui. Cum procedează ? Nu să-i cînte la pian îl chemase ! În timpul şedinţei sucise lucrurile pe toate feţele, din tot ce-i spusese, cum îl invitase la ea, asta ar fi fost concluzia. Dar mai ştii : astea vor să le faci curte...

De la baie ajunse din nou în antreu, deschise uşa pe care intrase Ema şi ajunse într-o sufragerie. Pe masa aşternută ardeau, în sfeşnice, două lumînări. Ca în filmele capitaliste, cu atmosferă tipic burgheză. Nu-şi putea lua ochii de la lumînări, şi apăru Ema, aducînd o farfurioară cu felioare de pîine prăjită. „Chiar dacă v-am invitat la o seară muzicală... nu sîntem nişte eterici ; la mine se şi vede, dealtfel...“ spuse cu un zîmbet şăgalnic şi îl invită să ia

loc. Așezîndu-se, își aminti ce le spunea pedagogul internatului în timp ce se plimba cu linia prin sala de mese : „Dă jos, țărane, coatele de pe masă !“ „Nu clămpăni din gură, animalule ! Chiar și boul rumegă cu gura închisă !“ „Nu vă ia nimeni pîinea din față : rupeți din felie cît să băgați în gură !“... „O să începem cu vin alb... la caviar, nu ?... Un vin sec de la Domeniile Segarcea, sper să vă placă. Fiți amabil, turnați în pahare... Iar eu o să ung untul pe pîine.“ Nu se simțea la îndemînă, erau trei rînduri de pahare de diferite dimensiuni ; ca să nu-l creadă lacom, turnă în cele mai mici. Înțelese apoi că în castronașul pe care ea i-l întinsese se aflau icre negre. Acest al doilea șoc fu și mai puternic. Pîinea se găsea greu, făina și mălaiul erau rarități. Se întrebă ce caută într-o asemenea casă. Barem să vrea asta să se culce cu el, altfel de ce l-a chemat ? !

Nu-l impresiona defel gustul icrelor negre, pentru el mîncarea cea mai bună din lume era friptura, mai ales friptura de pui, altă mîncare mai aleasă nici nu putea fi ; numai oamenii cu stare își puteau permite să mănînce friptură, mîncarea gătită însemna economie, să ai în ce întinde cu pîine, să ai cu ce să te saturi. În schimb, ciupercile umplute și pline de condimente îi fură pe gust, altfel de ciuperci decît cele pe care le culegea din pădure cu băieții și le prăjea apoi, presărate cu sare, pe tuciul plitei. Ema îi spusese între timp că despre el circulă tot felul de vorbe, se afirmă, de pildă, că este băiatul unui spion sovietic, împușcat pe vremea lui Carol chiar la palat, că a evadat din închisoare cu mai mulți comuniști după ce i-a dezarmat pe gardieni... Veni apoi rîndul lui Andrei să afle cîte ceva despre Ema ; o întrebă dacă e profesoară, colegă cu Liliana Gulea. Ema îi spuse că nu, nu-i profesoară, dar a fost colegă cu Liliana la Conservator doi ani, după care a întrerupt, deoarece s-a măritat cu un doctor, o căsătorie aranjată între familii, și care a fost un eșec total. „Cu toate că am de la el un copil, o fetiță, Raul nu este un bărbat normal. Cred că înțelegeți ce vreau să spun...“ „Cum adică ?“ fu Andrei curios. „Cu înclinații homosexuale... Brrr !...“ se cutremură ea de îngrețoșare. „Și fetița ?“ „E la mama. Părinții locuiesc cîteva case mai jos. Stau mai mult cu ei... Apartamentul este însă al meu, aici exersez la pian...

Nu deranjez pe nimeni, agenția de jos e a tatălui meu." Trecuseră la friptură la tavă și la vin roșu, Ema aduse apoi o bucată de cașcaval pe un fund de lemn și cafele — prima cafea pe care o bea Andrei — după care se așeză la pian și execută bucata ce-i fusese dedicată de Liliana Gulea. Andrei încercă să se concentreze, dar nu reuși, se gîndea mereu cum să facă, ce să inventeze ca să creeze o situație care să-l apropie de ea și care să-i permită să treacă la fapte. Ema încheie ; după ultimul acord se întoarse brusc spre el, imprimînd elan scaunului rotativ, și așteptă ca Andrei să spună ceva. Mișcarea aceasta a ei îl făcu s-o asemuiască cu o zvîrlugă. Cam asta și era : micuță, grăsuță, plină de neastîmpăr, cînd pășea se sălta ușor pe vîrfuri... fiind micuță, era cam caraghios acest mers al ei. Dar ea nu ca să pară mai înaltă se sălta astfel, ci pentru că avea pe dracu în ea. „Ei, ce părere aveți ? V-a plăcut ?" îl întrebă, văzînd că nu spune nimic. „Mi-a plăcut foarte mult cum ați cîntat la pian. Din păcate, eu n-am ureche muzicală... Iar în al doilea rînd, muzica simfonică îmi este cu totul străină. Ce să fac, asta este situația", se scuză. „O să vă pun atunci un disc... spuse, ridicîndu-se. Am pick-up-ul dincolo, în dormitor. O conga... Un tango... Un vals... Ce preferați ? Vă pun un tango." Și zise ce fel de tango îi pune. Andrei o însoți — era ultima cameră a apartamentului — veni lîngă ea pentru a se uita, vezi Doamne, la discuri. Ema abia îi ajungea la umăr, parfumul ei îi umplea nările ; în timp ce ea așeza discul, vru să-i atingă mîna, ca din greșeală, dar nu îndrăzni. „Să dansăm !" zise Ema și, întorcîndu-se, ridică brațele ca Andrei s-o cuprindă de mijloc. Iar el, în loc să profite, îi spuse ca un prost că nu știe să danseze. „Atunci sărută-mă !" îi ceru și, punîndu-i mîinile pe umeri, se ridică pe vîrfuri spre gura lui. Asta știa, îl învățase Gina, la care îl dusese Busuioc. Ema se desprinse însă, nerăbdătoare, și printr-o mișcare bruscă își scoase afară un sîn. „Și pe el ! Sărută-l și pe el, micuțul !" Nu era deloc micuț ; nu apucă să-l sărute ca lumea, că ea îi ceru, cu o voce întretăiată de dorință : „Rupe-mi rochia, chiloții... F...-mă ! F...-mă !" Făcură dragoste toată noaptea. Se simți și el parcă alt om.

Începu să doarmă la ea. Se ducea acasă doar să se schimbe sau cînd se întorcea de pe teren. Ema îl aștepta

cu masa pusă, fără icre negre, dar cu tot felul de bunătăţi, şi de fiecare dată aprindea lumînări în acele sfeşnice de argint. Era, din toate punctele de vedere, o legătură comodă, la cîteva minute de sediu, dar ei aparţineau unei lumi diferite, opuse, antagonice, realiza asta mai ales cînd venea sau pleca de la ea, trecerea dintr-un mediu în altul era brutală, începu să se simtă un om cu două feţe, cu două vieţi. El însă abia cu Ema cunoscuse cu adevărat sublimul plăcerii erotice, ea îi lăuda bărbăţia, extazul ei era aproape religios, şi Andrei continua să vină seară de seară, spunîndu-şi mereu că este vorba de ceva trecător, se culcă şi el c-o femeie, se descarcă, asta face de fapt. Cînd îşi dădu seama că Ema se îndrăgostise de el, că o luase chiar razna, de-a chioara, cum s-ar spune — începuse să-i vorbească despre căsătorie, se apucase de citit *Capitalul* lui Marx şi, convertindu-se parcă într-o autentică comunistă, îi susţinea cu aprindere ideile, *Teoria asupra plusvalorii* îi deschisese ochii, spunea — Andrei se hotărî să determine o ruptură.

În afară de plăcerile patului, nu simţea nimic pentru Ema ; odată plecat de la ea, o uita, ca şi cînd n-ar fi existat. Ştiind-o franţuzită, englezită, absolventă a unui liceu particular accesibil doar fetelor de familie, fetelor cu bani, în ciuda crizelor dureroase pe care i le provoca excesul de alcool, începu să se îmbete. Şi atunci o înjura, se purta mîrlăneşte ; umplu în cîteva rînduri chiuveta din baie cu vomă... Într-o zi, amintindu-şi cu cît dezgust îi povestise despre un avocat care îşi bătuse soţia — îl făcuse pitecantrop — o provocă şi apoi o pocni peste faţă. În loc să se dezguste, să se revolte, în loc să-l dispreţuiască, îi ceru iertare şi-i acoperi mîna cu sărutări. „Iartă-mă, Andrei, te rog să mă ierţi, am greşit ! Tu n-ai vrut, l-ai vărsat din greşeală !“ Răsturnase, ca dintr-o nesiguranţă a mîinii, paharul cu vin, cu vin roşu, şi Ema îl rugase să nu mai bea. „Uite, ai pătat faţa de masă !“ „Să nu-mi faci mie observaţie, că te bag...“ o înjurase birjăreşte de mamă, şi, jap ! o plesnise, sperînd că de aici va izbucni cearta. Ema îi va spune : „Cum îndrăzneşti ? !“ sau ceva în acest gen, el o va înjura din nou şi va pleca trîntind uşa. Va pleca pentru totdeauna.

La cîteva zile, în timp ce voia să intre în gang, se pomeni strigat de domnul Fisher. El îi dădea bani Emei și Andrei o întrebase dacă bătrînul știe despre legătura lor. „Nu-l cunoști pe tata... Nu există ceva care să-i scape ! Nici nu i-am ascuns. Nici n-aș fi avut cum... E însă un habotnic... un habotnic îngrozitor ! Degeaba-i el autodidact, tot analfabet a rămas ! Tot la stadiul de ibrișine. Cînd m-am născut, vindea ibrișine pe stradă la Dorohoi. Aceeași mentalitate de Dorohoi." „Dar de faptul că sînt activist ?" „Că așa sînt vremurile... Nenorocirea este că ești «goi». Așa le spun evreii creștinilor. Asta-i nenorocirea cea mare." Îl văzuse într-o zi în ușa agenției. Scund, grăsuț, cu un defect la un ochi pe care îl ținea semiînchis — avusese probabil o paralizie facială — fuma dintr-o pipă scurtă și groasă. Abia mai tîrziu avea să afle Andrei cine era de fapt acest „ovrei puchinos". „Domnule Jinga, o clipă, te rog ! îl opri bătrînul. Eu sînt tatăl Emei, dacă se poate, să stăm puțin de vorbă..." Ceva mai sus se afla o bodegă ce expunea sfidător tot felul de bunătăți în vitrină — Andrei bănuia că Ema se aproviziona cîteodată de acolo — în acea bodegă îl și conduse domnul Fisher. Se așezară. Bătrînul, spre deosebire de Ema, vorbea cu un pronunțat accent evreiesc. Comandă o jumătate de vin. În locul pipei, pe care o ținuse pînă atunci în gură, aprinse un trabuc, după ce îi tăie cu un cuțitaș, scos din buzunarul vestei, unul din capete, și rămase tăcut. Andrei îl aștepta să vorbească, dar tatăl Emei se menținea într-o mutenie totală, de parcă ei ar fi nimerit întîmplător la aceeași masă, fiecare cu paharul lui de vin, de care nici unul nu dorea să se atingă ; pufăia din trabuc și se uita la lumea din local. Ce putea să însemne această comportare, ce voia să-i demonstreze sau să-i spună astfel prin ea ? Nu reușea să priceapă. După vreo douăzeci de minute, în care stătură străini, domnul Fisher luă paharul și îl închină ușor în direcția lui Andrei. „Îți mulțumesc, zise, că ai acceptat invitația mea. Sper că ne-am înțeles foarte bine..." Cu astea spuse, se ridică de la masă, îl conduse în stradă și își luă rămas bun. „Numai de bine, domnule Jinga !"

Era bucuros de acest deznodămînt. Se duse acasă, dimineața plecă pe teren, stătu două zile, la întoarcere, nea Anghel îi spuse că-l căutase o duduie așa și așa și el înțe-

lese că era vorba de Ema. Avea niște lucruri la ea, dar nu ca să i le aducă îl căutase. Cînd ajunse la sediu, îl chemă Ștefan Dima. „Ia stai jos, tovarășe Jinga. Stai jos, să stăm puțin de vorbă în probleme ideologice, zise și își frecă mîinile cu o evidentă satisfacție. Era unul din momentele cînd fața lui se mai și destindea, și atunci în colțul buzelor apărea un fel de început de zîmbet. Ia spune-mi, tovarășe Jinga, ce zice Lenin în legătură cu propriile noastre greșeli ? Ce atitudine trebuie să luăm față de propriile noastre greșeli ? Iată ce zice, tovarășe Jinga : Că unul din cele mai importante și mai sigure criterii ale seriozității unui partid și ale îndeplinirii în fapt — în fapt, tovarășe Jinga ! — a îndatoririlor sale față de clasa sa și față de masele muncitoare este recunoașterea deschisă a greșelii ! Analizarea pricinilor greșelii. Analizarea situației care i-a dat naștere, chibzuirea cu atenție a mijloacelor necesare în vederea îndreptării greșelii. Iată caracteristicile unui partid serios ! Iată ce este îndeplinirea de către el a îndatoririlor sale ! Iată ce este educarea și instruirea clasei, a clasei, tovarășe Jinga ! Și-apoi și a masei. A masei." Ascultîndu-l, Andrei își aduse aminte de paginile de la sfîrșitul *Cursului scurt*... Dima le învățase pe de rost. „Partidul nu-și poate îndeplini rolul său de conducător al clasei muncitoare, continuă Dima, dacă se lasă îmbătat de succese. Dacă începe să se îngîmfeze. Dacă încetează să-și vadă neajunsurile activității. Dacă se teme să-și recunoască greșelile. Dacă se teme să le îndrepte la timp în mod cinstit și deschis, tovarășe Jinga. Partidul piere dacă el își ascunde greșelile, dacă acoperă chestiuni spinoase, dacă acoperă lipsurile prin false aparențe, adică totul merge bine. Dacă el nu suferă critica și autocritica. Dacă se lasă cuprins de sentimente de mulțumire de sine, dedîndu-se la propriul său cult. La propriul său cult, tovarășe Jinga ! Ia spune-mi : cu cine te-ai încurcat ?" îl întrebă pe neașteptate, și Andrei fu aproape sigur că se primise o notă informativă. Iar nota nu avusese cine s-o facă decît tatăl Emei, pentru că altcineva nu știa despre legătura lor. „Cum adică m-am încurcat, tovarășe secretar ? Nu-s însurat, nu-i măritată... Și-apoi... nu trebuie să mă duc și eu la o femeie ? !" „Da' la ce femeie ? ! Păi cadrează ? Activist de partid cu..." „Toc-

mai de asta m-am și despărțit." „De cînd ?" „De cîteva zile. Am terminat-o... nu mă mai duc. Așa că..." „Stai, tovarășe Jinga, că nu-i chiar așa !... Să analizăm pricinile... rădăcinile... situația care a dat naștere acestei alunecări ! Iacătă poziția pe care trebuie s-o iei ! Pentru că dumneata discutai cu ea..." „Ce să discut ? ! Nu discutam nimic." „Da' ce făceai ?" „Ce să fac, tovarășe secretar ? Ce face un bărbat cu o femeie în pat..." „Că doar nu erai mereu călare pe ea ? ! De aia ești vînăt la ochi !..." „Nu mereu.... Și dacă vreți să știți..." „Iar pricina rădăcinilor, situația care a dat naștere greșelii este că te-ai despărțit de Ana Prodan ! Care-i o tovarășă bună, cu perspective... muncește, activează... se preocupă de nivel..." „V-am spus că nu rămîne... v-am spus tot. Iar asta, chiar dacă mai și discut... Ea îl citește pe Marx..." „Iacătă una din pricini — lipsa de vigilență ! Dușmanu se-narmează !..." „Ei, nu, chiar dușman... Nu ne-o fi ea prieten... dar nici chiar dușman... Taică-su vinde bilete de loterie... A ajutat partidu cu bani..." „Ca să-și puie, credea, pielea la adăpost ! Ce dracu, tovarășe Jinga ! Vinde bilete de loterie ? Atunci chiar că ai vigilența tocită ! Asta-i fațada ! Cică Fisher ăsta ar învîrti multe... Da' nu-i poate da nimeni de rost. Lucrează prin alții, așa zicea tovarășu Bercu... Unge, șperțuiește... A, că nu dai doi bani pe el ?... Dar el ar fi cică tartorul bursei cu «cocoșei» ! Vezi, ai rămas pe gînduri... Fațada !... Ți-am zis... Da' masele... oamenii cinstiți ne sprijină... Așa și scrie în material : s-a încurcat c-o fiică de negustor... Activist de partid." „Mă duceam și eu în cîte o seară la ea..." „S-o termini dacă n-ai terminat-o !" i-o reteză Dima. „Am terminat-o, tovarășe secretar." „Ăsta-i un aspect. Însă cu ochii ăștia ai dumitale... și-n general !... ești un bărbat după care se uită femeile. Iacătă un alt aspect. Ți-o spun ca unui comunist : nu-mi place mie aspectu ăsta, tovarășe Jinga ! Pentru că noi, așa cum ne-nvață tovarășu Lenin, trebuie să mergem la cauze. Să luăm pricinile, rădăcinile, situațiile care au dat naștere la greșeli ! Trebuie să te însori ! Ia-o ca sarcină de partid, tovarășe Jinga ! Just ! să facă și copii... Celula familiei e baza societății !"

Seara, la plecare, o găsi pe Ema așteptîndu-l pe stradă. Îi povesti pe un ton rece cum îl întîmpinase taică-su la in-

trarea în gang, cum stătuse tăcut în bodegă, ce-i spusese la plecare, adică e clar, ei doi n-au ce vorbi, el, cel puţin, asta înţelesese ; cum fusese chemat şi judecat în urma unei note informative în care era scris că trăieşte cu fata unui negustor, notă informativă de care tatăl ei nu poate fi străin... Ema nu scoase nici un cuvînt, îl însoţi tăcută o bucată de drum, apoi se opri brusc şi-i spuse : „Vreau să ştii doar că te iubesc foarte mult... că te iubesc enorm !" Îl sărută şi se îndepărtă. Spre dimineaţă, sculat din somn de nea Anghel, se pomeni cu Fisher în cameră. Bănui imediat că se întîmplase ceva. Îl întrebă în timp ce-şi trăgea pantalonii, dar bătrînul nu-i răspunse, rămase tăcut de parcă n-ar fi auzit întrebarea. Îi dăduse de înţeles lui nea Anghel să-i lase singuri, se aşezase pe un scaun lîngă masă şi se uita în pămînt. Vorbi în cele din urmă, rămînînd în aceeaşi poziţie şi învingîndu-şi, ai fi zis, o împotrivire lăuntrică : „Dacă Ema te iubeşte mai mult decît pe părinţii ei şi-a fost în stare de-un asemenea gest... dacă te iubeşte mai mult decît pe tatăl şi pe mama ei, care... Şi se opri, ca să continue după un timp : Să ne facă ea una ca asta !..." spuse ca şi cînd ar fi exprimat nişte gînduri mai vechi, dar care reveneau cu insistenţă, gîndurile sale, adevăratele sale gînduri din momentul acela fiind cu siguranţă altele, pentru că el îşi îndreptă încet corpul şi se uită la Andrei cu un fel de curiozitate, de parcă ar fi vrut să-i ia seama mai bine. Bătrînul arăta dărîmat, vorbind, suferinţa sa se accentuase, obrajii feţei îi căzuseră, stătea cocoşat de parcă ar fi avut pe umeri o povară peste puterile sale, şi lui Andrei i se făcuse milă de el. Numai că mila se transformase în contrariul ei, în încrîncenare : în faţa lui stătea de fapt un duşman de clasă dacă-i aşa cum spusese Dima, că-i tartorul bursei cu „cocoşei", şi-aşa trebuie să fie: nu din vînzarea biletelor de loterie o ţinea el pe Ema fără serviciu şi-i dădea de icre negre şi bunătăţi! Trebuia să se fi gîndit mai demult la asta ! La întrebarea ce să-i spună lui Fisher, să-i spună că n-are nimic pentru Ema, că n-a avut niciodată nimic pentru ea, se adăugase : ce-o zice Fisher văzînd sărăcia în care trăieşte, patul în care doarme, patul lui încă de ucenic ? Zice, cu siguranţă, că după ce-i „goi", mai e şi-un nepricopsit. Hotărî să-i

plătească cu aceeași monedă, să tacă, așa cum tăcuse acesta în bodegă. „Acum există o singură soluție... Dacă Ema crede că numai cu dumneata poate fi fericită și-a fost ea în stare de-un asemenea gest, care ne-ar fi putut omorî... Pentru că noi pentru ea trăim... Pentru ea am adunat... ca să fie ea sănătoasă și fericită. Eu nu mă opun. Chiar dacă nu ești de religia noastră, nu mă opun. Așa că soluția este să plecați la București. Și după aia, la scurt timp, să plecați afară din țară. O să plecați în Elveția", zise ca o hotărîre luată, și se uită la Andrei, așteptîndu-l să spună ceva. Înțelese tăcerea ostentativă cu care îi susținu Jinga privirea, pentru că pleoapa ochiului stîng, și odată cu ea și obrazul, se zbătură de cîteva ori ca sub impulsul unui curent electric, iar mîinile umblară la buzunare după o țigară de foi. „Cu Ema nu poți avea nici un viitor aici... Poți să fii doar strungar... Și eu dac-o trimit pe Ema afară, înseamnă că știu ce fac ! O trimit fără risc. Și-o să aveți acolo de toate. Am bani în Elveția... acțiuni la o bancă... O să fie bine !..." îl asigură și printr-un gest al mîinii. Adică o să-i fie foarte bine. Andrei se păstră în aceeași mutenie. Deci, ăsta-mi ești, mama ta de bandit ! „Iartă-mă că-ți spun, nu fi prost !..." Și se porni, îl făcu idealist, romantic, așa s-a întîmplat cu toate revoluțiile, le-au făcut romanticii. Dar după ? Ce se-ntîmplă după ? După ce lucrurile încep să se-așeze ? După, îi răspunse tot el, vine lupta pentru putere. Care-i cea mai grea boală a minții omenești. Dispare morala, dispare simțul dreptății, în politică n-au ce căuta cinstea, prietenia, sentimentele sînt un balast, iar el, Andrei, se cunoaște și după ochi, e un sentimental, romanticii ca el sînt trimiși în cel mai bun caz la plimbare. Sînt incomozi. Cred în principii. Cred că tot ce zboară se mănîncă. Nu se mănîncă. Principii ? Care principii ? Nu există principii, există doar interese, asta încă Balzac a spus. Peroraţia lui Fisher îl umpluse de ură, dar Andrei se stăpînea, și ceea ce răzbise afară fu doar un zîmbet batjocoritor care se adăugase tăcerii ostentative, pornite de la acel: „Sper că ne-am înțeles foarte bine..." „Ești mai rău decît bănuiam... încheie Fisher ridicîndu-se trudit de pe scaun. Ești un fanatic. Îți doresc să nu fii dezamăgit !..."

Gîndindu-se la tentativa Emei de sinucidere — cu siguranță simulată, pentru a-și speria părinții și a le forța mîna — Andrei se așteptase la insistențe din partea ei. Se bucură că ele nu se produc și la un moment dat se miră. că ea nu mai dăduse nici un semn de viață. Apoi, spunîndu-și că scăpase cu bine, o uită. Cîțiva ani mai tîrziu, Fisher fu arestat. Denunțat de fiica servitoarei care crescuse la el, i se găsiseră în soclul unei sobe aproape șase sute de „cocoșei" și o sumă mare de bani în diferite devize. Odată cu Fisher, poliția îi arestase și un nepot, bănuit a fi principalul său agent... Mărturisiră tot amîndoi. Așa află Andrei că cele spuse de bătrîn nu fuseseră vorbe goale — corupsese încă din '45 un ofițer de la Comandamentul trupelor sovietice și-l atrăsese împreună cu trei sau patru ostași într-o operațiune de „contrabandă cu țigări" pentru Austria, unde, în anii de după război, o asemenea marfă era obiect de bursă neagră. În camionul încărcat cu țigări, chipurile pentru trupele sovietice staționate în acea țară, călătorea și nepotul lui Fisher, unul din baloturi conținea „cocoșei" și valută. Odată ajuns la Viena, sub pretextul plasării țigărilor, nepotul dispărea, lua primul tren spre Elveția, depunea acolo ce era de depus, după care se întorcea la Viena fără ca respectivii cărăuși să bănuiască vreodată ce transportau ei cu adevărat. Se află totodată că Ema nu era la București, cum spusese Fisher pe la cunoscuți, ci fusese trecută peste graniță cu prilejul unui asemenea drum. Judecarea celor doi, procesul, se desfășură suspect de rapid, la o lună și ceva de la arestarea lor, în ziarul local apăru o notiță prin care se anunța că primul fusese condamnat la 20 de ani, iar al doilea la 15 ani închisoare. Bătrînul făcu doar cîteva luni. Se vorbea că cercuri bancare din străinătate interveniseră la Ana Pauker pentru Fisher, plătiseră cauțiune și-i obținuseră plecarea din țară.

La cîteva zile după arestarea tatălui Emei, cu conștiința că într-adevăr greșise, Andrei se duse la Ștefan Dima și-i spuse că acesta avusese dreptate, ar fi putut s-o pățească, n-a fost suficient de vigilent... „Să fi fost doar vînzarea biletelor acelora de loterie, și tot n-aveam ce să caut în casa ei de burjuică, trebuia s-o fi dat dracului de la bun

început. Eram prea stătut, fi-ar să fie !..." „Stătut, dar și cu spiritu de clasă adormit... Ăsta-i aspectu, tovarășe Jinga !" „Fir-ar el al dracului ! Să vedeți ce s-a întîmplat..." Și Andrei îi povesti cum îl așteptase Ema în ziua aceea în fața sediului, cum se pomenise noaptea acasă cu Fisher, ce-i propusese acesta, impresionat de încercarea ei de sinucidere... Dima nu-l întrerupsese, îl lăsase să povestească, se jucase cu un creion și din cînd în cînd dăduse constatativ din cap. „Da' de ce n-ai venit a doua zi să-mi spui ? se interesă Dima, ca printre altele, ca să izbucnească deodată : Îl prindeam de atunci, dumnezeii lui de bandit ! De ce n-ai venit, ha ?" îl luă la rost. „Asta am și vrut să fac. Întîi asta am și vrut să fac. Dar m-am gîndit..." „Lasă, tu... Trebuia să acționezi, să acționezi ca un revoluționar, nu să gîndești !" „Tovarășe secretar, și dacă veneam, ce era ? Nu judecați lucrurile după cele știute acum, cînd i s-a făcut percheziția și-a mărturisit !... Pe-atunci, așa cum ați zis și dumneavoastră, existau doar bănuieli... c-ar fi el tartoru bursei..." „Da' de Elveția ?" „Da' cin' l-a crezut ? ! Am zis că zice așa, să-i iau fata... Să plec la București. Mă și miram cît poate fi de tîmpit !... Adică-mi trădam conștiința ? ! Dezertam eu din partid ? ! Descompuși ! Cred că dacă au bani..." „Lasă tu... ce cred ei ! Trebuia să fi venit ! Te puneam să accepți și-i prindeam !" „Cum așa, tovarășe secretar ? Puteam eu să fac asta ? !" „Puteai ! Un bandit !..." „El... așa este... Orișicît, tovarășe secretar... chiar dacă ea o făcuse doar ca să-și sperie părinții, și cred că asta a fost în capu ei de femeie, o făcuse pentru că mă iubea, nu ? așa se presupune, și voia să fie cu mine. Trecînd peste orice. Și peste părinți, și peste religie..." „Da' de unde la dumneata sentimentalismu ăsta mic-burghez ? ! Putred !..." „Spuneți-i cum vreți... asta e situația." „Cum asta e situația ? Da' unde-i poziția dumitale autocritică ? Unde-i analiza dialectică a pricinilor ? A rădăcinilor ? Asta nu-i poziție de revoluționar de profesie !" „Da' nici de turnător nu-i ! se enervă Andrei. Adică ea așa... și eu cum ? Just ! nu trebuia să mă fi culcat c-o burjuică... De asta am și venit : să-mi fac autocritica. Să vă spun deschis cum a fost... N-a fost de mine... mi-am dat seama... M-am despărțit. Dar să mă fo-

losesc, să profit de faptul că ea mă iubea... Atunci care-i diferența de morală între ei și noi ?" „Lupta de clasă ! Ea-i principalu criteriu al atitudinii unui revoluționar de profesie !" „Poate n-am eu nivel..." „N-ai ! Ți s-a tocit spiritu luptei de clasă !" „Atunci puneți-mă-n discuție, dați-mă la munca de jos... Eu mă-ntorc la ea cu plăcere. Una, că mă-ntorc la strung și sînt numai cu el... Doi, că nu mai bat noroaiele... nu-mi mai rup oasele dormind nopțile pe mesele de la sfat și mîncînd te miri ce... În pușcărie n-am făcut ulcer, l-am făcut acu ! Trei, că mă umplu de bani. Dacă nu ies eu stahanovist în cîteva luni, să-mi faceți ce vreți ! Treaba cu așchierea rapidă a lui Bortkevici eu am fumat-o de mult ! În cîteva luni îmi vedeți poza-n ziar. Așa că puneți-mă în discuție !" încheie Andrei și se ridică în picioare. „Stai, măi tovarășe Jinga, că nu așa se pune problema !" „Da' cum se pune, tovarășe secretar ? Nu m-am făcut turnător cînd m-au strîns ăia cu ușa..." „Vezi ! asta-i la dumneata, te-ai întrufit cu meritele trecutului !..." „Nu m-am întrufit deloc !" „Și-amesteci borcanele. Iar amesteci borcanele !... Asta-i dialectică de revoluționar de profesie ?" „Eu cred, tovarășe secretar, că un comunist, un revoluționar de profesie... cauza lui e să transforme lumea. S-o facă mai dreaptă, mai bună, mai... cinstită, mai omenoasă..." „Just ! Dar cum ? Să fie necruțător cu dușmanu de clasă ! Or, dumneata l-ai cruțat. L-ai cruțat, tovarășe Jinga !" „Poate n-am eu nivel..." „Ei vezi ?... Iacătă un aspect. Al doilea aspect e viața personală. Viața personală. Trebuie să pui ordine în viața personală. Să te-nsori. Ia preocupă-te ! Preocupă-te, tovarășe Jinga !" „Și eu m-am gîndit..." „Preocupă-te mai serios... Mobilizează-te, tovarășe Jinga !..." și făcînd un gest semnificativ, în sensul ca Andrei să-și unească toate forțele, Ștefan Dima se ridică în picioare.

De la discuția asta i se trase însurătoarea. Nu trecură nici două săptămîni, și Dima îl întrebă la sfîrșitul unei ședințe : „Ei, te-ai mai gîndit ?" „La ce, tovarășe secretar ?" „Cum la ce ? ! La viața personală !..." „M-am gîndit... Da' cu cine ? Chiar m-am întrebat : cum dracu nu-mi cade și mie una cu tronc ? Și ce fel de om oi fi eu ?" „Troncu vine el... Trebuie găsit întîi obiectivu. Iar

obiectivu nu l-ai găsit pentru că n-ai ochi pentru tovarăşele din jur. Uite, de-o pildă, Smaranda Spoială. Ai avut-o la U.T.M. Acuma-i la ziar. Numai vorbe bune am auzit despre ea ! Şi-i o mîndreţe de fată ! Ia preocupă-te. Du-te la Grosu, vezi unde pleacă ea pe teren... Ce, trebuie să te-nvăţ ? Da' să n-aud cumva... că... pe teren..."

Andrei şi-o reaminti pe Smaranda Spoială de cum îi pronunţase numele Ştefan Dima şi-i păru rău că nu se gîndise la ea mai demult, că uitase, că-i ieşise pur şi simplu din cap acea privire a ei. Venise într-o zi să-l roage să-i acorde cîteva minute într-o problemă personală, o invitase să ia loc şi ea îi spusese că, de la o vreme, tovarăşul Marin Doiciu nu-i da pace, se agăţa tot timpul de ea. Se făcuse că nu bagă de seamă, apoi că nu înţelege ce vrea de la ea, cu toate că era foarte uşor de înţeles... Doiciu a chemat-o la el şi a întrebat-o dacă este adevărat ce se vorbeşte, c-a trăit încă din liceu c-un căpitan sovietic. I-a răspuns că da, este adevărat, a scris asta şi-n autobiografie, a trăit cu acel căpitan pentru că se îndrăgostise de el, că nu s-a culcat cu un alt bărbăat de atunci şi nici n-o să se culce decît dacă îl va iubi ca pe Boris. Spunînd asta, Smaranda îl privise cu intensitate în ochi şi într-un fel ciudat, încît Andrei avusese senzaţia, aproape certitudinea, că fata îi dăduse de înţeles că el, Jinga, este acel bărbat. Circumstanţele îi abătuseră însă imediat gîndurile : Marin Doiciu nu era un activist oarecare, ci şeful secţiei de cadre, intransigentul intransigenţilor. „Iar azi, continuase Smaranda Spoială, mi-a zis că trece la şase să-mi facă o vizită, mă ştie ambiţioasă, să nu fac prostia să nu fiu acasă." Îi spusese să considere chestiunea rezolvată. După plecarea ei, inventase o problemă, mai bine zis o anticipase, deoarece se apropiau alegerile, chemase pentru ora 4 cîţiva activişti, printre care şi pe Marin Doiciu, şi se puseră pe lucru. Pe la 5 şi jumătate, şeful secţiei de cadre începuse să se foiască pe scaun, iar pe la 6 îl rugase să-i dea voie să plece, are oră la policlinică pentru dinţi, îl chinuie o măsea... „La ce doctor, tovarăşe Doiciu ?" „La cutare", spusese acesta un nume. „În cazul ăsta, să amînăm pentru mîine, propusese. Fără materialele tovarăşului Doiciu discuţiile ar fi inutile." Şi în

timp ce se ridicase de la masă, îi făcuse semn șefului de cadre să mai rămînă. „O să te rog să mă iei și pe mine, auzii că-i un doctor bun." „Nu-i bun, tovarășe prim, eu nu-s mulțumit. Dacă am nimerit însă la el... E altu... i-am uitat numele, cică are o mînă de aur. Mă-nteresez și vă spun." „Ce să te mai interesezi... Și nu știu cum nu ești dumneata mulțumit, că toată lumea-l laudă ! Dă-i un telefon și întreabă-l dacă mă poate primi și pe mine." Pus în încurcătură, Doiciu se codise un pic și se făcuse a mărturisi adevărul : „Nu la doctor am treabă, tovarășe prim... Da' n-am avut ce să spun față de tovarăși. M-a rugat și pe mine nevasta s-o scot la un film. Ce era să invoc ?" „Ei, sigur... Uite, la un film, însă, aș merge și eu. Parcă eu am mai fost la un film !... Hai !" Șeful cadrelor nu se dăduse urnit. „Ce, tovarășe Doiciu, nu-ți vine nicicum să mă iei cu dumneata ? ! Nu vrei să-ți cunosc soția ? Sau nu vrei să aflu că dai năvală peste o tovarășă activistă ? ! Și încerci să obții prin funcția pe care o ai ceea ce ea îți refuză ca bărbat ? !" Șeful cadrelor lăsase capul în pămînt și începuse să-și frece fruntea cu palmele. „Ei, ce-i de făcut ? Dacă ai avea un asemenea caz, dumneata cum ai proceda ? Ai experiență... te ascult." „M-am nenorocit ! spusese acesta după un timp. Mi-am pierdut capu, tovarășe prim." „Nu, nu ți l-ai pierdut. Nu așa procedează un bărbat cînd își pierde capul după o femeie !" Smaranda Spoială era într-adevăr o fată reușită, înaltă, bine făcută, cu o față, s-ar putea spune, chiar frumoasă, compusă din linii armonioase, însă liniile acestea erau fade, expresia rece. Apoi Jinga îl întrebase cum ar fi procedat el, Doiciu, dacă ar fi primit o asemenea sesizare, și pentru că șeful cadrelor rămăsese tăcut, continuase : „Îți spun eu... Din cîte te știu, din cîte te știe lumea, îl lăsai pe activist să se ducă la ea, veneai pe urmele lui cu doi, trei tovarăși... Și gata tărăboiul, gata excluderea ! Ce-i mai ușor decît să dai brînci unui om ? ! Iar la ședință, cine ar fi fost mai principial, mai... plin de morala proletară, mai intransigent decît dumneata ? ! La cîți ai dat brînci, tovarășe Doiciu ? La mulți, nu ? Uite ce-i : sancționează-te singur. Dă-ți sancțiunea pe care crezi c-o meriți. Și aia să fie !" După un timp, Doiciu se hotărîse

să vorbească : „Să mă-ntorc înapoi în producţie, dacă se poate". „Bine. Poftim hîrtie, ia tocu şi scrie. Cere-te înapoi în producţie." În timp ce scria, Doiciu se oprise şi întrebase : „Ce motiv să pun ?" „Motivul pe care-l vrei dumneata." „Că nu sînt demn pentru cinstea de activist..." „Aşa şi scrie." Nu dăduse curs cererii, o ţinuse un timp în dulapul de fier, apoi o rupsese — după toate aparenţele, lecţia îi servise lui Doiciu.

Cu Marcel Grosman, cum îi spunea înainte de a-şi schimba numele în Grosu, Andrei lucrase la propagandă, se simpatizaseră reciproc de la bun început. Marcel era un tip mucalit, le trîntea cînd nici nu te aşteptai, şi era un depozit nesecat de bancuri cu evrei. Tocmai această detaşare îi plăcuse lui Andrei, mai ales că în acea perioadă, ca o compensare parcă, dacă nu ca o revanşă la persecuţiile rasiale la care fuseseră mai înainte supuşi, conaţionalii săi erau deosebit de susceptibili, gata oricînd să te facă antisemit, la cea mai neînsemnată aluzie. Dacă nu chiar propovăduitor al urii de rasă ! „Ei, cum te descurci ?" îl întrebase Andrei întîlnindu-se cu Marcel la cîtva timp după ce acesta fusese numit redactor-şef la ziarul local. „Ai văzut tu ovrei să nu se descurce ? ! Şi-apoi, gazetăria face parte din însuşirile naţiei. Comerţul pe primul loc, muzica şi gazetăria... sau gazetăria şi muzica... Nu-i ceva care se «trage-n piept» !..." îngroşase el accentul evreiesc şi-i spusese un banc porcos ; nu era aproape situaţie pe care Marcel să n-o ilustreze printr-un banc. Unul din ele i se imprimase în memorie şi Andrei avea să-l raporteze la diverse tratative internaţionale, la şedinţele de la O.N.U. şi astfel să-şi amintească mereu de Marcel. Începuseră convorbirile de pace, expresia „o bază de discuţie" revenea adesea în ziare, şi Grosman le propusese într-o zi : „Să vă spun eu cum vine asta... Ştrul îl roagă pe Iţic să-i împrumute o mie de lei, are de făcut o afacere. Iţic îi dă, dar termenul expiră fără ca Ştrul să se prezinte cu banii. Îl caută şi-i cere mia de lei. «Care mie de lei ?» «Cum care mie de lei ? !» Revoltat — asemenea lucruri nu se pot întîmpla între ovrei — aleargă la rabin şi i se plînge acestuia. «Du-te şi spune-i c-am zis eu să-ţi dea imediat banii !» Se duce, dar Ştrul,

supărat că fusese pîrît, ţipă la el : «Nu-ţi dau nimic ! O să-ţi dau un cucat, un cucat o să-ţi dau !» Iţic se înfăţişează iarăşi la rabin. «Nu vrea...» «Cum nu vrea ? I-ai spus ?» «I-am spus» «Şi ce-a spus ?» «A spus că-mi dă un cucat, un cucat o să-mi dea.» «Ei vezi, tot îţi dă ceva !... E-o bază de discuţie !...»"

Începuse să se pună foarte serios problema „celor două funduri", fundul de pahar şi fundul de femeie. Cu primul n-avea probleme... Asta era, trebuia să se însoare. Se duse la ziar cu plăcerea de-a-l revedea pe Marcel şi-a-i spune ce sarcină primise de la Ştefan Dima. Marcel era un om cu care se putea sfătui şi voia să-i ceară părerea. În timp ce urca scările la etajul clădirii, se întîlni faţă în faţă cu Smaranda. „A, bună ziua, tovarăşă Spoială !" o salută, cu veselie în glas, şi se opri să-i strîngă mîna. O întrebă ce mai face şi-o invită printr-un gest să coboare, dîndu-i astfel de înţeles că vrea să stea de vorbă cu ea. „Cum vă simţiţi la ziar ?" „Bine, tovarăşe Jinga, îmi place. Mă străduiesc să-mi însuşesc tainele meseriei... E o muncă frumoasă." „Eu am intenţionat să vă caut, dar... n-am îndrăznit..." Se opriseră pe trotuar, Smaranda ridică privirea spre Andrei ; în ea era nu numai surprindere, dar şi bucurie, şi fata zîmbi cu reproş şi neîncredere. „Da, confirmă Jinga. Mi-a fost însă teamă să nu credeţi c-am luat-o pe urmele lui Doiciu..." „Cum puteţi spune una ca asta ? ! Cum o să cred eu aşa ceva ? ! Eu doar vă cunosc foarte bine !... Şi încă de mult..." „Pe mine ?" „Da. De la Ana Prodan. Nu v-a vorbit niciodată de mine ?" „Nu." „Eram în aceeaşi echipă, vindeam împreună *Scînteia* pe străzi. După ce ne-au bătut ciomăgarii ăia, m-au internat în spital... Îmi fracturaseră braţul, şi făcu o mişcare din mîna stîngă, adică aia era mîna. Nici asta nu v-a spus ?" „Ba da... De bătaie mi-a spus..." Deci, Ana, se gîndi Andrei, simţise probabil ceva la Smaranda dacă nu-i povestise urmările acelei ciomăgeli din care ea scăpase doar cu cîteva vînătăi. Aşadar, lucrurile stăteau mai bine decît se aşteptase şi hotărî să prospecteze în continuare terenul. „Mi-am zis după aceea, reluă Andrei, că poate aţi găsit acel bărbat... asemănător..." „Ar fi însemnat să mă îndepărtez de mine !... Chiar să mă tră-

dez !“ replică Smaranda cu vehemență, și Andrei interpretă nu doar că este în continuare singură, dar și că, fiind credincioasă sieși, e credincioasă și sentimentelor pe care, iată, le nutrește de mult pentru el. Ce mai, era nemaipomenit ! Trăsăturile Smarandei nu i se mai păreau fade, expresia rece ; găsi că are o gură frumoasă, cu buze senzuale, se produsese o anumită schimbare care îi încălzise figura, dar care era această schimbare, în ce consta ea, nu reușea să-și dea seama. „Nu știți, tovarășul Grosu e sus ?“ o întrebă ca să schimbe vorba. „Nu, după cîte am auzit, a fost chemat la partid.“ „Și dumneavoastră ?... Cu ce treburi gazetărești ?“ „La uzina «1 Mai», pentru un material de *viață de partid*.“ „A, e uzina mea...“ „Știu... Cînd v-a rănit la Prefectură erați muncitor la uzină...“ spuse ea cu o ușoară exaltare, și Andrei realiză deodată cărui fapt se datora acel plus de expresivitate, acea îndulcire a trăsăturilor feței — baticul cu care își legase părul înlătura asprimea dată feței de tunsoarea ei băiețească, gen Ana Pauker. Avusese loc „devierea de dreapta“, documentul fusese publicat cu vreo lună și ceva în urmă... Nu cumva își pusese Smaranda în plină vară basmaua pentru că tunsoarea ei amintea de un personaj înlăturat de pe scena politică ? Nu stătu să despice firul în patru, o întrebă dacă ar avea ceva împotrivă s-o însoțească la uzină. Îi spuse că nu, cum să aibă ceva împotrivă ? ! Și se urcară într-un autobuz a cărui stație era ceva mai încolo. Pe drum schimbară puține cuvinte. După ce coborîră, Andrei o întrebă de ce nu-i întîlnise semnătura în ziar. „Pentru că Spoială nu sună literar și mai cu seamă nu sună politic — spoirea realității în presă. Iar Smaranda e nume de cîntec lăutăresc, imoral, desfrînat, cum să apară un asemenea nume într-un ziar comunist, pe-al cărui frontispiciu stă scris : «Proletari din toate țările, uniți-vă !» ? ! Și-atunci, tovarășul Grosu mi-a găsit, mi-a ales pseudonimul de Sonia Sporu.“

În ultimii ani, fosta fabrică de vagoane se dezvoltase, devenise cea mai mare întreprindere a orașului, Jinga era implicat direct în acest proces, care începuse de fapt

cînd îi fusese pentru scurtă vreme director, vreo opt luni, ca să fie înlocuit apoi de un specialist trimis de minister, căci improvizările cu „organizatori ai producţiei“ nu mai puteau fi suportate de economia naţională. Cu toate că avea să cîştige la salariu, funcţia de director nu-l încîntase : se vedea scos din activ, la uzină lucrurile mergeau prost, planul nu se îndeplinea (una e să tragi la răspundere şi alta să răspunzi) şi era aproape convins că nu va putea lucra cu Borţan, care promovase, cu ajutorul lui, secretar al Comitetului de partid al uzinei, că nu se va putea înţelege cu el. Aşa s-a şi întîmplat.

Îşi făcuse un obicei de a trece mai în fiecare dimineaţă, înainte de a urca la birou, prin secţii. Turnătoria le dădea mereu de furcă... Îl izbise mai întîi faptul că zece şi chiar doisprezece oameni erau ocupaţi la curăţarea pieselor turnate de pămîntul formelor. Maistrul Ghiţulea clătinase din cap : „De cînd mă ştiu în meseria asta, că de la paişpe ani îmi mănîncă bojocii, pămîntul ars aşa-l dezbărăm, cu ciocanul. Pînă-ţi vine rău şi te-apucă damblaua de prafu de-l înghiţi !“ Îl chemase pe Alexe, inginerul-şef, şi-l întrebase dacă nu s-ar putea mecaniza cumva operaţia. „Ba cred că s-ar putea, şi eu m-am gîndit...“ „Anume la ce ?“ „La o instalaţie destul de simplă : un cilindru mare de tablă care, suspendat între doi stîlpi metalici, să fie acţionat printr-un lanţ de transmisie de un motor electric. Introduse în cilindru, la învîrtire, piesele se vor lovi între ele şi se vor curăţa reciproc de pămîntul formelor.“ „Excelent ! Şi-atunci ce mai aştepţi ? Nu înţeleg ! ?“ Îi dăduse termen, şi „toba“, botezată astfel nu atît datorită formei, cît zgomotului pe care îl făcea, intrase în funcţiune, eliberînd opt muncitori, trecuţi să se califice formatori. Dar lucrurile tot nu ieşiseră din impas. Într-o dimineaţă îi ceruse lui Ghiţulea să-i spună ce rebuturi au la nişte piese, haşuri le zicea, din pricina cărora se produceau stagnări în secţiile prelucrătoare. Acesta îi arătase pe grafic : 26 la sută. „Asta-i cifra pe care o raportaţi voi direcţiei, da' cît în realitate ?“ „În realitate ?“ „Da, în realitate !“ „Apoi... în realitate mai multişor...“ „Atunci de ce ne furăm căciula ? Propria noastră căciulă, tovarăşe Ghiţulea ! ? !“ „Ne-o furăm, că

toţi fug, că asta-i meserie grea şi nu-i plătită... Cum să ne scoatem noi banii ? Dacă-i pe-a dreaptă, pe-a dreaptă să fie! Dumneata doar ştii, cunoşti, eşti din mijlocul nostru..." Îi chemase pe Bălăşan, care era din '46 preşedintele sindicatului — „profsoiuznicu nostru", aşa-i spuneau — şi pe Borţan. Acesta din urmă veni pus pe ceartă : „Dacă de Păsat e vorba, să ştiţi că n-admit, îl pun în discuţie şi-l exclud !" „Ia-o încetişor !... încercă Andrei să-l tempereze. Nu pentru el te-am chemat. Despre Păsat o să mai vedem, o să discutăm..." „Aia şi ştiam c-ai s-te încontrezi cu mine ! Da' ţi-o spun : mă duc mai sus !" „Poţi să te duci şi mai sus, nu te opreşte nimeni. Întîi să discutăm în birou..." „O să discutăm şi-o să rămîneţi crăcănaţi ! A recunoscut. Un bandit !" „Nici nu putea să nu recunoască — poezia-i semnată : Crăciun Păsat", interveni Bălăşan şi desfăcu mîinile, adică Borţan nu vine cu nici o noutate. „După nume, şi se vede misticismu în familie, mama lor de bandiţi ! Ta-su doctor cu cabinet... Mă-sa a avut farmacie..." „Nu s-a ştiut asta cînd a fost primit în partid ? S-a ştiut. Da' la verificări... la ciurul verificărilor s-a ştiut ? S-a ştiut !" „De poezie nu s-a ştiut !" „Nea Bălăşane, îl chemă Jinga în ajutor, a fost cu noi Păsat la Prefectură sau nu ? A, că n-a fost la uşă ?... N-a fost. Da' cîţi nu se bat acuma cu pumnu-n piept c-au fost la Prefectură, şi ei o-ntinseseră din piaţă de la prima rafală ? ! Eu pe Păsat l-am văzut pînă au început să împroaşte ăia cu apă. Şi la alegeri a fost. Chiar dacă a avut mă-sa farmacie şi ta-su cabinet, el a fost la o secţie de votare. Eu nu uit treburile astea ! Şi mai ales pe ăia care au fost atunci cu noi cînd alţii stăteau băgaţi cu capu sub pernă ! Sau trăgeau cu urechea la radio dacă vin americanii sau nu !" „Interesu poartă fesu !..." o ţinu Borţan pe-a lui. „Ce interes ? Omu-i inginer... Abia venise din facultate..." „Aia-i !" „Tovarăşe Borţan, să ştii c-ai să fii în minoritate !" îl preveni Bălăşan. Borţan zîmbi, sigur de el : „Mă duc la oraaaş !... Pentru că nu ştiţi încă tot... Ca s-ajung la poezia aia a lui cu reîntregirea neamului, îl luai de la şcoala primară. Şi-l adusei, îl adusei... «Bun, zic, spuneţi-mi, ce părere aţi avut despre Antonescu.» «Ce părere am acum sau... ?» «Nu, nu, ce părere

ați avut atunci !...» «Să spun drept, zice, credeam că după Basarabia luăm și Ardealul.» Ei ? Ce mai aveți acuma de zis ? Cu părerile astea s-a-nscris dumnealui în partid ! Poezia a publicat-o cînd era în liceu... Da' el și după aia... Și cine știe ce păcate o mai avea de ascuns ! ? !" Jinga vru să spună ceva, dar Bălășan i-o luă înainte : „Eu aș judeca altfel... C-a recunoscut cinstit : «Da, astea au fost părerile mele atunci». Ce-l durea gura să spună că-l credea pe Antonescu criminal de război ? ! Voi erați mici și poate nu citeați ziarele... da' cîte nu se scriau despre Uniunea Sovietică, despre bolșevici ! Numai că nu mănîncă ăia copii ! Măi, ziceai, chiar așa n-o fi... da' ceva tot o fi. Părerile lui Păsat de-acu ?... Ia-i munca, ia-i faptele..." Borțan o ținu pe-a lui : „Să rămînă inginer, da' nu-n partid !" „Măi Sandule, decît ai umbla toată ziua cu verificatul notelor ăstora informative despre cine vrei și nu vrei... Uite ce făcuși cu Apetrei ! Și dacă lucrurile ajunseră unde ajunseră, ești și tu vinovat !" „A, eu sînt vinovat ? ! Că ea-i o cățea și el umblă să-i spargă omului casa eu-s vinovat ? Bine c-o auzii și pe-asta !" „Întîi că nu s-a stabilit c-ar fi ceva între ei... Dar o să spun de ce te socotesc și pe tine vinovat. A venit bărbatu-su, ditai contabilu Comalimentului... De ce și-a luat nevastă cu douăzeci și ceva de ani mai tînără ? ceru mamei lui ! A venit să se plîngă la tine cu anonima aia... Cine știe ce javră i-o fi trimis-o !" „Foarte bine c-a venit ! îl întrerupse Borțan. Înseamnă că lumea are încredere în partid !" „Dacă ar fi venit vreo muncitoare cu patru clase primare, să zicem Olguța de la cantină, sau alta, așa era. Olguța ar fi venit la tine ca la omul pe care comuniștii l-au pus în fruntea organizației de partid și te-ar fi rugat s-o ajuți cu sfatul și cu autoritatea ta de secretar. Contabilu a venit însă la tine ca tu să faci pe polițaiul. Și tu ai făcut !" „Cum pe polițaiul ?" „Uite bine. Ai pus oameni să-l pîndească pe Apetrei dacă se duce la secția mecanică, dacă vorbește cu normatoarea, dacă, după ce ies de la uzină, se întîlnește cu ea..." „Parcă eu nu știu că tu-l simpatizezi pe Apetrei... Eram cu tine cînd l-ai bătut pe umăr atunci..." „Nu-l simpatizez, îl apreciez ! Și dacă vrei, îl și simpatizez. Pentru că-i sfîrîie lu-

cru sub mînă ! De aia-l simpatizez !“ „Chiar, tovarăşe Borţan, interveni Bălăşan, aranjîndu-şi ochelarii pe nas, de ce-a trebuit să se-mprăştie, să se facă atîta vîlvă în uzină pe chestia asta ? Cînd îl prinserăm pe ăla, pe Stăncescu, aruncînd peste gard materialele... Ori despre altele, că s-au înmulţit furturile, nu se face vîlvă deloc. Da' se face pe chestiile astea !“ „Să n-ajungă uzina de rîs, că se fură, de aia ! În orice caz, mie, ca secretar de partid, nu-mi poate fi indiferent cînd un comunist... — şi Apetrei a mai fost încurcat cu vreo două ! — alunecă în mocirla moralei burgheze ! Pentru că aşa cum ne-nvaţă partidu...“ „Ia termină ! îşi ieşi Jinga din pepeni. Ce, m-ai luat la prelucrat ? ! Nu-mi spune tu mie ce ne-nvaţă partidu !“ Borţan se ridică supărat. „Stai ! îl opri Jinga. Pentru altceva te-am chemat ! Şi pe tovarăşul Bălăşan... Să vedem ce facem cu turnătoria. Te-am rugat să te gîndeşti, să vii cu propuneri...“ „Sînt mai multe acolo...“ „Întîi, că-i munca prost organizată. Să stabilizăm oamenii... Chiar dac-ar fi şi prin cîştiguri. Că pîn' la conştiinţă mai avem !... E bună şi gazeta de perete, e bun şi panoul cu fruntaşi, da' omu nu-şi ia poza din panou să se ducă la piaţă cu ea ! Pentru poza aia nu-i dă nimeni nimic ! Nici măcar un chil de mălai ! Stimulentele morale n-ajung. Sînt bune, da' n-ajung. Şi s-aducem un inginer, un inginer metalurg, pe care să-l punem şef.“ „Şi cu Ghiţulea ce facem ? vru să ştie Borţan. Ghiţulea e secretaru organizaţiei pe secţie !...“ „Ghiţulea o să rămînă mai departe maistru, băneşte n-o să aibă de suferit...“ „Să-l văd şi eu pe ingineru ăla care să-l bată pe Ghiţulea-n meserie !“ „În meserie poate n-o să-l bată, cu toate că nu se ştie, depinde pe cine găsim, da' producţia o s-o organizeze mai bine. Cu autoritate. O să introducă metode noi... În locul ălora pe care le-am învăţat de la taţii noştri, bune atunci, dar învechite faţă de cerinţele de astăzi.“ „Ţi-ai cam pierdut încrederea în muncitori, tovarăşe Jinga“, îl tovărăşi Borţan. „Mă, tu uiţi cu cine vorbeşti ? ! Iar mă iei la prelucrat ? ! Ghiţulea nu-i toţi muncitorii ! Iar în el mi-am pierdut încrederea. Pentru că bea şi vine cu capu mare la lucru. Pentru că se cinsteşte cu oamenii — mai bine zis ei îl cinstesc — cînd iese din schimb.

Pentru că nu mai e ascultat... din moment ce și-a lăsat amanet autoritatea la cîrciumă. Pentru că se vorbește că ia zeciuială de la cei pe care-i scoate cu depășiri de normă... Iată de ce mi-am pierdut încrederea în Ghițulea !" „Fă cum vrei." „Asta nu-i vorbă de secretar ! Mă Sandule, ce-i cu tine de la o vreme că ești mereu cu țîfna-n nas, mereu pus pe arțag ? Uite, sîntem față cu nea Bălășan... Mi-a fost maistru. E pentru mine ca Enciu. La Prefectură dac-am fost, cu el am fost... Hai să vedem !... Poate nu sînt eu cum trebuie..." „Nu ești ! Toată ziua cu Alexe ! Toată ziua cu inginerii după tine ! Cînd te caută omu, tu cu Alexe !" „Da' cu cine ai vrea tu să mă sfătuiesc, de la cine ai vrea tu să fur treburile producției? De la Ghițulea ? ! Îi pun să-și spună părerea, îi ascult, îi fac să se-nfrunte, să văd cum își motivează părerile, cumpănesc, bag în cap... Tu, de la Toma, cum ai învățat meserie ? Nu pe furate ? ! Asta fac și eu : fur cît pot !" „Ce să furi, că tu te și faci !... Mîine-poimîine, inginer..."

Pe cînd era la U.T.M., profesorul Negrea, devenit director plin, îl îndemnase în cîteva rînduri să-și termine liceul. Examenele fuseseră floare la ureche, aproape formale, diploma îi fusese servită, cum s-ar spune, pe tavă. Cînd se dusese s-o ridice, Negrea îl sfătuise să dea la facultate... „În politică, azi ești, mîine nu ești... Ascultă-mă ce-ți spun, că-s om bătrîn, știu ce vorbesc !" Crezuse că Negrea îi are în vedere pe americani, venirea acestora, nu-i spusese nimic, dar se încruntase, arătînd că nu-i plac asemenea vorbe. „Tovarășe Jinga, pentru mamă, copilul, chiar cînd se face mare și-i om la casa lui, tot copil, tot mic rămîne... Eu te știu din clasa întîi, încă de cînd te-ai pătat, la admitere, cu cerneală... Viața-i făcută nu numai din bune... Mai sînt și cele rele... Ai trecut prin atîtea... cunoști... Așa că... ascultă-mi sfatu !... N-are ce să-ți strice dacă ajungi inginer. Doar să-ți folosească." Vorbele lui Negrea îi intraseră pe o ureche și-i ieșiseră pe alta — ziua de mîine se făcea atunci, se făcea azi, iar în clocotul acesteia nu era loc de gînduri pentru sine. Cam în același sens, dar cu alte cuvinte, îi vorbise și inginerul-șef Alexe, un om chibzuit și plin de înțelepciune. Abia îl numiseră director, și într-o seară, aflîndu-se la o dis-

cuţie mai liberă la el în birou, Alexe îi spusese că fi-su se pregăteşte pentru facultate şi-l întrebase pe neaşteptate de ce nu dă examen la Politehnică. „Într-o zi se va pune problema studiilor, de ce să nu fiţi inginer ? ! Aşa s-a întîmplat şi în Uniunea Sovietică !... Mi-aţi spus c-aţi fost bun la matematică... S-ar putea să vă prindă bine la un moment dat !..." Crezîndu-se scos din activ, dat la munca concretă, aşa şi făcu, se prezentase la examen. Floare la ureche şi acesta.

Îi răspunse lui Borţan că da, se face inginer, e directorul unei uzine cu producţie de milioane, le-a încredinţat-o partidul la modul concret. „Nu să dăm cu gura ne-a încredinţat-o, ci să scoatem de la ea ce s-aşteaptă. Ne-a încredinţat-o la toţi ! Şi răspunzi şi tu ca şi mine !" „Atunci de ce duci munca sectar ? De ce umbli singur prin secţii ? De la început mă luai şi pe mine... Că aşa-i cum zisei şi, răspund. Răspund alături de tine !" „Te luam... Da' tu ai înţeles greşit treaba asta. Toată lumea ştie că sîntem prieteni şi c-am fost ucenici pe-un loc. Foarte bine. Se vorbea chiar că sînt omu tău la partid. Că eu te-am pus secretar... Asta-i una, iar trasu de brăcinari în faţa oamenilor, alta ! Ne tragem cît vrei, da' cînd sîntem numai noi. Eu îţi zic «tovarăşe secretar»... Pentru că în faţa uzinei asta eşti, secretaru ei de partid ! Una. A doua, ca să-ţi dau de înţeles care-ar trebui să fie relaţiile între noi, şi cum încerc eu să-ţi întăresc autoritatea, aşa ar fi de dorit să faci şi tu ! Da' tu, nimic. După aia nu mi-a plăcut şi nu-mi place cum îi iei în căruţă pe oameni. «Măi, voi cînd veniţi la uzină mai şi lucraţi ?» Ieşiseră să tragă o gură de aer. Ia să te văd pe tine atîtea ceasuri la forjă ! Şi pentru că veni vorba de forjă... Eram amîndoi, şi tu deodată, după ce vorbisem să facem şi să dregem cu ciocanele pneumatice, în loc de bună ziua şi spor la treabă, o trîntişi : «Şi mai daţi-i şi voi cu laptele, nu numai cu ţuica !» Uite, mie nu-mi convin asemenea glume. Nu-mi convin deloc. Cu muncitorul, dacă nu i-ai cîştigat respectu, dacă nu te ştie el că eşti drept şi serios, n-ai făcut nimic. Poţi să fii tu ce-oi fi, în ochii lui nu contezi. Cînd s-a întors Ghiale de la şcoala aia din Uniune, a adus cu el o vorbă care mie mi-a plăcut mult : «Drujba-i drujbă, slujba-i slujbă».

Astea ar trebui să fie relațiile. Relații principiale. Dacă tot vorbim și-o luăm cu principiile. Că ne-nvață partidu una și alta." În timpul cît Andrei vorbise, Borțan ba se prefăcuse c-a auzit ușa, ba ridicase ceva de jos, ba își curățase unghiile, ba scuturase scrumul țigării de pe pantaloni... și mereu își ferise ochii în lături. Așa cum se așteptase, nu se putea înțelege cu Sandu, se mîngîia doar cu gîndul că Borțan fusese propus pentru Securitate — Ștefan Dima îi ceruse părerea —, poate nu trece prea mult și scapă de el. Fiind vorba de Securitate, se îndoia că lucrurile transpiraseră și că ajunseseră la urechile lui Borțan. Dar n-ar fi fost exclus: Sandu știa să deschidă uși, se făcuse cunoscut peste tot, servea pe cine trebuie pe baza uzinei, de sculărie el răspundea, dacă s-ar fi putut confecționa pantofi sau cămăși din metal, le-ar fi făcut și pe astea.

După cîteva zile, întorcîndu-se de la regională, îl găsi pe Nisim — era șeful administrativului — așteptîndu-l la poartă. Îl informă că soția fostului director venise să-și ridice mobila, el, așa cum îl învățase tovarășul Borțan, a dat fuga acasă la ea, dar un funcționar de la spațiu și pusese sigiliu. Problema casei fostului director, avansat director general în minister, constituise obiectul unor discuții, Jinga intervenise și obținuse promisiunea că locuința va fi lăsată la dispoziția uzinei. Însemna că cineva pusese ochii pe casă. Îi zise lui Nisim să-i trimită soției fostului director un camion ca să-și transporte lucrurile la gară și se îndreptă grăbit spre birou. Pe coridor se întîlni cu Borțan. Își dădură mîna. Acesta începuse să-i spună ceva, dar Andrei îl opri: „Stai, că vor să ne ia casa lui Marcu!" „Da' ce, gata, se mută?" Andrei îi confirmă și, continuîndu-și drumul, se întrebă de ce se face Borțan a nu ști. În ce scop? Sună la partid, apoi la sfat și fu asigurat că locuința fostului director nu va fi repartizată decît aceluia pe care-l va propune uzina. „Te muți în ea, nu?" zise Borțan, ca și cum ar fi fost vorba de un fapt asupra căruia nu exista nici o îndoială și cu care el era de acord; asta vrusese el să semnifice prin mișcarea din cap cu care însoțise cuvintele. „Cum să mă mut eu?! De unde-ai mai scos-o?" „Ziceam... Atunci... dacă nu te muți

tu, dă-mi-o mie. Știi bine cum stau !... Toți trei într-o cameră." După ce se bătuse în cîteva rînduri cu socru-su, un tip agresiv, violent, scandalagiu, Borțan se mutase, locuia într-o cameră cu bucătărie comună, și Andrei cumpănea. „Da' oamenii ? Oamenii ce-or să spună ?" se întrebă și-l întrebă pe Borțan. „Cu casa asta e altă mîncare de pește !" „Își împart casele între ei ! asta or să spună. Și cine poate oase roade. Că așa a fost de cînd lumea și-așa-i și acu, or să spună. Și pe bună dreptate." „Da' eu nu-s muncitor ? ! Eu n-am dreptu ?! Dreptu meu unde-i ?" „Ai, da' nu primul. Și-s trei camere, nu mai puține !..." „Ești ranchiunos, asta ești !" „Ranchiunos ? De ce ranchuinos ? Bine. Uite, eu n-am nimic împotrivă.. din partea mea, poți s-o iei. Să vină și Bălășan... că fără el nu se poate." Își chemă secretara și spuse să-l caute pe Bălășan. „Poate s-o iau cu încă cineva... se mai gîndi Borțan. Cu unu nensurat. Nu spală, nu gătește..." „Casa-i vagon..." „O aduc pe maică-mea să-ngrijească de fată. Atunci n-ar mai fi..." Bălășan intră în birou, și Borțan se grăbi : „Vorbii cu tovarășu Jinga de casa lui Marcu — veni nevastă-sa să ridice mobila — și te-aș ruga, nea Bălășane, să mă propuneți pe mine". Bălășan stătu parcă să se-adune. Se uită apoi cu nedumerire la Jinga și-l întrebă : „Și cu Iepuran ce facem ?" „Care Iepuran ?" sări Borțan. „Ăla de i-a ars casa în toamnă. Iepuran de la montaj. Cu ce cărămidă a mai putut să aleagă și c-un perete scăpat și-a zidit o chițimie acoperită cu paie și carton asfaltat, să poată ierna. Și-i mă-sa — bine, ea s-a dus la o fiică —, da-i el, nevasta și patru copii ! Omu-i fruntaș... colea, pe panou. Membru de partid..." „Să mergem să vedem !... Să văz și eu dacă-i așa !" ceru Borțan.

Din cartierul gării, „Buick"-ul uzinei coti la stînga, și Andrei se trezi deodată pe strada anilor săi de liceu. Curtea spre care îi conduse Iepuran era vecină cu cea a lui Uță, odată cu casa arsese și o bucată mare din gardul înalt ; șopronul dispăruse, în rest însă nimic parcă nu se schimbase. Îndreptîndu-se spre camera pe care și-o zidise Iepuran, își aduse aminte de plopul din cealaltă curte. Copacul se înălța solitar și trufaș în mijlocul acelui cartier de case micuțe. În timp ce Iepuran le povestea cum

se întîmplase cu focul, Bojin ieşi pe uşa bucătăriei şi-i cercetă cu privirea. Încărunţise. „A dumitale a fost ?“ se interesă Andrei, ştiind că pe atunci în casă stătuseră doi oameni în vîrstă, cînd găsea portiţa încuiată, pe la ei sărea gardul. „Nu, al unui neam de-al nevestei. L-am ţinut pîn' la moarte, aşa cum ne-a fost învoiala, da' de transcris n-o transcriserăm, că se cer bani mulţi la formele astea.“ Răscolit de amintiri, Andrei simţi nevoia să vorbească, şi cum Sandu era lîngă el, îi spuse că în casa aia de-alături a stat cît timp a fost la liceu. „Da' ăla care se uită la noi cine-i ?“ se interesă Sandu. „Mama lui de hoţ !... Cu el a trăit maică-mea.“ Borţan a băgat la cap şi şi-a adus aminte cînd a trebuit.

Tema articolului pe care urma să-l scrie Smaranda era „munca politică de masă în sprijinul îndeplinirii sarcinilor de producţie“. La comitetul de partid fură chemaţi cîţiva tovarăşi care făceau parte din colectivul de agitatori şi care se evidenţiaseră în această activitate, dar ei nu reuşiră nicicum s-o ajute pe ziaristă cu exemple la punctajul făcut în redacţie. Trebuia, de pildă, evidenţiat cum sînt dejucate încercările duşmanului de clasă de-a împinge elementele înapoiate la acte de încălcare a disciplinei muncii sau chiar la acte de subversiune şi sabotaj, rolul important pe care îl ocupă studiul individual în depăşirea normelor, legătura strînsă care există între lupta pentru pace, pentru zădărnicirea planurilor criminale ale imperialiştilor şi munca în producţie, prin care se contribuie la construirea socialismului. „Dar pe unii care lipsesc de la lucru, continua Smaranda cu întrebările, nu i-aţi ajutat să înţeleagă că prin absenţele lor aduc de fapt apă la moară imperialiştilor, duşmanilor de moarte ai ţării noastre ?“ „Da, îi ajutarăm...“ „Şi bineînţeles că, în urma muncii de lămurire, ei au încetat să mai absenteze de la lucru, nu ?“ „Au încetat, tovarăşe.“ „Dar aţi avut mai demult un caz c-un inginer. Aţi folosit în munca de agitaţie, care trebuie să fie o pîrghie puternică în mobilizarea întregului colectiv, descoperirea acestui duşman strecurat în rîndurile colectivului ?“ „Am folosit. Şi-am

arătat în secţie că dacă aveam un nivel mai ridicat, îl demascam mai demult. I-am îndemnat să-i descoperim pe duşmani. Sub orice haină s-ar ascunde. Să deschidem tot mai mult ochii asupra bandiţilor şi duşmanilor strecuraţi în rîndurile noastre ca să ne saboteze îndeplinirea sarcinilor noastre de plan. Şi lupta pentru pace", îşi aduce aminte acela că trebuia adăugată şi lupta pentru pace.

Întorcîndu-se în oraş şi coborînd chiar în centru, Andrei îi propuse să intre la un film. „Aţi văzut *Cei treisprezece ?*" îl întrebă. Andrei nu-l văzuse. „A, trebuie neapărat să-l vedeţi ! Chiar voiam să-l revăd." Era un film destul de bine jucat, despre un detaşament al Armatei roşii, compus din treisprezece oameni, rătăciţi într-un deşert din părţile asiatice ale Uniunii Sovietice şi atacaţi apoi de cîteva companii de alb-gardişti, cărora le rezistă eroic. În timpul filmului, Andrei îi luă mîna în a sa şi Smaranda nu numai că nu şi-o retrase, dar venise parcă în întîmpinarea acestui gest al său. Cînd ieşiră, o invită la un restaurant din apropiere, un local bun, cu muzică, dar ea se indignă : „Cum, tovarăşe Jinga ?... Ori vreţi să mă provocaţi ?" Andrei se opri de nedumerire. „Cum adică să vă provoc ? Cu ce ?" „Cu propunerea dumneavoastră !..." „Dar eu nu văd nimic rău în ea !... Şi te-aş ruga să nu-mi mai spui tovarăşe Jinga, ci Andrei." „Cu alte cuvinte, consideraţi că este de demnitatea a doi activişti să intre într-un local cu o muzică, după cum am auzit, cosmopolită, deşucheată ? ! O muzică ce-ar fi trebuit de mult interzisă !" „N-am ştiut asta... Am zis să mîncăm o friptură... Să stăm de vorbă..." „Între elemente descompuse, tovarăşe Jinga ? ! Care dansează !..." „Da, aveţi dreptate. Cred că nu m-am orientat eu..." spuse Andrei, părîndu-i rău că-i făcuse o asemenea propunere şi bucurîndu-se în acelaşi timp că Smaranda e o fată serioasă, iată, judecă lucrurile sub toate aspectele ; într-adevăr, ce să caute ei într-un asemenea restaurant ? ! „Nu, nu v-aţi orientat... Dar poziţia e justă, autocritică... Putem merge la mine dacă vreţi, cred că am ceva de mîncare." Andrei nu mai ştia ce să creadă.

Pe drum cumpără dintr-o cîrciumă două sticle cu vin. Smaranda îl conduse într-un cartier liniştit, de oameni înstăriţi, şi se opri la o casă gen vilă, în stil cubist, construită probabil cu puţin înainte de război. Din vestibul pătrunseră direct în camera ei. O cameră mare, frumoasă, dar cu o mobilă mai mult decît modestă : un pat de fier, asemănător întrucîtva celor de spital, cu un preş din cîrpe la picioare, încolo, parchetul gol, un şifonier vechi, demodat, o masă ca de bucătărie, acoperită cu ziare, două scaune desperecheate şi o mulţime de cărţi, aşezate jos, de-a lungul unui perete, astfel că trecerea din vestibulul elegant, care trăda bunăstare, era de-a dreptul şocantă. „Cine sînt ?“ se interesă Andrei, arătînd cu capul spre uşă. „Un bandit de avocat ! A exploatat toată viaţa şi n-o duce nici acum mai rău, spuse, scoţîndu-şi baticul ; faţa i se aspri dintr-o dată. Aşezaţi-vă unde vreţi, mă-ntorc îndată“, mai zise şi ieşi din cameră.

Pe masă se aflau deschise o carte şi un caiet cu conspecte care arătau că ea învăţase seara sau înainte de-a pleca de acasă, şi tot acolo pe masă se găseau cîteva obiecte de veselă ieftină, o bucată de pîine, o oglindă de lampă... Luă cartea. Era lucrarea lui Lenin *Statul şi revoluţia*. Toate acestea erau foarte bune, dar de ce trăia Smaranda în condiţii atît de austere ? Deloc potrivite unei femei. Într-o atmosferă fără pic de căldură, fără pic de intimitate. Parcă era o cameră de exil, de sinistrat. Avea doar posibilităţi să-şi cumpere mobilă, un covor, nişte perdele în loc de hîrtie la geamuri... Să-şi cumpere de toate. Veni cu o bucată de salam, strînse caietul şi cartea, aşeză două farfurii, tăie într-una salam în felii groase cît de un deget, dacă nu şi mai groase, pîinea direct pe hîrtia de ziar, şi cum nu avea tirbuşon, Andrei fu nevoit să bage dopul înăuntru. Ciocniră şi ea zise : „Pentru cauza noastră !“ Băură. Smaranda îşi muie doar buzele. Luînd o bucată de salam, Andrei o întrebă de cît timp locuieşte acolo. Îi spuse că de vreo trei ani, a stat întîi la un frate mai mare, profesor de istorie la Liceul comercial, cu care însă nu se înţelege, e un „tip contemplativ“. Îi povesti apoi că tatăl ei este învăţător în comuna Predeşti, dar că părinţii sînt de fapt dintr-un sat de lîngă Orhei, acolo e născută şi ea, a venit împreună cu ei în 1940, cînd avea

12 ani. Îi vorbise despre toate acestea cu o oarecare jenă, ca despre ceva neplăcut și chiar rușinos. „Vă dați seama, la acea vîrstă n-aveam dicernămînt politic... Și nici puterea de-a hotărî. Eram subordonată voinței părinților. Iar ei, influențați de propaganda dușmănoasă dusă împotriva Uniunii Sovietice, au plecat de-acolo."

Jinga nu știa prea multe în legătură cu evenimentele din acea perioadă ; în vara lui '44, odată cu înaintarea frontului, în oraș se stabilise un număr mare de refugiați, unii plecaseră înapoi... ar fi vrut s-o întrebe cum e cu toată povestea, auzise niște lucruri, dar ea îl luă pe neașteptate de mînă și i se mărturisi cu o voce încărcată de emoție : „Tovarășe Andrei, eu vă iubesc de foarte mult timp. De mult, de foarte mult timp, spuse ca pe ceva ce nu mai putea fi ascuns, tăinuit. Din toamna lui patruzeci și șase. Ați venit la tipografie să ne vorbiți despre alegeri... Lucram la zețărie atunci... Era unsprezece septembrie." Ochii i se încărcară deodată cu suferință și ea tăcu, mutîndu-și privirea în lături, ca și cînd ar fi revăzut tot ce se întîmplase de atunci. „Și de ce n-ai făcut în așa fel..." Ca și cînd și-ar fi revenit brusc din acea stare a ei, o stare trecătoare, de moment, fața Smarandei se aspri, se umplu de dîrzenie, și ea spuse cu o voce fermă, plină de demnitate, ca respingînd un compromis : „Un comunist adevărat trebuie să știe să-și stăpînească sentimentele ! Și chiar să le înfrîngă ! Ceea ce primează este cauza, lupta pentru victoria ei ! Ei trebuie să ne dedicăm. Să ne dedicăm în întregime ! Un singur moment... Da, am avut un moment de slăbiciune cînd am venit să vă spun că Doiciu nu mă lasă în pace și că s-a invitat la mine. Atunci, privindu-vă... am simțit deodată... un tremur în mine... și-o stare de leșin. Ca o mic-burgheză ce sînt. Vă așteptam tot timpul, mă plimbam cu dumneavoastră..." „Smaranda, o întrerupse, de ce «dumneavoastră» ? De ce nu «cu tine» ? Te rog !..." „Bine. Da, oftă, te așteptam tot timpul, mă plimbam cu tine în gînd, aveam vise erotice, de care însă nu eram vinovată, ele aparțineau subconștientului... Cît de fericită am fost cînd ai venit la noi prim-secretar ! Suferam și în același timp mă mîndream cu tine, că nu mă vezi, că... Mă bucuram că ești altfel, că nu-ți oprești privirile asupra mea, așa cum făceau aproape toți cei din jur, că ești

în întregime dedicat cauzei... Ştiam asta. Ştiam foarte bine. Ştiam de la Ana. Îmi vorbea tot timpul despre tine... Iar cînd nu vorbea, o provocam. Căutam mereu să fiu în echipă cu ea... Şi ea îmi povestea tot ce făceai... acţiunile la care luai parte, iar cînd rămîneam singură, sau seara acasă, înainte de-a adormi... Şi te iubeam din ce în ce mai mult. Chiar mai mult decît l-am iubit pe Boris. Căruia îi datorez tot ce am mai frumos în mine. Nu era căpitan, ci maior... Maior de la douăzeci şi şase de ani. Erou al Uniunii Sovietice. Pilot, fusese rănit, îi amputaseră mîna stîngă, din braţ mai rămăsese un ciot, îl demobilizaseră, dar el refuzase şi continuase să lupte ca *radist,* ca radio-telegrafist... L-am cunoscut în patruzeci şi cinci, eram în ultima clasă de liceu, şi cînd m-am întors din vacanţa de Paşte, l-am găsit încartiruit în casa în care locuieşte fratele meu. Vorbea bine franceza... Bunicu-su fusese profesor de franceză, de la el ştia limba. Maică-sa, profesoară de muzică... Şi, totuşi, cît eroism !... Avea vreo şaisprezece ordine ! Trei «Steaua roşie»... Chiar şi ordinul «Suvorov» îl avea ! Un ordin foarte mare. Îmi povestea că în timpul luptelor aeriene — fusese *istribitel,* pilot de vînătoare —, sau cînd se năpustea la atac, gîndul îi era la Stalin. «*Za Stalina !* striga. *Svoloci !*» Adică : «Pentru Stalin ! Canaliilor !» Origine mic-burgheză, şi totuşi cît eroism !... Forţa ideilor ! Forţa marxism-leninismului ! Credinţa nestrămutată în justeţea cauzei, în revoluţia mondială ! Ne-am cunoscut în aprilie, la 28 aprilie, iar în decembrie a plecat cu unitatea în Germania. Mi-a scris de cîteva ori, apoi n-am mai primit nimic de la el. Mă ruga să-l uit. Andrei, de ce te-ai despărţit de Ana ?" îl întrebă deodată. „Pentru că n-aveam nimic pentru ea. Şi în tot acest timp, în toţi aceşti ani, n-ai cunoscut nici un bărbat care să-ţi placă ?" „Nu." „Ei, cum aşa ?" se miră. „Foarte bine. În primul rînd, nici nu mi-am propus, nici nu m-am gîndit. Asemenea lucruri te degradează. Te abat de la luptă. Te răpesc de la studiul individual... Or, în această perioadă, una din sarcinile cele mai de seamă, nu ? ale unui activist este ridicarea nivelului său ideologic. Înarmarea cu cea mai înaintată ştiinţă despre viaţă şi lume. După ce-am aflat că nu mai eşti cu Ana, m-am gîndit să găsesc o posibilitate de-a te face să-ţi dai seama... Sau chiar să-ţi spun...

Dar eu sînt un «tovarăş de drum» !... Cu toate că am fost un an şi ceva muncitoare, prin originea mea mic-burgheză sînt «tovarăş de drum» !" „Dar tu te simţi revoluţionară !..." „Da, ca o adevărată revoluţionară ! care nu are o altă cauză mai scumpă decît cea a revoluţiei mondiale !" spuse cu înflăcărare şi ochii îi sticliră de lacrimi.

La plecare, Smaranda îl conduse pînă în stradă. Ca să facă un început, Andrei o apropie s-o sărute. Se lăsă moale în braţele lui, dar îşi ţugui buzele, aşa că ieşi un sărut păsăresc. Cu Boris ăla tot aşa s-o fi sărutat ? se întrebă Andrei pe drum, mirîndu-se că ea nu ştie cum se sărută un bărbat c-o femeie. În liceu nu s-o fi sărutat şi ea cu băieţi ?... N-a văzut şi ea atîtea săruturi în filme ? !... Însă nu-i displăcu această inexperienţă a ei. Ba chiar dimpotrivă.

A doua zi se întîlni întîmplător cu Ştefan Dima la sediu. „Aţi avut dreptate, tovarăşe secretar, în legătură cu Smaranda Spoială..." „Cum, gata ?" se miră Dima. „Păi o ştiam de la U.T.M. Şi mă ştia şi ea. Mă ştia chiar mai demult..." „Bravo ! Vezi ce-nseamnă sprijin tovărăşesc ? ! Munca cu cadrele are, iacătă, şi aspectu ăsta... E-o tovarăşă devotată. O tovarăşă bună." „A plecat cînd avea doişpe ani..." „Am promovat-o la ziar... La «Viaţa de partid». Însoară-te, tovarăşe Jinga, însoară-te !... Viaţa personală e un aspect..."

Începu să se întîlnească tot mai des cu Smaranda, se duceau la filme cînd îi permitea timpul, şi într-o noapte rămase la ea. Patul nu era numai neîncăpător pentru doi, dar avînd plasa lăsată, devenise ca o covată, şi cum, după moartea lui Anghel, Andrei stătea singur în casă, o chemă pe Smaranda la el şi în acelaşi timp îi propuse să se căsătorească. Depuseseră actele, cînd ea îi spuse că vorbise la telefon cu părinţii şi că aceştia îşi exprimaseră dorinţa să-l cunoască pe viitorul lor ginere, aşa că în duminica următoare plecară în comuna Predeşti.

Îl găsiră acasă şi pe fratele Smarandei, Tudor, cu vreo opt ani mai mare, pe care ea nu numai că nu i-l prezentase, dar despre care şi evita să vorbească. Smaranda nu se aşteptase probabil să-l întîlnească, Tudor nu fusese, se vede, prevăzut în program, răceala dintre soră şi frate ieşi în evidenţă de la bun început, după felul cum se saluta-

seră, rece și parcă în silă. Casa nu era prea mare, dar făcută gospodărește și într-un stil aparte față de cel al locului, un ceardac mare în față, plin cu mușcate albe și roșii. O grădină de flori era și curtea, presărată cu stupi. Îi plăcură lui Andrei și părinții Smarandei, mai ales maică-sa, cu bunătatea înscrisă pe față. Copiii îi semănau însă tatălui la chip. Învățătorul fusese, cu siguranță, un bărbat frumos, și în felul lui mai era încă, părul îi albise complet, sprîncenele îi rămăseseră însă negre, ridurile îi brăzdau armonios fața, luminîndu-i-o parcă, o lumină moale, blajină, așa cum părea să-i fie și felul. Atunci de unde acea asprime a Smarandei? Pentru că nici Tudor n-o avea.

Le spuse că este „copil din flori", fusese crescut la țară un timp, apoi luat de maică-sa la oraș și dat la liceu, căaceasta murise cînd nu împlinise 16 ani, de atunci își cîștigase singur existența. I-ar fi plăcut și lui să știe ce înseamnă dragoste pentru părinți, dar, iată, a fost să fie așa, să n-o știe, poate tocmai de aceea își dorește să aibă un copil, mai ales un băiat, ar fi nemaipomenit să fie băiat. Bătrîna se uită întrebătoare la fiică, aceasta confirmă printr-o mișcare a capului, după care spuse cu voioșie, vrînd nu atît parcă să-și înveselească părinții, cît să creeze o atmosferă mai degajată: „Bunicilor! Un Spoială oltean!" „Jumate-jumate," glumi maică-sa.

Învățătorul nu reacționase însă în nici un fel, fața sa rămăsese imobilă. În clipa de tăcere care se lăsase, își drese ușor glasul și vorbi: „Tovarășe Jinga, aș vrea să-ți spun, chiar dacă nu se mai poartă acum..." „Tată, te rog..." interveni Smaranda. „Cînd o să fiu la tine în casă... reluă el moale. Și nici atunci. Un părinte nu poate fi oprit de-un copil al său să vorbească, ar însemna că lumea a început să se ducă de-a dura. Așa că fă bine, te rog, și nu mă mai întrerupe. Sînt cuvintele mele, nu ale tale. Și spuneam, tovarășe Jinga, că noi n-am fost oameni bogați, altfel n-aș fi slujbuit ca dascăl de țară, și pămînt am avut atît cît am primit la împroprietărire după primul război mondial. Da' nici de bogdaproste n-am fost. Numele de Spoială e vechi de cînd sînt și hotarele țării. Pe timpul lui Ștefan cel Mare, ispravnicul cetății Orhei a fost un Spoială. Spoială Vasile îl chema. Vasile, ca și pe mine. Ți-am zis, ca să știi pe

fata cui iei și să nu-ți strici dosarul." „Nu, nu mi-l stric. Și-apoi, dosarul meu e «beton armat». E așa, la noi, o expresie. Sau «coală de hîrtie»." Urmă o lungă discuție despre locurile de unde venise familia Spoială și în tot acest timp Smaranda n-a mai scos un cuvînt.

Abia locuind împreună înțelese Andrei că austeritatea camerei ei, mobila sumară, sărăcăcioasă, simplismul existenței cotidiene nu se datora provizoratului sau stării conjuncturale din acea casă, ci atitudinii ei „ideologice", față de ceea ce numea „comodități mic-burgheze". Îi cumpărase o pereche de pantofi, era un model mai aparte, se aștepta ca ea să se bucure, dar cînd i-i arătă, Smaranda, în loc de mulțumesc și așa mai departe, îl examină cu o privire distantă, disprețuitoare, de-ai fi zis că cine știe ce faptă reprobabilă ar fi săvîrșit el. „E-o preocupare de activist asta ? Andrei, mă neliniștești ! Noi trebuie să ne eliberăm de asemenea satisfacții minore, care nu-s altceva decît o capcană a plăcerilor materiale ! Ele ne pot abate de la lupta revoluționară !..." Săpunul de rufe îl considera muncitoresc, deci trebuia să se spele cu el, și nu cu cel de toaletă, taxat ca săpun al burgheziei, vermutul era o băutură capitalistă, busuiocul din grădina lor — o floare mistică, statul picior peste picior — o poziție indecentă, frivolă ; cînd Andrei îi spusese că-i place șnițelul, îl făcuse superficial... „Trebuie să avem o atitudine justă față de mîncare, spusese. Este o necesitate, ca o necesitate se și cuvine privită, și nu ca sursă de pofte, de plăceri. Poftele, plăcerile înjosesc omul, îl degradează, nu sînt de demnitatea omului nou." Cam aceleași lucruri îi spunea și în pat. „Dar ce are ideologia cu treaba asta ?" se mirase Andrei. „Are ! Actul sexual trebuie privit cu luciditate... Să ne stăpînim pornirile ! Să nu ne lăsăm cuprinși de plăceri erotice ! Atunci unde mai este diferența între felul cum face dragoste dușmanul de clasă și noi ? ! Viața intimă nu poate să lipsească din demonstrarea pe toate căile a superiorității orînduirii noastre față de societatea capitalistă în descompunere, caracterizată prin beția simțurilor, ațîțate de narcotice și coca-cola !" Fiecare nouă lozincă devenea imediat pentru ea literă de evanghelie a momentului respectiv. Iar ca să premeargă acest moment, ca să fie mereu cu un pas înaintea evenimentelor, prelua lozinci

din sumarul unui ziar străin, ale cărui articole principale erau traduse zilnic la redacția ei. Îl pisa : „Să ne sporim combativitatea revoluționară ! Să vedem ce este negativ în noi, să mergem în mod autocritic la rădăcini, să descoperim cauzele și astfel să ne perfecționăm continuu". Perfecționarea asta continuă, extrasă și ea din lozinci, devenise pentru Smaranda o adevărată obsesie. Lozincile cereau : „Să nu batem pasul pe loc !" „Să ne îmbogățim bagajul de cunoștințe !" „Să ne lărgim orizontul !"... Și pe bună dreptate. Dar Smaranda le absolutiza, le sublima, îi cerea să se purifice prin studiul individual. Și-apoi, veșnica poveste cu autocritica. Își povesteau seara, cum se obișnuiește, ce făcuseră în acea zi... „Dar ia să vedem în mod autocritic..." începea. Iar de-aici, spirit autocritic tocit, rămînere în urmă, pericolul automulțumirii, al îngîmfării cu merite ale trecutului... Combativitatea revoluționară, intransigența nu sînt suficiente ; un activist trebuie să fie și un model de modestie ! „Noi trebuie să trăim în chip stalinist !" zicea și i-l dădea ca exemplu pe Stalin, care ocupa în Kremlin camerele foștilor servitori. Și astfel, cînd îl înștiințară că este trimis la Școala de șase luni, primul lucru la care se gîndi Andrei fu că scapă o jumătate de an de nebună. Discutaseră ce nume vor pune copilului. Smaranda o ținuse una și bună că Iosif, dacă va fi băiat, în cinstea lui Stalin, iar dacă va fi fată, Maria, ca pe maică-sa. În zadar încercase Andrei să-i spună că Iosif nu-i nume de prin părțile lor, e mai mult evreiesc, nu vede ? ! evreii își iau nume românești, iar ea... N-aveai cu cine vorbi. Ba îl făcuse și antisemit. Andrei își dorea să fie băiat și i-ar fi plăcut să-l cheme Mircea, dar ca să cadă la o învoială cu ea, îi propuse Vladimir, ca pe Lenin. Și, oricum, un nume mai apropiat. „O să-i punem și Iosif și Vladimir !" hotărî Smaranda. Lucrurile au vrut ca Stalin să moară cu trei săptămîni înainte ca Smaranda să nască. Era la școală ; în telegrama primită, Borțan îl anunța c-are un băiat și că-i puseseră numele de Vladimir.

Nu trecu nici o lună de la acea ședință de birou cu promovarea lui Vrabie, și Andrei se pomeni chemat la Comisia de control, unde i se ceru să dea completare la

autobiografie. Nu era un semn bun, însăşi această chemare era prevestitoare de rele. Vasile Jiloc, preşedintele Comisiei de control, al cărui zîmbet binevoitor şi ştiutor totodată nu mai putea să înşele pe nimeni, intrase direct în subiect : „Tovarăşe Jinga, treci te rog în biroul alăturat, ai acolo de toate, hîrtie, cerneală, şi referă-te la ce-ai făcut pînă la Eliberare. Şcoala primară, cum ai venit la oraş, liceul... Cauzele pentru care l-ai întrerupt... Amănunţit, tovarăşe Jinga ! Cine te cunoaşte din fiecare perioadă... Cum ai intrat ucenic... Eu sînt aici, nu plec nicăieri."

Mai dăduse completări, autobiografii, ultima îi fusese cerută înainte de-a fi trimis la Şcoala de şase luni. Mai demult, ducîndu-se odată în sat, dădica Ileana, acum preşedintele sfatului popular, îi spusese că venise un tovarăş de la cadrele Regionalei de partid să-l verifice şi întrebase în special despre maică-sa, despre Lucreţia, o pusese, aşa cum o puseseră şi alţii mai înainte, să scrie o „referinţă"...

După ce îi aduse completarea, Jiloc se uită peste ea şi-l invită să ia loc. „Să-ţi spun drept, tovarăşe Jinga, începu el, nu ne-am aşteptat de la dumneata la un asemenea lucru. Nesinceritatea faţă de partid, ştii foarte bine, e un lucru deosebit de grav. Mai ales la un activist ! Şi dumneata nu eşti la prima manifestare de nesinceritate în faţa partidului ! Dar faptul c-ai ascuns că ai tată pune de-a dreptu în discuţie calitatea dumitale de membru de partid !" „Ce-nseamnă că am tată ? Cine-i taică-miu după dumneata ?" „Da' Ion Bojin, de pe strada Făiniţei paisprezece, cine-i ? !" „Concubinul maică-mi. Iar despre el am scris. Am scris că a trăit c-un hoţ de buzunare, pe nume Ion Bojin." „Dar ai ascuns că ţi-i tată !" „Ai stabilit dumneata că mi-i tată ? Cine-ţi dă dumitale dreptul să afirmi acest lucru ?" „Uşurel, tovarăşe Jinga, că te afli la Comisia de control ! Declaraţia lui Bojin îmi dă dreptul ! L-am chemat, şi omu a dat o declaraţie că ţi-i tată." „Atunci de ce nu-i port numele ? ! De ce-a zis cînd m-a adus maicămea de la ţară că el nu ştie cu cine m-a făcut ea ? ! Că nu m-a vrut şi nici nu mă vrea, să nu-i spun tată, să-i spun «nenea Bojin» ? ! De ce ?" „Astea-s treburi dintre voi..." „Atunci de ce te-amesteci dumneata în ele şi mi-l bagi mie pe gît ? Acum mi-i tată, da' atunci zicea că m-a făcut

maică-mea c-un judecător ! Iar în realitate, Dumnezeu știe cu cine m-a făcut ea !“ „Lasă-l dumneata pe Dumnezeu !... Noi știm, nu Dumnezeu ! Am aflat ceea ce dumneata ai ascuns partidului !“ „N-ați aflat, ați inventat ! Ați inventat, pentru că am votat în birou împotriva lui Vrabie ! Care-i văr bun cu tovarășu prim. Dacă aici am ajuns, atunci puneți-mă în discuție. Nu se oprește partidu la voi !“ se îndîrji Andrei și se ridică în picioare. „Crezi că dac-ai făcut în trecut ce-ai făcut...“ „Nu, nu cred asta ! Cred că-s un comunist cinstit, am făcut tot ce-am putut mai bine pentru partid ! Iar pentru asta, nimeni nu vă dă dreptul să-mi puneți păcate pe cap ! Numai pentru faptul... Dumneata pe Vrabie ar fi trebuit să-l chemi aici, nu pe mine !“

N-au lăsat nici măcar ziua să treacă, și-au convocat o ședință extraordinară a organizației de bază a ziarului. La 9 fusese chemat la colegiu, iar la 4 a avut loc ședința de excludere. Prezidată de Vasile Jiloc. A înșelat partidul în legătură cu taică-su. L-a înșelat pentru a-și ascunde originea, provenienta din două elemente ale scursorii vechii societăți. Și nu-i singurul caz de necinste. A mințit partidul în cîteva rînduri. L-a mințit în legătură cu vreo sută de „cocoșei“ furați de la un conac de fosta lui concubină, „cocoșei“ despre care a spus că i-a găsit într-un pachet aruncat noaptea în curte. Chestiune peste care s-a trecut cu o condamnabilă ușurință, avîndu-se în vedere unele merite. Merite exagerate, umflate, pentru că numeroși activiști știu foarte bine că în timpul luării Prefecturii era beat, mirosea a țuică de trăsnea, și-a primejduit viața nu din conștiință revoluționară, ci cu mintea tulburată de alcool. Conștiință revoluționară nici nu putea să aibă cu originea sa, a nimerit întîmplător în rîndurile clasei muncitoare, de care a încercat tot timpul să se îndepărteze, își dădea clasele de liceu, se trăgea spre mica burghezie. Chiar dacă a cunoscut exploatarea capitalistă, nu și-a însușit simțul de clasă, s-a dat dovadă de lipsă de vigilență cînd a fost primit în activ. Cinste pe care n-a meritat-o. Cu mentalitatea sa înapoiată, retrogradă, a pus sub semnul egalității metodele de asuprire a clasei muncitoare cu lupta proletariatului pentru cucerirea puterii, a șovăit și

...ar a bătut în retragere în timpul pregătirii alegerilor din '46. Tot acestei mentalități înapoiate, retrograde, împotriva căreia nu s-a luat poziție suficient de fermă, crezîndu-se că este vorba doar de nivel politic scăzut, i se datorează și atitudinea sa lipsită de intransigență revoluționară, împăciuitoristă față de cele mai revoltătoare cazuri de abateri de la morala proletară și care au mers pînă acolo încît a cocoloșit un caz de viol săvîrșit de fostul activist de la U.T.M., Traian Pungă, scos mai tîrziu din activ ca element necorespunzător. Toate acestea nu sînt desigur întîmplătoare dacă se ține seamă că în perioada liceului a cîntat cîntece legionare, că a făcut parte din corul profesorului Mircea Buga, membru marcant al Gărzii-de-Fier, arestat pe timpul lui Antonescu. Povestea cu Ema, Jiloc o pusese la urmă în referat, ca să atîrne mai greu : concubinaj cu fiica unui dușman de clasă, cu fiica cunoscutului traficant de valută și „cocoșei" Fisher, căreia, prin tăcerea sa, i-a înlesnit fuga din țară. În concluzie, nu numai că s-a rupt de clasa muncitoare, dar chiar i-a trădat interesele. Se înscriseră cîțiva la cuvînt — cei care luau cuvîntul mereu, — condamnare aspră, n-are ce căuta în rîndurile partidului — și președintele Comisiei de control îl întrebă dacă are ceva de spus în spirit autocritic. Scîrbit, cu o tristețe grea, paralizantă, Andrei nu-l auzise, în urechi îi răsuna aproape tot timpul : „Cum e posibil ?" „Cum e posibil ?" Abia cînd Jiloc repetă întrebarea, înțelese că i se cere să vorbească. Ce rost avea ? Lucrurile erau hotărîte... Se ridică și zise : „Tot ce s-a arătat aici, tot ce s-a spus în referat despre mine constituie o denaturare grosolană a faptelor, a realității, și dacă acest lucru a devenit posibil, înseamnă că ceea ce mi se-ntîmplă mie acum, mîine ar putea să se-ntîmple fiecăruia dintre dumneavoastră". Președintele Comisiei de control se ridicase în picioare și încercase să-l oprească : „Îți iau cuvîntu ! Stai jos ! strigase. Interveni imediat : Iată, tovarăși, adevărata față a lui Andrei Jinga ! În loc să vină și să recunoască deschis și-n mod autocritic..." „Adevărata față voi v-ați descoperit-o, nu eu !" îl întrerupse Jinga. „Tovarăși, se grăbi Jiloc, supun votului ! Cine este pentru excluderea acestui om care n-are ce căuta în rîndurile noastre ? ! Și

ridică mîna, cu hotărîre și dîrzenie revoluționară, încă înainte de a încheia fraza. E cineva împotrivă, se abține cineva ? rosti mecanic formula. Și i se adresă lui Jinga : Predă legitimația de intrare în sediu !". Iar cînd Andrei i-o depuse pe masă, îi ceru să dea în primire a doua zi ce avea la redacție.

Odată cu numirea lui la ziar, făcută la cîteva luni după instalarea lui Dima prim-secretar, Smaranda fusese trecută șefa secției de agitație și propagandă la Comitetul regional U.T.M., și cum, spre bucuria lui, se afla plecată în regiune, trecu să-l ia pe băiat de la creșă. Îndată ce-l văzu, Vladimir îl întrebă, sărindu-i de gît, dacă i-a cumpărat ceva bun. Dulciurile constituiau micul lor secret, căci Smaranda le considera un început de răsfăț mic-burghez. Copilul, zicea, trebuie dezbărat de pofte și capricii, de dorințe personale, trebuie educat, format încă de mic, încă de la acea vîrstă, ca om lucid, stoic, sobru față de sine. Îi promise că-i va lua susan — dulciul preferat — de la simigeria de lîngă casă. De acolo îi cumpăra mereu, cumpăra și ascundea în grădină, în așteptarea unui moment potrivit, pentru că într-o zi fusese surprins de Smaranda și de atunci ea îl controla prin buzunare. Își dorise băiat, Vladimir era marea lui bucurie, mai ales că-i semăna leit, nu luase, cel puțin aparent, nimic de la maică-sa. Cu el de mînă, răspunzînd din cînd în cînd la întrebările lui, de ce aia și de ce ailaltă, simți cum i se limpezește mintea, cum se instalează în el un calm aproape nefiresc. Știa ce are de făcut : „Munca de jos" — cum era denumită, cu acest termen cam ciocoiesc, trimiterea înapoi în producție — avea de gînd, idealizînd-o, s-o transforme în atu, în armă pentru bătălia pe care era hotărît s-o dea cu Ștefan Dima. Asta îl și făcu să se creadă puternic, era convins, nefiind totuși un nimeni, că i se va face dreptate de la București, că abuzul nu va putea rămîne nepedepsit. Pînă una-alta, însă, voia să se vadă trecut de discuția cu Smaranda, a cărei reacție oficială era ușor de întrevăzut : condamnare hotărîtă și divorț, ca o confirmare a poziției ei ferme. I se plînsese lui Borțan după ce se întorsese de la școală, îi povestise peste cine dăduse. Sandu îi invitase

la el... Iată, avea Borţan, din grandomanie sau din ce dracu, această plăcere — să invite, să dea de băut, se simţea bine cînd plătea, cînd avea musafiri. „Îţi porţi crucea, n-ai ce face, în socialism nu-i de divorţat, că te-ai ars !“ Ştia şi Andrei asta. O dată, scos din sărite, nu se mai putuse stăpîni, o pocnise pe Smaranda, iar ea se plînsese a doua zi lui Ştefan Dima şi-l rugase să-l cheme şi să-l critice, să-l critice aspru. Ceea ce Dima şi făcuse. „Uite ce să faci tu, îl sfătuise Borţan. N-o mai... poate-şi ia lumea-n cap şi-şi găseşte pe unu. Atunci s-a ras ea, nu tu. O să zici că-i nesătulă.“ N-o cunoştea pe Smaranda. Cum spune însă o vorbă, nu-i rău fără bine. De un singur lucru se temea : să nu i-l ia pe Vladimir. Nu din dragoste pentru el — chiar şi despre aceste sentimente zicea că trebuie stăpînite, controlate, părinţii au nevoie de luciditate pentru a nu cădea în subiectivism deformant, care ar putea aduce un mare rău copilului, dezvoltării lui psihice, trăsăturilor sale de caracter —, ci din convingerea fermă că, fiind exclus din partid, nu era apt să-l crească, să-l formeze ca pe un om, cum spunea, al viitorului de aur al omenirii, în care el va fi fericit să trăiască. Argumente potenţiale, capabile să influenţeze un complet de judecată. Ajuns acasă, îi luă un pulovăraş şi se duse cu el în parc. Se plimbară cu barca pe lac, se opriră sub podeţe, îl duse la lebede, mîncară apoi la restaurantul amenajat pe un ponton... Obosiră amîndoi, Andrei îl dusese mai mult în braţe, dar în timp ce Vladimir adormi, el rămase la dispoziţia gîndurilor.

A doua zi se duse la redacţie să predea puţinele hîrtii pe care le avea în casa de bani, articolele din „portofoliu“ pe care urma să le citească pentru viitoarele numere ale ziarului... Nu împlinise şase luni de cînd îl numiseră în această funcţie, în locul lui Marcel Grosu, trecut ca şef al secţiei administrative a regionalei. Marcel avea cît de cît tangenţă cu noua lui muncă, dar Andrei căzuse chiar ca musca-n lapte. Se pusese însă problema îmbunătăţirii compoziţiei sociale a redacţiei, odată cu el fuseseră aduşi vreo zece oameni noi, cei mai mulţi scoşi direct din producţie, unii din ei evidenţiaţi în activitatea de agitaţie, cum era de pildă redactorul-şef adjunct, Vasile Pînzaru, un activist de la U.T.M., pus în locul Smarandei la „Viaţa de partid“... şi erau consideraţi ziarişti de tip nou, „forţe

proaspete", „întărirea muncii organului", „sporirea combativității sale revoluționare", „întărirea conținutului său de clasă"... Dar ziarul era scris tot de cei cu origine nesănătoasă, mic-burgheză, vreo șase la număr, ei umpleau de fapt coloanele, „condeierii", cum li se mai spunea, „caii de bătaie" pentru „materialele de culoare" — „cursivele", reportajele, foiletoanele, interviurile, cronicile... iar știrile le scoteau ca din pămînt. Primul lucru pe care-l învățase Andrei fusese nu genurile gazetărești, ci cum trebuie „supervizat" un număr de ziar. Începînd de la titluri. Cum trebuie citite acestea, făcîndu-se legătură unul cu celălalt ; secretarul responsabil de redacție îi dăduse ca exemplu un caz petrecut în urmă cu un an, care făcuse ca „foaia" să fie retrasă, doi oameni dați afară — „supervizorul" și „capul limpede". Articolul de fond, scris pe marginea unei aniversări, purta titlul *Drum glorios*, iar jos începea un articol, continuat în pagina a treia, un articol critic, intitulat inițial *Să punem capăt risipei !* Nici acest titlu nu era nimerit, mai potrivit ar fi fost *În centrul atenției — economia de materiale !*, dar, în sfîrșit. Numai că umblînd după efecte ieftine, tipice presei burgheze, unei prese de scandal, autorul articolului a trecut după-amiaza pe la redacție, a citit șpaltul și i-a pus alt titlu, cică mai gazetăresc : *Pe apa sîmbetei*. Și „șopîrla", de fapt, ditamai crocodilul, a trecut și de „supervizor" și de „capul limpede" ! Au prins-o cînd era prea tîrziu. „Foaia" se trăsese. „N-am înțeles... Care-i «șopîrla» ?" întrebase Andrei. „Vedeți ? !... *Drum glorios pe apa sîmbetei !...*" „Bine, dar sînt două titluri separate ! Unul... al articolului de fond... iar cel de-al doilea... Unul sus, iar celălalt jos !..." „Da, dar se citesc împreună !" „Cum așa, tovarășe Nițu ? Numai un idiot... un psihopat poate citi astfel un ziar ! Adică cum ? să iei un titlu și să-l citești... să-l legi peste pagină cu un altul ? Care om normal face asta ? ! După părerea mea, fiecare titlu este de sine stătător. Aparține acelui articol. Acelui conținut. Eu nu sînt ziarist, păcatele mele... Vă vorbesc doar în calitate de cititor. Iar dumneavoastră faceți ziarul pentru cititori... pentru oameni normali. Nu pentru psihopați. Mergînd pe linia asta, cineva ar putea lua dintr-un articol numele unui om politic... sau chiar al unui clasic... să zicem chiar al lui Lenin, iar dintr-un alt

articol un cuvînt... nepotrivit, de exemplu cuvîntul «prost»..." „Nu glumiţi, tovarăşe Jinga ! «Sus» aşa se citeşte... La titluri mă refer. Titlurile aşa se citesc — în cruciş !" Învăţase mai apoi cum trebuie echilibrat conţinutul unui număr de ziar — industrie, agricultură... Şi să fie şi ceva de citit, un reportaj, o cronică la un film... pentru că „foaia" trebuie totuşi să se vîndă... Învăţase ce este un ziar. Asta dintr-un articol tradus. Care sînt funcţiile unui ziar de tip nou : agitator colectiv, mobilizator colectiv şi organizator colectiv. Citea, „dădea drumu", cum se spunea, articolelor de fond, de „viaţă de partid", de „construcţie de stat", articolelor de analiză, comentariilor de politică internaţională... materialelor cu greutate. „Cum ţi se pare că ceva este mai nou şi nu s-a mai spus, cum ai vreo îndoială, îl sfătuise Marcel, îl chemi pe autor să-ţi spună de unde a luat. Şi-l pui să-ţi aducă colecţia *Scînteii* sau traducerea după care s-a inspirat, să vezi negru pe alb ! Ce nu s-a mai spus, tai ! E-o vorbă : «Ce tai nu te fluieră...» Aşa că tai fără milă!" Şi-l învăţase că cel mai sigur material documentar erau traducerile : „După ele se inspiră şi *Scînteia* «bătrînă», spusese, atunci de ce să nu mergem la sursă şi să luăm de la mîna a doua ? !" Articolele cele mai delicate erau însă cronicile culturale, cu ele, vorba lui Marcel, puteai să iei oricînd foc. „Aşa că, fusese sfătuit, le amîi pînă se perimează, sau dacă totuşi trebuie să apară, laşi doar «povestirea subiectului». Părerile să şi le ţină pentru ei, nu pentru ziar. Cea mai bună părere e să n-ai nici o părere, aşa că o cronică de film pe săptămînă le-ajunge celor de la «Viaţa culturală». În rest, materiale despre artiştii amatori, despre brigăzi, despre activitatea căminelor culturale... Despre căminele culturale merge să se scrie şi critic."

Intră întîi la redactorul-şef adjunct şi-l rugă să vină la el în birou ca să-i predea ce are de predat. „Tovarăşe Jinga, îmi pare rău, începu Pînzaru, îmi pare rău, că eu vă ştiu încă... vă ştiu de mult. Şi din auzite... şi de cîte ori aţi venit pe la noi... Cine s-ar fi aşteptat că tocmai cu dumeavoastră... să se procedeze aşa ? ! Mă gîndii şi pe drum, mă gîndii şi-acasă... Vorbii şi cu nevasta... E la toţi de mirare. La toţi nu le vine a crede. «Cum să-l excludă pe Jinga ? !» «Cum, mă, pe Jinga ? ! Atunci unde-am

ajuns ? ! Dacă şi pe Jinga...», aşa zic. Şi cum vă spusei... mă gîndii. Şi-i vorbii şi nevéstei. Că ce vi se-ntîmplă, mîine ar putea să ni se-ntîmple la fiecare. La fiecare din noi. Chiar, cum vine asta ? C-adevărata faţă, cum zise... v-o ştim. Şi cine n-o ştie ? ! Păi cum să-i zică atunci la faţă cur ? ! Cînd ea-i faţă !... O ştie ş-o vede oricare !" Intră Costea, pus în locul Smarandei, şeful secţiei „Viaţa de partid". „Îmi pare rău, tovarăşe Jinga..." începu şi acesta în timp ce-i strîngea mîna. „Tocmai îi spuneam tovarăşului Jinga ce discutarăm amîndoi, îl puse la curent Pînzaru. Ei, cum aşa ?... Ei, cum aşa, tovarăşe Jinga ?" „Aşa, pentru că m-am ridicat în birou împotriva promovării lui Vrabie la Sindicate. Iar Vrabie e văr de mamă cu Ştefan Dima." Şi le povesti cum îl cunoscuse pe Vrabie, ce boacănă făcuse la alegerile din '46. „M-am opus, şi Dima nu m-a iertat. Iar dacă el a putut să facă asta, dacă abuzul a luat locul cinstei comuniste, dacă interesele personale au luat locul principiilor marxist-leniniste, al normelor de partid, înseamnă că la noi ceva nu este în regulă ! În spatele principialităţii, al unei principialităţi afişate, strigate — lipsa totală de principii. În spatele intransigenţei revoluţionare — interese din cele mai meschine. Iată unde am ajuns !"

Cum nu exista nici o îndoială că excluderea va fi confirmată, mergînd spre casă, Andrei hotărî să plece a doua zi la Comitetul Central, şi în acest sens se apucă de scris. La un moment dat, se auzi oprindu-se o maşină. Iar în scurt timp se trezi cu Borţan, urmat de doi ofiţeri. „Am ordin să-ţi fac percheziţie", îi puse Sandu în vedere. „Cum adică să-mi faci percheziţie ? Ce-aţi înnebunit ?" „Uite hîrtia Procuraturii", i-o întinse Borţan. „Mă Sandule, s-a întors lumea pe dos ?... Au venit americanii ?... Totuşi, ce se-ntîmplă ?" Nu putea Andrei nicicum să priceapă. Borţan nu-i răspunse, trimise un ofiţer s-o aducă pe ţaţa Maria, vecina de peste gard, ca martoră. „Dar care-i motivul ?" „Mă, n-am ce-ţi face, am primit ordin, trebuie să-l execut ! Cum spuse ăla, Ghiale : «Drujba-i drujbă, slujba-i slujbă...» Se bănuieşte c-ai oprit «cocoşei» din ce-a luat Ana atunci...", „Pe ea aţi întrebat-o ?" „Îi vine şi ei rîndu..." Ofiţerul o aduse şi pe mamă şi pe fiică, ultima aflată în concediu de naştere. „Ce-i, muică, ce se-n-

tîmplă ? pupa-ţi-aş sufletu tău !“ făcu speriată ţaţa Maria, care-l ştia de cînd era ucenic. Lucra şi ea, şi bărbatu-su, şi fiică-sa, şi gineri-su la fabrica de ţigări, la fosta Regie, unde lucrase şi nea Anghel, se avuseseră bine, ea îl spălase şi făcuse tot ce se cuvenea făcut la un mort... Îl pomenise la patruzeci de zile, la şase luni, la un an... Îi dăduse bani Andrei, că doar stătea în casa lui Anghel ! Îi ajuta cu ce putea. Cînd îşi lua lemne, le lua şi lor... Iar ţaţa Maria avusese şi mai avea încă grijă să nu-i lipsească laptele dimineaţa. Îi gătea cînd Andrei făcea rost de carne...

Începură să caute. Nu căutau doar „cocoşei“ ; examinau carte cu carte, hîrtiuţă cu hîrtiuţă... Jinga era cu Borţan în camera dinspre stradă, unde avea dormitorul, şi Sandu, scoţînd lucrurile din şifonier şi ajungînd şi la compartimentul lenjeriei de pat, îi întinse carnetul de partid al Smarandei. „I-al neveste-ti. Ţine-l la tine, să nu se rătăcească printre lucruri.“ Andrei îi spuse că acolo trebuie să fie şi carnetul lui şi veni să-l ia. „Numai unu găsii.“ „Cum numai unu ? Că fură amîndouă pe-un loc, sub cearşafuri !“ Şi-l dădu pe Sandu la o parte. Raftul era gol. Măi, ce minune-i asta ? Scoţînd cearşafurile din şifonier, Sandu le desfăcuse pe fiecare în parte, le scuturase...

În altă parte carnetul nu putea fi, dar el se apucă să scotocească în rafturile în care Borţan nu apucase să umble, apoi în buzunarele hainelor, pantalonilor... Nimic. „L-o fi pus nevastă-ta în alt loc...“ zise Sandu. „Da' de ce să fi umblat ea la el ? Ce rost ar fi avut să-i schimbe ea locul ?“ nu crezu Andrei în versiunea propusă de Sandu. „O fi zis că nu merită să stea împreună cu-al ei !... rîse Borţan. Dac-ai plesnit-o ca un retrograd...“ „Mai curînd, gîndi cu voce tare Andrei, l-a luat din greşeală... L-a luat pe-al meu crezînd că-i al ei. Altceva nu poate fi ! Acolo, sub cearşafuri, îl ţin... Acolo l-am pus acu două săptămîni, după ce-am plătit cotizaţia. Da' de ce i-a trebuit ei carnetul ? Şi cum să plece ea pe teren cu carnetul ?“ stătu la îndoială Andrei. Altă ipoteză n-avea, rămase la ideea că Smaranda luase carnetul lui în loc să-l ia pe-al ei.

Scotociră fiecare mobilă în parte, le mutară din loc, verificară scîndurile dușumelelor, ciocăniră pereții, căutară în sobe, nu rămase nimic netrecut prin mîinile lor. Se urcară după aceea în pod... „Astea ce-s ?“ se înfipse în el unul din cei doi ofițeri cînd dădu într-un cufăr peste icoanele și cărțile de rugăciuni ale lui Anghel. „Întrebați-l pe tovarășul maior... Știe el ce-s...“ Chemat în pod, Borțan aruncă o privire în cufăr și-l chestionă : „De ce le-ai ținut ?“ „Dar ce era să le fac ? Să le-arunc ? Știi bine, casa și tot ce-i în ea sînt ale lui Teo... El să le-arunce, eu n-am nici un drept. Mai ales că-l știu — și-l știi și tu — credincios.“ „Misticu !...“ „ Mistic, nemistic, i-au dat Premiul de Stat !...“

Cînd veni Smaranda, percheziția era pe sfîrșite, cei doi ofițeri scormoneau curtea lîngă magazia pentru lemne, întoarsă și aceasta pe dos. Grăbise pașii, apoi, dîndu-și seama despre ce este vorba, pentru că și Borțan și ofițerii erau în uniformă, se opri locului și-i cercetă, parcă nevenindu-i să-și creadă ochilor. „Andrei !“ țipă deodată la el cu o voce în care era și durere și acuzare. Și se adresă lui Borțan : „Sandule ! Ce-i asta, Sandule ?“ „Ia uită-te în poșetă ! îi ceru Andrei calm. Ai luat carnetul meu de partid în loc să-l iei pe-al tău...“ „Nu-i adevărat ! se apără. Eu n-am luat nimic ! Întrebă : Carnetul de partid ? Unde-i carnetul meu de partid ?“. Și se repezi în casă. „Măi, Jinga, îl luă Borțan, sper că nu ți-ai pus în gînd să nu dai carnetul ! ? Ar fi un act dușmănos !...“ „Cum să dau carnetul ? Da' de ce să-l dau ?“ „Păi, n-o să trebuiască să-l dai ? !...“ „Pînă atunci mai e !...“ Smaranda reveni cu o privire rătăcită, încercă să întrebe ce înseamnă această percheziție, așa cum reieșea din gesturile ei, dar nu reuși să articuleze ca lumea un singur cuvînt, de parcă îi fusese luat graiul. „Am fost exclus din partid, îi explică Andrei. Aici m-a dus principialitatea. Chiar așa, tocită, lipsită de combativitate, cum ziceai că este... Numai că Ștefan Dima face ceva pe principii. Principiile lui sînt puterea. Interesul personal. În fața căruia trebuie să te pleci fără crîcnire.“ „Termină cu instigările !“ îl apostrofă Borțan. „Vezi ?... Prafu ți s-a ales din dosar ! simți Andrei nevoia să fie rău. Nevastă de exclus din partid ești acu. Așa că n-ai altceva de făcut decît să te spînzuri în pod !“

„Nu-i zețărească ? !... rîse Borțan, știind cum îl muștruluia ea pe Andrei. Și se adresă celor doi ofițeri : Gata ! Să mergem ! Hai, Jinga !“ îl chemă. „Cum hai ?“ „Așa am ordin : să te luăm cu noi.“ „Uite c-o s-o trăiesc și pe asta... orice, numa asta n-aș fi crezut !“ „Tu ți-ai făcut-o! Da' ce-i cu carnetu ? Că se ivi și problema asta acu !... Și i se adresă Smarandei, care se uita pierită la ei ; se uita la ei, dar se gîndea la sine, de aia era ca pierită : Ai umblat sau nu cu carnetu lui Jinga ?“ „Ce ? întrebă Smaranda, cu gîndurile aiurea. Spuse deodată : Eu răspund numai de carnetul meu ! De faptele mele ! Eu nu știu nimic. Și-o să mă duc imediat la tovarășul prim-secretar.“ „Jinga, îl avertiză din nou Borțan, spune ce-i cu carnetu ! Scoate-l de unde l-ai pus, că eu trebuie să raportez ! Povestea asta cu carnetu eu trebuie s-o raportez ! Și fii atent ! Dacă nu-l dai, e un act dușmănos ! Mai ales în situația ta, e un act foarte dușmănos !“ „De unde să-l iau ? N-ați scotocit toată casa ? ! N-ați scotocit peste tot ? ! Înseamnă că l-am pierdut...“ „N-o lua cu pierdutu ! Nu merge cu... l-am pierdut !... Eu îți spun : nu-ți agrava situația ! Dă carnetu ! Scoate-l de unde l-ai pus !“

Abia peste ani avea să afle Andrei — în parte cu prilejul reabilitării, în parte de la Teo, din cele povestite de Sandu — cum se petrecuseră lucrurile. A doua sau a treia zi de la acea ședință de birou, Ștefan Dima îl chemase pe Borțan, avansat, la propunerea sa, maior, pentru fapte deosebite, și-i spusese : „Vreau să-mi faci o treabă ca lumea. Ai fost mereu cu Jinga pe-un loc, începînd cu Broteanu. Scrie un raport amănunțit cu tot ce știi despre el. Lună cu lună, an cu an, tot ce știi c-a zis și-a făcut. Și-l iei imediat și-l verifici din ziua în care l-a făcut curva aia de mă-sa. Că nu se poate să n-aibă el ceva de ascuns ! Fiecare are ceva de care nu-i convine să spună. Tu n-ai lucrat cu legionaru ăla de Toma, strecurat în partid ? !... „Eu am spus, tovarășe prim...“ „Lasă tu ce-ai spus ! Îl iei și-l verifici la meserie. Și-i pui și-un om de-al tău, să cunoaștem ce face el și care e situația lui. Mie-mi raportezi, atît ! Ăsta-i un aspect. Alt aspect e că ori avan-

sezi... ori... Una din două !“ Borţan îşi adusese aminte ce-i spusese Jinga în curtea lui Iepureanu şi nu-i fusese greu să-l determine pe Bojin să-l schimbe pe „nu ştiu cu cine l-a făcut mă-sa“, aşa cum scrisese mai demult într-o referinţă cerută de un activist de la cadrele regionalei, în „cu mine l-a făcut maică-sa, l-a trecut pe numele ei pentru că nu eram cununaţi, însă eu îi sînt tată, a stat în casa mea, mi-a mîncat pîinea, l-am ţinut la liceu, da', vorba aia : ţiganu cînd s-a văzut împărat întîi pe ta-su l-a spînzurat. Acu nu vrea să mă ştie de tată că, de, am cazier“. Referinţa a dispărut de la dosar, a fost pusă declaraţia. Întărită de-o alta. Borţan îi spusese lui Teo că îi forţase mîna lui Bojin abia după ce Ştefan Dima îl strînsese cu uşa că-i prieten cu Jinga. Cum dispăruse însă carnetul din şifonier, ce se întîmplase cu el, asta Andrei n-a mai aflat. Borţan i se jurase lui Teo că el n-a avut nici un amestec în povestea carnetului şi nici nu ştie nimic.

*
* *

Îl urcară în maşină şi-l duseră la Securitate. I se luă tot ce avea în buzunare, cureaua, şireturile, un ofiţer îi puse nişte ochelari negri de tablă şi-l porni, conducîndu-l de braţ. Străbătu astfel cîteva coridoare, cotind cînd la stînga, cînd la dreapta, şi, în cele din urmă, coborî nişte scări. Ceea ce îl făcu să creadă că ajunseseră la arest. Aşa şi era. Fu predat unui plutonier-major. Acesta îl introduse într-o încăpere de vreo patru metri pătraţi, în care se afla un pat cu o saltea de paie, şi abia acolo îi scoase ochelarii. Rămas singur, se aşeză pe pat, îşi luă capul în mîini şi încercă să-şi adune gîndurile. Nu reuşi ; aceeaşi şi aceeaşi întrebare : „Cum e posibil ? Cum e posibil ?“ îi suna fără întrerupere în urechi. Ar fi vrut să înţeleagă, dar în loc de creieri, avea parcă vată. Se întinse pe pat şi, privind în tavan, făcu un efort de concentrare. Cu cît se străduia, cu atît golul din cap se mărea, pînă cînd acest gol deveni, ai fi zis, material, un ceva, un fel de cocă pusă la crescut care presa din interior ţeasta. După un timp anumit, care a durat o oră sau mai multe, cu sigu-

ranţă mai multe, şi în care s-a aflat în această stare de buimăcire, de teşmenire a minţii, chiar de dezorganizare a ei, de lipsă de orînduială, căci ce poate fi altceva această bruscă indisponibilitate a ei pentru gînduri ? ! Un mod de autoapărare, probabil, în faţa marilor şocuri, un mod de autoapărare propriu fiinţei sale. Aşa i se întîmplase într-o oarecare măsură după ce Lucreţia îi ceruse să-i zică la spital „tanti" — fusese primul şoc —, aşa i se întîmplase acasă cînd înţelesese din cele spuse de Bojin şi apoi din cele auzite prin fereastra deschisă că dorinţele, speranţele sale de-a avea părinţi, mamă şi tată, aşa cum au toţi copiii, se transformaseră în cioburi ; aşa i se întîmplase cînd îl depuseseră la închisoare, însemnat hoţ pe viaţă ; aşa i se întîmplase după aflarea morţii lui Enciu, suprapusă peste evadarea forţată, cînd îi rămăsese mai puţin de o lună pînă la eliberare... Trăise o vreme năuc în barăcile acelea, bătut parcă în cap, o masă amorfă lipsită de gînduri, de posibilitatea de-a judeca. Acţiona doar instinctul, în această stare a lui, ca un efect oarecum întîrziat, de parcă organismul său avea nevoie de un anumit timp ca să se replieze, să adune puteri. Auzi descuindu-se uşa. Dar, iată, nici măcar acest zgomot nu reuşise să-i trezească vreun gînd. El veni abia după ce fu scos din arest şi dus pe coridoare. Îşi spuse că îşi luaseră seama şi-i dau drumul acasă.

Da' de unde ! Se pomeni într-o încăpere după mobila căreia înţelese că este destinată interogatoriilor şi el îşi aminti ce se spunea, că acestea au loc de obicei noaptea. În spatele unei mese şi în penumbra unei lumini foarte puternice, orbitoare, emanată de un fel de proiector îndreptat spre un perete, lumină care-l izbise în ochi cînd îi fuseseră scoşi ochelarii, stătea un ofiţer. Era Culea. Marin Culea, de la secţia de strungărie a fabricii de vagoane, îl recunoscu cînd se ridică de pe scaun şi-i spuse să se aşeze la masa de vizavi. Îndreptîndu-se într-acolo, văzu pe o a treia masă, aflată lîngă perete, „sculele" pentru bătaia la tălpi — frînghie, băţ, o bucată lungă de cauciuc tăiată, se vede, tot dintr-o margine de anvelopă. Cum, aici am ajuns ? ! Îi veni să pună mîna pe băţ şi să-l croiască pe Culea cu el. „Le-aţi pus să mă speriaţi ? Aţi uitat că eu am mai trecut prin astea ? Prin «probă» ? Prin proba

bătăii la tălpi ? Şi ăia îşi cunoşteau meseria, nu glumă ! Chiar sînt curios : voi v-o ştiţi ? Voi cum îi spuneţi ? Tot «probă» ? Aşa ziceau ăia, profesorii voştri : «Bagă-l la probă !» Iar asta însemna bătaia la tălpi într-un grajd. La voi ăsta-i grajdul ? Camera asta ?". Culea îl asculta rînjind. Stătea în faţa lui Andrei, cu picioarele depărtate, cu mîinile în buzunarele pantalonilor, şi rînjea. Adică, vorbeşte tu, vorbeşte... Întrebă deodată : „Ce făcuşi, măi banditule, carnetu de partid ?" „Bandit ? Puţea pămîntul sub tine la fabrică... Dacă eu-s bandit, atunci tu ce eşti ?" „Să ţii minte : braţul înarmat al revoluţiei care-i zdrobeşte şi-i va zdrobi pe cei care se ridică împotriva partidului şi-a noii orînduiri !" „Şi cum m-am ridicat eu împotriva partidului şi-a noii orînduiri ? Mă, tu eşti păduchele revoluţiei, nu braţul ei înarmat !" Culea îl izbi cu pumnul peste faţă, şi cum Andrei se răsturnă cu scaun cu tot, Culea începu să-l lovească cu picioarele în piept, în stomac. „Hristoşii mă-ti de bandit !... Te-nvăţ eu minte !" Apoi îi spuse celui care îl adusese pe Andrei să-l pună pe scaun şi să stea lîngă Jinga. „Trei ani te bag înuntru ! Pentru cuvîntu ăsta trei ani încasezi ! Te-nvăţ eu să mă faci tu păduche, banditule !" îl ameninţă în timp ce se aşeza la masă. Îndreptă reflectorul spre Andrei şi îi ceru să completeze formularul cu datele de stare civilă. „Ei, Culea, Culea, ce-ai să plăteşti tu pentru toate astea !... De-aia v-am trimis noi în aparat ?... Ai să plăteşti, Culea, că altfel ar însemna că degeaba am făcut revoluţia ! Or, nu se poate s-o fi făcut noi degeaba. Chiar dacă se-ntîmplă ce se-ntîmplă cu mine acu. Problema care se pune este cum de-i posibil să se-ntîmple una ca asta..." „Lasă tu demagogia !" „Nu-i demagogie. Că eu sînt arestat şi bătut ca pe timpuri ! V-am trimis în aparat să fiţi, aşa e, braţul înarmat al revoluţiei, s-o apăraţi de duşmani. Da' voi îi căutaţi printre copii... Şi-acu şi printre activişti de partid !"

* * *

Cînd era la U.T.M., Andrei fusese sesizat la un moment dat că Securitatea arestase vreo opt elevi şi eleve de la Liceul comercial, pentru nişte scrisori cu caracter

suspect, că cercetările cuprinseseră și alte clase și chiar alte licee. Totul pornise de la un băiat și o fată care stăteau în aceeași bancă, dar învățau în serii diferite, el dimineața, ea după-amiaza. Băiatul, un pasionat rebusist, inventase un alfabet în care unele litere fuseseră înlocuite cu cifre, unele cuvinte sau grupe de cuvinte cu formule din fizică și chimie, și astfel, după ultima oră, îi scria fetei zilnic pe tăblia băncii cîte o scrisoare de dragoste. Colegii și colegele preluaseră exemplul scrisului anagramic, el îi punea la adăpost de indiscreția profesorilor și a părinților, acesta se extinsese, fetele se foloseau pentru a comunica între ele, devenise o adevărată modă. Neputînd fi descifrate decît de cel inițiat, bilețelele erau depuse în cele mai diverse locuri, și într-o zi, un lucrător al Securității surprinsese două fete în timp ce scoteau un asemenea bilețel de după burlanul dinspre stradă al unei case. Fiind vorba de lucruri intime și temîndu-se de părinți și deopotrivă de școală, fetele refuzaseră să dea cifrul biletului, dar pentru a proba că este vorba de un sistem de comunicare larg răspîndit printre elevi, spuseseră cîteva nume de băieți și fete. Andrei se dusese la liceu, stătuse de vorbă „în particular" cu mai mulți copii, aflase despre ce este vorba și-l sunase pe locotenent-colonelul Secară, comandantul Securității, rugîndu-l să pună capăt întregii povești. „Da, ne-am lămurit și noi, cu fetele alea așa este, dar circulă sute de cifruri, cine știe ce mai comunică ei și ce pun la cale sub acest paravan..." Și-i dăduse numele unui băiat al cărui tată fusese național-țărănist și care avusese vreo șase hectare de vie. Extinse la toate liceele, cercetările produseseră o stare de încordare și chiar de teroare. Andrei îi raportase primului-secretar, celui dinaintea lui Dima, acesta se supărase că nu fusese informat și-i ordonase lui Secară să pună capăt vîlvei stîrnite.

*

* *

Culea îi spuse că știu ei ce fac, îi caută nu printre activiști, ci printre cei strecurați în activ. „Activist ai fost cît ai fost... Acu ești exclus din partid ! Acu asta ești :

exclus din partid ! Exclus din partid, ca dușman !“ „Hotărîrea organizației de bază mai trebuie să fie și confirmată ! Dar tu habar n-ai de statut. Așa că, pînă la confirmare, mai am calitatea de membru de partid !“ „Am notat...“ spuse Culea în bătaie de joc. Îi ceru să completeze formularul și trecu la întrebări. „Scrie ! La întrebarea ofițerului anchetator, cîți «cocoșei» a luat fosta mea concubină, Ana Prodan, din casa de bani a moșieriței Bituleanu din comuna Plosca, răspund următoarele :...“, Andrei se gîndi că Securitatea o luase pe Ana la întrebări și că era foarte posibil ca ea să fi declarat că optzeci și patru, patru i-a vîndut și și-a cumpărat lucruri, i-a spus și lui Jinga de ei. Dar dacă ea a ținut-o că optzeci și atît ? Scrise : „N-am de unde să știu cîți «cocoșei» a luat Ana Prodan de la acel conac, deoarece n-am fost cu ea. Dumitru Anghel, fostul proprietar al casei în care locuiesc, a găsit ascunși în pod, după o încrucișare de grinzi, optzeci de «cocoșei» legați într-o basma. Atîția am găsit, atîția am predat tovarășului Ștefan Dima.“ Culea îl puse să citească și îi dictă : „La întrebarea ofițerului anchetator, de ce am ascuns-o pe autoarea furtului și am indus în eroare organele de partid, spunînd că am găsit «cocoșeii» într-un pachet aruncat noaptea în curtea casei, răspund următoarele...“ „Am considerat, așa cum s-a considerat și cu ocazia verificărilor de partid din anul 1949, cînd Ana Prodan și-a mărturisit, în spirit autocritic, fapta, că ea a săvîrșit-o într-un moment de rătăcire și din lipsă de nivel politic : provine de la țară și era analfabetă. În același timp, însă, muncitoare la fabrica de postav Papaianopol, în prezent «Steagul roșu», activa pentru partid, demonstrase atașament, devotament pentru cauza partidului. Inițial am vrut s-o duc la județeană împreună cu aurul, dar ea a zis că se omoară, că-și ia zilele. Ca pedeapsă, am gonit-o de acasă și nu m-am căsătorit cu ea.“ Îi citi lui Culea ce scrisese și acesta îi dictă o nouă întrebare. „În afară de participarea la corul legionar al profesorului Mircea Buga, la ce alte activități legionare ai mai luat parte în timp ce erai elev la Liceul industrial ?“ Scrise : „N-am cîntat în viața mea în vreun cor, deoarece n-am ureche muzicală. În timpul rebeliunii legionare eram în clasa a 2-a de liceu și n-am auzit să fi existat un profesor

cu un asemenea nume. Nu știu măcar dacă liceul a avut sau nu cor." „N-ai răspuns, obiectă Culea, dacă ai luat parte la alte activități !" „Cum să iau parte dacă aveam doisprezece ani ? !" „Nu mă-ntreba tu pe mine ! Tu scrie dacă ai mai luat sau nu parte și la alte activități !" „Ce-nseamnă «și la alte activități» ? Care «și la alte» ? cînd eu îți spun românește că n-am cîntat în nici un cor ? ! Legionar, nelegionar... n-am cîntat în nici unul !" „Completează răspunsul !" După ce termină de scris, Culea îi dictă : „La întrebarea ofițerului anchetator, din care motiv am înlesnit fuga din țară a fostei mele concubine Ema Fisher, fiica cunoscutului traficant de valută și «cocoșei» Isac Fisher, răspund următoarele..." Scrise : „Ema Fisher nu mi-a fost concubină, ci o legătură întîmplătoare și de scurtă durată. Pe vremea acestei legături, tatăl ei avea o agenție cu bilete de loterie și nu se știa că se ocupă cu trafic de valută și «cocoșei». Acest lucru a fost stabilit abia mult mai tîrziu. N-am înlesnit în nici un fel fuga din țară a numitei Ema Fisher." „I-ai înlesnit fuga, banditule, c-ai tăcut ! îl acuză Culea după ce Andrei îi citi ce scrisese. Iar ăsta-i delict ! Delictu de omisiune de denunțare ! Da' tu scrie ce vrei...", „Ce să denunț ?" „Fuga !" „Păi de unde să știu eu că ea o să fugă ?" „Cum dovedești ?" „Da' tu cum dovedești c-am știut ?" „Ai să vezi tu cum dovedesc !... Tu scrii ce vrei, că asta-i doar prima întîlnire !... Te dovedesc eu și-n declarații bandit ! Cum te-ncurci tu în ele ! Acu' una, mîine alta. Cum încerci s-ascunzi adevăru ! Și-i dictă : La întrebarea ofițerului anchetator, ce-am făcut carnetul de partid, răspund următoarele..." Scrise : „După ce-am plătit cotizația de partid acum două săptămîni și ceva, am pus carnetul de partid în șifonier, sub cearșafuri, unde îl țineam de obicei și unde se afla și carnetul de partid al soției. De atunci n-am mai umblat la el. Mi-am dat seama că lipsește abia cu ocazia percheziției ce mi s-a făcut acasă de către organele Securității. Percheziția, deosebit de amănunțită, n-a dus la găsirea carnetului. Înseamnă că ori l-am pierdut — ceea ce nu cred, eu țin minte că l-am pus la loc — ori mi-a fost sustras din casă. Părerea mea este că mi-a fost sustras din casă. Cine a făcut asta este de datoria Securității să afle." Andrei îi citi, și Culea spuse : „Îți zisei : tu scrie ce vrei...

Dreptu tău. Te dovedesc eu bandit și în privința carnetului !... Ia scrie tu : La întrebarea ofițerului anchetator, ce-am urmărit prin denigrarea partidului..." „Cînd am denigrat eu partidul ?" îl întrerupse Andrei. „Da-n fața tovarășilor Pînzaru și Costea ce-ai făcut ? ! Vorbele pe care le-ai spus lor, că se-ntîmplă la noi ceva în partid, că se-ntîmplă ceva care nu este în regulă, asta ce-i după tine, banditule ? ! Asta nu-i denigrare ? !". Îi întinseseră, deci, o cursă, iar el căzuse în ea. Căzuse în ea pentru că vorbise într-un cadru neorganizat. Ei, cum dracu vorbise ? ! Doar știa că-i împotriva regulilor de partid ! „Ce-i, banditule, amuțiși ?" „Am amuțit, că denaturați lucrurile ! Că falsificați adevărul ! Că-mi puneți în gură ce n-am spus !" „Îți spun ce-ai spus cuvînt cu cuvînt ! Faci instigație, ai ? ! N-ai dat peste cine credeai !... Pentru că tovarășii s-au dus la partid plini de revoltă revoluționară și-au condamnat cu mînie comunistă atitudinea ta dușmănoasă ! De bandit înrăit ! Scrie de unde rămăseși ! La întrebarea ofițerului anchetator ce-am urmărit prin denigrarea partidului în fața redactorului-șef adjunct, Pînzaru Ion, și Costea Vasile, șeful secției «Viața de partid», declar următoarele. Și scrie ce vrei... C-ai să recunoști tu la urmă și țîța care-ai supt-o de la mă-ta, banditule !" Scrise : „În primul rînd, țin să precizez că în discuția avută cu cei doi nu m-am referit la partid, ci la tov. Ștefan Dima. Iar de discreditat, nu eu l-am discreditat, ci abuzul pe care l-a săvîrșit prin tot ce-a făcut uzînd de funcția sa de prim-secretar, ca să fiu exclus din partid. Motivul este știut de întreg Biroul Comitetului regional de partid : m-am opus argumentat promovării lui Ion Vrabie, care-i este văr bun, văr după mamă, în funcția de președinte al Consiliului regional al Sindicatelor. Iar în legătură cu acesta am spus celor doi, lui Pînzaru și Costea, că dacă tovarășul Ștefan Dima a putut să facă una ca asta, dacă interesele personale au luat locul principiilor leniniste, normelor de partid, înseamnă că la noi ceva nu este în regulă. Bineînțeles că prin cuvîntul «noi» eu am avut în vedere Comitetul nostru regional de partid și în nici un caz întregul partid. O asemenea interpretare s-ar putea da numai dacă tovarășul Ștefan Dima ar fi prim-secretar al Comitetului Central al partidului. Nu a fost vorba,

deci, de o generalizare, ci de o referire la un caz concret, petrecut în cadrul organizației regionale de partid. Mai precizez că am spus asta nu din proprie inițiativă, ci provocat de Pînzaru și Costea. Au venit amîndoi la mine în birou și au început să-și exprime părerea de rău pentru faptul că am fost exclus din partid. Dacă pînă și pe mine m-au exclus din partid, atunci unde s-a ajuns ? ! și-a manifestat revolta Pînzaru. Și a ținut-o cu provocări de genul acesta. Adică sînt convinși că lucrurile au fost denaturate, mi s-a făcut o nedreptate strigătoare la cer. Iar dacă am spus cele de mai sus în afara unui cadru organizat, am spus-o provocat, împins, determinat de cei doi.".

După vreo două săptămîni, în timpul al nu știu cîtelea interogator, Borțan, trecînd dintr-un birou în altul, ca în căutarea cuiva, se opri cînd era gata să iasă pe ușă, de parcă și-ar fi adus aminte de ceva, și i se adresă lui Jinga: „Mă, tu știi ce făcu nevastă-ta ?" Andrei nu-i dădu atenție. Vorbele lui Sandu îi trecură pe lîngă urechi. (Culea îi spusese că Smaranda — „Pînă și nevastă-ta te recunoscu dușman !", spusese — luase poziția împotriva sa, îl condamnase cu hotărîre, se înșelase, zisese, în privința lui, abia mai tîrziu începuse să deschidă ochii, să-și dea seama că sub masca de activist se ascunde un om cu două fețe, ea n-a știut nimic despre originea lui descompusă și nici despre faptele contrarevoluționare pe care le-a săvîrșit și pentru care nu numai că n-are ce căuta în partid, dar trebuie să-și primească pedeapsa de dușman al partidului și-al noii orînduiri.) Se sesiză abia cînd auzi cuvîntul „București". Înțelese că Smaranda ceruse să plece în Uniunea Sovietică. „Ea-i acolo născută, continuă Sandu, se consideră cetățeancă sovietică, vrea să se repatrieze. Și pleacă... O năroadă ! Ce crede ea ? N-or s-o ia ăia la întrebări ? ! Ce-ai așteptat atîta ? Abia acu te trezișì ? !" Andrei nu-l mai asculta. Realizase dintr-o dată că Smaranda ar putea să i-l ia pe Vladimir, și în acel moment avusese impresia că inima i se oprise în loc, se oprise brusc, și viața se scurge din el, gata, s-a dus, își trăiește ultimele clipe. Își acoperi fața cu mîinile ; sub degete simți sîngele cum pulsează în vine. „Borțane ! zise, întorcîndu-se spre acesta. Indiferent cît oi sta, într-o zi tot o să ies ! Și atunci o să te caut oriunde-i fi și orice-ai fi, și-o

să te strîng cu mîinile mele de gît. Chiar dacă o să-mi petrec restu zilelor în pușcărie, că mie așa se vede că-mi este scris. Pentru ziua asta și pentru plăcerea asta o să fac și pe dracu să trăiesc și să ies din pușcăria în care mă băgați voi acu ! Ține minte ' dacă-mi ia copilul... De toate te iert, da' pentru copil, neam ! Dacă-mi ia aia copilul, să știi că n-o să am alt scop și altă plăcere în viață decît să te omor cu mîinile mele și să mă uit la tine cum îți dai sufletul sub privirile mele! Ți-am spus, ca să știi! Și-ți mai spun una, Borțane ! Ce faceți voi cu mine acu nu poate să dureze, Borțane ! Că nu pentru asta am luat noi puterea... bandiților ! Și începu să strige : Bandiților ! Bandiților !" Culea îi trînti un pumn și-l doborî de pe scaun.

După cîteva zile îl depuseră la penitenciar, într-o celulă din partea de nord a închisorii. Nu-l ținură însă acolo decît vreo două săptămîni și-l mutară la comun. La „406 comun". Crezuse că-l duc la o altă celulă, cînd fu băgat înăuntru și văzu priciul de lemn, se gîndi că-și va putea întinde și el oasele. Era o încăpere nu prea mare, și deținuții — unsprezece la număr — stăteau destul de înghesuiți. Le aruncă o privire și ceru să i se facă loc. „Ooo ! se auzi o voce dinspre colțul opus. Ce onoare !... Domnilor ! dar dumnealui este tovarășul Jinga ! Eroul de la Prefectură !..." Andrei nu-l recunoscu. Trăsăturile îi păreau familiare... familiară i se păruse în special vocea. „Bratu, domnule Jinga !... îl ajută acesta. Comisarul-șef Bratu de la Siguranță... Ce dracu, ai și uitat ? ! Ei, cum așa, domnule Jinga ? Că doar eu ți-am făcut trecut comunist !" Slăbise, se uscase... Dar nu de Bratu îi era lui. Înțelese brusc unde-l mutaseră, în ce mediu. Odată băgat în celulă, căzuse într-o stare de amorțeală, de moleșeală, dormise aproape tot timpul, un somn aproape letargic, fusese o bucată de materie cu viață în ea, fără creier, fără sentimente, fără nimic. Un mod de autoapărare probabil al organismului său, altfel nu se explica cum putuse să doarmă atîta, zi și noapte, aproape fără întrerupere. Și iată că odată cu vorbele lui Bratu acest organism reacționă din nou și-l puse în stare de alarmă. Știa din detenția trecută că existența printre pușcăriași este guvernată de un singur criteriu, forța fizică, și dacă, nou venit fiind, nu ți-ai impus-o de la bun început, dacă deținuții cu care urmează

să împarţi încăperea nu ţi-au luat frica de la prima provocare, e greu să mai faci după aceea ceva. „Îţi dau un sfat !..." începu, dar nu reuşi să continue. Un deţinut care, în momentul intrării sale, urina în tinetă, un fost căpitan de jandarmi, încercă să-l lovească cu piciorul în testicole. Făcu o eschivă şi-l izbi cu un pumn. Se trase apoi repede spre uşă, pentru a-şi acoperi spatele. Avea mînă grea, ştia, pumnul său îl doborîse pe Savin, cum îl chema pe fostul căpitan de jandarmi, peste tinetă, aceasta se răsturnase, făcînd o băltoacă pe jos... „Hai ! v-aştept !" îi chemă. Stăteau impasibili, ca şi cînd nimic nu s-ar fi întîmplat, şi Andrei se întrebă dacă chiar nu le pasă, sau se prefac doar, ca să-i sară apoi în spinare. Erau toţi trecuţi de 40 de ani, slăbiţi de anii de puşcărie (altfel loveau, alta era arma lor). Dîndu-şi seama că nu prezentau un pericol, se duse la Savin. Ridicîndu-se, acesta îl ameninţase cu ură : „Ţi-arăt eu ţie !..." „Arată !" spuse şi-l lovi cu pumnul în stomac. Savin scoase un ţipăt care avea să atragă gardianul. „Bratule ! i se adresă fostului comisar. Dacă mai scoţi o vorbă cu mine, îţi rup maxilarele ! Şi să ştii că abia aştept să fac treaba asta ! Îţi desfac fălcile, ca la cîini, pînă îţi rup maxilarele, şi n-ai să mai vorbeşti toată viaţa !" Gardianul deschise ferestruica uşii şi întrebă : „Care ţipă ?" „A sărit la bătaie, dom'şef !" strigară cîţiva. Gardianul descuie uşa şi-i făcu semn lui Andrei să vină la el. Cînd se apropie, îl croi peste cap cu bastonul de cauciuc. Nu ridicase mîinile să se apere, ştiind că asta înfurie gardienii, se lăsase lovit. „Mutaţi-mă înapoi la celulă !" se ceru. „Paştele mă-ti ! înapoi la celulă, ha ? Şi îl croi peste gît, peste faţă. Să n-aud un zgomot, că vă scot unu cîte unu afară !" îi ameninţă şi închise uşa. Andrei aşteptă pînă se îndepărtară paşii gardianului şi-i întrebă : „Care strigaraţi c-am sărit la bătaie ?" Rămaseră tăcuţi. Unul — îl chema Vărăscu şi era naţional-ţărănist — îi făcu semn, mişcînd ochii spre cel din stînga. Tot naţional-ţărănist, Pleşoiu, avocat de profesie. „Pe tine te-am auzit !... arătă Andrei spre Pleşoiu. Dar mai strigaraţi vreo trei !" „Strigarăm... zise Pleşoiu. Şi ce vrei tu acuma cu noi ?" Andrei vru să-l lovească. Se răzgîndi — le demonstrase că-i brută — i se păru că se va putea înţelege cu ei. „Care scoate o vorbă la mine, îl schilodesc ! Nici o vorbă

măcar ! Şi să nu-ncercaţi noaptea... Eu am mai făcut puşcărie !..."

Încă de la bun început îi fusese atrasă atenţia de un individ care stătea în genunchi în colţul de lîngă ferestruică — Andrei îşi făcuse loc lîngă uşă, chiar la marginea priciului — şi se ruga mai tot timpul lui Dumnezeu. În tăcere, mişcînd aproape fără încetare din buze. Cei de la „406 comun" îl botezaseră, în bătaie de joc, „Sfîntu Pafnutie". Era membrul unei secte religioase interzise, „Oastea Domnului", sau aşa ceva, dar semăna incredibil cu Burcă, studentul de la Drept, căruia i se găsise la percheziţie un pistol ascuns în fotoliu. Acelaşi nas mare, urît, ca o cocoaşă, ochii tot aşa de apropiaţi... Slabi erau toţi — mîncarea era mămăligă rece şi o zemîrcă în care pluteau cîteva boabe de arpacaş ; mîncarea asta avea să-l vindece de ulcer — Pafnutie însă devenise aproape scheletic, obrajii i se descărnaseră, pielea feţei i se uscase, se zbîrcise, se îngălbenise, întinsă rămăsese doar pe cocoaşa nasului, dar se subţiase într-atîta, încît aveai impresia că dacă ai atinge-o cu degetul, focul acela s-ar infecta. Asemănarea era izbitoare, numai că studentul fusese condamnat la doi ani închisoare şi era de presupus că se eliberase de mult. Şi-apoi, privirea lui de atunci, dîrză, aprigă mai ales, vulturească, nici nu ducea la gîndul unui om care să se „lase" doar Domnului, aşa cum era cea a lui Pafnutie, evlavioasă, smerită, lepădată de sine. Fără să vrea, ochii i se îndreptară spre Pafnutie, dar acesta părea că nu vede pe nimeni, îşi murmura ca un apucat ruga. Andrei îi „punea" carne pe obraji, îi înlătura barba, îi înăsprea, îi înverşuna privirea, şi atunci, da, atunci Pafnutie se transforma în Burcă. El nu putea fi însă acela, pentru că...

După vreo două luni fu scos şi dus la director. Crezu că-l eliberează. Nu încetase să spere că cineva se va sesiza în cele din urmă cum fusese Jinga transformat brusc în duşman, înscenarea era cusută cu aţă albă, abuzul lui Ştefan Dima prea evident, toate la cîte fusese supus erau nu doar contrare normelor şi principiilor de partid, legilor ţării, dar şi contrare, potrivnice firii, erau lucruri complet anormale, nu se putea ca adevărul să rămînă măsluit, nu se putea să nu i se facă dreptate. Cum intră în cabinet,

directorul îi făcu semn gardianului care îl însoțise să iasă afară, așteptă să se închidă ușa în urma acestuia și-i spuse : „Băiatu e la Predești, la bunici, iar acasă e bine, stau fata și ginerele țatei Maria. Asta am vrut să-ți transmit". Și-i făcu semn să iasă. Îi mulțumi în gînd lui Borțan și chiar fu gata să-l ierte că pusese capăt chinurilor care-l munceau zi și noapte pentru soarta lui Vladimir. al cărui viitor îl vedea lovit de blestem, de același blestem cu al său, crescut fără tată și el, cu o mamă mai rea decît fusese Lucreția. O apucată, ca Pafnutie. Scăpat de gîndurile negre cu privire la Vladimir, își zise că Borțan îi transmisese vestea nu din omenie sau de teama răzbunării, ci pentru că intervenise ceva, ceva care îi era favorabil, probabil o anchetă de la Comitetul Central, altfel nu l-ar fi anunțat și despre casă, că se mutaseră fata și ginerele țatei Maria în ea. Sau îl anunțase ca el să înțeleagă că Smaranda, gata, plecase ? se îndoi Andrei.

Turnătoriile se făceau la chemări sau la ieșiri la raport sub diferite pretexte, și cînd fu adus înapoi, îi văzu cum se uită la el pe furiș, de parcă l-ar iscodi cu privirea, ce spusese el despre ei. Se trăgeau unii pe alții de limbă și apoi se turnau. Mai întotdeauna porneau de la aventuri cu femei, povesteau ce făcuseră și dreseseră ei, sau cunoscuți de-ai lor... Cel care se afla lîngă Jinga, vecinul de prici, un fost magistrat, bolise rău cîteva săptămîni, crezuseră că se duce — avea febră și voma tot ce mînca — simțind probabil nevoia să vorbească, sau vrînd poate să se apropie de Andrei, îi spusese într-o zi pe șoptite că el inventase jocul „anchetei oculte", cum îl denumise, îl preluaseră unul după altul, pînă se molipsiseră toți. Îl practicau, îi zise, ca pe o perversitate, erau intelectuali, nu puteau lăsa creierul inactiv, creierului îi trebuie gimnastică. „În orice caz, spusese, ai făcut un lucru inteligent că ne-ai oprit să-ți vorbim. Din dușmănie... din ură... pentru că Bratu zicea că ești un fanatic, asta te-a și adus probabil aici. Din instinct... Sau poate din experiența pușcăriei trecute. Oricum, e un lucru inteligent că taci și nu vrei să ai de-a face cu noi." Cel mai vorbăreț era Bratu. Dar cel mai viclean, Pleșoiu, avocatul, cu siguranță un as în meseria lui, îl înconjura mereu cu vorbe pe un fost colonel, un om mai rezervat, mai retras. Andrei îi urmă-

rea, prefăcîndu-se că doarme, îi asculta și încerca să-i dibuiască pe fiecare ; nu-și lăsa nici el creierul inactiv. De la început fusese convins că aducerea lui la „406 comun", în aceeași încăpere cu Bratu, nu se datora unei simple întîmplări, ci încercării de-a-i măcina, de-a-i nimici moralul, psihicul. Apoi, cum fostul șef al Siguranței îl lăsase în pace — îi respectau cererea și ceilalți deținuți — pusese sub semnul întrebării această intenție. Cu toate că chiar și prezența lui Bratu, punerea lor sub semnul egalității, în fond a victimei și a călăului, era prin ea însăși psihic distrugătoare. Bratu mai încercă însă în două rînduri să intre în vorbă cu Andrei. Într-o zi, profitînd de faptul că le căzuse rîndul la amîndoi să care afară tineta — unul singur n-o putea duce —, îi spuse că fusese scos și întrebat cum se comportase Jinga cînd îi propusese să devină informator. „De ce, domnule Jinga ? Că doar ai făcut pușcărie, nu mai era nevoie să zic eu !..." Andrei rămase tăcut, ca și cum nu cu el ar fi vorbit Bratu, iar cînd acesta deschise gura să mai spună ceva, îl amenință că-l bagă cu capul în tinetă. O lună și ceva după aceea nu mai răbdă și vărsă din el : „Noi... am făcut, e-adevărat... Dar v-am făcut barem procese... Ai dumitale te țin fără proces, fără nimic !"

Îl scoseseră după opt luni și paisprezece zile și Andrei crezu că asta fac, îl scot la proces. I se dădură hainele — de ce ? se întrebă — și-l urcară într-o dubă. Dar drumul se lungea. Deci, nu la tribunal. Nici la Securitate. Apoi, după o scurtă porțiune de asfalt, unde mașina căpătă viteză, simți că o luaseră pe o șosea cu pietriș. Își spuse că îl transferă la un alt penitenciar. Dar de ce cu mașina ? După cîteva ore bune de mers, roțile începură să bocănească ritmic, ca la contactul cu încheieturile unor plăci de beton ; desele claxonări, vîjîitul de mașini îi evidențiară că se aflau pe o arteră cu trafic intens. Mai trecuseră prin orașe, dar zgomotul celui în care intraseră, mai ales cel de tramvaie, îl făcu să se gîndească la Timișoara (Școala de șase luni o făcuse în acel oraș) sau București. Mai curînd București. Asta aprinse în el o speranță. Nu dură mult, și duba se opri fără să fi părăsit orașul. I se puseră ochelari negri, de tablă, îl coborîră și-l introduseră într-o clădire, îl urcară apoi într-un lift silențios, îl conduseră pe

un coridor... Cel care îi scoase ochelarii era în civil, iar încăperea micuță, doar cu un pat, nu aparținea în nici un caz unei închisori. Mai mult decît atît : salteaua avea cearșaf.

Două zile nu-i spuse nimeni nimic, în a treia fu luat tot de un civil, dus într-un birou în care se aflau doar două mese, fiecare cu scaunul ei, și lăsat singur acolo. Bănui că va veni cineva să stea de vorbă cu el, să-i ia un interogatoriu. Dar orele treceau și nu se prezenta nimeni. Veni tot civilul care îl adusese și i se adresă cu „tovarășe Jinga". Nu cu „domnule". Îi spuse că din acel moment este liber, s-a stabilit că nu se face vinovat de nici o faptă penală, îi dădu o foaie de drum, ca să se întoarcă în N., douăzeci de lei pentru mîncare, și-l instrui ce are voie să spună și ce nu despre perioada detenției. Apoi, civilul îi puse ochelarii, fu urcat într-o dubă... Îl coborîră în Piața Elefterie. Cînd ieși din mașină, văzu că se află în Piața Elefterie.

Avea să afle mai tîrziu ce se întîmplase. Întors într-o permisie la absolvirea unei școli de ofițeri a M.A.I., băiatul lui Ștefan Dima sosise acasă exact în momentul în care taică-su își bătea nevasta. Între mamă și fiu exista se pare o dragoste foarte puternică, și acesta, băut, scosese pistolul și trăsese în tată. Nu-l omorîse, îl rănise doar. Dar acel foc de pistol a dus la căderea lui Ștefan Dima. Prudența sau al nu știu cîtelea simț îl făcuse pe Borțan să acționeze cu cîteva săptămîni înainte de a se produce evenimentul. Secară nu era un novice, simțise că Dima merge pe „calul" Borțan, cazul Jinga îi întărise această convingere, și el hotărîse să profite de faptul că operațiunea condusă de Borțan, de prindere a doi criminali ce omorîseră un șef de post, se soldase cu arestarea acestora ; îl umpluse de laude la șefii ierarhici din minister, unde se pare că avea și un protector foarte puternic. Nebănuind despre ce este vorba, Dima confirmase caracterizarea făcută lui Borțan, de element excepțional, și Sandu se trezise promovat la București. Ceva mai tîrziu, Borțan depusese un raport cu privire la arestarea lui Jinga — nu participase la cercetări, dosarul fusese întocmit de Culea — iar după scoaterea din funcțiune a lui Ștefan Dima, revenise cu altul mai detaliat. Cele două rapoarte aveau să-i folosească...

Capitolul VII

De la locul unde fusese depus pînă la casa lui Teo erau cîteva sute de metri...

Cană avusese șansa să nimerească la un pluton comandat de un ofițer rezervist, un cunoscut pictor bucureștean, Teofil Vîntu, profesor la Institutul de arte plastice, în luptele din Cehoslovacia fuseseră răniți deodată, cu prilejul unui atac, Vîntu n-avea copii, soția îi murise, toate se brodiseră parcă anume spre norocul lui Teo, și el, după demobilizare, se stabilise la pictor. Trecuse pe acasă doar să-și ia lucrurile. Nu-i plăcuseră lui Andrei ideile cu care se întorsese prietenul său de pe front. Teo gîndea ca un reacționar sadea, cele văzute în Cehoslovacia îl umpluseră de admirație, îi ridica în slăvi pe anglo-americani... Între ei avusese loc o discuție, Teo îl făcuse vînzător de țară și ei se despărțiseră străini. Cană nu mai dăduse pe-acasă, însă în fiecare an îi felicitase de Paști și de Crăciun, în semn că nu-i uitase. Și într-o zi, Andrei avusese surpriza să-i găsească numele în *Scînteia*. Era pus sub un desen mare din pagina întîi, în numărul de 23 August al ziarului. Și astfel își explicase Andrei de ce dispăruseră din ultimele felicitări cuvintele „sfintele", „Paști" și „Crăciun", și rămăseseră doar „de sărbători". Cînd murise nea Anghel, îl chemase printr-o telegramă, dar Teo nu venise. Asta îi fusese de mirare lui Andrei ; chiar dacă se ajunsese, bătrînul îl ajutase cînd avusese nevoie mai mult. La vreo două luni îi trimisese o scrisoare în care îi explicase că fusese plecat în Uniunea Sovietică, dar o să-și facă timp și-o să vină. Nu venise. Îl căutase în schimb Andrei cînd dăduse examen la Politehnică. Îi luase din carte numărul de telefon, îl sunase de cîteva ori, și cum nimeni nu-i răspunsese, verificase la „Informații" dacă nu i se schimbase cumva numărul. Nu, numărul era bun, și atunci hotărîse să-l caute la adresa știută. Întrebase, i se spusese că strada se află în Cotroceni și i se dăduse ca reper Podul Elefterie. Aspectul caselor, masive, înstărite, multe îmbrăcate în iederă, îi confirmase ideea că Teo se ajunsese. Curtea, pavată cu dale mici, albe, era a unei case impo-

zante, dar din cele trei sonerii de la ușa monumentală a intrării doar una avea înscris un nume, numele unui inginer. O alesese pe cea de jos. Coborîse o doamnă mai în vîrstă și-i spusese că, după toate probabilitățile, tovarășul Cană este plecat din București. „Acolo are atelierul", adăugase, arătînd spre o clădire mică din curte, care servise probabil pe vremuri ca locuințe pentru servitori și garaj. Andrei încercase și acolo, dar fără rezultat.

Se trezise într-o zi cu Teo la ușă ; voia să se ducă în sat, în satul acela cu nume sucit, Ciorlocîrta, să-și ia niște lucruri de-acolo, să-i vadă pe ai lui, nu-i văzusese de douăzeci de ani. Anghel fusese tipicar, avusese mania curățeniei, cînd ningea, mătura cărarea de cărămizi de la poartă la casă ; pînă ajungea la un capăt, zăpada se punea la celălalt, și tot așa, iar vara, ștergea de praf pînă și gardul. Cu Smaranda însă casa ajunsese într-un hal făr-de-hal, nu-i plăcea Smarandei nici să gătească, zicea că-i o concepție retrogradă, mic-burgheză despre femeie, ei nu-i da apă, nu-i da mîncare, dar las-o să citească. Și nu în pat, ci la masă. Patul înseamnă lenevie, zicea, tipică cuconetului de pe vremuri. Din pricina dezordinii din casă, a hîrtiei de ziar pe care mîncau, a faptului că nu avea cu ce să-l trateze pe Teo în afară de ouă și veșnicul salam, Andrei se simțise jenat ; întîmplarea făcuse să aibă o sticlă cu vin. Cum vorbeau despre nea Anghel, înainte de-a bea, Teo, așa cum se obișnuiește la țară, vărsase din pahar o picătură pe jos și spusese „Dumnezeu să-l ierte". „Cum ? se revoltase Smaranda. Un pictor comunist... care publică în organul partidului ? !..." Și-l luase la prelucrat. Teo se uitase la ea să vadă dacă glumește sau vorbește serios, apoi se întoarse spre Andrei și-l întrebase deodată : „Unde-ai mai găsit-o și pe sifilitica asta ?" Smaranda protestase c-o făcuse sifilitică : „Vii în casă la noi..." Teo se ridicase să plece. „Du-te-n... o înjurase de mamă. E casa mea, nu a ta ! Împuțita dracului ! Noi, nici cînd eram ucenici, nu mîncam pe hîrtie de ziar ! Mîncam pe mușama... Ce naiba, măi Andrei ? Analfabeta aia... Acu... Pune, mă, bătaia pe ea !..." mai spusese ieșind. Și de atunci nu mai dăduse un semn.

Aflîndu-se atît de aproape de casa lui Teo, hotărî să-l caute. Îl găsește — bine, nu — iarăși bine, se duce la gară

și ia primul tren. Încercă întîi la ușa garajului. Se auzi zgomot și îi deschise chiar Teo. „Andrei ! Măi băiatule ! explodă Cană de bucurie. Și imediat se miră : Da' ce-i, mă, cu tine, tuns și-n halul ăsta de slab ? !" zise, trăgîndu-l înăuntru. „Am fost închis." Teo se uită la Andrei, nevenindu-i a crede, și acesta confirmă printr-o mișcare a capului, adică așa este, a fost închis. „Cum, mă, închis ? De ce ?" „E-o poveste mai lungă..." „Lungă, scurtă, tu spune-o ! îi ceru Teo pe-un ton categoric. Ia stai jos ! Ce dracu ai mai făcut iar ?" „Da' ce, data trecută am făcut ? !" „Așa dară !... o dădu Teo pe olteneşte. Stai să caut ceva de băut." Încăperea în care avea atelierul fusese grajd, apoi garaj, Cană îi pusese dușumele, spărsese un perete pentru o fereastră enormă, dar de zugrăvit nu zugrăvise, se vedea tencuiala, pereții erau murdari, afumați, pictați în tot felul, tapetați cu afișe, iar mobila — cîteva dulapuri scunde de lemn, mînjite de vopsele, două lăzi, o somieră, scaune care încotro, două șevalete, în dreptul ferestrei o masă ca de ping-pong, încărcată cu de toate... și o mulțime de sticle goale pe jos. „Deci, tu... «politic» ai fost ?..." se opri Teo din drum. „Cam așa ar veni... E de rîs, dar așa ar veni. E de plîns mai curînd." „Te pomenești că ți-a făcut-o nevastă-ta aia a ta ?" „Nu, nu ea mi-a făcut-o. Eu mi-am făcut-o... Iar Borțan mi-a dat brînci." „Borțan de la Broteanu ? Pricinosul ăla ?" „El. E maior de Securitate acu..." „Ia uite, Borțan !..." „Eu l-am tras în sus..." „Hai în casă, că n-am aicea nimic, îl chemă Teo. Și se îngrijoră deodată : Măi Andrei, totuși, ce dracu ai făcut ?" Înțelese teama lui Teo... „Ți-am mai spus : n-am făcut nimic. N-aș fi venit dacă făceam. M-au adus acum trei zile la București... M-au ținut opt luni și ceva arestat... Opt luni și paisprezece zile. M-au ținut fără proces. M-au adus la București și azi mi-au dat drumul. Mi-au dat drumul spunîndu-mi că nu mă fac vinovat de nici o faptă penală. Să mă-ntorc acasă și să-mi văd de treabă. Să-mi găsesc un serviciu ; din punctul lor de vedere, n-am nici o problemă. Și mi-au dat o foaie de drum pentru tren și douăzeci de lei pentru mîncare." „Aoleu ! tu oi fi nemîncat !... își dădu seama Teo. Hai sus, să mă schimb." „Să-ți spun drept, o friptură aș mînca..."

Din holul comun al etajului pătrunseră într-o cameră foarte mare, o cameră de vreo patruzeci de metri pătraţi, şi Andrei rămase în prag de uimire. Lipit de peretele din faţă, Teo construise o prispă de lut cu stîlpi ce susţineau o margine de acoperiş din paie, iar pe locul unde ar fi trebuit să fie uşa, desenase un ochi enorm, compus din zeci de figuri geometrice, asociate prin culori ce treceau dintr-o figură în alta şi în mijlocul fiecăreia cîte un iris distinct, negru ca păcura, de o fixitate stranie, halucinantă. În rest, totul amintea de-o odaie oltenească — un pat înalt de lemn, vîrfuit cu perne brodate şi busuioc deasupra, un colţ plin de icoane, dulap, masă, scaune, de la ţară şi ele, ştergare şi ulcele, parchetul acoperit cu scoarţe... „Toate-s din sat, îi explică Teo. Le-am adus atunci cînd am fost... Al bătrîn murise... Maică-mea stătea cu soră-mea... Erau trecuţi la chiaburi. Bărbatu-su închis pentru cote... I-a săturat Dumnezeu de avere. Cînd m-au văzut, nu le-a venit a crede. «Ei, dadă, acu zi lui alde mama cum fu atunci şi cum făcuşi tu, şi cum mă trăseseşi tu pe tine, să mă gonească alde tata din sat, să-ţi rămînă ţie partea mea de avere ! Să afle la bătrîneţe pe cine-a crescut. Cine-i fi-sa»."

Apoi Teo îi arătă locuinţa. Din acea odaie oltenească se ieşea pe un coridor, venea imediat o cameră cu şifonier şi divan-studio... „Tu nu te-nsori ? îl întrebă Andrei. Ţi-a cam venit vremea." „Nici nu mă gîndesc. Ori îs proaste, ori îs curve. Şi toate urmăresc interesu. O iei şi nu ştii ce zace-n ea. Şi te şi bate la cap... Am pe una măritată... Vine... pleacă, *bonjour* şi la revedere. Mă lasă să lucrez. Muncesc ca un bou. Asta-i viaţa mea — lucrul. Nici nu vreau altceva." Venea apoi baia, o baie enormă, toată-n faianţă şi marmoră, şi-o debara, în care Teo pusese aragazul, o masă... Bucătăria rămăsese proprietarului, era în partea cealaltă a casei. În timp ce-i arăta baia, Teo îi spusese să facă un duş, pute, o avea şi păduchi.

Apa duşului îl uşură, îl făcu parcă alt om. Doamne, ce bine era !... Se văzu însă cît este de slab şi se întrebă ce-o zice oare Vladimir cînd l-o vedea aşa slab şi tuns în cap. O impresie care rămîne, se întipăreşte. Aşa cum lui îi rămăsese Lucreţia, avea şi acum în faţa ochilor mîna ei albă, ca de mort. Hotărî să nu se-nfăţişeze deocamdată băia-

tului. O să se ducă doar să-l vadă de departe, să stea de vorbă cu foștii lui socri. În două-trei săptămîni o să mai pună carne pe el, o să-i mai crească și părul, abia atunci o să se ducă să-l ia. Teo îi aduse ciorapi, chiloți, o cămașă... Nu crezuse c-o să-l primească Teo așa ; se îndepărtaseră unul față de celălalt.

Cînd ieși din baie, îl găsi așteptîndu-l cu coniac pus în pahare. „Măi Andrei, da' tu în fond de ce-ai fost acuzat ? Pentru ce te-au închis ?" îl întrebă, temîndu-se să nu intre în vreo belea. Andrei îi povesti pe scurt, după care Teo chemă un taxi și-l duse la magazinul universal „Victoria". Îi cumpără costum, pantofi, cămașă, cravată, cheltui o grămadă de bani. Andrei încercase să protesteze, are haine acasă, dar Teo îl înjurase de mamă și-i alesese tot ce fusese mai bun și mai scump și strîmbase tot timpul din nas. „Haine după gîrlă", spusese. Teo era elegant, întotdeauna îi plăcuse să se îmbrace, avea un costum de etamină crem, pantofi de antilopă bej... îi remarcai eleganța de la distanță. Și avea în felul lui de a fi ceva boieresc, un aer boieresc.

Apoi îl băgă într-o frizerie să-l radă în cap. Cînd auzi ce vrea de la el, Andrei se împotrivi și ieși pe ușă. „Mă, nu fi prost !... Cică te-ai ras să-ți crească părul mai bine. Să-i întărești rădăcina..." „Nu mă rad, mă, nu mă rad ! se opuse Andrei cu hotărîre. Ce-o să zică băiatul cînd o să mă vadă așa ? Și-o să trebuiască să treacă mai bine de-o lună, poate chiar două, ca să-l am cum e acum ! Așa... într-o lună mai crește..." „Prostii !..." o ținu Teo pe-a lui și vru să-l tragă în frizerie. „Nu mă rad !" se feri Andrei. „Du-te-n mă-ta !" îl înjură Teo și porni înainte, bombănind. După cîțiva pași, se opri și-l așteptă. „Ras în cap, ai fi șocant, tăticu !... îi explică. Tuns, nu spui nimic. Da' tu ești un tip frust... n-ai pic de imaginație... Bine, dă-i în mă-sa !... Hai !"

Și-l duse la „Athénée Palace" în hotel. Andrei fu izbit de liniștea nefirească ce învăluia holul, covoarele moi, groase absorbeau parcă și vocile oamenilor. Coloane de marmoră, canapele, fotolii... Cotiră la stînga pe lîngă o coloană și intrară în restaurant. Nu era ocupată decît o singură masă. Totul strălucea, albul fețelor de masă îți lua ochii și o liniște și acolo să te doară urechile. Chelneri ele-

ganţi aşteptau lîngă pereţi sosirea clienţilor. Unul din ei se desprinse din dreapta şi se grăbi, neauzit, să le iasă în întîmpinare. „Să-mi daţi voie să vă servesc eu, tovarăşe Cană !“ spuse acesta parcă în şoaptă, după ce îi salutase înclinîndu-se. Şi-i conduse la o masă. Le ţinu scaunele. După aceea le dădu la fiecare cîte o listă. Andrei se încurcă în ea, cînd vru să citească, literele îi jucară în faţa ochilor. Auzea parcă prin somn ce-i comanda Teo chelnerului. „Tămîioasă de Pietroasele“ spusese, asta fusese tot ce reţinuse. „Ei, acu apucă-te şi povesteşte, îi ceru Teo după ce plecă chelnerul. Povesteşte tot. Despre toate capetele de acuzare pentru care te-au exclus din partid. Cum ai făcut tu pe deşteptu cu primul-secretar, crezînd că schimbi tu lumea... că-i schimbi tu pe oameni... Barem să ştiu cît de tîmpit e prietenul meu.“

De acolo şi începu Andrei să-i povestească. Sau, mai bine zis, cum fusese cu Ana, cum o pusese Vrabie să-l care în cîrcă pe schele, în batjocura tuturora, întrerupîndu-se doar la venirea chelnerului sau a picolului, care stăteau tot timpul cu ochii pe paharele lor. Teo îşi comandase ciuperci *à la grecque,* iar lui Andrei mititei. Apoi le aduseră şniţele cu cartofi pai. Văzînd cele două bucătoaie care ieşeau aproape din farfurie, Andrei îl întrebă fără să vrea cît costă o asemenea porţie. „Opt lei şi ceva. Da' de ce ?“ „Aşa, din curiozitate. Păi merită, dom'le !... Dacă într-un restaurant obişnuit e patru lei şi treizeci de bani o friptură... După o porţie ca asta chiar că nu-ţi mai trebuie nimic altceva !“ Teo comandase însă şi un fel de îngheţată, „Melba“ îi spusese că se cheamă, cu cîte o jumătate de piersică însiropată, mare şi cu un gust deosebit, cică piersică de California.

„Uite ce e, tăticu, îi spuse la un moment dat Teo, tu trebuie să faci facultatea ! N-ai învăţat nimic de la viaţă... asta e clar, tot tîmpit ai rămas. Aşa că, bagă-i în mă-sa, tăticu, şi apucă-te de carte. Te muţi la mine şi te-apuci de carte. Să termini Politehnica, să ieşi inginer. Asta-i singura soluţie, n-ai alta !“ zise Teo pe un ton categoric. „Cum s-o termin cînd eu nici n-am început-o ? ! Am dat examenul de admitere, l-am dat la aşchierea metalelor, dar la examenele de an nu m-am mai prezentat. Aici, da, am fost prost. Trecusem din nou activist... şi, ca un idiot, nu m-am mai prezentat. Şi doar văzusem cum merge... Văzusem la exa-

menul de admitere. Iar ca activist le treceam şi mai ceva, le treceam fluierînd. Mi-a fost ruşine să mă duc nepregătit." „Dar de intrat ai intrat..." „Am intrat." „Găsim noi pe cineva la minister, tăticu, să-ţi recunoască examenul !... Prost e că te-au exclus din partid... E ca un stigmat... tu ştii mai bine..." „Dacă mi-au dat drumul, nu se poate să nu se aranjeze şi asta ! fu mai mult decît sigur Andrei. Comisia superioară de control să nu infirme excluderea !" „Dar-ar Dumnezeu !" „Tu uiţi însă că eu am un băiat de crescut ! Un băiat care nu trebuie să treacă prin ce-am trecut eu ! Prin ce-ai trecut şi tu." „Ai, aşa este... Îl aduci şi pe el. Camera aia de pe coridor v-o dau vouă. Eu ş-aşa dorm pe prispă. Din rănirea aia de pe front, m-am ales c-o hernie de disc, trebuie să dorm pe ceva tare. Mi-am făcut o salteluţă din păr de cal, o salteluţă cît o plapumă de groasă, o aştern pe prispă şi-acolo dorm. Trebuie doar să-mi fac rost de-un dulap de haine potrivit cu restul. Tăticu, eu ştiu la ce te gîndeşti ! Te gîndeşti c-o să stai pe capul meu. Am, nu-ţi face probleme. Lucrez... Cîştig... Bag peste tot... Am două lefuri..." „Cum vine asta ?" nu pricepu Andrei. „Sînt angajat la o revistă unde trec să iau doar leafa şi să le duc din cînd în cînd cîte-un desen, şi sînt consilier artistic la..., numi Cană o instituţie culturală. Şi mă gîndesc să-mi cumpăr o casă." „Să-ţi cumperi o casă ? se miră Andrei. Toţi vor să scape de ele pentru dosar..." „Vor să scape ăi de le-au avut de pe timpuri ! Pentru că din asta reiese c-au fost bogaţi şi-au exploatat... O casă unde să-mi pot face un atelier. E frig rău iarna acolo la mine... Chiar dacă arde focul tot timpul în sobă. A fost garaj. Mai întîi grajd, apoi garaj, toţi pereţii-s afară... O casă pe care să mi-o aranjez aşa cum vreau eu. Şi-n care, dacă bat un cui, să ştiu că-i al meu. Cum ai să te-ntorci tu acolo ? Tu te-ai gîndit ? reveni Teo. Că ei te-au belit !... Ce-ai să faci ? Unde te angajezi ?" „Strungar. Dacă n-oi ieşi stahanovist în cîteva luni..." „Eşti un naiv ! Am avut dreptate, tăticu, cînd am spus că eşti un tîmpit ! O să-i convină ăluia, primului-secretar ? !" „De asta mi-i teamă şi mie. De-abia acum, discutînd cu tine... Ai dreptate, n-o să-i convină. Şi-o să mă ţină la fund ! Poate chiar o să-ncerce să-mi agaţe ceva. Dacă a fost el în stare... N-o să-i convină nici măcar să mă ştie în oraş. N-o să am viaţă acolo. Nu-i vorba doar de mîndrie, dar n-o să am viaţă

acolo." „Ba și de mîndrie-i vorba ! Trebuie să faci facultatea, să ajungi inginer !" „Facultatea ca facultatea... da' de plecat trebuie să plec", spuse Andrei. Proiectul lui Teo cu facultatea îi apărea ca o nebuloasă, mai aproape de realitate vedea posibilitatea de-a se angaja în București la vreo uzină. Teo îi deschisese ochii și-i oferea o șansă... Da, trebuia să plece din acel oraș care-i adusese atîtea necazuri. „Măi, Teo..." oftă Andrei, fiindu-i greu să vorbească. „Du-te-n mă-ta ! Am. Vino și stai. Ne-om descurca noi și cu băiatul... Îi găsim o grădiniță..."

În salon își făcu apariția un grup format din trei perechi, eleganța femeilor avea o notă aparte, îndeosebi a celei din mijloc, o brunetă plinuță, cu ochii mari... În atmosfera restaurantului se simți imediat că se produsese un eveniment, aproape toate privirile se îndreptară în direcția grupului. Chelnerii se precipitară, șeful de sală alergă să-l întîmpine, și Teo, referindu-se la cea din mijloc, îi spuse în șoaptă că este fiica unui personaj politic la care Andrei, de cînd fusese exclus din partid, se gîndise ca la o speranță că-l va primi și că-i va face dreptate. „Nu te holba așa !" îl apostrofă Teo și o salută apoi pe fiică. Nu se holba. Sau poate se holbase... I se-nvîrtea capul : de la închisoare, dubă și ochelari negri la baia numai faianță, „Athénée Palace" și acum și în societatea fiicei acelui personaj, doar cîțiva metri de ea, era mult prea mult pentru el. Îi venea să se scoale și să-i spună ce nedreptate i se făcuse. Avu deodată impresia că, mutîndu-se în București, această nedreptate va fi grabnic, va fi cu siguranță îndreptată. În colțul de lîngă orchestră se dansa, abia așezați la masă, membrii grupului se ridicară și pășiră spre ring. Urmărindu-i cu privirea, Andrei își aduse aminte ce-i spusese Smaranda cînd o invitase atunci la restaurant. Despre muzică, despre dans...

Avea s-o cunoască pe fiică în casa unui inginer, cu vreo doi ani înaintea morții tatălui ei ; se pomeniseră cu ea sunînd la ușă. Făcuse o pasiune pentru acel inginer, un bărbat frumos, cu o înfățișare virilă, cioplit parcă din stîncă, dar însurat și cu copil, însurat cu o doctoriță în timpul studiilor făcute în Uniunea Sovietică ; nevastă-sa era plecată cu fetița acasă, la părinți. Ieșind de la serviciu, inginerul, fiindu-i șef lui Andrei, îl invitase să bea o țuică la el. Era bănățean, îi plăceau tăriile. Și deodată... „De ce nu răs-

punzi la telefon ?“ l-a luat la rost și a intrat în casă, crezînd probabil că e cu vreo femeie. „Dacă n-a sunat, cum era să răspund ? ! Tovarășul e martor...“ „A sunat!“ a spus supărată, fără să-i acorde nici o atenție lui Andrei, ca și cînd nici n-ar fi fost acolo. „Poate ai format greșit numărul...“ „Adică eu nu știu să formez un număr de telefon ?...“ Andrei s-a strecurat spre ușă și a plecat, lăsîndu-i singuri. În fața blocului a văzut „Mercedes“-ul așteptînd-o. Nu se jena, puțin îi păsa. Inginerul i s-a plîns mai tîrziu că nevastă-sa era sunată la telefon de o femeie necunoscută, înjurată, făcută în fel și chip, ca de-o ultimă țață : „Curvă ! Să te cari acasă ! Ce-ai căutat să te măriți cu un român ?“... Știind probabil ce pățise, ce se întîmplase cu un altul, inginerul a lăsat și serviciu, și casă, și s-a ascuns într-o pădure din locurile natale, o pădure de lîngă o linie ferată, la care o soră de-a lui era cantonier. Ea l-a hrănit. A revenit după cîteva luni, zicîndu-și că între timp fiicei i-a mai trecut furia. Îi trecuse, dar nu chiar de tot. „Nu te pot împărți cu un alt bărbat — fiica era măritată — de asta am dispărut“, a fost explicația pe care i-a dat-o.

Nu mai rămaseră. Ieșind în hol, Teo îl chemă după el. Intrară într-un fel de grădină interioară, cu cîteva mese. La una din ele Teo îi prezentă un poet mai în vîrstă, al cărui nume Andrei îl întîlnise deseori în *Scînteia ;* aducea cu tatăl Emei și fuma și el pipă. Era cu nevastă-sa, mai tînără ca el cu vreo 25 de ani, și cu alți doi scriitori despre care nu auzise. Teo ceruse să i se facă un pachet cu două sticle de vin, luară un taxi din fața hotelului și, ajunși acasă, stătură pînă la 5 dimineața de vorbă.

În tren, Andrei se gîndi pe cine ar fi putut el să întrebe, de la cine ar fi putut să afle ce se întîmplase că-l duseseră la București și apoi îi dăduseră drumul. Îl duseseră la București ca să se stea de vorbă cu el. Acesta și fusese rostul acelei camere, o cameră ca pentru interogatoriu, unde așteptase cîteva ore ; acel cineva care intenționase să-l asculte se răzgîndise probabil. Borțan știa cu siguranță, își zise Andrei, însă la el gîndul îi era doar ca să se socotească odată și-odată ; nu se putea să nu vină și o asemenea zi ! Hotărî să nu se arate nimănui. O să se ducă să-și ia băiatul — Teo

îl sfătuise să nu se ascundă de Vladimir, acesta n-o să observe că-i slab, iar despre păr, dacă întreabă, să-i spună că-l tunsese ca să crească mai bine, așa trebuie tuns din cînd în cînd părul —, mai întîi însă trebuia să afle ce-i spusese Smaranda, ce-i spuseseră bunicii.

Cînd ajunse acasă, începuse să se însereze. Tinerii ocupaseră doar camera de lîngă bucătărie, fosta cameră a lui Anghel, dar zugrăviseră și făcuseră curat peste tot. Le spuse că-și găsise serviciu în București, se văzuse și cu Teo, că acesta le-a trimis vorbă prin el să stea mai departe în casă, dacă vor, le-o și vinde, dacă nu, să-i găsească cumpărători, o să vină într-o zi să facă formele de moștenire. Coborî apoi un cufăr din pod, coborî și icoanele, cum îl rugase Cană, și se apucă de împachetat. Smaranda nu luase decît ceea ce fusese al ei, în rest împărțise frățește, nu se folosise de lipsa lui, dar carnetul de C.E.C., pe care avea unsprezece mii, nu-l găsi nicăieri. Erau bani, nu glumă, pe vremea aceea. La prînz mîncau amîndoi la cantină ; în afară de un divan-studio, altceva nu-și cumpăraseră, hainele nu erau în vederile Smarandei... restaurantele nu... Strînseseră.

Dimineața se sculă de cu noapte să prindă un loc la cursă, iar la 8 fu în Predești. Cînd ajunse aproape de casa foștilor socri, rugă un copil să-l cheme pe învățător sau pe nevasta acestuia. Veni el. După vizita aceea dinaintea căsătoriei nu se mai văzuse cu bătrînul, îi vizitase de vreo două ori mama Smarandei și atît. Cînd îl recunoscu, Spoială clătină cu compătimire din cap și-l cuprinse în brațe. „Bine c-ai scăpat ! se bucură învățătorul și oftă. Vremurile !... Astea-s vremurile, tovarășe Jinga..." „Ăștia-s oamenii !... Nu vremurile." „Oamenii sînt după cum îs vremurile !... M-ai chemat, înțeleg, să afli ce știe băiatul. Băiatului i-am spus c-ați plecat amîndoi în Uniunea Sovietică. Dumneata la o școală... cum pleacă atîția să studieze acolo, iar maică-sa cu dumneata. Asta știe băiatul. L-am păzit și de sat, de vorbele lumii. Pentru că de dumneata s-a aflat imediat. S-a comentat... Mă duc la sfat, și președintele îmi spune : «Să vezi că dacă-l debarcară pe Dima, se repară cu tovarășu Jinga, precis, îi dă drumu» !" „Cum, îl debarcă pe Dima ?" întrebă Andrei surprins. „Cică a tras fi-su în el cu pistolu... Erau beți amîndoi... Fi-su, securist... Cine știe de la ce s-or fi luat amîndoi..." „Și cine-i acu prim-

secretar ?“ „Tovarășu Corban. Îl cunoști ?“ „Îl cunosc.“ Se ridicase pe tăcute, pe neauzite în umbra lui Dima. „Hai, domnule Jinga, că ți-o fi dor de băiat !“ îl chemă bătrînul. Pe drum, Andrei crezu de cuviință să întrebe de Smaranda, dacă a scris, dacă au vești de la ea. „A scris dintr-un orășel din Kazahstan, e bine, sănătoasă, depășește planul... În casa mea, însă, eu te rog să nu-i pomenești numele !“

Vladimir era la bucătărie, îi dădea bunică-sa de mîncare. Cînd îl văzu, scoase un țipăt prelung, „tatiii !“, și se aruncă în brațele lui. Andrei luase bani de la Teo, îi cumpărase o pușcă... Îi cumpărase și o muzicuță, așa cum își dorise el cînd era mic, îi păruse rău că Lucreția nu-i adusese o muzicuță de la oraș. Crescuse, arăta bine, roșu în obraz, era curat, îngrijit. Lui Andrei aproape că nu-i venea să creadă că sînt iar împreună. Se jucară și, curios, băiatul nu întrebă de maică-sa. Dacă a venit și ea... Unde-i... Nimic. Îl întrebase doar de ce-a durat școala atîta, dar despre maică-sa nici o vorbă. Apoi, Vladimir fu trimis să se joace în curte.

Rămași singuri, Andrei le spuse planurile sale. „Faci bine că pleci, dar faci rău că iei băiatul cu dumneata“, îi spuse învățătorul părerea. Bătrîna făcuse la repezeală un scrob cu jumări, pusese masa în camera cealaltă, ca să fie feriți de urechile copilului, adusese brînză, roșii, o sticlă cu vin... „E băiatul dumitale, noi n-avem nici un drept asupra lui, dumneata hotărăști. Dar avem dreptul să te sfătuim, și te rugăm la o judecată sănătoasă, avînd în vedere că în el curge și sînge de Spoială. Și mai ales că-l iubim pe copil. Ce-ai să faci acolo cu el ? Chiar ajutat de prietenul dumitale ? Cînd ai să ai timp să te ocupi de băiat ? Dacă ai să lucrezi și-ai să-nveți ? Nu te supăra că-ți spun... Îți spun ca la copilul meu : n-ai să-i poți da cei șapte ani de-acasă ! Ăștia se dau cu răbdare, cu migală, cu grijă... La vîrsta asta se dau ! Mai lasă-l un an, doi. Lasă-l să crească la aer curat, hrănit la timp, spălat, îngrijit... Și fii sigur că va crește și-n cultul tatălui. Așa cum se cuvine să crească un copil. Pentru noi, părinții erau niște sfinți. Să spună nevastă-mea, eu n-am băgat o dată țigara în gură în fața tatălui meu. Și eram însurat. Om la casa mea... învățător... Se născuse Tudor, și-n ziua botezului nu știu ce se întîmplase că i-am zis mamei să mă lase în pace. Tata a auzit. Spărgea niște nuci. M-a

chemat la el : «Cum vorbeşti tu cu maică-ta, Vasile ? Du-te imediat şi cere-i iertare» !"

Învăţătorul se ridică, deschise fereastra şi-l strigă pe băiat să vină în casă. Îl strigă Vlad, şi nu Vladimir. Apoi se duse în camera cealaltă şi se întoarse cu un carnet de C.E.C. „Ni l-a lăsat nevastă-ta, spuse înmînîndu-i-l. L-a lăsat pentru copil." Băiatul veni fuguţa în casă. „Ia spune tu, Vlade, îi ceru bătrînul, pe cine iubeşti tu cel mai mult ?" „Pe tăticul meu. Îl iubesc mult, mult de tot." „Şi de ce îl iubeşti tu atît de mult ?" „Pentru că este tăticul meu." „Şi încă pentru ce ?" „Pentru că este un om bun, şi drept, şi curajos, şi cinstit... Şi este tăticul meu !"

Spoială îi zise să se ducă la joacă şi insistă : „Să judecăm sănătos... Să judecăm în favoarea copilului... Dumneata n-ai deocamdată condiţii să-l creşti. Doar să-l chinui şi să te chinui. Nici de-nvăţat n-ai să poţi învăţa... Prietenul acela ţi-a dat un sfat cum nu se poate mai bun ; în situaţia în care eşti, asta ai de făcut, să termini o facultate. Cum o s-o faci avînd de îngrijit un copil ?" „Lasă-l, Andrei, să ţi-l creştem cum trebuie !" se rugă doamna Spoială. „Cînd ai să poţi, ai să vii... interveni învăţătorul. Ca să nu-ţi simtă lipsa prea mult... De cîte ori ai să vii, ai să fii binevenit."

Andrei îşi dădea seama că bătrînii au dreptate şi nu mai stătu în cumpănă, hotărî să-l lase la ei. Abia seara, cînd se culcă cu băiatul, întrebă Vladimir de Smaranda : „Mama n-a venit de la şcoală ?" „Nu, îi răspunse, mama o să mai rămînă cîţiva ani acolo. Şi eu o să învăţ mai departe, dar nu mai plec din ţară, o să învăţ la Bucureşti şi-o să vin mereu să te văd." Rămase două zile cu el, se duseră amîndoi în pădure, culeseră ciuperci...

Întors la Bucureşti, primul lucru pe care îl făcu fu să scrie o contestaţie la excluderea din partid, adresată Comisiei superioare de control. Şi cu acest prilej îl înfurie pe Teo. Coborîse să i-o citească, dar acesta îl sictiri şi îi puse în vedere că n-are ce să caute în atelier cînd ştie că lucrează, să-l lase în pace, altfel îi sparge capul. Trăise într-un alt mediu, trebuia să se obişnuiască, să se adapteze la acest fel de a fi al lui Teo. „Hai, cară-te sus ! Şi să ştii că n-am de gînd să-ţi fiu dădacă !" încheie pictorul.

În ciuda acestei amenințări, îi obținu aprobarea ministerului de a se înscrie în anul întîi la cursul seral și-i făcu rost printr-un cunoscut de o adeverință fictivă de „cîmpul muncii", apoi se consultă cu un avocat pentru divorț și cum să-i facă buletin de București. Se crease cunoscuta barieră, un fel de cerc vicios — casă, serviciu, buletin — căci populația Capitalei se dublase aproape, iar de construit nu se construise mai nimic. Problema casei era rezolvată, dar nu și legal. Odată cu începerea cursurilor, învățat de Teo, se duse la secretariatul facultății cu o ciocolată și astfel i se eliberă o adeverință în care se menționa că este student în anul întîi, dar nu se specifica dacă la zi sau la seral. Pe baza ei i se făcu intrarea în spațiul locativ al lui Teo, iar miliția îi dădu o viză pe un an.

Își făcuse un program riguros : se înființa la bibliotecă la deschiderea ei, la fiecare oră, cînd se făcea după ceas „fără zece", ieșea pe coridor să fumeze, pierdea o oră cu masa, după care se întorcea la bibliotecă. Pînă la 6 seara, cînd intra la cursuri. De la 6 la 10. Într-o zi, în timp ce se afla în sala bibliotecii, ridicînd ochii, îl văzu pe Aurel al popii Lisandru stînd de vorbă cu bibliotecara și înțelese că el anume la această facultate era asistent.

* * *

Politehnica ceruse despre Sitaru referințe la sfat, și dădica Ileana îl încondeiase atît de bine, încît fusese cît pe-aci să-l dea afară de la facultate. Se pomenise într-o zi cu el la partid. Îl sunaseră de la „Informații" și-i spuseseră că-l caută tovarășul asistent universitar Aurel Sitaru. Coborîse, și Aurel îi povestise că fata mamei Fana, ajunsă președinta sfatului popular din comună, a dat o interpretare politică incidentelor dintre ei, petrecute în copilărie. „M-au chemat la cadre, spusese, și m-au întrebat despre întîmplarea cu scrînciobul. Sau cum v-am dat să mîncați în loc de măsline... murdărie de oaie, se jenase Aurel. Eu zău dacă știu ! Este desigur așa, îmi pare foarte rău c-am fost capabil de asemenea măgării... După ce ne-am întîlnit atunci la Prefectură... Într-adevăr, după aceea mi-am adus aminte. Mi-am adus aminte cum ne-am dat împreună în tiribombă. Dum-

neavoastră ați mai rămas, dar eu a trebuit să cobor pentru că nu mai aveam bani, îl cheltuisem pe toți, toți banii pe care mi-i dăduseră tata și mama de Paști... Și-am luat și-o bătaie pentru asta. Este tot ce-mi aduc aminte și-acum. Am fost acasă și-am încercat să stau de vorbă cu fata țatei Fana... Țața Fana e și cînd n-o cauți la biserică, dar degeaba, că ea îi cere tatii să se roage pentru păcatele fii-si, spusese Aurel rîzînd. Tovarășa Piedică nici n-a vrut să m-asculte. Că înfruntarea — chiar așa a zis, «înfruntarea» — a fost în spiritul luptei de clasă. Iar acu lupta de clasă se-ascute, adică nu vrea să audă. Problema este că a scris toate acestea, subliniind că sînteți activist de frunte al partidului. Deci, vina mea pentru acele incidente este și mai gravă. Din moment ce sînteți acum activist, comportarea mea de atunci a fost nu doar regretabilă, ci de-a dreptul dușmănoasă, îndreptată împotriva unui viitor activist. Fiind și fiu de preot, atîrn de-un fir de păr. M-ar fi dat afară dacă n-aș fi apreciat profesional." Andrei îl lăsase să vorbească, gîndindu-se ce rol pot juca niște întîmplări chiar minore în viața unui om, și-l întrebase : „Și-ați dori să vă dau eu o referință c-a fost o simplă joacă ?" Aurel tăcuse și dusese capul în pămînt. „Fata mamei Fana n-a greșit foarte tare, continuase Andrei. Ea desigur a exagerat. Dar o înfruntare a fost. Între mine, copilul sărac, și dumneavoastră, copilul avut. Erau aceste sentimente în noi ! Dar de aici și pînă a face din ele un cap de acuzare... un cap de acuzare pentru o comportare la vîrsta de zece ani, este într-adevăr cu totul exagerat." Îl luase cu el și-i scrisese o referință în care minimalizase acele incidente și în același timp scosese în evidență comportarea în Piața Prefecturii a fostului ofițer Aurel Sitaru.

* * *

Înseamnă, se gîndi Andrei, că nu-l dăduseră afară, că referința aceea îi folosise ; iată cum e viața, acum putea să aibă el nevoie de Aurel. Îi așteptă privirea. Întîlnindu-i-o, Sitaru făcu o mină plină de surprindere și vocea sa explodă în liniștea bibliotecii : „Tovarășe Jinga !" Ieșiră pe coridor și Aurel îl întrebă mirat : „Ce-i cu dumneavoastră aici ?

Ce faceţi la noi ?“ „Sînt student. Nu mai sînt activist... nu mai sînt nimic, sînt doar student la seral.“ Aurel îl privi o clipă tăcut. „Foarte bine ! Înseamnă că ne vom întîlni mereu. Ştiţi, am vorbit cu tata, am uitat să vă spun atunci, el vă ţine minte. Cînd preda la şcoală, mi-a povestit, l-aţi întrebat la o lecţie : «Domn' părinte, dar dacă Dumnezeu a fost atît de puternic, de ce s-a odihnit în ziua a şaptea ?» Cică v-a dat afară din clasă“, rîse Sitaru. „Aşa l-am întrebat ?“ se miră Andrei, neamintindu-şi. „«Fir-ar el de copil, zice, auzi ce să mă-ntrebe el pe mine !» Sînt lector la catedra de rezistenţa materialelor, cînd aveţi nevoie de ceva... indiferent ce... voi fi bucuros să vă ajut. Poate nişte cursuri... o vorbă bună pentru un examen... Nici o problemă... cît oi mai fi... Referinţa aceea a dumneavoastră e aur, dar sînt fiu de preot şi-atîrn mereu de un fir. Ştiţi bine, în afară de casă, tata n-a avut nimic, da'... Veniţi, vă stau oricînd la dispoziţie. Sîntem, în definitiv, consăteni ! Am copilărit împreună... Chiar dacă... Sper că aţi uitat...“ „Da' de ce să uit ? ! Cum o să uit cum m-am furişat cu traista în biserică în duminica Paştilor, cînd ştiam că părintele doarme şi, obligat, fi-su, Aurel ? Pentru că eu cu Aurel aveam ce-aveam ! Şi-acum mă văd în altar, iar acolo de toate : curcan, damigene cu vin, afumături... Eu însă după ouă roşii venisem... Iar ouă erau cîte vrei ! Două lighene, şi-ntr-un colţ, altele. Ia şi bagă-n traistă. Iar a doua zi, fuga cu ele la tiribombă, să le schimb pe bilete, să mă dau pînă l-oi răzbi pe Aurel. Şi-atunci să-i fac cu sîc, aşa cum îmi făcuse el mie în prima zi. Iar cînd Aurel o-ncasă de la părintele că prăpădise toţi bănişorii la tiribombă, cine nu mai putea de bucurie dacă nu eu ? !“ „Atunci, am o propunere : să ne spunem pe nume, Aurel şi Andrei.“

Odată înscris în facultate, odată scopul atins, gîndul la adeverinţa fictivă începuse să nu-i dea pace. Dacă se descoperă ? Dacă se află ? Atunci chiar că s-a terminat cu rezolvarea problemei lui de partid. Teo trata lucrurile aşa cum îi era felul : „Dă-i în mă-sa !... Nu stau ei să verifice fiecare student ! Se presupune, îi explicase, că cei de la seral sînt trecuţi prin cadrele locurilor de muncă, au adus adeverinţă ? bună ziua ! Grija facultăţii sînt stu-

denţii la zi". Cu vorbele astea, cînd completase fişa, la „situaţia politică" îl pusese să tragă o linioară în loc să scrie „exclus din partid". „Odată Dima mazilit, cazul tău e ca şi rezolvat, spusese. De ce să te mînjeşti cu rahat ? Şi fii sigur c-o să-l belească şi mai tare pe chestia cu abuzul. Cînd unul din ăsta se compromite cu ceva, îi atîrnă şi alte greutăţi de picioare. Ca să se ducă la fund, să nu mai revină." Andrei îşi făcea însă probleme şi în subconştient ele şi fuseseră acelea care îl îndemnaseră să-i aştepte privirea lui Aurel. Ar fi vrut să-i spună, să-i ceară părerea, să se sfătuiască cu el, şi cu toate că Sitaru se arătase cît se poate de binevoitor şi-l îndemnase să apeleze la el ori de cîte ori are nevoie, nu se hotărîse să-i spună — se văzuse decăzînd nu numai în ochii lui Sitaru, dar şi în propriii săi ochi. „Problema se pune într-un singur fel : de-a supravieţui, îi spusese Teo atunci. Aşa se pune problema."

Era deviza lui, i-o repeta mereu. O vreme, Andrei tăcuse, nu spusese nimic. Într-o duminică însă... Teo îl cărase la un concert la Ateneul Român — „Trogloditule, vreau să fac din tine un intelectual, nu doar un inginer" ; enervat nu atît de cele două ore de scîrţîială — ba fuseseră unele părţi care îi plăcuseră — cît de lumea din jur, o lume de „foşti", care, iată, era bine mersi, se afla într-o stare mai bătăioasă şi nu mai tăcuse. Intraseră la braseria lui „Athénée Palace", frecventată de lumea artistică. Teo lua cu regularitate prînzul acolo la meniu fix, cu 9 lei fără pîine, şi pictorul îi spuse la un moment dat, tot pe chestia supravieţuirii, că mănîncă rahat ştiind că-i rahat şi că pute, în timp ce Andrei mănîncă rahat şi e convins că ronţăie stafide. „Uite ce-au făcut cu tine ! Ăsta mai e socialism ?" „Au făcut. O revoluţie presupune şi victime. Nu mă refer la cazul meu, vorbesc în general. Unele sînt necesare, altele nu..." „Nu există «victime necesare», există doar victime !" „Aşa este. Ai dreptate ! Dar într-o revoluţie fără victime nu se poate." „Deci tu legitimezi dreptul la abuz ? !" „Nu-l legitimez. În cadrul unei schimbări sociale atît de profunde nu se poate să nu apară însă şi unii care să caute să profite de conjunctură. În scopuri personale, egoiste, în scopuri meschine. Şi care, pentru a ascunde, pentru a camufla aceste scopuri, recurg la orice

mijloace. Demonstrează devotament... Observă : în aproape fiecare stîngist, în fiecare extremist se ascunde un oportunist. Cu cît se bate unul mai tare cu pumnul în piept, cu cît își țipă mai tare devotamentul, revoluționarismul, cu atît e mai probabil să descoperi în el un oportunist sadea. Ideile, crezul politic trebuie să fie sobre, discrete... mai ales eficiente. Dar cum n-a fost inventat încă un aparat cu care să se cerceteze conștiințele... prioritate au din păcate cei care se bat cu pumnul în piept. Demagogii. Așa că lasă-mă cu stafidele, nu sînt convins că mănînc doar stafide, dar cred, în mod dialectic — nu pot să nu cred ! — că va veni și vremea «stafidelor». Să nu mai discutăm însă, să vedem cui îi va da timpul dreptate."

La cele cu adeverința fictivă se adăuga faptul că banii se duceau văzînd cu ochii — fusese de două ori la Predești să vadă băiatul — dar nu-și căuta încă serviciu, aștepta rezultatul la contestația sa. Veni tocmai în iarnă, înaintea primei sesiuni de examene. La depunerea ei, lucrurile nu se desfășuraseră deloc așa cum și le închipuise. Fusese îndrumat spre un birou pe ușa căruia scria „Audiențe", dar acolo, așteptînd să-i vină rîndul, și apoi intrînd în camera aceea, își dăduse seama fără prea mare greutate că tovarășul care-l primise nu avea în nici un caz o competență deosebită, ci doar sarcina de-a-i îndruma pe cei ce se prezentau la el, în dependență de obiectul fiecărui memoriu în parte. La cererea sa expresă, acel activist îi explicase că tovarășii din conducerea partidului nu pot să-i primească pe toți cei care vin cu plîngeri sau cereri. Să-i lase lui contestația și ea va ajunge la Comisia superioară de control. „Tovarășii de acolo, spusese, vor analiza situația, dacă va fi nevoie te vor chema să stea de vorbă cu dumneata." Nu-l chemaseră. Întorcîndu-se într-o seară de la facultate, Teo îi arătă un plic și-i spuse să dea ceva de băut, e chemat la Comitetul orășenesc de partid al Capitalei în legătură cu memoriul său. Se duseră împreună, urmînd ca după aceea să sărbătorească evenimentul. Toate circumstanțele îl îndreptățeau să creadă într-o rezolvare pozitivă a situației, se aștepta chiar să i se reproșeze că plecase din N. Activistul care-l primi în camera cu numărul 5, unde fusese invitat să se prezinte, îi spuse însă

îndată ce se așează pe scaun că, după cum s-a stabilit, hotărîrea de excludere a fost o măsură justă, îndreptățită. „Cum «întreptățită» ? Cum «justă» ? Cine a stabilit asta ?“ „Tovarășe, dumneata ai ascuns partidului că ai tată ! Ai ascuns și alte lucruri pe care, ca membru de partid, ar fi trebuit să le înfățișezi cinstit ! Și-n contestație, în loc să recunoști, în loc să-ți faci autocritica, în loc să regreți sincer... așa cum prevede statutul... Vi s-a cercetat dosarul...“ „În fața dumneavoastră se află un om, nu un dosar ! se enervă Andrei. Un om cu o viață !... Ea trebuie cercetată, această viață... Nu un dosar contrafăcut, măsluit din ordinul fostului prim-secretar Ștefan Dima !“ „Te poți adresa Congresului dacă nu ești mulțumit, spuse impasibil activistul. Conform statutului, lui i te poți adresa mai departe.“

Cunoștința lui Teo care îi făcuse rost de adeverința fictivă aranjă să fie angajat la fabrica de pompe, la controlul tehnic de calitate. Prezentîndu-se tovarășului Măriuță, șeful C.T.C.-ului, tehnician cu experiență, la vreo 50 de ani, acesta nu se arătă prea încîntat. „Oi fi dumneata student la Politehnică... Numai că eu am nevoie de-un om care să știe ce-i ăla un motor ! Să știe să strîngă o pompă pe banc !“ Îi spuse că el nu-i doar student, știe să facă de toate, a lucrat în uzină, a fost strungar, cunoaște mecanică, lăcătușerie... „Atunci îi altceva, se însenină Măriuță. Hai !“ Îl duse într-o încăpere în care domnea un zgomot asurzitor — pe bancuri erau încercate, cu motoarele cuplate, pompe de apă — și-i arătă un tînăr, spunîndu-i c-o să lucreze vreo două zile cu acela, după care Grăjdaru, cum îl chema pe tînăr, o să treacă la normare. Apoi îl scoase în curte, îi vorbi despre importanța sectorului lor, care trebuie să fie „o barieră de netrecut în calea rebuturilor și a defecțiunilor de montaj“. „Îți cumperi, să zicem, de la «Victoria», o cămașă, îi dădu Măriuță un exemplu. O cămașă albă, frumoasă... te bucuri. Dar acasă cînd s-o-mbraci, vezi c-o mînecă-i mai lungă, alta mai scurtă, lipsește o butonieră... Așa, așa, chiar eu am pățit-o ! Cine-i de vină ? Ceteceu, că i-a dat drumu să iasă din fabrică.“

Studie în birou instrucțiunile privind normele controlului tehnic de calitate, iar a doua zi se prezentă la lucru. Grăjdaru îl asigură că nu-i nici o filozofie în treaba pe

care o avea de făcut, totu-i să strîngă bine pompa în şuruburi. „Oamenii trag, scot producţie, trebuie să pună cineva şi C.T.C.-ul pe ea, spuse. Bine că scap. Pleci năuc, şi să vezi, îţi urlă capu şi-n somn." Aşa era, în asta consta şi hiba pompelor, făceau un zgomot nepermis, cu mult peste cel indicat de norme. De vină erau şi rulmenţii, dar mai ales defecţiunile de montaj, centrarea de mîntuială a cuplajelor. I se spuse că dacă pompele ar fi fost proiectate pe lagăre şi nu pe rulmenţi, ar fi fost altă mîncare de peşte. Străinii aşa le fac, pe lagăre, torc de ţi-i mai mare dragul, se-aude doar un sfîrîit, şi nici lovitura de „berbec" nu-i aşa de puternică. „Şi-atunci de ce nu le schimbă ?" se miră Andrei. „Ei, sînt ele mai multe... Nici compoziţia nu rezistă... Compoziţia lagărelor de-o avem nu rezistă la turaţia asta."

Veneau însă pompe cu defecţiuni peste care nu se putea trece. Se sfătuia cu Lăzăroiu, cetecistul de la bancul vecin, şi făcea ce zicea acesta : „Dă-i drumul", sau : „Opreşte-o". Cel mai adesea era însă : „Dă-i drumu, că ni-i punem în cap". Cînd o pompă se încălzi de frigea, se duse la Măriuţă. Îi spusese la cîteva zile după ce se prezentase la lucru : „Mi-ai dat dumneata exemplul cu cămaşa, da'... ce fac, tovarăşe Măriuţă ? Dac-ar fi să mă iau după exemplu dat, n-ar trece mai mult de-o pompă sau două !" „Beneficiarii au mecanici, le mai centrează, le mai schimbă un rulment... Sînt întreprinderi de stat, mă-nţelegi !... Orientează-te... Întrebă-l pe Lăzăroiu." Veni, puse mîna pe pompă... „Nu, asta nu !" hotărî.

Se adunaseră însă vreo paisprezece pompe respinse, şi a doua zi, înainte de ieşirea din schimb, se treziră cu inginerul Gîrleanu, şeful montajului. „Daţi-le drumu, că le luăm noi la mînă !" Măriuţă era în spatele inginerului. Se uitară la el, şi acesta le făcu un semn din cap că da, să le dea drumul. În timp ce se îmbrăcau, discutînd despre intervenţia inginerului Gîrleanu, care proceda mereu aşa, sau se ducea la inginerul-şef, la director, şi atunci interveneau aceştia, ca să nu-şi pună primele în pericol, Andrei le spuse la ce se gîndise : „Eu aş cere ca C.T.C.-ul să nu aparţină de fabrică, ci să fie subordonat direct ministerului. Numai aşa s-ar schimba lucrurile la calitatea produc-

ţiei". După două zile fu chemat la şeful cadrelor. „Tovarăşe Jinga, îi spuse acesta, cu situaţia dumitale politică nu poţi lucra la controlul de calitate, nu corespunzi. Aşa că ţi-am făcut lichidarea." „Da' strungar ?" „Strungar poţi. Da' n-avem locuri !" i-o reteză şeful cadrelor şi se ridică, dîndu-i de înţeles c-ar avea de mers undeva.

La vreo două săptămîni, văzîndu-l pe Sitaru — se mai întîlnise cu el —, Andrei hotărî să apeleze la relaţiile lui, cadrele universitare, aşa cum auzise, aveau legături cu diferite întreprinderi. Îi spuse despre ce este vorba, Aurel se gîndi cîteva clipe şi-l chemă cu el. „La catedră nu-i nimeni... să dau un telefon, şi cred că se rezolvă" zise ferm. „Numai că eu am situaţia politică pe care o ştii..." îl puse Andrei în gardă. „Acolo unde m-am gîndit eu nu vor fi probleme..." De la celălalt capăt al firului îi răspunse o voce de bărbat, şi Sitaru spuse : „Te sărut, Aurel la telefon. Am un caz în care aş vrea foarte mult să m-ajuţi. M-a rugat decanul pentru un student la seral, să-i găsesc un serviciu. Băiatul a făcut mecanica auto şi m-am gîndit că l-ai putea plasa la unul din atelierele voastre de reparat motociclete. Programul nu-i atît de strîns... Mai trebuie să şi înveţe !" „Am carnet de lucrător", îi şopti Andrei auzind despre ce este vorba. Sitaru preluă : „Are carnet de lucrător. Omu are carnet de lucrător, dom-le !... Ce zici, mă poţi ajuta ?" „Cred că da, răzbi din receptor. Dar stai niţel să vedem unde." „Într-un colectiv mai spălat..." îi mai ceru Sitaru şi-i făcu semn lui Andrei că se aranjează. „O clipă, să vorbesc pe interior cu şefa de cadre." În timp ce aştepta răspunsul, Aurel acoperi cu palma pîlnia receptorului şi-l informă : „Naş-miu. E inginer-şef la cooperativa «Mecanica». Aşa că n-ai să ai probleme", mai spuse. Răspunsul fu într-adevăr pozitiv : a doua zi urma să se prezinte la tovarăşa Motea, şefa cadrelor cooperativei, iar după aceea la unitatea de pe Şoseaua Ştefan cel Mare, în apropiere de Lizeanu. Tovarăşa Motea, o femeie scundă şi grasă, la vreo 40 de ani, se arătă un om cumsecade şi chiar îl învăţă să-i spună şefului de atelier, Crişan, că vine din partea tovarăşului preşedinte Vasiliu.

Unitatea ocupa o curte enormă, cu foste case de locuit, ale căror încăperi serveau drept ateliere. Abia se desprimăvăra, afară era încă destul de rece, şi toţi lucrau înă-

untru. Un ucenic îl conduse la clădirea din fund și arătă spre un om de vreo 30 de ani, cu chelie pronunțată, mic și uscățiv, ocupat la un birou cu niște chitanțiere. Cînd îi spuse că este trimis de tovarășul președinte Vasiliu să lucreze la ei, Crișan își mîngîie chelia ca și cînd s-ar fi aflat în mare încurcătură. „Daaa... făcu în silă în cele din urmă. Și ce știi să faci ?" „Ce-mi dați, aia fac. Sînt mecanic auto." „Ăsta-i atelier de motociclete, nu de mașini! La motoare-n doi timpi te pricepi ?" „Dacă nu mă pricep, o să-nvăț... Ce-i așa mare lucru ?" „Nu vorbi, dom'le ?!" făcu Crișan ofensat. Apoi ieși în curte și strigă să vină Victor la el. Intră un bărbat voinic, tot la vreo 30 de ani, cu o față energică. „Uite, Victore, ni l-a trimis președintele să lucreze aici", îi spuse Crișan, cerîndu-i parcă părerea. Victor îl măsură pe Andrei cu o privire supărată și, scoțînd o cîrpă din buzunarul halatului, începu să se șteargă pe mîini, de parcă s-ar fi pregătit să-l ia la bătaie. „Ce să facem noi cu el ?" se răsti la Crișan, arătînd printr-un semn al capului la Andrei. „Dacă ni l-a trimis președintele, trebuie să facem ceva..." îi ceru Crișan înțelegere. „În cot mă doare pe mine de președintele tău ! Pe meseria mea eu-s președinte ! Și-n Mandravela dacă mă duc, vin după mine clienții buluc ! Și se stropși la Jinga : Ce știi să faci ?" „Eu te rog să vorbești frumos ! îi puse Andrei în vedere. Am venit aici să lucrez... Dar dacă te mai înfoi și mai țipi o dată la mine, să știi... că ne batem ! Uite-o — îi arătă Andrei palma — și-a mea e făcută tot la bomfaier..." „Victor !..." îl chemă la ordine Crișan, făcînd pe autoritarul. „L-am întrebat ce știe să facă !... Asta l-am întrebat", se mai muie Victor. Din încăperea alăturată apăruse în ușă un mecanic. „Du-te, domnule, la altă unitate ! i se adresă acesta lui Jinga. Ce-ai venit la noi ?! Să te ținem noi în spinare ?" „Dacă l-a trimis președintele, asta-i situația !... îi rugă Crișan să înțeleagă. Știe mecanica auto..." „Are dreptate Panait, se referi Victor la mecanicul din ușă. După ce-i ținem pe ei în spinare... Strungar, că-l cerem din toamnă, nu ne trimit... că stă fără om strungul... Ne trimit..." „Eu știu și strungărie !" îl încunoștință Andrei zîmbind, acum stăpîn pe situație. „Ce-nseamnă că știi strungărie ?" întrebă neîncrezător Victor. „Înseamnă că

sînt și strungar.“ „Și știi să lucrezi după schiță ?“ „Da' dumneata știi să-mi faci o schiță de profil după care eu să lucrez ? Uite ce-i, domnule Victor, eu-s în meserie de la zece ani. Și la strung așa am învățat să lucrez, după schiță. Am făcut liceu industrial și acolo așa am învățat să lucrez... Am trecut și prin ateliere, am fost ucenic, am fost lucrător... am lucrat și-n fabrică... acu sînt student la așchierea metalelor... Așa că nu mă lua dumneata pe mine dacă știu să lucrez după schiță !“ Se făcu liniște, și Victor mută privirea într-o parte, arătînd prin asta că el nu mai are ce spune. „Nu ieșisem încă lucrător, eram ucenic — continuă Andrei — și meșterul de la care am învățat meserie, și care nu era meseriaș mai slab ca dumneata — să nu crezi că n-am priceput că ești asul aici ! — nu băga decît pistoane strunjite de el sau de mine ! Și-aveam șapteșpe ani !...“ „Atunci ești omu care ne trebuie, dom'le!“ spuse Victor înveselindu-se și-i dădu una prietenește cu mîna.

Victor era nu numai un mecanic de elită, ci și un mare sportiv, de cîteva ori campion național la motociclism, la clasa „500 cm^3“. Alergători de curse erau și alți doi mecanici, Crișan alergase și el, înainte de-a intra în cooperativă, avuseseră mici ateliere, fiecare era în felul său o personalitate în jurul căreia roiau clienți credincioși, majoritatea tineri, dar și oameni spre 40 de ani, loviți cu toții de pasiunea motociclismului. Căutau să cîștige prietenia mecanicilor sau măcar simpatia, ceea ce însemna o mare favoare ; erau în stare să-și cheltuiască și ultimul ban pentru nu știu ce modificare la motor, la transmisie, la aprindere, la carburator, pentru nu știu ce reglaj, ca motocicleta lor să se „înfigă“, să se „ducă“, „trăsnet“ să meargă, pierdeau ore întregi la povești despre motociclete și curse... O lume aparte, pitorească în felul ei, care trăia parcă în afara clocotului social, chiar în afara oricăror altor preocupări și căreia Andrei nu i se integra.

Strungul se afla instalat într-o cămăruță, spațiul îngust nu permitea altă activitate, era mulțumit că poate să lucreze retras, iar cînd n-avea treabă — și treabă nu era cine știe ce — să citească pentru examene. Ca și Jinga,

o notă aparte făcea şi alt angajat, „dom' colonel", cum îi spuneau toţi — el îi ruga însă să-i zică „nea Jean" — un om în vîrstă, colonel deblocat, înalt, slab, cu trăsături distinse, un bărbat frumos pe vremuri. Se specializase în repararea ceasurilor de kilometraj, a diferitelor indicatoare de bord, sau vopsea numere. Nu se amesteca niciodată în discuţii, vorbea numai cînd era strict necesar şi ce era necesar, mai tot timpul migălea ceva la masa lui aşezată în dreptul ferestrei, şi-ai fi zis că nu vede, n-aude.

Îi bătu într-o zi în geam şi-i făcu semn să vină înăuntru. „Tovarăşe Jinga (toţi îi spuneau domnule Jinga, colonelul i se adresa cu tovarăşe), uite — arătă el spre o motocicletă din curte — «Jawa» aia e de vînzare. Au adus-o acum o jumătate de oră. A căzut cu ea... îl ştiu, e inginer, a luat-o vara trecută şi a îngrijit-o ca pe ochii din cap. E la spital, iar nevastă-sa o vinde. Bijuterie. Ia-o, n-o scăpa ! Roata din faţă e strîmbă, rezervorul înfundat... Şi-i ruptă o pedală, un fleac. Şi mi se pare şi ghidonu-i crăpat. N-are importanţă, se face. Vorbeşte cu domn' Stamate. Lui i-a adus-o s-o pună la punct şi s-o vîndă. Ocazie ca asta nu mai întîlneşti !"

Era ca şi cum colonelul i-ar fi citit gîndurile. Este adevărat, Victor îl întrebase mai demult de ce nu-şi ia „motor", cum le spuneau ei la motociclete, apoi, parcă vrînd să-l corupă, îl urcase la spate pe „Northon"-ul său şi-l plimbase la Şosea, îi arătase circuitul de la Arcul de Triumf unde se desfăşuraseră cursele cu cîţiva ani în urmă. Ca să nu facă notă discordantă, îi însoţise la antrenamente — atunci atelierul se închidea — la alergări pe circuitul din Parcelarea Floreasca, la care venea pînă şi colonelul... Motocicleta o vedea ca pe o distracţie, iar el nu avea timp de distracţii. O dată pierduse însă cursa la Predeşti, îi fusese pur şi simplu imposibil să se urce în autobuz, atît de aglomerat îl găsise, rămăseseră şi alţii pe jos, ieşiseră cu toţii la şosea, la o ocazie. Predeştiul e pe o şosea mai puţin circulată, abia spre seară trecuse un camion care îi luase. O problemă o constituia şi întoarcerea. Fiind duminică, autobuzul se umplea încă la capăt de linie sau în următoarele două sate, iar prin Predeşti trecea fără să mai oprească. Te uitai după norul de praf şi te apuca disperarea.

Singura soluţie — i-o dăduse bătrînul Spoială — era să aranjeze cu şoferul, să-i dea douăzeci şi cinci de lei, iar duminica la prînz să aştepte cursa la marginea satului. Asta cînd reuşeai să prinzi sîmbăta cursa. Dar şi aşa, ca să-şi vadă băiatul, trebuia să plece din Bucureşti vineri cu trenul de 11 noaptea, deci, să se învoiască sîmbăta de la lucru, iar în Bucureşti să se întoarcă la 3 dimineaţa. Se gîndise că o motocicletă ar simplifica mult lucrurile ; ar pleca sîmbătă la prînz şi s-ar întoarce duminică seara. Fuseseră însă nişte gînduri amăgitoare peste care trecuse, le înlăturase.

Cele spuse de colonel îi strîniră interesul. „Jawa" nu arăta rău, îl căută pe Stamate să se intereseze de preţ. I se spuse că-i plecat c-un client la o probă şi atunci se duse la Victor şi-l întrebă dacă n-a auzit cît cere nevasta inginerului pe motocicletă. „Să ştii c-ar fi o idee s-o iei ! Ar fi exact ce ţi-ar trebui dumitale. Şi «Jawa» de doi jumate e mai reuşită decît «Ogarul»... numi el «Jawa» de 350 cm³. Scula-i bună, n-a tras ăla de ea. Suspensie, suspensie, n-ai treabă... Iar ce-a păţit din buşitură, aia se face, nu-i o problemă. Principalu-i că nu i-a strîmbat cadrul şi nu-i motoru lovit." „Da' cît o cere pe ea ?..." „Cît cere merită, gata, o iei ! hotărî Victor şi-i spuse să ia motocicleta şi s-o bage în magazie. Imediat se află. Se duce unu, îi pune banii pe masă şi-ai rămas fără ea !" „Stai, domn' Victor, că n-am bani..." „Te-ajutăm noi. Cum să fii printre noi şi să n-ai motor ?! Ce dracu !..." „Dar părerea matale... Cît ar putea ea să ceară ?" „Dac-o ia Stamate la vrajă şi-o-nşurubează cum trebuie... Dar ce s-o înşurubeze, că ea-i înşurubată şi-aşa. Am văzut-o eu... Una, că bărbatu-su-i în ghips. Doi, gagiu a avut accidentul aproape de Pustnicu !... Ce căuta el la Pustnicu cînd ea-l ştia la servici ?! Să-ţi spuie Stamate ce căuta. A aflat de la ăia în curtea cărora a fost dusă motocicleta. Era cu una, e şi ea la spital. Trecuse o cisternă cu motorină, lăsase o dîră pe şosea, acolo-i piatră cubică... S-a dus ca pe gheaţă ! La Pustnicu, la Băneasa... Pac ! Pac !... Ce, crezi că ele-s proaste ? ! Nu ştiu că fetele trag la motocicletă ca albinele la miere ? ! Ştiuuu... Da' se fac că nu ştiu, că nu le convine !... La şapte mii cred c-o scoatem. «Paradită rău, doamnă !... Iar dac-o reparaţi,

cît vă costă !... Şi-atunci poate n-o să mai vrea soţu s-o vîndă !...» îi bagă Stamate o strîmbă. Aşa o scoatem la şapte mii.“ „Nu dispun de banii ăştia. N-am.“ Andrei îi avea, dar nu-şi putea permite să cheltuiască o asemenea sumă pentru o comoditate de-a lui. Nu-şi revenise încă din cele prin cîte trecuse, ele instalaseră în el o teamă secretă faţă de ziua de mîine, o nelinişte ca un abur nevăzut îi ţinea simţurile tot timpul la pîndă, imperativul lui Teo : „Trebuie să supravieţuim !“, mereu repetat, devenise şi-al lui, considera o rezervă de bani drept o măsură de siguranţă absolut necesară într-o anumită împrejurare nefavorabilă. Victor nici nu-l luă în seamă. „Motoru ăsta nu trebuie scăpat ! Ţi-am zis : te-ajutăm noi !... Mie să-mi spui cîţi bani ai.“ „N-am disponibil mai mult de trei mii“, se hotărî Andrei. „Uite, eu te pot împrumuta cu două... Două cred că ţi-ar putea da şi Stamate... Şi ăştia-s banii. Stai ! că ştiu ce vrei să spui. O să-ţi mărim şi partea... Dom'le, ce-i al dumitale e-al dumitale, gata, jos pălăria ! Uite, aşa-s şi eu, cînd pun mîna pe-o treabă. o fac. O fac să-mi placă întîi mie. Şi cînd e de tras — trag... ai văzut! Cînd nu... gagici, chestii...“

Într-o sîmbătă, la vreo două săptămîni şi ceva după ce se angajase, şeful de atelier venise, urmat de Victor, la Jinga, şi Crişan îi întinsese cinci sute de lei. „Atîta ţi-a ieşit partea“, spusese. „Cum partea ?“ ceruse Andrei lămuriri. „Aşa-i la noi... dom'le Jinga, îi explică Victor. Noi sîntem ca o familie, şi cum se-ntîmplă într-o familie, ţinem seama cu ce contribuie fiecare şi cît ar trebui să-i revină lui pentru asta. Şi-atunci, noi, care lucrăm cu clienţi şi-i avem, facem parte şi celor care stau numai pe leafă. Cum e el, arătase Victor spre Crişan — care aleargă şi-i pus să toace hîrtii... Cum eşti dumneata, cum sînt ucenicii... De ucenic a revenit cîte o sută de lei. Mai sînt şi bani de dat mai departe... Şi vreau să-ţi spun cu ocazia asta că-mi pare rău pentru ce-am zis atunci despre ţinutu-n spinare.“

În ajunul lui 7 Noiembrie fură chemaţi la Centrală, la adunarea festivă, cu ocazia căreia urma să se împartă diplomele şi steagurile de unităţi fruntaşe în întrecerea socialistă organizată în cinstea acelei sărbători. Atelierul lor

se număra printre asemenea unităţi. Găsiră sala ticsită. Prezenţa era obligatorie, fuseseră punctaţi la sosire, îşi făcuseră loc pe lîngă perete şi rămaseră în picioare. După cuvîntarea de rigoare se trecu la anunţarea rezultatelor întrecerii. Crişan se afla în concediu — odată ieşiţi din sezon, activitatea scăzuse — îi ţinea locul Victor, dar el îl trimise pe Jinga să ia diploma şi steagul, zicînd că face pe ele ceva. „Unitatea numărul şase !" strigă din nou preşedintele sindicatului. Neavînd încotro, se duse. Urcă pe podium, preşedintele cooperativei îl felicită, preşedintele sindicatului îi dădu cele două însemne de unitate fruntaşă, şi Andrei, aşa cum făcuseră şi ceilalţi reprezentanţi ai unităţilor strigate, începu să strîngă mîna tuturor celor din prezidiu, ca după aceea să coboare pe la capătul celălalt al scenei. Se opri deodată — în faţa lui se afla Gonţea cu mîna întinsă. Toate se învîrtiră, se învălmăşiră, simţi cum i se urcă sîngele în cap. Îl văzu ca prin ceaţă ridicîndu-se şi îndepărtîndu-se de la masă, dispărînd în spatele scenei. Îşi reveni şi coborî în sală. „Ce s-a-ntîmplat, dom'le ?" îl întrebă Victor intrigat. „Ce s-a-ntîmplat, dom'le ?" se interesară şi ceilalţi. „Ai avut vreodată ceva cu inginerul-şef ?" insistă Victor. „Mîhî", confirmă Andrei, arătînd prin felul cum mormăise că lucrurile îl privesc numai pe el, şi dintr-o dată realiză întreaga situaţie — la el, la Gonţea, intervenise Aurel... El era naşul acela... Popa Lisandru fusese cununat probabil de moşierul Sihleanu din comuna vecină Sihleni, şi căsătorindu-se cu fiica acestuia, Gonţea, împreună cu ea, după datină, îl botezase pe Aurel. Să-l angajeze Gonţea !... El, exclus din partid... tremurînd pentru pîinea lui de strungar... Iar Gonţea inginer-şef. Felicitîndu-l de la masa prezidiului pentru cîştigarea întrecerii socialiste în cinstea lui 7 Noiembrie ! Tot ce are este carnetul de sindicat, se duce mîine şi-l depune.

Seara, cînd se întoarse de la facultate, îi povesti lui Teo şi-i spuse ce are de gînd să facă. „Şi ce crezi c-o să iasă din asta ? îl luă pictorul. O să-i doară-n cur ! Problemele lor sînt puterea, tăticu ! O să te dea afară din facultate... şi nu-i exclus să te şi închidă ! În faţa puterii eşti un gunoi pe care-l mături cînd vrei. O să-l dea afară şi pe Gonţea... Inginer, îşi găseşte el... De ingineri e nevoie.

Uite, am uitat să-ţi spun... M-am ţinut să-ţi spun şi tot am uitat. Pe vară, cînd băteam străzile din jur poate ştie cineva de vînzare o casă, dau peste o vilă rămasă numai zidurile. Arsese, cum am aflat, în timpul războiului, de la o bombă incendiară a nemţilor care vruseseră atunci, la 24 august, să nimerească Palatul Cotrocenilor. Da' ce casă, ce vilă !.... C-o scară în faţă cu doi lei... Gard înalt, din cărămidă, de jur-împrejur. Ar fi o treabă !... zic. Cu alergătură, cu balamuc... dar dacă o dă ieftin... şi cred că o dă, o fi chiar bucuros să scape de dărîmătură, ar fi o treabă de făcut. Încerc portiţa — încuiată. Şi, în plus, grilajul acoperit cu tablă, să nu vezi ce-i înăuntru, am zis. Mă, fir-ar al dracului ! Voiam să mă uit la casă şi din partea cealaltă, să văd curtea... Copaci, şi teren cît ţine gardul, încă pentru o casă. Mă urc pe un leu, de-acolo pe zid şi săr înăuntru. Corespunzător cu garajul din faţă, în spate un demisol care scăpase. Îl apărase planşeul. Iar la geamuri, perdeluţe. Şi-aud venind de-acolo o voce de femeie care ţipa cam isteric : «Eu sînt o...» Asta a zis că e, o Sihleanu. «Eu sînt o Sihleanu ! ţipa. Nu o parvenită ca tine ! N-am ce să caut la ei ! Te duci singur ! Eu nu le trec pragul ! Nu le fac cinstea ! O să merg la ceaiul Slaviniei ! Şi-adăugă tot ţipînd, dar pe un alt ton : Marioara ! dă-mi pălăriuţa albă cu voaletă ! Vezi să nu greşeşti iar, toanto ! să mi-o aduci pe cea crem ! Şi spune-i lui Ghiţă să tragă în faţă !» Înţelesesem că-i vorba de-o nebună... Şi-o văd deodată ieşind goală-puşcă în curte. Da' încălţată cu pantofi albi cu tocuri înalte şi păşind ţeapănă, băţ. Începu să certe slugile că n-au făcut aia şi aia. Mă trăsesem repede după clădire... Mă, zic, s-o întind cît mai repede, cine ştie ce-i vine ăsteia dacă dă cu ochii de mine. Nebunu-i nebun !... Altfel însă, bine făcută femeia !... Femeie la vreo patruzeci — patruzeci şi, dar să fi văzut cum îi stăteau sînii ! Înapoi însă n-am mai sărit atît de uşor, m-am julit la un genunchi. Peste drum, ceva mai încolo, un bătrînel alegea nişte trandafiri din grădină. Îl întreb... De la el am aflat cum a ars. «A fost a bătrînului Gonţea, care nu mai trăieşte. Fi-su, zise, ar putea s-o şi vîndă, că nu mai are el bani s-o ridice la loc, dar unde s-o ducă atunci pe nebună, că aia iese goală în stradă!»" „A-nnebunit că i s-a luat bogăţia, slugile..." „Aia, slugile ! Nu mai are la cine să comande ! Ce-i

bogăţia altceva decît putere?! Bogăţia-i putere, iar puterea-i bogăţie. Eu te-nţeleg ce simţi... Te-nţeleg foarte bine, Ia hai jos !" îl chemă Teo în atelier.

De cînd îl repezise atunci şi-i ceruse să-l lase în pace cînd lucrează, locul lui e sus, n-are ce căuta în atelier, Andrei căutase să respecte această toană, cum o socotea el, a prietenului său. Pictorul instalase în fostul garaj o derivaţie a telefonului din locuinţă, lucrarea nu fusese bine făcută, pentru că în momentul cînd formai un număr la un aparat, se auzea ţîrîind soneria în celălalt, şi ei hotărîseră să folosească această defecţiune pentru a comunica între ei — cînd aveau să-şi spună ceva, formau de cinci ori zero. Îl avertizase că n-o să-i fie dădacă, dar îi era. Îl ducea prin muzee, la spectacole, îl obliga la lecturi selectate de el... „Să ne cultivăm grădina !" îi cerea, folosind expresia Profesorului, cum îl numea pe Teofil Vîntu, la al cărui mormînt de la „Bellu" nu era lună aproape să nu se ducă cu flori. „Mă duc la Profesoru, zicea, în cîte-o duminică dimineaţa, nu mergi cu mine ?" Plătea un om care să îngrijească de mormînt, să aprindă candela de sărbători... Iar el, se gîndea Andrei învinovăţindu-se, nu se interesase măcar unde-i îngropat Enciu, nici nu i s-o mai cunoaşte mormîntul. „Citeşte, tăticu, că noi n-am avut parte să ne naştem cu bibliotecă în casă. Citeşte, că altfel ajungi inginer, dar rămîi troglodit !" Avea ce-avea cu inginerii. Andrei începuse să se adapteze „stilului Teo". „Mă, zugrav nenenorocit ! cine împinge, mă, civilizaţia înainte dacă nu creiere inginereşti ?! Electricitatea, motorul, cu explozie, radioul, televiziunea, energia atomică... ale cui produse sînt ? !" „Ale unor minţi de excepţie. În nici un caz ale unor ingineri rudimentari ! Cîţi pictori sînt, tăticu, în ţara asta şi cîţi ingineri ?" „Exact ! Care vă hrănesc pe voi !" „Ne hrănim noi şi singuri !... Fără noi, rămîneţi bătuţi-n cap !" Se hîrjoneau. Alteori însă treceau săptămîni întregi cînd nu-l vedea nici măcar la faţă ; lucra pînă la 3—4 dimineaţa şi nu voia să ştie de nimic şi de nimeni.

Ajuns în atelier, îi spuse : „Un moment, să-ţi arăt ceva", şi aduse dintr-o încăpere alăturată o pînză pe care o aşeză pe unul din cele două şevalete. Tabloul reprezenta un fel de furcă de tors, cuprinsă în întregime de flăcări. Furca se torsiona, se încovoia ca o cobiliţă, însă în mişcarea asta

nu se simţea doar durerea arsurii, ci şi o încordare de arc, o adunare de puteri, ai fi zis că, arzînd, furca se îndrepta, îşi revenea, renăştea, căci limbile de foc, în loc să mistuie lemnul muncit, îi smălţuiau parcă arsurile, învigorîndu-l. „Ei ?“ întrebă Teo după un timp. „Ca şi cînd ar fi o vietate...“ spuse şi se uită la Teo, să vadă ce zice. Pictorul deschise deodată gura şi trase cu putere aer în piept. Andrei crezu că se sufocase sau că e ceva de la inimă, dar Teo începu să gîlgîie de rîs. „Pentru răspunsul ăsta, zise, mergem în oraş şi te-mbăt ! Tăticu, tu nu eşti chiar aşa de tîmpit !...“ „Nu sînt, dar trebuie să mă înveţi să înţeleg.“ „O vietate care poartă şi-un nume... Ia vino cu mine !“ îl chemă şi luă tabloul cu el, nu-l lăsă pe şevalet. Cînd pătrunseră înăuntru, Andrei rămase uimit de cît aer şi soare degajau pereţii plini de tablouri ai acelei încăperi nu prea mari ; parcă l-ar fi scos cineva într-o poiană plină cu flori. Era numai culoare camera aceea. Mult galben, mult albastru, mult roşu închis. Pe o ploscă, ar fi fost, doi miri ieşeau dintr-o biserică, cu două bufniţe uriaşe pe cap în loc de cununi ; peste o troiţă, în mijloc de lan, zburau fluturi cu aripi de ştergare ; de cumpăna unei fîntîni, în loc de ciutură era prins un cap omenesc, ce se oglindea în zeci de chipuri în adîncuri ; pe o scoarţă oltenească jucau căluşari — după îmbrăcăminte, după port, asta erau, căluşari — se ţineau de beţe, crescute din pămînt, parcă temîndu-se ai fi zis să nu-i ia vijelia, şi aveau burdufe de armonici în loc de picioare ; numai a căluş nu semăna dansul. Era tot acolo şi un fagure uriaş cu celule ca nişte acoperişuri de şiţă, contopite printr-o subterană mişcare, ca şi cînd sub fiecare din ele năştea o femeie. Rămăsese într-o margine, atîrnînd de o streaşină, ca o căciulă bearcă, şi cuibul de barză ; acum însă cuibul nu mai era gol— un ochi omenesc rîdea dinăuntru cu o bucurie ştiută numai de el. „Hai ! îl chemă Teo. Mai am şi altele. Camera cealaltă e plină... Le vine într-o zi vremea. Trebuie să le vină ! Să chem un taxi !...“

A doua zi dimineaţa îl găsi pe Sitaru aşteptîndu-l pe stradă, la intrarea în curtea atelierului. Aurel îi ieşi înainte, desfăcînd dezolat mîinile. „N-am ştiut nimic. Abia aseară mi-a povestit despre acel rău pe care ţi l-a putut

face. Este după colț și te roagă să stai cîteva minute de vorbă cu el." „De ce ? Ce să-mi spună ? N-avem ce vorbi unul cu celălalt. N-am de gînd să mă răzbun... Dacă pentru asta a venit, transmite-i..." „Te-aș ruga totuși, Andrei, să-i dai această posibilitate. Îmi faci o favoare. Știu, îți cer mult..." N-avea nici un interes să se strice cu Sitaru. În fond, Aurel îl ajutase, îi făcuse un bine. Un bine care, iată, putea să aibă urmări cît se poate de neplăcute pentru nașul său, și Andrei păși în direcția colțului cu Lizeanu. Gonțea îl salută înclinîndu-se. „Domnule Jinga, începu el, ce-am făcut eu este nescuzabil, de neiertat. Dar nu sînt singurul vinovat. Am găsit ceasul după două zile în spatele noptierei. Căzuse acolo. Eu avusesem însă certitudinea că-l uitasem pe cristalul de la oglinda chiuvetei. Momentul îmi era foarte bine întipărit : fusesem invitați la niște prieteni, venisem tîrziu... Dar n-are nici un rost... Șeful Siguranței mi-a cerut să nu retrag reclamația din motive pe care le știți. Simt o enormă părere de rău..." „Sînt în timpul serviciului..." spuse Andrei, îl strînse de braț pe Aurel în semn de la revedere și plecă.

Nu trecu o jumătate de oră și veni șoferul președintelui să-i spună că-l cheamă tovarășul Vasiliu, l-a trimis să-l aducă la centrală. Tulburase apele. Șoferul încercă să-l descoase, portarul îi aruncă o privire încruntată, secretara, o fîșneață, cu buze mari, cărnoase, și le pusese bot cînd îl văzu și, deschizînd o ușă dublă, capitonată cu pluș roșu, de-ai fi zis că cine știe ce treburi de stat erau puse la cale în spatele ei, se grăbi să anunțe că a venit. Cabinetul era pe măsura ușii. Cu draperii grele din pluș, în pluș roșu erau îmbrăcate și fotoliile ; masa de consiliu, scaunele, biroul imens al președintelui, biblioteca, în care se afla probabil tot ce se editase în România din operele clasicilor marxism-leninismului, arătau că Vasiliu se afla în bune relații cu omologul său de la „Arta lemnului" sau cum i-o fi spunînd acelei cooperative, se ajutau, se vede, reciproc. Era un om la vreo 45 de ani, cu o față prosperă, dar cu părul vîlvoi, ce salva aparențele ; neglijența cu care era îmbrăcat asta ar fi vrut să semnifice și ea — o ținută muncitorească. Arăta absorbit de lectura unei hîrtii așezate deasupra unei mape de piele în fața căreia se găsea o vază

mică de cristal cu o mulţime de creioane de toate culorile, ascuţite frumos o singură dată. Într-un fotoliu stătea, stingheră, tovarăşa Motea, şefa de cadre. „Poftim, tovarăşe, poftim ! se grăbi preşedintele, rupîndu-se parcă cu greu de lectura hîrtiei. Ia loc, te rog, ia loc ! Aşa... Împinse hîrtia în lături. Uite de ce te-am chemat, începu el, lăsîndu-se cu braţele peste birou, adică va avea loc o discuţie mai intimă. Te-am chemat să vedem, să analizăm în spirit critic şi autocritic, aşa cum ne-nvaţă partidu, ce-i între dumneata şi tovarăşu Gonţea." „Autocritic de ce ?" se miră Andrei. „Uite, tovarăşe, este aici şi tovarăşa de la cadrele noastre... Pentru că, aşa cum arată tovarăşu Lenin, cadrele hotărăsc totul ! Şi noi, tovarăşe... sigur... Ai făcut rău, tovarăşe Jinga ! Nu trebuia s-ascunzi partidului c-ai tată ! Chiar dacă a fost nelegitim cu soţia şi nu-i porţi numele lui !" Andrei dăduse o autobiografie sumară, în care scrisese că fusese exclus din partid deoarece se considerase că ar fi ascuns că ar avea tată, lucru neadevărat, şi motivase de ce. „Calm, băiete, calm ! îşi spuse. N-are rost să te pui cu toţi tîmpiţii din lume, problema este să supravieţuieşti !" „Asta-i una, continuă preşedintele. Alta ar fi că ingineru nostru şef e un bandit ! A avut fabrică!... A esplotat !... deveni dîrz Vasiliu, şi îşi însoţi cuvintele cu gesturi energice ale mîinii, al cărei pumn demonstra, prin energia strînsorii, revoltă muncitorească, atitudine revoluţionară de neclintit. Şi-n spiritu luptei de clasă care, aşa cum ne-nvaţă tovarăşu Lenin, se-ascute ceas de ceas şi-n proporţii de masă — amestecă el din nou borcanele — trebuie să-mi spui ce conflict antagonist a fost între voi ! Pentru că sînteţi amîndoi din acelaşi oraş ! Ai lucrat la el, te-a asuprit cu ceva ?" „Nu, tovarăşe preşedinte, mi-a dat chiar şi o primă de cinci sute de lei..." „Şi noi o să-ţi dăm ! îl asigură. Am auzit, eşti un strungar bun... Îţi îndeplineşti sarcinile de plan... Sînteţi unitate fruntaşă... Tovarăşă Motea, noi n-ar trebui oare să-l promovăm pe tovarăşu Jinga ? Să-i dăm o unitate ! Tovarăşu a fost, la urma urmei, activist ! Sigur... Da' o unitate îi putem da ! Are perspective inginereşti..." „Tovarăşe preşedinte, sînt mulţumit acolo unde sînt. N-am aptitudini de şef de unitate, nu mă pricep la scriptologie..." „Just ! Gestiunea nu-i un

lucru ușor ! *Motamot* una peste alta, îmi place cum gîndești ! Bine. Deci, n-a fost nimic antagonist între voi. Doar că l-ai văzut pe bandit în prezidiu. Ne-o însușim, e o lipsă a noastră, nu ne-am orientat ! Să nu-l mai punem în prezidiu, tovarășa Motea ! țipă la ea Vasiliu. Problema e că-i inginer și că-i bun. E bun, fir-ar mama lui de bandit ! Ține planu-n mînă... Și-a fost hoț, a predat fabrica statului, nu s-a lăsat naționalizat de istoricul act. Cînd clasa muncitoare, condusă de partidul ei de avangardă, a pus capăt esploatării omului de către om, a predat-o din patru'șapte, banditu ! A simțit el ce-l așteaptă. Și-a scăpat de naționalizare..." Așa era. Gonțea cedase statului fabrica și dispăruse din oraș. „Iar ingineri nu se găsesc pe toate drumurile... Și ăi care se găsesc strîmbă din nas cînd aud de cooperația meșteșugărească. Pînă o să creștem ingineri de-ai noștri, izvorîți din rîndurile clasei muncitoare, uite, *motamot* una peste alta, cum ești dumneata. Pînă atunci însă trebuie să ne folosim de ei, de cei vechi. Dar vigilența, așa cum spune tovarășu Lenin, trebuie să rămînă trează, liber consimțită, de fier. De fier, tovarășe !" „Tovarășe președinte, nu se mai putu abține Andrei, nu știți cumva ce-a spus tovarășu Lenin despre creșterea peștilor exotici în acvariu ?" „Da' de ce ?" întrebă Vasiliu cam bănuitor. Și Jinga încercă s-o dreagă : „Am niște peștișori din ăștia... A spus cu siguranță ceva, așa cum a spus și despre esperanto, viitoarea limbă internațională, dar ce-a spus, și unde, am uitat." „Bine, tovarășe, asta am vrut să discutăm, îi dădu de înțeles Vasiliu că întrevederea luase sfîrșit. Și cînd ai ceva, vino ! Eu, să știi, primesc pe oricine, îmi aplec urechea la mase. Legătura cu masele..." vru el se vede să se refere din nou la vreun citat, dar se răzgîndi, îi întinse mîna și-i spuse încă o dată : „Bine, tovarășe Jinga".

Îl adusese pe Vlad la București, iar după o lună și ceva, primind bilet prin sindicat, au plecat la Eforie. Fuseseră și în vara trecută la mare, împreună cu Teo, stătuseră două săptămîni la 2 Mai, într-o societate de prieteni ai pictorului... Cînd dăduse ochii cu imensitatea de ape, Vlad

reacționase într-un mod cu totul neașteptat. Merseseră cu el de mînă, Andrei de o parte, Teo de cealaltă, și, în loc să fi fost încercat de un sentiment de teamă, așa cum se întîmplă de obicei la copii, sau măcar de sfială, de surprindere, de nedumerire, Vlad își desprinsese mîinile din ale lor și pornise în fugă spre apă, ca și cînd ar fi fost cuprins de nerăbdare, de parcă marea l-ar fi ispitit cu ceva și el voia să ajungă, să se întîlnească cît mai degrabă cu ea. Alergaseră instinctiv după el. Se oprise la marginea plajei și se uitase nu în depărtare, nu spre linia orizontului, impresionat de vastitatea mării, ci la spuma care o lăsau valurile pe nisip. „Ce-i, Vlăduț ?" îl întrebase, intrigat de această comportare a lui. „Tati, dar vapoarele unde sînt ?" „Aici vrei să vezi tu vapoarele ? Ele plutesc departe, în larg..." „Dar nu-s nici departe !..." Spusese probabil ce gîndise cînd îi arătase marea din tren.

La Eforie toate erau bune, stațiunea, cochetă și intimă, constituia o revelație. Numai că pe ei îi cazaseră departe de plajă, și asta n-ar fi fost încă nimic dacă vila n-ar fi mirosit, nu se știa de ce, a ulei rînced. Un miros puternic, insuportabil, nu era de intrat în casă, hainele prinseseră și ele miros, căci, fiind la parter, nu puteau lăsa geamul deschis la plecare. Coborau pe lîngă „Neon", cum se chema restaurantul acelui complex rezervat activiștilor de partid, traversau strada cu două sensuri de circulație, dar pe care accesul mașinilor era interzis, și ieșeau la faleză. Aici Vlad se oprea, cerceta marea uitîndu-se după vapoare, apoi se întorcea și arunca o privire spre vilele elegante din spate. Îl întrebase cine stă în ele. „Oameni care au o muncă de mare răspundere." „Tu de ce n-ai o muncă de mare răspundere ?"

Erau la sfîrșitul șederii, mai aveau două zile... Nu venea prea multă lume la mare, era destul loc pe plajă, și pe la 10 și ceva se instală alături de ei un grup vesel și gălăgios, care, după pielea albă, era la prima zi de plajă, iar după saltele, destul de rare pe-atunci, halate de baie, prosoape, genți de proveniență străină — dacă n-ar fi vorbit românește, i-ar fi luat drept străini — după costumele

femeilor şi tot felul de dichisuri, făcea parte dintr-o lume situată la vîrf. Remarcă toate acestea — etalarea prosperităţii lor i se păru sfidătoare — şi căută să nu se mai uite într-acolo.

Avuseseră parte de o vreme frumoasă, nu pierduseră o zi de plajă măcar, de o mare caldă, tot să te bălăceşti. Se jucă cu băiatul în apă — începuse să înoate binişor — la ieşire, îl lăsă cu nişte copii care construiau în nisip o cetate, iar el se duse să se întindă la soare. Cînd. se apropie, se văzu fixat de o membră a grupului. Trăsăturile ei i se păreau cunoscute, dar nu insistă cu privirea. Ea însă se ridică şi porni în direcţia lui. Abia atunci o recunoscu: era Irăchiţa, o recunoscuse după ochi.

Se îmbrăţişară... Mai bine zis, Irăchiţa îl îmbrăţişă ca pe un frate cu care nu se întîlnise de mult. „Doamne, Andrei, cît mă bucur ! Mi-am dat seama imediat că eşti tu. Ia să vedem : el o să mă recunoască ?... Ce bărbat frumos te-ai făcut !..." „Tu vorbeşti ? Tu te-ai făcut frumoasă ! Te-am recunoscut cînd ai pornit în direcţia mea. Te-am recunoscut după ochi. Din pricina lor îţi ziceam «Cireşele negre»." „Dar nici tu nu stai mai prejos la capitolul ăsta ! Şi îl privi cercetător : Ai ochi de prerevoluţionar rus." „Ei, cum ? se miră, izbucnind în rîs. Ochi de oltean, nu de rus..." „Nu, nu-s de oltean. Prea visători... Lelia, prietena mea, zicea : «Dracu să-l ia ce gene poate să aibă la ochii ăia ai lui de romantic !» Credea că mă uit... Şi-a zis că eşti un tip bine. Eu pe tipul ăsta îl ştiu, zic, de cînd eram uite atîta. L-a ajutat pe tata să evadeze din închisoare." „Ce vrei să spui ? o întrebă Andrei nedumerit. Că nu eşti fata lui Enciu, am aflat..." „Cum, tu nu ştii încă pe cine ai ajutat să evadeze atunci ?" „De unde să ştiu ? ! Nu mi-a spus nimeni !..." „Dar mama zicea că eşti activist de partid !" „Da. Cine v-a spus ?" „Să stăm jos, îi propuse Irăchiţa, şi se aşeză pe cearşaf. I-a spus unul care a fost la voi prim-secretar. I-am uitat numele." „Cine putea fi ? se întrebă Andrei cu glas tare. Ghiale ?" „Asta demult, eram încă elevă..." „Şi tatăl tău cine-i ?" „Filip Clejan." „Filip Clejan ?" spuse Andrei fără să vrea. Înţelese deodată de ce fusese ţinut departe de acest nume, de ce nu-i spusese nici Ghiale şi nici Dima pe cine scosese el cu camionul

atunci. Îl întrebase pe Ştefan Dima, cînd acesta îi ceruse prima autobiografie amănunţită, pe cine să treacă în chestiunea evadării. „În ilegalitate ştii cum era : din pricina căderilor, se lucra doar cu nume conspirative. Pune Barbu. Asta era numele conspirativ al tovarăşului pe care l-ai evadat. Acţiunea-i cunoscută... în problema asta totu-i clar, ţi se ştiu meritele." „Ce-i, Andrei ?" îl cercetă Irăchiţa, remarcînd tulburarea lui. „Ia spune-mi, ce face mama ?" întrebă, vrînd să afle veşti despre Dora, dar şi cu gîndul de-a o căuta imediat după întoarcerea la Bucureşti, pentru a o ruga să-i înlesnească să fie primit de Clejan ; pe Irăchiţa o vedea în afara unor asemenea treburi, o mondenă, şi atît. „Mama nu-i bine. Stă prost cu inima. Andrei, tu ai păţit ceva !... Unde eşti ? Ce faci ? Unde lucrezi ?" Andrei se gîndi că s-ar putea ca Irăchiţa să fie slăbiciunea lui taică-su şi se hotărî să-i spună jumătate de adevăr. „Am fost exclus din partid. O înscenare..." „Cum aşa ?" îl întrerupse. „Uite, bine. Primul-secretar de atunci, Ştefan Dima..." „Ăla în care a tras fi-su cu pistolul..." „Acela."

Începuse să-i povestească despre acea şedinţă de birou în care fusese propusă promovarea lui Vrabie, dar Lelia veni la ei şi le spuse glumind că a început să se bîrfească pe seama *tête-à-tête*-ului lor şi, într-adevăr, el dă de gîndit. „Şi, Ira, e şi cazul să ne retragem, pentru prima zi e suficient cît am stat." Irăchiţa i-l prezentă pe Andrei, după care o expedie cu un : „Venim imediat", arătîndu-i astfel că ei mai aveau ceva de vorbit. După ce prietena ei se îndepărtă, îi explică ce avusese în vedere prin folosirea pluralului : „Mîncaţi cu noi. E băiatul tău, nu ? Soţia ?... Văd că n-ai verighetă..." „Sînt divorţat." „Cum asta ?" se miră, dar în ochi sclipi o luminiţă de satisfacţie. „Bine... Iar verighetă n-am purtat niciodată ; fosta soţie o considera ca o rămăşiţă mic-burgheză, incompatibilă, nedemnă nu doar pentru nişte activişti de partid, dar în general... Şi chiar a iniţiat o campanie împotriva portului de verighete de către oamenii de tip nou, constructori ai socialismului." „Da' unde ai găsit-o pe nebuna asta ?" „Am primit sarcină să mă-nsor şi m-am însurat. Tu o ai... eşti căsătorită ?" „Credeai c-o să te-aştept ?" spuse pe un ton

iritat, nestăpînit. Ca imediat să glumească : „Nu știi ce zicea mama ? ! Hai, cheamă-l pe băiat ! Ca să nu facem lumea să aștepte. Mîncăm și după aceea stăm de vorbă în liniște.“ „Irăchița, tu ești în grup, mai bine vin mai tîrziu. Am bonuri la cantină...“ „Nici nu vreau să aud ! Hai, strigă-l pe băiat ! îi ceru pe un ton autoritar. Și ca și cum ar fi vrut să prevină orice fel de opoziție și în același timp să-l pună în fața faptului împlinit, se ridică sprijinindu-se de umărul lui, se duse la Vlad, veni cu el de mînă și-l chemă pe Andrei printr-un gest.

Făcu apoi prezentările. Dar nu printr-o formulă generală, Cutare, prietenii mei, ci la un mod oarecum protocolar, luîndu-l pe fiecare la rînd, femeile, după aceea bărbații. Printre numele rostite auzi și unul sonor, fiul chiar semăna cu acel om politic... „Iar acesta este soțul meu, Tutu“, încheie Irăchița. „Arhitect Miroiu“, zise soțul apăsat și îi întinse parcă în silă o mînă moale, indiferentă. Fața, cu trăsături efeminate, avea distincție, accentuată de părul grizonat la tîmple ; bărbia moale trăda însă slăbiciune, iar pentru înălțimea lui, umerii erau prea înguști: îmbrăcat, arăta mult mai bine decît în costumul de baie. Irăchița îi întinse și ea mîna și spuse, luîndu-și soțul în zeflemea : „Medic stomatolog Ira Miroiu, născută Clejan. Ha-ha-ha ! rîse. Acum să vă spun — se adresă tuturor — cine este acest individ ! Avea optsprezece ani cînd a fost condamnat. Iar eu nouă, și-am asistat la proces. Doi : cu ajutorul lui a evadat tata din închisoare. Prindeți și arestați ! Gata, Andrei, ești arestat, nu mai scapi ! Nici tu, nici băiatul ! Copii ! Să facem o poză !“ le propuse cu aceeași exuberanță și îi ceru arhitectului să scoată aparatul din sacoșă. Grupul era format din unsprezece persoane, unii rămaseră în picioare, alții, în general bărbații, se așezară în față, în diferite poziții, așa cum făcuse și Andrei la sugestia Irei. Și ea, trecîndu-și un picior peste umărul lui, îi puse gamba pe piept. „De ce să-mi maschezi tu picioarele ? ! Picioare într-adevăr fără cusur. Și ai să ai ce arăta soției !“ adăugă cu voce excedată, ca și cînd ar fi vrut ca toți să audă că el are soție.

Ocupau două din vilele acelea de pe faleză, una mare, cu un parculeț și o terasă enormă în față, pe care erau

instalate umbrele de soare, şezlonguri, iar cealaltă alături, mai mică. Intrară în prima. La parter se aflau o sufragerie unde mînca întreg grupul şi un apartament de două camere — salonaş şi dormitor — în care stăteau soţii Miroiu. În timp ce Ira îi cerea unei femei să pună prosoape curate la baie, au musafiri, or să facă un duş, arhitectul se duse să aducă bere de la frigider. Şi pe terasă, şi în vilă, Vlad exclamase : „Vai, ce frumos e aici !" Andrei nu putuse să-i zică nimic, pentru că băiatul mersese cu Ira de mînă ; rămînînd însă pentru cîteva minute singuri, îl certă şi-i spuse să stea tăcut şi cuminte. cînd vorbesc cei mari copiii trebuie să rămînă tăcuţi.

Se conformă, dar pe la mijlocul mesei, într-o pauză a conversaţiei, se adresă Irei, care îl luase lîngă ea, o întrebă referindu-se la cele două chelneriţe : „De ce poartă mănuşi albe pe mîini ?" „Aşa e mai şic. Se zice : «La mănuşi şi la cleşte»." Arhitectul ţinuse să precizeze : „Dar mai ales ca să nu ne dea microbii lor de pe mîini". „Mănuşile n-au microbi ?" întrebă Vlad. „Ba au cîţi vrei !" îi răspunse cel cu nume sonor şi i se adresă rîzînd lui Miroiu : „Fii sigur, Tutule, că le spală laolaltă cu ciorapii !

La terminarea mesei, îl culcară pe Vlad pe canapeaua din salonaş, apoi Andrei şi cu Ira luară două şezlonguri de pe terasă şi se instalară la umbră, în părculeţ. Cînd Andrei sfîrşi de povestit, Ira spuse că este „de groază", expresie pe care o mai folosise din cînd în cînd. „Este de-a dreptul incredibil ! Dar de ce nu ne-ai căutat. omule ?" „Unde ? Şi cum ?... Teo mi-a sugerat şi el : «O fi ajuns ceva mare în partid... „Barbu"... ăla al tău...» Mă gîndisem şi eu..." „Să fi plecat la Bucureşti îndată după excludere !" „Probabil că asta le-a fost teamă şi lor... De-aia au şi acţionat imediat. Aşa cel puţin cred. Ţi-am spus, intenţionam să vin la Bucureşti cu acel memoriu..." „Nu rezolvai nimic. Pe noi trebuia să ne fi căutat ! Pe mama !" „V-am căutat cînd am venit să dau examen la facultate... Fiindu-mi dor să vă văd... să vorbim despre Enciu... Căutîndu-l pe Cană în cartea de telefon, m-am uitat şi la Enciu. Mulţi, dar nici unul Dora, nici unul Dorina sau Dumitra, cum am zis că poate o cheamă pe maică-ta. Am întrebat la 03. Nu figurează. Nu se poate, zic. Îi spusesem că nu ştiu strada, că

sînt din provincie, o rugasem frumos să mă ajute. „Poate este la «nu se informează». Intenţionam să fac şi altceva : să mă înarmez cu fise şi să sun la toţi Enciu cu nume feminine, să spun : «Cu Dora Enciu, vă rog»...“ „Ai fi găsit-o la Elena... Aşa o cheamă pe mama, Elena. Cînd a fost mică, i-au zis Dora şi aşa a rămas.“ „Poftim !... Am renunţat la tentativa asta, gîndindu-mă că se recăsătorise...“ „Nu, nu s-a recăsătorit. Şi păcat. Ştii bine, era o femeie frumoasă... Nu l-a putut uita pe Gicuţ al ei. O să-ţi spună, o să-ţi povestească... Ai să vezi cît o să se bucure cînd o să te vadă !... Uite, Andrei... nu eu sînt aceea care trebuie să intervină la tata, ci ea ! Şi nu-i vorba de-o intervenţie... E ca şi cum mama ar fi fost «legătura ta superioară». A avut de îndeplinit o sarcină de partid... O sarcină de partid ai îndeplinit şi tu ! Nici ea nu era pe atunci membră a partidului...“ „Dar ce face acum !“ „E pensionată medical. Ţi-am spus, stă prost cu inima... A lucrat tot timpul la U.F.D.R.“

Vlad veni la ei. Veni împreună cu Radu, fiul celui cu nume sonor, cam de aceeaşi vîrstă cu el, îmbrăcat în *cowboy* — pălărie cu boruri mari, jachetă cu franjuri, în piept o insignă de şerif, cizmuliţa cu toc înalt şi pinteni, curea bătută în ţinte, lăsată pe şolduri, cu două pistoale atîrnînd în tocuri... Coborau scările terasei arhitectul, mama lui Dan şi Lelia, prietena cea mai bună a Irei, medic stomatolog şi ea. Andrei se ridică, era momentul cel mai potrivit să se despartă de ei. Se simţea stingher în acea societate, ca o rudă săracă. Ira se împotrivi. „Nu se poate ! Diseară mergem să dansăm undeva...“ „Dar eu trebuie să-mi fac bagajele, pentru că la cinci dimineaţa am tren ! Asta-i ultima zi !“ „Cum ultima zi, tati, cînd mai avem şi mîine de stat ? !“ îl dădu de gol băiatul. „Te rog să mă înţelegi, Ira !...“ o rugă. „Nici nu vreau s-aud !“ Rămase.

Sosi pe la unsprezece în Bucureşti, iar la prînz o sună pe Dora. Ira îi telefonase de la Eforie. „Vino imediat ! Aş vrea să-ţi văd băiatul, dar vino fără el, ca să putem sta de vorbă în linişte. Am gătit... am făcut ce-i plăcea şi lui nen-tu Enciu să mănînce. Am şi chisăliţă să-ţi dau, că voi eraţi în gusturi...“ şi izbucni în plîns. Îi spuse apoi să se urce în 31, să coboare la „Fabrica de spirt“ şi s-o ia spre

sala Florească ; iar în spatele sălii e strada. Şi Andrei se gîndi din nou, aşa cum se gîndise după întîlnirea cu Ira, că Dora, cu toate că ştiuse despre el că-i activist de partid şi avusese cum să-l caute, nu-i dăduse nici un semn. Luată de viaţă, de treburile zilnice, îl uitase. Dar, iată, nu de tot.

Se ţinea bine, nu-i dădeai 50 de ani, pentru că în jur de 50 de ani ar fi trebuit ea să aibă. „Ce fel de bolnavă eşti dumneata, că văd... ce văd e dimpotrivă !..." „Sînt, Andrei, fir-ar să fie ! Nu arăt, da' sînt. Oboseam repede, gîfîiam. Şi eu, vorba aia, nu ţigară... cum e acuma moda, toate puf, puf, că de, dacă am devenit cucoane, faţă de lume cum să te-arăţi cucoană dacă nu şi prin puf, puf ? Şi ce ne mai place cînd ni se zice «doamnă» !... Mă duc la policlinica aia a noastră, cu doctori cu dosare bune... Nu prea avusesem treabă cu ei. Mă ascultă ăla la inimă... Mă suceşte, iar mă ascultă... Văd eu că ceva nu-i în regulă, că nu-i place lui ceva... Zice la urmă : «Tovarăşă Enciu, dumneavoastră aveţi o stenoză mitrală». «Mă, zic, ăsta mă ascultă la inimă, nu se uită în altă parte... Nu-i ginecolog !» spuse Dora rîzînd. Şi-a zis că ori am făcut-o de la o infecţie în gît, de la amigdale, aşa cum fac copiii, da', uite, pot s-o păţească şi oamenii mari, şi-i adevărat, amigdalele mă supără mereu, ori e din naştere, congenitală, în termenii lor. O am, să-mi fie de bine, nu mă sperii eu dintr-atîta. Iar cînd e să te duci, pac ! te-ai dus, nu te chinui, nu boleşti."

În timp ce mîncară, vorbiră de una, de alta, mai mult despre Enciu, despre gusturile lui, şi Dora începu să-i povestească cum fusese cu ei : „Cînd îl închiseră pe Clejan, la nici doi ani după ce ne luaserăm, abia o născusem pe Chiţa. Am intrat la o croitoreasă. Nu era de mine împungălitul cu acul. Un văr după o soră de-a mamei, cu aproape două pogoane de grădină, mă tocmi, ca om de încredere, să-i desfac zarzavaturile în piaţă, şi luă fetiţa la el. Veta, nevastă-sa, îi născuse un băiat, cu o lună mai mic decît Chiţa, mai avea unul de doi ani şi ceva, or să crească toţi trei, asta era treaba Vetei, să-i crească. Să-i crească şi să facă de mîncare la oameni. Că era de muncă la grădină, nu glumă ! Interesu lui era interes, da' eu şi pe-al meu îl ştiam. Altfel cum ? ! La procentul pe care mi-l dădea

se adăuga ce puteam scoate peste preţul pe care-l fixa. Iar marfa fiind proaspătă, de mine curăţată, stropită, făţuită, se adăuga. Stăteam de dimineaţă pînă seara şi n-aveam alt gînd decît să strîng ban pe ban şi să-mi deschid o dugheană. Vara nu era nimic, da' iarna... Înţelegi şi singur ce înseamnă să stai toată ziulica în frig. Pentru că eu mă înţelesesem şi cu unu de la fisc, Mihai Andon, inspector, care-şi cumpărase livadă... Tot stăteam cu morcovi, cu albitură... Iar la albitură ce să cîştigi ? ! Şi-ntr-o zi, după trei ani şi ceva, m-am pomenit cu unu din partea lui Clejan. Cu nen-tu Enciu. Mă căutase întîi acasă, să-mi spună că bărbatu-miu îmi trimite vorbă să lichidez prăvălia — închiriasem dugheana pe care o ştii, o închiriasem în primăvară — s-o lichidez şi să mă mut cu fetiţa la Bucureşti, acolo o să se stabilească după eliberare. Adică după vreo patru luni, cît mai avea de făcut. Să caut din timp casă şi să fac ce-i de făcut. Nerăspunzîndu-i nimeni la uşă, a întrebat o vecină şi aia i-a spus că în piaţă, acolo mă poate găsi, sau după opt seara acasă. N-a intrat, a aşteptat afară, să rămîn singură, şi trăgea cu ochiul la geam. Văzîndu-mă trupeşă... Na, că mă ştii cum am fost ! Văzîndu-mă zîmbăreaţă... Cum să-ţi vinzi marfa dacă nu-i zîmbeşti clientului ? ! Îi faci un compliment... Şi l-a căinat pe Clejan ; îl cunoscuse în puşcărie. «Asta-i ibovnică de luat, nu s-o iei de nevastă !» Auzi ce-a gîndit, Dumnezeu să-l ierte, nen-tu Enciu despre mine ! A pîndit momentu, a intrat şi mi-a zis ce-i ceruse Clejan. «Nici nu mă gîndesc ! Cum o să fac eu o prostie ca asta ?!» Şi chiar, cum era să desfac o prăvălie muncită ?! Muncită cu mîinile şi cu oasele mele ?! Să se ducă unde-o şti, nu mă priveşte ! Nu mă priveşte el nici aşa, cu ce i-a intrat lui în cap, că dacă ştiam, nu-mi trebuia ! Mie îmi trebuie bărbat în casă, nu puşcăriaş... În prăvălie a intrat o doamnă, şi Gică a dat să plece. M-am gîndit să-i dau nişte bani, şi i-am zis să mai stea. Era slab şi prăpădit... o piele pe băţ. O piele pe băţ, da' de uitat se uita !... Mă mînca. «Ce te uiţi aşa ?» l-am luat după ce-a plecat doamna. Uite-aşa l-am luat, nu ştiu nici eu ce mi-a venit, că doar nu era primul care se uita la mine aşa ! Şi mi-a părut rău: e hămesit, săracul de el. L-am înţeles. S-a ruşinat : «Cer iertare dacă aşa m-am uitat». «Tot politic ?» l-am în-

trebat. «Nu, pentru un accident, m-a mințit. Sînt mecanic auto.» «Uite, zic, niște bani de țigări.» Și i-am dat un pol. A trecut după vreo trei săptămîni să mi-l dea înapoi. Se împlinise, pusese carne pe el... Dar eu, și așa slab cum fusese, mă gîndisem la el. Nu știu cum, da' mă gîndisem. Îmi fugise gîndul la el. Clejan e înalt... De aia-l luasem, că era frumos. În rest, însă, tăcut și închis, mai tîrziu i-am cunoscut firea. Nen-tu Enciu mai trecuse pe la prăvălie, dar nu îndrăznise să intre. «Am venit, zice, să-ți înapoiez datoria.» Închideam. Știuse el cînd să vină !... Și-am plecat împreună. «Dumneata, mă ia el, nu mai cunoști ce-i aia odihna ?» «Și ce să fac eu cu ea dac-o cunosc ?...» «N-ai vrea să mergem amîndoi la un film ? Am luat două bilete.» M-am uitat la el și el s-a uitat cu ochii ăia ai lui la mine. Și aia a fost. Am mers la film, duminica după-masă ne-am dus în parc și-am mîncat o friptură la debarcader... Seara, cînd să ne-ntoarcem, m-a sărutat pe-o bancă. Eu, după Enciu alt bărbat n-am cunoscut. Nu mi-a trebuit. Adică mi-a trebuit, da' n-am vrut. N-am vrut, și pace ! Așa l-am iubit eu pe nen-tu Enciu. Doamne, ce om !... N-am divorțat, am așteptat să iasă Clejan. Așa a zis Gicu să facem — să-l așteptăm. A venit pe la zece la prăvălie. De ce n-am lichidat ? «N-am lichidat și nu lichidez !» Și l-am trimis acasă, vin și eu și vorbim. Cum mă înțelesesem cu Gicu, am trecut pe la Broteanu, l-am luat și ne-am dus împreună acasă. Clejan a priceput de cum am intrat. Stătea la masă și scria o scrisoare. „Dacă așa stau lucrurile, am plecat." Atîta a zis. A strîns hîrtia, și-a pus cămașa, a luat haina... Cînd să iasă, s-a întors spre Gicu : «Ai fi bun în Spania de luat». Cuvintele astea mi s-au înfipt ca un ghimpe în inimă. Și cu toate că nen-tu Enciu mă asigura că nici el nu înțelesese ce vrusese Clejan să spună, ce avusese în vedere cu Spania aia a lui, eu, cînd Gicu întîrzia mai mult de o oră, să zicem, la cuvintele lui Clejan mă gîndeam. Și tremuram, presimțindu-l comunist. Îl întrebam, dar el nu și nu. Cînd te-a trimis atunci să-mi spui c-o să întîrzie pentru o lucrare urgentă, el la o întrunire de-a lor trebuia să se ducă. A venit plin de vin pe cămașă... Întrunirea urma să se țină în atelierul unui tîmplar — casa lor conspirativă la ăla era — cînd s-a apropiat, a recunoscut un agent de la Siguranță. Îi știa

pe toţi la faţă, comisari şi agenţi... Erau nouă cu toţii. Puţini faţă de cîţi sînt acu. Ce-i dăduse prin minte? Asta-i dăduse prin minte — să-i ştie, ca să se poată păzi. La Turnu-Severin aşa căzuse şi făcuse apoi puşcărie. Dimineaţa, înainte de începerea serviciului, lîngă poarta Chesturii se aduna lume. Care chemaţi pentru cercetări, care cu treabă la circulaţie, care pentru autorizaţii de comerţ ambulant... Cui îi dădea drumul gardianul înăuntru şi-l saluta, însemna că-i de-al casei. Ai văzut, mulţi din comisari purtau uniformă, unii veneau însă civili. Din ăştia, nouă la număr se îndreptau spre corpul cel mic de clădire în care se afla Siguranţa. Adică, ce-ţi spun eu ţie, că ştii ! Se amestecase cîteva dimineţi printre lumea strînsă la poartă.. Aşa-l recunoscuse el pe agent. Asta îi dădu de bănuit... Şi-o luă pe prima stradă la dreapta, stradă care ar fi venit în spatele atelierului. Într-o curte văzu un comisar, şi tot de la Siguranţă, stînd de vorbă cu-ai casei. Clar — înconjuraseră atelierul. La colţ era o cîrciumă. Intră în ea prefăcîndu-se beat, ceru o sticlă de vin roşu, o puse la gură şi, gîlgîind, lăsă vinul să se prelingă pe barbă, apoi pe cămaşă. Sticla îi dădu ideea cum să-i prevină pe cei care trebuiau să vină în urmă-i. Ca să nu bată la ochi, urmau să sosească din zece în zece minute, or, Gicu n-avea cum să ştie al cîtelea e. Putea să fi fost programat printre ultimii, dar şi printre primii !... Trădase cineva, altfel cum aflase Siguranţa ? ! Dar dacă, aflînd de întrunire, aflînd casa, aflaseră şi semnalul ? Ieşi din cîrciumă, ţinînd sticla îmbrăţişată la piept, şi o porni spre atelier. Ştia bine : în cazul în care Siguranţa aflase şi semnalul, cădea plocon în mîinile ei. Îşi dădu curaj cu vinul din sticlă. Semnalul era o cutie de conserve pusă într-o şipcă a gardului. Se opri în dreptul ei împleticindu-se, urină pe gard, apoi, ca şi cum ar fi dat atunci cu ochii de cutie, o luă din vîrful şipcii. Cutia o ţinea într-o mînă, sticla în alta. Turnă vin în ea, bău şi plecă mai departe. Din deal venea la întrunire Dima Ştefan. Îl ştii, a fost la voi prim-secretar, a tras fecioru-su cu pistolul în el... cunoşti cazu..." „Dacă trăgea cu opt luni înainte, scăpam. Nu eram azi exclus din partid... trecut prin puşcărie şi-acu !" „El ?... Ăsta ?... Dima Ştefan ?... Ooo ! Gicule,

unde eşti tu, Doamne, s-o auzi şi pe asta ? ! ! Cum, Andrei, cum ?" „Lasă... povesteşte !... Deci asta a fost ziua unuia la care, cică, se ducea, să nu-ţi faci matale griji dacă întîrzie ? Şi ?" „Şi s-a oprit înainte de a se încrucişa cu Dima. A turnat vin în cutie, ca ăla, fir-ar el al dracu' cu sufletul lui ! s-o vadă, i-a făcut semn cu ochiu şi-a plecat mai departe. S-a dus la unu, Ion Pisică, şoferul prefectului, a stat ce-a stat şi-a venit noaptea acasă. Îl ştii, nu bea... adică, bea şi el ca omu, dar de-mbătat, niciodată ! Sau să-njure... să spună vreo vorbă urîtă... El cu vorbele lui... Cînd l-am văzut cum arăta, nu mi-a venit a crede că-i el. «Se poate, măi Gicule ? !...» am dat să-l cert. Da' el cască gura şi-mi zise să bag mîna în ea. «De ce s-o bag, ce, eşti trăsnit ? !» «Să mă întorci pe dos. Ţi-o trebui nişte negreală, poate ai ceva de vopsit.» Aşa era el." „Da' cum a ajuns la comunişti ? Cum a devenit comunist ?" „De la ţigări. De la ţigări i s-a tras. Ştii bine, îi plăceau ţigările bune... «Regale R.M.S.» fuma. Luat militar, îşi făcuse o rezervă în cufăr şi din cînd în cînd îşi îndulcea viaţa cu cîte-o ţigară din asta. Sergentu l-a văzut de cîteva ori — miroseau şi frumos — şi a început să-i ceară ţigări. «Din alea bunele.» Gicu îi dădea, n-avea ce să facă. Într-o dimineaţă... «Enciu ! fuga marş c-o ţigară la mine !» Pînă atunci venea sergentu la el. «Nu poftiţi ?» Erau în dormitor, se-mbrăcau. «Mă, tu nu ştii ce-i ăla un ordin ?» «Ştiu, dom' sergent, cum să nu ştiu ? ! Da' n-am cunoştinţă că după regulament soldaţii trebuie să dea sergentului ţigări». Sergentul n-a mai zis nimic, însă la instrucţie i-a căutat nod în papură. L-a pus să sară broasca cu arma, şi cînd Gicu n-a mai rezistat, a făcut culcări cu el pînă ce nen-tu Enciu a rămas lat. După-masă, la lecţiile de învăţare şi curăţirea armei, i-a făcut observaţii, ca seara, la prezentarea efectelor, să se agaţe iar de el. Gicu ieşise afară, bătuse hainele de zid, le scuturase, le împachetase, un soldat i le pusese pe braţe şi el se aşezase în rînd, aşteptînd să le prezinte inspecţiei. Un soldat lovea cu o curea peste pachetul de haine, iar sergentul se uita în zare să vadă dacă se ridică sau nu praf din ele. Cînd veni rîndul lui Gicu, sergentul pufăi şi se făcu a se şterge pe faţă de praf. «Lăsă hainele şi întinde palma !» îi ordonă. Şi luă

cureaua de la soldat. Îi dădu peste palmă și-i ceru s-o întindă pe cealaltă. Două curele la palmă erau pentru praf. Sergentul îi dădu șase. N-a spus nimic. Își așeză hainele pe cufăr la capătul patului, așa cum prevedea regulamentul, și se băgă sub pătură, așteptînd inspecția la efecte. Sergentul coborî în front, pe intervalul dintre paturi, cîțiva soldați și-i găsi și lui Gicu un cusur la efecte. «Ei, mă, ce să fac eu cu voi, mă ?» Trecu pe la fiecare și-l întrebă ce să facă cu el. Spuseră, luîndu-se după primul, că să-i ierte. Și ajunse la Gicu. «Tu n-ai iertare, mă, c-ale tale le-am găsit ăl mai rînjite. Și-au fost și pline de praf !» Îl opri pe interval. Apoi începu să se plimbe, cu mîinile la spate, pe culoar, prefăcîndu-se a gîndi ce pedeapsă să-i dea. Da' pedeapsa era știută de el. «Atențiune ! răcni sergentu deodată. Un ac la mine fugaaa, marș !» Măi, ce i-o fi trebuind ăstuia acu ? se miră Gicu. Întreg dormitoru se miră și se-ntrebă ce-i putuse oare să-i dea sergentului de la plutonu unu prin cap. Alese un ac, cel mai mic ; întinzîndu-i-l lui nen-tu Enciu, îi ordonă : «Treci la perete și măsoară de cîte ori intră acu ăsta în dormitor». Gicu îl privi nedumerit. «N-ai înțeles, mă ?» «Să trăiți, n-am înțeles.» «Lasă, că înțelegi tu acu ! Hai !» îl chemă. Îl duse la capătul dormitorului, îi ceru să așeze acul pe pardoseala de ciment, perpendicular pe perete, și-i ordonă să înceapă cu măsuratul. «Numără cu glas tare !» îi ordonă. Cimentul era lustruit ca oglinda, dat cu bradolină în fiecare dimineață... «Nu pe mutatulea, mă ! Pe răsturnatelea ! Ia-o de la început !» Acul luneca, îi intra sub unghii... Și nu uita că primise șase curele la palmă ! Curele apăsate, nu... Genunchii îi amorțeau de durere... Bătaia bătăii de joc! Da' Gicu măsura și număra cu glas tare, păzit de sergent. Trecuse ca o jumătate de oră și el nu măsurase un metru. Iar dormitoru avea vreo douăzeci, nu mai puțin. Sergentu se plictisi, îi spuse să continue număratul în gînd, ca să poată ceilalți dormi, și se duse să se culce. Mai întîi însă îi ordonă plantonului să-l scoale dacă Gicu se oprește din numărat ori nu măsoară pe ridicatelea ; consemnul ăsta să-l transmită plantoanelor schimbu doi și trei. Soldații țin între ei, după ce sergentul adormi, Gicu nu mai ridică acul de capete, doar îl muta împingîndu-l. Îl muta

tîrîndu-se pe fund după ac. Pe părţile moi ale fundului. Şi numai în izmene. Somnul îi îngreuna capul, că ziua nu fusese uşoară... Sărise broasca, făcuse culcări — îţi spusei — pînă căzuse lat... Aţipea — plantonul îl trezea, mişcîndu-l cu talpa bocancului. Măsura, iar aţipea... Plantonul din schimbul trei, cu ochii pe sergent, îl lăsă să doarmă o oră. Termină cu puţin înainte de-a suna deşteptarea. «Raportez, să trăiţi, că de-o mie şi-atîtea de ori !» îi raportă el sergentului sculat de planton. «Nu se poate ! Numai de-atîtea ? Ai tras chiulu la măsurat !...» «Raportez că de-o mie şi-atîtea de ori !» îi spuse Gicu iar cifra. Dată din burtă, că tot aţipind, pierduse şirul numărătorii. Dar cam pe-acolo trebuia să fie, zicea. «Spui, da' cin' te crede ? ! Eu nu te cred. Şi dacă nu te cred eu...» rîse sergentul cu batjocură. «Controlaţi, să trăiţi !» Sergentul îl plesni peste faţă. A doua oară însă nu mai apucă să dea — Gicu îl izbi cu capul în piept... Asta nu putea suferi nen-tu Enciu : nedreptatea. Nu ştiu cum i-ar fi lui acu... Cîţi ilegalişti n-au fost daţi deoparte ? ! Pentru tot felul de pricini. Şi-au apărut unii, cică ilegalişti, şi ei... Numai la policlinica aia a noastră cîţi am văzut eu că vin !... Cică au suferit... Circulă chiar o vorbă printre ai noştri : «Puţini am fost, mulţi am rămas». Eu n-am pretenţii... Am făcut ce-am făcut pentru că mi-a cerut nen-tu Enciu... De dragul lui am făcut. Cînd cu prostia aia a mea... Plantonul i-a sărit în spate, să-l apere pe sergent. Declarat arestat, fu dus sub escortă la ofiţeru de serviciu. Nici nu vru să-l asculte. Pleosc ! Pleosc ! cîteva palme şi-l băgă la arest. La carceră. E adevărat, Gicu îi dăduse una peste beregată sergentului... Scos la raport, povesti cum se întîmplase, începînd cu ţigara... Da' soldaţii ţinură cu sergentu — că aşa-i românul nostru, să-i fie bine doar lui — şi după trei zile îl înaintară la Tribunalul militar. Îi dădură doi ani. Iar în închisoare se făcu comunist. Îl cunoscu pe unu Ilie Diaconu din Turnu-Severin, şi acela mecanic auto... La Turnu-Severin a fost activitate ilegală, nu glumă !... Diaconu îl avea pe taică-su caloriferist la spital... Îţi povestesc eu... Am aflat abia cînd l-ai trimis pe prietenul tău să-mi spună, să mă prevină că Siguranţa îl bănuieşte în chestiunea carcase-

lor. Şi mi-am pierdut minţile. Primul gînd mi-a fost să mă reped la fabrică şi să-i spun să fugă. Da' unde să fugă ? Unde să se ascundă ? Şi la cine ? Unde-o fugi, o să-l prindă. Mai bine lichidez prăvălia şi plecăm din oraş. Şi dacă pun mîna pe el pîn-atunci ? Să fugă el... Să ia şi fetiţa... Iar eu între timp lichidez prăvălia. De ce-a fugit ? o să-ntrebe. Şi-o să-i dea semnalmentele. Eu de ce-am lichidat prăvălia ? Şi-o să dea şi semnalmentele mele. Oriunde ne-om duce, pînă la urmă tot o să dea peste noi ! Şi-o să fie şi prăvălia pierdută. Prăvălia muncită din greu ! Prăvălie cu vad ! Vad muncit, nu luat pe de-a gata ! Aşa cum l-ar lua ăla de-o cumpăra prăvălia. Şi mi-am adus aminte că Bratu, comisarul ăla cu nasul mare, îmi era client. Iarna mai ales. Venea după mere. Aşa auzisem, că-i şeful Siguranţei. Să-i ţin calea sau cum ? Şi fără să mă mai gîndesc la nimic altceva, am dat fuga acasă, am luat cinşpe mii din banii strînşi pentru casă şi m-am dus la Chestură. Să-l aştept ca să iasă. L-am aşteptat cîteva ceasuri. Şi cu frica să nu mă ia gardianul la ochi, şi cu frica să nu-l scap pe Bratu. Cînd a apărut, l-am lăsat să se depărteze puţin şi abia atunci... «N-aţi mai dat pe la mine, domn' şef ! Şi marfă ca a mea, ştiţi bine, n-au mulţi !...» Şi i-am spus c-am primit nişte ciuperci, o frumuseţe, vreau să-l servesc. Le-am pus deoparte pentru domn' avocat Lăsculeanu — şi aşa şi era — îl rog să treacă, îl aştept. Şi-am plecat iute înainte, ştiind că-i în drumul lui piaţa. Dacă te prindea că închizi prăvălia în orele cînd trebuia să fie deschisă, te ardea c-o amendă de te usca la ficaţi. Nu cum e acu, închid pentru orice fleac. Şi nu erau prăvăliile statului, nu pierdea statu nimic !... Pentru client, pentru dreptu clientului. Am lăsat pe uşă tăbliţa cu «Închis», am ales la repezeală ciupercile cele mai frumoase, iar cînd să le pun în pungă, a venit Bratu. Două pungi erau pentru ciuperci, una cu banii. Peste care urma să pun alte ciuperci după ce m-oi înţelege cu el. Auzisem că ăi de la Siguranţă fac foamea faţă de cei de la judiciar, de la moravuri... de la circumscripţii, n-o să lase el să-i scape o sumă ca asta ! Mai ales că se purta elegant. «Ia uitaţi-vă, dom' şef ! zic. *A la grecque* sau cu smîntînă... Ştie doamna cum să le facă, n-am nici o grijă !...» «Da' cum le dai chilu ?» «Păi dum-

neavoastră doar n-o să vă iau bani !... Ciuperci... ce mare lucru ? !» Am umplut o pungă, cînd am început să pun și-n cealaltă, am pornit vorba : «Acu, nu pentru asta, zic, da' cum tot v-am întîlnit și cum sîntem singuri, aș vrea să vă-ntreb... Ia, o prostie muierească... Așa-s femeile, le știți, zic, se sperie de orice.» Și m-am oprit. «Spune ! Spune ! Dacă pot, te ajut cu plăcere.» «Eu nu știu... o fi și-o prostie... zic. Mi-a adus unu vorbă că un domn comisar de-al dumneavoastră s-ar interesa de bărbatu-miu. De ce să se intereseze ? Să-l lase în pace ! Eu recunosc, nu vreau degeaba !» «Da' cine-i bărbatu-tu ? Cum îl cheamă ?» «Enciu. Gheorghe Enciu», am spus codindu-mă, de teamă c-am greșit și îl bag pe Gicu în cine știe ce și intru și eu. Zice : «Gheorghe Enciu de la Gonțea ?» «Da, zic, acolo lucrează.» «Cam știu eu, zice, cine ți-a trimis ție vorbă...» «Domn' șef, zic, sîntem numai noi, n-are cine să ne știe... Aveți în punga asta cinșpe mii, purtați-i dumneavoastră de grijă să nu i se întîmple vreodată ceva. Și n-or fi numai „ciupercile" astea...» «C-o singură condiție, zice făcînd ochii mici, să plece imediat de la Gonțea !» «Bine, zic, o să plece.» «Și încă ceva : să se lase de prostii ! E război !...» a mai zis, prevenindu-mă. Cînd a venit nen-tu Enciu acasă, i-am zis. Întîi, m-am gîndit să nu-i spun... Da' cum să nu-i spun ? ! I-am povestit cum mi-ai trimis vorbă... I-am zis tot. Am știut c-o să mă bată... După cum mă asculta, fără să scoată o vorbă. Era amuțit, Dumnezeu să-l ierte. «Bine, Dora, la mine de ce n-ai venit ? De ce, Dora ? De ce ?» Și, jap ! m-a plesnit. Prima palmă. Prima dată cînd a dat el în mine. Atunci. Dar de-atunci n-a mai dat. A vrut să mai dea, da' n-a mai dat. «De ce n-ai venit la mine întîi ? Te repezeai pîn' la mine, ce mare lucru era ? ! În loc să te duci acasă, veneai la mine. Ne sfătuiam...» Ș-avea dreptate : așa trebuia să fi făcut. Da' eu îmi pierdusem mințile. «Ce-mi rămîne acu de făcut ?» s-a întrebat. Întîi pe el, și-apoi m-a întrebat și pe mine. «Ce ? Ce-mi rămîne ? Spune !» «Gicule, eu am vrut...» «Ce-ai vrut ? Să mă scapi ?» «Da, asta am vrut.» «Și m-ai prefăcut într-un om mort între vii ! Te omor ! Și a vrut iar să dea, dar mîna a rămas în aer. Asta sînt eu de-acu înainte : un om mort între vii.»

S-a frămîntat toată noaptea... A zis că pleacă, se stabilește în alt oraș... Și spre dimineață... Și spre dimineață m-a trimis acasă la Onofrei, care era legătura lui superioară, să-i spun lui Onofrei ce-am făcut, să-i povestesc tot. Dar nu hotăra Onofrei. Hotăra Dima. Iar Dima a hotărît ca Gicu să se roage de Broteanu ca să-l ia înapoi. Și nu l-au mai folosit. Decît atunci, înainte de 23 August, pentru cablul acela, cînd i-au împușcat și pe el și pe Onofrei nemții. În schimb, m-au folosit pe mine. Una, că aveam acoperire cu Bratu... Doi, că prăvălia-i prăvălie, intri și cumperi... Așa că tot ce venea din afară prin mine venea. Îi spuneam lui Gicu, iar el — lui Onofrei. Așa cum a venit și sarcina de-a încerca să-l scoatem pe Clejan. Se temeau c-o să-i împuște nemții în pușcării. Se pregătea actu... L-a așteptat Dima pe dealul Brabeților... „Mie mi-ai spus că Enciu..." „Ți-am spus, că știam cît ții la el. «Nu există, zicea, Andrei îl scoate precis !» Da' Dima n-a uitat. N-a uitat de povestea cu Bratu, cu toate că le-a folosit pînă la urmă, le-a servit prăvălia, și n-a uitat în special că m-am încurcat, cum zicea, cu Enciu — lui Gicu îi dăduseră o sancțiune pe chestia asta — și cînd a avut de hotărît dacă să-mi dea sau nu pensie de fiapistă, m-a chemat..." „Cine ?" „Dima." „Păi unde-i el acu ?" „Șef de sector la Cece."

Dora vorbise cu Clejan, și acesta îi spusese că-l așteaptă pe Jinga duminică la vila lui de la Snagov. Nu se așteptase la o asemenea promptitudine : îl putea chema, în cel mai fericit caz, luni sau în cursul săptămînii, dar iată că nu, Clejan îl chemase duminica, în timpul său liber. De bucurie, Teo vru să meargă și el, se oferi să vorbească cu un prieten, arhitectul Marius Beraru — fusese cu ei la 2 Mai — care avea o „Ifa", un autoturism premergător „Wartburg"-ului — Teo avea s-o cumpere de la el în primăvara următoare — îl lasă la vila lui Clejan, se duc la plajă, unde o să vină și el după încheierea întrevederii. Andrei voia să fie singur, simțea nevoia unei concentrări prealabile, pentru a fi cît mai concis, cît mai sintetic ; povestind Irei, apoi Dorei, constatase că fusese furat uneori de amănunte. Erau amănuntele lui, amănunte trăite, unele deosebit de acut, amănunte care îl

dureau, dar pentru Clejan, pentru un om politic, ele nu prezentau nici un interes. Ba puteau chiar să-l deranjeze.

Află că autobuzul de Snagov pleacă de la Podul Băneasa ; ca să-și asigure o marjă de timp, se sculă de cu noapte, temîndu-se de aglomerația inerentă unei zile de duminică. Erau autobuze destule, plecau patru deodată. Și astfel, la 7 și ceva sosi în comună. Îl întrebase pe șofer de „Vila 16" sau „Sanda", cum se chema înainte. Șoferul n-o cunoștea, dar pricepuse despre ce fel de vilă este vorba și îi spusese că o să-i arate unde trebuie să coboare. Întrebînd, depistă vila, și cum ora era prea matinală, ieși, prin spatele curții unui sătean, la marginea lacului, ca să-și sistematizeze încă o dată relatarea pe care urma să i-o facă lui Clejan.

Dimineața era frumoasă și calmă, priveliștea apei odihnitoare, dar el nu se simțea la îndemînă, o stare de neliniște inexplicabilă îi dădea tot timpul tîrcoale, se furișa tiptil, ca o pisică sălbatică prin întuneric. Încercă să se concentreze, imaginîndu-și discuția cu Filip Clejan. Ce-o să-i spună el, ce-o să-l întrebe acesta... Dacă o să-i aducă aminte sau nu de momentele dinaintea scoaterii pe poarta închisorii, cum îi spusese să se bage sub cergă... Iar dacă-l descoperă să spună că s-a băgat singur, văzînd că șoferu-i plecat... Nu, asta parcă nu-i spusese... Vrusese, dar nu-i spusese. Frica. Ei, n-ai ce să-i faci. O simți ca o durere care te seacă. Așa o simțise din chiar clipa în care fusese arestat de Borțan și pînă îl lăsaseră liber la Podul Elefterie, o simțise mai ales la „406 comun", după ce-l recunoscuse pe Bratu. Frica de degradare psihică e mai rea decît toate ; abia ea, frica asta, e „frică fizică". Nu se putea concentra. Soarele dimineții poleia pădurea, strecurîndu-se printre frunzele nemișcate ale pomilor, nici o adiere nu le clintea, apa lacului abia se încrețea, vîrfurile stufului rămîneau și ele neclintite, dar prin aerul, s-ar zice liniștit, trecea mereu ceva necunoscut, zgomote fără pricină, și mai ales zgomote pe care el n-ar fi trebuit, n-ar fi avut cum să le audă : freamăt de vînt, foșnete de animale în fugă, trosnituri de ramuri uscate, fîșîit de păpuriș... Chiar iarba de lîngă el începuse parcă să scîrțîie. Se instală la pîndă, hotărît să prindă de unde veneau,

care-i sursa acestor zgomote misterioase. Pădurea era departe, tocmai pe malul celălalt, stufărișul la fel... Se simți la rîndu-i pîndit. Pîndit de un ochi nevăzut. Din spate, din părți... Un broscoi ieși din apă. Era, ai fi zis, un dulău, un buldog cu dinții rînjiți. Asta declanșă în el o alarmă. Timpul devenise tot mai intens, aerul se ascuțise... În acest aer auzise soneria de alarmă care-i izbise ființa. Se ridică — senzația unei primejdii începuse să-l domine ; trebuia să plece neîntîrziat de acolo ! Ieși la șosea și porni să se plimbe, să se uite la case. Mirosul de apă îl însoți însă tot timpul.

Intră în curtea vilei cînd se făcu 10. În stînga și în dreapta aleii, destul de lungă, erau cîteva rînduri de pomi fructiferi, mai ales pruni, iar la capăt, cîțiva nuci bătrîni. Apropiindu-se, auzi muzică. Și ușa de la intrare și cea a holului erau la perete ; dînd să bată la prima, văzu o siluetă feminină ce dansa, cu brațele ridicate ca niște aripi de pasăre, și stînd cu spatele la intrare. Era o blondă zveltă, grațioasă, cu un păr lung, auriu, ce-i cădea peste umeri. Îmbrăcată într-o rochie largă și scurtă, mov, ce-i punea în evidență nu atît picioarele cu o linie impecabilă, cît ciorapii albicioși, frapant albicioși. Dora îi spusese de Clejan că „dăduse în patima femeilor, îi plăcuseră lui și înainte, după Eliberare schimbase două neveste, dar acum, la bătrînețe, a înnebunit de-a binelea, și-a găsit o artistă". Auzind bătaia la ușă, tînăra se opri din dansul ei în fața magnetofonului și, întorcîndu-se, îl examină cu mirare. Avea o față de o candoare uluitoare, cum nu mai văzuse. „Sînt Andrei Jinga, mi s-a spus să vin la tovarășul Filip Clejan." Nu reacționă în nici un fel, continua să-l examineze de parcă ar fi fost un animal ciudat. „Fiți amabilă, puteți să-l anunțați c-am venit ? Aștept în curte..." mai adăugă văzînd că ea stă, ai fi zis, pe gînduri. „Este pe lac, se hotărî să vorbească. Așteaptă-l la debarcader." Și se întoarse la magnetofon.

Coborî panta ornată cu ronduri de flori și se așeză pe una din cele două bănci ale debarcaderului, de scîndurile căruia se loveau valurile stîrnite de o barcă cu motor ce dispărea în depărtare. Cu o barcă cu motor era și Clejan pe apă. Sosi cam după un sfert de oră. Ridicîndu-se pe

debarcader, spuse ca răspuns la salutul lui : „Ai venit, *mă* ?“ Un „mă“ scurt, repezit, icnit, ca lătratul unui cîine. „Da, tovarăşe Clejan !“ „Bine, *mă !*“ Dar nu se opri, îi întinse din mers o mînă neglijentă şi totuşi ca pe o favoare, grăbindu-se în direcţia casei, încît ai fi putut crede că acolo îl aşteptau treburi importante ce nu sufereau amînare. Vila avea şi o intrare secundară, o uşă ce dădea spre lac ; în timp ce o deschidea, Clejan îl întrebă dacă a adus cu el ceva scris. „Îmi pare rău, n-am ştiut, nu m-am gîndit.“ „Ei, cum să nu ştii tu că vorbele nu le poţi înainta nicăieri ? !“

Încăperea era mobilată ca o cameră de lucru, Clejan se aşeză într-un fotoliu şi îi făcu semn lui Andrei să ia loc în cel de vizavi. „Acu apucă-te şi povesteşte cum te-au exclus din partid şi... ce-ai păţit după aia. Scurt. Şi numai adevărul. Deci, vreau şi autocritic să fii ! Tu ai fost ucenicul lui Enciu ?“ „Am fost.“ „Şi ce-ai învăţat tu de la el ?“ Andrei îl privi în faţă ; gîndindu-se la cele întîmplate între Clejan şi fostul său meşter, avu un moment de ezitare. „Enciu mi-a fost ca un tată. Poate pentru faptul că n-am avut tată. Iar la Siguranţă n-am devenit informatorul ei nu datorită unei conştiinţe muncitoreşti, unei conştiinţe de clasă, ci gîndindu-mă la el.“ „Bine. Autobiografic atunci. Să ştiu şi eu cine eşti. Da' pe scurt!“

Clejan îl asculta jucîndu-se cu un creion mecanic şi din cînd în cînd ridica privirea spre Andrei, ca şi cînd ar fi vrut să-i surprindă expresia feţei, dar o făcea nu la momentele esenţiale ale relatării, ci la trecerile, la pauzele dintre aceste momente. Înşelătoare era şi joaca sa cu creionul. Îl învîrtea între degete şi lovea braţul de lemn al fotoliului ba cu un capăt, ba cu celălalt, transformîndu-l astfel într-un fel de metronom, numai că distanţele între bătăi variau, aşa cum varia şi intensitatea zgomotului pe care îl produceau. Ele nu reflectau însă în nici un caz starea sa interioară, reacţiile produse de cele povestite de Andrei ; dimpotrivă, le disimulau.

Nu-l întrerupse nici măcar o singură dată, nu-i puse nici o întrebare, şi cînd Andrei termină, se uită grăbit la ceas, de parcă Jinga ar fi avut fixat în prealabil un timp anumit şi el ar fi vrut să vadă dacă timpul acesta n-a fost

cumva depăşit. „Bine, *mă !* Uite creion, ia o hîrtie de pe birou şi scrie-ţi numele şi adresa. Ai să fii chemat. Adăugă în timp ce Andrei scria : Cît priveşte devotamentul... În timpul contrarevoluţiei din Ungaria s-au cam lămurit lucrurile şi cu devotamentul... cu ataşamentul... Pentru ce-ai făcut ai fost plătit ! Ai luat leafă !“ „Am luat, tovarăşe Clejan... Jumătate cît puteam să cîştig ca strungar. Ştiţi bine, aşa erau plătiţi pe atunci activiştii. Abia din ’52...“ „Lasă tu astea !... îl întrerupse. Tu termină de scris ce ţi-am spus eu ! Cavalerule !“ mai spuse, vrînd parcă să îndulcească prin această expresie duritatea tonului său. S-o fi gîndit că Jinga îl ajutase să evadeze, că îşi pusese pielea în joc pentru el nu pentru că fusese plătit. Dar asta, ehe ! fusese demult.

Plecă de la el, din acea vilă, cu senzaţia că uitase să spună ceva important, dar care era acel ceva nu reuşea să-şi dea seama — îi răsuna tot timpul în urechi zgomotul produs de creionul mecanic lovit de braţul de lemn al fotoliului. Ţac ! Ţac ! Ţac ! la intervale şi cu intensităţi diferite.

Prolog

1

Andrei a vrut să stea de vorbă cu un prieten, un fost coleg de „Ştefan Gheorghiu", prim-secretar într-un judeţ din zona centrală a ţării, şi m-a rugat să ne repezim pînă acolo. Am sosit la prînz, am stat şi ziua următoare, iar a treia zi am plecat spre Bucureşti. După cîţiva kilometri, a spus că am dreptate, poate ar fi bine să se mute la Teo.

— Eu ţi-am zis, nu ştiu de ce te-ncăpăţînezi să stai în subsolul acela ! Supraveghezi oamenii cît timp lucrează şi pleci odată cu ei !...

— Ha-ha ! a rîs. Şi a spus cu voce plină de satisfacţie: O să vină aia la geam şi n-o să aibă la cine să se uite ! Cheala... a adăugat văzînd că tac şi crezînd că nu înţelesesem la cine se referise.

— Da' ce, a mai venit ?

— Dă-o-n mă-sa !... Matei, atunci hai pe-acasă, să-mi iau nişte lucruri. Nu sînt mai mult de o sută patruzeci de kilometri de-aici. Te superi ?

— Cum o să mă supăr ? !

După-amiază o lălăiserăm prin oraş, aveam impresia că el discutase ce avusese de discutat cu prietenul lui şi că rămăsesem încă o noapte la casa de oaspeţi nu atît pen-

tru că prietenul său insistase, ci dintr-un anumit calcul. Cei o sută patruzeci de kilometri i-am fi putut face după-amiaza, am fi dormit la el, iar dimineața am fi plecat la București.

Are o locuință foarte frumoasă, o vilă cu o curte amenajată ca un mic părculeț... A umplut la repezeală două geamantane, apoi și-a sunat soția și a rugat-o să-l aștepte în cofetăria de lîngă policlinica ei. Cînd s-a întors, m-a rugat să trecem din nou pe acasă.

— O să-ți aduc o pasageră... a zis după ce-am oprit în fața intrării.

Și s-a întors ținînd la piept o broască-țestoasă de mărimea unei farfurii, ce i se agățase cu ghearele de umerii sacoului. S-a urcat în mașină, a așezat-o pe genunchi și mi-a prezentat-o :

— Dînsa este Mira. O alintată. Dar, scumpo, i-a vorbit, n-o să stai aici, o să te așez la geamul din spate, ai acolo loc suficient. Nu, Matei ?

— Da, i-am răspuns, uitîndu-mă la broască ; mă examina parcă și ea. Ai o ocazie în plus, am glumit, să apreciezi comoditatea unui „Renault 16“ ! O altă mașină nu i-ar fi oferit un asemenea spațiu... Și-n plus, tapetat cu mochetă, am adăugat în timp ce el o punea pe Mira acolo.

— Nevastă-mea n-o poate suferi, de-aia am luat-o, mi-a explicat.

Știam de la Teo povestea broaștei, am tăcut, crezînd că Andrei o să continue, dar el a scos din buzunar un etui foarte frumos, cu un stilou și mai frumos înăuntru, un stilou „Sheaffer“, și mi l-a întins, spunînd că este pentru mine, îl primise la rîndu-i cadou.

— Un stilou de scriitor, să ai cu ce da autografe. Și mai am ceva pentru tine în geamantan. Uite, îți spun : am două pipe și cîteva pachete de tutun foarte bun. Dar, după părerea mea, să fumezi pipă cînd conduci este cît se poate de neindicat.

I-am mulțumit și i-am zis că nu fumez pipă decît acasă, și asta din cînd în cînd, pentru că nu găsesc tutun bun, iar cînd fac rost de cîte un pachet, am grijă să-l drămuiesc.

Pe drum, cum e normal, îmi aruncam mereu privirea în oglinda retrovizoare și vedeam și broasca — stătea dormitînd parcă. L-am întrebat după un timp, cu scopul de-a-l stimula, de-a-l face să povestească, dacă o are de mult.

— Din patruzeci și opt. Mi-a dat-o o țigancă. Cînd vin acasă, îmi recunoaște pașii... Ia oprește, te rog ! Să vezi tu ce face cînd o strig.

— Da' ce dracu, e cîine ? am spus fără să vreau.

Am oprit : nu-i chiar o treabă de fiecare zi să vezi o broască-țestoasă răspunzînd la apel ! O fi știind și *twist* să danseze ! Andrei a strigat-o fără să se întoarcă spre ea. Ei bine, broasca și-a mișcat brusc capul, a stat o clipă parcă la îndoială, iar în momentul în care Andrei a strigat-o din nou, s-a pus în mișcare cu o iuțeală pe care nu i-aș fi bănuit-o.

— Anulează comanda ! Spune-i să stea locului ! i-am cerut. O și vedeam înfigîndu-și ghearele piciorușelor în stofa spătarului canapelei.

A coborît, a luat broasca, a pus-o la piept, lîngă umăr, apoi mi-a cerut să mă dau jos, să văd ce face. Broasca își lungise gîtul și își băgase căpșorul în locul de după lobul urechii.

— Vezi cum se răsfață ? ! Dacă o iau la piept cînd vin acasă, de bucurie dă drumul la o picătură, două de pipi. Țin mîna dedesubt, ca să nu mă pătez pe haine.

Mă rog !...

După ce am pornit, l-am întrebat, cu același gînd de-a-l face să vorbească, cine-i pusese numele de Mira.

— Eu, a zis. Nu vezi ce mutrișoară mirată are ? !...

— Credeam că țiganca de la care o ai...

— Nu-nu, eu i-am pus numele.

Și a schimbat vorba.

2

Broasca stătuse vreo cinci ani la Teo, pictorul îmi povestise istoria ei, dar nu-mi vorbise nimic despre talentele Mirei. După eliberarea din detenţie, Andrei se dusese la foştii lui socri să-şi aducă băiatul şi, cînd colo, în loc să vină cu Vlad, apăruse cu broasca. Pictorul protestase : „Să mi se c... asta-n casă ? !“ Andrei îl asigurase că e foarte curată, îi pune o coală de hîrtie, acolo îşi face ea treburile, aşa o învăţase.

*
* *

În fiecare miercuri în oraş avea loc tradiţionalul Tîrg de săptămînă. Ţăranii veneau cu de toate, într-o margine era oborul de vite... Piaţa asta liberă nu convenea, statul avea nevoie de cereale, şi în acest sens fuseseră iniţiate cîteva acţiuni pentru depistarea acelora care veniseră cu grîu sau porumb fără să aibă adeverinţă că-şi predaseră cotele. Erau mobilizate toate forţele poliţieneşti, la acţiune participau şi activişti de partid.

La sfîrşitul unei asemenea acţiuni, Andrei dăduse peste un grup de reţinuţi, în mare majoritate ţărani. În timp ce-i tria, privirile i s-au întîlnit cu ale unei ţigănci de vreo 18 ani de o frumuseţe tulburătoare, deloc idilică, mai curînd aspră, sălbatică. Îl întrebă pe unul din gardieni ce-i cu fata, şi acesta îi răspunse că-i pungăşoaică de buzunare. „E cu fapt ?“ „Nu, nu-i cu fapt, da-i cunoscută...“ „Dă-i drumul !“ îi ceru gardianului. „Să vedeţi, a adus-o domn' comisar Zamfir. Dumnealui a reţinut-o !“ încercă gardianul să se opună. „Eşti liberă ! Poţi să pleci !“ i se adresă fetei şi-i făcu semn să plece.

Era un sfîrşit de noiembrie, umed şi friguros... Dar Andrei nu din pricina asta intervenise pentru ţigancă sau pentru faptul că arestările aşa-zis preventive le ofereau

poliţiştilor o cale de-a lua de la hoţi nişte bani, ci impresionat de frumuseţea fetei.

A doua zi dimineaţa o găsi aşteptîndu-l lîngă intrarea în sediu. În locul fustelor largi şi al broboadei groase de lînă, avea un loden, un loden din acelea atît de comune în acea vreme, ca o uniformă, dar care pe ea, strîns cu cordonul, căpătase eleganţă, chiar distincţie, pantofi cu toc, ciorapi de mătase, părul îl strînsese la spate într-un conci greu şi-şi pusese un batic. Ai fi zis, o studentă din anul întîi, o studentă de o neobişnuită frumuseţe. Ieşindu-i în întîmpinare, ţiganca îl privi în ochi şi cu privirea aceea desfiinţă tot ce-i separa. Erau un bărbat şi o femeie.

„Vino diseară la mine. Te-aştept, uite adresa ! îi spuse întinzîndu-i un bileţel. Să vii, nu te feri..." adăugase, cu un tremolo al vocii. Dar nu pătimaş, ci încărcat de emoţie, de emoţia acelei chemări. Apoi se întorsese şi se amestecase în mulţime.

Andrei rămase locului, uitîndu-se după ea. Ţiganca dispăruse de mult, dar el parcă o vedea întorcîndu-se şi plecînd. Ciudat era altceva : după povestea din Tîrgul de săptămînă, ea îi revenise de cîteva ori în faţa ochilor. Dar nu faţa, frumuseţea acelei feţe care îl impresionase atîta, revăzuse el, ci o făptură chircită, legată cu o broboadă mare şi groasă.

Nu ştiuse nimeni să-i spună unde vine strada scrisă pe bileţel — scrisă cu siguranţă de altcineva după caligrafia literelor, de un elev — sunase în cele din urmă la Chestură şi primise informaţiile necesare. Se afla situată dincolo de parc, în apropiere de barieră. Autobuzul întorcea la parc, o luă de acolo pe jos. Burniţa şi întuneric să-ţi bagi degetele-n ochi. Pe drum, nici ţipenie. Pe cine să întrebe ? Trecuse de marginea Parcului, se-apropia de barieră. Lăsă în urmă o uliţă, apoi alta, uliţe cu cîteva case, nu mai mult, fără tăbliţele cu nume. Şi auzi chiar lîngă el o voce de femeie în vîrstă. „Domn' şef ?" Venise de la o mogîldeaţă care îl chema s-o urmeze. Era străbunica Zancăi. O luară la stînga şi bătrîna îl conduse

la ultima casă a ulicioarei ; dincolo de ea începea cîmpul. O casă destul de arătoasă. Intrînd în curte, lui Andrei i se păru a desluşi lătrat înăbuşit de cîini. Zanca îi băgase în pivniţă, iar uşa acesteia o acoperise cu saci. În timp ce-l introducea în casă, bătrîna îl asigură : „Să n-ai nici o grijă. Vă păzesc. Şi tot eu te scot".

S-a deschis îndată o uşă şi a apărut Zanca. Îl aşteptă să intre. Era o cameră curată, cu mobilă „de oraş" — şifonier, divan-studio, cum se purta pe atunci, şi masa pusă cu de toate. Zanca închise uşa şi, sprijinindu-se de ea, spuse rîzînd bucuroasă : „Te-a chemat Zanca, şi-ai venit !... Hai dezbracă-te", a mai zis desprinzîndu-se să-i ia haina de piele. Fata vorbea cu accent ţigănesc, iar asta l-a deranjat pe Andrei. De ce ? se întrebă. Doar ştia că-i ţigancă ! Ştia că e hoaţă, că-i pungăşoaică de buzunare !... Acu, dacă venise, venise. Venise gîndindu-se tot timpul la ea, la acea tulburătoare frumuseţe a ei...

La plecare, cînd să iasă din cameră, Zanca îşi scoase de la ureche, ca sub imperiul unui impuls, un cercel zimţat, artizanal, şi i-l întinse : „Ia-l ! Nu-l pierde... Şi nu-l da nimănui niciodată. Iar eu o să port numai unu. Pe unu l-am pierdut, o să zic. Sînt de la mama."

Se înţeleseseră să nu se mai întîlnească, dar după trei zile se pomeni seara acasă cu ea. Îl aşteptase la sediu, venise după el, apoi dăduse tîrcoale pe la ferestre, bănuind că e însurat şi că el o minţise cînd îi spusese că nu. După ce se convinsese că nu se află nici o femeie în casă, îi bătuse în geam. A venit vreo opt zile la rînd. Venea, făceau dragoste şi pleca. În seara a noua n-a mai apărut. Iar în cea următoare îl căută bătrîna. Micuţă, cu faţa ca o prună uscată, sub broboadă i se vedea părul alb ca zăpada. Nu mai rămăsese nimic din bunăvoinţa din seara aceea, avea o privire rea, încruntată... Scoase dintr-o traistă broasca-ţestoasă, o aşeză pe duşumea, îi zise că i-o trimite Zanca, s-o ţină, să n-o dea, că altfel „ea-i pierdută", şi ieşi pe uşă. Andrei se luă după ea. „S-a-n-

tîmplat ceva ? Au venit fraţii ?“ Zanca avea doi fraţi, hoţi de cai, ce bîntuiau toată cîmpia Dunării, şi ea se temea de ei mai rău ca de foc. Bătrîna bufni că da, au venit, ea i-a chemat. I-a chemat să vină s-o ia. Că fraţii Zancăi au vrut să-l taie, dar că Zanca s-a pus pentru el, mai zise cu voce plină de duşmănie şi ieşi pe portiţă. Odată ajunsă însă în stradă, se întoarse spre el, începu să dea din mîini, de parcă s-ar fi apărat de muşte, şi, bolborosind ceva pe ţigăneşte, probabil vreo vrajă, scuipă în direcţia lui de cîteva ori.

3

O bună bucată de vreme mă tunsesem la o frizerie pe Batişte, alături era un atelier particular de cizmărie, cu o vitrină ca de magazin, cizmarului îi plăceau florile, şi avea o broască-ţestoasă care stătea adesea pe pervazul vitrinei, printre ghivecele cu flori. Într-o zi cizmarul n-a mai găsit broasca, dispăruse, nu se ştia cum. S-a bănuit că ieşise pe stradă şi că o luase un trecător. Dar după patru sau cinci zile s-a pomenit cu ea, pîş, pîş, în atelier. Unde fusese ? Unde stătuse în acest timp ? La vreo sută de metri se află o biserică veche, iar în curtea ei, un copac uriaş, declarat monument al naturii. Să se fi dus ea acolo ? Dar de unde ştia de existenţa acelui spaţiu micuţ cu verdeaţă ?

Am vrut să-i povestesc lui Andrei întîmplarea, dar un ce nedefinit m-a făcut să renunţ. Să nu creadă că i-o pun în umbră pe Mira ; am ajuns să nu mă mai mir de nimic. Şi-apoi, Andrei nu avea vocaţie de ascultător, cînd vorbeam, era absent sau mă privea concesiv, nerăbdător să termin mai repede. Nu se amuza el prea tare nici la

bancurile spuse de alţii. Teo ne povestise o anecdotă... Cică în preajma sezonului estival au fost convocaţi la Bucureşti, pentru a fi trimişi pe litoral, toţi agenţii de circulaţie care vorbesc o limbă internaţională. Odată sosiţi, au fost supuşi la teste. Cel care-i examina la italiană era un maior. Intră primul, şi el îl întrebă : *„Come si chiama ?“* „Ordonaţi ?“ „Ieşi afară ! Să vină altul !“ Intră următorul. *„Come si chiama ?“* „Ordonaţi ?“ „Ieşi afară ! Să intre cel mai bun !“ Intră. *„Come si chiama ?“* *„Ma perchè ?“* „Maperche şi mai cum ?“ Conducătorii auto trebuie să se răzbune într-un fel !... Izbucniserăm cu toţii în rîs, numai rîsul lui Jinga fusese formal. „Ţie nu ţi-a plăcut, nu ? îl întrebase pictorul şi-l luase în răspăr : Ori bancurile bune le spui numai tu ? ! Tu faci glumele... rostul nostru este să rîdem.“

Sosiţi la Bucureşti, l-am mutat la Teo, iar seara ne-am dus la doctorul Bania, să facem un pocher. Al patrulea fiind Nela, soţia lui Omi. Ca şi cu prilejul celor două întîlniri pe care le avuseserăm înainte de-a pleca în provincie, cel care pierdea era Andrei. Acum însă fără să mai întrebe : „Mă, da' eu cînd cîştig ?“, cum întreba pe vremea careului cu Teo. De vină era nu atît cartea, cît şi jocul său anapoda, total diferit de cel pe care i-l ştiam. Intra mereu în cacialmale — înainte le dezavua, ne făcea „bombişti“, tot astfel ne zicea cînd majoram miza „pulover“, „de trei“, şi ne dezvăluia noul său joc, arătîndu-ne cărţile : „V-am tras-o !“ sau : „Am vrut să v-o trag !“ Şi adăuga : „Gata, nu mai sînt la «grupa mică»...“ Aşa-i zicea Teo : „Eşti la grupa mică, tăticu, nu ştiu ce cauţi tu printre noi ? ! ?“ El, cel circumspect şi prudent, plătea acum cu orice carte, şi chiar cînd era aproape evident că adversarul are o carte mai mare. Şi-i plătea astfel şi Nelei, cu toate că ea, ca orice începător, juca numai în carte. Îi erau gîndurile aiurea — îl surprinsesem nu o dată absent — sau pierdea premeditat ? Pentru a ne obliga la o nouă seară de pocher ?

Mă despărţisem de Andrei cu „vorbim mîine la telefon“. Văzînd că nu mă sună, l-am sunat eu. N-a răspuns

și am încercat la locuința din Haga. Era acolo.

— N-ai mai avut răbdare să vin să te iau, nu înțeleg...

— A, nuuu... M-am sculat însă mai devreme, să-mi cumpăr lapte... De cînd am avut ulcer, sînt obișnuit să mănînc dimineața de cum mă trezesc. N-am găsit, se terminase. La mine așa ceva nu se-ntîmplă, găsești lapte, iaurt chiar și la prînz !

Face mereu asemenea comparații : „La mine" e așa, „la mine" e pe dincolo. Bucureștiul este într-adevăr un oraș murdar, mergeam cu mașina pe Ștefan cel Mare, în urma tramvaiului se ridicau nori de praf, Andrei spusese cît se poate de plastic : „Parcă am fi la curu mașinii de treierat" și adăugase că la el „primaru-i primar, altfel l-ar lua mama dracului". Și în asemenea cazuri însoțește cuvintele cu mișcări imperative ale degetului arătător, un gest intrat în reflex. „Cu degetul ăsta dai tu indicații de atotștiutor !" îl ironiza pictorul.

— Dar de ce nu m-ai sunat, cum ne-am înțeles, să vin să te iau ?

— Am pornit-o pe jos, să fac nițică mișcare. Și m-am apucat de treabă.

— Ce treabă ?

— Dau jos tencuiala care se macină. Am găsit un ciocan mare la Teo...

Mi-a deschis alb de moloz, iar în casă un praf că nu puteai să respiri. Mi-a zis că o luase sistematic, începînd cu prima cameră de la stradă.

— Măi omule, dar asta-i o treabă...

— Aiurea ! Nu-i nici o filozofie ! a spus supărat. Dar uite, uite și tu cum erau făcute casele pe vremuri. Pereții exteriori sînt căptușiți cu plută. Plasa de sîrmă — mi-a explicat competent — e rabițul pe care se aruncă tencuiala, iar în spatele lui, pluta, plăcile de plută.

— De-aia și sună tencuiala !...

— Nu sună, se macină ! A avut dreptate Alci !... Unde se macină, trebuie dată jos !

— Dar pe ceilalți pereți se macină ?

M-a privit gînditor, ca și cînd ar fi încercat să deslușească sensul celor spuse de mine. Cu toate că acest sens era cît se poate de evident, îi propusesem o ipoteză. Mai avusese asemenea momente de opacizare paradoxală a minții ; situații clare, limpezi, foarte la îndemînă îi ceruseră un efort de concentrare ca pentru ceva confuz, abscons, un efort cu totul nejustificat față de situația dată.

I-am propus, așa cum îi propusesem, cum vorbisem și seara, înainte de-a ne despărți, să-l caut pe arhitectul pensionar care se ocupă de supravegherea unor asemenea lucrări, și chiar mai mari, din cîte înțelesesem.

— Și nu numai pentru muncitori... Dacă e liber, n-ar strica să-l angajezi, și scapi...

— Nu-mi trebuie ! m-a repezit.

— Da, tu ai dreptate, am încercat să repar, căci vorbisem dintr-un punct de vedere comun, ori Andrei asta și căuta : să fie ocupat cît mai mult cu putință, de aceea se și apucase să dea jos tencuiala pereților. În fond, am continuat, tu n-ai nevoie de un asemenea om — „ochiul stăpînului îngrașă vita“, nu ochiul altuia ! Dar el are cu siguranță zidari, instalatori, echipe, poate, gata formate... Ni i-ar putea da... sau recomanda alții. Dacă e să deschizi șantier, deschide-l !

— Bine, dă-i telefon ! a fost de acord sau mai bine zis a aprobat.

Praful albise telefonul, ca și glaful de marmură verzuie ; am sunat cunoștința care îl știa pe arhitect, mi-a dat numărul de telefon al acestuia, dar arhitectul, cum mi-a comunicat soția sa, se afla la spital.

— Hai la țigan ! a hotărît brusc. Și a spus cu voce sonoră : Alcibiade Ionescu ! A promis că se interesează... Poate a făcut ceva. M-o fi căutat, da' nu m-a găsit. Îmi place : e isteț, e simpatic... am încredere în el.

L-am căutat acasă, maică-sa ne-a dat adresa unde fiul ei are „o lucrare“ și ne-am dus pe strada Tunari. L-am găsit în fundul unei curți ; stropea cu pompa o cameră. Văzîndu-ne, Alci a rămas cît se poate de uimit și s-a gră-

bit să ne scoată de acolo, ca și cînd l-am fi surprins asupra unui fapt nepermis, rușinos.

— Ce să fac, tovarășe șef ? !... i s-a justificat lui Andrei desfăcînd mîinile, cerînd înțelegere. Pîsss, pîsss... — a imitat zgomotul pompei de stropit, ajutîndu-se prin gesturi — și-am luat cinci „albăstrele". Două camere — o „foaie"... Ca să-mi fac meseria, trebuie să mai iau și din astea. E-n curte aici o gaștoniță... Aur curat !

— Gaștoniță ! a repetat Andrei, plăcîndu-i expresia, și-a izbucnit în rîs. Ha-ha, ha-ha ! gaștoniță... Ești un deliciu, mă Alcibiade Ionescu ! De „parașută"...

— Nuuu ! „Parașuta" e o... fufă cam japiță. Te-a fript, a zburat și pac ! altu. Manichiuristă. Picioare, trup... n-ai treabă — aur curat ! O iau eu... domnișoară... chestii... ea, nimic. Mă-ncliftez, sanchi o scot la plimbare și-o duc la un director care stă aici, pe Floreasca. Gagiu dă tare... Altfel de unde atîția bani ? ! Bani gîrlă ! Îi cer șase mii, el, mai ai două de la mine dacă iese ca lumea. A vrut calcio smuls. Calcio smuls peste tot. Și-n dormitor. Gustu lui de neam prost. E-adevărat, are mobilă florentină... Cumpărată, a zis, de la o babă. O generăleasă... Tot să stai să privești ! Mă ia unu, un inginer, într-un bloc nou, să-i fac doi pereți *bleu-ciel,* cum îi ceru. Ăilalți doi — galben-lămîie... Citron. *Bleu* unde bătea soarele. I le-am preparat cu tempera... pastel. Te-nveseleau. Putea afară să cadă ceru pe tine, casa rîdea. Și-o mobilă mică, haioasă...

— Bine, *mă !*

— Stați să vedeți! Acasă — doamna. Am mai fost. Mă mai duc. Cînd am timp, mă mai duc. Îmi place să mă uit la lucrări unde-i un interior mișto. Să-mi dați voie, zic, doar să-i arăt domnișoarei lucrarea. A căzut în fund. Da, da' mi-a luat două luni !...

— Tu lucrezi singur ?

— Cum o să lucrez singur ? ! Am ajutor !... L-am trimis după humă. Ați găsit oameni ?

— N-am găsit, am fost plecat. Uite ce-i, Alci... a continuat Andrei scoțînd portofelul. Ai de la mine cinci sute

dacă-mi aduci meseriașii care-mi trebuie pentru casă. Ține una ca să ai de cheltuială.

— Stați, tovarășe... a refuzat zugravul să ia suta. Am spus că vă servesc ?... Vă servesc. Mai am de dat o mînă aici... Așa că mîine dimineață la zece sînt la dumneavoastră. Vorbesc cu tata... Mergem în Sfîntu Gheorghe... Acolo s-adună zidarii. Știu doi bolentineni... poate-i găsim.

— Dar la întreprinderea aia a ta...

— Ăia-s calificați la locu de muncă... trag la nasoale, la normă, ce să facem cu ei ? !

— Îți fac o propunere : ocupă-te de întreaga lucrare. De tot ce trebuie făcut.

Alci a rămas cîteva clipe pe gînduri.

— Am înțeles. Da' rezistă vreunul cu mine ? Că eu le cer meserie !

— Tocmai de-aia !...

— Nu, tovarășe șef, îmi ia prea mult timp. Da' vă servesc. Mă împart. Mai am două mărunțișuri din astea de făcut... Mă urc pe bicicletă, vin la dumneavoastră... Că sînt în cartier ! Mă uit, văd... îi iau la bastoane... Șef, nu ? Fără bastoane nu se poate, că omu nostru nu știe decît de baston ! Cum ai lăsat bastonu... cum dă rasol. Vrajă nasoală asta cu omu nou, tovarășe șef ! Într-o mînă — banu, în alta — bastonu. Asta aș face eu dac-aș fi mare, tovarășe șef ! Așa... muhaiaua cîștigă la fel ca și mine. Nu văd ? ! Peste tot e așa. Cînd vine unu să se-angajeze, se uită mai întîi cît poate chiuli și ce poate fura. Dacă-i rost de fușerai...

— Bine, *mă !* i-a retezat-o Andrei. Atunci, mîine la zece.

„Renault"-ul era parcat lîngă trotuarul de vizavi, în timp ce traversam strada, conduși de zugrav, acesta mi-a spus că-i place „căruța".

— Mîine mergem cu ea, nu ?

— Mergem.

În mașină, Andrei mi-a propus să bem o bere, îi este sete, tot timpul, „vinul lui Omi a fost o poșircă", În afară

de vinurile pe care le aducea cînd venea la București, celelalte erau taxate de el cu această expresie...

* * *

Eram la Omi, doctorul scosese o sticlă cu un alt sort de vin, pentru că primul nu-i plăcuse lui Jinga, și-i turnase în pahar, să-l guste.

„Ei ?“ întrebase.

„Tot poșircă-i și asta.“

Lui Andrei îi plac vinurile foarte seci, Teo cunoștea expresia, dar impoliteţea prietenului său îl făcuse să-și iasă din pepeni : „Mă, ţie nu ţi-e rușine puţin ? !... Vii la om în casă, el îţi dă ce are mai bun, adică din ce se găsește mai bun în comerţ, și tu, neam prost... C-ai devenit un neam prost... Paștele mă-ti de parvenit !“

Andrei tăcuse mîlc, rușinat parcă — așa făcea mereu cînd îl lua pictorul la refec — de ziceai că-i un școlar moralizat de profesor. Doctorul schimbase imediat vorba, pentru a-l scoate pe Jinga din situaţie, dar Teo, după un moment de tăcere, mai răbufnise o dată, ca în urma unor gînduri : „Numai nevastă-ta aia te-a făcut așa !... Fir-aţi ai dracului !...“

*

Teo și soţia lui Andrei se antipatizau reciproc. Nu se suferiseră de la bun început, cu timpul, situaţia asta dusese la tot felul de certuri, Andrei îndeplinea rolul de tampon între ei, pînă cînd pictorul o pocnise și de atunci nu mai vorbeau. Din cele povestite de Cană, totul pornise de la o discuţie despre pictură. Sau, mai bine zis, de la expoziţia pictorului Jianu, pe care ea îl știa. Andrei trăia cu Ira de cîteva luni, aceasta se mutase la maică-sa și dăduse divorţ de fostul ei soţ ; Teo abia o cunoscuse, pe

Nineta, prima soție... Plecaseră toți patru la Brașov cu mașina lui Teo. Se cazaseră la hotelul „Carpați", seara, la restaurant, venise vorba de expoziția lui Jianu. Ira îi spusese că participase la vernisaj, invitată de niște colegi care cred în arta lui Jianu, îi văzuse pe unii — snobii — entuziasmîndu-se în fața cîte unui tablou peste care marea majoritate a oamenilor — și cînd spune asta se referă evident la intelectuali — ar trece cu un zîmbet ironic.

Nonfigurativii începuseră să scoată timid capul, tema era oarecum la modă și Teo o întrebase dacă gustul mediu poate fi decretat drept judecată de valoare. „Mai ales — spusese — în condițiile în care vreme de cincisprezece ani și mai bine, sub pretextul unui realism cum nu se poate mai limpede, de fapt cum nu se poate mai limitat, nu s-a văzut altceva decît niște bărbați oarecare în haine de muncitori, femei pitoresc îmbrăcate, uzine cu coșuri fumegînde și așa mai departe, ilustrări adică, ce cultivau platitudinea, dar nu vorbeau deloc despre sentimente, nu erau, într-un cuvînt, nici documente psihologice și nici sociale. Că așa au stat lucrurile în toate domeniile artei, de ce ne mai mirăm că se aud rîsete gratuite, fără acoperire, la unele filme străine, la unele scene de un profund dramatism... Că nu se face nimic pentru ridicarea nivelului estetic al oamenilor..."

Povestindu-mi, Teo se înfierbîntase, e drept, vocația sa este metafora, dar el luase Premiul de Stat tocmai cu acei „bărbați oarecare în haine de muncitori, femei pitoresc îmbrăcate, uzine cu coșuri fumegînde", și se înfruptase pe săturate din cozonacul de pe vremuri, servit pentru asemenea tablouri, bunurile sale — casa, piese unice de mobilier, tot felul de Ludovici, dormitorul Biedermayer, tablourile, icoanele, „cloisonné"-urile — acestui cozonac le datora.

„Cum ai învățat să citești ? o întrebase. La fel ca și mine : o, *i* — o*i*. Iar el — se referise la Andrei — a ajuns inginer parcurgînd drumul de la tabla înmulțirii. Așa cum tu ai parcurs drumul de la anatomie. Intuiția sau bunul-simț nu sînt în nici un caz suficiente pentru

înțelegerea unui limbaj artistic ! Pe care nu-l poți accepta sau respinge decît în cunoștință de cauză !

Ira se enervase ca din senin și îl acuzase pe Teo că face pe „mandarinul" cu ea. „Deloc ! Ești tu subiectivă !..." „Cum îți permiți să mă faci subiectivă ? ! Mojicule !" Fusese debutul. Încercînd să-i împace, Andrei îi spusese că Ira avusese impresia, chiar certitudinea, că Teo a vrut să-l vizeze pe Clejan, care tunase și fulgerase la o adunare cu oameni de cultură și artă împotriva „decadenților". Ruptura definitivă se produsese cînd Teo, aflîndu-se cu Onuța într-o călătorie prin țară, cînd nu erau căsătoriți încă, se dusese la ei. Scuzîndu-și nevasta, Andrei avea să-i spună că asta o deranjase pe Ira, faptul că pictorul venise însoțit de prietena lui.

„Seara băusem mai zdravăn, îmi povestise Teo, cînd m-am sculat, Ira și Andrei erau plecați la serviciu. Onuța s-a dus să facă un duș, iar eu — la bucătărie, să văd ce găsesc de mîncare. În frigider — ce vrei și ce nu vrei, dar mie mi s-a făcut de ochiuri pe jambon. Fetele de azi n-au fantezie culinară, numai cu mirosul o dau gata. Tai din bucată, pun feliile de jambon într-o tigaie, după ce-au lăsat puțină grăsime, le-ntorc și sparg un ou deasupra. Avea două gălbenușuri. Sparg al doilea — tot două. Sparg al treilea — două și el. Două gălbenușuri a avut și-al patrulea. Nu putea fi o întîmplare. Nu mai văzusem ouă cu două gălbenușuri.... Tu ai văzut ?" mă întrebase. Îi spusesem că nu. „Mă duc la frigider. Același aspect aveau și restul de ouă : mari, iar coaja spre roz, nu albicioasă ca cele din comerț. Le număr — douăzeci și trei. Bine, zic. le plătesc. Am mîncat. Onuța s-a dus să se îmbrace... Am scos ouăle și le-am spart, unul cîte unul, într-o cratiță. Toate cu două gălbenușuri. Am fost în oraș, am intrat prin magazine. le-am vizitat. Și Teo divagase : «Vizitați magazinul cutare», sună reclamele. Cîte sînt. Și mă mir de ce sînt. Mă rog... Vizitați magazinul sau magazinele... Da' ce, magazinele-s muzee ? De ce nu se spune «cumpărați» ? Cumpărați din magazinul cutare. Pentru că ăsta-i rostul unui magazin : să intri în el și să cumperi. Nu să-l vizitezi !

Sau altă drăcie : «Expoziție cu vînzare»... De fapt, un magazin obișnuit... de multe ori chiar o dugheană, mărfurile nu sînt nici ele mai de soi, dar pe vitrină stă scris «Expoziție cu vînzare». Ca să iasă la statistică : atîtea expoziții, sondăm cererea cumpărătorului... Ne-am dus acasă. După o jumătate de oră vine și Ira. Iese la două. Cu șoferul după ea, care-i ducea pachetele... «Măi Ira, o întreb, ce dracu, voi aveți la dispoziție o fermă unde găini selectate anume se ouă special pentru familia Jinga ?» «Da' de ce ?» rîde. «De-aia, că n-am găsit un ou, unul măcar, cu un singur gălbenuș.» «Păi ce, tu le-ai spart pe toate ?» «Le-am spart din curiozitate : minuni din astea n-am mai văzut. Și ți-am pus banii pe bufet pentru pagubă. Un ou e optzeci de bani, dar avînd în vedere că cele sparte de mine aveau valoare nutritivă dublă, am calculat la un leu și șaizeci de bani oul. Voi tot așa l-ați plătit ?» «A, mă spionezi ? ! Umbli cu mîrșăvii ? ! Atunci ia-ți curva și carăte !»" se isterizase Ira și-i arătase ușa.

5

Stăteam cu o bere în față în camera mea, la un moment dat, venind vorba despre pictor, Andrei s-a mirat cum de-a putut Onuța să-l părăsească, să lase o asemenea situație, o asemenea casă și să plece doar cu niște lucrușoare într-un geamantan.

— Totuși, ce s-a întîmplat ? Ai fost cu ei...

— La început... M-am apucat apoi de o carte, vreo opt luni aproape n-am ieșit din casă. Teo lucra și el foarte intens. Ne vedeam doar cînd veneai tu, în rest vorbeam la telefon. Nu mi-a dat amănunte, nu puteam să i le cer...

— Și-o fi găsit pe vreunu... Dar putea să-l înșele !...

— Nu ştiu dacă putea. Teo o luase de la serviciu, de la fabrica aia a ei... Şi apoi... Dar ea îl avertizase că este imprevizibilă...

— Ei... imprevizibilă !... Cu aproape douăzeci de ani mai tînără ca el... ce-i imprevizibil aici ?! Şi doar ştia foarte bine cum sfîrşesc, ce se-ntîmplă, ce dezastre se produc în asemenea căsnicii !... Ce-au păţit chiar doi cunoscuţi de-ai lui...

— Ştia. Teo nu-i bărbatul care să-şi spună că viaţa începe la patruzeci de ani...

— Şi-atunci ?

— Intrase spaima morţii în el... De la povestea cu braţul. Zicea că doctorii sînt nişte tîmpiţi, electrocardiogramele mint, face de fapt nişte preinfarcte oculte... Se temea să nu-l moştenească soră-sa aia a lui... „Barem să-i fac un bine Onuţei, zicea. Merită. Nimeni n-ar merita-o ca ea."

— Uite c-a meritat !...

— Teo are ceva din „complexul slav"...

— Ei, asta-i acum !... a rîs. Oltean şi „complex slav", na, c-ai nimerit-o ! Şi a continuat cu tot felul de presupuneri marginale. Să vezi, a zis, pare anecdotă, dar nu e. Vine un tovarăş la mine şi mă roagă să-l ajut, are un necaz cu băiatul, ar vrea să-l vadă un doctor. I-l ştiam: înalt, frumuşel... Se însurase de cîteva luni c-o ingineră. Inginer şi el. Am vorbit cu un endocrinolog. Şi după cîteva zile îl întreb pe Ganea, pe activist : „Ei, cum e ? Ce-a zis doctorul ?" „Doctorul a zis că băiatul e normal, n-are nimic. Ştiţi ce cred eu, tovarăşe prim ? Că ea-i de vină, e... «funcţionară»..." Ha-ha, „funcţionară" !...

Am rîs şi Andrei a revenit la Onuţa :

— L-a îmbrobodit. Aşa cum l-a îmbrobodit şi prima, Nineta, judecătoarea. „O candelă într-un ocean de abjecţie"... s-a referit Andrei la cuvintele lui Teo despre Onuţa. Candelă, pe dracu !... Actriţă !...

— Dacă-i aşa, înseamnă că merită un „Oscar" !... Dar părerea mea este că ea l-a iubit cu adevărat.

— Ha-ha ! ha-ha ! a izbucnit Andrei în rîs.

— Lasă-mă, domnule, să vorbesc !... nu m-am putut stăpîni, iritat de rîsul lui ; am vrut să-i zic să mai învețe să și asculte, nu numai să vorbească, dar m-am abținut. Lui Teo, am continuat, nu-i dai vîrsta, n-arată nici patruzeci, are distincție... în momentele bune e strălucitor... Poate s-a îndrăgostit de artistul din el... avea și ea aptitudini pentru pictură. Poziția lui, situația lui materială au jucat și ele, probabil, un rol, nu-i așa, de afrodisiac...

În timp ce-i spuneam astea, mi-am dat seama că repezindu-l cu „lasă-mă, domnule, să vorbesc !", făcusem o gafă. În mașină îi servisem exemplul acela din Carnegie, cu peștii care preferă rîme și nu fragi cu smîntînă... Și Carnegie mai are și un altul. Cică într-o zi, cunoscutul filozof Ralph Emerson, aflat la fermă, se căznea împreună cu fiul său să bage un vițel în grajd. Unul trăgea, celălalt împingea... Amîndoi se gîndeau, însă, doar la ce doreau *ei*. Iar vițelului puțin îi păsa, era preocupat numai de ce dorea *el* — se proptea în picioare și refuza să părăsească pășunea. Servitoarea, care asista la scenă și care nu știa să scrie cărți sau eseuri filozofice, s-a apropiat de vițel, i-a băgat în gură un deget matern, vițelul a început să sugă și ea l-a condus astfel la grajd.

— Dar cu Nineta ce-a fost ? „Un eșec", asta zicea Teo cînd se referea la prima lui căsătorie. Era bine, din cîte am înțeles... Nu ?

— Era. I-a sucit capul, și Teo al meu... ce mai, era *groggy*. S-a însurat galop, la cîteva luni după ce-a cunoscut-o. Muncește ca un dement, stă pustnic, de parcă nici n-ar exista femei pe lume, estet cum e, că aia-i așa, că ailaltă-i pe dincolo... Un gen foarte reușit de femeie-pisică. Ochi verzi... Bine făcută... Nu proastă... Șmecheră. Fără să fie însă deșteaptă. Ca dovadă că pînă la urmă a dat cu bățu-n baltă. Ușor paranoică, mitomană. Avea impresia că ea chiar împarte dreptatea, era plină de importanța funcției și în același timp se plîngea de ingerințele la care era supusă, de pile și intervenții, de pile „principiale"... Știi chestia : „O pilă atît de principială

încît mi-i și teamă să spun din partea cui vine". Și sînt sigur că nu era o incoruptibilă. Genul ăsta a cam dispărut, corupția se întinde, fir-ar să fie ! Teo n-avea tot ce are acum în casă, dar vila și-o cumpărase. L-a pus și i-a luat o haină de astrahan. Care și pe vremea aceea costa. Știu că Teo a dat o groază de bani. Și-l cunoști cum e... Eu n-ar trebui să vorbesc, n-am acest drept, cu mine a fost mai mult decît generos, un frate, și n-ar fi făcut ce-a făcut el pentru mine. Ei bine, Nineta a încercat să-l monteze împotriva mea... A încercat și nevastă-mea, dar eu i-am retezat-o de la bun început ! a zis Andrei, subliniind ultimele cuvinte prin acel gest al lui, prin acea mișcare imperativă a degetului arătător. Toate îi mergeau bine, dar judecătoarea îl avea, se vede, pe prostu-n ea și a dat cu bățu-n baltă — i-a cerut lui Teo să facă vila și pe numele ei. Lulu !... Teo începuse s-o miroase. „De ce ? E ca și cînd ar fi și a ta..." „Teuțule dragă, există viață... și există moarte... Ăsta e adevărul !..." „Ai dreptate, așa este, numai că eu nu mă pregătesc încă să mor. Ar fi prea devreme..." „Teuțule, sigur că nu ! Dar ferească Dumnezeu de-un accident... Cum conduci tu mașina..."

Am izbucnit în rîs : judecătoarea avusese dreptate, în materie de volan, pictorul e un antitalent desăvîrșit. Andrei s-a asociat rîsului meu și a spus :

— Cînd ziceai că Teo e strălucitor, am vrut să adaug: la accidente. Dar să vezi cum a fost... Teo avea o „Ifa" cumpărată de la un prieten, i-o întreținеam eu... Intrasem la „Ștefan Gheorghiu", însă duminica îi făceam ba una, ba alta... Pe atunci nu știu dacă existau mai mult de o mie sau două de mașini particulare, dar el reușise pe Lemnea să intre în „Pobeda" lui..., a spus Andrei numele unui cineast cunoscut. Scosesem mașina de la reparat, i-o revopsiseră toată, dăduseră ramele farurilor, bara din față la nichelat... Mașina sclipea. Eram toți patru : Teo la volan, eu lîngă el, Ira și Nineta în spate. Mergeam la un spectacol, însă el trebuia să treacă mai întîi pe la ARLUS. Veneam pe Magheru dinspre Piața Romană... Nu fuseseră scoase tramvaiele. Urma să virăm la stînga pe

Batişte, în rînd cu noi mergea un tramvai, Teo se angajează în viraj şi ne întreabă : „Vreţi să vă bag în tramvai ?“ L-a lăsat să treacă şi a apăsat pe accelerator. Din sens invers venea însă un altul, credeam că-l văzuse... Şi buf ! în tramvai. Am intrat cu capul în parbriz. Iar faţa maşinii — varză. Să nu-i spui însă cumva că nu ştie să conducă... Dar nu remarca aceea a Ninetei l-a scos din sărite, cît amintirea soră-si. Erau în pat, s-a ridicat fără să spună o vorbă, a deschis şifonierul şi a început să-i arunce lucrurile pe fereastră. Nineta a sărit la el, Teo a îmbrîncit-o şi atunci ea l-a pocnit cu o vază în cap, un „Gallé“ superb, care s-a făcut ţăndări. De la „Gallé“-ul acela are cicatricea pe frunte. Divorţul a fost o treabă urîtă, Nineta a recurs la tot felul de mîrşăvii — o tipă abjectă — abia atunci a văzut pe cine luase el de nevastă ; a fost inspirat cînd s-a dus la medicul legist.

— Mie mi-a spus că are cicatricea de la un accident de maşină.

— Pe dracu !... De la astălaltă, de la Onuţa, s-a ales cu suferinţa... Vorbeşte-i unui bărbat despre el, şi-l ai în buzunarul poşetei !...

— Ai spus adevărul. Teo însă nu-i omul pe care să-l cumperi flatîndu-l... Şi eu ţi-am spus : sînt convins că Onuţa a fost îndrăgostită de el.

— Măi Matei !... Fetele astea se pricep de minune să disimuleze... Sau, mai bine, zis, să simuleze perfect sentimente... Le-nvaţă şi nevoia... La naiba, Matei, doar eşti scriitor !... Iar astea ca Onuţa, cu chip de icoană... Chip de icoană, iar pe dinăuntru, cocină de porci !

— Nu te supăra, Andrei, în cazul Onuţei eu cred că nu este aşa.

M-a privit gînditor, ca şi cînd ar fi încercat să priceapă sensul spuselor mele.

— La candidele astea cam aşa e cum zici... Dar nu şi la Onuţa.

— Dar unde naiba a găsit-o ? Cum s-au cunoscut ? Mie nu mi-a spus prea multe...

— Teo lăsase maşina la o parcare, cînd a revenit, a găsit-o lovită la o aripă din spate. Cu aripa înfundată. A vorbit cu un tinichigiu cunoscut, acesta i-a spus să vină acasă la el a doua zi la zece, o întinde de la serviciu şi i-o face. Tinichigiul stă undeva pe la Depozitul sanitar, pe una din străzile acelea care leagă Calea Griviţei de Bulevardul 1 Mai. Teo s-a prezentat la ora fixată, dar nu şi tinichigiul. Îl aştepta în faţa porţii, zicîndu-şi că trebuie să apară din clipă în clipă. Trecuse mai bine de o jumătate de oră, la un moment dat a zărit o fată care ducea în fiecare mînă cîte o cutie de carton ce păreau mult prea grele pentru puterile ei. Se oprea să se odihnească, făcea cîţiva zeci de metri, iar se oprea... Ce-o fi avînd în ele ? s-a întrebat Teo. Şi cum de s-a încumetat ea să care asemenea greutăţi ? Pînă la Bulevardul 1 Mai era destul drum de făcut, sfoara cutiilor îi intra în carnea palmelor... Asta şi făcea ea cînd se oprea : îşi freca palmele ca să-i mai treacă din usturime. Fata venea pe trotuarul de vizavi ; cînd s-a apropiat, Teo s-a întors cu spatele, pentru a n-o pune într-o situaţie neplăcută, jenantă. Şi s-a gîndit că ar putea s-o ducă pînă la staţia de autobuz sau de tramvai ; tinichigiul avea acelaşi drum. „Fiţi amabilă, domnişoară !“ i s-a adresat, îndreptîndu-se spre ea. Onuţa s-a oprit, şi Teo a remarcat că ea a avut o tresărire de-o clipă. „Vă rog să-mi daţi voie să vă duc pînă la prima staţie...“ Onuţa lăsase cutiile din mîini, şi Teo, fără să mai aştepte ca ea să-i răspundă, le-a apucat de sfori ; abia ridicîndu-le şi-a dat seama cît erau de grele. Le-a dus la maşină, le-a pus în portbagaj şi, deschizînd portiera, a invitat-o să urce. În timp ce porneau, a întrebat-o ce are în cutii, că sînt atît de grele, şi l-a izbit fineţea chipului Onuţei. Tot ce remarcase pînă atunci la ea fusese ţinuta mai mult decît modestă, părul cam lălîu, o rochiţă şleampătă, sandalele scîlciate. Onuţa i-a spus că are cărţi. „Şi unde le duceţi ? În ce cartier ?“ „În Ferentari.“ Teo s-a îngrozit : cum o să ajungă ea tocmai în partea cealaltă a oraşului ducînd asemenea greutăţi ? Va fi nevoită să schimbe cîteva mijloace de transport, să

urce, să coboare... Venea colțul cu Bulevardul 1 Mai, s-a gîndit că tinichigiul nu putuse probabil scăpa, a virat spre centru și i-a spus că o s-o ducă el, e liber, nu-i nici o problemă. „Dar cum o să faceți asta ?! a protestat Onuța. Am înțeles, v-ați pus în situația mea... Totuși, dumneavoastră aveați acolo o treabă !... Așteptați desigur pe cineva !..." Teo i-a explicat ce anume îl adusese pe strada aceea și din cînd în cînd își arunca privirea spre ea. Înfățișarea Onuței trăda o stare de jenă, chiar de vinovăție, o ciudă ascunsă i s-a conturat la un moment dat în colțul buzelor. „Și ați găsit o cameră mai bună, mai aproape de serviciu ?" „Nu, dar gazda la care am stat mă enerva." „În ce fel ?" s-a interesat Teo. „M-ați îndatorat, domnule Cană, dar v-aș ruga să nu vă răspund, sînt lucruri care îmi aparțin." Teo nu se așteptase la o asemenea punere la punct, s-a grăbit să se scuze și a realizat deodată că ea îi știa numele. „Mă cunoașteți ? Poate e o altă impolitețe... Sînt cam împrăștiat, ne-am cunoscut, se vede, într-o anumită împrejurare de care eu, mă iertați, nu-mi amintesc." Onuța a zis că nu, nu s-au cunoscut, n-are de ce să se scuze, i-a văzut expoziția din februarie, de acolo îl știe. „Chiar am fost curioasă... mă așteptam să arătați altfel. Nu neapărat în sensul unei ținute boeme sau mai exotice... Este o treabă care ține de aparențe, de convenții, de modă... nonconformismul se poate transforma foarte ușor în conformism, nu ? Pictura dumneavoastră este profundă, profund metaforică, iar ținuta — sper să nu vă jignesc, vă spun asta din respectul, din admirația pentru artist, sînt o voce din public... — ținuta este superficială. Un cuvînt, desigur, prea dur, ar fi fost mai nimerit un eufemism... Acordați cam prea multă atenție ținutei dumneavoastră vestimentare. Sînteți într-adevăr un bărbat interesant... Este o ingratitudine din partea mea... Este chiar o măgărie ! Față de gestul dumneavoastră atît de amabil. V-am spus de fapt niște gînduri mai vechi, ceea ce am gîndit după ce am vizitat expoziția. Vă rog să mă iertați !" Teo a întrebat-o

cum o cheamă, Onuța i-a spus, și el : „O să vă dezvălui un secret, domnișoară Onuța : ați spus adevărul. Și o să vă mai spun un secret : fericirea... cîtă există, o extragi de multe ori și din micile bucurii, din micile satisfacții — au apanajul de a fi numeroase. Una din aceste mici bucurii este plăcerea de a mă îmbrăca. O plăcere estetică. Nu pentru a epata sau a face pe cuceritorul, pe *play-boy*-ul... O altă bucurie este mașina..."

— Mai ales cînd o bușește !... a izbucnit Andrei în rîs. Spune ! Spune !... Nu-i proastă fata !...

— Nuuu ! Deloc ! Și l-a întrebat dacă e fericit. „Domnule Cană, îndrăznesc o întrebare... Sînt bucuroasă că v-am întîlnit și aș vrea să vă pun o întrebare..." „Poftiți..." a îndemnat-o văzînd că ezită. „Iată, întreb eu, cea care mai înainte v-am rugat să-mi dați voie să nu vă răspund. Pozițiile sînt însă altele... Întrebarea este adresată de o voce din public — am mai folosit expresia asta, este cea mai adecvată cred — unui artist... și în plus unui om cu — fără îndoială — o mare experiență de viață : sînteți fericit, domnule Cană ?" „Doar cînd lucrez. Munca îmi dă o stare de beatitudine. Cobor din atelier — îl am la etaj — cînd nu mai pot, cînd sînt la limita rezistenței fizice, dar gîndul îmi este la bucuria lucrului de a doua zi dimineața. Restul nu este nimic. Sau aproape nimic. Dar spuneți-mi, a întrebat-o, ce înțelegeți dumneavoastră prin fericire ? Ce este în fond fericirea ?" I-a zis că întrebarea lui, prima întrebare, cuprinde în ea și răspunsul ; pentru fiecare om fericirea este altceva. Apoi Teo s-a interesat unde lucrează și ea i-a zis că e bobinatoare la o fabrică de aparataj electric. O muncă frumoasă, dar o enervează colegele. Le înțelege, dar o enervează. „Presupun că ați dat examen la o facultate și n-ați reușit, așa ați ajuns muncitoare." „Da. Dar prefer să nu vorbesc despre asta." „Domnișoară, un eșec nu înseamnă că totu-i pierdut..." a zis Teo, sesizînd un tremolo ușor în vocea ei. „Un eșec este un eșec !... Și nu unul, ci două." „La ce facultate ?" „La Română. Am dat la Arte plastice

mai întîi." „Oooo ! înseamnă că aveţi aptitudini !..." Onuţa a rămas tăcută. „Deci aţi dat la Arte plastice... Dar eu am o mulţime de prieteni la institut !..." „Aş prefera să nu vorbim despre asta... l-a rugat. Este un capitol încheiat. Numiţi-mi, vă rog, un mare pictor femeie... Iar ca să ajung profesoară de desen undeva... Eu doar ştiu cum era ironizată profesoara mea de desen de către colegii ei de la celelalte materii !... Prefer să fiu bobinatoare. O să fac o şcoală tehnică... Mie nu mi-i teamă de muncă. În ultimul an de liceu, ca să-mi pot cumpăra o rochie pentru balul de absolvire, am făcut curat, am spălat rufe la o familie mai în vîrstă... Aşa mi-am plătit camera la gazda de la care mă mut : spălînd, făcînd curat trei jumătăţi de zi pe săptămînă. Dar ea căuta să mă umilească, mă trata ca pe o servitoare ; de aia am şi plecat." Au oprit în faţa unei case micuţe, într-un cartier vechi, cu cişmele pe stradă. „Sînt curioasă, a zis Onuţa, ce-o să spună doamna... Prima întrebare care mi-a pus-o a fost dacă am un prieten." Cînd au pătruns în curte, gazda le-a ieşit în întîmpinare şi i-a urmat în casă. „Spuneai că n-o să ştii cum o să-ţi aduci cărţile !..." a insinuat, intrînd după ei în cameră. „Fetele de azi, doamnă !... M-am descurcat. Nu vă fie însă teamă... Domnul este pictorul Cană !" Ajutînd-o să scoată cărţile din cutii, Teo a fost plăcut surprins de calitatea lecturilor ei, ca selectate de un critic literar. I-a zis că vrea să vadă dacă tinichigiul a venit acasă — nu venise — şi a dus-o la vechea gazdă. Onuţei îi rămăseseră acolo încă de două ori atîtea cărţi — iarăşi proză, volume de poezii, de critică literară, albume de artă — le-a încărcat în portbagaj, iar pe canapeaua din spate a aşezat puţinele lucruri de îmbrăcăminte : cîteva rochiţe, pulovere, o pereche de pantofi, una de bocanci, un paltonaş ponosit, o plapumă, o pătură şi o geantă în care ea îşi împachetase lenjeria de corp. Drumul şi descărcatul le-a luat încă o oră. De la noua gazdă a dus-o la fabrică ; Onuţa lucra în schimbul de după-amiază. Iar seara la 10 a aşteptat-o la ieşire. Onuţa l-a privit plină de mirare şi a avut o clipă de ezitare cînd Teo a invi-

tat-o în mașină. Plimbîndu-se pe malul lacului Herăstrău, i-a zis că este din Urziceni, maică-sa e femeie de serviciu la liceul unde a învățat, iar taică-su, tată de-a-l doilea, șofer de camion, are trei surori mai mici decît ea, surori vitrege, cînd avea 15 ani a vrut s-o înfieze o profesoară măritată cu un inginer, dar asta ar fi însemnat să trăiască tot timpul într-o stare de îndatorare și mai ales cu complexul acestei îndatorări. După ce a căzut la Arte plastice, a intrat să lucreze la fabrică, a dus-o acolo o fostă colegă de liceu, și i-a povestit lui Teo cum o luau în derîdere, cum își băteau joc de ea muncitoarele mai vechi, în special cele în vîrstă, că la cămin, stînd cu șase fete în cameră, ca să poată învăța, pentru că fiecare voia să facă altceva, trebuia să iasă într-un părculeț alăturat sau să citească la lumina unui bec de la colțul clădirii. Își dăduse seama că la Arte plastice nu are șanse, criteriile de apreciere la probele practice sînt cît se poate de subiective, se intră numai cu pile, și se hotărîse să dea la Română : a fost foarte bună la acest obiect, scrie poezii din liceu, două i-au fost publicate în ziarul județean *Steagul roșu*, azi le consideră, însă, simple versificări. A luat proba orală la gramatică, proba eliminatorie, dar chiar la începutul celei scrise a simțit niște crampe puternice la stomac, mîncase niște cîrnați care nu fuseseră proaspeți, a făcut o toxiinfecție alimentară, a trebuit să iasă din sală. De ciudă și-a tăiat părul cu foarfeca, s-a ciopîrțit pînă la piele în acea criză a ei, un lucru stupid, desigur, dar atunci a simțit nevoia să se pedepsească într-un fel și a rupt toate poeziile pe care le scrisese. Teo mi-a vorbit despre Onuța la vreo lună după ce-o cunoscuse, și din felul cum mi-o descria, cum o lăuda, am înțeles că se îndrăgostise de ea. „Așa sîntem noi, bărbații, am zis, idealizăm femeile care ne plac." „Să mor, tăticu, dacă am exagerat cu ceva ! O să ți-o prezint, ai s-o cunoști... Are ceva de prințesă... Acu știu ! a izbucnit. Indira Gandhi ! Exact ochii ei ! Cu o ușoară umbră de tristețe... O privire ușor metafizică... O fată nepereche !"

„Măi, du-te dracului de tîmpit ! am rîs. Exaltatule !“ „Bineee !“ Era într-o luni. O dusese la Tîrgu-Jiu să-i arate capodoperele lui Brâncuşi — pînă atunci o scosese la Snagov, la biserica de pe insulă, unde ea îl uluise vorbindu-i de Antim Ivireanu şi Iorga, la Palatul de la Mogoşoaia... — au dormit la motelul de lîngă Peştera Muierilor... Era, am înţeles, prima lor noapte petrecută împreună. După ce s-au cazat şi au început să despacheteze, Onuţa a scos din geantă pachetele cu de-ale gurii, o sticlă de Cabernet... „Măi fată, dar cîţi bani ai cheltuit tu ? !“ „Văleu, Teo, cum poţi să pui o asemenea întrebare ?!“ A desfăcut apoi un pachetel înfăşurat în ziare, în cele din urmă a ieşit la iveală o hîrtie pergamentoasă, iar din ea o scrumbie afumată, după care Teo se dă în vînt, îi aminteşte de vremurile cînd era ucenic. Îi povestise şi ea reţinuse. „Eşti nemaipomenită, dar de ce a trebuit să cheltuieşti atîţia bani ?!“ „Am luat alaltăieri lichidarea“... „Cîţi bani ai luat ?“ „Aproape şapte sute de lei ! a spus cu mîndrie. Luna asta am ieşit bine. Cotizaţiile, abonamentul la ziar, meşterului... Am rămas cu şase sute, bani curaţi.“ „Gazdei — trei sute... Astea, cumpărăturile...“ i-a făcut el socotelile. „Nu, gazdei îi plătesc la avans.“ „Şi la avans cît iei ?“ „Avansul e fix — patru sute cinzeci de lei.“ Povestindu-mi, Teo se mirase : „Ei, cum poate trăi din opt sute de lei ? Din care să mănînce... Din care să se îmbrace... Şi atîtea !...“ Cînd m-au dat afară din presă în '58, am trăit vreo trei ani cu şi mai puţin. La întîlnirile cu Onuţa, ca să n-o pună într-o situaţie de inferioritate, Teo se îmbrăca şters, în pantaloni pe care nu-i mai purta de mult, în cămăşi vechi, demodate... îşi scosese şi lanţul de la mînă. Se pregăteau să plece în concediul ei la mare, Onuţa n-o văzuse, Teo a mers cu ea la o fabrică unde are o pilă, să-şi cumpere cică pantofi, şi a pus-o să probeze nişte sandale. Onuţa le-a probat, două perechi îi veneau foarte bine, şi pictorul a zis că le ia pe amîndouă. „Dar de ce, Teo, de ce două ?“ l-a întrebat Onuţa iritată, prinzîndu-l de braţ,

și i-au apărut lacrimi în ochi. „Pentru că amîndouă sînt reușite, este o ocazie care nu trebuie scăpată.“ Iată, Andrei, că mai există și fete din astea...

— Dacă a putut ea să plece dintr-o casă ca cea a lui Teo...

— După ce au ieșit în stradă, și cum fața Onuței avea o expresie de suferință, pictorul a încercat să-i explice... Reacția ei îi dezvăluise o sensibilitate ieșită din comun, i-o intuise, dar nu bănuise că ea, această sensibilitate, ar putea fi atît de puternică. I-a spus că ei sînt egali, dacă sentimentele lor sînt egale ea nu poate fi decît egala lui, iar faptul că el are bani mai mulți nu-l ridică, situația lui materială o datorează nu doar muncii, talentului, dar și norocului de-a-l fi întîlnit pe Profesor... O roagă foarte mult să nu-și facă complexe inutile, ea merită cu mult mai mult decît poate el să-i ofere. Nu se gîndea să se însoare. Și nici n-o dusese acasă ; a făcut-o abia după ce s-au întors de la mare. „Mă, îmi spunea, eu îi fur tinerețea. O să-i pară rău mai tîrziu.“ Și-i spusese și ei asta. Onuța îi răspunsese că e fericită cu el, nu-și dorește altceva, e viața ei, îl roagă să nu mai revină la acest subiect. Mi-o lăuda : „Mă, ce fată de calitate !“ Și totodată întreba : „Mă, ce vrea fata asta de la mine ? De îmbrăcat, nu vrea s-o îmbrac... De scos la restaurante, nu vrea s-o scot...“

— Se jena poate...

— În sensul diferenței de vîrstă ?

— Bineînțeles.

— Deloc. Mai curînd Teo... Onuței îi place să-l țină de braț... Cînd merg cu mașina, mi-a zis, se ridică și-l sărută lung pe obraz... Îl sărută ca sub impulsul unei nevoi imperioase, al unei stări sufletești ce se cere neapărat exteriorizată. E caldă, calină... După ce s-au întors de la 2 Mai, Teo mi-a povestit că în timp ce erau pe plajă, Onuța i-a arătat o doamnă spre șaizeci de ani ce stătea cu bărbatu-su ceva mai încolo și i-a zis că se întîlniseră dimineața la aprozar și că doamna o întrebase: „Nu te supăra, domnișoară, ești o fată frumoasă, n-ai

putut să-ţi găseşti un bărbat de aceeaşi vîrstă cu dumneata?“ Ştii ce răspuns i-a dat ? „Aveţi dumneavoastră mîinile atît de curate încît să umblaţi cu ele în sufletul meu ?“ „Uită-te, Teo, în jur, i-a zis, crezi că-i vreunul mai bun decît noi ? Numai cei cu mîinile murdare se încumetă să umble cu ele în sufletul altora. Îi măsoară pe ceilalţi cu propriul lor metru.“ E o bună parteneră de conversaţie, Teo avea ce să comunice cu ea... Rîde, glumeşte, inteligenţa o serveşte prompt, face jocuri semantice, nişte calambururi de mare fineţe... Cu sentimentul vinovăţiei că-i fură tinereţea, Teo a început să tune şi să fulgere într-o zi că *România liberă* nu înfiinţează şi o rubrică de anunţuri matrimoniale. „În locul «morţilor», mai bine am avea grijă de cei vii ! Dacă mai crede cineva că omul e cel mai preţios capital ! Atîta lume e singură... Femei, bărbaţi... Cum să se întîlnească ei ?! Cum să afle ei unul despre celălalt ?! Lucrează într-o întreprindere sau instituţie... nu-şi găseşte acolo pe nimeni. De la serviciu se duce la cozi şi acasă. Că trebuie să facă şi treabă, treburile casei. Cade frîntă. Să umble pe străzi, să se lase agăţată ? O fată de calitate nu face asta. Şi, apoi, ce fel de bărbat e acela care agaţă pe stradă ?! În autobuz, în tramvai ?! Iar duminica nici măcar la un film nu poate ieşi din pricina derbedeilor. Sînt femei divorţate, văduve... femei încă tinere. Care ar dori, cum se spune, să-şi refacă viaţa. Şi ce să facă ele ? pe cineva trebuie să aibă !... Şi-atunci îi strică alteia casa. E mai moral ? E mai bine ? E rău, e imoral, e cineva vinovat, e vinovat partidul că în socialism există şi oameni singuri? Oameni care vor să se găsească pentru a întemeia un cămin ? Că-i lăsăm singuri, abia asta e imoral ! Că nu le întindem o mînă de ajutor !“

— Dar cu tînărul ăla care cică a violat-o, ţie nu ţi se pare a fi o poveste ?

— Nu-i o poveste. Şi-o să-ţi spun şi de ce. L-a cunoscut cu ocazia examenului la Română, n-a reuşit nici el şi l-au luat în armată. Îşi scriau... O să-ţi arăt caietul

pe care mi l-a adus Teo. După ce Traian, băiatul acela, a terminat stagiul militar, au hotărît să se căsătorească. Părinţii băiatului, taică-su inginer într-un minister... — cînd a hotărît să se însoare cu Onuţa, Teo l-a căutat şi a stat de vorbă cu el — părinţii au zis că vor locui la ei, vor învăţa împreună şi vor da din nou la facultate, la Română ; Traian încerca să scrie şi el literatură. Totul fusese stabilit. Sîmbătă Onuţa a vorbit cu maică-sa la telefon de la Traian de acasă, i-a spus că se căsătoreşte, o să vină cu Traian să-l cunoască, şi-au luat bilete de tren. În acea după-amiază părinţii băiatului erau plecaţi într-o vizită şi, într-un anumit moment, el a încercat s-o aibă. La împotrivirea ei, i-a dat două palme, a trîntit-o pe pat şi a început s-o strîngă de gît, pînă cînd ea i-a cedat. Onuţa a plecat şi n-a mai vrut să-l vadă, a rupt orice legătură cu el. La cîteva zile a căutat-o mama lui Traian. Scuzîndu-şi fiul, i-a spus că el a bănuit-o că nu mai e fată, că în timpul cît a fost în armată ea a avut un bărbat, din pricina asta n-a vrut să-i cedeze. Şi a încercat s-o convingă că e firesc să se căsătorească amîndoi, că, fiind deflorată, va avea greutăţi cu viitorul băiat care ar dori s-o ia de soţie. Părinţii lui Traian au chemat-o pe mama Onuţei la Bucureşti... Din cîte am putut deduce, Teo a avut probleme cu ea, brutalitatea lui Traian o inhibase... Pentru o fată de sensibilitatea Onuţei, o asemenea treabă poate produce un şoc psihic, un traumatism... Ea însăşi i-a mărturisit lui Teo că o vreme a crezut că e anormală, a căutat un student, un fost coleg de liceu care îi făcuse curte, fusese îndrăgostit de ea, l-a căutat special ca să se culce cu el. Dar după aceea s-a simţit murdară, parcă plină de slin. Şi a mai fost un bărbat în viaţa ei, i-a zis, un tip, un veleitar, care încerca s-o imite pe Gertrude Stein, o cunoscută prozatoare occidentală. Onuţa a stat o vreme la un subsol cu mai multe camere, una din ele era ocupată de un absolvent al Filologiei, care abandonase catedra din provincie; se angajase undeva, voia să devină scriitor, publicase cîteva schiţe prin reviste, veneau

tineri literați la el, unul din ei și-a și făcut nume, subsolul se transforma uneori într-un adevărat cenaclu ; după o seară în care s-a băut vodcă, veleitarul acela cu Gertrude Stein a rămas să doarmă la ea.

— Ca s-o scape de inhibiție... Toate fetele au pregătite diverse povești... în spatele cărora dracu știe ce se ascunde !

Așa gîndise și Teo. Borțan i-a propus să-l pună în legătură cu un ofițer de la Interne, care s-o verifice discret pe Onuța pe la gazdele la care stătuse, și Teo a acceptat.

— Povești, nepovești... am zis, treaba ei. N-o fi fost Teo vreun neprihănit !...

— Și cum s-a hotărît s-o ia de nevastă ?

— A venit într-o zi și mi-a spus că se-nsoară cu ea, să-i fiu martor. „Măi, zic, o avea inima rațiuni pe care rațiunea nu le cunoaște, cum spune Pascal, dar dragostea mai trece și prin cap !... Mai așteaptă..." „Așa mi-a zis și Onuța : să lăsăm lucrurile așa cum sînt. Și că viața e o cărare printr-o pădure întunecoasă... Uite ce este, știu, o să se zică : «A-nnebunit Cană...» E-adevărat, omul nu poate trăi doar în prezent, și cine ignoră legile biologice se ignoră pe sine. E un idiot. Dar eu mă-nsor cu ea." „Are dreptate Onuța, lasă deocamdată lucrurile așa cum sînt. Despre căsătorie se spune... În raport cu mariajul, nașterea nu e decît un simplu episod, iar moartea, un banal accident !" am ținut să-l previn, gîndindu-mă că vrea să fie pentru Onuța ceea ce a fost Profesorul pentru el. Să fie, dar să nu se însoare cu ea. „La moarte mă și gîndesc... Nu mai am mult și mă curăț, tăticu, nu-i în regulă cu inima mea. Doctorii sînt niște tîmpiți ! De ce simt dureri mari în braț, în coșul pieptului, dureri precordiale imediat după ce beau o cafea ?! Să-i rămînă ei casa, Onuța merită asta. Nimeni n-ar merita-o ca ea." Și s-a însurat. Iar după vreo cinci luni a venit la mine și mi-a adus un caiet al Onuței, spunîndu-mi să-l țin, sînt în el niște poezii și cîteva scrisori din corespondența cu

Traian pe care ea le-a copiat acolo ca o elevă. Mi s-a părut o treabă bizară. După ce-a plecat, am citit poeziile — nu proaste, unele chiar foarte reușite — scrisorile, dar n-am înțeles ce l-a putut deranja pe Teo, pentru că e singura explicație a gestului său. Să iau caietul, am zis, ridicîndu-mă. Sînt niște scrisori deloc de elevă, vreau să spun, siropoase... Și ele ilustrează într-o oarecare măsură ce-a fost între ea și acel băiat, Traian, care s-a dovedit a fi o brută, și o ilustrează, dacă vrei, și pe ea însăși.

Reașezîndu-mă, am început să citesc cîteva din acele scrisori :

„Drumul spre tine a fost neașteptat de plăcut : nu credeam că o să fiu primită de ai tăi cu atîta căldură, naturalețe. Mămica ta este o dulce, iar tatăl — un lord. Privindu-l, descopeream tot timpul imaginea ta : aceeași sinceritate, atenție, bună dispoziție... M-au întîmpinat simplu, familiar, eliberîndu-mă de complexe. Le sînt recunoscătoare pentru asta.

În cele cîteva minute de «singurătate în doi» am schimbat doar cîteva replici. Prea puține. Suficiente însă pentru a te simți aproape și bun ca începutul unei mari dimineți. Acum ești din nou departe, dar și mai prezent în fiecare gînd. Ochii mei văd mereu : un tren, o tribună, o ceremonie, un soldat — înalt, frumos, emoționat. În acest moment spun : stop cadru. Derulez, contemplu și o iau *da capo*. Iată pelicula mea preferată — tînărul soldat Traian. Un contrast straniu între uniformă și chipul lui de copil. Iubesc acest copil-soldat.

Onuța

P.-S.

«Să asculți, să taci și să-ți vezi de interesele tale.» Ce promiscuitate, ce disoluție morală ! O.“

„Am trecut încă un prag al timpului. Uimitor de simplu, o trecere verticală, un drum înainte, cu sens unic.

Să ne apropiem de cuvintele noastre și să ne spunem că încă mai putem privi cu încredere, și încă mai putem spera în prietenie și dragoste, că sîntem încă neașteptat de frumoși și de tineri, că încă nu ne-am pierdut toate speranțele...

N-am petrecut niciodată un revelion cu mai mult optimism. Îl datorez părinților tăi, scrisorilor tale. Începutul de nouă încredere cu care încerc să privesc lumea și pe mine în mijlocul ei mă surprinde și mă bucură în același timp. Este primul semn al ieșirii din dezastrul celor două eșecuri.

Am băut cu ai tăi, dar mai întîi am băut cu tine, am rîs cu tine, am cîntat împreună cu tine, și chiar am dansat, străduindu-mă să nu-mi fac profesorul de rușine. Nu sînt o elevă prea reușită, nu-i așa ? Scrie-mi cînd vii în permisie, mi-e dor de tine. Ce părere ai de mine ? !

Onuța

P.-S.

Mă mir că P.-S.-urile mele au provocat o asemenea reacție. Gîndirea nu e subversivă ; de ea se tem numai proștii. Este ultimul. O."

„Alerg printre cuvintele tale. Aștept altele. Un rînd, un gînd, care să-ți acopere lipsa. Nedreaptă substituire, nu-i așa ? Mămica ta mi-a spus că problema este pe punctul de-a fi rezolvată. Săptămîna viitoare îți voi trimite un nou pachețel în care voi pune și țigări «din ălea bunili», cum spun colegele mele. Aștept cu privirea ta pe buze, deșirînd cumpăna dintre noi.

Onuta"

„Am aflat vestea. Ziua cînd vei veni, cînd vom fi din nou împreună, va fi sărbătoarea cea mare. Vom fi mai aproape de noi, vom fi mai aproape de speranțele noastre, mai aproape de viață. Dorința de a te revedea se amplifică necontenit.

Iată, ieri, nevoia de a scrie a biruit. Nu-mi pare rău de poeziile rupte, nu era mare lucru de ele. Dar voluptatea muncii asupra cuvîntului mi-a dat deodată măsura stupidității mele — de a mă fi privat de această a doua bucurie a mea ; a treia a devenit un nonsens, iar prima bucurie ești tu. Acum am ieșit de sub timp, sfărîmînd anotimpuri de piatră, te aștept pe drumul de cerb, cu privirile ninse de fluturi.

Onuța"

Iar după două luni și ceva a dispărut de acasă, lăsîndu-i acel bilețel : „Teo, nu mai pot rămîne cu tine. Explicațiile n-ar folosi la nimic. Nu mă căuta — nu mă voi întoarce nici chiar adusă cu forța. Folosește prezentul bilet la divorț. Vina desfacerii căsătoriei este în exclusivitate a mea. Onuța"

6

Eram sub duș cînd am auzit zbîrnîind telefonul. E un moment idiot, apa șiroiește pe tine, dar te gîndești că la capătul celălalt al firului ar putea fi cineva în fel și chip trebuincios, cu toate că, dacă memoria nu mă înșală, pe cei necesari mie eu îi sun, nu ei pe mine. Pînă am îmbrăcat halatul de baie, pînă m-am șters pe picioare și-am ajuns la telefon, am crezut că persoana o să închidă, zicîndu-și că nu sînt acasă ; nu s-a întîmplat așa.

— Ce faci, maestre ? m-a întrebat o voce care mi s-a părut cunoscută.

— Lucrez, am spus, ca să fiu în ton cu apelativul.

— Pe cine lucrezi ?

O asemenea întrebare încă nu mi s-a pus.

— Hîrtia, am zis. Altă posibilitate nu mi s-a oferit încă.

Şi m-am gîndit, cu efort, care din cunoscuţi ar putea să mă ia astfel, cu o asemenea expresie. Mintea nu m-a dus la nici unul.

— Hh-ha ! Ha-ha ! Lucreaz-o !... Alex la telefon.

Asta chiar era o surpriză, a meritat tevatura ieşirii din baie.

— Ooo ! am făcut cu încîntare. Era de presupus că nu simpatia sau dorul de persoana mea, lipsită pentru el de importanţă, îl determinase să-mi dea telefon. Ce faci, domn' profesor ? am mai zis pe acelaşi ton.

— Impresie. Asta fac, ha-ha ! impresie !... s-a amuzat de acest joc de cuvinte, cu siguranţă împrumutat şi prin care spusese adevărul. (Nu era un semn chiar rău, ultimul dintre proşti ştie să rîdă de alţii ; ceea ce, dealtfel, şi fac proştii. Sau poate era cinism ? Mai curînd.) Ce mai ştii despre Teo ? Ai mai primit veşti de la el ? Nu mi-a trimis, măgarul, o ilustrată măcar ! O ilustrată nu mi-a trimis !

I-am spus ce ştiam.

— Deci nu-i adevărat c-a pierdut biletu de-ntoarcere... Aşa se vorbeşte, că pictoru Cană îi „căruţă".

— Vorbesc cei care ar dori asta... „Prietenii" ! Toţi îi avem !...

— Mă miram eu : cum să laşi o casă ca a lui ? ! L-a descumpănit aia, ziceam... după ce s-a uşchit fătuca, începuse să bea... Era descumpănit rău !... Dacă-i tîmpit şi se-nsoară... Astea trebuie ţinute la distanţă, domnule ! la respect, să te ştie de jupîn ! Domn' scriitor, da' de nişte pantofi de export eşti mătăluţă cumva amator ?

Îl lovise grija mea. Ce dracu, mă crede chiar tîmpit ? Era o viclenie naivă, rudimentară.

— Mai e vorbă ? ! Cum să nu fiu ? !

— Am vrut să te sun mai demult, să te-ntreb de Teo... da' ştii cum e : laşi o treabă şi te-apucă alta de cap ! După-masă la cinci mă duc pentru mine şi te iau, dacă vrei. Aşa ţi-am dat telefon. Teo, zic, se-ncalţă el în Italia, ia, zic,

să-i dau telefon lui Matei. Să-l întreb și de Teo. Tot „Wartburgu“ îl mai ai ?

I-am spus că nu, mi-am luat un „Renault 16“.

— Ești deștept ! Mi-am luat și eu unu. Mașină !... Unt !... Și dac-ai fript-o nițel, n-ai treabă cu nimeni ! Numai că mecanicii noștri sînt niște cretini ! Au rămas cu ce-au învățat ei odată, da' nu pun mîna pe-o carte, că astea nu mai sînt mașinile care erau !

Am discutat pe tema aceasta, apoi despre mașinile noastre, mi-a spus că a lui e o „comandă specială“, făcută pentru un tovarăș, că acela n-a mai luat-o, a cumpărat un „Mercedes“ confiscat de la un străin, prins „c-o treabă nasoală“, o poveste, bineînțeles, inventată, pentru a mă face să cred că el are într-adevăr o „comandă specială“. Nu l-am dezamăgit. Am făcut chiar „ttttt !“ Apoi a zis c-o să treacă să mă ia la 5 și jumătate, să-l aștept în fața casei.

Abia pusesem receptorul în furcă, și telefonul a sunat din nou. Am crezut că Borțan mai avea să-mi spună ceva. Nu, era secretara directorului general al unei uzine din provincie, la care urma să mă duc în „documentare“, ca să folosesc un termen consacrat, în baza căruia și încasasem niște bani de la „Fond“ ; un „Fond“ tot mai sărac, mai zgîrcit. Treaba asta vrusesem s-o fac la începutul lunii aprilie, îi telefonasem directorului general, îi spusesem cine sînt, că am o adresă de la Uniunea Scriitorilor prin care este rugat să mă sprijine, și-l întrebasem cînd pot veni. Pleca din țară pentru aproape o lună de zile. „Trebuie să ne vindem marfa, ați văzut cum se pune problema acum !“ și fusese de părere să-l aștept pînă se întoarce. Nu avusesem încotro, o uzină nu-i o pădure, să te plimbi prin ea cum dorești. Mai mult : intenționam să mi-l apropii, auzisem despre el vorbe frumoase, voiam să aflu cum gîndește conducătorul unei asemenea uzine. Și asta deoarece obiectivul meu real era nu atît uzina, cît el — aveam de plasat un personaj într-o asemenea ipostază. Și fiind în acel mediu, să „amușinez“ cum se adaptează absol-

venţii de liceu, traumatizaţi de eşecul pătrunderii în facultate, la condiţia de muncitori, circumstanţele mai ales ale acestei acomodări. Secretara mi-a făcut legătura cu directorul general, şi acesta, după un schimb scurt de amabilităţi, m-a întrebat cînd vreau să vin la ei.

— V-am tot amînat pe agenda mea de pe o zi pe alta, am avut nişte necazuri, dar, gata, au trecut.

— Luni, tovarăşe Pescaru. Azi e vineri... Luni la ora nouă sînt la dumneavoastră.

— Vă reţine Uniunea cameră la hotel sau să-i spun secretarei ?

— Ooo, aveţi o părere prea bună despre Uniunea noastră, sînt acolo doar cîţiva salariaţi... Vă mulţumesc foarte mult !

Găsisem zidari, oamenii lucrau în plin, alergasem pe la depozite, cumpărasem ciment, var, nisip. Alci adusese doi instalatori... „Mă, voi cu mine vorbiţi, eu vă plătesc ! le spusese. Tovarăşu şef e cu banii, da' eu vă plătesc ! Eu sînt antreprenoru aici ! Şi ştiţi cum e la mine : meserie, te halesc !" Începuse să-mi devină simpatic, atît doar că vorbea foarte mult, dar lui Andrei îi plăcea logoreea zugravului. Iată, cu el era dispus să fie auditor. Şi cînd i-am zis că am o treabă de cîteva ore în după-amiaza aceea, m-a sunat vară-mea să trec pe la ea, mi-a răspuns că o să-l scoată pe Alci la o bere şi cîrnăciori olteneşti ; ţiganul se dă în vînt după ei. Vestea cu plecarea în provincie am lăsat-o la urmă, ştiam că n-o să-i convină, dar nu mă aşteptasem că el va reacţiona atît de vehement.

— Bine, *mă*, mă laşi baltă ? ! s-a revoltat.

Într-o anumită situaţie, Andrei avusese într-adevăr dreptate, dar o revendicase cu o voce excedată, şi Teo îl pusese la punct : „Tăticu ! cu cine vorbeşti tu aşa ? ! Tu uiţi că noi sîntem prieteni şi nu subalterni ? ! Cum îţi sînt ăia de la tine, aşa-zişii tăi prieteni ? ! La ei poţi să ridici tonul cît vrei. Dar dacă mai ridici tonul o dată cu noi, să ştii că te ia mama dracului ! Noi sîntem prieteni cu tine, nu tu cu noi !...".

— Cum, te las baltă ?

— Păi, n-a fost vorba să mergem luni după obiectele sanitare ? ! Să cumpărăm cadă, chiuvetă...

— Putem merge mîine. Cada tot n-o s-o transportăm cu „Renault"-ul...

— Și cît vrei să stai tu acolo ?

— Andrei, nu-i vorba de vrut ! E musai ! Cu cîte are el pe cap, omu-i lord, îmi dă telefon, îmi spune să vin... Și eu nu mă duc ? ! Cînd eu am nevoie de el, nu el de mine ? !

— A simțit că vrei să-l bagi într-o carte !... Ai nevoie de ceva — îți spun eu. Tu întreabă-mă și eu îți spun.

— Evident c-o să te întreb ! Dar de plecat trebuie să plec. N-o să stau mult, cîteva zile. Născocesc eu ceva... Am luat bani de la „Fond" !... Și mi-am zis în gînd : „Unde sînteți, frații lor, să mă auziți ?"

Borțan a fost punctual. Și a ținut să scoată asta în evidență : cum m-am urcat în mașină, mi-a arătat ceasul de la mînă, adică poftim ! e 5,30 fix, a făcut un gest semnificativ și a spus :

— La mine, cine nu-i parolist nu-i om ! N-am eu ce discuta cu acela ! N-am ce discuta ! Nimic !

— Corect ! Așa este ! l-am aprobat cu hotărîre.

A deschis vorba despre „Renault"-ul său, am discutat pe tema aceasta, ca orice proaspăt posesor — am băgat de seamă că termenul de „proprietar" este evitat, dar e aceeasi Mărie cu altă pălărie — deci, ca orice posesor de autoturism, era dispus să despice firul în patru, l-am secondat. N-avea la parbriz semnul începătorului, iar după reflexele sale am înțeles că nu era prima mașină la volanul căreia se așeza ; el conducea, însă, „din bucăți", smucit, mai ales năvalnic, imperativ, de parcă ar fi strigat celorlalți : „Dați-vă la o parte, vin eu !"

A oprit în fața unei prăvălioare dosnice de lîngă binecunoscuta fabrică de pe malul Dîmboviței și astfel mi-am explicat acea oră de după-amiază, pentru că data trecută,

cînd mă dusesem cu Teo, mersesem la director și acesta ne dăduse un om care ne condusese la un mic depozit, unde ne aleseserăm pantofii. Responsabilul prăvăliei îl cunoștea, ne-a introdus într-o încăpere din spate și ne-a prezentat două modele. Erau foarte reușite, iar pielea șevro, moale ca de mănușă. Le-am luat, nici vorbă.

Cînd am ieșit, m-am îndreptat spre portiera pasagerului, dar Borțan m-a chemat : „Ia vino să vezi !" și a arătat spre numărul de înmatriculare. Era din acela cu trei cifre. Începuse goana de-a dreptul paranoică după numere mici, „speciale". Oare ce anume o născuse, ce-o propulsase ? Exercițiul imunității în fața legii ? Vanitatea privilegiilor ? Mă mir foarte tare că această realitate, care nu-i doar o anexă, o simplă și nevinovată anexă a vieții, nu a produs încă o reacție în spiritul noilor norme.

În mașină, Borțan mi-a spus că pantofii fuseseră refuzați de importator pentru că acela îi vrusese cu nu știu ce „bibil" din metal, dar ai noștri crezuseră c-o să-i ia și așa, calitatea pielei și-a execuției va prevala, nu găsiseră cine să execute bibilul, nici o fabrică nu se arătase dispusă să se încurce cu un asemenea fleac. Iată însă că importatorul îi refuzase : la el în țară așa era moda, pantofii trebuie să aibă și un ornament din metal. Îl ascultam și mă întrebam cînd va trece la subiectul real — Andrei, desigur — care determinase grija lui bruscă față de încălțările mele, și cum o va face. Își elaborase probabil o schemă...

— Mergem să „udăm" pantofii la mine, a zis cînd am trecut de Piața Bălcescu. A virat la dreapta pe Batiște și a continuat, citindu-mi parcă gîndurile : Ce, Jinga face pe victima ? Iar face pe victima ! A crezut că l-a prins pe Dumnezeu de picioare cu socru ăla al lui... și-acu, bușit, zice că din cauza ăluia. Îți spun eu de ce l-au bușit... Sînt multe... N-are știofă de om politic, se-ncrede, n-are știofă. I-au pus ăia ghioc la ureche cum au vrut. Că de nevastă să nu mai vorbim !... Învîrtea județul pe degete, ea călărea doctorii, nu ăla, șeful direcției sanitare. Ziua lui, ziua ei... aniversarea căsătoriei, dracu-lacu... Făcea cheag... punea osînză... Puterea corupe... Nimic nu strică mai rău ca pu-

terea ! Cînd toată lumea te laudă, cînd toţi se dau la o parte şi ţi se înclină în faţă, te-apucă nebuneala la cap. Nebuneala te-apucă. Ha-ha ! Dealu are şi vale !...

Un dicton german spune că bucuria cea mai curată este plăcerea răutăcioasă pe care o simţim văzînd nenorocirea celor pe care i-am invidiat. Borţan ştia multe, o să-i dau, bineînţeles, „rîme", nu „fragi cu smîntînă".

A oprit în faţa unei vile cu etaj. Locuia la parter, într-un apartament care m-a surprins prin sobrietatea aranjamentului său. Impresia se datora şi mobilei florentine — mobila asta face ravagii, criteriul fiind nu atît frumuseţea sau o manifestare a neosnobismului păturii respective, cît acela de investiţie sigură —, totul într-o ordine desăvîrşită şi mai ales într-o armonie perfectă, ca o casă de academician, nimic în plus, nimic distonant. Sufrageria şi holul-bibliotecă în care intrasem erau reunite printr-un glazvand, larg deschis. În timp ce deschidea bufetul, Borţan mi-a propus :

— Bem un *whisky*, nu ?

— Dacă tot m-ai întrebat şi ai, aş prefera un vin...

— Ce fel de scriitor eşti tu ? !... Mai rafinează-te, mă !

— Am de mers diseară undeva cu maşina...

— Un păhăruţ... Acu v-au dat drumu din cuşti, şi voi sînteţi gata să vă repeziţi ca dulăii ! Sîntem criticaţi noi, ăştia, care am făcut revoluţia !... Dau cu noi de pămînt ! Dar ţine minte !... Noi vom mai veni la putere !... Istoria e făcută nu numai din trecut şi prezent, dar şi din viitor e făcută ! E făcută şi din viitor !... Asta nu-i de uitat !...

— Da' se uită, am zis pentru a-l stimula.

— Se uită, că trecutul e o fabulă din care unii nu ştiu să extragă morala ; sînt furaţi de prezent.

Nu puteau fi vorbele lui, am spus că are dreptate şi el a continuat :

— Da, am fost stîngişti... am făcut şi am dres... Aşa au fost vremurile, aşa ne cerea revoluţia, altfel nu era chip ! Nu era chip : burghezia trebuia desfiinţată ! Sigur, acu, după ce-am construit socialismul...

Desfăcea o cutie cu alune ; uitîndu-mă în direcția lui, am recunoscut în sufragerie, deasupra bufetului, un tablou de Luchian ; în camera în care mă aflam avea un Pallady...

— Da, l-am construit... am zis. Dar mai avem încă...

— Mai avem, e-adevărat... O s-o faceți voi, ăștia, care sînteți mai tineri... Mă, de criticat e ușor !... Ca și căcănarul de Teo... Ce, Jinga s-a mutat la el ?

— S-a mutat, am zis, întrebîndu-mă de unde știe, cum a aflat. Și de ce ?

Poate de-abia acesta era interesul lui Borțan față de Cană, adevăratul interes — să știe mereu ce face Andrei. Și-acum încerca să mă cultive pe mine ? N-aveam nimic împotrivă. Numai că de vorbit trebuia el să vorbească, nu eu.

— Are casa moștenită...

— I-a lăsat Teo un rînd de chei...

— Păi de ce le-a lăsat ? Poate de aia, că n-are de gînd să mai vină !...

— Ei, asta-i ! Ți-am zis doar că stă la *Academia* aia *di Romania !...*

— Ce, Jinga n-a fost stîngist ? ! El cîte-a făcut ? ! Cu unu de la hăituit într-o iarnă pînă s-a spînzurat ăla în pădure cu hățurile de la cai ! L-au găsit primăvara... Da' întrebarea e : cum de s-a spînzurat ? Cum s-a urcat în copac... sau pe ce s-o fi urcat el cînd avea osu rupt la o mînă ? Cum a legat hățul de copac ? Cum de-a făcut lațu dacă avea mîna ruptă ? Că doar nu era să i-o rupă careva după ce se spînzurase ? !

— El a făcut asta, Jinga ?

— Nu el. Da' șeful de post din comună, precis. Era cîine, nu om ! L-au împușcat doi țărani. Eu i-am prins. Cine l-a împins însă pe șeful de post ? Cine-i cerea tot timpul să i-l găsească pe ăla, viu sau mort ? ! E ranchiunos, asta e ! Și pe mine n-are de ce ; dacă n-aș fi fost eu, ar fi stat încă multă vreme închis ! Am făcut rapoarte... rapoarte înregistrate... Asta a fost norocul lui ! („Și-al tău !" în gîndul meu.) Crede că nu se știa cum și-a făcut buletinul ? De adeverințele false din cîmpu muncii, la facul-

tate ?... Se ştia. Toate se ştiu. Se ştiu, da' se tac. Numai cînd se crede de cuviinţă, atunci... Atunci nu se mai tace.

În uşă a apărut o femeie, după toate aparenţele o femeie de serviciu.

— Domn' Alex, doamna nu se simte bine, i-e rău... Veniţi pînă jos ! l-a chemat.

Unde „jos" ? La subsol ? Rămînînd singur, m-am ridicat din fotoliu să mă uit la tablouri. Am trecut apoi în sufragerie... Într-o „vitrină", cum se cheamă acea piesă de mobilier, înălţată pe coloane contorsionate, mi-a atras atenţia, prin contrastul cu celelalte obiecte aflate acolo — pahare, vaze, bibelouri —, o miniatură realizată din beţe de chibrituri, în care am recunoscut biserica Mănăstirii Curtea de Argeş. Era o copie executată pînă la amănunt, o treabă cît se poate de migăloasă, i-o dăduse, am bănuit, cineva şi, iată, el o pusese în acea vitrină. S-a întors în timp ce o examinam.

— Îţi place ? m-a întrebat cu interes.

— Domnule, e formidabilă chestia !... Am auzit, da' n-am văzut pînă acum. Cu penseta, cu acul... cu ce s-o lucra ?

— Ia vin' încoace ! m-a chemat.

În camera alăturată, aranjată ca un fel de birou, în care avea însă şi o dormeză, cu mobilă simplă, obişnuită, am văzut vreo douăzeci de asemenea miniaturi : Palatul Poştei, mănăstirile Suceviţa, Moldoviţa, Sala Palatului, Ateneul Român, Palatul Mogoşoaia, Curtea Domnească de la Tîrgovişte, Castelul Bran... iar pe masa sa de lucru o miniatură abia începută şi tot felul de ustensile, asemănătoare întrucîtva celor de ceasornicar, inclusiv o lupă aparţinînd acelei meserii.

— Doar voi sînteţi creatori ? ! Uite, mai sînt şi alţii... Mai modeşti, sigur... şi anonimi. De noi nu ştie nimeni. Matei, o să te rog să mă scuzi, soţia nu se simte bine, trebuie să chem „Salvarea". E obeză, săraca, din cauza asta are mari probleme cu inima.

În timp ce mă îndreptam spre ieşire, m-a asigurat că o să mă caute, o să mă sune.

7

Plecasem la 6 dimineața din București, iar la 9 eram în anticamera directorului general Anton Pescaru. Nu-mi făcusem nici un plan, nici o schemă a convorbirii cu el; cînd conduc, nu mă gîndesc decît la cele ce se petrec pe șosea sau cu mașina. Secretara, cu o aluniță în vîrful nasului în vînt, m-a rugat să iau loc, șeful e cu un ministru adjunct, și mi-a zis că mi-a reținut cameră la hotel. În anii cît lucrasem la un cotidian, umblasem prin destule uzine. Luam de la Comitetul de partid nume de muncitori fruntași, cifre despre îndeplinirea sarcinilor de plan la diverși indicatori și fuga la tren, nici n-aveai de ce să rămîi, restul trebuia făcut din vorbe, din vorbe frumoase, cu cît era mai liricoid reportajul, cu atîta era mai „literar". Gazetăria mi-a folosit, am cunoscut țara, am cunoscut oameni, dar am avut și de tras din pricina ei. Rugasem un critic să-mi citească un manuscris, îl citise și îl umpluse de adnotări : „Adjectivită !" „Jurnalistică !" „Fals !" „Prețios !" „Allo ! domnule, ce naiba ? !..."

Șederea se prelungea. Secretara, tovarășa Gina, tinerică, micuță, vioaie, cu o voce tăioasă, repezită, autoritară, deloc simpatică, chiar dacă avea ea nasul în vînt și o aluniță în vîrf, era pusă mereu de Pescaru să-i facă legătura cu cîte cineva. La un moment dat a fost vorba, cum am înțeles, de directorul unei uzine dintr-un alt oraș. Pescaru a chemat-o ; cînd fata a deschis ușa, i s-a auzit vocea :

— Ce faci, nu mi-l dai pe Badea la telefon ?

— Îl caută prin uzină. Îl caută probabil așa cum vă caut și eu pe dumneavoastră cînd nu vreți să fiți de găsit.

În cele din urmă, ministrul adjunct a ieșit, dar odată cu mine au intrat și cîțiva tovarăși, factori de răspundere în uzină, făcuseră și ei anticameră. Directorul general mă poftise în birou ca să-mi îndulcească șederea și tot în acest scop îi ceruse secretarei să-mi facă o cafea. Abia așteptam s-o beau.... Invitîndu-mă să iau loc pe canapea. Pes-

caru îmi spusese : „Un moment, să rezolv cîteva probleme, și stăm de vorbă“, evident nu putea fi doar „un moment“, văzînd însă că sună cînd un telefon, cînd celălalt, cînd guvernamentalul, „scurtul“, și că unele replici erau de notat, mi-am scos carnețelul din buzunar : „Termenii nu țin loc de motoare, au prostul obicei de-a rămîne doar termeni !“ „Avem un stil nemaipomenit de-a ne scuipa singuri !“ „Tehnicienii fac comerț, iar comercianții se ocupă de tehnică !“ „Dacă nu mă-nșel, «tovarășu Diesel» a rezolvat problema asta demult !“ „În loc să căutăm piețe, le pierdem.“ „Spunem una și gîndim alta, să terminăm odată !“ „Ce-nseamnă «am conturat problema», panglicarule ?! Eu ți-am dat-o s-o rezolvi, nu s-o conturezi ! Lucrezi într-o uzină, nu la sindicate ! Ia să vii la mine !“ „E-adevărat, tovarășe secretar, e de încredere, dar încrederea nu ține loc de competență !“ „Cum defecte pe calculator ? Verifică ! Asta-i indisciplină tehnologică !“ „Tovarășe ministru, este ceea ce v-am raportat : ne trebuie industrie de ambalaje ; nu putem trimite afară piese de schimb învelite în hîrtie.“ „Ai loc destul acolo ca să te dai cu capul de zid !“ Venindu-i rîndul, unul din tovarășii care intraseră odată cu mine l-a informat că mai au șuruburi de 14/95 doar pentru trei zile, o să fie nevoiți să oprească linia de montaj.

— Acuma-mi spui ? De ce n-ai venit peste trei zile ?

— Ne duc mereu cu vorba... Ne-au mințit c-au expediat vagonul. E nevoie de-un telefon la nivel de ministru, altfel nu rezolvăm...

— Bine, o să dau. Și dacă nu sosesc în trei zile, ce faceți ?

— Avem șuruburi de 14/95, da' cu 46 de milimetri mai lungi ; am pus să le taie.

— Productivitate, nu glumă !...

Odată rămași singuri, Pescaru s-a așezat lîngă mine pe canapea, scuzîndu-se că m-a făcut să aștept. I-am arătat delegația Uniunii, i-am dat o carte de-a mea pe care-i scrisesem o dedicație și i-am spus ce trebuia să-i spun.

— Înseamnă c-o să stați la noi vreo șase luni ?... a vrut el probabil să mă încerce.

— O să stau și șase dacă o să fie nevoie...

Mă gîndeam la vreo două luni și mă gîndisem mai ales să lucrez, nu să stau. Nu i-am spus-o, ca să nu i se pară un carambol ieftin. Cît mă privește — vremea trece, dar la mine leafa nu merge, dacă nu muncesc cu spor, nu mănînc.

— Am chemat un inginer, a spus, trebuie să vină îndată, o să vă conducă prin uzină, ca să luați un prim contact cu ea. O cunoaște foarte bine, e vechi, o să puteți afla o mulțime de lucruri de la el. Și, desigur, de la mine. Veniți chiar dacă sînt ocupat, vă primesc. Ascultați, notați-vă ce credeți de cuviință, așa cum am văzut că ați făcut mai înainte... Să vă arăt ce-am găsit pe birou azi-dimineață, a zis, s-a ridicat, a revenit cu un telex și mi l-a citit. Reprezentantul nostru într-o țară sud-americană cerea să i se aprobe o masă de protocol în valoare de 200 de dolari, iar uzina să-i expedieze douăzeci de sticle cu vin în vederea „soluționării unor detalii ale contractului cunoscut". Pentru firmele occidentale, a continuat Pescaru, concurentele noastre, nu ? o asemenea sumă e o bagatelă. La realizarea unui contract cheltuiesc mii de dolari ca nimic. Mese, cadouri... împing bani... Noi vrem să vindem acolo... Puțin le pasă lor de principiile noastre...

Inginerul Ghiboc, un om în jur de 50 de ani și cu o față nu prea inteligentă, căruia directorul general mă dăduse în primire, mi-a zis, coborînd scările, că o să mă ajute să-mi fac o idee în mare despre uzină, o cunoaște ca pe buzunarele pantalonilor, iar după aceea o s-o luăm pe secții, în amănunt, cînd o să am ceva de întrebat, să-l întreb, e șeful Cabinetului tehnic, are treabă cu toți. Cuvintele acestea mi le-a spus însă plat, monoton, cu gîndurile parcă aiurea. Îl înțelegeam, avea sarcini destule pe cap, numai eu nu-i lipseam. Și cu cele zise, a tăcut. Îl urmam, spunîndu-mi că dacă n-am intrat în hala pe lîngă care trecusem, vom intra în cea următoare. Dar nu, mer-

geam și mergeam, iar el nu scotea un cuvînt. La un moment dat mi-am pierdut răbdarea :

— Vreți s-o luăm pe flux, probabil ?

— Lăsați, că știu eu... m-a asigurat. O să vă dau și materialele care vă trebuie...

Și iar a tăcut. Făcusem vreo doi kilometri, drumul nu se sfîrșea. La un moment dat s-a oprit să vorbească cu cineva. Am așteptat la o parte, dar o frîntură din prima frază a ajuns pînă la mine : „Am auzit că vor să mă verse..." i s-a plîns aceluia inginerul Ghiboc. Un motiv de preocupare mai mare nici nu putea fi. Și astfel l-am înțeles că el parcă uitase de mine, a stat vreo zece minute de vorbă. Ceea ce nu înțelegeam era unde mă tot ducea, pentru că ajunsesem pe teritoriul „Vechii uzine". În cele din urmă am intrat într-o clădire pentru birouri, am urcat la etaj, și inginerul a descuiat o ușă pe care scria „Cabinetul tehnic".

— Pe aici trec toate inovațiile, toate invențiile, inima noului din uzină aici bate ! a zis și mi-a arătat niște schițe pe un perete. Astea sînt inovațiile făcute de mine. Am și-o invenție... O să vă dau toate datele despre ele. Și a deschis un sertar.

— Tovarășe inginer, avem tot timpul... Am de gînd să stau în uzină cîteva luni... Ca să-mi dau seama de adevărata valoare a invenției, a inovațiilor dumneavoastră, de care nici nu mă îndoiesc, trebuie întîi să mă familiarizez cu uzina, cu producția ei. Și mai am o rugăminte : să-mi aranjați să mănînc la cantină. Și o cameră la un cămin de nefamiliști. Atîtea luni, o să mă coste prea mult hotelul ; mie nu mi-l decontează nimeni, îl plătesc din buzunar.

Era adevărat, dar nu și motivul.

— Cu masa aranjăm, da' la cămin nu vă sfătuiesc să stați, nu știți ce-i acolo !... Cu masa însă se aranjează. Există o cameră unde mănîncă direcția, cei din minister...

După ce mi-a dat o monografie a uzinei, spunîndu-mi că mai are doar două, noroc că a pus bine cîteva exemplare, am plecat prin uzină. Dar a trebuit să mergem iar

cîţiva kilometri, ca să începem cu ce trebuia început. Din felul cum îmi prezenta lucrurile, cum îmi arăta ceea ce era mai făţos, folosind expresii luate din ziare. am înţeles că asta-i o treabă de rutină la el. L-am lăudat :

— Tovarăşe inginer, este extraordinar ce bine cunoaşteţi uzina ! Dar nu numai : aveţi nivel politic, vorbiţi foarte frumos...

— Păi eu îi însoţesc pe străini prin uzină ! Sau cînd vine cîte-un cîine din ăla de ziarist occidental... Ştiţi ce ochi au ? !...

— Şi ce spun cînd văd că la montaj, la aproape fiecare post de lucru, există cîte-un ciocan ?

Mi-a aruncat o privire surprinsă şi a mustăcit, adică nu mi-a scăpat.

— Nu văd ; ei după alte măgării umblă... Pun întrebări provocatoare... Cîte perechi de pantofi poţi să-ţi iei din salariu... dacă nu vii stressat — ei sînt cu stressurile — la muncă din cauza transportului în comun... Chestii din astea. Ce stressaţi, că ei vin cu capu mare de băutură. Lunea e jale ! Mai ales cu ăia din schimbu unu. Sîmbătă a lucrat în schimbu trei, a dormit cîteva ore, şi după aia, la băutură. Primăvara şi toamna sînt nunţile... Ăi de noapte nu se odihnesc ziua, umblă după alte alea, iar la lucru cucăie. Dorm pe ei.

— Şi nu-i luaţi de urechi ? Nu daţi cu ei de pămînt ?

— Cum ? ! Cînd problema este să-i stabilizezi !... Asta-i marea problemă !

— Ce, pleacă ?

— Pleacă. Şi pleacă ăi buni. La douăzeci de oameni e-un maistru. Din douăzeci, zece trag chiulu. Da-i aduc maistrului ţuică... altele, ca să-i ponteze ca lumea, să iasă bine la leafă. Încălecaţii îşi iau transferu sau pleacă prin demisie, nu stau. Vine unu mai înţepat... sau cu gărgăuni în cap... Ori se dă pe brazdă, ori pleacă. Şi fură tot ce pot fura. Orice, numai să fure. Cincisprezece mii de oameni — cincisprezece mii de furnici.

— Şi paznicii ?

— Paznicii sînt de la ei din comună... Îl caută, se uită în servietă, vede, da' nu spune nimic. Sînt înțeleși. Cîți n-au fost schimbați !... Da' ce nu le-a trecut prin cap !... Furau prin canalizare, fir-ar ai dracului — uzina-i canalizată, nu ? — umblau prin canale ca șobolanii ! Și ieșeau, hă-hă ! în spatele gardului. Puneau deasupra gurii de canal un cort mare luat de la telefoane, venea o camionetă... Pînă i-a dat de gol un pensionar. N-avea ce face și le-a luat seama. „Mă, ce tot repară ăia acolo ? O fi vreun adăpost antiatomic, mascat de gura de canal ?" și-a zis omu. Domnule, da' nu te apuci să scrii despre astea !...

— Păi cine mi le publică ? ! Da' cei care au terminat un liceu și n-au intrat la facultate vin, se califică ?

— Mai rar. Vin și se cară. Trag la ușor... Nu li-i gîndu la treabă. Stau pînă-și găsesc un loc mai curat — au pretenții. Sau unde pot să scoată un ban lateral... Cei de la țară sînt baza. Acolo ce să cîștige ? ! Vin, se-angajează... Se califică la locu de muncă. Stă trei luni pe lîngă unu, da' ăla nu-i dă să facă nimic. Omu are plan, nu stă, nu-și pierde timpul. „Uită-te, bre, da' nu mă bate la cap !" După trei luni, îi trece la lucru. Da' ei tufă, nimic... Învață stricînd.

— Da' școli ?

— Sigur că da. În aia de calificare lucrează, și două ore pe săptămînă face un curs. Care vine, care nu... Sau se-nvîrte la „Personal". Ca să-i dea categoria, îi trebuie adeverință de la școală. I-o trece, i-o dă. Predau și eu... Nu te poți înțelege cu ei. Predau la școala de maiștri. L-ați întrebat pe maistrul de la presaj de ce crapă tabla. Așa-i : tabla-i mai groasă decît e prevăzut, crapă la ambutisaj și uzează matrița. Ăsta-i necazu, că uzează matrița. Care dă apoi diferențe. A făcut școala de maiștri și i-a spus profesoarei : „Puneți-mi 2 ! Tot dumneavoastră o să-l prefaceți în 8 !" Și s-au ambiționat amîndoi. Aia l-a lăsat corigent... Și toată vara a umblat să-l cheme la ore de pregătire. „Nu, eu vreau să rămîn repetent ! Așa vreau eu — repetent !" Iar Secția de învățămînt o lua la întrebări : „Ce-i cu rebutul ?"

— Spuneţi-mi, aveţi un cenaclu literar la uzină ?

— Cenaclu ? s-a mirat. O fi...

Aveau. Şi cîţiva membri — mai ales un tînăr inginer cu care am stabilit repede o legătură de suflet — m-au ajutat. Stăteam de dimineaţa pînă seara la uzină, unele dimineţi le petreceam la cabinetul directorului general, am fost şi la căminele de nefamilişti, locatarii erau de la ţară, dar în stradă răzbeau bubuitor melodii *rock and roll, twist ;* am mers cu autobuzele navetiştilor, nu atît ca să văd în ce condiţii călătoresc, cît să asist la discuţiile lor ; am stat nu puţine ore printre blocurile ce aparţin de uzină... Oamenii se întorc de la lucru, mănîncă, şi ce să facă ei după aceea în apartamentul acela al lor ? Cîrciumile din jur sînt pline. Spre seară, femeile ies şi se adună pe bănci făcute anume în faţa intrărilor, aşa cum se adunaseră la şanţ mamele sau bunicile lor, şi se apucă să le foarfece pe cele din blocul vecin. „Fă ! nu bem şi noi o cafea ? Că s-a făcut ora cinci !“ am auzit-o la un moment dat pe una adresîndu-se din balcon unei alteia, ieşită şi ea pe balcon. Într-un orăşel învecinat, nimerisem în timp ce pe stadion se desfăşura un meci de fotbal. Şi, totuşi, o mare grădină-restaurant în apropiere era plină de oameni, iar mesele, la acea oră a după-amiezii, încărcate cu sticle de „trei sferturi“ ; restaurantul avea plan de făcut.

Reuşisem să mă „lipesc“ de Pescaru, un om, dealtfel, foarte plăcut şi, aş zice, un conducător exemplar de uzină. M-a invitat sîmbătă seara la el. Avusese şi alţi musafiri, doi amici cu soţiile, duminică am ieşit cu toţii „la iarbă verde“ şi aşa am avut prilejul unei discuţii mai libere. Luni, cînd am sosit la uzină, secretara mi-a spus că maică-mea fusese internată în spital, sunase, cu cîteva minute înainte, un prieten de-al meu, o rugase să mă caute şi să-mi transmită să vin urgent la Bucureşti.

Îi lăsasem, într-adevăr, maică-mi numărul de la cabinetul directorului general, dar ea fusese bine mersi cînd plecasem, numai Andrei putea fi acel „prieten al meu“. Intenţionasem să plec sîmbătă şi să mă întorc luni, pentru a mai sta o săptămînă, altfel riscam să par neserios, ori eu

mai aveam de gînd să vin la uzină ; vineri, însă, intervenise invitația lui Pescaru și ea în nici un caz nu era de refuzat. Într-un fel eram mulțumit de această rezolvare a situației. căci nici pe Andrei, în degringolada sufletească în care se afla din pricina băiatului, nu puteam să-l las singur. Am mimat ce era de mimat, am intrat la Pescaru, i-am spus ce se întîmplase, m-am dus la hotel să-mi iau lucrurile și am demarat spre București.

8

Strada Haga îmi era în drum, am oprit întîi la Andrei. Cînd îl suna cineva la ușă sau la telefon, întreba supărat și cam repezit : „Cine-i ? !", de parcă ar fi fost deranjat din cine știe ce treburi. Înainte de a-mi deschide, l-am auzit spunînd un „daaa" plin de voie bună, ca și cînd ar fi așteptat o vizită plăcută și el se grăbea, era încîntat s-o primească. A apărut în ușă cu o față surîzătoare.

— Ce dracu, bătrîne ? !... a zis, dar în vocea lui nu era pic de reproș. Mi-a făcut semn să nu scot un cuvînt, a închis ușa după el, ca să nu se audă ce urma să vorbim, și, luîndu-mă de braț, m-a îndemnat să cobor cîteva trepte. Tu știi cine-i la mine ? Onuța !

Dacă mi-ar fi zis că-i Nixon la el, n-aș fi rămas mai uimit.

— Cum Onuța ? De unde ?

Mi-a cerut printr-un gest să vorbesc mai încet.

— A adus-o Alci, e faianțăreasă. Doamne, ce om poate fi fata asta !... Și tu ziceai c-a plecat c-un bărbat... Uite că mai există pe lume și asemenea oameni ! Există, Matei ! Poate puțin anormali... sau anormali îi vedem noi, noi cei excesiv de normali... dar există !

Nu eu, ci el fusese acela care spusese că Onuța „și-o fi găsit pe vreunul", dar nu asta era important.

— Stai, stai, totuşi explică-mi şi mie...

— Hai în stradă ! m-a chemat. E la bucătărie, sortează faianţa... Ştie că urmează să vii... Trebuia să cumpăr faianţă — mi-a făcut Alci o legătură la un magazin —, da' nu ştiam cîtă. „Staţi, tovarăşe şef, zice, e la întreprinderea mea o gaştoniţă, a făcut unora nişte băi în ceramică de-a pus lumea-n fund. Pictură ! V-o aduc, măsoară pereţii. staţi de vorbă cu ea, poate vă arată o baie făcută, dacă nu v-o place, pun capu ! N-ai treabă ce gust are fata asta ! Şi cică pune faianţa s-o dai jos cu ciocanu !" Şi a adus-o a doua zi după-amiază.

— Cînd asta ?

— Miercuri. Deschid uşa — Onuţa. Nu-mi venea să cred. Şi nici ei. I-au dat lacrimi în ochi. Şi a plecat pe scări. Am întors-o. Nu ştia că Teo e-n Italia.

— Dar de ce-a plecat, nu ţi-a spus ?

— Nu poţi vorbi cu ea despre asta, i se umezesc ochii şi tace. „Am plecat pentru că am vrut să-l păstrez aşa cum era el cît timp l-am iubit." Apoi mi-a zis că nicăieri nu s-a simţit mai străină, mai stingheră ca în casa acea. Iar mai tîrziu, că Teo îi cerea să picteze, insistînd că asta-i vocaţia ei, adevărata ei vocaţie, nu literatura... Şi mi-a spus de caietul acela pe care ţi l-a dat Teo, fără să aibă nici un drept asupra lui. „E o amintire inofensivă", a zis.

— Şi ce-a făcut după aceea, unde a dispărut ?

— A zis că la fabrică nu se putea întoarce, Teo a căutat-o cu siguranţă acolo, s-a dus la o fostă colegă pe care o părăsise bărbatul şi s-a angajat muncitoare pe un şantier de construcţii din Drumul Taberei. S-a calificat faianţărească...

— E cu cineva ? S-a măritat ?

— Nu. Şi nici nu cred că e cu cineva. A lucrat în fiecare după-amiază aici. A lucrat toată duminica, a pus faianţa la bucătărie... Iar de azi e în concediu. De asta a venit : să cîştige nişte bani şi cu cei de pe concediu să plece în Moldova, n-a văzut mănăstirile.

— Fantastic !

— Este.

— Ce-ai făcut, Teo, mama ta de idiot !

— N-a meritat-o. Să ai un asemenea om și să-l pierzi ? !... I-am propus să plecăm împreună. Să te chem și să plecăm toți trei în Moldova. Să plecăm chiar de mîine. Nu-i păcat să-și petreacă ea zilele de concediu muncind ? !

— Și casa ? am întrebat, părîndu-mi-se suspectă toată atitudinea asta a lui, noua lui stare de spirit.

— Dă-o dracului de casă ! Tot n-o să stau eu în ea... „Chiar așa ?"

— Și vrei să plecăm mîine ? am întrebat.

— Te oprește ceva ?

— Nu.

— Atunci vino peste o jumătate de oră sau chiar mai tîrziu, pentru că ea a auzit soneria, o să priceapă c-am vorbit amîndoi...

— Ce importanță are ? ! E normal să-mi fi spus...

Și am pornit spre intrare. Îmi convenea ca Onuța să știe că Andrei îmi vorbise, asta va justifica abținerea mea de la întrebări, căci ele, știam de la Teo, o agresau.

Stătea în bucătărie pe un scăunel, îmbrăcată într-o salopetă albastră de doc, nu prea curată, iar în jurul ei — cutii cu faianță. Ne-a auzit că am intrat, dar și-a păstrat privirea pe scîndura pe care o ținea pe genunchi și pe care glisa o placă de faianță.

— Onuța ! am zis cu bucurie în glas și am izbucnit în rîs, ca amuzîndu-mă de o glumă foarte bună.

A ridicat fața, cu buzele ușor deschise într-un zîmbet moale și cald.

— Unde-ai fost, dom'le, că am și eu de pus niște faianță în baie ? ! Și chiar dacă n-am, o sparg, ca s-o pui ! M-am dus s-o sărut pe obraz și-am continuat : În orice caz, e mai mișto treaba asta decît împuțita aia de fabrică unde lucrai. Dar „unealta" ?... m-am referit la scîndura pe care o ținea pe genunchi.

— Sortez faianța cu ea, a zis. Chiar dacă pe cutii scrie calitatea întîi, plăcile nu sînt perfect egale, și atunci le sortez trecîndu-le printre cuiele astea... Vezi ? — mi-a demonstrat — asta nu trece. O pun în cutia „doi". Cele care trec prea ușor — în cutia „trei". Altfel, diferențele

se adună și mă „aruncă“ cînd le pun „fug pe fug“, cum e acuma modern. Iar eu vreau să „mă joc“ în baie cu niște „floarea-soarelui“ pe care să le arunc pe... pereți. Te-a deranjat poate „pepe“-ul, dar n-am avut încotro, s-a scuzat. Camera o să rîdă atunci...

— Gata ! a intervenit Andrei. Nu mai „arunci“ nimic, mîine plecăm în Moldova.

— Chiar vrei, Matei ? m-a întrebat, sondîndu-mă cu privirea.

— Evident ! Sînt liber și aș vrea să revăd mănăstirile. După vreo trei luni, cînd am înțeles că ruptura este definitivă, m-am dus la ai tăi, sperînd să-ți pot da de urmă și crezînd că o să am mai mult noroc decît Teo. Dar nu ca să te conving să te întorci... am nuanțat, căci ea reluase lucrul. Voiam să-ți dau caietul acela... Sînt cîteva poezii foarte bune în el. Ai mai scris ?

— Da. M-a publicat *Luceafărul.*

— Dar e minunat ! Te felicit ! Jinga a dat să plece. Andrei, am spus, nu știu ce părere ai tu : să mergem prin Brașov, ca să facem Valea Oituzului, sau prin Urziceni—Buzău — Focșani, pe unde-i mai drept, dar drumul anost, monoton ? Hotărăște. Ești șeful expediției...

— Nu, dragă, sînt sătul de șefie ! A ta e mașina, tu vei fi conducătorul !

— Al mașinii... Altceva nu mă pricep să conduc, n-am aptitudini. Nici chiar pe mine... așa cum ar trebui. Iar cu mașina... o să vedeți, sînt căscat, greșesc drumurile, mă întorc... Uite ce zic : să punem de fiecare dată la vot. Majoritatea decide, sîntem trei, nu riscăm balotajul. Ce zici, Onuța ? Ce zici, Andrei ?

— E bine așa. Dar să facem votul secret, ca să ne amuzăm.

— De acord ! a zîmbit Andrei cu gura pînă la urechi.

Ca să avem o zi plină, am stabilit să plecăm la 8 dimineața. Conducîndu-mă la mașină, Andrei mi-a zis :

— Mă iei de aici, m-am mutat înapoi.

— Cum așa ? Asta de ce ?

— Uite-așa ! n-a vrut să-mi dea explicații.

I s-o fi făcut dor de Cheala... Sau mai degrabă simţise nevoia acelui pat al lui Iov... Să aibă mutarea lui vreo legătură cu Onuţa ?...

— Te-au chemat ? l-am întrebat, arătînd în sus.

— Nu. Dar am vorbit cu cineva... Nu cred că o să mă cheme prea curînd...

A doua zi, cînd am trecut să-l iau, l-am găsit aşteptîndu-mă cu bagajele în stradă şi ţinînd broasca-ţestoasă la piept. Uitasem de ea. Desigur, nu putea s-o lase acasă, îl înţelegeam, dar nici nu-mi surîdea perspectiva ca ea să-şi facă treburile în maşină, eu s-o urmăresc mereu prin oglinda retrovizoare... În fine, asta era situaţia. I-am pus geamantanul şi o geantă în portbagaj, după care Andrei a aşezat-o pe Mira lîngă geamul din spate, dar fără să se refere la ea. „Vom fi patru, nu trei... Mira, tu l-ai cunoscut pe Matei, cunoşti şi maşina..." Chestii din astea.

— Bătrîne, a zis cînd am plecat, să n-avem discuţii, benzina şi restul de cheltuieli cu maşina le suportăm jumate-jumate !

— Bine, vedem noi...

— Nici-un „vedem" ! Plăteşte unul din noi, notează cît a plătit, cînd ne întoarcem, adunăm şi împărţim.

— Bine, am zis, ţine tu contabilitatea asta, eu cu cifrele nu mă împac, şi ţie o să-ţi fie şi mai uşor...

— Onuţa o să stea în spate, nu ?

— Da' bineînţeles ! Are întreaga canapea la dispoziţie, o să se poată mişca în voie... Şi la „Renault" ai o vizibilitate perfectă din spate.

Onuţa stă în Giuleşti, chiar pe strada cu maternitatea pe colţ, ne înţeleseserăm s-o luăm din faţa spitalului, ca să nu-şi închipuie gazda cine ştie ce văzînd-o plecînd în concediu cu „maşină mică" şi, pe deasupra, însoţită de doi bărbaţi ; pe strada aceea e mai rău ca într-un sat, se ştie fiecare mişcare, ne spusese. Am găsit-o aşteptîndu-ne. Cînd am coborît cu Andrei să-i luăm bagajele, ne-a întîmpinat zîmbind şi ne-a întins fiecăruia cîte o garoafă albă. Ei, cine o învăţase pe ea, fata unei femei de serviciu, toate acestea ? E tot timpul cu „mulţumesc" pe buze, rar am întîlnit un om atît de bine-crescut.

— Ooo ! s-a mirat dînd cu ochii de Mira, în timp ce se urca în maşină. A cui e ?

— A mea, a zis Andrei.

— A ta ? Şi ce faci cu ea ?

— Ce să fac, a rîs, o ţin... O am de foarte mulţi ani, mi-a dat-o o ţigancă frumoasă... Zanca ! S-a întîmplat acum douăzeci de ani şi ceva. O cheamă Mira şi e minunată. N-ai idee ce minunată e şi cît ţine la mine. Dar, ca orice fiinţă, ca orice vietate, are dreptul să fie ea însăşi. Aşa că, Matei, o să te rog să ne abatem pe la Snagov, vreau să-i dau drumul în lac.

Sfîrşitul primei cărţi

Lector : GEORGETA NAIDIN
Tehnoredactor : GHEORGHE CHIRU

Apărut 1982. Bun de tipar : 25.09.1982.
Format 16/54×84. Coli tipo : 23,5. Coli ed. : 21,71.

Comanda nr. 20 413
Combinatul poligrafic „Casa Scînteii",
Piața Scînteii nr. 1, București,
Republica Socialistă România

...N-a răspuns, a rămas tăcută. Tăcută ca şi mine. Tăcută şi cu ochii ascunşi de prea-albul, ca de zăpadă, al capului chel, ţuguiat, astfel că ochii i se aflau într-un fel de penumbră. Şi, ca şi cînd ar fi vrut să-şi sublinieze tăcerea, a dus pumnul la gură. Aşa cum fac femeile de la ţară. Iar în mînă avea... ţinea în pumn o batistă. O batistă albă. «Vorbeşte! a îndemnat-o din nou aceeaşi voce a mea. Pe mine mă cauţi?» Deci, am judecat, *vocea* ştia că femeia nu vorbise, că nu răspunsese. Şi n-am mai răbdat, m-am ridicat să văd cine-mi foloseşte vocea şi spune cu ea ceea ce eu nu vreau să spun. Chiar în clipa aceea femeia a dispărut de la geam. De parcă ar fi înghiţit-o întunericul grădinii cu trandafiri. De parcă s-ar fi topit în acel întuneric. M-am dus la fereastră, şi cînd s-o deschid, am auzit un rîs, un chicotit scurt, venit din stînga, de-ai fi zis că ea s-ar fi dat, s-ar fi ascuns după perete. Trebuia s-o gonesc! De la bun început ar fi trebuit s-o gonesc! Ce-i aia să se uite muteşte la mine?!...

Lei 19